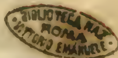
EZECHIELIS SPANHEMII

DISSERTATIONES
DE
PRAESTANTIA
ET USU
NUMISMATUM
ANTIQUORUM.

EDITIO SECUNDA,

Priori longe auctior, & variorum Numismatum iconibus illustrata.

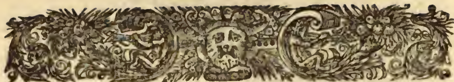

AMSTELODAMI,
Apud DANIELEM ELSEVIRIUM.
cIↃ IↃC LXXI.

COSMO III ETRURIÆ MAGNO DUCI OPTIMO PRINCIPI LITTERARUM PATRONO

EZECHIEL SPANHEMIUS.

COgitanti mihi jam olim, quæ divinitus data ſint, ad perpolienda interiorum litterarum ſtudia, duo continuo occurrebant, quorum alterum voluntatis, alterum fortunæ videbatur. Primum equidem, ut peracri ingenio & ſtudio flagranti homines, ad revocandam oblitteratam aut prope evaneſcentem, injuria temporum an poſterorum incuria, antiquitatis memoriam, parem animi propenſionem ac diligentiam conferrent. Alterum, ut iidem in ſtatores ac patronos optimarum artium inci-

ciderent, qui non modo Reipubl., ſed doctrinarum inſuper ac litterarum procuratione feliciter ſuſcepta, idoneis adminiculis inſtructos, in tanti boni poſſeſſionem mitterent. Etenim quum obviis non ſolum, ſed abditis præterea è fontibus haurienda ſit omnis illa ſapientiæ veterum ubertas ac præſtantia, nequidquam ſane aderit egregia & incenſa ſtudio etiam incredibili voluntas, ni ſimul ad fontes ipſos, unde illæ manant, adeundi copia & facultas ſubſequatur. Adeo ut dum vel deſunt frequenter litteris ingenia, aut ingeniis patroni, minus mirum videatur, curſum illum, quo ferri eadem ſtudia videbantur, ſubinde retardatum; aut multa etiamnum ſupereſſe, unde ille aliquando incitari propius ad metam poſſit. Quamquam nec diſſimulare liceat, quanta vel noſtra memoria in omni diſciplinarum genere acceſſio facta ſit; ſive eam reputemus, quæ ſaluti corporis ac integritati conſulit; ſeu quæ ſtructuram ejuſdem ac artificium rimatur; aut quæ oculorum aciem, intentam illam nec caligantem, ad ſidera convertit; aut quam non adeo Deæ Telluris, quam Veritatis canonem, & initiandi occultis quibuſque myſteriis ducem ac magiſtram dixeris; aut denique quæ tota in perſcrutandis penitius naturæ arcanis, earumque cauſſis & rationibus verſatur; dum adſunt etiamnum, bono litterarum ac ſcientiarum fato, qui commoda præbeant, juvent opibus, exem-
plo

plo excitent; qui nullum deesse vel præsidium vel ornamentum patiuntur. Quo in genere ornandarum artium, ea quæ ex variis artibus ac disciplinis collecta, vulgo uno eruditionis nomine appellatur; qua omnis antiquitatis memoria, omnis jucunditas studiorum ac elegantia continentur, vel præcipuam in se curam & cogitationem haud immerito convertit. Nam quum pœne infinita sit copia & varietas subsidiorum, ex quibus illa comprehensio tot rerum abstrusarum ac simul scitu dignissimarum paratur, quis non videt rem haud immensi solum laboris, ac inexhaustæ diligentiæ, sed singularis præterea felicitatis suscipere, qui hujus nominis mensuram implere pro dignitate cogitat? Unde mihi quidem nulli satis eruditi videntur, quibus non jam nostra, juxta Tullium, sed antiqua illa ignota sunt; seu ea jam felix aliorum solertia detexerit; seu nondum è superiorum temporum caligine ac tenebris emerserint. Adeo ut qui arctioribus finibus eruditionis nomen circumscribunt; qui illam tam amplam & late patentem doctrinæ ac elegantiæ veterum supellectilem, velut in medio positam, ac jam totam è priscis ruderibus ac monumentis erutam putant, nihil hic aliud quam suam inopiam ac inscitiam prodant. Longe cautius itaque ac sapienter meo judicio faciunt, qui in viam illam semel ingressi, quæ ad arcem doctrinæ ac eruditionis tendit, omnia quibus prodita in hoc gene-

re veterum industria, præsidia ac adjumenta studiose conquirunt; ac modo ad Lapides & Saxa, sed ut viæ indices, non vero ut ad scopulos adhærent; modo vetusti Æris, Argenti, Auri defossas etiamnum opes, velut ad Metalla, sed quam cupide ac jucunde damnati, perscrutantur; modo jam congestos multorum annorum spatio ac sumptu, sed adhuc reconditos id genus Thesauros, ad illustrandas ornandasque litteras, large liberaliterque conferunt. In quo equidem proposito, arduo juxta & laudabili, ne continuo deficiant, facit omnino eximia & plane singularis eorum beneficentia, qui fovendis ingeniis & locupletandis bonis artibus nati, se viæ duces, etsi multis obstructæ difficultatibus præbent; ac non modo plausu eos & cohortatione excitant, sed insuper gratia, opibus, & patrocinio, ad optatam metam alacres & incolumes perducunt. Cujus vero gentis hæc laus potior, quam Tuæ, PRINCEPS OPTIME (patieris enim, ut eodem titulo Te compellem, quo maximum fortunatissimumque Cæsarem sua ac postera ætas, & ea, quam hoc opere celebramus, memoria coluit) quæ licet decoribus aliis ac ornamentis largiter sane adfluens, tamen hanc laudem, quæ à restitutis vel ornatis litteris petitur, ut peculium suum, ut lautissimum idemque maxime dilectum patrimonium, suo quodam jure sibi vindicat. Quis enim adeo in intima barbaria consenuit,

nuit, ut nesciat hanc unam esse gentem MEDICEAM, quæ Majorum nostrorum memoria, profugas & egentes Musas, domum feliciter deduxit; neque ut hospites solum tecto decoro non minus quam splendido, sed velut ab antiquo familiares, in intimum contubernium & curarum levamentum continuo accepit, immo imperii in parte eaque non infima, neque vero id dementer aut improvide, collocavit. Errabant scilicet miseræ ac nudæ virgines, patriis laribus pulsæ ab inimica gente & barbara, multisque inde jactatæ littoribus, donec Italiam & in ea Etruriam jussæ divinitus capessere, ad Arni Tui ripam secundo cursu appellerent; ubi sedem fortunarum suarum, ubi tabernaculum vitæ constituerent; ubi tandem CUSTODES AC NUTRITORES DEOS nactæ, non lucem modo ac alimenta, sed decus in posterum & splendorem omnem recuperarent. Quod admirandum beneficium quoties animo reputo, toties occurrit auctor divini hujus consilii, gentilis Tuus, immo astrum illud Tuæ gentis splendidissimum, LAURENTIUS MEDICES, nullis tacendum sæculis, quod omnia sæcula immortalibus meritis sibi devinxit, nomen. Cum quo viro vel Heroë (quid enim illi ad Heroïs fortunam aut virtutem defuit?) quem ex antiquis conferam, qui vel in Reipubl. procuratione omnes implerit numeros optimi regendæ civitatis ducis; aut in doctrina-

rum ac optimarum artium ſtudiis, auctoritate ac patrocinio magis eluxerit, haud equidem reperio. Si enim Conditores & Conſervatores urbium, aut Artium inventores ac patronos, ut dignos ſempiterna hominum memoria, divinis honoribus colendos ſibi antiquitas credidit; quis illo Heroë, ſi utramque laudem ſpectes, immortali gloria, & ÆTERNA ſæculorum MEMORIA, ſæpe hoc ære expreſſa, dignior? Ut mittam patriam eo moderante conſtitutam ſapienter, & temperatam præclaris legibus ac inſtitutis; aut pacatam ejus conſiliis & auctoritate Italiam; nonne ejus auſpiciis deducta illa nova Græcorum Colonia, quæ Reſurgentes in Italia Athenas condidit? quæ propagatis mox trans Alpes finibus, humanitatem omnem ſtudiorum & ingenii cultum, depulſis ignorantiæ ac inſcitiæ tenebris, in Orbem quaſi poſtliminio reduxit? Quis alius proinde (ut hoc mihi rurſus ex hac priſci æris uſura mutuari liceat) non ſolum URBIS SUÆ, aut vero ITALIÆ, ſed etiam Græciæ ſeu ACHAIÆ, meliori quam Hadrianus aut Maxentius titulo, RESTITUTOR vel CONSERVATOR audiet? quis juxta Severum, ſed quam Severo humanior! FUNDATOR non PACIS duntaxat, ſed artium ac diſciplinarum, quibus Pacis commoda efflореſcunt? quis cum Pio, AMPLIATOR non modo CIVIUM, ſed omnium paſſim liberalium ingeniorum? quis deni-

denique, quod Honorio tribuit eadem memoria, TRIUMFATOR GENTIUM, ſeu rectius, mentium BARBARARUM dici meruit? Quando vel major aut jucundior illuxit, poſt longam tot ſæculorum noctem, poſt ſævas etiam tempeſtates, poſt illuviem ac ſordes ſuperiorum ætatum, FELICITAS & LÆTITIA TEMPORUM; BEATA TRANQUILLITAS; NOVUM SÆCULUM, immo GLORIA ET REPARATIO TEMPORUM? & quam juſtius ejus imaginem ornaret illa publici gaudii ſignificatio, PRINCIPIS PROVIDENTISSIMI SAPIENTIA; aut unius nominis commutatione, GLORIA SÆCULI VIRTUS LAURENTII? Quamquam quis uberiorem fructum divinæ illius beneficentiæ ac virtutis tulit, liberis ac gentilibus, vel ſummo rerum imperio potitis; vel ditionum amplitudine, opibus, potentia, adfinitatibus, honoribus, auctoritate, prudentia, ſummam inter homines gloriam & felicitatem conſequutis? Quotam proinde partem laudis, quam & vivus obtinuit, & poſt funera à grata poſteritate meruit, Etruſcus ille Auguſti familiaris vel adeptus eſt jam olim, vel commeruit? Sed contineo me in celebrandis ejus laudibus, quas præclara illa, quæ in gloriam temporum ac litterarum decus, fovit & aluit quondam ingenia, æternitati ſcriptorum ſuorum dudum conſecrarunt. In ea ſolum conquieſcam, quæ hujus loci quodammodo

pro-

propria, & qua factum, ut eodem illo studio incensus, quo in restituendis litteris ac reparanda vetustatis memoria, flagrabat incredibili, suam in conquirendis per Orbem Terrarum antiquis Nummis, celebratam jam in hoc ipso opere, & adsertam luculenter à domesticis juxta ac peregrinis testibus, industriam ac liberalitatem convertit. Ille ille Princeps fuit, qui se vindicem neglectæ hujus aut ignotæ vetustatis tulit; qui se priscæ illius MONETÆ, neque vero unius gentis aut memoriæ, ad instár maximorum quondam Cæsarum, RESTITUTOREM professus, inhiare reconditis opibus, præclarum, nec in vulgari laude positum censuit. Hinc ut optimorum & antiquissimorum codicum, sic Auri, Argenti, Æris veterum signati immensa vis & copia ab eo cupide collecta; & deinceps ejus exemplo excitati, vel auctoritate commoti, viri suarum quique civitatum vel nationum principes, aut elegantiæ fama conspicui, qui geminam supellectilem, prout tempora aut facultates ferebant, delectatione vel reverentia antiquitatis, aut ad decus & ornamenta suorum temporum, studiose compararent. Adeo ut ex qua olim provincia, ornamenta dignitatis & insignia summi honoris ac imperii, urbs gentium domina mutuata primum legitur; ex eadem rursus, monumenta prisci Romanorum splendoris & gloriæ, ab interitu ac oblivione tandem aliquando vindicata

dicata reperias. Quum autem non adeo Tuorum popularium, quam propria ſit & peculiaris hæc laus Tuæ gentis, & quaſi per manus tradita à majoribus hæreditas, cuinam alii quam Tibi inſcribi debuit hic liber, qui illius æris commendatione defungitur? Quamquam & alia ſunt adhuc propiora, neque magis in rem præſentem, quæ me ad publicam hujus officii & gratæ mentis ſignificationem, mira quadam conſenſione impellebant. Ac præ cæteris quidem poſſem memorare, natam mihi quodammodo primam ponendæ in hoc argumento operæ fiduciam, ex quo verſare licuit Gazam Tuam, omni hoc antiquæ ſupellectilis genere ad miraculum locupletem; dum ante annos aliquot agerem in illa verè florentiſſima ditionum Tuarum Metropoli. Quam uberem enim & copioſam notationum ſegetem mihi affatim ſuppeditare videbantur, tot abſtruſæ, quæ mihi tunc patebant, opes; tot inciſæ à ſæculis pœne innumerabilibus antiquitates ac memoriæ? Quanta me proinde voluptate perfuſum putas? quum ad ſtudium, quo flagrabam ſane haud mediocri, cognoſcendæ percipiendæque vetuſtatis, tantam mihi repente oblatam facultatem, tam inſperatum gaudium, vix jam illius compos agnoſcerem. Cujus rei equidem ac felicitatis meæ, vel abunde, ut arbitror, noſtris hominibus, ac forte etiam poſteris, fidem faciet hic liber, paſſim Gazæ illius Tuæ opibus locupletatus, neque aliunde

ſane uberioribus aut præſtantioribus præſidiis inſtructus; ut vel eo nomine, quocunque oculos circumferrem, haud alii quam Tibi deberetur. Quid jam referam non proprias modo hujus libri, aut argumenti, in quo verſatur, ſed alias inſuper, eaſque graves variaſque rationes meas; quarum mihi eſſe non poteſt nonniſi perjucunda & perhonorifica recordatio? Neque enim ita ſum omni ambitione vacuus, ut non mirifice recreer memoria illius temporis, quo me in Domus Tuæ clientelam, præter communem mihi cum Muſarum alumnis & cultoribus ſortem, ſumma Parentis Tui (quod nomen omnes honorum titulos complectitur,) ſumma Patrui, ſumma etiam Tua benignitas coram non ſemel conteſtata tradidit. Ac Parentis quidem Tui nuper admodum è numero hominum exempti, ſapientiam incredibilem; juſtitiam ſummam; divinam rerum ac perſonarum memoriam; prudentiam, quanta in Rectorem cadere poteſt, mira inſuper urbanitate, facilitate, humanitate conditam; omnium denique, quibus Reipub. utilitas ac felicitas paratur augeturque, providam & peritam mentem, gratulabatur ſibi nuper juxta Italiam reliquam, immo juxta Europam univerſam Etruria. Cujus proinde interitu, acerbo ſibi & luctuoſo, angeretur mirum in modum, neque lugendi finem reperiret; ni omnem illam moleſtiam jucundus Tui adſpectus continuo abſtergeret; ni moderandi ac re-

gendi

gendi sui traditas Tibi habenas, ac ideo eadem bona, quorum possessione beata nuper & felix audiebat, sarta sibi tectaque intelligeret. Singularis enim hæc Tuæ familiæ ac simul populorum Tuorum felicitas, ut in sublatorum è vivis Heroum locum ac fortunam, Heroës filii ac nepotes continuo succederent; atque ita in sinum Tuum & complexum, orba Parente publico Respubl. opportune confugeret; omnes curas doloresque in Tui incolumitate deponeret; ac FORTUNAM OBSEQUENTEM, nova gaudia, non divinatione, ceu ex veteri haruspicum suorum disciplin, aut futuri præsentiens, sed velut jam eorum conscia & compos sibi polliceretur. Quæ enim alia à Te poterat expectare, aut præsidia salutis, aut ornamenta dignitatis; quem à prima ætate tantam ad res optimas propensionem voluntatis adferentem; ita saluberrimis, neque iis pervulgatis regnandi artibus imbutum; ita omnibus doctrinis ac disciplinis excultum, quæ regendæ Reipubl. scientissimos decent, aut efficiunt; ita mirifica quadam virtutis indole, ab ineptiis omnibus, aut illecebris, quibus illa vel ætas, vel fortuna capitur, alienum, omnesque adeo voluptatum aditus sibi studiose intercludentem; ita denique per Majorum suorum vestigia, non citato solum gressu, sed expedito cursu decurrentem, ut sane quocunque Te converteres, haud alius Princeps juventutis, fortunæ juxta ac animi bonis paratior

inveniretur. Memini equidem, quum primum exorientis illius Tuæ lucis fama ac ſplendore inductus, Tui conſpectu & collocutione cupidiſſime fruerer; tam lætam ac effloreſcentem laudum ſegetem; tot ornamenta virtutis & gloriæ, populis primum ac ditionibus Tuis, dein bonis artibus ac earum cultoribus continuo gratulatum; & hujus etiam mei vel gaudii, vel judicii conſcios ac teſtes, clariſſimos & ampliſſimos viros habuiſſe, ad quos illius ſenſus propius quodammodo pertingebat. Dicam ingenue, neque ad Tuarum voluptatem aurium, quæ hoc acroama refugiunt: neque ad æmulationem exempli; quam diſpar enim ſemper aut inferior remanebit! ſed dicam ad gloriam hujus ætatis ſempiternam. Mirabar ſcilicet tam excellentis naturæ præſtantiam, quæ inter tot delectationum aucupia, & fortunæ ſplendidiſſimæ indulgentiſſimæque, undique Te quieſcentem etiam ac dormientem ambientis amplexus, Te ad vigilias & ſudores revocabat; ad verum decus; ad omnes illas curas & cogitationes, in quibus demum magnus, immo major fortuna ſua animus acquieſcit. Nihil molle proinde ac muliebre in cultu; nihil in moribus diffluens; nihil in laboribus remiſſum; in contentione otioſum; in otio languidum: omnia graviter; verecunde; induſtrie; attente; fortiter: ſicut partim accipiebam à viris graviſſimis, pueritiæ Tuæ paullo ante moderatoribus; partim

tim ipſe coram intuebar. Dicam quod majus eſt; juvat enim meminiſſe: non jam ſtupebam vulgatâ quondam, ſed annoſis fabulis, utinam hiſtoriis & annalibus noſtrorum temporum, obturatas ſcilicet aures ad Sirenum cantus; oculos ad Circes haud unius præſtigias clauſos; animum ad queſtus amantis, aut ſi quid adhuc dulcius, inconcuſſum: aut alioquin pectus ad vitium ætatis, mollitiem cœli, inſidias Aularum, licentiam denique Floralium inacceſſum: Non hæc, inquam, ſtupebam amplius; quamquam non protrita certe, non in alia horridioris etiam cœli, aut cujuſcunque tandem ordinis juventute facile hodie conſpicua. Verumenimvero ſtupebam totus, quum viderem rurſus idem pectus (illis enim intereram HILARITATIBUS Tuorum TEMPORUM) conceſſis etiam cœlitus gaudiis; optata, ſed quæ vota ſuperaret, felicitate; influentibus in ſinum quovis auro pretioſioribus bonis; quæ alias & temperantes commovent, & fortes emolliunt, & currentes remorantur; ſic tamen incaleſcens, ſic adfectum, ſic iis indulgens, ut nihil ſimul de gravitate propoſiti, de curſu laudis, de contentione laboris; de amore, conſuetudine, patrocinio veterum & avitarum neceſſitudinum, caſtiſſimarum ſcilicet virginum, remittendum ſibi aut detrahendum putaret. O FIDEM & CONSTANTIAM, ita jam tum reputabam, non AUGUSTAM ſolum, ſed invictam!

 ô SA-

ô SAPIENTIAM PRINCIPIS, hodie propemodum exclamem, plusquam Mediceam! immo ô TEMPORA, sed quam FELICIA! ô Mores, sed quam laudabiles! quam vere digni prædicatione omnium gentium & linguarum! Et hæc tamen, etsi tam præclara ac inusitata, laterent adhuc forte intra Apennini Tui ambitum, aut eos demum adficerent, qui ejusdem mecum felicitatis compotes evasissent: quamquam quid de ORIENTE vel AUGUSTO, vel certe Augustis proximo, & in hoc altissimo gradu posito, non ubique gentium diffusum, non expositum oculis longe etiam dissitorum? At postquam Te nuper ad perlustrandas regiones exteras, heroïcus quidam animi motus impulit; postquam instar clarissimorum Cæsarum, quam sæpe memorant hæc monumenta, PROFECTIONEM trans Alpium juga, & ad disjunctas multis marium ac terrarum spatiis gentes, cupide simul ac animose suscepisti; cui non nota jam & explorata illa Tua, immo Etruriæ Tuæ bona, illum divinum animum Tuum reddidisti? Quid vero tam præter consuetudinem nostrorum aut superiorum etiam temporum? quid tam inusitatum in Tui ordinis ac nationis Principe? quam tantos cursus conficere; tot adire pericula; quam testes advocare omnes oras atque omnes exteras, cultiores certe ac humaniores gentes, maria omnia, Tuæ illius aviditatis immensæ,

ſæ, Tuæ celebrandæ omnium ſæculorum memoriâ, voluntatis ac induſtriæ. Excivit enim Te novo & ſingulari exemplo, non alterius cœli clementia; ubi enim major cœli temperies, quam in Tua Italia? non alibi ſpectanda locorum amœnitas & elegantia; quænam enim cum Floræ Tuæ venuſtate ac ſplendore, aut cum villarum Tuarum magnificentia conferenda? non omnium rerum, quas vitæ cultus paratuſque flagitat, ubertas; quid enim in ea re eximium, quid appetendum delicatiſſimi etiam faſtidii hominibus, quod iſta Tua Regia affatim & large non ſuppeditaret? non quietis deſiderium; ubi enim locus quietis & tranquillitatis plenior eo, in cujus ſinu & gremio adoleviſti? non ut in majori quadam hominum aut locorum celebritate verſareris; ubi enim major ac illuſtrior, quam in Italiæ Tuæ luce, quam in illa frequentia popularium Tuorum ac advenarum florenti, occurrebat? non ut Te externis moribus oblineres; quid enim jam Tuis cultius aut emendatius? non ſcientiæ denique, ex qua regendæ Reipubl. peritia paratur, adipiſcendæ cupiditas; ubi enim uberior, quam in Tuos Penates, quam in Majorum Tuorum Imagines, quam in Parentis Tui vitam & facta intuenti, copia illius & uſura ſuppetebat? Una Te excivit, COSME SAPIENTISSIME, (neſcio enim quam lubentius in Te cognomina virtutis ac induſtriæ, quam fortunæ ac potentiæ venerer,) divini

vini

ADVENTUS, huic memoriæ opportune consignati. Neque de Tuis sane ulla ætas aut memoria conticescet. Manent fixa ubique eorum vestigia; neque adeo ære, columnis, tabulis, aliisque publicis & magnificis operibus, quam monumentis litterarum sempiternis, posteritati propagata. Neque Tu proinde expectas, aut ego tantum mihi adsumo, ut tanquam unus præ cæteris delectus LÆTITIÆ PUBLICÆ tot populorum interpres, plausus hic & acclamationes referam, quibus Te tantum ac tam insperatum hospitem; tot Heroum (nec vana fides) progeniem & expressam simul imaginem; spem ac lumen Italiæ, immo amplissimarum PROVINCIARUM SALUTEM, subsidium, columen; tot adfluentem fortunæ bonis; tot cumulatum animi dotibus excepit studiis forte & consiliis divisa, sed Tui amore & cultu, & referendæ gratiæ cupiditate conjunctissima Europa. Non dicam proinde, quod jam Fastis ac Annalibus omnium pœne gentium traditum; qua frequentia hominum; quo concursu omnium ordinum; qua festivitate locorum; quo apparatu (ubi scilicet vetare Tibi non licuit) Magistratuum; quo maximorum etiam Regum splendore, Tuum ADVENTUM eundemque FELICISSIMUM, Transalpinæ nationes certatim sibi celebrandum duxerint. Reputarem forte lubentius eruditorum ac præstantium passim ingeniorum ora at-

que

que oculos in Te conversos, immo inusitata gaudia & admirationem summam; dum missis aliis, quæ Te circumfluunt decoribus, clarissimum in Te MEDICEÆ gentis sidus, Musarum proinde delicias ac præsidium, PATRIUM ac propitium litterarum DEUM; eumque modo in Academiæ spatiis, modo in circulis suis & umbraculis, Museis, Bibliothecis, in colloquiis & congressibus litterariis, præsentem ubique & manifestum, alacritate ac pietate pari intuebantur. Videbas concurrentes undique, aut quasi duci suo ac imperatori obviam procedentes laureatos milites, qui currum Tuum faustis ominibus, & vocibus, non contumeliosis illis aut indicibus militaris licentiæ, sed plenis gaudii & amoris, sed totidem Tuæ laudis & gloriæ, Tui illius cursus ac itineris præconibus, incredibili studio & contentione prosequerentur. Immo egressas vidisti passim delubris suis mansuetiores Deas, non tam ut clientes patronum debito pridem cultu, quam ut familiares jucundis aliquando officiis necessarium suum complecterentur; neque eas adeo commotas ad Tui conspectum, antiquæ necessitudinis & grati animi fideli memoria, quam spe & exspectatione erectas, amplioribus per Te commodis, in summa tranquillitate & otio perfruendi. Ita Te tot maximis gratulationibus, nec minoribus periculis perfunctum; tot spo-

liis onustum, non quidem devictarum gentium, quod commune Tibi cum Alexandris & Pompeiis cognomen adsereret, at vero scientiæ rerum nobilissimarum; patientiæ laborum invictæ; constantiæ; veræ fortitudinis; quæ non jam MAGNOS, sed MAXIMOS præstant: non opibus etiam aut potentia, quæ bona jam in Te superfluebant, gloria tamen & celebritate auctum, REDUCEM excepit patria, cujus mox saluti & incolumitati provideres; cujus imminentem orbitatem Tui conspectus, Tua TUTELA solaretur; in cujus decus & splendorem conferres lumen illud animi, virtutis, consiliique; adeo insignem regendæ Reipubl. partam domi & foris auctam, ac jam tantis tamque ornatis politioris Orbis judiciis testatam comprobatamque facultatem. Cujus equidem felicitatis cogitatione non possum non vehementer adfici, quam Tibi undique potentissimi Reges Cæsaresque, quos proxima necessitudine adtingis, congratulantur; qua Provinciæ Tuæ se efferunt & exultant, ac illa in primis fortunatissima pulcherrimaque Tuarum Provinciarum Metropolis. Delectat enim me incredibiliter REDUX, seu verius constans & MANENS urbis illius FORTUNA, in qua bono ac singulari meo fato, sedem mihi aliquamdiu locare licuit; & quam non ut eloquentiæ solum in Italia principem, procreatricem, ac populari gloria dudum

dum inclytam; ſed vel maxime ut domum humanitatis; urbanitatis ſedem; Muſeum Italiæ; officinam prudentiæ; exemplar bene moratæ & bene conſtitutæ civitatis; ut Florem denique omnis venuſtatis ac elegantiæ, & abſens ſuſpiciebam pridem, & coram facile intellexi. Tangit me tot excellentium ingeniorum, quibus eadem abundare conſuevit, tot clariſſimorum civium, qui eam jugiter illuſtrant, perennis quædam ac jucunda recordatio; in quorum ego conſuetudine plena officii, elegantiæ, ſuavitatum, vel præcipuum peragratæ nuper Italiæ fructum collocare ſemper ſoleo. Sed adficit me vel inprimis ac recreat Patrui Tui, LEOPOLDI Cardinalis, intuitus; Tibi, ſat ſcio, non minus cognatione ſanguinis, quam conſiliorum ſocietate ac fide conjuncti. Quanta enim ſunt, (quæ nec aliena ducis à Tua laude) quæ illum circumdant ornamenta gloriæ? quanta ſapientiæ, gravitatis, temperantiæ, prudentiæ, decorum denique omnium, quæ tantæ amplitudini conveniunt, immo quam pœne incredibilis ubertas ac adfluentia? Quis in tanto ſplendore generis ac fortunæ, vel graviora onera rerum publicarum leviori pondere ſuſtinet? vel qualecunque otium honeſtioribus oblectamentis tranſigit? vel dignitati & gloriæ, traducto ab omni alia cogitatione animo, liberalius ac fidelius ſervit? Quis in eo potiſſimum, quod mirabili qua-

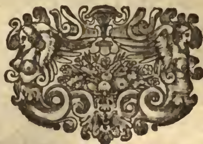
dam contentione ſuſcepit, litterarum patrocinio, ac Medicea de interioribus doctrinarum ſtudiis &c. laborioſis doctorum hominum vigiliis bene merendi conſuetudine, majorem vel diligentiam, vel auctoritatem, vel beneficentiam præſtat? Cujus etiam & perpetuæ quidem voluntatis obſides totidem, nemo, ut opinor, infitiabitur, ejuſdem auſpiciis in lucem è tenebris, è ſitu certe ac tineis educta, præclara veterum aut recentium ingeniorum monumenta. Quo in numero vel primas tenent ea, quorum divulgata nuper notitia, induſtrio ac felici calamo familiaris Tui, Laurentii Magalottii, præter ſummam elegantiam, ornati plurimis & exquiſitis artibus, non modo præclara & ignota antea naturæ arcana; nova & pulcherrima inventa; ſed viam etiam non contritam & materiam uberem, ad occultiſſimarum rerum cognitionem perveniendi, ſtudioſis hominibus patefecit. Adeo hoc unum ſupereſſe videbatur conteſtandæ inuſitatæ popularium Tuorum induſtriæ, ut unde adſcenderant noſtra ætate novi perſcrutatores orbium cœleſtium, qui velut jam SIDERIBUS RECEPTI, motus eorundem & naturam propius indagarent, numerum inirent accuratius; neque jam ficto ſpectaculo (quamquam & in hac Nummorum memoria obvio) unum aliquod Julium ſidus, ſed plures Stellas MEDICEAS, nube, quæ illas per tot ſæcula obte-

texerat, discussa, toti Orbi manifesto conspiciendas darent; ex ea, inquam, urbe prodirent hodie, qui elementorum ac rerum infra illos cœli vertices & globos defixarum vim, adfectiones & mutationes varias ac mirabiles, sublata, qua involutæ fuerant hactenus, caligine, Etrusci illius GENII & AUSPICIS ductu, in aperta ac manifesta luce collocarent. Quam incitatum præterea ejus & flagrans, quod hic sine piaculo præterire non licet, in vetustatis reliquiis colligendis ac reparandis studium? quanta in priscis Marmoribus, Signis, Statuis; quanta potissimum in antiquis Numismatibus congerendis, quibus jam Gazam instruxit pari copia ac delectu nobilem, cupiditas ac solertia! Immo quam liberalis eorundem custodia! quanta in iisdem non delectationis solum caussa, aut ad Musei ornamentum & admirationem antiquitatis, in quo tamen acquiescit multorum & maxime beatiorum hominum industria, sed ad quæstum Musarum uberrimum, seu ad usum & elegantiam studiorum conferendis, alacritas & beneficentia? Quid enim, ne aliunde arcessam ejus rei probationem, ab eo prætermissum, quo transmissis veterum, eorumque haud vulgarium Nummorum ectypis, ornatior hic liber in hominum manus denuo perveniret? aut cæteroquin, quod humanitatis ac benevolentiæ genus (dicam verecunde, quia ad laudem meam facit insigni-

ſigniter) derelictum; immo non ultro & frequenter, non blande ſimul occupatum, quo me aut ornaret præſentem, aut abſenti qua litteris, qua litterariis etiam muneribus, ſummam ſtudii ac beneficæ voluntatis propenſionem declararet? Vel quam familiaris illa, neque hic reticenda ſalutatio, qua me nuper ex Urbe Æterna, per Ludovicum Strozzam, omni laude abunde cumulatum, quæ vel virum ingenio, judicio, ac rerum uſu cum paucis præſtantem, vel cæteroquin res maximi Regis in Aula Tua procurantem decent, mihi autem perenni quadam officiorum neceſſitudine conjunctum, impertiri voluit; ac ſimul certiorem reddi, ſe in ea Urbis habitatione, non dimiſſurum è manibus oblatam continuo facultatem, Muſeum ſuum nova ſelectiſſimorum Numiſmatum acceſſione ſubinde locupletandi. O non jam Gazam, ſed mentem auream! O ſplendorem etiam inſolitum! quippe non jam quæſitum vel hauſtum è concha Tyria, aut Tiaris (etſi utrumque hæc penus quoque ſuppeditat) gentilibus, aut aliis etiam conſpicuis, quæ illum undequaque ambiunt, & laudis & honoris inſignibus, ſed ex Gazis immenſis, immo ex luce omnium retro gentium ac ætatum. Adeo ut vel hoc uno auſpice ac auctore, non metuendum amplius videatur, ut ea ſtudia, quæ morbum alii ac inſaniam vocant, quam vere ac ſapienter ipſi viderint; ille vero tum præ-

præsidium litterarum, tum remissionem animi omnium honestissimam ac liberalissimam statuit, debita laude ac sperato fructu deinceps careant. Quis enim audeat impune sugillare, aut resarcientem sollicite tam pretiosas haud unius naufragii, quo tot antiquitatis Thesauri perierunt, Tabulas, non jam VICTRICIBUS sed victis quasi FATIS ereptas; aut colligentem cupide hæc sola RELIQUA VETERA, tot incendiis, ruinis, casibus nondum ABOLITA; aut consulentem diligenter, non jam Etruscæ seu popularis quondam disciplinæ, futuri scilicet divinatricis, Oracula; sed artem seu MEMORIAM verius præteriti temporis LUCIFERAM; sed APOLLINEM MONETALEM; sed FIDEM anteactarum rerum MAXIMAM; FELICEM denique ac PERPETUAM RESTITUTÆ vetustatis, ceu tot personarum, tot actorum, tot operum CUSTODEM, REPARATIONEM, SALUTEM. Ita quocunque me vel animo vel cogitatione converto, non suadent modo singula, sed compellunt, ut non alteri, quam MEDICEÆ genti dicaretur hic liber, illeque in Tuo nomine, MAGNO, seu verius MAXIMO ejusdem gentis simul & imperii STATORE appareret; quo incolumi liberalibus disciplinis, antiquitatis studiis, honestis artibus perfugium, asylum, domicilium; immo splendorem, decus, æternitatem, non spondere jam sed gratulari licet. Ita vigeas

ac floreas, PRINCEPS OPTIME, jucunda Nepotum Tui ſimilium, hoc eſt, qui per Tuum illum curſum conſilii gloriæque gradiantur (quid autem vel ad fortunam majus, vel ad naturam melius, vel ad utramque optatius precari iiſdem licet!) multitudine circumfuſus; & quæ in auſpicatiſſimis hiſce principatus Tui exordiis, miro omnium ordinum conſenſu, SUSCEPTA ſunt VOTA, ea DECENNALIBUS, ſeu quod paſſim priſco ære haud minus ſignatum noſti, VICENNALIBUS ac TRICENNALIBUS MULTIPLICATA grata SOLVAT poſteritas. Pr. Id. Decemb. cIↃ IↃ CLXX.

LECTORI.

Quum Romæ essem ante sexennium, natus ac editus simul in ea luce primus partus hujus libri. Vix domum ex Italia reducem rogavit continuo, qui tum apud nos agebat, typographus, ut eundem hic loci quoque divulgandi copia sibi fieret. Neque enim delatum in has oras quidquid hujus fœtus in Urbe Æterna prodierat; cujus videndi desiderio multi tamen è nostratibus aliisque transalpinis hominibus tenerentur, quibus vellet hac in parte satisfactum. Annui facile, ut eadem opera meliorem illum, saltem auctum novis incrementis darem. Id enim à me efflagitare videbantur, partim judicia doctorum hominum, quæ jam publice exstabant de eo quamquam immaturo partu, ornata illa valde ac benevola; partim privati amicorum hortatus, ut quod in me jam ante receperam, dependerem; partim studium vel ita juvandi bonarum artium disciplinas incredibile. Ita factum, ut vix elapsis aliquot à reditu meo mensibus, jam pars operis haud contemnenda typis describeretur; ut sperarem brevi integrum, qualecunque illud erat, in novam lucem emittendum. Sed aliter res cecidit. Dum enim ea tempora repente apud nos exorta, quæ me totum aliis curis distraherent, typographus vero de sedis mutatione ac alio vitæ genere instituendo cogitat, jacuit liber aliquamdiu, donec occasione itineris herili mandato ad Bredanos de Pace Conventus, & inde in Bataviam ante triennium, & quod excurrit suscepti, Elsevirius noster eum elegantibus suis formis totum denuo transscribendi provinciam opportune in se reciperet. Sed neque ita omnis hæc res tam cito, ut ego equidem speraveram, ac spem simul aliis feceram; confecta; dum aut rursus alia mihi suscipienda itinera; aut domum reditionem excepit longi & molesti morbi pertinacia; aut libri ipsius ratio, vel propter cælaturam nummorum eidem inserendorum aliasque difficultates, cursum operarum & simul exspectationem meam in longum protraheret. Quæ ideo præfanda hoc loco censui, ut omnibus ratio con-

ſtaret longioris moræ, & facerem iis ſatis, qui aut editionem urgebant quotidianis ferme conviciis; aut fidem datam ſubinde interpellabant; aut omne illud tempus aliis curis tranſactum, in ejuſmodi opere limando politius, male conſumptum poſſent arbitrari. Ita enim hodie vivitur. Ubi ultro ac ſponte tuam ad aliquam materiam illuſtrandam locaſti induſtriam, continuo quaſi ad condictum vocaris, neque ullum comperendinatum indulgent moroſi creditores, quin velut nexum ſibi & vadatum ſiſti è veſtigio jubeant. Adeo quidem, ut per eos non liceat tibi amplius, non dicam otiari, ſed aut alia agere haud paullo graviora, certe quæ tui muneris curſus & ratio poſtulat; aut etiam valetudini tuæ conſulere; aut vero lucubrationes tuas, non dicam in decimum, ſed ne quidem in unum aut alterum annum perpolire. Aliter quidem illi veteres, qui ſibi aliiſque gnavi ac induſtrii homines videbantur, præclare utique de ſuis ac poſterorum temporibus meriti, ſi per plures Olympiadas geſtarent ejuſmodi fœtus, quos intra decimum diem mira hujus ſæculi fecunditas parturiret. Sed nolo hic tecum expoſtulare, mi LECTOR, *cujus gratiam mihi haud uno nomine ambiendam novi. Quid ſaltem boni ex ea mora, huic ſecundæ fœturæ interpoſita, contigerit, diſces. Factum ſcilicet opportune, ut dum medio illo tempore, binæ in Galliam obitæ legationes facultatem mihi largiuntur videndi quidquid in eo genere eximium ac ſelectum recondit in ſplendidiſſima illa Galliæ metropoli vere regia & admirabilis maximi Regis Gaza, aut aliorum etiam Muſea, quorum nomina plena dignitatis ac induſtriæ alibi enarramus, haud levis vel pœnitenda acceſſio huic operi contigerit. Ut nihil dicam de ſubminiſtratis ſubinde ex Italia à viris ſummæ amplitudinis nec minoris humanitatis aut elegantiæ veterum Nummorum ectypis, quæ ornarent hunc librum, ego ea viciſſim mea explanatione illuſtrarem. Non deprædicabo hic ſingulorum beneficentiam, ſuis locis à me haud obſcure quidem vel parce celebratam, ſed tamen longe infra tam propenſam ac perpetuam in me aut in hæc ſtudia voluntatem. Adeo ut hanc moram, quæ alioquin ingrata mihi*

hi

hi ac forte itidem tibi contigerat, non sine fœnore, aut etiam anatocismo compensatam scias. Neque tamen hoc agam operose, ut vel industriam meam tibi gloriosè prædicem; vel de instituto hujus libri multis te præmuniam, quod vel ex proximi breviarii intuitu constare tibi poterit; vel ea etiam sollicitè diluam, quæ mihi aut gratiam tuam, aut patrocinium forte possent obstruere. Equidem non vereor, quicunque tandem aliter sentiant, ne has antiquitates nimis magnificè extulisse videar, haud dissimilis illorum nundinalium circumforaneorum, qui expellendis morbis omnibus unum pharmacum venditant; aut cæteroquin non infrequentium id genus hominum, qui dum artem aliquam sibi ornandam suscipiunt, hoc unum agunt, ut eam non solum omnibus aliis anteponant, sed ex eá cæteras omnes, etiam alienissimas profluere, multâ contentione ac studio adfirment. Ut jam in proscenium non adducam sacros illos oratores, quos, (lepida quippe capita,) ego ac tu non semel risimus; qui Divi alicujus ceu Herois laudationem adgressi, reliquos omnes suo loco ac gradu motos, velut vilem turbam, in ordinem cogunt. Ne ego hujus culpæ adfinis deprehenderer, videbar mihi bellè toto hoc opere cavisse; immo quàm sejuncta hic ab iis, quos modò enumeravi, omnis mea ratio fuerit, statim sub initium libri, plenè satis ac dilucidè declarasse. Neque verò illos moror, qui cùm sua tantùm circumspiciant; in iis se jactent, quæ se scire aut docere profitentur, alia omnia, quæ ignorant, nullâ contentione animi, nulla saltem valde laboriosâ animadversione digna arbitrantur. Fruantur sane illi suis delitiis, suis amoribus; neque nos habebunt repugnantes, aut vero infitiantes valde præclara esse & laudabilia, in quibus eorum se exercet industria. Sapiant etiam soli, si velint, modò nos sinant insanire cum viris hujus aut superioris memoriæ longè clarissimis & gravissimis; neque nostra nobis otia, nostra oblectamenta ad unum nutum suum & arbitrium præscribere aut recoquere cogitent. An inania sint, an infructuosa, an non laboriosis multorum vigiliis, an verius somniis anteponenda; an omni non jucunditate solùm, quam forte largientur,

tur, sed utilitate quadam pœne incredibili, quam omnino denegabunt, vacua, hoc libro conati sumus demonstrare. Verum de eorum judiciis haud valde nos decet laborare; utpote omnium eorum opinione, quibus cara est elegantia studiorum ac litterarum salus, abolitis pridem ac damnatis. Quam justius angor ea cura, ne iis fecerim satis, qui forte nonnisi exquisita & mirabilia de hoc opere sibi pollicebantur; quippe jam gnari aut facile intelligentes, quam multa contineat hæc memoria in cærimoniis veterum occulta; in historia nobilissimarum gentium mutila; in litteris interioribus ignota; in omni antiquitate recondita. Quam multa inde educi possint, si non ad principia scientiæ naturalis ac civilis haurienda, ad morum tamen ac regendæ Reipubl. normam & leges, ad historiam quoque plantarum aut animalium illustrandam spectantia; ad notitiam præterea temporum, Romanorum fastos, æras variarum gentium; ad urbium ac regionum appellationes, origines, prærogativas, sacra, ludos, fœdera, conventus, magistratus; ad ortus & imagines tantæ ac tam antiquæ nobilitatis, & clarissimorum omnis memoriæ civium, opportuna valde ac unice quidem comparata: quam multa denique modo expressa & fixa, modo pressa leviter vestigia eadem industria suppeditet, unde ulterius in eo litterarum cursu procedere, aut digitos ad veros fontes intendere continuo liceat. Quorum omnium specimina quædam, haud vulgaria illa vel contrita, hoc opere exhibere contendimus. Videbam quippe apertum & patentem campum, novam laudis ac industriæ semitam, per quam progredi continuo liceret ad notitiam multarum rerum adhuc abstrusarum, certe quæ nondum pro earum pretio ac litterarum dignitate fuerunt hactenus pertractatæ. Quotusquisque enim est ex eorum numero, si duos tresve ad summum excipias, qui vel nostra vel patrum memoria, in congerendis aut exponendis his antiquitatibus laborarunt, quem (dicam libere, quia de mortuis loquor) liberalior quidam genius adflaverit; qui eximium aliquid ac singulare præstiterit, quod diligentiæ non solum haud vulgaris & multi usus harum rerum, quorum utrumque plures suo jure sibi vindi-

vindicant, sed praterea eruditionis paullo reconditioris, ac ingenii interioribus litteris non tincti solum sed imbuti laudem possit apud posteros obtinere? Versantur quidem in omnium manibus soli ferme, qui hactenus studiosos antiquitatis his mysteriis initiant, Antonii Augustini Dialogi, viri, si quisquam alius sua atate, Romana & antiquitatis & jurisprudentia studiis exculti egregie & perpoliti, judicii autem, quod pluris adhuc facio, exacti valde ac limati. Verum, quamquam culti sint illi valde ac luculenti: annon tamen sitim potius horum studiorum excitant, quam explent? annon toti ferme in Romanis, iisque, qui hodie pro vulgaribus habentur, aut vero patriis nummis enarrandis versantur, infinitam autem illorum sylvam, seu eos non viderit, (etsi jam tum Roma, ubi diu floruit, ac alibi in Italia magna extaret eorum copia) seu plures demum postea reperti, qui Gracas, Asiaticas, Africanas antiquitates ac memorias recondunt, non attingunt iidem, ne dum exponunt aut illustrant? Neque verò tantum ego mihi tribuo, ut me hic exquisitum aliquid pra cateris & suis omnibus numeris absolutum perfecisse mihi videar. Nescirem ipse primas hujus industria leges, & quomodo comparatum sit omne hoc studiorum genus, varietate quadam & comprehensione infinitum, si tale quid animo insedisset meo. Viam tantùm sum ingressus, qua paullo longius tendit, in quam plures semita confluunt, & qua plures etiam comites secum trahit, sed per quam alii procedent post me felicius, quibus cùm eadem qua mihi, aut major etiam opportunitas, tum uberior instructus eruditionis, aut in immortalibus illis litterarum ac doctrinarum studiis consenescendi largius otium ac perpetua quadam felicitas contigit. Amorem in bonas artes mirificum; diligentiam praterea, quanta per alias curas aut invaletudinem licuit, prastitisse me non negabo, ne plane tuam exspectationem frustraretur hic liber; & cujus etiam rei testes proferre possem tot veneranda antiquitatis monumenta, è superiorum temporum caligine, in qua adhuc delitescebant, eruta hic tandem & enarrata. Modestiam certe & aquitatem nemo aquus, ut opinor, desiderabit, dum à viris magnis, aut cateroquin

harum

harum deliciarum ante nos promis condis, dissentimus; sed procul ab omni pruritu obtrectationis, invidiæ, æmulationis, aut cujuscunque tandem gloriolæ inde captandæ studio, ducente nos eò rerum tractandarum serie; idque ut frequenter, sic dissimulatis ferme nominibus, aut iisdem debitâ laude & prædicatione ornatis. Neque illa fateor de summis Christianæ fidei capitibus, de justitiâ aut injustitiâ, de summo bono, aliisque id genus gravissimis rebus disputationes, è quibus salus hominum ac fortuna pendeant, de iis tamen, quæ ad omnem litterarum ac eruditionis ubertatem & elegantiam pertinent, & in quibus, ut proclive à scopo aberrare, ita paratior veniæ locus, nec internecina odia metuenda continuò veniunt. Neque verò ab eo proposito me deterrere debuit clarissimorum nominum splendor; in quorum quippe vestigia, etiam ubi à verâ semitâ deflectunt, pedem solent illico ponere iisdem studiis dediti, qui ideo in rectam viam veniunt comiter deducendi. In quo ita versati sumus hactenus, ac versabimur in posterum, quamdiu mens sana nobis superit, ut omni aliâ industriâ ac eruditionis laude carere lubenti animo cogitemus, modò illa humanitatis ac pudoris nobis constet; & mihi cùm à naturâ ingenitæ, tum ab optimo parente inditæ, tum perpetuo quodam meo studio cultæ, singularis nempe erga litterarum ac scientiarum principes, voluntatis & observantiæ. Neque ægrè ferrent, qui ex iis ad plures abiêre, quod ea quæ procul ab eorum oculis fuere submota, meliore ea in re fato usi, patefecerimus; in quæ si ante nos incidissent, Deus bone! quantùm inde luminis, quantum adjumenti, ad omne litterarum genus illustrandum adtulissent. Nobis uberem quendam operæ fructum tulisse videbimur, si nostro qualicunque labore, aliorum exacuerimus industriam, quò paullo diligentius incumbant in eadem studia; ac inde non mirificam solum voluptatem ob imagines tot illustrium omnis memoriæ hominum, aut exquisitam artificum elegantiam, capiant; sed præterea penum suam doctrinæ ac eruditionis insigniter locupletandam norint. Quid cæteroquin novâ istâ hujus libri editione à nobis præstitum, qua accessione eadem aucta, haud opus, ut arbitror, hic pluribus

ribus commemorare. Pro una Dissertatione, quia ita nimis longa videri potuisset, novem exhibemus, servata nihilominus eadem ordinis & materiarum serie, sed simul novis singula & luculentis, prout equidem speramus, certe ut voluimus ac laboravimus, observationibus testata comprobataque. Multa proinde aut plenius pertractata, quæ leviter antea adtigeram; aut emendata interdum, quæ, prout homines sumus, secus forte ac properanter notaveram; aut primum neque parce hic inserta, quæ omnino in prioribus omiseram. Additæ etiam passim variæ Nummorum veterum icones, ita rogante typographo, qui primus secundæ hujus fœturæ in lucem edendæ onus in se receperat; etsi ego ab iis abstinere omnino constitueram. Aberant enim à Romana editione, & diversa hic nobis consilii ratio ab iis, qui dum aut antiqua id genus numismata in loculis suis habent recondita, aut provinciam sortiti ea de alieno Museo divulgandi, optimo horum studiorum fato & cum æterna sua laude, eadem proferunt in publicos & communes usus singulorum, qui his antiquitatibus delectantur. Nobis neque hactenus licuit esse tam beatis; neque tale quidpiam ab initio operis propositum. Unus hic scopus, ut quid de toto hoc studiorum genere esset statuendum; quantum præter dignitatem *aut* jucunditatem *quandam incredibilem, per omnem doctrinarum ac litterarum varietatem,* utilitatis *haberet reconditum; quamplus contineret in recessu, quam vulgo hactenus creditum; quam immerito proinde neglectum jaceret passim aut ignoratum, non verbis tantum, sed documentis omni exceptione majoribus declararem; idque iis maxime, quæ inspecti nobiliores in hoc genere Thesauri, at vulgo parum noti, suppeditare nobis videbantur. Ad quos equidem mihi quum pateret aditus, singulari meo & incredibili studio, percellebat continuo oculos tantus defossi Auri, Argenti, Æris, tot reconditarum divitiarum fulgor; quas in tua etiam commoda, & litterarum ornamentum, quocunque tandem modo erogandas arbitrabar. Illud quidem eum, quo inflammabar, ardorem, subinde reprimebat, quod dum aut multa fugiente quasi oculo,*

 aut

aut aliud etiam agendo, pro custodum nempe vel comitum ingenio aut dignitate, aut pro angustia temporum, intueri compellerer; aut alioqui præ copia & varietate in delectu & notatione singulorum laborarem, nunquam large satis meam cupiditatem explere, aut satis idonee ac attente eo spectaculo, quo adficiebar mirifice, perfunctus mihi viderer. Unde etiam veniam haud difficulter, ut spero, largieris, mi LECTOR, *si dum aut petenti concessa, aut ultro etiam transmissa Nummorum id genus signata quædam simulacra, eaque ex vetustis illis quidem & sinceris, quos videram antea, sed attritis sæpe & exesis archetypis expressa, inde à cælatore haud valde illo præstanti in hac arte, sed qualem loci ratio ferebat, cusa, minus elegantiæ ac venustatis, aut vero accurationis interdum habere videantur. Major utique fateor eorum, & quam iis gratulamur felicitas, qui domi possident eas opes; quibus proinde recurrere continuo ad prototypos licet; inde emendare, restituere, & majori adeo cura, fide, diligentia cælatos divulgare conceditur. Cujus notæ, ut de iis nihil dicam, quæ & patrum & nostra & recenti adhuc memoria prodiere, & luculento Patini nostri, quo largiter ac splendide ornabit has artes, opere, alia insuper ex mirabili Gaza illa* REGIA PARISIENSI, *in quam ut in vastum mare aliæ minores aquæ quotidie influunt, brevi itidem, ut speramus, habiturus es,* LECTOR, *felicibus eorum curis, in quos incumbit hodie ejus custodia; qui nempe Regis longe maximi fortunatissimique gloriam iis etiam monumentis ad decus nostrorum temporum sibi propagandam putant. Et habebunt ista quidem, regiis utpote auspiciis ac impensis, summis autem & perennibus studiis viri, ut alia mittam decora, fidei ac industriæ pœne incredibilis, quo non usu magis ac præstantia, quam splendore ac venustate singulari, oculorum tuorum simul ac animi voluptati admirabiliter serviant. Unde ne omnino inferior ea laude Germania quoque nostra censeatur, curabunt quandoque admirandis* DOMUS AUGUSTÆ *aliorumque hujus Imperii Procerum præpositi, seu quos Tullius hic vocat,*

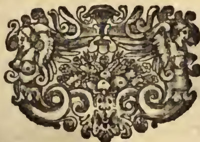
mysta-

mystagogi; & juxta eos vir pluribus doctrinis excultus, Ericus Mauricius, juris in Academia patria antistes, his quoque studiis valde deditus; qui felici, ut coram nuper referebat, fato, plures veterum eorumque selectissimorum Numismatum centurias nactus, accuratissimo studio & artificio superiori sæculo depictas ab homine, sicut eidem videbatur, summe talium avido ac perito, idque ex nobilissimis quibusque, quæ tum florebant, antiquitatum id genus promptuariis. In cujus etiam laudis societatem veniet suo jure Belgium, quamdiu aut superstites in eodem erunt Goltziorum, Chiffletiorum & Rubeniorum æmuli ac hæredes; aut in horum lucubrationibus divulgandis suam industriam conferet, qui propriis opibus abundat, Johannes Georgius Grævius; vir non singulari solum humanitate, facilitate, ingenio, sed, quod te jam non fugit, inter Atlantes hodie, qui cœlum illud litterarium in iis oris alacriter fulciunt. Neque vero suas, quas possidet etiamnum, opes invidebit nobis diutius horum studiorum parens & procreatrix Italia; non diligentes illi custodes Gazæ, puta aut MEDICEÆ, *aut* ESTENSIS, *aut* FARNESIANÆ, *aut in Urbe Æterna* REGIÆ *rursus seu Heroïdis* CHRISTINÆ, BARBERINÆ, BUONCOMPAGNI, CAMILLI MAXIMI, *aliorumque id genus ταμιείων, de quorum inexhausta quadam opulentia vel fidem tibi abunde faciet hoc opus inde passim locupletatum. Quo ita conspirantibus studiis & operis tandem aliquando restituantur illæ artes, quæ quondam in honore florebant & celebritate hominum versabantur, ac unde liberalibus artibus ac doctrinis, novus quidam splendor, nova continuo accrescent incrementa. Neque minus interea nostram hanc qualemcunque de tuis studiis bene merendi voluntatem, tua benevolentia, tuo etiam patrocinio complecti dubitabis; & eo quidem lubentius, quod his præsidiis & adjumentis destituto alia omnino consilii ratio fuerit ineunda, quo his antiquitatibus prodessem, earumque studium pro virili parte promoverem. Accedit, quod præter cusos illos Nummos, quos aut casus mihi obtulit, aut diligentia mea ac aliorum benigni-*

tas suppeditavit, magnam hic habeas prӕterea ac prope immensam aliorum copiam, ex omni antiquitate ac memoria petitam; eamque non ӕri quidem incisam, quod neque licuit nobis, neque adeo semper aut perӕque necessarium, etsi prӕclarum semper, hic primum tamen, quod unum erat reliquum, in tuos ac litterarum usus à nobis haud perfunctorie descriptam ac enarratam. Adeo ut vel eo nomine lectorem possit hic liber adlicere, ac varietate quadam majori delectare; dum, quod ferme aliorum, qui hactenus in ea palӕstra se exercuere, institutum fuit, non unius gentis aut ӕtatis, Grӕcos puta aut Barbaros ante Romanorum Imperatorum tempora signatos, aut Consulares, quos vocant, aut Cӕsarianos, eosque vel unius generis aut metalli passim hic leges; verum omnium illorum temporum, nationumque, nullo notӕ & magnitudinis discrimine, suo tamen ordine & loco partim expressos, partim explanatos. Quӕ in re equidem, lubrica valde aliorum vestigiis, id diligenter ac sollicite egimus, ut nullos Nummos, nisi vetustos & probos, eosque vel à nobis inspectos, accurate, quantum per negotiorum aut occasionum momenta licebat, descriptos; vel interdum ab iis, quorum aut publice testata, aut alioquin abunde perspecta nobis fides ac industria, subministratos, non vero ex promiscuis aut perperam expressis, ut sӕpe experti sumus talium antiquitatum indicibus & commentariis depromptos, vulgaremus. Occurrent proinde inter nostros frequenter ab aliis jam cusi, aut enarrati, prout certe ratio hujus operis omnem illam memoriam, seu adhuc delitescentem, seu jam repertam promiscue efflagitabat; qui tamen hic aut emendatiores divulgati, aut novis observationibus aucti, aut à pravis interpretationibus vindicati reperientur. Quà occasione etiam haud injucundum tibi, aut studiis tuis omnino infructuosum censui, si varia neque ea ignobilia auctorum veterum loca, variosque ritus & consuetudines cultissimarum gentium, quӕ adhuc in quadam obscuritate versari videbantur, majori certe luce indigere, paullo diligentius, quam hactenus factum, explanarem ac illustrarem. Sed de his plus satis, ac sane prӕter institutum

indu-

industriæ nostræ hic tibi adeo magnifice venditandæ. Consultius utique & opportunius foret, æquitatem hic tuam interpellare, si in griphis & ænigmatibus solvendis, non OEdipum me ubique aut vatem χρησμολόγον præstiterim; quod neque mihi semper licuit per aciem ingenii haud valde perspicacis, neque per recondita alicujus, quæ in me esset, doctrinæ supellectilem. Neque vero illos errores tango, quos fatalis vel descriptorum vel operarum incuria huic libro subinde etiam adspersit; qui nec frequentes adeo, pro ratione editionis me absente & procul posito procuratæ; neque ita leves interdum, ut non tenebras legenti offundant, quas consultus in fine operis elenchus haud magno labore discutiet. Interim vale, mi LECTOR, *& quibus verbis te jam Romæ compellasse memini, hic loci haud minus adposite repetendis,* PRÆSTANTIAM *hujus mercis, non ex institoris præconio, sed ex* USU *ejusdem æstimare adsuesce.*

SERIES ET ARGUMENTA
DISSERTATIONUM.

De

DIS-

DISSERTATIO PRIMA.

DE

PRÆSTANTIA ET USU NUMISMATUM ANTIQUORUM.

OCTAVIO FALCONERIO S. D. EZECHIEL SPANHEMIUS.

ROgasti me aliquoties, pro nostra consuetudine, OCTAVI FALCONERI, ut quid de Nummis Veterum sentirem, mandare litteris non dubitarem. Quum enim videres, me hac omni priscæ illius ætatis memoria non leviter delectari; hinc de ejus vel usu, vel pretio disserendi, haud una hic in Urbe sese obtulit occasio. Præbuit vero illam sæpius ipsa Nummorum, quos te vel comite, vel duce, nonnunquam inspexi, contemplatio; qua inter alia itineris Italici oblectamenta, oculos animumque, tanquam jucundissimo spectaculo, subinde licuit explere. Ea quippe mihi contractæ tecum necessitudinis ratio & felicitas fuit; ut cum alias, tum hic quoque, plurimum te sensus illius voluptatis adficeret, quam me longe maximam & prope incredibilem percipere, prædicabam. Quod vero frequenter suadebas, ut eam diffundi latius paterer, in eo sane haud illibenter obsequi tuæ voluntati cogitabam: qui ut amantes solent, iis quibus uterque no-

ſtrum capiebatur illecebris, ſuum apud omnes pretium conſtare cupiebam. Ita factum, ut hic multa verſari mihi ante oculos confidentius adfirmarem; quibus nullo vel levi certe negotio poſſem eos à ſententia dimovere, qui omnem hanc operam, ut inutilem aut otioſam derident. Quamquam me non ab ea quidem de his noſtris ſtudiis fiducia, ſed tamen ab omni de iiſdem apud vos diſputandi conſilio, haud una quædam ratio deterrebat. Equidem, ut ingenue quod res eſt fatear, à ludibrio parum abeſſe judicabam, ſi in ipſa luce & ſede hujus induſtriæ, tot exercitatis in ea ingeniis, & quibus paſſim univerſa, quos vocant, Antiquariorum natio adſurgit, ego uſu longe & peritia inferior, quidpiam de ea commentari adgrederer. Idem quippe mihi videbatur incumbere, quod prudentiſſimo viro apud Tullium in ſimili cauſſa occurrebat, *ut ſi jam mihi diſputandum ſit de his noſtris ſtudiis, nolim equidem apud ruſticos, ſed multo minus apud vos.* Accedebat viatoris intuitus, hoc eſt muſeo & omni litteraria ſua ſupellectile exulis; quotidianæ & potiores forte interpellationes; publici, quod ſalutare propter viam nefas ſemper judicavi, reverentia; ipſa denique inſtituti itineris, ad capiendum, non ad oſtentandum ingenii cultum, ſalubrior quædam & opportuna recordatio. Ita non omittere quidem, ſed premere omne illud propoſitum cogitabam, quo pudori tuo ſimul ac meo ſapienter conſulerem; ni vis major acceſſiſſet, quæ mihi omnem noviſſimi hujus conſilii rationem conturbavit. Fas enim mihi ſit, uno CHRISTINÆ AUGUSTÆ imperio, ab omni me reprehenſionis moleſtia liberare, & in ſola obſequii gloria, univerſam inſtitutæ hujus commentationis vel laudem vel veniæ ſpem collocare.

Lib. II. de Oratore.

Variæ

Variæ ſunt, ut noſti, & ſicut fieri amat in æſtimandis priſcæ ætatis reliquiis, ita de Nummis veterum longe inter ſe diſcrepantes hominum ſententiæ. Alii enim incredibili illorum ſtudio incenſi, ac proinde in colligendis iis aſſidui, nulli nec ſumptui, nec diligentiæ parcunt, ut luculentum quendam illorum vel numerum, vel delectum inſtituant. Unde poſtea eoſdem, tanquam pici aurum ſuum, adſervant; immo eorum poſſeſſione, non ſecus ac ingentis Theſauri cuſtodia, continuo efferre ſeſe ſolent ac oblectare. Alii vero, quibus geminam felicitatem, aut peculium domeſticum non conceſſit, aut loci ratio invidit, eoſdem tamen ad ornamentum veteris elegantiæ, & varietatem quandam litterarum, aliquo uſu edocti, plurimum conferre non diffitentur. Major autem pars, quod ultro fateor nec indignor, omnem hanc operam in coacervandis, vel excutiendis id genus monumentis poſitam, ut inanem, aut etiam importunam, longe à ſe abeſſe patiuntur. Horum vero duo ſunt genera: Unum eorum, qui recentis ſolum monetæ avidi, veteris incurioſi, omnem Glauci & Diomedis permutationem averſantur, & æreos aliquot ac ærugine obſitos, ſplendidis aureis redimere, abſonum & inconſultum ducunt. Alterum eorum, qui de temporis potius, quam pecuniæ jactura ſolliciti, univerſam in Nummis id genus excutiendis contemplationem & curam, ut omni cum delectatione, tum utilitate vacuam, conſulto prætermittunt. Ad ejuſmodi vero ſententiam, non una quoque hos vel ratio, vel cauſſa impellit; Prior, inſita illa humanis, & frequentius maximis etiam ingeniis, conſuetudo dicam an labes, ut quæ ignorant, contemtu ſtrenue ulciſcantur; & ea ſolum apud eos commendationem habeant, ad quæ vulgo il-

„ los, aut vitæ inſtitutum, aut naturæ propenſio revo-„ cavit. Diverſa rurſus aliorum ratio eſt, qui vel uſu, vel opportunitate ad tractanda id genus monumenta deſtituti, non contemtu, ſed mera ignoratione reconditæ in iis utilitatis, in ſequiorem ſententiam de illis eorumque æſtimatoribus adducuntur. Cum poſtremo hoc hominum genere, hic mihi rem eſſe, & me in eorum gratiam, quidquid hoc eſt laboris ſuſcipere, ingenue hic in limine profiteor. Nec enim priorum arcæ, aut peculio, modum ſtatuere vel debeo, vel poſſum; aut alias homines, omnis remotæ Antiquitatis contemtum profeſſos, ad meliorem ſententiam, vel mentem potius revocare conſtitui. Minus quoque id mihi propoſitum hoc loco, ut immodica aut præpoſtera hujus æris æſtimatione, cæteris litterarum præſidiis ac ornamentis ſuum detraham pretium; vel ut hoc induſtriæ genus, ceu neceſſarium vitæ inſtrumentum, ſingulis hominum ordinibus, tractandum & excolendum promiſcue ſuadeam. Unus hic mihi ſcopus, ut præclaram antiquitatis partem ab interitu, & eorum judicia, qui plurimum illi ſolent tribuere, à ludibrio vindicem; tum ut ab iis, qui veteris elegantiæ & eruditionis amore vel ſtudio ducuntur, egregiam & laudabilem in eadem verſanda operam collocari poſſe ac debere, apertum manifeſtumque faciam.

COMMENDATIO A DIGNITATE.

1. *Ob Antiquitatem.*

ATQUE ut hinc initium ducam, unde Nummis pretium continuo accedit, ipſa hujus induſtriæ DIGNITAS, mirum quam multiplici nomine ſe commendet. Si *Antiquitatis* enim habenda hic ratio, quem non moveat clariſſimis monumentis teſtata conſignataque vetuſtas? Quamquam non is ego ſum, qui præſentium faſtidio, vete-

veterum tantum desiderio tenear, & jacentes quasque ac sepultas vetustatis reliquias, pro reconditis Thesauris continuo habendas putem. Nimia hic nonnunquam, fateor, aut supervacanea quorundam cura, quibus venusta omnia quæ vetusta, & sola antiquitas aut rubigo pretium, non usus aut elegantia conciliat. At si Rudera tamen varia, Columnæ, Statuæ, Lapides, Urnæ, Pateræ, Fibulæ, Lampades, Simpula, Annuli, Tesseræ, aliaque veteris Romanorum vel Elegantiæ, vel Supellectilis monumenta commendationem adhuc habent; quid de Nummis statuendum sit, in quibus non muta illa ferme aut mortua, sed spirans adhuc quasi & rediviva universa sese offert Antiquitas, facile per se quisque potest arbitrari.

Antiquæ supellectilis pretium apud ipsos veteres.

Magna utique, Octavi eruditissime, antiquitatis in omni hoc Monumentorum genere reverentia, non hujus solum, aut superioris ætatis, sed remotioris etiam cujusque mentes incessit. Hinc Annales veterum evolventi, tot passim sese offerunt studiose quæsita jam olim, & retenta cupidius priscæ omnis memoriæ vestigia. Qualia frequenter quidem legimus, Ossa Gigantum, Arma reliquamve Heroum supellectilem vel memoriam, Belluarum Membra, Victoriarum præmia aut instrumenta; quibus vel Deorum Templa, vel Prætoria Principum, vel elegantiorum hominum Atria passim exornabant. Apud Gaditanos Pygmalionis aurea Oliva; apud Argivos Atrei Phiala; apud Arcadas Corium Apri Caledonii; apud Beneventinos Dentes ejusdem animalis; apud Delphos Pindari Sella; apud Metapontinos Sedes Pythagoræ; apud Tingitanos Parma Antæi; apud Olympios Arca Cypseli; apud Agrigentinos Taurus Phalaridis; apud Lacedæmonios Ovum Ledæ, aut Hasta Agesi-

 lai;

lai, apud Thurinos Sagittæ Herculis; apud Lemnios Thorax & Arcus Philoctetis; apud Athenienses Ancora à Mida Gordii filio reperta; apud alios Pelopis Ensis; Teucri Baltheus; Achillis Hasta; Ensis Memnonis; Timothei Cithara; Torquis Helenæ; Iphigeniæ Gladius; Monile Eriphyles; Sella Dædali; Lucerna Epicteti; Rostra navium, tanquam errorum Ulyssis monumenta; Niciæ Clypeus; Scutum Euphorbi; Magni Alexandri Scuta & Thoraces; aliaque id genus diligenter & religiose adservata leguntur, quæ ex Tullio, Strabone, Mela, Josepho, Plutarcho, Athenæo, Pausania, Æliano, Justino, Philostrato, Dione, Gellio, liceret hic pluribus commemorare: scilicet

Relliquias, veterumque vides monumenta virorum.

Nec alia fuit jam olim, ut nosti, Æternæ urbis Religio, circa Heroum suorum memoriam ac monumenta; qui Navim Æneæ, Ficum Ruminalem, Casam Romuli stramentitiam, Lituum, Cotem Nævii Auguris, ut alia mittam, haud minus cupide vel accurate à Majoribus vestris recondita meministi; adeo etiam ut iidem Procopio tradantur alicubi præ aliis ejusmodi rerum studiosi. Immo vero haud aliter ac Vatum parentis olim Patria, sic id genus quoque Reliquiæ, acri haud unius urbis æmulatione multiplicatæ nonnunquam; unde apud Dionem legas duas Cappadociæ civitates, utramque Comanæ nomine, gladium Iphigeniæ habere & ostentare, quem verum illius esse autumant. Agnoscis, ut opinor, incunabula illius moris, qui haud absimiles Reliquias, ceu totidem monumenta Christianorum veterum, pari studio & cultu, ac eodem nonnunquam in iis venditandis & multiplicandis fato, paulatim consecravit. Neque vero ut vides, Urbs una forte aut Regio, sed communis quasi Gentium consensus, suum olim

Gotth. lib. IV. cap. 22.

Lib. XXXV.

olim antiquariæ ſupellectili pretium appoſuit. Græcos quidem homines, qui cæteris ad humanitatem & elegantiam præluxere, omni illa vetuſtatis memoria præ cæteris etiam delectatos, lætum quippe antiquitatibus genus, ipſi veteres ſatis ſuperque tradidere. Hinc non ſemel prædicant illorum in iis colligendis induſtriam; in dedicandis religionem; in viſendis alacritatem; in conſervandis ſtudium; in retinendis conſtantiam; adeo ut nullum ex priſcis id genus ornamentis, vi aut pretio eripi ſibi volentes paterentur: *Nulla unquam civitas*, inquit Tullius, *tota Aſia & Græcia ſignum ullum, tabulam pictam, ullum denique ornamentum urbis, ſua voluntate cuiquam vendidit.* Urbem nempe integram unum aliquod vetuſtum opus nobilitabat; unde propter ſolum Cupidinis ſignum viſebantur olim Theſpiæ; *nam alia viſendi cauſſa nulla eſt.* Immo quid dicerent hodie urbani homines, ſi novi Romæ hoſpites, omiſſa omni aliorum illius decorum commemoratione, in laudanda ærea & equeſtri M. Aurelii Statua potiſſimum acquieſcerent? At audiant urbanitatis omnis parentem, agentem de urbe Græcarum omnium nobiliſſima pulcherrimaque, Syracuſis nempe, apud quas pictura quadam perantiqua equeſtris Agathoclis *nihil nobilius, nihil quod magis viſendum putaretur.* Non quæ alibi idem Orator extollit illius urbis ornamenta; non celebris Arethuſa; non fora maxima; non pulcherrimæ porticus; non ornatiſſima prytanea; non ampliſſima curia; non egregia templa; non amœniſſimus portus; non ipſe ex omni aditu vel terra vel mari præclarus ad adſpectum ſitus, (qui ante biennium nimio opere me delectavit) parem loco celebritatem aut gratiam conciliarunt. Una picta vetuſti operis tabula idonea viſa eſt, quæ præ decoribus aliis, advenarum oculos

In Verrem v.

In Verrem I v.

oculos in ſe converteret. Hinc certum jam olim illud hominum genus in celebrioribus oppidis, qui novos hoſpites ad viſendas res vetuſtate aut raritate notabiles deducerent; eaſdemve explicarent, quos ἐξηγητὰς aut τῶν ἐπιχωρίων ἐξηγητὰς paſſim vocantem videas Pauſaniam. Alias Siculis dictos eoſdem Myſtagogos, ex Tullio inſuper diſcimus: ut qui vulgo hic in Urbe aut in aliis Italiæ oris funguntur eo munere, dignitatem

In Verrem IV. hinc ſuam ac titulos diſcant; *Hi qui hoſpites*, inquit, *ad ea quæ viſenda ſunt ducere ſolent, & unumquodque oſtendere, quos illi Myſtagogos vocant.* Ita ſugillat forte aliquis, aut recentius putat eorum inſtitutum, qui domos hodie & pinacothecas, inſtructas omni antiquaria ſupellectile exornant ſummo ſtudio, nec minoribus impendiis; qui in Sacrariis recondunt; qui peregrinos & hoſpites ad eadem ultro ac libenter admittunt. Eadem fuit jam olim ſollicitudo nobiliſſimorum cujuſque urbis civium, ut domos haberent ornatiſſimas omni hoc veteris elegantiæ genere; ut vaſibus vel Corinthiis vel Deliacis, gemmis, ſignis æneis, marmoreis, eburneis, pictis tabulis aut textilis operæ, aliiſve ornamentis priſci & elegantis operis, famam loco, & ſibi laudem apud exteros pariter ac cives conciliarent. De Sthenio Ther-

In Verrem II. mitano civitatis ſuæ nobiliſſimo Tullius: *Etenim Sthenius ab adoleſcentia paullo ſtudioſius hæc compararat, ſupellectilem ex ære elegantiorem & Deliacam, & Corinthiam, tabulas pictas, etiam argenti benefacti, prout Thermitani hominis facultates ferebant ſatis; quæ cum eſſet in Aſia adoleſcens ſtudioſe ut dixi comparabat, non tam ſuæ delectationis cauſa, quam ad invitationes adventuſque noſtrorum hominum amicorum ſuorum atque hoſpitum.* Idem alibi de Heii principis Mamertinorum domo plena vetuſtiſſimorum ſigno-

In Verrem IV. rum; *Meſſanam ut quiſque noſtrum venerat, hæc viſere ſolebat,*

bat, omnibus hæc ad visendum patebant quotidie; domus erat non domino magis ornamento quam civitati. Nonne credas designari, aut Palatium Farnesianum vel Barberinum; (ut tot alia hic mittam præclaris id genus Cimeliis instructa) aut Florentiæ Pinacothecam Maximi Principis, aut Mutinæ Gazam Heroum Estensium, aut Mediolani Museum Manfredi Septalæ, viri ornatissimi, quæ ut referta omni hoc veteri ornamentorum genere, & omnibus ad visendum patent quotidie, & singularem quandam domino non solum, sed loco etiam celebritatem commodant. Ne vero artis olim aut materiæ, non autem vetustatis præcipuam quandam rationem habitam quis putet, en locupletem tibi testem eundem Tullium, in ea Oratione qua expilatam à Verre Siciliam conqueritur. In id enim videas Oratorem incumbere totis viribus, ut spoliatione vetusti cujusquè operis, ceu immanium criminum serie, invidiam reo potissimum creet; *Nam domus*, inquit, *erat ante istum prætorem nulla paullo locupletior, qua in domo hæc non essent, etiamsi præterea nihil esset argenti; Patella grandis cum sigillis ac simulacris Deorum: pâtera qua mulieres ad res divinas uterentur; thuribulum: hæc autem omnia* ANTIQUO OPERE *& summo artificio facta.* Alibi, ut in vetustate id genus monumentorum præcipuam religionem positam ostenderet; *Sthenius vero non solum negavit, sed etiam ostendit id fieri nullo modo posse,* UT SIGNA ANTIQUISSIMA *monumenta P. Africani ex oppido Thermitanorum incolumi illa civitate, imperioque populi Romani tollerentur.* In Verrem II. Item alio loco; *Qui accessistis Ennam vidistis simulacrum Cereris è marmore, & in altero templo Liberæ; sunt & perampla atque præclara, sed* NON ITA ANTIQUA. *Ex ære fuit quoddam modica amplitudine ac singulari opere cum facibus* PERANTIQUUM, *omnium illorum quæ sunt in eo fa-*

no, multo ANTIQUISSIMUM; *id sustulit.* Consule
Lib. XXXIII. c. 12. Plinium: ars cælandi apud Romanos ubi paullatim exolevisset, sua tamen ætate, ut ille refert, vel SOLA VETUSTATE *censebatur*. Et post duos togatos prodeat
Tertull. de cult. Fœm. l. 1. palliatus Carthaginensis; *quædam & potui vascula ex ære servat* MEMORIA ANTIQUITATIS. Immo ne forte otiosorum hominum propriam hanc voluptatem quispiam arguat, en tibi Magnum Alexandrum, quem eadem rerum antiquarum cupiditate flagrasse,
Lib. 1. c. 4. auctor Philostratus; unde & Curtio, *cognoscendæ* VETUSTATIS *avidus* vocatur. Eandem in illius æmulo J. Cæsare agnovit Tranquillus, qui eum tradit *Gemmas, toreumata, signa, tabulas* OPERIS ANTIQUI *semper animosissime comparasse.* Quod studium etiam ad hujus
In Augusto. hæredem transiit, de quo idem refert Historicus, illum Prætoria sua omissis ornamentis aliis, *rebus* VETUSTATE *& raritate notabilibus excoluisse.* Quo spectasse etiam hic observo officium illorum τῶν ἐπὶ τοῖς θαύμασι seu *Admirandis Præpositorum*, (quos vulgo hodie Principum Antiquarios vocant) quorum Pausanias in Arcadicis meminit, occasione dentium Apri Caledonii, quos ex Arcadia ab eodem Augusto Romam delatós scribit.
Gotth. l. 1. c. 15. Neque iidem tamen, qui Procopii ætate Beneventi adhuc visebantur; quippe quos ille à Diomede in eam urbem translatos refert. Adeo ut quum alibi apud eundem Tranquillum legimus, Augustum Antiquarios & Cacozelos pari fastidio prosequutum, non rerum vetustarum, sed verborum antiquorum sectatores, facile quivis apud eum adsequatur. Quæ obiter, nec aliena ab hoc loco à me referuntur, ut intelligant tandem, qui omne hoc rerum antiquarum studium, illiusque cultores vilipendunt, quibus & quantis dicam scribant.

Quod

Quod vero hic potiſſimum agitur, inter tot res vetuſtate ſpectabiles, priorum ætatum Numiſmata locum jam olim haud ignobilem habuere. Hinc apud Dionem, oratorem illum & philoſophum elegantiſſimum, lego, Homerum antiquas voces nonnunquam adhibuiſſe, ὥσπερ νόμισμα ἀρχαῖον ἐκ θησαυροῦ τινὸς ἀδέσποτον. *Sicut* NUMISMA *aliquod* VETUS *ex Theſauro quopiam domino carente depromptum.* Ita eundem illum Auguſtum ut omnia alia ſelectiori vetuſtatis memoria, ſic Nummis etiam antiquis & exoticis delectatum, non obſcure licet colligere; qui illo quoque munuſculorum genere amicos ſuos ſolitus fuit nonnunquam proſequi. Unde hac de re Tranquillus; *Saturnalibus & ſi quando alias libuiſſet, modo munera dividebat veſtem & aurum & argentum; modo* NUMMOS *omnis notæ, etiam* VETERES REGIOS AC PEREGRINOS. Ita ut hac ratione plures ad tractanda id genus monumenta invitaret, ne de ævi ſui infelicitate uſurpari poſſet aliquando illud Symmachi, *Spectatorum* VETERIS MONETÆ *ſolus ſuperſum.* Præ reliquis autem, & inſtar omnium teſtis hujus moris luculentus Juriſconſultus, qui Numiſmatum aureorum vel argenteorum VETERUM, QUIBUS PRO GEMMIS uti ſolent, uſumfructum legari poſſe definivit.

Circa Nummorum Studium.

Orat. XII.

Lib. III. Ep. II.

Pompon. D. de uſufruct.

Difficile vero hic fateor ſuam ſingulis tot Gentium & locorum Nummis ætatem, aut Antiquitatis prærogativam, uni alterive adſignare. Nec id agimus hoc loco. In Romanorum, aut Romani Orbis Nummis, res minus habet difficultatis; qui aut ſub Cæſaribus, Imperatorum vultu ſignati, aut ſtante Republica, præſtantiſſimorum civium ætatem ferme præ ſe ferunt. In Nummis vero Græcorum & Aſiaticorum, ante admiſſum Romani imperii jugum cuſis, res incerta & minus

De Antiquitate Nummorum.

vulgata; quum magna eorum pars certis locorum insignibus, nulla, aut obscura temporis nota sit distincta. Ita ut de iis non immerito possit usurpari, quod de quadam Herculis statua refert Pausanias, adeo vetustam esse, ut ætatem illius nemo possit prodere. At certe plurimos ex iisdem Nummis, liberis adhuc Græcorum rebus, h.e. florente Persarum imperio percussos, ex Nummis cum Macedonum aliquot, Philippo, & Alexandro vetustioribus; tum Græcorum, qui antiquiorum Magistratuum nominibus signati; præterea Siculorum aliquot vetustissimorum, liquidum mihi fit ac manifestum. Cujus etiam vetustatis haud leve indicium arguunt antiquæ in iis scripturæ vestigia, quæ suo loco indicabuntur. Nec enim de primæva Nummorum antiquitate nobis hic sermo, & an infra Palamedis tempora signatæ pecuniæ origo referri debeat, ut Philostrato in Heroïcis placuisse memini. Illud saltem hinc mihi facile, ut spero, largientur, non usque adeo contemnendam, aut alibi facile obviam videri adsurgentem supra duo millia annorum vetustatem.

Lib. v.

2. *Ob Durationem.* Antiquitatis enim illam in Nummis prærogativam ac dignitatem, *Duratio* certe eorundem maxime arguit. Nummos immortalitatis studium & cura invenit, sicut sepulchrorum monumenta & Elogia; ut de iis alicubi differentem Tullium nosti. Nec enim alia custodia rerum gestarum memoriæ fidelior; ut quod de litteris in genere Livius, ad Nummos potiori quodam jure referre mihi liceat.

Tusculan. I.

Hæc ævi veteris custos famosa vetustas.

Intellexere hoc (quod etiamnum hodie in publicis operibus aut solennibus, sequior ætas feliciter æmulatur) quicunque propagandi ad posteros nominis immensa & laudabili quadam cupiditate flagrarunt. Hinc

vultus

vultus suos, aut res gestas, dignas sæculorum memoria, Libris quidem, Columnis, Saxis, Tropæis, Tabulis, Statuis; sed tanquam iis non confisi, Nummis quoque consignari voluerunt: ut certiori quodam æternitatis pignore, se suaque ab oblivione vindicarent. Hanc certe mentem aperte declarant illa Principum verba vel edicta apud Cassiodorum; *Verum hanc liberalitatem nostram alio decoras obsequio, ut figura vultus nostri metallis usualibus imprimatur,* MONETAMQUE *facis de nostris temporibus* FUTURA SÆCULA *commonere. O magna inventa prudentum!* Hæc nempe monumenta suæ formæ ac nominis, non tanquam dimittenda cum vitæ tempore, sed quasi cum omni posteritate adæquanda relinquebant. Quo spectat Ducis illius Græci apud Athenæum facinus, qui ubi nummos curasset spargi ad perpetuam memoriam, in campis & ruïnis Corinthi, tum demum tanquam voti jam reus, mori non dubitavit. Inde etiam crebræ illæ ac solennes, quæ occurrunt in Nummis veterum Formulæ, ÆTERNITATI AUGUSTI; ÆTERNÆ MEMORIÆ; PERPETUITATI AUG. ROMÆ quoque ÆTERNÆ; quibus, quam Divorum honoribus ac Templis nequidquam quærebant immortalitatem, his monumentis quodammodo sunt apud posteros consequuti.

Lib. VI. cap. 7.

Sic auferre rogis umbram conatur, & ingens
Certamen cum morte gerit, curasque fatigat
Artificum, inque omni te quærit amare METALLO.

Nec enim eos hic vel ratio, vel eventus fefellit. Alia quippe opera in eorum gloriam incisa vel erecta, præclara quidem illa & diuturna, materiæ tamen aut temporum injuria, breviori quadam annorum circumscriptione fuerunt oblitterata. *Et tamen illis omnibus,* inquit Tertullianus in Apologetico, *& statuas defunditis, &* ima-

Durationis illorum Comparatio cum aliis Monumentis.

imagines inscribitis, & Titulos inciditis IN ÆTERNITATEM. Magnificæ etiam sunt illæ voces, quibus extructiones civibus pro Repub. defunctis decernendas
Philip. XIV. statuit alicubi Tullius; *Erit igitur extructa moles opere magnifico, incisæ litteræ divinæ virtutis testes sempiternæ; ita pro mortali conditione vitæ immortalitatem estis consequuti.* Hæc ipsa tamen nonne demolita est & obscuravit oblivio, invidit aut abolevit posteritas? *Templa, Theatra, Arcus, Tropæa,* (ut paucis rem hic potissimum obviam complectar) quot aut qualia hodie supersunt? Nec de antiquissimis Græcorum Tropæis hic loquor, quæ olim non è saxis, sed è vulgaribus lignis constitisse refert
Lib. XIII. Diodorus, eo animo ne inimicitiarum monumenta essent diuturna. Illa potius opera reputemus, quæ non ad *temporariam moram*, ut Theatrum Scauri, de quo ma-
Lib. XXVI. c. 15. gnifice adeo Plinius alicubi loquitur; sed ad *æternitatis destinationem* erant erecta: ut male tamen pleraque spem illam æternitatis implerunt, quorum vix ruïnæ aut vestigia ab aliquot jam sæculis conspiciuntur! *Librorum* veterum obnoxium tot injuriis fatum, & deploratam sæpius, nec tamen satis unquam lugendam jacturam, quis illiteratus adeo aut nescit, aut ita ferreus quotidie adhuc non ingemiscit! Alexandrina incendia, & notam Urbis calamitatem omitto; vel una Photii Bibliotheca, quantum ab octingentis annis perierit monumentorum id genus, nimis luculenter testatum facit. Unde & illa jam olim querela disertissimi rerum
Livius l. II. Romanarum scriptoris, qui si quæ in Commentariis Pontificum, aliisque publicis privatisque erant monumentis, incensa Urbe pleraque tradit interiisse. *Picturæ*, quæ vix sæculorum aliquot edacitatem effugiunt, ita ad diuturnitatem memoriæ longe adhuc minus habent præsidii. Hinc obsoletas jam ævo suo insignes

gnes aliquot pictas Tabulas, queritur non semel Pausanias, in ea vetustiorum operum, quam passim instituit, commemoratione. Unde Tullius quoque, Rempublicam suorum temporum confert alicubi picturæ non solum evanescenti vetustate, sed coloribus etiam & extremis lineamentis destitutæ. Apellis utique nomen novimus, opera ignoramus; neque scilicet jam ulli patet ad visendum In Attic. & Arcad. In Fragm. de Repub.

Linea quæ veterem longe fateatur Apellem.

Non illa Venus Anadyomene amatores amplius adlicit; non Alexander ille cum fulmine, mortali Alexandro felicior; non miles ejus Antigonus, alibi quam in Nummis superstes; non alia denique decantata Protogenis, Parrhasii, Zeuxidis, hoc est præstantissimorum Artificum miracula, oculos hodie nostros oblectant. Vix aliqua eorum vestigia Romæ supererant ævo Petronii, qui inspecta quædam id genus, ut singulare spectaculum commemorat: *Nam*, inquit, *& Zeuxidis manus vidi, nondum vetustatis injuria victas, & Protogenis rudimenta.* Fragmenta aliquot tenuia & obscura picturæ veteris, quæ in Aldobrandinis Hortis, Palatio Farnesiano, & apud summæ cum amplitudinis, tum comitatis virum, Camillum Maximi, etiamnum hic occurrunt, dolorem potius & desiderium, quam voluptatem & solatium spectatoribus adferunt. *Statuæ*, *Signa*, *Lapides*, *Marmora*, ut præstantia & diuturnitate materiæ ad memoriam æternitatis comparata, sic propitio magis fato, sæculorum vim & oblivionem temporum elusisse videntur. Habet adhuc, fateor, in hoc genere Italia, & Roma vel maxime, quo præclaram etiamnum & jucundam pristini decoris speciem advenarum oculis subjiciat. Laocoon Vaticanus jam Plinii tempore, pro supremo Artis conatu habitus; Hercules cum Farnesianus,

nus, tum Capitolinus; Venus Medicæa; Seneca & Gladiatores Borghesiani; illa M. Aurelii statua Equestris; aliaque nonnulla singularis & divinæ cujusdam præstantiæ opera, ad publicum stuporem & exemplum etiamnum hic supersunt. Sed præterquam quod manca multa sint ex iis & mutila, quot & quanta sunt, si cum veterum Statuarum numero & amplitudine conferantur? Certe de solis Statuis æreis notat alicubi Se-
Variar. lib. III. c. 15. nator, *eas parem populum urbi dedisse, quam natura procreavit*: Tertullianus vero in Apologetico; *nondum enim tunc ingenia Græcorum atque Tuscorum fingendis simulacris urbem inundaverant*. At vide quid de Statuarum id genus fato disertissimus Orator & Consul, jam olim pro-
Plinius in Paneg. nuntiarit; *Illæ autem aureæ & innumerabiles strage & ruïna publico gaudio litaverunt*. Hinc singulas statuas consecrari quidem ut æternas, observat alicubi Dio Chry-
Or. XXXVII. sostomus, sed easdem cum vario fato, tum longinquitate temporis intercidere agnoscit. Quod ipsum præ-
De vit. Constant. lib. I. c. 2. clare alicubi etiam expressit Eusebius, qui hominibus ad solatium mortis, & æternitatis contemplationem, quæsitas Imagines, Statuas, ac Monumenta id genus commemorat; quæ tamen omnia caduca & brevi es-
Lib. LII. sent interitura. Unde apud alterum Dionem Mæcenas, Augustum ab aureis & argenteis Statuis erigendis dehortatur; quod parum illæ soleant esse diuturnæ, certe quas tempestate, vi, vetustate interire alicubi
Philip. IX. Tullius agnoscit. Non solum de Jove Olympio Phidiæ, aut Venere Praxitelis hic loquor; non de immensa illa Statuarum multitudine, quibus aut Urbis fora, aut Viæ publicæ, aut privatorum Villæ collucebant; non de innumerabilibus illis Deorum simulacris, quæ eodem cum Diis suis fato periere. Illos sidereos Colossos Solis, Neronis, Commodi, qui quo cœlo propiores,

res, æternitatis quoque ſpem minus dubiam habere videbantur, aut plane interiiſſe, aut eorum aliquot laceros & diſſipatos artus jacentes intuemur. Mitto direptas Urbis à non uno Cæſare Conſtantinopolitano Statuas, aut certis quibuſdam locis incluſam & definitam earum copiam, aliis ferme gentibus inconceſſam. Nummi vero integri magis, incorrupti, cum materiæ beneficio, tum artis compendio; amplitudine vero locorum, in quibus eruuntur, numero præterea & varietate longe hic præponderant. De *Lapidibus* vero, quibus vulgo inſcripta veterum Elogia, & impreſſa etiam, neque apud ſolos Ægyptios, antiquiſſima memoriæ monumenta, agemus alibi. Quamquam illud venuſtiſſimi Poëtæ haud ignoras, Tacit. Annal. XI.

Tabida conſumit ferrum, lapidemque vetuſtas.

aut alterum Vatis Burdegalenſis,

Miramur periiſſe homines, monumenta fatiſcunt,
Mors etiam Saxis, nominibuſque venit.

Ut certe conſulentibus hic nobis ſubinde antiqua illa Marmora, quæ nullo ævo aut macie ſeneſcere poſſe videbantur, nullibi liqueat manifeſtius, quam verus ſaltem ille Vates fuerit qui & Saxo multam nocere ſenectam adſeruit. Tale equidem, non hic vendito Monumentorum id genus, in quod unum nihil ſenectæ, nihil flammis, nihil poſteritati liceat, denique *A quibus omne ævi ſenium ſua fama repellit*. Veriſſime Suada Romana: *Nihil enim eſt aut opera, aut manu factum, quod aliquando non conficiat & conſumat vetuſtas*. Sempiternum ea ratione dicimus, qua pro mortali vitæ conditione, fatalis terminus ſi non tolli funditus, ad immenſum tamen tempus ætatis produci videtur. Adeo ut immortalem illam vitam, quam ſibi nequidquam ſecundus augurabatur Ptolemæus, ſolam hactenus eidem Cicero pro Marcello. Athen. Deip. l. XII.

Nummi præstiterint, in quibus ille se adhuc hodie conspiciendum præbet. Incredibilem alias Nummorum multitudinem, carie quoque, & casibus variis consumptam, aut etiamnum sepultam non diffiteor, & si ad veterum signatam pecuniam subducatur, minimam illam & contemnendam forte, Cl. Salmasio alicubi id asserenti lubens concedam. At si rursus eadem cum residuis aliis monumentis veterum conferatur; si Nummorum, qui in Europa Asiaque, aut jam reperti, aut quotidie è terræ visceribus eruuntur, numerus reputetur; si antiquitatis eorundem ratio qualiscunque habeatur; incredibilem adhuc quandam, & prope infinitam illorum tum copiam, tum varietatem, omnes, qui vel mediocrem eorum usum habent, mirari ultro & fateri cogentur.

Ep. 1. de Cruce.

3. Ob *Argumenti Nobilitatem.*

Nec Dignitatem illa Nummorum *Argumenti* in iis expressi *Nobilitas* minus arguit, vel ostentat. Sacram artem Statuariam vocat alicubi in descriptionibus suis, ille qui Philostrato comes addi solet Callistratus. SACRAM MONETAM vero, & Nummi ipsi continuo reclamant, & Constitutiones Principum abunde loquuntur. Hinc celebris jam olim illa lex Cornelia, aliaque statuta, perpetuo quodam Gentium consensu stabilita, quibus à temerariis contrectatoribus & falsariis immunis eadem vindicatur. Immo nec *Sacram* solum sed DIVINAM etiam videas eandem nuncupatam sub Christianis Principibus: ut in veteri libello incerti Auctoris adjuncto veteri Notitiæ Imperii, qui augendi ærarii & conservandæ Monetæ rationem exsequitur: & in quo unum caput occurrit cum lemmate: *Felix inchoatio* SACRÆ DIVINÆQUE MONETÆ. Ne mirum jam videatur si tanta Numinis illius veneratio Christianorum adhuc mentibus insedit; neque aliud

aliud videas ex omni Divorum ordine tot aris coli, aut tot ſupplicum votis fatigari. Hinc eadem jam olim Monetæ in Nummis veterum, quæ Æquitatis effigies; ut ex æquo nempe religio utriuſque & reverentia traderetur. Mitto JUNONIS etiam, & APOLLINIS MONETALIS expreſſa, & adorata olim ſimulacra; ut vel ex iiſdem Nummis adhuc hodie colligimus. Talem utique circa illos religionem, ſignati in iiſdem Principum ac Dominorum vultus paſſim conciliarunt. Unde jam olim ingenioſiſſimus vates, de ſimili Cæſarum imagine ad ſe tranſmiſſa:

Argentum felix omnique beatius auro, In Ponto
Quod, fuerit pretium cum rude, numen habet. lib. II. El. 8.

Factum enim haud inconſulto, ut inter alias dominationis artes, hæc quoque ſit à Regibus paſſim & Cæſaribus admiſſa; *ut imago Principum ſubjectos videretur paſcere per commercium, quorum conſilia invigilare non deſinunt pro ſalute cunctorum.* Ita colendam eorum imaginem facile ſinguli credidere, quorum nutu & auſpiciis florens reſpublica, & incolumes privatorum fortunæ ſervabantur. Immo ea ratione proviſum, ut tanquam præſentes ubique & manifeſti in eorum etiam oculos incurrerent, qui longius alias à Principum ſuorum conſpectu ſubmoti, in diverſis terrarum partibus ſub eorum tutela ac imperio acquieſcebant. Quo etiam ſpectant illa ejuſdem Poëtæ exulis, & Auguſtum, Liviam ac Tiberium abſentes in argenteis eorum imaginibus recolentis,

Caſſiodor. lib. VI. Ep. 7.

Nos quoque veſtra juvet, quod, qua licet, ora videmus:
Intrata eſt ſuperis quod domus una tribus.
Felices illi qui non ſimulacra, ſed ipſos
Quique Deûm coram corpora vera vident.

Quod quoniam nobis invidit inutile fatum,
Quos dedit ars votis, effigiemque colo.

Hinc *æternales illos vultus violare*, religio quædam veterum (utinam pariter omnium recentium) antiquariorum mentes incessit. Unde ille apud Artemidorum Stratonicus, putabat se Regem calcitrasse, qui progressus invenit aureum ejus numisma, quod ignarus forte calcaverat. Capitale certe fuisse Tiberianis temporibus, apud Senecam & Suetonium legimus, effigiem illius Cæsaris Nummo vel Annulo impressam, latrinæ aut lupanari intulisse. Quod egregie illustrat ille apud Philostratum locus, qui doctorum virorum effugit diligentiam; ubi in claro Pamphyliæ oppido impietatis nonnemo damnatus legitur, qui servum verberibus adfecerat ferentem forte drachmam argenteam, in qua expressa erat Tiberii effigies. Quo referri etiam debet infelix casus juvenis illius ex equestri ordine, qui ultimo supplicio destinatus à Caracalla legitur, quod nummum signatum ejus imagine in lupanar intulisset, ut observat Dio in Excerptis Peireskii. Plures id genus omitto majestatis postulatos, ob imaginem Cæsarum promiscuis usibus violatam; cui etiam diademata sua & tiaras soliti olim subjicere Orientis Reges; ut non de uno Arsacida ac Tigrane narrant rei Romanæ Scriptores. Hinc vultus Nummis signare, inter præcipua olim Majestatis arcana receptum; quod Severum Clodio Albino singularis privilegii loco concessisse, tradit Herodianus; ac inter præcipuos honores matri Helenæ à Constantino exhibitos refert Eusebius. Unde etiam de Rufino imperium adfectante Claudianus,

——— *& quod post vota daretur,*
Inscribi propriis aurum fatale figuris.

Exagitat nempe vesanam Rufini illius superbiam, qui

Oneiroc. lib. II. c. 33.

Lib. I. de vit. Apollon.

Lib. III. de vit. Constant. c. 47.

qui ad ſupremum Cæſareæ Majeſtatis apicem nihil ſibi reliquum fecerat, quam ut Nummis aureis ſuam imprimeret effigiem; quod tamen ea ætate ſolis Romanorum Imperatoribus in toto orbe uſurpabatur. Eandem etiam veſaniam in Procopio Auguſti faſtigium ambiente Valentiniani temporibus, notaverat jam ante Ammianus, qui tradit ejus aſſeclas nullo præter petulantiam adjumento confiſos, AUREOS *ſcilicet Nummos effigiatos in vultum novi Principis, aliaque ad illecebras aptantes.* Lib. XXVI. Hanc enim tum unicam toto orbe Auguſti faſtigii prærogativam docet nos alter Procopius, qui tradit præter Cæſares, ſolis Francorum Regibus ſub Juſtiniano primum conceſſum, nummos aureos ſua ornare effigie; non autem idem licuiſſe Perſarum, aliorumque Barbarorum Regibus vel Tyrannis. Locus hanc in rem eximius, & quem operæ pretium erit adſcribere; ubi narrat Francis Germania profectis ſtabilem Galliarum poſſeſſionem adſeruiſſe Juſtinianum, & ab eo tempore Germanorum Reges Maſſilia & vicinis locis potitos Arelate Circenſibus præſediſſe, additque, Νόμισμα δὲ χρυσοῦν ἐκ τῶν ἐν Γάλλοις μετάλλων πεποίηνται. Οὐ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος (ὥσπερ εἴθισται) χαρακτῆρα ἐνθέμενοι τῷ στατῆρι τούτῳ, ἀλλὰ τὴν σφετέραν αὐτῶν εἰκόνα, καίτοι νόμισμα μὲν ἀργυροῦν ὁ Περσῶν βασιλεὺς ᾗ βούλοιτο, ποιεῖν εἴωθε. χαρακτῆρα δὲ ἴδιον ἐμβαλέσθαι στατῆρι χρυσῷ, οὔτε τὸν αὐτῶν ἄρχοντα θέμις, οὔτε δὲ ἄλλον ὁντιναοῦν βασιλέα τὸν πάντων βαρβάρων, καὶ ταῦτα μᾶλλον ὄντα χρυσοῦ κύριον. ἐπεὶ οὐδὲ τοῖς ξυμβάλλουσι προΐεσθαι τὸ νόμισμα τοῦτο οἷοί τε εἰσιν, εἰ καὶ βαρβάρους τοὺς ξυμβάλλοντας εἶναι ξυμβαίη. Gotth. lib. II. Unde manifeſte licet eruere, primo ſingularem hanc fuiſſe prærogativam Romanorum Cæſarum, nummos aureos ſua ſignare effigie. Secundo, eam Francorum Regibus firmatis in poſſeſſione Galliarum à Juſtiniano, eximii privilegii loco

ab eodem Cæsare primum concessam: Tertio, nemini Barbarorum, nequidem Regum Regi, vel iis etiam apud quos aurum nascebatur, idem licuisse. Quarto, rationem hujus moris eam fuisse; quod nullus usus futurus fuisset nummi ejusmodi aurei cum illorum Regum effigie; cui nullus utpote in commercio locus, ne quidem ubi negotium erat cum Barbaris, in toto orbe Romano relictus erat. Hic postremorum verborum sensus, quem non per omnia expressit novissimus Procopii interpres, & qui paulo intricatior legitur in versione Grotiana, ut sicut fieri solet in opere posthumo, quædam ibi obrepsisse contra mentem aut scripturam viri magni existimem. Vetus alias hæc illorum Galliæ tractuum prærogativa, ut Romanorum Præfectis liceret in iis monetam auream & argenteam cudere; sicut
Lib. IV. de Lugduni Præsidibus commemorat alicubi Strabo. Nec sacram tamen solum hanc prisci ævi memoriam æterni illi vultus, ut alia quoque iisdem Nummis contenta arguere mihi & comprobare videntur. Religio veterum (ut paucis res prope innumerabiles complectar) & universa Sacrorum apud eos ratio; Ritus solennes Belli ac Pacis; Victoriarum vel Instrumenta vel Præmia; Gentium ac Urbium Heroës, & Insignia; Figuræ Virtutum aut Vitiorum symbolicæ; Animalium, aut Plantarum nobiliorum Effigies; Fabricæ denique & Opera publica, quasi ad memoriam æternitatis vel extructa vel instaurata. Ampla utique, & digna materia, quam non ignobiles manus tractent!

4. *Ob splendorem, & Auctoritatem Nummos tractantium.*

Et sane vel hinc potissimum splendor eximius, & decus quoddam peculiare hujus Nummorum tractationis exsurgit. Quum enim pleraque alia veneranda vetustatis monumenta excolantur passim privatorum studiis, nescio quomodo supra aliorum fastigium, hæc ipsa

ipsa vel sors sua, vel Dignitas evexit. Adeo ut ex quo elegantiores quæque artes ac disciplinæ, è situ vetustatis erutæ, nitorem aliquem & cultum admisere; nulla ex iis aut Candidatos nobiliores, aut patrocinium splendidius consequuta videatur. Ut certe, si honos alit artes, & gloriâ homines ad studia incenduntur, nulla jam hisce, de quibus agimus, potiora, & in majori quadam celebritate versari fatearis. Equidem longa res foret Cæsarum, Regum, Principum, Illustrium Togatorum, & amplissimi cujusque ordinis Virorum nomina recensere, qui in Nummorum veterum delectum & curam certatim quasi incubuere. Quot aut quam luculenta exempla hæc vestra Italia, harum artium Parens & altrix suppeditat? Ita quidem intelligo, extitisse Avorum vestrorum memoria Domum MEDICÆAM, æternam illam Musarum Hospitem, quæ ut humanitatem omnem & eruditionem sinu suo excepit ac aluit, ita prima quoque suam veterum Nummis dignitatem adseruit. Non meum illud solum, sed viri docti hac de re testimonium; *Si Nummos antiquos in pretio primum habitos à* MEDICÆIS *contendero, nemo repugnabit opinor.* Fidem his adstruit Philippus Cominæus, testis ut alienigena, ita oculatus & exceptione major; qui aliquot millium aureorum Numismatum, & argenteorum copiam quandam immensam, suo tempore jam à Medicæis collectam, ac Italiæ in hoc genere præstantissimam refert. Unde & illum Urbis suæ Principem ac Mæcenatem quondam suum LAURENTIUM Medicæum commendabat jam olim eo nomine decus illud vestrum ac simul elegantiorum litterarum Politianus; *Quamquam & vetustas Codicum &* NUMISMATUM *fides, & in æs aut Marmor incisæ antiquitates, quæ tu nobis Laurenti suppeditasti, plurimum etiam* *præter*

Italorum.

Laurent. Pignor. Epist. Symbol. XVI.

Lib. VII. c. 9.

In Præfat. Miscellan.

præter librorum varietatem nostris commentationibus suffragantur. Hæsit vero eadem vel crevit potius in FRANCISCO Magno Etruriæ Duce sollicitudo, sub quo congestus ille vel adauctus Nummorum veterum Thesaurus, quem inter Europæ primarios, summa cum voluptate Florentiæ ante biennium inspeximus. Hæret hæc eadem in LEOPOLDO Etruriæ Principe, qui ut flagranti omnium præstantissimarum artium ac disciplinarum amore, & assiduo patrocinio, ita Nummorum quoque veterum peritia singulari, & eximio quodam delectu excellit. Nihil famæ hic damus, sed documentis iis, quæ comitas ejus fastigio non minor, nobis aliquotiens suppeditavit. Hanc Domus Mediceæ gloriam feliciter æmulata est Domus ESTENSIS, Heroum an Musarum nescio utrum felicior parens; quæ has cognatas veterum Cæsarum Effigies, suis quoque imaginibus inserendas credidit. ALPHONSUM certe Mutinæ Ducem, nuper admodum terris ereptum, memini collectos id genus à Majoribus Nummos, præclaros & luculentos, summa cum peritiæ & delectationis significatione, coram mihi visendos exhibuisse.

Et ducis implevit visus veneranda vetustas.

Geminum studium in EUGENII IV. Purpurato Nepote, celebraverat jam ante Æneas Sylvius, Pii II nomine & dignitate celebrior; *Antonius*, inquit, *S. Marci Cardinalis Eugenii Quarti Summi Præsulis Nepos, incredibile est quam multa Numismata veterum conquisierit Imperatorum & Principum, amator & hic vetustatis est.* In hujus quoque laudis societatem venere superiori seculo, ALEXANDER FARNESIUS, & JACOBUS BUON COMPAGNI, quorum studio Musea instructissima omni id genus supellectile, præcipua fama floruere & florent etiamnum. Nec inferior in hoc laudis

Not. ad Ant. Panor. Apoph.

dis

dis genere Urbis lumen ac decus, FRANCISCUS BARBERINUS, in quem ſumma omnia honoris, fortunæ, virtutis, ac doctrinæ ornamenta facto agmine confluxere. Ut alios omittam inferioris quidem ordinis, magnæ tamen amplitudinis & exiſtimationis viros ſuperiori ſæculo conſpicuos, *Andream Lauredanum*, diligentiſſimo Sigonio non ſemel eo nomine laudatum, & *Sebaſtianum Erizzo* Venetos, *Annibalem Caro*, Picenum, *Carolum Molſam* Mutinenſem, *Vincentium Pinelli* Genuenſem, Comitem *Joannem de Lazara* Patavinum, Marchionem *Niccolini*, & *Carolum Strozza* adhuc ſuperſtitem Florentinos, & nuper Urbi ac Muſis ereptum *Caſſianum à Puteo*, alioſque magno numero propriis juxta ac his alienis veterum imaginibus inſignes. Tres certe hic omittere non poſſum, & genere claros, & Nummorum ſupellectile ac peritia in Urbe celebres etiamnum ac florentes, *Feliciam Rondanini*, Parentis & Filii purpura, ſed ingenii, ſapientiæ, & eruditionis dotibus longe magis fortunatam; *Camillum Maximi*, in quo antiquæ juxta & elegantes artes præclarum hoſpitium ac præſidium habent; & *Franciſcum Gottifredi*, ſpectatæ adeo in talibus fidei ac induſtriæ, ut omnis Antiquariorum Natio faſces illi meritiſſime ſubmittat. *Ro.*

Nec extra Italiam veſtram, minus aut ſplendoris, aut dignitatis, hæc veteris ævi memoria videtur etiam conſequuta. ALPHONSUM illum, non tam regni amplitudine, quam ingenii gloria celebrem, collecta per Italiam Cæſarum Numiſmata, in eburnea arcula diligenter adſervaſſe, iiſdemque ſupra modum delectatum accepimus. Dignitate quidem inferiorem eadem dedit Hiſpania, ſed quem religio foret præterire hoc loco, *Antonium Auguſtinum* Tarraconenſem Archiepiſcopum, quo nemo adhuc forte felicius hanc ornavit *Extra Italiam.* *Anton. Panormitan. Apopht. Alfonſ.* *Hiſpanorum.*

D pro-

provinciam, aut lucem illi ac dignitatem suam luculentius adseruit. Alios quosdam dignatione præcipuos, ut *Martinum Arragonensem* Ducem Villæ Formosæ, & *Ferdinandum Velasco* magnum nuper in Castilia Equitum Magistrum, addictos etiam huic elegantiæ, memorant docti aliquot Hispaniæ Antiquarii. Ut prætereum hoc loco *Vincentii Lactanosæ* cum laudatam abunde à peregrinis testibus, tum erudite adsertam vernaculo opere in omni hoc studiorum genere ac delectu industriam. Et cur in viciniori vobis Sicilia mitto, aut Buteræ Principem *Fabritium Francoforte*, Aurei Velleris Equitem, è cujus admirabili Nummorum veterum Thesauro, longo annorum spatio collecto, ingentes divitias hausisse sese fatetur Paruta diligens patriorum Numismatum collector; aut *Jacobum Bonanni* Montalbani Ducem, ac *Vincentium Mirabellam*, super claritatem natalium, plurimum laudis & famæ in hoc litterarum genere propriis ingenii monumentis consequutos; aut denique *Antonium Chiaramonte*, *Josephum* & *Franciscum Faiia*, aliosque ejusdem tractus amore & studio hujus antiquariæ supellectilis haud leviter commendatos? Germania vero RODOLPHUM II, & FERDINANDUM II Cæsares, LEOPOLDUM præterea Archiducem proxime defunctum, præclaros utique & luculentos hujus memoriæ vindices ac æstimatores vidit. Plures ex eadem Gente sese offerunt, & primi quidem ab Augusto fastigii Proceres, geminæ laudis æmuli, ac inter alios duo superstites, FRIDERICUS GULIELMUS BRANDENBURGICUS, & CAROLUS LUDOVICUS PALATINUS, Electores; de quo postremo plura dicerem hoc loco, nisi in eo Principis non solum, sed etiam Domini personam revererer. Hoc unum modestissime dicam, eum col-

Vid. Museo de la Medal. Hispan.

In Itinerariis quibusdam Hispaniæ.

Siculorum.

Germanorum.

collectam à Majoribus lautissimam Nummorum veterum supellectilem, & nova subinde accessione locupletare, & præclarum his artibus, ut omnibus aliis egregiis & laudabilibus, pretium inter paucos statuere. Accedit hodie in eadem vicinia avitæ Stirpis Princeps, DURLACENSIS Marchio, quem ab annis aliquot eadem circa Nummos Veteres cura & sollicitudo feliciter incessit, ut sciret nempe,

quid Ausoniæ scriptum crepet igne Monetæ?

Ne jam in eundem album referam, vel *Marcum Velzerum* Augustanum Duumvirum, vel nostratem *Marquardum Freherum*, aliaque minorum quidem gentium, nec ignobilia tamen aut indecora Germaniæ suæ ornamenta. Sed ut ad illustriores hujus elegantiæ cultores redeam, en tibi Danorum solio feliciter hodie insidentem FRIDERICUM III, præter alia decora, eruditum quoque his artibus, ac omnis hujus antiquitatis, ut perhibent, diligentissimum investigatorem. Nec vero prætereundum arbitror, licet è remotiori adhuc Pannonia, & superiori præterea sæculo accersendum, ingenii operibus nobilem *Joannem Sambucum*, inter primos hujus memoriæ adsertores, jure quodam suo referendum. Belgium ARESCHOTANI Ducis, in colligendis antiquis Nummis operam ac industriam singularem, Lipsii præconio jam olim laudatam, celebravit; quam vel ex vulgato illorum Thesauro, cuivis licet hodie æstimare. *Lavinum* etiam *Torrentium* dedit eadem regio, omnis hujus elegantiæ non expertem; ut arguunt viri alias Infularum ornamentis conspicui monumenta; *Marcum Laurinum* præterea, Huberti Goltzii Mæcenatem, ob summam de his studiis bene merendi voluntatem, non ab eodem solum, sed etiam ab elegantis eruditionis Jurisconsulto haud perfunctorie

Danorum.

Pannoniorum.

Belgarum.

F. Ræward. Præfat. ad Leges XII Tabularum.

rie commendatum: *Moriar*, inquit, *si præter te quemquam habemus reliquum, per quem aliquam antiquæ Romanorum Reip. imaginem possimus agnoscere. Continget tibi haud scio an nemini, ut tua in conquirendis per omnem terrarum orbem* NUMISMATIBUS INDUSTRIA, *non grata modo eruditis hominibus, sed etiam popularis futura sit.* Sic alios insuper ejusdem tractus, cum splendore munerum aut natalium, tum egregia in his studiis facultatę insignes, vel ex idoneo ipsius Goltzii, clari quoque his artibus & monumentis testimonio, luculenter colligimus. Quibus certe liceat mihi adnumerare, cum *Nicolaum Roccok* Equitem, Andrea Schotto perhibente, rei omnis antiquariæ ac Numismatum peritissimum; *Gasparem Gevartium* proxime defunctum; haud parum nobilitatos his artibus *Rubenios*; *Schinkelium* præterea *de Valcour*, & eidem cœlo insertum, *Jo. Jacobum Chiffletium*: ne complures alios huc advocem ex eadem gente, nostro aut superiori sæculo, illo studio haud mediocriter incensos. Gallia vero, ut vetustiores mittam Proceres, Regium Principem GASTONEM AURELIANENSEM, florentem nuper omni hac laude, in eamque serio incumbentem suspexit. Ut jam de Viris felicis memoriæ nec de fæce; quod in enumerandis claris Oratoribus Tullio suo Atticus exprobrabat; haustis, *Gulielmo Choul*, *Josepho Scaligero*, *Paulo Petavio*, *Fabritio Peireskio*, *Jacobo Sirmondo*, *Joanne Tristano*, aliisque præclaris in ea Gente & amplissimi ordinis Viris nihil dicam, qui in ornanda & excolenda id genus vetustate egregiam & luculentam operam posuere. Nec minus hodie vel supersunt in eadem gente, vel exornant hanc memoriam, Viri vel eo nomine sæculorum memoria digni, quales aut Regii sanguinis tradux HENRICUS BORBONIUS, Dux Vernolii,

Gallorum.

elegans

elegans omnis hujus industriæ fautor & admirator; aut consultissimus divini atque humani juris *Gullelmus Lamonio* Senatus Princeps; aut non Ærarii solum, sed præcipuarum Regni curarum Administer, fama fortunaque celeberrimus *Joannes Baptista Colbertus*; aut vetustate familiæ suæ dignissimus *Achilles Harlaus*; aut inter Ærarii Curatores adlectus probatæ pridem fidei ac industriæ *Sevius*; aut qui ingenium illustre altioribus studiis dedit *Ludovicus Henricus Lomenius* Briennæ Comes; aut Æduorum Senatus una cum *Philiberto de la Mare*, & *Joanne Baptista Lantino* lumen ac ornamentum *Bohierius*. Equidem mea etiam expectatione majorem animo cepi voluptatem, cum viderem coram non semel, Viros, cum auctoritate, tum sapientia, aut ingenii laude florentes, omnem hanc supellectilem ex auro, argento, ære, elegantiorem studiose comparare; domos eadem habere instructas, quæ, quod de principe Mamertinorum Tullius, non domino magis ornamento sunt quam civitati. Neque vero opus apud te prædicare Virum utrique nostrûm, cum amicitia tum studiorum id genus communione conjunctum, eundemque omnium consensu principem in hoc elegantiæ genere, *Petrum Seguinum*, D. Germani Antistitem; aut præterea non adeo Gazæ & Bibliothecæ Regiæ custodia, quam præclaris animi ac doctrinæ dotibus spectatum *Carcavi*; aut denique non reticendum, qui hanc Spartam feliciter jam exornavit & propediem decorabit ulterius *Carolum Patinum*: Britannia quoque ejusdem gloriæ æmula, & CAROLUM Regem nuper defunctum, hac omni veterum elegantia se oblectantem, & *Bukingami Ducem* ac *Arundellii Comitem*, primarios Regni viros; *Robertum* item *Cottonum*, aliosque id genus ex equestri ordine, hujus antiquariæ *Britannorum.*

 supel-

ſupellectilis ſedulos & indefeſſos ſcrutatores, etiamnum recordatur. Unde præclarum illud viri inter Britannos doctrina & eruditione celebris de Jacobæis Hortis vulgatum alicubi teſtimonium. *Quem locum, ſi vicinam Pinacothecam, Bibliotheca celeberrima conjunctam, ſi* NUMISMATA ANTIQUA *Græca & Romana, ſi ſtatuas, & ſigna ex Ære & Marmore conſideres, non immerito Theſaurum antiquitatis, & ταμιεῖον inſtructiſſimum nominare potes.* Omnium vero inſtar hoc loco, CHRISTINA AUGUSTA, quæ ut ſuperiorum ætatum decora & ornamenta, ita ſingularem quoque hujus induſtriæ amorem ac peritiam, ex ultimo Septentrione ſecum in Urbem invexit. Quod ut documentis aliis publice, & benigna oris ſignificatione, mihi aliquotiens privatim aperuit; ita incomparabilis in hoc genere Nummorum Theſaurus, ſummo ſtudio recens ab ea congeſtus, ad memoriam poſteritatis loquetur. Eant itaque venuſti & elegantiores homines, qui contemtu & ludibrio has artes, ut minus decoras, aut quaſi in ſitu & ſquallore verſantes, proſequuntur. Si tantis enim ac tam ſplendidis nominibus & exemplis non adſurgunt, nihil certe de hujus induſtriæ DIGNITATE, de ſua vero exiſtimatione aut verecundia, non parum forte detrahere cenſebuntur.

Patritius Junius in Not. ad Epiſt. Clement. ad Corinth.

Suedorum.

COMMENDATIO ALTERA A VOLUPTATE.

NEC utique inferiorem huic elegantiæ veteri commendationem, incredibilis quædam VOLUPTAS conciliat. Quam innoxia enim illa & multiplex, immo quam ſuavis & jucunda in Nummorum id genus contemplatione, vel ipſo adſpectu prodit ſeſe & oſtentat! Non hic ego illam intelligo, quæ ex *Materia* pretio vel pulchritudine exurgit; quæ alias vel ſola in Nummorum tractatione, ſingulare quoddam habet lenocinium voluptatis.

1. *A Materia Nummorum.*

Feſti-

Festiva quidem illa apud Lucianum Mercurii sollicitu- In Jove
do, qui dubius in quodam consessu Deorum varii ope- Tragœdo.
ris & metalli, an materiæ vel artis prærogativam in iis spectaret, à Jove responsum refert, æquiores quidem esse artis partes, auro tamen vel materiæ primas tribuendas. Mitto hæc aucupia, quibus aut vulgus, aut certe cum vulgo sapientes animæ capiuntur, erectæ autem & cordatæ mentes moveri parum consuevere. Ἐκπλήττει γὰρ ἰδιώτην μὲν τὸ τῆς ὕλης κάλλος, τεχνίτην δὲ τὸ τῆς τέχνης αὐτῆς,
ut ait magnus Galenus in præclaro de Usu Partium Lib. I.
Commentario: Nosti utique, quod fictiles olim Deos Pag. 403.
& Heroas, antiquissimi Majores vestri eadem religio- edit. Græc. Basil.
ne coluerint, qua eorum posteri aureos illos, æreos, & gemmeos quandoque (qualem Pompeii imaginem in triumpho ejus prælatam legimus) sunt prosequuti. Unde ferrei antiquorum Laconum, aut coriacei etiam priscorum Romanorum Nummi, quibus & usos etiam
Lacedæmonios accepimus, vix minorem hodie gra- Nicol. Da-
tiam aureis & argenteis recentiorum temporum, a- mascen. Excerpt.
pud veros harum rerum æstimatores consequerentur. p. 522.
Quamvis nec amovenda sit ab hoc loco, ut indecora aut minus opportuna omnis ejusmodi delectatio; dum vel Electri veterum, vel Æris illius Corinthii, quo ad insaniam usque Romani veteres delectabantur, obvia adhuc in Nummis materia nonnunquam spectatur;

Æraque ab Isthmiacis auro potiora favillis.

Laudat alicubi Plutarchus æris in Statuis quibusdam De Pyth.
colorem floridum, situi ac ærugini haud obnoxium. Oraculo.
Talis utique in hac veteri Nummorum supellectile, cum singularis cujusdam venustatis laude, spectatores sæpius adficit ac delectat. Ita ut hic quoque locum habeat, quod de cælatis operibus jam olim agnovit Plinius, *ut alibi ars, alibi materia esset in pretio*: im- L. XXXIII.
mo c. I.

mo utraque etiam manifesta & frequens in hoc censu arguatur.

2. *Ob Artis Præstantiam.* Potiores tamen partes illa *Artis* commendatio sibi vindicat hoc loco, quæ ut in omni elegantiæ genere spectabilis, ita hic quoque singularis & admiranda frequenter occurrit. Meministi forte apud Dionem illum oris aurei, ut voluptatem ex conspectu Statuæ Jovis Olympii suaviter alicubi extollat; ut non homines solum, sed bruta etiam illius spectaculo adfici, immo adflictis malorum oblivionem conciliari statuat: illamque virtutem incredibilem non auro, vel ebori, ex quibus constabat illud Phidiæ miraculum; sed divinæ cujusdam artis præstantiæ continuo adscribat: *tale lumen*, (ut Romanis eum verbis loquentem inducam) *& tanta gratia illi ab arte inerat.* Gemina plane in hunc sensum, & commendationem hujus simulacri apud Galenum legas loco supra laudato. Neque vero id continuo mirabitur, qui noverit haud aliam contemplationem non hujus solum, sed omnium retro ætatum oculos vel mentes explevisse lubentius, quam ubi Ars suam cum Natura æmulationem, ad ejusdem non ruinam vel interitum, sed ad restaurationem potius & propagationem, omni opera convertit. Unde factum, ut felix illa hujus almæ Parentis imitatio dicam, an provocatio, ad summum fastigium paulatim evecta, in varias quoque similitudinum formas, plasticam; statuariam; picturam; encausticam; cælandi signandique artem, magno gentium consensu, passim diffusa fuerit & traducta. Quum vero in quovis hujus memoriæ genere, singularis veterum vel industria, vel felicitas fuerit; hinc non immerito quidquid ex ea penu ad nostra usque tempora incolume transiit, summam jucundissimæ delectationis materiam præbet.

Orat. XXXVII.

In

In ea vero lauta, & beata ſupellectile, eo majori quoque voluptate, aut admiratione continuo perfundimur, quo artis elegantiam major quædam (qualis in Nummis occurrit) ejuſdem ſubtilitas probat. Adeo ut non extra dubium ſit omnino, quod apud Plinium Lib. 1. Ep. 20. juniorem nuper legebam, Statuas, Signa, Picturas, hominum decoras, animalium quoque & arborum, nihil magis quam amplitudinem commendare. Nec enim aut Timanthi Cyclops, aut Myrmecidis quadrigæ, aut Callicratis formicæ, aut Pauſii tabellæ, aliaque opera compendio minus quam præſtantia artis, apud veteres celebrantur, vel inferiorem æſtimationem mole ſua ſpectabilibus Signis & Tabulis conſecuta ſunt. Protogenis tabulam magnæ quidem amplitudinis & elegantiæ, illis tamen Apellis ſummæ tenuitatis lineis potiſſimum nobilitatam legimus; & auctore eodem Plinio ſeniore, Phidiam non magis Jovis illius Olympii, aut Minervæ ingentia ſimulacra, quam in hujus ſcuto Amazonum vel Gigantum cum Diis prælia expreſſa, & in ſoleis Lapitharum & Centaurorum certamina commendarunt. Quod ipſum de præſtanti illo artifice tradit Cæſar Julianus in Epiſtolis, cum non ſolum celebritatem conſequutum ex imagine Olympica aut Athenienſi, verum etiam quod in exigua ſculptura magnæ artis opus incluſerat. Idem quoque Theodoro præſtantiſſimo artifici eveniſſe ac- Lib. xxxvi. cap. 5. cepimus, *qui dum ipſe ſe ex ære fudit, præter ſimilitudinem mirabilem, fama magnæ ſubtilitatis celebratur*. Enimvero ſupremos quaſi artis conatus illa opera haud immerito judicarunt, in quibus plus intelligitur revera quam pingitur; & ut ejuſdem Auctoris verba huc detorqueam, quam ars ſumma ſit, ingenium tamen eſt ultra artem. *Mirus profecto homo*, inquit in ſimili argu-

[Met. lib. VIII.] mento Madaurensis Philosophus, *immo semi Deus, vel certe Deus, qui magnæ artis subtilitate tantum efferavit argumentum.* Unde Gigantum ossa, aut Solis, vel Commodi Colossea capita minus forte hodie nos delectant, quam expressa horum in Gemmis & Numismatibus, exigua quidem illa & tenuia, sed singularis cujusdam & divinæ præstantiæ simulacra. Hinc de illis idem [Plin. lib. XXXIV. c. 8.] Plinius: *Gemmæ supersunt & in arcto coarctata rerum naturæ majestas, multis nulla sui parte mirabilior.* Neque aliter [Lib. XVII. de Usu Partium pag. 556. edit. Basil. Græc.] commendatum alicubi à Galeno videat suæ ætatis artificem, à quo Phaëton cum quadrigis Annulo ita scite insculptum, ut cujusque equi & frœnum, & os, & dentes ac pedes anteriores pulcre dignoscerentur. Gemina vero plane hæc Nummorum laus, in quibus expressas juxta & coarctatas similitudines varias, singulari cum voluptate, & industriæ non vulgaris commendatione, periti hujus arbitri & æstimatores passim contemplantur;

Tantus honos operi, finesque inclusa per arctos
Majestas!

[In Phocione.] Quo referri potest illud Plutarchi, *ὥσπερ καὶ ἡ τοῦ νομίσματος ἀξία πλείστην ἐν ὄγκῳ βραχυτάτῳ δύναμιν ἔχει, sicut Nummi etiam æstimatio magnam in exiguo pondere vim habet.* Adeo ut in præstantiores ex iis Nummos, optime meo judicio cadat, quod de quodam Apellis opere olim dictum, *plura ostendere verius quam promittere*; immo forte quidquid de vocali Memnonis signo; Hectoris apud Ilienses statua spectatores ad tangendum provocante; Myronis & Praxitelis operibus, tanquam [In Iconibus.] spirantibus singulis, apud Plinium, aut utrumque Philostratum lego, & de quibus in genere divinus Vates,

Stabunt & parii lapides, spirantia signa.

Hanc laudem certe plurimi sibi vindicant etiamnum super-

ſuperſtites Græcorum, & Siculorum vel inprimis, ac Italiæ veſtræ, ut Neapolitanorum, Poſidoniaton, Yeliton, & Tarentinorum Nummi, aliique venuſtate non minus, quam vetuſtate ſpectabiles. Romanorum vero ea laus adhuc potior, quorum Nummi ab Auguſto ad Antoninorum uſque & Severi etiam tempora, magna cum artis & elegantiæ admiratione, ac in omni metallorum genere varietate intuentium oculos oblectant;

Vidi artes, veterumque manus, variiſque metallis
Viva modis, labor eſt auri memorare figuras.

Infra eam ætatem venuſtas illa, ut fateor, defecit, & una quaſi cum Imperio Romano conſenuit; ita ut ab uſibus aliis potius, quam ab elegantia commendationem mereantur ſequentium Cæſarum Numiſmata. Nec omni tamen voluptate ſpectatorem plane defraudant, qui delectum aliquem in iis habendum meminerit, nec Nicomachum infeliciter fuerit æmulatus, *qui multas gemmas habuiſſe traditur, ſed nulla peritia electas.* Plin. lib. XXXVII. cap. I. Perierat Plinii ætate æris fundendi ſcientia, immo ars quoque argentum cælandi; nec minus proinde, eodem auctore, attritis etiam & quæ diſcerni non poterant cælaturis, pretium & voluptas illa ætate conſtabant.

3. *Ob Imagines Illuſtrium.* Eandem tamen ex Nummis delectationem, præter Materiæ, aut Artis elegantiam, quam poſtremam non omnes forte perinde capiunt, tot *Illuſtrium Imagines* in iis conſpicuæ, mirum in modum augent & extollunt. Nobilitata quidem legimus aliquot præſtantiſſimorum Artificum opera, ſolis induſtriæ illecebris; niſi aliquis aut temulentæ mulieris, aut canis vel formicæ conſpectui, novum aliquod & ſingulare voluptatis genus ineſſe arbitretur. At quam decoræ, nec alibi etiam obviæ contemplationis ſpeciem Nummorum Veterum

tractatio, vel adspectus præbet? Convenio hic ego te, OCTAVI jucundissime, utrum suavius aliquod ex omni veterum Supellectile spectaculum, aut mente possit fingi, aut oculis usurpari, quam omnis quasi memoriæ Heroas, & illos Orbis olim Dominos, Nummorum beneficio superstites & spirantes videre; vultus saltem illorum & ora, post tot sæculorum decursum, coram adhuc intueri?

Os sacrum, quod in ære colis, miraris in auro,
Cerne libens.

Rudera utique varia, aut aliæ vetustatis reliquiæ, quæ certe non leviter hic me delectant, præ hac tamen voluptate, ut ingenue fatear, vilescere mihi quodammodo videntur. Legisti enim aliquoties, quæ anxia veterum cura & sollicitudo fuerit, ut præstantium Civium aut Decessorum suorum imagines domi haberent expressas; ut illo amissæ virtutis vel solatio, vel recordatione se oblectarent. Hinc illæ similitudines, quæ primo, teste Plinio, illustrem ob causam exprimi tantum solitæ, propagatæ paulatim diffusius; ita ut clarorum hominum effigies in Templis, Atriis, Liminibus, Cubiculis, Bibliothecis, aliisque publicis & privatis locis certatim tandem adservarentur. Adeo ut honorem illum non Clientes solum Patronis, Magistris Discipuli, aut Majoribus Nepotes; sed privatis etiam Principes frequenter exhiberent; quod Varroni ab Asinio Pollione primum tributum narrat Plinius, & laudabili dein æmulatione ab ipsis quoque Cæsaribus nonnunquam factitatum accepimus. Commemoratur certe inter alia Augusti decora, quod memoriam illorum virorum, quibus Roma creverat, impense coluerit, & Statuis aliaque ratione renovari curaverit. Quæ magnorum hominum reverentia Alexandrum Seve-

Lib. VII. c. 30.

Sueton. in Aug.

Severum longius adhuc provexit, qui non ſolum Deceſſorum ſuorum, ſed Ciceronis, Virgilii, aliorumque id genus Semonum imaginibus, ſacra etiam facere conſueverat. Haud minus flagrarunt hoc ſtudio, duo clariſſima litterarum & Urbis lumina, Varro & Atticus, qui præſtantium Virorum imagines, libris ſuis complexi leguntur, ut poſteris iidem conſpiciendi traderentur. Nec te effugit opinor, ut geminum illud ſtudium in Capitone ſuo extollat alter Plinius: *Eſt*, inquit, *omnino Capitoni in uſu claros colere, mirum eſt qua religione, quo ſtudio imagines Brutorum, Caſſiorum, Catonum domi ut poteſt habeat.* Unde factum noſti, ut nobiles dicti ſint *homines multarum imaginum*, ignobiles vero qui *imagines non habebant*, nec *imagines majorum* poterant oſtentare, ut de ſe non ſemel profitetur novus homo Marius in hiſtoria Jugurthina. Neque enim promiſcuum fuiſſe jus illud imaginum apud Quirites veſtros, ſed curulium Magiſtratuum proprium, licet aliunde ex Tullio colligere, qui de ſua ædilitate loquens, conſequutum ſe docet, *togam prætextam, ſellam Curulem, Jus* IMAGINIS *ad memoriam poſteritatemque prodendæ.* Has autem Imagines poſitas in prima ædium parte docuit nos præ aliis Valerius. Ut jam nec mirum videatur, quod de Epicuri diſcipulis narrat alicubi idem Tullius, eos Magiſtri imaginem in Tabulis, Annulis, Poculis expreſſam habuiſſe. Quod ipſum quoque Meletio Antiocheno Antiſtiti contigiſſe obſervo apud alterum Chriſtianorum Tullium, qui haud aliter ejus imaginem in Annulis, Cælaturis, Poculis, Parietibus, ubique tandem ab Antiochenis depictam aut cælatam commemorat.

Lamprid. in Alex. Sev.

Lib. I. Epiſt.

In Verrem V.

Lib. V. c. 8.

Lib. IV. de Finib.

Chryſoſt. Homil. LXXVII. in S. Melet. t. V. p. 538. edit. Savil.

Nec inanis utique ea Voluptas, quæ in magnorum hominum contemplatione poſita, aut vacua pulcher-

rimo fructu censeri debet. Consulere majorum imagines Pætum suum jubet alicubi Tullius, ut virtutis incitamentum, & gloriæ præmium. Audi eundem pro Archia; *Quam multas nobis Imagines non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum fortissimorum virorum expressas scriptores & Græci & Latini reliquerunt, quas ego mihi semper in administranda Republica proponens, animum & mentem meam ipsa cogitatione excellentium hominum conformabam*, Princeps autem Romanæ historiæ in bello Jugurthino; *Nam sæpe audivi Q. Maximum, P. Scipionem, præterea civitatis nostræ præclaros viros solitos ita dicere; cum majorum Imagines intuerentur, vehementissime sibi animum ad virtutem accendi; scilicet non ceram illam, neque figuram tantam vim habere; sed memoria rerum gestarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere.* Unde laudatus ille paulo ante Alphonsus, Cæsaris adspectu ex Nummis non oblectari se solum mirum in modum, sed ad virtutem quoque continuo accendi prædicabat. Si claudicantis enim cujusdam apud Syracusanos Statua, ita adficiebat spectatores, ut ulceris dolorem sentire viderentur; potior certe hic quædam voluptatis ratio, & commotio animorum aliquanto opportunior occurrit in tot Heroum, quos Nummi exhibent, adspectu.

Meministi forte differentem in Academiæ spatiis Ciceronem (libenter enim Principis ingeniorum, tibique familiaris auctoritate utor & exemplis) quantum adfici solitus fuerit conspectu illorum locorum, in quibus clari homines multum fuerant versati: *Venit* De Finib. lib. IV. *enim*, inquit, *mihi Platonis in mentem, quem accepimus primum hic disputare solitum; cujus etiam illi hortuli propinqui, non memoriam solum mihi adferunt, sed ipsum videntur in conspectu meo ponere. Hic Speusippus, hic Xenocrates, hic*

hic ejus auditor Polemo, cujus ipsa illa sessio fuit, quam videmus. Fatetur etiam ibidem illud usuvenire, ut acrior quædam & attentior, ob memoriam locorum, de claris viris subeat cogitatio; & refert se Metapontum aliquando profectum, non ante ad hospitem divertisse, quam Pythagoræ locum, ubi vitam ediderat, ejusdemque sellam vidisset. Nec diversum tale quid ad Urbem adeuntibus quotidie contingit, si qui veteris memoriæ plane non sunt incuriosi, qui, quod ille de Athenis, ita quocunque hic ingrediuntur, in aliquam historiam vestigium ponere non ignorant; Hic Scipio, hic Cæsar, curru Capitolium ingressi; hic Tullius pro Rostris perorabat. Quod si tamen res accuratius subducatur, quis non illud imitationis studium, quod in hoc ipso spectaculi genere requirit ibidem Tullius, contemplationi vultus eorundem hominum, potius quam nudæ loci memoriæ, aut sedilis adspectui tribuat? quorum alterum nullum rei gestæ vestigium, aut aliquam viri notitiam præbet; alterum, ipsum Auctorem præclari facinoris aut consilii, vere in conspectu ponit, *sic vultus sic ora ferebat.* Neque enim quempiam opinor, thorax vel equus fortis ducis inspectus (qui tamen ad victoriam momentum aliquod conferunt) ad bellicam virtutem accendent, ut ipsius ducis armati & equitantis posita ob oculos effigies; neque etiam Pythagoræ sedes, ut sedentis ejusdem in Nummis habitus, sapientiæ amorem valebit excitare. Nec id diffitebitur omnino, qui expressam videt in monumentis id genus, ipsam antiquæ clarorum hominum virtutis, & magnitudinis imaginem. Quo in loco subit me recordatio Phœnicii illius apud Philostratum, qui in Vinitoris cujusdam descriptione, Palamedem, & reliquos belli Trojani Duces, quasi præsentes videre sese & agno-

In Heroicis.

& agnoscere prædicabat. At certe luculentius Nummi id præstant, in quibus non Athletas in Olympicis victores; non Rhetores, aut Sophistas; non de Urbe solum aliqua benemeritos Cives, quibus statuas, aut imagines olim decretas, apud Pausaniam aliosque legimus; sed clarissimos omnium ætatum Imperatores; populorum Duces, & Conditores Gentium, licet etiamnum cupidis & attentis oculis intueri.

Est aliquid spectare Deos, & adesse putare,
Et quasi cum vero Numine posse loqui.

Reges, & Duces in Nummis Græcorum.

Hic enim occurrunt, Macedonum *Amyntæ, Philippi, Alexandri, Perdiccæ, Antipatri, Cassandri, Philippi* posteriores, & *Persei*; hoc est præcipua Regum apud eos series. Ægyptiorum *Ptolemæi*, dicti, *Soteres, Philadelphi, Philopatores, Cerauni, Latheri, Physcones, Euergetes*; Asiæ, *Antigoni*; Syrorum ac Phœnicum, *Seleuci, Antiochi, Demetrii, Alexandri, Tryphones*, iique *Soteres, Callinici, Nicatores, Dionysii, Magni, Dii, Epiphanes, Euergetes, Philopatores, Philometores, Sedetes, Eupatores, Commageni*; Carum *Menandri, Pexodari, Mausoli, Idriei*; Ponti vel Bospori *Mithridates, Euergetes* & *Eupatores, Pharnaces, Asandri, Sauromates*; Bithyniorum *Nicomedes, Prusiæ*; Cappadocum *Archelai, Ariobarzanes, Ariarathes*; Thracum *Lysimachi, Seuthes, Cotyes, Rhœmetalces, Rhescypores*; Pergamenorum *Philetari, Attali*; Siculorum *Hierones, Gelones, Dionysii, Agathocles, Hieronymi*; Epirotarum *Pyrrhi, Alexandri*; Lacedæmoniorum *Agesilai, Polydori*; Carthaginensium *Amilcares, Hannibales*; Arabum *Manni, Aretæ*; Cyrenensium *Ptolemæi*; Numidarum *Jugurthæ*; Mauretanorum *Jubæ*; Sicyoniorum *Arati*; Judæorum *Herodes*; Edessenorum *Abgari*; Armeniorum *Tigranes*; Parthorum etiam *Arsaces* & *Vologeses*. Quibus accedunt Vandalorum *Hilderici*; Gotthorum *Athalarici*, *Theo-*

Theodahati, Theodeberti, Alarici, Witiges, Totilæ, Attilæ. Inurbanus ſit certe & omnis expers innoxiæ voluptatis, qui ad tot Regum & auguſtorum vultuum conſpectum, tangi ſeſe continuo intimi gaudii ſenſu non agnoſcit. Nobilius certe & latius patens ſpectaculum fatearis altero ejuſdem generis, quod commendat alicubi Tullius; qui depictas in tabulis imagines Siciliæ Regum ac Tyrannorum non ſolum docet pictorum artificio delectaſſe, ſed etiam commendatione hominum, & cogitatione formarum. De me equidem memini, ad inſolitum me tanquam, & incredibile ſpectaculum exiliiſſe propemodum, quum id genus Heroas ac Duces, ex priſca Annalium memoria haud ignotos, in inſtructiſſimo talibus maximi Principis ac Mæcenatis mei muſeo, oculis mihi arbitrari primum licuit,

Dum vagor adſpectu, viſuſque per omnia duco.

Mitto jam Semi Deos alios, ac antiquiſſimos Urbium Conditores aut Benefactores, *Caſtores, Herculem, Abderum, Phalantem, Minoa, Hectorem, Diomedem, Cyrum, Eurypylum, Byzam, Tarantem, Solymum, Cyzicum, Soſandrum Pergamum, Tmolum, Tomum, Docimum, Nemauſum,* aliosque plures, quos Heracleenſium, Cnoſiorum, Ilienſium, Ætolorum, Cyrretum, Abderitarum, Byzantinorum, Tarantinorum, Cilicum, Cyzicenorum, Smyrnæorum, Pergamenorum, Sardianorum, Tomitanorum, Docimenſium, Nemauſenſium nummi, mihi aliquoties in Italia veſtra inſpecti, ad poſteritatis memoriam etiamnum tradunt. Mitto præterea clariſſimas & è Reginarum quidem vel Amazonum ſerie Feminas, *Phædram, Smyrnam, Cumam, Amaſtrin, Berenicem,* & *Arſinoëm* non unam, *Jotapen, Phtiam, Pythonicam, Philiſtidem, Cleopatras* aliquot, *Zenobiam*, earumque faſtigio minorem, nec minus tamen celebratam

Conditores, aut Benefactores Urbium.

F *Sappho.*

Sappho. Nec enim ſceptris ſolum & rebus geſtis inclytos, ſed pacis etiam & ingenii artibus ſpectatos vultus, Nummi aliquot ſelectiores nobis exhibent. Ita priſcos illos Legiſlatores, *Zaleucum, Charondam* (ſi fides habenda viro docto) *Pittacum*, *Lycurgum*, in vetuſtiſſimis Locrorum, Catinæorum, Mytilenæorum, & Laconum Nummis adhuc hodie videmus expreſſos. Nec minori certe voluptate adficient inſpecti in Nummis Samiorum *Pythagoras*; Tarentinorum *Archytas*; Syracuſanorum *Archimedes*; Megarenſium *Euclides*; Laodicenſium *Dracus*; Mytilenæorum *Alcæus*; Teiorum *Anacreon*; Coorum *Hippocrates*; Colophoniorum *Pytheus*; Magneſiorum quoque *Marcus Tullius*. Ut intuentem adhuc hodie venerandos id genus vultus in Nummis æreis, ejuſdem Tullii rurſus cogitatio ſubierit, qui æream Demoſthenis imaginem olim à ſe inſpectam profitetur, alibi vero Ariſtotelis; unde & in ſedecula poſita ſub illius imagine apud ſuum Atticum tradit ſedere ſeſe malle, quam in aliorum ſella curuli. Immo *Ovidium* quin etiam & *Pollionem* Menandri cujuſdam Parrhaſii induſtria ad noſtra uſque tempora, in duobus æreis Nummis, feliciter tranſmiſit; quorum alterum in Pinacotheca Chriſtinæ Auguſtæ, alterum te duce, apud Feliciam Rondanini, præſtantiſſimam Matronam, inſpexi; quem etiam inde in noviſſima Naſonis ſui editione expreſſit Vir præter alia decora, hujus quoque antiquitatis diligentiſſimus inveſtigator Nicolaus Heinſius noſter. Integrum vero hic habes cum averſa parte, qualem nummus ille inter rariſſimos repræſentat.

Legiſlatores.

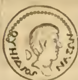
Sapientes, aut artibus clari.

Orator.

Lib. IV. Ep. ad Att. 9.

p. 25.

Ut levis terra ſit huic Parrhaſio, qui ſacros vultus Muſarum Venerumque omnium Sacerdotis intercidere non eſt paſſus, quos bona cum Auguſti venia, omnes

omnes Musis Gratiisque initiati in sacrariis suis recondant. Unde eidem Vati quærenti jam olim,

Si quis habes nostros similes in imagine vultus; Lib. 1.

habere sese adhuc hodie cupide contestentur, & eo Trist. El. 6.
quidem studio, quo ipse commemorat suam gemmæ jam olim insculptam ab amico imaginem,

Effigiemque meam fulvo complexus in auro.

Pollionis quidem Nummum nomine Vedii signatum, non diffiteor à quibusdam ad Augustum referri; qui tamen Franciscum Gottifredi, optimum talium arbitrum in alia discedentem novi. Goltzii quidem Nummus præfert ΟΥΗΔΙΟΣ ΠΟΛΛΙΩΝ, Augustæ vero Reginæ tantum ΠΟΛΛΙΩΝΟϹ, ut iste ad Asinium Pollionem referendus eidem videatur. Nec mirum forte aut insolitum videri posset, hunc honorem huic Pollioni *Cæsarea* tributum, sicut signatum in altera Nummi parte, quam Urbem ab Herode magno conditam, vel restauratam novimus; quem Romæ Pollionis hospitio usum, & principem amicorum eundem habuisse, apud Josephum legisse memini. Neque ta- Lib. xv.
men desunt quæ meum hic adsensum etiamnum cohi- c. 13.
beant & de quibus alibi. Alias alterius quoque Pollionis meminit non semel idem Josephus, huic Herodi Lib. xv.
itidem summe chari & reverendi: sed cui utpote Pha- Antiq. c. 1.
risæo nemo opinor hunc nummum imputabit. Ut præteream certe alios Polliones, celebres adhuc in sequentibus Romanorum Fastis, illumque Asiæ sub

 M. Au-

[a] Orat. I. & I v. sacr. [b] Eccles. Hist. l. I. c. 15. M. Aurelio Proconsulem, cujus [a] Aristides & [b] Eusebius meminere. *Homerum* præterea hic mitto, quem Amastrianorum aliquot, Smyrnæorum & Chiorum etiam Nummi, sed non uno vultu, exhibent: ita ut Lib. xxxv. c. 2. "præ viri vetustate ad artificis ingenium effictum, Plinio "alicubi id asserenti, fides omnino sit præstanda. Quod "etiam aliquot vetustioribus supra traditis Heroum aut "Philosophorum vultibus accidisse, haud immerito crediderim; qui morem illum non Romæ solum receptum ex Plinio novi, sed alibi etiam, & Athenis quidem usurpatum, ubi Æschyli imaginem in Theatro In Atticis. "diu post ejus obitum factam, ex Pausania didici. Quod ipsum clarius alias tangit eximius Ciceronis locus, ubi argumentum à Deorum imaginibus petitum refellens Lib. I. de Nat. Deor. Academicos ita ulterius perstringit: *Nam quid est quod minus probari possit, quam omnium in me incidere imagines, Homeri, Archilochi, Romuli, Numæ, Pythagoræ, Platonis, nec ex forma qua illi fuerunt. Quomodo ergo, & quorum imagines? Orpheum Poëtam docet Aristoteles nunquam fuisse, & hoc Orphicum carmen Pythagorei ferunt cujusdam Cecropis. At Orpheus id est imago ejus, ut vos vultis, in animum sæpe incurrit.* Non piguit locum integrum adtulisse, quem ante dies paucos, oblata forte de hoc veterum more cum industrio antiquario controversia, obiter adlegasse memini. Huc vero referri etiam debent Nummi illi ærei maximi & rudioris ac minus vetusti operis, vulgo *Contorniati* Antiquariis dicti; in quibus idem *Homerus*, *Pythagoras*, *Socrates*, *Diogenes*, *Milo*, *Sallustius*, *Virgilius*, *Horatius*, *Seneca*, *Apollo Thyaneus*, *Apuleius*, aliique id genus jam olim expressi occurrunt. Amovendi vero ex hac serie novitii illi Nummi & moderni inventi, *Dido*, *Priamus*, *Menelaus*, *C. Marius*, *Scipio Africanus*, *Hannibal*, *Marcellus*, *Cicero*, *Virgilius*, & *Augustæ*..

gustæ..

gusta aliquot apud Æneam Vicum depictæ; in quibus nempe, nec veri, nec vetustatis ulla sese offert commendatio. Quod ut obvium rei Nummariæ veterum vel leviter peritis, non monerem hoc loco, nisi tyronibus & minus exercitatis, fucum in his quotidie fieri, non semel animadvertissem. Hanc vero voluptatem, ex omni illa contemplatione ortam, vel Fulvii Ursini Illustrium Imagines abunde prædicant; quorum pars præcipua ita è Nummis expressa, ut altera locupletior ex adductis obiter Græcorum aut Barbarorum vultibus, erui adhuc possit, & ad publicam elegantiam exponi.

Majores autem vestros, illos terrarum Rectores, nonne hic passim, & frequentius etiam in Nummis spectamus: *Cæsareos video vultus.* Illi sunt utique, quorum conspectu cupidi talium maxime se oblectant; immo quorum beneficio Roma priscos Civium ac Dominorum vultus sibi adhuc læta ante oculos ponit, *Romani in Nummis.*

Et centum Dominos novæ monetæ.

Hinc illi contemplari etiamnum & agnoscere conceditur, magnanimos suos *Julios*, *Augustos*, *Trajanos*, *Constantinos*; truces *Tiberios*, *Caligulas*, *Nerones*, *Domitianos*, *Caracallas*; mites *Titos*; *Nervas*, *Pios*, *Marcos*; molles *Othones*, *Commodos*, *Elagabalos*; universam denique Cæsarum seriem, familiam, indolem; *Cæsares.*

En Cæsar agnoscet suum
Gnorisma nummis inditum.

Prudentius, Hymn. 2. [illegible]

Sicut cum eruditissimo amicissimoque Marquardo Gudio nostro omnino legendum illo loco crediderim, ubi *Numisma nummis* hactenus legitur. Non aliter ac Libanius cornua imagini Ius apposita, vocat τοῦτο τὸ γνώρισμα τοῦ Διός. sed hoc obiter. Nec vero Augustarum adspectu minus forte delectatur, dum obviæ eidem in *In Antiochico.* *Augustæ.*

 Num-

Nummis occurrunt erecti vultus *Liviæ*, *Octaviæ*; infausti *Agrippinæ*; inverecundi *Messalinæ*, *Poppææ*, *Faustinæ*; probioris *Sabinæ*, *Mæsæ*, *Mammææ*; & ut alterius Romæ fastigia hic non omittam, sanctioris adhuc oris *Helenæ*, & *Eudoxiæ*. Mitto primos Conditores suos ac

Reges. Reges, *Romulum*, *Numam*, *Ancum Martium*, *Servium Tullium*; quorum priores ex ingenio artificum effictos, supra ex Tullio tradidi. At enim sequentium tempo-

Illustres. rum ac Reipublicæ decora, Nummi vere nobis repræsentant, *Regulos*, *Marcellos*, *Scipiones*, *Servilios*; & libertatis ipsius Numina, *Brutos*, *Catones*, *Cassios*; ac nominis fortunæ & magnitudini pares *Syllas*, *Pompeios*; & Quiritium olim amores, *Drusos*, *Germanicos*; & Civium fastigio majores *Antonios*, *Lepidos*, *Agrippas*; quos pari studio ac felicitate, qua olim illi supra laudato junioris Plinii familiari, colere etiamnum ac domi habere conceditur. Adeo ut hoc demum impleverint id genus Numismata, quod de Varronis opere has ipsas complexo Illustrium Romanorum imagines, augura-

Lib. xxxv. c. 11. batur Plinius major; *inventione muneris etiam Diis invidiosus, quando immortalitatem non solum dedit, verum etiam in omnes terras misit, ut præsentes esse ubique & claudi possent.* Quis vero tam inficetus adeo & inurbanus, qui leve id Nummorum beneficium arbitretur, aut usu carere pulcherrimæ voluptatis, præclarum forte & consultum ducat?

3. *Ob alia argumenta Nummorum.* Nec tot alia *prisci ævi Vestigia*, quibus præter Effigies id genus, Nummi veniunt insigniti, leviori gaudio spectatorem perfundunt. Hic enim non sus forte, aut pecus, vel ratis, aut navis etiam rostrum solum sese offerunt; quibus notis signatos antiquissimos Romanorum Nummos accepimus. Longe potior voluptas ex Nummis florentis Reipublicæ, & sequentium temporum,

porum, quales hodie tractamus, exſurgit; quam præter commemoratam ſupra antiquitatis commendationem, argumenti varietas & illecebræ abunde conciliant. Indignabatur quidem Zeuxis, quod argumenti novitatem, non artis præſtantiam in ipſius Tabulis laudarent ſpectatores; quorum utrumque pari, ut jam intelligimus, jure, licet in Nummis id genus æſtimare. Lucian. in Zeuxi.
Quid jucundius enim homini veteris memoriæ non plane incurioſo, quam non hic tractare *pocula adorandæ rubiginis*, ſed priſcos illos rerum dominos, modo ſacra facientes cum omni Sacrorum apparatu & ſupellectile; modo Vota ſuſcipientes pro ſalute Reipublicæ, aut Imperii æternitate; modo diſtribuentes donativa & Congiaria; modo Reliqua ceu Fiſco debita remittentes; modo Annonam procurantes; modo Circenſes, aut Sæculares ludos, vario ſpectaculorum genere celebrantes; modo Templa, Portus, Thermas, Circos, Theatra, Vias, Aquæductus, Arcus, aliaque victura opera molientes aut ampliantes; modo peragrantes, & reſtituentes Provincias; modo deducentes Colonias; modo Libertatem publicam adſerentes; modo Juſtitiæ, Concordiæ, Abundantiæ, Felicitati, Lætitiæ, Securitati, Tranquillitati denique Temporum, varia ratione conſulentes, omnibus denique Pacis artibus florentes intueri? Quid ſuavius iterum, quam eoſdem militari gloria conſpicuos, aut ad Expeditionem accinctos; aut proficiſcentes ad Exercitum & adloquentes è ſuggeſtu milites; aut Fidei jusjurandum ab iis exigentes; aut Diſciplinam reſtaurantes; aut captivos Reges, & proſtratas ad ipſorum pedes Provincias oſtentantes; aut Regna adſignantes; aut ſublimes in Triumphali curru, & à Victoria coronatos; aut inter ſigna militaria Gloriam Sæculi vel Romanorum diffun-

fundentes; aut gratulantem illis Adventum Romam, vel aliam quamvis Orbis partem: aut eosdem denique post impletum mortalitatis terminum, Divorum honoribus videre decoratos. Mitto varium adhuc spectaculum, quod insuper omnigena Nummorum Græcorum & Romanorum supellex præbet, Deorum simulacra; Herculis labores; Urbium insignia & origines; Fluviorum figuras; Provinciarum effigies; Animalium formas; Plantarum imagines; Armorum genera; Legionum nomina; Vestium species; Coronas omnis generis; alia præterea de quibus opportunior adhuc in sequentibus dicendi erit locus. Quis autem non gemina voluptate adficiatur, in contemplanda expressa tot pulcherrimarum & reconditarum in Nummis rerum effigie, qua Lucianus olim Rhodi picturas in Porticu depictas adspiciens, tangebatur; *quam ex contemplatione*, inquit, *capiebam, heroïcas illas* „*fabulas memoria repetens.* Ego equidem, quid honesta „sit ac suavis animorum remissio non intelligo, si illam „non provocat ejusmodi contemplatio, quæ res tot An„nalium curam meritas, nobis aliquanto manifestius ob „oculos ponit; ubi denique

Suspendit picta vultum mentemque tabella.

Immo eo magis innoxia ex hoc monumentorum genere, quam ex iisdem Annalibus petenda; quo ejusmodi delectatio, turpi spectaculo fœdæ voluptatis, sævitiæ, insaniæ eorumdem temporum & hominum quandoque non inquinatur.

DISSERTATIO SECUNDA.

DE

PRÆSTANTIA ET USU NUMISMATUM ANTIQUORUM.

NEque tamen laus sua illi contemplationi ac decus abunde constaret, nisi ex ea non solum mirifica quædam oblectatio, sed UTILITAS etiam incredibilis emergeret. Hanc enim Philosophiæ legem tradit eleganter Themistius, nihil omnino solius oblectationis gratia perficere, sed ubique cum eo quod jucundum est, utile quoque admiscere. Neque Sapientis id solum, sed Artificum etiam proprium agnoscit Tullius; qui negat Phidiam, Polycletum, Zeuxidem suas artes ad voluptatem direxisse; & alibi etiam has ipsas reliquias veteris memoriæ, ad nudam earum notitiam transferre, vocat curiosorum. Eam vero Utilitatem, multiplex illa tot rerum, quas modo enumeravi, in Nummis Veterum supellex, & tot eximia consignatæ in iis vetustatis vestigia, vel me tacente, arguere satis & prædicare videntur. Adeo quidem, ut hæc res nemini possit esse dubia, nisi qui eadem opera, omnem priscæ ætatis notitiam aut supervacuam, aut à se alienam putet. Immo eo felicius hujus antiquæ supellectilis usum & præstantiam quisque intelligit, quo magis interioribus veterum studiis & varietate quadam litterarum instructus, ad Nummorum id genus tractationem accedit. Ita enim lucem præclaræ aut reconditæ Antiquitati, facem Historiæ

Orat. XII.

De Finib. l. I.

De Finib. V.

aut Geographiæ veteri; integritatem mutilis vel corruptis Auctorum locis, non aliunde certius, aut luculentius peti fatebitur; denique eorum beneficio licere adhuc hodie,

Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.

1. In Grammaticis. Ac primo quidem ipsa sese offert Litterarum Doctrina, quocunque tandem *Technices*, aut *Exegetices* nomine, Grammaticorum filiis nuncupetur. Seu enim genuinas litterarum apud veteres formas ac ætates; seu earum vim & adfectiones varias; seu ipsam vocum scriptionem ac proprietatem consulamus, non aliunde nobis certius, quam in Nummis aut Marmoribus antiquis præsidium occurrit. Nec certe ratio hic aut eventus fallit. Subsidia quippe reliqua, dubiam semper transscriptorum Exemplarium fidem, hæc autem sola primigeniam Autographorum dignitatem præ se ferunt. Norunt præterea, qui scriptos veterum libros versant, quam corrupti sint non solum, sed recentiores plerique, pauci admodum supra octingentorum aut mille ad summum annorum vetustatem adsurgant. Pandectas Florentinas; Virgilium cum Medicæum, tum Vaticanum; Terentium Politiani judicio omnium Codicum à se inspectorum antiquissimum; Versionem LXX Interpretum, & Glossaria aliquot Bibliothecæ Palatinæ, magna quidem cum vetustatis veneratione, Florentiæ, & hic in Urbe non semel inspeximus. At eosdem tamen infra Justiniani ævum (ut largiamur aliquot illi coætaneos, aut paullo forte vetustiores) longe certe infra Nummorum vetustatem, qui ferme hic deficiunt, exaratos, cuivis obvium fit ac manifestum. Unde sola quædam hic superest ad primævam illam & incorruptam Nummorum ac Lapidum auctoritatem provocatio decretoria, Criticis & Grammaticis

maticis majorum Gentium, haud ſemel feliciter uſurpata.

In tradendis certe aut explicandis *Litterarum* apud veteres *formis*, unicum & ſingulare occurrit monumentorum id genus beneficium. Nec leve illud eſſe reputandum, & doctiſſimorum hujus ævi Virorum, quæ in hac palæſtra ſe exercuit, induſtria, & res ipſa loquitur. *Circa Formas litterarum Græcarum, & Latinarum.* Hinc enim & indubiæ linguarum origines, & primæ litterarum formationes, & varia ætatum diſcrimina, & innumeri librariorum aut quadratariorum errores, aliaque recondita eruditæ vetuſtatis arcana feliciter eruuntur. Adeo ut quæ in hoc genere, ab eruditis aut præclare reperta, aut timide pronunciata, aut perperam etiam tradita, lucem continuo ex Nummis, aut emendationem mutuentur. Ita Alphabeti veteris Græcorum cum Phœnicio collatio à magnis viris inſtituta, procedet ſecurius, ut ſingularum litterarum apices & ductus originis ſuæ fidem faciant. Nec aliter jam olim Lib. v.
Herodotus genuinas veterum Cadmæorum ſeu Phœnicum litteras colligit ex priſcarum Inſcriptionum monumentis, *ἶδον δὲ καὶ αὐτὸς Καδμήϊα γράμματα ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἰσμηνίου ἐν Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν, ἐπὶ τρίποσί τισι ἐγκεκολαμμένα, τὰ πολλὰ ὁμοῖα ἐόντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι.* Quare jam incautius loquutum patebit illuſtrem Salmaſium *Salmaſius notatus.*
in Notis ad Inſcriptionem Herodis Attici, qui formas litterarum Græcarum ſemel à Ionibus receptas, perpetuo in eadem facie ad noſtra uſque tempora manſiſſe, nihilque in iis immutatum contendit. Atqui vel Græcorum Nummos conſulenti, non una certe, ſed diverſa variarum litterarum facies, ac pro ætatum diſcrimine, multiplex eadem occurret; dum non ſolum ɛ pro E; ſed ⵊ pro *Ζῆτα*; Γ pro Π; C & Ɛ pro *Σῖγμα*; *ω* pro majuſculo Ω, aliaque id genus frequenter ſeſe offerunt. Ut

mittam quadrata ⊟ pro Θῆτα, & □ Ομικρὸν, quæ mihi
in Nummis necdum observata, in marmoribus aliquot
Farnesianis & Magni Etruriæ Ducis, non semel inspe-
ximus. Sic non unam literæ ξι figuram diversam à vul-
gari, cum in Nummis aliquot Græcorum haud semel
notavimus, tum in præclaris aliquot Inscriptionibus
Athleticis, nuper hic in Urbe repertis, ⌶ Σ Σ. Sic Ɪ
pro Ξ videas in nummo Alexandri Severi apud Cl.
Seguinum. ΑΥΤ. Μ. ΑΥΡ. CΕΥ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟC.
Antiquiores itaque Græcorum litteras à posterioribus
non *numero* solum sed *forma* etiam haud semel discre-
pantes, indubia insuper plurium adhuc testium fide
liceret hic mihi comprobare. Ἀρχαίων certe γραμμά-
των seu *vetustarum litterarum* mentionem aliquoties re-
perio apud gravissimos auctores, quibus inscripta anti-
quissima aliquot Græcorum monumenta contestan-
Lib. III. tur. Diodorus Siculus Aram tradit extare ad Sinum
Areticum, cum inscriptione quadam antiquis & igno-
tis quidem litteris exarata. Idem alibi refert Argonau-
Lib. IV. tas Regi Libyæ æreum Tripodem donasse, inscriptum
quidem antiquis litteris, & ad sua usque tempora per-
manentem apud Hesperitas. Nec aliter ejusdem au-
Lib. I. Antiq. ctoris coævus Halicarnassensis, docet L. Memmium
adserentem, visum à se Tripodem sacratum in Jovis
templo, in quo inscriptum litteris antiquis Oraculum
legebatur. Alio vero loco Columnam Græcis litteris
Lib. IV. inscriptam commemorat idem Auctor, qua fœdus
cum Latinis continebatur, Romæ adhuc suo tempore
superstitem in templo Dianæ, & Græcis characteribus
De Socratis Genio. insignitam, quibus olim Græcia utebatur. Plutarchus
in Alcmenæ sepulchro inscriptionem exstare dicit lit-
teris vetustissimis ac ferme Ægyptiacis, quas vocat τοὺς
τύπους seu formas illius Grammaticæ, quam Proteo re-
gnante

gnante didicit Hercules. Dio vero Chrysostomus, vi- Orat. IX.
sum à se refert in templo Junonis Olympiæ raptum
Helenæ insculptum, καὶ ἐπίγραμμα ἐπιγεγραμμένον ἀρ-
χαίοις γράμμασι. Accedat his Philostratus, qui Ere- De vit. A-
triensium antiqua apud Medos sepulchra, Græcis litte- pollon. lib.
ris, sed quales alibi non videntur, inscripta diserte com-
memorat, γράφοντες τὸν Ἑλλήνων τρόπον. Καὶ οἱ τάφοι δὲ οἱ ἀρ-
χαῖοι σφῶν ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος γέγραπται. Καὶ τὰ γράμματα Ἑλ-
λήνων μὲν ἀλλ' οὔπω ταῦτα ἰδεῖν φασι. Cui loco rursus lu-
cem fœneratur Herodotus, qui tradit alicubi Græcos
Eretrienses (quos male Eretrios vocat Interpres Phi-
lostrati) in Mediam sub Dario Hydaspis filio trans-
portatos, ad sua usque tempora linguam conservasse
vernaculam, φυλάττοντες τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν. Hæc ita- Lib. III.
que Eretriensium colonia in illo tractu, longe poste-
rior prima Ionici Alphabeti apud Græcos admissione.
Unde jam ex illis Auctorum Nummorumve testimo-
niis satis liquet, cum ante, tum post receptas à Ionibus
Phœnicum litteras, non semel eorum formam apud
Græcos immutatam, nec in iisdem vestigiis perpetuo
remansisse. Neque prætereundum illud ⌶ pro Ζῆτα u-
surpatum, (quod ab illustri Scaligero in accurato suo
Diagrammate prætermissum) non legi solum in anti-
quissimis Marmoribus Arundellianis, sed aliquoties in
priscis nummis cum vocibus ⌶ΑΓΑΡΙΣ ΚΥ⌶ΙΚΗ-
ΝΩΝ, quod male Ortelius pro Ξ usurpatum eo loco
credidit, quasi *Xagaris* aut *Cyxicum* legi in iisdem de-
beat. Pro Ζ enim illud, non pro Ξ ibi positum, cum
ratio illorum nominum satis arguit, tum obvia in aliis
Nummis ⌶ figura pro Ζ, ut in vocibus, ⌶ΗΝΟΝΟϹ,
item ⌶ΟΖΙΜΟΣ, sicut legitur cum alibi, tum in duo-
bus nummis Laodiceorum, quorum priorem videas in
Pinacotheca Reginæ Suedorum, posteriorem signa-

 tum

tum in honorem Appii Proconsulis, quem non ita pridem vulgavit Cl. Seguinus. Alias non diffiteor Ξ pro Ξ occurrere in nummo recentiori cujusdam Alexandri, qualem inspexi etiam in Gaza Christinæ Augustæ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, & in altero Alexandri Severi apud eundem Seguinum. Nisi illud pro Z ibidem sumas; ita enim vox eadem effertur in Nummo Apameensium Pontificis, percusso temporibus Philippi senioris, ΑΛΕΖΑΝΔΡΟΥ. Confusæ nempe duæ illæ litteræ Z & Ξ in ea voce, ob sonum haud multo diversum, quod sæpius contigisse in iisdem nummis paulo infra monebimus. Quod caute tamen accipiendum, ne quis cum doctissimo Seldeno, alterum ζῆτα solenne, multo recentius putet; quum frequens illius usus in antiquissimis Nummis, ΑΙΖΑΝΕΙΤΩΝ, ΖΕΦΥΡΙΩΝ, aliisque, passim occurrat. Falli præterea ex Nummis patebit eruditos, qui C altero Σῖγμα vulgo vetustius statuunt; quod ex quodam Agathonis apud Athenæum loco, à Viris magnis Jos. Scaligero in Eusebianis, & Isaaco Vossio ad Melam, erudite jam observatum vidi. Nec id tam arcus Scythici argumento, quam indubia testium fide, mihi fit manifestum; qui in ampla illa Græcorum Nummorum copia, Σ passim in antiquioribus observo; alterum vero C rarius ante Domitiani tempora usurpatum, sequentium demum ætatum proprium & peculiare, ut vix postea prioris illius Σ vestigia eadem Nummorum supellex præbeat. Unde male vir doctissimus ad Ammianum C ab Agathone tanquam vetustum Græcorum σῖγμα designari credidit, aut Scaligerum reprehendit arguentem Ciaconium, qui Stibadium simile dixerat arcui Scythico. Stibadium enim nihil aliud quidem quam illud Σῖγμα sub C figura traditum, sed infra Agathonis ætatem vulgo usur-

go usurpatum, ut ad illud Poëta non respexerit illo apud Athenæum loco. Ut mirer etiam τὸν πάνυ Salmasium, qui tam multa de antiquis Græcorum litteris haud uno in loco disputavit, alicubi in Solinianis adnotasse, *sigma Græcum antiquum formatum ut* C *Latinum*. Tom. I. Pag. 838. Alias vero C illud pro Γάμμα nonnunquam vetustissimos olim Græcos usurpasse, liquere videtur ex antiquis Gelensium in Sicilia Nummis, in quibus CΕΛΑΣ In Sicilia Parutæ. promiscue & ΓΕΛΑΣ adhuc hodie legitur. Unde etiam aliquam inde lucem posset mutuari, quod C apud priscos Romanos G. vicem serius recepti implevisse cum Gellius aliique tradidere, tum Nummi inprimis fidem faciunt, in quibus inter alia legas OCULNIUS pro OGULNIUS, & in Nummo quodam Caii Cæsaris, G. CÆSAR GERMANICUS; *Gaius* nempe pro *Caius*. Ϲ vero aliud *sigma* adhuc recentius; quamvis non solum sub Philippo Imperatore, cujus Nummum adfert Scaliger, fuerit receptum, sed jam ante in aliquibus Antoninorum Numismatibus occurrat, immo etiam in nummo quodam Augusti (quem apud Cl. Seguinum vidisse memini) à Peparethis percusso. Lapsum vero hic patet eundem Scaligerum, qui S Latinorum, Græcorum etiam litteris insertum olim credidit, fide Nummi inscripti, ΑΔΡΙΑΝΟΣ SΕΜΝΟS ΚΑΙCΑR. Atqui eadem ratione non illud S solum, sed R, V, aliaque Romanis propria, inter solennes Græcorum litteras referre potuisset, quæ frequenter in Græcorum Nummis sub Cæsaribus cusis occurrunt, ut ΑΝΤΩΝΙΝΟS; LΙΘ; LΕΟΝ ΒΑSΙLΕUS RΟΜΕΟΝ; ΕUΡUΠUΑΟC; ΑΥΓVCΤΟS; ΖΕΥS; CΜΥΡΝΑΙΟC; aliaque id genus plurima. Factum id vero, non quod illæ litteræ revera in Alphabetum Græcorum essent unquam admissæ, (hoc enim omnes Nummi

mi veteres constanter explodunt) sed ex frequenti utriusque linguæ commercio & commixtione, & maxime Romani sermonis simul ac imperii sub Cæsaribus amplitudine, Unde non litteræ solum, sed voces integræ Romanorum cum Græcis mixtæ nonnunquam & confusæ, idque frequenter in Coloniarum Nummis, ut in ΚΑΡΡΗΝΩΝ sub Trajano Decio; COL. AUR. KAP. KOMM. P. F. in alio Iliensium, sub J. Cæsare ΒΙΣΝΕΩΚΟΡΩΝ, in altero Claudii ΚΑΙCAR. ET. H. CAESAREAE. Unde etiam explicanda Nummi
Tab. XXV Græciæ. scriptura apud Goltzium ΦΙΛΙΒΕΝSΕ, quam male ad Philippopolim refert. Spectat vero ad *Philippos*, aut familiari Coloniarum more *Philippense* oppidum Macedoniæ, cujus incolæ *Philippenses*, ad quos exstant D. Pauli & B. Polycarpi Epistolæ, & apud quos deductam ab Augusto Coloniam liquet ex residuis urbis illius nummis, inscriptis COL. AVG. IVL. PHILIPP. seu *Colonia Augusta Julia Philippi* vel *Philippensis*. Ita enim in rarissimo nummo Medicæo ejusdem tractus, signato temporibus Nervæ, COL. IVL. CASSANDRENS, hoc est *Colonia Julia Cassandrensis*, in aliis autem COLONIA AVGVSTA PATREN. seu *Patrensis*, & in nummo Antonini Pii perspicue apud illustrem Sevium, COL. CAES. ANTIOCHENSIS, unde illustratur Capitolinus, qui in vita ejusdem Pii *Antiochense oppidum* arsisse docet, à quo proinde instauratum, denuo hinc licet percipere. ~~Ex priori autem nummo liquet *Cassandrea* pro *Cassandria* apud Melam reponendum, secus quam existimabat vir doctissimus~~. En vero Coloniæ ejus Philippensis Nummum, sub Claudio percussum, depromptum è Museo Viri Amplissimi, Joachimi Camerarii nostri.

Alium

Alium ejuſdem generis ſignatum ætate Veſpaſiani, habet Gaza Medicæa (quem male itidem eruditus illius cuſtos ad Philippopolim referebat), & ſub Auguſto Goltzius. Unde utique D. Lucas luculenter illuſtratur, cui eadem urbs COLONIA vocatur in Actis; ἐκεῖθεν εἰς Cap. XVI.
ΦΙΛΙΠΠΟΥΣ, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πό- v. 12.
λις, ΚΟΛΩΝΙΑ. *Et illinc* PHILIPPOS, *quæ eſt* PRIMA *partis Macedoniæ civitas*, COLONIA. Vulgo enim Metropoles eædem ac Coloniæ; ſicut conjunctam videas paſſim utramque prærogativam in nummis Antiochiæ, Tyri, Sidonis, Damaſci aliiſque pluribus, quæ mox enumerabuntur, pleraque ſuæ gentis capita: callido nempe Romanorum conſilio, quo unius urbis fide, reliqua Provinciæ oppida, in obſequio facilius retinerent. Linguam autem Matricis Romæ, ut alias notum, & quod hic veniebat ſpectandum, novi quidem inferebant Coloni; ita tamen ut ſimul veterem loci ſermonem continuo non abolerent, ſed modo uterque publico uſu & commercio frequentaretur, modo etiam quædam utriuſque permixtione in unum eundemque cum idiomate juxta & ſcriptura coaleſceret. Ex quo equidem more, aliarum quoque gentium Coloniis pridem recepto, nata illi paulatim cum dialectorum varietas quædam & confuſio, tum inprimis Romanarum vocum in linguis exoticis Græca, Phœnicia, Syriaca, Arabica, aliiſque frequentia. Ejus autem rei documenta nullibi illuſtriora aut magis con-

spicua videas, quam in hac ipsa Nummorum penu, inspecta mihi non semel in præclaris Principum & illustrium Antiquariorum Cimeliarchiis, in qua occurrunt quamplures Romanorum Coloniæ in Græciam, Epirum, Thraciam, Macedoniam, Pontum, Bithyniam, Palæstinam, Phœniciam, Syriam, Mesopotamiam, Arabiam, Africam Proconsularem, Mauretaniam (ut jam Hispaniam, Galliam, Germaniam, Britanniam, aliasque mittam) deductæ. Signatæ autem illæ publica cujusque loci auctoritate, modo Romana Metropoleos lingua, ut COL. AEL. CAPIT. seu *Colonia Aelia Capitolina*, ac eodem modo cum adjuncto COLONIÆ nomine, *Alexandria*, *Troas*, *Berytus*, *Bostra*, *Cassandrea*, *Claudiopolis*, *Corinthus*, *Deultus*, *Heliopolis*, *Laodicea*, *Leptis*, *Oricos*, *Papia*, *Patræ*, *Pella*, *Ptolemais*, *Sephyrus*, *Sinope*, *Stobi*, *Tyrus*, aliæque urbes Græci licet & peregrini idiomatis. Modo autem Græco seu vernaculo sermone notatæ, ut EMICΩN KOΛΩNIAC. sive *Colonia Emesa*, & similiter *Edessa*, *Nesibis*, *Rhesæna*, *Thessalonica*, ac plures cum Græca itidem KOΛΩNIAΣ appellatione. Modo promiscue cum Vernacula, tum aliquando Romana lingua prolatæ, ut COLONIA ANTIOCHEA vel ANTIOCHENSIS, & aliquando KOΛ. ANTIOXEΩN, & ad illius exemplum *Cæsarea*, *Carræ*, *Damascus*, *Sidon* & aliæ id genus modo antiquæ, modo Romanæ linguæ usum in publicis illis retinentes monumentis. Præterea cum bilingui nonnunquam in eodem nummo inscriptione, quod arguunt Cretensium aliquot nummi apud Cl. antiquarios Tristanum & Seguinum, ubi nempe una ejusdem nummi area Græcam, altera autem Latinam epigraphen continet; cujus generis etiam occurrunt antiqui aliquot Macedonum Nummi hinc MAKE, aut MA-

ΚΕΛΟΝΩΝ inscripti, illinc ΑΕSΙLLΑS, proprio viri nomine. Denique aliquando in eadem Nummi area & inscriptione permixtis simul ex utraque lingua vocibus ac litteris, ut paulo ante in Nummis *Carrenorum* & *Philippensium* notabamus, & exemplum adhuc præbent *Damascus Colonia Metropolis*, seu ΚΟL. DΑΜΑ. ΜΕΤRΟ. sicuti occurrit scripta in Nummo Treboniani, quem videas in Museo Reginæ Christinæ. Postremum autem hunc morem, utramque linguam ac scripturam una permiscendi, nosti frequenter etiam obvium in lapidibus antiquis, ubi præter crebras Romanorum voces, periodi etiam integræ Græcis litteris expressæ non semel leguntur. Certe Latinorum V pro Græcorum ὑψιλὸν in recentioribus Græcorum nummis passim receptum videas, signatis ætate Alexandri Severi, Philipporum & sequentium. Ita vel Ⅎ inversum, Digamma à Claudio receptum in Romano alphabeto, de quo Tacitus, Suetonius, & Quintilianus meminere, in Nummo ejusdem Claudii occurrit; quem hujus antiquariæ supellectilis strenuus indagator Petrus Seguinus nuper illustravit. F alias Latinorum loco Φ Græcorum, ut quidem videtur, crebro observes in nummis Faliscorum Magnæ Græciæ, qui FΑΛΕΙΩΝ passim inscribuntur, ut F pro Φ in eo tractu vel inde liqueret usurpatum. Nisi potius Digammatis Æolici vestigia in eadem vocis hujus scriptura eruamus, quam constanter adeo præferunt omnes nummi antiqui hujus Urbis, quorum adhuc luculenta copia suppetit. Faliscorum nempe conditor apud antiquos auctores Ovidium, Plinium aliosque, & à quo gens ac terra denominata, Græcus gente *Halesus*, ceu Ἅλεσος, more autem veteri Græcorum Η, adspiratis vocibus præponendi Ηάλεσος, juxta Æolas vero Digamma

In Gaza Christinæ, Palatina & Medicæa.

ap. Goltzium Tab. 35 & 36. item p. 311.

conf. Caninii Hellenism p.m. 163.

 suum

ſuum vocalibus cum lenibus tum aſperis præmittentes Fάλεσ☉-. Hinc Romanis antiquitus *Haleſii* & *Faleſii* dicta illa gens, poſtea vero, *Falerii*, vel *Faliſci*, ut utroque illo nomine alias haud unius gentis eos nonnunquam vocat Livius. Sciendum enim, cum H vulgo locum F, tum S vicem R occupaſſe in veteri Romanorum ſcriptura, ut narrant veteres Grammatici; unde juxta Lib. III. c. 5. Plinium, *Oppidum Formiæ Hormiæ ante dictum*, & *Valeſii, Vetuſii*, aliique id genus olim dicti, qui *Valerii* & *Veturii*, poſtea nuncupati. Appoſite autem in hanc rem Ad lib. VII. Æneïd. Servius qui ad illud Virgilii, *æquoſque Faliſcos*, hæc notat, *Faliſcos Haleſus* (non Haliſcus) *condidit. Hi autem immutato* H *in* F *Faliſci dicti ſunt; ſicut Febris dicitur, quæ ante Hebris dicebatur. Nam poſteritas in multis nominibus* F *pro* H *poſuit*. Plana itaque omnia è Livio, Plinio, Servio, & priſcæ Græcorum ac Romanorum ſcripturæ veſtigiis; unde factum ut non Romanis ſolum *Falerii* & poſtea *Faliſci*, ſed Græcis Romanarum rerum ſcriptoribus, illorum more Φαλίσκοι vulgo ſint appellati: ſi vero Feſtum conſulamus, Faliſcos non jam ab Haleſo, ſed à voce ἁλὸς ſeu ſale deducentem, eundem rurſus in Græca vocis ſcriptura uſum agnoſces Digammatis Æolici, vocali & quidem adſpiratæ, conſueto more, præpoſiti. Neque vero illud prætereundum, non Φαλίσκες, ut vulgo apud auctores, ſed FAΛEIOΥΣ conſtanter vocari hanc gentem in nummis antiquis. At norunt in veteri Geographia vel leviter exercitati, haud inconſuetum unius Urbis aut Gentis nomen non uno modo prolatum videre, & quidem (quod huc inprimis facit) aliter ab incolis, aliter vero ab exteris unam eandemque gentem ſæpenumero nuncupatam. Illuſtre exemplum occurrit in urbe Gaza, quam Syris adhuc ſuo tempore non Γάζαν, ſed Ἄζαν vocari obſer-

observat Stephanus, & cujus gentile foret Γαζαῖοι & Γαζηνοὶ, apud indigenas vero Γαζίται. Nummi tamen hujus loci (ne quid dissimulem) qualem certe citat Goltzius, præferunt ΓΑΖΑΙΩΝ; alii autem quos adnotasse memini in illustribus Cimeliarchiis, cum Templo & Urbis nomine ΓΑΖΑ ΜΑΡΝΑ. Unde, ut obiter hoc dicam, præclare illustrantur quæ de MARNÆ Jovis apud hos Gazæos cultu cum idem Stephanus in hac voce, aliique tradidere, tum inprimis D. Hieronymus, qui hanc Ædem alicubi cum celebri illo Serapio conjungit; *Serapium Alexandriæ, & MARNÆ Templum GAZÆ in Ecclesias Domini surrexerunt.* Alias vero, de quo jam hic agitur, crebra legas apud Stephanum exempla prædictæ varietatis in formatione τῶν ἐθνικῶν, (quam certe clarissime evincunt nummi antiqui) inde profectæ, quod gentilitia illa nomina modo peculiari loci & regionis typo, modo aliter apud extraneos, juxta artem nempe & exempla similium formationum efferrentur: alia nempe, ut sæpe innuit, τύπῳ τῆς χώρας, alia τῆς τέχνης. Nihil itaque insolitum, ut vides, *Falerios* aut *Faliscos*, Romanis aliisque dictos, qui ΦΑΛΕΙΟΙ indigenis, seu κατὰ τὸ ἐπιχώριον, vocabantur, sicut antiqui gentis nummi extra dubium ponunt. Quod in his Faliscis minus adhuc mirum, qui illud apud Strabonem legit, hoc loco utique non prætereundum, εἰσὶ δ' οἱ Φαλίσκους πόλιν ἰδιόγλωσσον, *Faliscos urbem peculiari lingua utentem.* Et quod hic præterea notandum, eandem esse juxta quosdam, quæ hodie vocatur indigenis *Galese*; in qua voce, certe cum primi conditoris nomen, tum Æolici Digammatis in Γάμμα sæpe converti olim soliti, ut vere alicubi observat ὁ πάνυ Salmasius, clara licet vestigia deprehendere: Mirari vero potiori jure quispiam posset, cur Æolicum illud Di-

Augustæ Christinæ & Ill. P. Sevii.

In Esaïam lib. VII. ad cap. 17. p. m. 40. Tom. V.

In voce Γάλγερ & alibi.

Lib. V.

gamma ab iis retentum, quum Argivus perhibeatur eorum conditor Halesus, Dorica proinde lingua verisimiliter usus. Verum eximendo huic scrupulo vel una opinor sufficit Strabonis auctoritas, qui non solum illud Faliscorum τὸ ἰδιόγλωσσον observat, sed etiam alibi docet, non aliam esse Doricam dialectum, quam Æolicam antiquam, & non extra Isthmum solum, sed in Isthmo etiam positas gentes Æolicas fuisse. Ut mittam Pindarum, quod jam notavit ad eum locum magnus Casaubonus, Æolice se scribere profitentem, quem alias Dorico sermone usum constat. Et ad alia quidem properabam, quum occurrit rursus Æolici illius Digammatis vestigium in nummo FAΣTIΩN, inscripto apud Goltzium; quod plane Græcanicum negantem videas ejus interpretem Nonnium, si quidem littera F, sit prorsus illis ignota, unde pro Fαστῶν, legendum putat Eστιαίων. Agnoscis utique, mi OCTAVI, non cujusvis esse, veterum illorum monumentorum, quibus tot erudita priscæ litteraturæ ac sapientiæ mysteria continentur, interpretationem pro dignitate suscipere, minus autem decere, ignorationem continuo in temeritatem vertere, obscura quævis aut incomperta ad lubitum mutandi aut refingendi. Quasi vero liceret eadem arte grassari in primæva illa & incorrupta priscæ ætatis monumenta, Nummos nempe & lapides antiquos, (quod à Viris magnis factum aliquoties nollem) qua uti solet gens Criticorum, in libros editos aut descriptos olim à librariis codices, multis proinde erroribus obnoxios. Et quam caste adhuc, quam sobrie, quanta cum cautela id sibi indulgendum putant, non magistelli quidem aut è trivio Critici, sed ii demum qui nominis hujus præstantiam ac officium vere adsequuntur. Laudandus est quidem Nonnius ab

Lib. VIII.

Tabul. XVII. Græciæ.

ab egregia de hac antiquaria supellectile bene merendi voluntate, nec vulgari diligentia, licet non eadem continue facultas fuerit, quidquid alii magnifice de illo sentiant; sicut alibi citra viri contumeliam luculenter demonstrabitur. Unde ut ad Goltzianum nummum revertamur, frustra in illo hanc vocem ϜΑΣΤΙΩΝ expungere continuo voluit Nonnius, ob ignotum sibi usum illius Æolici Digammatis. Refertur nempe à Goltzio inter Bœotiæ urbes locus signati hujus nummi, haud dubie ob adscripta eadem Thebani Clypei & Canthari symbola, quæ in Thebarum aliorumque Bœotiæ locorum nummis vulgo conspiciuntur. Æolica autem lingua usos olim Bœotos, & Æolibus adscribendos, nisi ex Strabone aliisque constaret, vel unus Varro adhuc hodie argueret, cui *Æoles Bœotii* nuncupantur. Sed de his alibi opportunius. Equidem multa id genus alia in Romanorum litteris possent ex Nummis erui, in quibus ex levi etiam litterarum discrimine A, E & V ac similibus, de ipsa ætate plurimarum Inscriptionum, & omni scripturæ veteris ratione, secure potest pronuntiari. Ut jam mittam, V antiquam fuisse Romanorum litteram; & C apud Romanos veteres pro G obtinuisse, ut paulo ante monebamus, & Nummi maxime fidem faciunt, quod occupavit jam in suis Dialogis vir elegantis eruditionis Antonius Augustinus. Ita errare ex iisdem liquebit Pomponium, qui *D. de origine juris* tradit Appium Claudium, eumque non veterem illum sed recentiorem litteram R invenisse, quod cum eodem longe antiquior Romæ, Romuli item ac Remi appellatio, tum ætatum omnium Numismata ærea ac argentea omnino refellunt, ut jam monuit idem Augustinus.

Lib. III. de L. L.

Immo non Romanorum solum aut Græcorum litte- *Circa litte-*

ræ,

ræ, sed antiquiores etiam *Phœniciæ*, illarum archetypa, ex Nummis luculenter possunt illustrari. Tales utique occurrunt plurimi Punicis, aut Phœniciis litteris signati, tum in Africanis nummis Carthaginis, aliisque & Hispanicis præterea nonnullis; tum Panormi, Syracusarum, Dionysii; tum Tyri, Sidonis aliorumque; quos partim Ursini imagines, & Parutæ ac Leonardi Agostini Sicilia, partim majori adhuc numero Principum & Antiquariorum Thesauri adservant, ita ut ex iis demum petendum videatur, quæ forma Phœniciarum aut Punicarum litterarum olim fuerit; an aliquod inter illas, Asiaticas nempe, & Africanas discrimen; an cum Samaritanorum litteris plane eædem, quod à Viris longe doctissimis extra controversiam poni video; an denique Græcorum litteræ, Phœniciis illis, vel Samaritanis plane similes, an vero longe diversæ, ut Cl. Salmasio placuisse memini. Quum enim vix alia quod sciam, aut vetustiora veteris scripturæ Phœniciæ supersint vestigia, nec Moschi Sidonii, aut Sanchoniatonis Phœnicia monumenta, aut libros Punicos Regis Hyempsalis liceat hodie consulere; non immerito horum Numismatum fide, tanquam præsentibus tabulis, de omni hac præclara & recondita materia transigi posse videtur. Ex quibus itaque haud indubie mihi liceat colligere, priscas Phœnicum litteras, ad Hebraïcam magis, aut Chaldaïcam, quam vocant formam, quam ad Samaritanicam deflectere; multum certe inter postremam hanc, & Phœniciam scripturam obversari. Id utique manifestum varios utriusque characteris Nummos excutienti, quales certe plurimos arbitrari mihi non semel, & exscribere etiam licuit. Vel fidem faciet vetustus nummus Sidonis, Phœnices olim Metropoleos, cum Triremi solito Sidoniorum sym-

ras Phœnicum.

ſymbolo, & Græca epigraphe ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΔΩΝΙΩΝ, ac præterea Phœniciis aut Hebraïcis litteris Ηϟϡγ, qua voce Hebræis Clivus aut Arx notatur. Sic alius occurrit Tyri nummus ϡΥϛ inſcriptus, quæ litteræ non ſunt explicandæ ZUR, hoc eſt Συρίας, ut vidi placere viris longe eruditiſſimis, ſed צור *Tſor* ipſum Tyri in ſacra ſcriptura nomen. Hæc autem omnia mirum quantum à Samaritanorum litteris diſcrepent. Nec arguet forte aliquis, poſt uſum Aſſyriaci characteris ab Eſdræ temporibus, ut vulgo exiſtimant, apud Hebræos receptum, ſimilem quoque priſcarum litterarum mutationem vicinis Phœnicibus potuiſſe quoque contingere. Præterquam enim, quod & diverſa hic ratio utriuſque gentis fuerit, nec minus id incurrit in doctiſſimorum virorum ſententiam, qui ex hac ipſa Hebraïci characteris mutatione, ab eo tempore immane aliquod diſcrimen inter Phœnicum & Hebræorum litteras, Auguſtini etiam ævo exſtitiſſe credidere. Non diffiteor equidem Punicos Africæ, Siciliæ, aut Hiſpaniæ etiam Nummos, à Phœniciis Tyri, & Sidonis numiſmatibus, aut Hebræorum etiam vel Chaldæorum primævis litteris, diverſos characteres non ſemel præferre. Hanc differentiam vel mutationem, obſervaſſe jam olim animadverto, doctum Hiſpanum, qui patriæ ſuæ antiquitates erudite congeſſit, & in eruendis Punicis ejuſdem tractus litteris, non ignobilem operam poſuit. Nec mirum utique, aut inſolitum videri debet, decurſu temporis, & locorum mutatione, Punicis litteris contigiſſe, ut earum figuræ apud barbaros interpolatæ, à prima origine non parum deſciverint; ita tamen ut non incommode ex eadem poſſint illuſtrari. Id enim novimus, cum paſſim apud gentes alias cultiores uſuveniſſe, tum Græcis

In Gaza Medicæa.

Bern. Aldret. Antiguid. de Eſpañ.

ipsis in patrio solo contigisse, ut supra demonstravi. Ignorasse vero observo, hanc in Nummis superstitem Phoenicii & Punici characteris supellectilem, Virum inter nostrates singulari doctrina ac eruditione, qui figuras litterarum Punicarum, & modum omnem scriptionis plane interiisse credidit, exceptis aliquot Carthaginensium Nummis. Sed majus ludibrium debent ii qui aut Tabulam Eugubinam apud Gruterum Punicis litteris exaratam, aut Punicas litteras ad lubitum efficтas, vel è Graecis expressas nobis aliquoties obtrusere. Verum haec obiter, & ad alia properantes, qui supremum talium arbitrium summo Bocharto ultro deferimus, qui ad Punica illustranda omni alio ingenii, eruditionis, & solertiae incredibilis, solo hoc Nummorum praesidio destitutus accessit. Ex quibus praeterea adsertam sibi luculenter in praeclaro opere Phoenicii sermonis cum Hebraïco adfinitatem probasset ulterius, nec minorem curam impendisset primigeniis his & genuinis illius linguae reliquiis illustrandis, quam sparsis, aut interpolatis apud Graecos, & Latinos auctores vocibus eruendis. Neque enim amovenda ab hoc loco Nummorum id genus vetustorum, & optimae quidem notae auctoritas, cui in adserenda Samaritanici characteris vetustate, primas & solas quasi partes vulgo solent tribuere.

Thom. Reines. de ling. Pun.

Thes. Ambros. Instruct. delle lingue straniere.

Circa litteras Hebraeorum, & Samaritanorum.

Quum enim Phoenicii non solum, sed cum *Hebraïci*, tum *Samaritanici* etiam Nummi occurrant, ex iis controversia non levis de utriusque scripturae antiquitate & praerogativa, inter harum litterarum principes agitari consuevit. Adeo quidem ut in eo, quod hinc pendet examine, de sacro & primaevo veteris Foederis charactere, pars utraque ad Nummos continuo soleat provocare. Horum certe fiducia Scaliger aliique prementes

mentes eadem veſtigia; Villalpandus, Capellus, Morinus, & Waltonus noviſſime in Apparatu Bibliorum Londinenſium, hodiernæ Samaritanorum ſcripturæ patrocinantur; immo omnem hanc litem veterum Nummorum, quos exhibent, fide omnino confectam volunt. Memini equidem, quum ante tria luſtra, puer etiamnum de illo argumento publice aliquid poſt principem harum litterarum Virum, Joannem Buxtorfium, cum aliqua doctorum venia commentarer, doctiſſimum Bochartum, ad quem miſeram præcocem illum fœtum, vel ſolo Nummorum teſtimonio probari ſibi impugnatam mihi Scaligeri & Capelli ſententiam, blandis alias litteris ſignificaſſe. Quum tamen altera ſententia à me tum adſerta, præter rationes & auctoritates alias, Nummorum etiam veterum patrocinium obtendat; quum Samaritanorum (quales certe plurimos ab eo tempore hic in Urbe, & Florentiæ inſpexi alibi evulgandos) recentiores plerique videantur, aut dubiæ admodum vetuſtatis; & præterea antiqua Phœnicum in Nummis ſcriptura longius ab illis diſcedat, Hebraïcæ haud ita diſſimilis, iiſdem adhuc, aut fortioribus etiam telis liceret forte prius judicium propugnare; ac alterius ſententiæ patronis graviſſimi & vetuſtiſſimi ſcriptoris judicium opponere, in quod nuper incidebam; *quemadmodum & Hieroſolymis Babylonica expugnatione deletis*, OMNE INSTRUMENTUM JUDAÏCÆ LITTERATURÆ *per Eſdram conſtat reſtauratum*. Sed hoc jam non agimus, aut hujus rei arbitrium magnis utrinque auctoribus ſubnixæ, volumus hic nobis vindicare. Illud ſaltem hinc abunde manifeſtum, quæ ſingularis ſit Nummorum veterum auctoritas & prærogativa, quorum teſtimonio de litteris Moſi à Deo traditis, & primæva aut antiqua Ve-

Tertull. lib. 1. de habitu mulier. [illegible] p. m. 504.

teris Instrumenti ante Esdram scriptura, visum est eruditis omne litis arbitrium deferre.

Circa scribendi rationem. Unum præterea nec ingratum, ut opinor, Phoeniciæ originis, non in litteris solum Græcorum, sed in *scribendi* etiam *ratione*, monumentum, lubet hic ex Nummis accersere. Notum Phoenices, vel teste Herodoto, juxta morem Hebræis, Syris, Arabibus, Ægyptiis, aliisque Orientalibus usitatum, dextra sinistram versus litterarum ductus instituisse. Eandem quoque scripturæ rationem in antiquis Gotthorum saxis, annotavit antiquitatis patriæ restaurator Olaus Wormius. (*Litter. Run. cap. v. & xxv.*) Id autem alias à Græcis omissum, ut motui naturali minus consentaneum, aut aliis de caussis, quas nihil adtinet hoc loco commemorare. Antiquissima tamen illius Phoenicii moris vestigia nonnulla observarunt jam eruditi, in ea Græcorum scriptura *βουστροφηδὸν* dicta, quæ ex parte eam referebat, & qua Solonis olim Leges, & Inscriptio quædam Olympica apud Pausaniam, descripta leguntur. Aliud præterea hujus rei exemplum idem auctor mihi subministrat, qui antiquæ Agamemnonis Statuæ, (*Eliac. 1.*) nomen à dextra in lævam excurrentibus litteris inscriptum fuisse alibi observat. Sed clariora adhuc hodie, & genuina ejusdem æmulationis argumenta sese offerunt, in antiquissimis aliquot Græcorum Nummis, & Siculorum vel maxime, in quibus ΣΑΛΕΓ pro Γέλας, ΝΟΙΑϘΕΜΙ pro Ιμεραίον, ΝΩΙΑΤΣΕΓΕΣ pro Σεγεςαίων, ΝΩΙΤΝΩΝΙΛΕΣ pro Σελινοντίων, ΝΑΤΙΜϘΟΝΑΠ pro Πανορμίταν, ΑΝΙϘΑΜΑΚ pro Καμαρίνα, & in nummo Insulæ Liparæ Cimeliarchii Palatini ΠΙΛ pro ΛΙΠ seu Λιπαραίων, ac in nummis Magnæ Græciæ ΛΥΑΚ pro ΚΑΥΛ seu Καυλωνιάτων, ΑϜ seu Ϝαλείων, aliaque id genus Phoenicum more sinistrorsum non semel scripta leguntur. Hoc autem

non

non temere hic à me obſervari intelliget, qui præter Cadmæam litterarum Græcarum originem, Phœnices & colonos eorum Carthaginenſes tot annos Siciliam inhabitaſſe, vel apud Thucydidem aut Diodorum legit, adeo ut nullibi plura illius linguæ aut gentis ſuperſint veſtigia. Quod ipſum de hac inſula Vir doctiſſimus in reconditæ eruditionis opere, alicubi adfirmat, *Itaque Phœnicum ibi veſtigia pene tam multa, quam in ipſa* In Præfat. *Phœnice.* Alicubi quoque nonnulla ejuſdem ſcripturæ Colon. Phœn. exempla ſeſe offerunt, ut quodam in Nummo Epheſiorum ΝΩΙϹƎΦƎ ϹΙΜƎΤꟼΑ Ἄρτεμις Ἐφεσίων, & quibuſdam id genus; quod caſu etiam nonnunquam aut incuria monetariorum potuiſſe contingere, haud difficulter largiar. Hinc ſaltem Nummos veterum tractantes, litterarum in iis apices & ductus diligenter excutere meminerint, ne quod aliquibus accidiſſe memini, pro Græcis litteris averſis, peregrinas nobis & exoticas confidenter obtrudant. Quæ res etiam fefellit Virum de hac antiquitate optime alias meritum, Joannem Triſtanum, qui in Nummo quodam Cæſa- Com. Hiſtor. T. II. pag. 168. reæ *Coloniam* illam pro Flavia, Alphæam dictam feſtive comminiſcitur, errore ex litteris ΑΛΦ in Nummo inverſis pro ΦΛΑ. ſeu Flavia; id enim nomen illi Urbi adhæſiſſe, ob deductam in eam Coloniam à Veſpaſiano, quod vel Plinius docere illum potuiſſet, & alii Lib. v. cap. 13. Nummi cum adjuncta FLAVIÆ appellatione abunde arguunt, COL. PR. FLAVIA CÆSAREA. Eandem quoque ſcripturam notabam nuper in nummis *Tripolitarum*, cum in Muſeo Regio Pariſienſi, tum in altero Collegii Claramontani, inſpecto mihi ſingulari comitate Cl. Viri Gabriëlis Coſſartii, Sirmondi ex aſſe hæredis. Inſcripti enim illi itidem, præter ſignatam urbem ΤΡΙΠΟΛΕΙΤΩΝ, cum iiſdem litteris averſis

.ΛΑΦ pro ΦΛΑ. Unde FLAVIÆ etiam nomen nobili huic urbi Phœniciæ adjunctum discimus, haud minus ac *Cæsareæ Palæstinæ*, & alteri ejusdem tractus, *Neapoli Samariæ*, præterea *Samosatis*, *Chalcidi*, *Sinope*, *Develto*, *Eumeniæ*, *Critiæ*, quas singulas in præclaris earum Nummis adhuc superstitibus ΦΛΑ. aut FLAVIÆ vel ΦΛΑΟΥΙΟΠΟΛΕΩΣ etiam nomen præferre (recepto scilicet Coloniarum, aut instauratarum urbium more) aliquoties observasse memini. Alias vero, haud absimili cum Tristano errore, plurimos in tractandis Inscriptionibus Græcis versatos novi, dum vel in aversas id genus, aut inversas etiam litteras incidunt; in quibus tradendis ad barbaras litteras parum opportune nonnulli confugerunt.

De priscis litteris aut Nummis Hispanicis. Quo loco etiam de *priscis Gotthorum*, aut *Hispanorum litteris*, non inutilis, aut injucunda sese offert disquisitio. Quum enim plurimi Nummi cum ærei, tum argentei rudioris alias operis, & ignotis utplurimum litteris signati occurrant, & in Hispania vel maxime, hinc non una de iis occurrit Antiquariorum sententia. Antonius Augustinus præter Punicos & Gotthicos Hispaniæ Nummos, aliquot ex iis veteri patriæ linguæ charactere exaratos credidit. Olaus Wormius diversam sententiam amplexus, eosdem à Gotthis in Hispania signatos, & clara litteraturæ Gotthicæ vel Runicæ argumenta præferre existimat. At rursus viri docti, qui non ita pridem in illustrandis Nummis patriis versati, Antonii Augustini prementes vestigia, omnes id genus peregrinis aut barbaris litteris insculptos, priscis Hispanicis annumerant. Unde quum apud Livium, *argenti Oscensis*, & *signati Oscensis* ab Osca antiqua Urbe Hispaniæ denominati, mentionem non semel injectam reperissent, Nummos illos argenteos in Hispania

Dialog. VI.

Litter. Runic. cap. 10.

Vide Museo de las Medall. Españ.

nia obvios, in quibus passim equus cum jaculo decurrens cernitur, pro illo prisco *signato Oscensi* protulere. Rationes vero quibus nituntur, petitæ aut è numero, & multitudine Nummorum, qui in Hispania quotidie effodiuntur; aut è characteribus ignotis; aut è communi illo in iis Symbolo equitis decurrentis. Hæc autem, ut ingenue fatear, percussos quidem in Hispania Nummos id genus, sed non ab Oscensibus magis, quam à Gotthis Hispaniæ per tot annos incolis, suadere mihi & evincere videntur. Potior illa auctoritas aliquanto, meo judicio, quam ex Oscæ Nummis sub Augusto & Tiberio signatis, & ex Hispanico familiæ Afraniæ apud Fulvium Ursinum numismate ostendunt, cum eadem capitis imberbis & decurrentis equitis in altera parte effigie, & ignotarum in iisdem litterarum figura. Quod ipsum firmare videntur, quæ de non una litterarum forma apud Hispanos veteres, prisci auctores tradidere; ex quorum numero Strabo, illos nec uno scribendi genere, nec una lingua usos jam olim adseruit. Si tamen meum qualecunque judicium liceat hic obiter interponere, aliquot ex iis ad Punicos veteris Hispaniæ Nummos, plerosque autem rudiores ad Gotthicos ejusdem tractus referre consultius existimarem. Neque enim soli Gaditani, aut vicini tractus Nummi, Punicis accensendi, ut statuunt Viri docti; quasi Pœnorum in Hispania imperium & lingua non ulterius sese diffuderit. Utriusque vero vestigia non in Bætica solum, sed Tarraconensi etiam Provincia observarunt eruditi, & vel una Carthago nova, Pœni Amilcaris in eadem opus, abunde ostentat. Gotthis vero adscribendos plerosque illos argenteos cum equite decurrente, aut geminis symbolis, potius quam antiquis Oscensibus, multa suadere mihi videntur. Talia nempe, diuturna

Lib. v.

Vid. Sam. Boch. de Colon. Phœn. l. 1. c. 3. 5.

turna Gotthorum in Hiſpania ſedes, quæ litteras eorum & linguam in eandem invexit, & eam Nummorum id genus copiam in eodem tractu ſubminiſtrat; cum adſpectus in iis rudioris & recentioris operis, & cum Gotthicis aliis Nummis Galliæ aut Italiæ conſenſus; tum plurimarum litterarum cum Runicis aut Gotthicis adfinitas. Neque obſtare debet haud diſſimilis figuræ, cum priſcis aliquot Hiſpaniæ nummis contemplatio; quum pateat adinſtar bigatorum & denariorum veterum, aliorumque id genus priorum temporum, aureos & argenteos Gotthorum nummos paſſim percuſſos. Talium certe ingentem quandam copiam, cum alibi, tum maxime in Cimelio Sereniſſimi Electoris Palatini verſare mihi non ſemel licuit. Neque tamen hæc à me adferuntur, ut me moroſum aut iniquum alterius ſententiæ patronis præbeam.

Circa litterarum Adfectiones & Permutationes. *Litterarum* etiam *adfectiones* varias in earum alternatione vel permutatione, nummi ſuppeditant, quæ ad ſcripturæ veteris rationem capiendam aut explicandam immane quantum conferunt. Nec enim hic, quod vulgo nonnulli exiſtimant, caſui continuo, aut errori adſcribenda plurima, quæ in iis à recepto ſcribendi uſu aliena ſæpe videntur. Confuſas enim nonnunquam, & permutatas varias litteras apud ipſos veteres licet obſervare, cum ex fontibus aliis, tum vel maxime ex ſcripturæ veteris veſtigiis, aut recentioris additamentis, aut pronuntiatione litterarum ſimilium inter ſe & adfinium. Primo quidem ex *ſcriptura veteris veſtigiis*, ut in variis Græcorum nummis frequens Ε pro Η, ut ΜΕΤΡΟΠΟΛΕΙΤΩΝ, & vel maxime in antiquis nummis Athenienſium, in quibus vulgo videas initiales litteras ΑΘΕ, pro ΑΘΗ, ſeu ΑΘΗΝΑΙΩΝ, quod mirabatur Goltzii commentator Nonnius. At vel inde liquet,

liquet manifesto, quam vere jam olim à Platone sit adsertum, non ἦ sed ἒ, in veteri Atheniensium scriptura usurpatum; οὐ γὰρ ἦ ἐχρώμεθα, ἀλλὰ ἒ τὸ παλαιόν: ne quis id in vetustis illis nummis fabrili errore putet contigisse. Neque aliter in priscis Thebanorum nummis, ΘΕΒΗ pro ΘΗΒΗ, expressum itidem occurrit; & in nummo Phæsti urbis Cretæ, ΘΕΣΕΥΣ pro ΘΗΣΕΥΣ. Sic insuper Ι pro Υ, in ΚΙΖΙΚΗΝΩΝ, Ο pro Ω, ut in ΙΜΕΡΑΙΟΝ, ΚΑΜΑΡΙΝΑΙΟΝ, ΛΙΠΑΡΑΙΟΝ, ΛΕΟΝΤΙΝΟΝ, ΜΟΤΙΑΙΟΝ, ΣΕΛΙΝΟΝΤΙΟΝ, & passim in vetustissimis quibusque Siculorum Nummis, quorum uberrima longe & elegantissima adhuc copia suppetit. More itidem veteri, ut iterum notavit Plato, qui ὥρας priscis Atheniensibus ὅρας dictas in eodem libro observat; & quam scripturam etiam frequenter repræsentat vox ΗΡΟΣ, in nummis Antinoi, & in altero Pergamenorum, ΕΥΡΥΠΥΛΟΣ ΗΡΟΣ. Sic Diphthongi iterum juxta antiquæ consuetudinis vestigia sæpius omissæ, ut Ι pro ΕΙ, Ο pro ΟΥ; sicut & nummi ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ, ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ, aliique id genus docent, quorum gentilitia vulgo Μαρωνείτης, Συρακούσιος. Ratio autem petenda ex Athenæo & priscis Grammaticis, qui eandem scripturam Græcis olim usitatam tradunt, antequam sexdecim litteris, quibus constabat vetus Alphabetum à Cadmo inductum, octo à Ionibus adderentur. Optime itaque adnotavit Marius Victorinus, ante repertas Η & Ω Græcos diu litteras adhibuisse Ε & Ο; unde etiam factum, ut post easdem litteras in communi usu receptas, diu etiam & ab Atticis maxime in monumentis publicis antiquior scribendi ratio sit usurpata; quod recte agnovit alicubi Salmasius, & Nummorum id genus tractatio, clarissime jam ante oculos ponit. In eo tamen deceptus

In Cratylo.

Goltz. Tab. VII. Inf. Græciæ.

Lib. I. Gramma.

In Notis ad Inscript. Herod. Att.

vir magnus, quod ὑψιλὸν vetustis illis sexdecim litteris Cadmæis inserat, quam litteram tamen à Palamede ex gruum volatu repertam & prioribus additam tradunt veteres, & ipse in superioribus etiam agnoverat. Sed de his alias, qui in illa disputatione de priscis Græcorum litteris ab eodem contra Scaligerum instituta, repugnantia id genus varia, & minus accurata eidem festinanti excidisse, pluribus hic possem evincere. Et ut de hoc argumento mereamur ulterius, sic H apud vetustiores Græcos, non litteræ, quod eruditis notum, sed adspirationis signum extitisse, adspiratis proinde vocalibus vulgo Romanorum more præpositum, probant etiamnum nummi antiquissimi Siciliæ Urbis Himeræ, in quibus H illo officio fungitur; inscriptis utique HIMEPAION & HIMERA; quum alii rursus more scilicet postea recepto, IMERA & IMEPAION, præferant. Nec aliter in nummis Selinontiorum ejusdem Insulæ, HΥΨΑΣ pro ΥΨΑΣ, in aliis itidem Nummis obvio, Fluvio nempe in eo tractu celebri, & speciosi pueri forma expresso: quod aliis Siculis familiare observat alicubi Ælianus. Eodem referenda scriptura in nummo HIΣMENIΩN apud Goltzium, quam ignoratione vetusti hujus moris frustra refingere voluit Nonnius, & ex qua liquet adspirandam hanc vocem Ἰσμηνίης apud Auctores, Stephanum aliosque, quæ cum leni vulgo in iis occurrit. Ut certe vel inde, cum scripturæ illius veteris vestigia, tum luculentum nummorum id genus vetustatem adsequaris. Ita apud Romanos pari ratione K pro C, C pro G, & E pro Diphthongo Æ, aliaque ejusdem generis in Cæsarum Nummis juxta & Saxis non semel leguntur, ex prisca utique scribendi apud eos consuetudine retenta.

Vid. Nummos Parutæ.

Lib. 11. Var. Hist. c. 33.

Tab. Græciæ XVII.

Vid. Quintilian. lib. 1. cap. 7.

Secundo orta nonnunquam illa litterarum permutatio

tatio *ex recentioris Scripturæ additamentis*, ut Η vicissim pro Ε in Nummo ΗΛΕΙΩΝ; ΕΙ pro Ι in ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΙΤΩΝ, ΤΟΠΕΙΡΟΥ, ΝΕΙΚΟΠΟΛΙΣ, & sexcentis id genus: Ω pro Ο in ωΡΘΩΣΙΕΩΝ alibi ΟΡΘΩΣΙΕΩΝ; Ζ pro Σ in ΖΜΥΡΝΑΙΩΝ. Hoc enim postremum casu non contigisse, abunde licet ex Luciano colligere, apud quem in festivo litterarum Dialogo, σῖγμα queritur de illa vi sibi facta à ζῆτα in hac ipsa voce Σμυρναίων, δεῖ πᾶσαν, inquit, ἀφελομένῳ τὴν Σμύρναν. Unde etiam præter Nummos aliquot Medicæos ita inscriptos CΥΝΚΛΗΤΟΝ ΖΜΥΡΝΑΙωΝ, & in nummo Domitiæ ΟΜΟΝΟΙΑ ΖΜΥΡΝ. ΕΦΕ. & in altero præterea, quem in Museo Regio Parisiensi notabamus, cum Senatus & Liviæ effigie ac inscriptione CΕΒΑCΤΗ, CΥΝΚΛΗΤΟC ΖΜΥRΝΑΙΩΝ ΙΕΡΩΝΥΜΟC, eadem scriptura occurrit cum in una Inscriptione Græca apud Gruterum (quod in Indice prætermissum) aliisque quibusdam Latinis ΖΜΥRNÆORUM, tum in altera etiam Athletica Romæ P. 314. 2.
nuper cum geminis aliis reperta. Ejusdem exempla [illegible] quae infra p. 910. leguntur
memini etiam me vidisse in voce Sozimi, in quodam nummo Valeriani apud Illustrem Sevium, inscripto ΖΟCΙΜΟΥ. Ut præteream inspecta illustri Busbequio Amasiæ numismata, cum eadem scriptura Ζ, loco τ̃ Σῖγμα. Sic Σ rursus pro Ζ sicut ΣΕΥΣ ΣΕΡΑΠΙΣ itidem legitur in Græco nummo Vespasiani, quem adservat eadem Gaza Medicæa, quod inter retenta antiquæ scripturæ vestigia haud minus venit referendum. Non aliter nempe ac illum Getarum quidem Deum, Pythagoræ vero famulum modo Ζάμολξιν, modo Σάμολξιν etiam scriptum videas in Codicibus antiquis. Iones nempe post additas superiores litteras prioribus sexdecim, & Alphabeto viginti quatuor litterarum in-

ſertas, eaſdem poſtea tanquam proprias libenter quavis occaſione admiſere; unde præterea O in OY; T in Θ, & K in X, ſæpe ab illis aliiſque converſa; ut ex priſcis Nummorum & Lapidum monumentis non obſcure licet etiamnum colligere. Poſtremum videas in nummo Sardianorum inſcripto ΝΕΩΧΟΡωΝ apud Cl. Seguinum, & in altero Bizyenorum Gazæ Mediceæ, ubi ΧΑΙ pro ΚΑΙ pari ratione legitur. Unde nata illa confuſio in ſcriptura urbis Calchedonis, quæ modo K, modo X præfert in ſcriptis codicibus, conſtanter vero in antiquis nummis ΚΑΛΧΗΔΩΝ, ut hanc veram eſſe & genuinam nefas ſit amplius dubitare, quam etiam præfert Codex antiquus Canonum Eccleſiæ univerſalis à Cl. Juſtello vulgatus: unde profectum obſervo errorem librariorum, qui varios codices & auctores antiquos obſedit & adhuc obſidet, ubi Καρχηδονίων ceu Carthaginenſium, pro Καλχηδονίων ſeu Calchedoniorum, proclivi utique unius litteræ ϱ & λ, permutatione facta non ſemel occurrit mentio. Alias vero pro Z ſimplici, Dorum illud ſeu Æolum Σδ videas in veteri nummo Trœzeniorum apud Goltzium, inſcripto non ΖΕΥΣ quidem, ſed ΣΔΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ. (Tab. x. Græciæ.) Tertio *ex pronuntiatione litterarum inter ſe adfinium aut ſimilium*; ex quibus frequentem & promiſcuam multarum litterarum commutationem, cum alibi, tum in Nummis maxime licet obſervare. Unde jam olim monuit Quintilianus; (Lib. 1. c. 7.) *quæri ſolet in ſcribendo præpoſitiones* SONUM *quem junctæ efficiunt, an quem ſeparatæ obſervare conveniat*; alibi vero concludit, *ego (niſi quod conſuetudo obtinuerit) ſic ſcribendum quoque judico* I *quomodo* SONAT. Ex ſono itaque promiſcuo & cognatione variarum litterarum, nata crebro illa ſcripturæ varietas, quam non Codices ſolum antiqui, ſed haud paullo

iiſdem

iisdem vetustiores Nummi aut Lapides satis superque arguunt. Ita id crebro accidit Γ & Ν, quæ eundem sonum ante Κ efficiunt, unde sæpius ΑΝΚΥΡΑ ΣΥΝΚΛΗΤΟΣ in Nummis efferuntur, quæ alias ΑΓΚΥΡΑ vel ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ scribi solent; sicut vicissim Γ pro Ν, ut in vetustissimis Epochis, ἐγκυβέλοις pro ἐν. Ita Ν in Μ finale, & Κ in Γ conversa in iisdem Marmoribus Arundellianis videre est, quomodò & alibi eandem Ancyram, loco Α'γκύρας dictam aliquoties legas Α'γγύραν, ut apud Nicephorum Bryennium non semel. Quo referri etiam possunt exempla superius adlata ex Nummis, ubi Ε pro Η, Ο pro Ω, Ι pro ΕΙ, aut vicissim occurrunt. Sic Β etiam & Π haud semel confusa, neque solum Macedonum Dialecto, qua Φρύγες dicebantur Βρύγες, sed & monente alibi eodem Stephano Byzantio, Βρεττανίδες Insulæ dictæ quoque Πρεττανίδες, & regio Lampsacena Α'παρνὶς prius, postea abusive Α'βαρνὶς nuncupata. Unde lucem etiam posset mutuari Nummus ille à Cl. Galliæ Antiquario vulgatus, cum epigraphe ΒΡΟΥΖΗΝΩΝ, quam ad Prysam Bithyniæ referebat, nisi omnino levi trajectione Ρ & Ο, ΒΟΡΥΖΗΝΩΝ legendum ex Stephano existimarem, quod in margine libri continuo notaveram, antequam vidissem id Cl. quoque Cossartio observatum. Maritimi enim Prusenses, ad quos ex ejusdem symbolis videbatur spectare hic nummus, non Προυσιωοὶ, sed Προυσιεῖς dicti, ut in veteri nummo apud Goltzium, ΠΡΟΥCΙΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟC ΘΑΛΑCCΑΝ; unde illustratur Memnon apud Photium, qui eandem urbem vocat Προυσιάδα τὴν Ε'πιθαλάσσιον, ad distinctionem nempe cognominis urbis ejusdem tractus, ceu ΠΡΟΥCΙΕΩΝ ΠΡΟC ΥΠΙΩ, ut vocantur in præclaris itidem Nummis *Prusienses* ad fluvium *Hipium*, non ut vulgo apud Geographos, *Hippium*,

Lib. II. cap. 7, & 8.

[illegible]

Cod. CCXXIV. cap. 42.

pium, aut ut Scaliger adfert similem nummum in Eusebianis ΙΠΙΩ. Alia vero adhuc fuit urbs ejusdem Provinciæ, non jam Πρυσιὰς sed Προῦσα dicta ad montem nempe Olympum, cujus gentile Προυσαεὺς (ut à Νίκαια in eadem gente Νικαεὺς, vel ut constanter habent nummi Νικαιεὺς) & ad quam rursus spectant aliquot nummi inscripti ΠΡΟΥΣΑΕΩΝ. Quæ certe, ut obiter hoc dicam, haud exiguam lucem adferunt illustrationi harum urbium, quarum nomina & situm haud semel confundunt Geographi, & viri etiam doctissimi.

Ad has vero de quibus agimus hoc loco, similium inter se litterarum frequentes in Nummis permutationes, haud minus spectant crebra ejus rei exempla obvia in denariis ac nummis Romanorum. Hinc nempe V pro B, sicut ostendit DANUVIUS in Nummo pulcherrimo Trajani; V pro O, quas jam olim invicem permutatas tradidit Quintilianus, & neque id in Græcis solum, sed in Latinis etiam nominibus. Hinc illa scriptura adhuc obvia in nummis aliquot Coloniæ LAUDICEON & LAODICEON; unde adseri potest vetus scriptura in Codice Justinianeo, ubi pro *Laudicenorum*, Alciatus, aliique eum sequuti Juris interpretes *Laodiceorum* omnino legendum hactenus putaverunt, & ita rursus legenda in D. de censibus *Laudicea*; non ut scribitur *Laudicia*, vel in *Laodiceam* necessario commutanda. Sic *Laucoon* etiam & *Laumedon* vulgo legi in veteribus libris adnotavit jam ad Historiam Augustam illustris Salmasius. O vicissim pro V in Nummis J. Cæsaris; DIVOS JULIUS, in aliis ÆGYPTOS, & in denariis Gentium Romanarum VOLTEIA, VOLCANO, eadem ratione qua CONSOLES, HERCOLI aliquoties in saxis: X pro S, ut in nummo familiæ Sestiæ SEXTIUS, & lapidibus MILEX, TIGRIX: Ut

Lib. 1. c. 4.

L. 2. tit. 39. lib. 12.

Ut non mirum amplius, si illas litteras S & X, sæpe confuderit posterior librariorum natio, & *luxu* pro *lusu*, aliaque id genus non semel in optimis auctoribus obtruserit, quod notarunt jam eruditi, S post X, PAXS in quatuor Nummis æreis Galbæ, Vitellii, Vespasiani & Domitiani, sicut in lapidibus CAPPADOXS, FELIXS. Eandem quoque jam ante suppeditaverant antiqui denarii apud Ursinum, inscripti AXSIUS, ALEXSANDREA, & non solum in gente Egnatia MAXSUMUS, sed etiam in denario Gentis Juliæ, qui deest in Fulviana collectione, & reperitur apud Christinam Augustam, ut modo didici ex erudito æstimatore hujus elegantiæ Thoma Chiffletio; P in B, ut FORTUNA OPSEQUENS in Nummo Antonini Pii, & in Marmoribus APSENS, OPSIDES, OPTINENT. Sic E longum cum duobus apud antiquiores scriptum reperies, ut FEELIX in Nummo Syllæ. Ita geminum A in antiquis aliquot Nummis unius producti vicem obtinet, ut in VAALA, VAARUS, inter denarios gentis Corneliæ, & geminatum I in nummo quodam Galbæ, (quem jam viderat olim Politianus) VIIRTUS; ut liqueat quam vere sit alicubi à Quintiliano monitum, vocalem producendam Romanos olim geminasse. Quod vero idem observat, Ciceronis demum temporibus, & paulo infra, S in medio geminata, id certe aliis quoque litteris videas contigisse, ut quæ ea ætate geminari cœptæ, in antiqua scriptura vulgo cum una efferrentur, sicut apparet in vetustis denariis, cum vocibus, SISENA, SULA, CINA, pro *Sisenna, Sulla, Cinna.* Sic juxta aliam ejusdem Fabii observationem, diu *nempe servatum, ne consonantibus adspiraretur, ut in* GRACCIS *&* TRIUMPIS, ita plane citra omnem adspirationem scripta reperies eadem nomina

Lib. I. c. 6.

mina GRACCUS, TRIUMPUS, ac præterea CILO, PILIPPUS, TAMPILUS, YPSÆUS, pro *Gracchus*, *Triumphus*, *Philippus*, *Tamphilus*, *Hypsæus*, ut vulgo postea receptum. More iterum veteris illius scripturæ, finales M & S, interceptas præferunt antiqui denarii, in quibus occurrunt, ALBINU. LICINIU. NASIDIU. CAPTU. pro *Albinus*, *Licinius*, *Nasidius*, *Captum*, & præterea in Nummo Coloniæ Romanæ in Sicilia ASSORU, pro *Assorus*. Sic præterea Diphthongum, EI pro I, priscam Romanorum scripturam vulgo adhibuisse, aut loco I, promiscue usurpasse, quod vulgo notum abunde etiam evincunt elegantes istæ nummorum veterum reliquiæ, in quibus legas passim LEIBERTAS, EIDUS, PREIMUS, SERVEILIUS, OPEIMIUS, PLEBEI, URBANÆ, PREIVER. seu *Preivernum*; quod & passim occurrit in antiquis marmoribus, & vetustis inprimis Plebiscitorum ac legum formulis. Ita pro Diphthongis, AE & OE crebro, AI & OI veteribus Romanis placuisse, cum aliunde satis, tum luculenter ex eadem penu constat antiquaria, in qua CAISAR, AIMILIUS, COILIUS, aliquoties sese offerunt. Rursus vero E simplex loco Diphthongi AE, occurrit nonnunquam, ut videbam nuper in argenteo nummo Vespasiani apud illustrissimum Colbertum, PACI. ORB. PERPET. AC. ET. ceu *perpetuæ ac æternæ*, quamvis per me liceat id fabrili errori adscribere; OU vero loco V simplicis, Romanis olim usurpatum, arguunt itidem denarii antiqui cum scriptura FOULVIUS, FOURIUS, pro *Fulvius*, *Furius*, sicut nonnunquam in Marmoribus JOUDEX, COURATOR, aliaque id genus. Promiscua etiam fuisse in veteri scribendi ratione, O & AU, expressa in antiquis denariis PLAUTIA, & PLOTIA, & Quirini educator FOSTULUS, in denario gentis Pom-

Pompeiæ, alias *Faustulus*, apud auctores, luculenter adhuc contestantur: F vero pro PH, crebro usurpatum patet in scriptura sequioris ævi, ex duobus Nummis æreis maximis Christinæ Augustæ, uno Numeriani, TRIUMFUS QUAD., altero Honorii, TRIUMFATOR GENTT. BARBAR.; quo etiam referri debet nummus Helenæ Juliani Cæsaris conjugis à Cl. Tristano descriptus, cum epigraphe ISIS FARIA. Immo eandem etiam scripturam præfert Nummus Domitiani apud Occonem, JOVI JUVENI TRIUMFATORI; & Constantis Imperatoris nummus apud Savotum, OB VICTORIAM TRIUMFALEM; & postremo adhuc antiquior nummus æreus in Museo Cl. Seguini inscriptus II MM CC FFILIPPUS AUGG., ad denotandos nempe duos *Imperatores Cæsares Philippos Augustos*, Patrem & Filium. Nec aliam vulgo scripturam præferunt nummi Phocæ Imperatoris, nisi DN. FOCAS. Ut illud jam magis obvium prætercam, ob eundem quoque sonum litteras K & C promiscue adhibitas, quod vel nummi aliquot docent cum voce KARTHAGO, & aureus Cari Imperatoris, in Gaza Galliarum Regis mihi nuper inspectus, IMP. C. M. AUR. KARO.

Circa compendia scribendi.

Huc referri etiam debent *Compendia scribendi* apud veteres usitata, ex peculiari quadam litterarum inter se copulatione. Talia certe plurima in vetustissimis Græcorum juxta & Latinorum Nummis occurrunt, quibus Scripturæ apud veteres ratio non parum etiam illustratur. Singularis id genus artificii ductus, maxime in aliquot Tyri, Amisi, Panormi, aliisque ineditis Græcorum Nummis notavi sæpius, in quibus quinque & sex litteræ in unam eleganter sociatæ & contractæ sese offerunt. Nec præter usus alios, inanis ea observatio illis

 vide-

videbitur, qui ex antiquis litterarum id genus compendiis, aut non intellectis aut neglectis, plurimos Librariorum errores passim in priscos auctores irrepsisse, aut Inscriptiones varias perperam hactenus traditas, compertum habent. Ita illud compendium litteræ ȣ pro ου diphthongo, non scripti solum Græcorum libri, sed Nummi etiam aliquot præferunt, ut recentiorum sæculorum librariis, origo illius imputari non debeat. In nummis certe Alexandri Severi reperio, ΤȣΧΗ ΚΑΡΧΗΔωΝ, & in altero Gordiani ΜȣCΩΝΙΟΥ ΙΕΡΕΟC ΝΥCΑΕΩΝ, ut apud Erizzum videre licet; ac præterea in minori quodam nummo æreo observabam apud Cl. Seguinum ΤΟΔΕ ΕΛΑΦΡΟΤΕΡΟΝ.

Tristan. Tom. II. pag. 401.

Circa Ortographiam.

Sed præter has litterarum apud veteres cum *formas*, tum *adfectiones* varias, quibus nimium forte immoramur, ipsa vera & recta scribendi ratio, vulgo *Ortographia*, non aliunde rursus securius, quam ex Nummis aut Lapidibus petenda. Nec enim alia supersunt, ut superius monebamus, in quibus integra & primæva veterum scriptura ad nostra usque tempora sit transmissa. Hinc de Ortographiæ apud veteres Latinos ratione agens Quintilianus, argumentum ejusdem invictum petit ex scriptura Columnæ Rostratæ, *quod manifestum est etiam ex Columna Rostrata, quæ est Duellio in foro posita.* Unde hoc ipsum singulare Nummorum beneficium, & eruditi uno ore prædicant, & ii ipsi agnoscunt, qui monumenta id genus parcius alias attigere. In Nominibus quidem propriis, aut appellationibus hominum & locorum tradendis, certa quædam & obvia iis ex Nummis lux adfulget, aut medicina parata. Ita Reginæ Deorum SISPITÆ cognomen adhæsisse, quod perperam quibusdam sollicitare placuit, aut in SICISPITAM

Lib. 1. c. 7.

TAM

TAM transferre, rariora quædam Antonini Pii numismata ostendunt, cum Inscriptione JUNONI SISPITÆ; qualia in Cimeliis cum Mediceo tum Barberino inspeximus, & ex quibus illustratur Capitolinus in vita hujus Cæsaris, qui tradit ab eo *templa Lanuvina restituta*: Dea enim Lanuvii hæc Sispita, ut vulgo notum. Sispes nempe antiquis idem quod sospes, unde clare in hanc rem Festus; *Sispitam Junonem, quam vulgo Sospitam appellant, antiqui usurpabant.* Ita enim legendum, non *sospitam*, & *sospitem*, ut libri editi vulgo præferunt, aperte hic Nummus docet, quod jam occupasse Fulvium Ursinum postea animadverti. Firmat hoc vetus inscriptio inedita, in qua non Junonis solum *Sispita*, sed Jovis *etiam Sispitis* mentio,

M. AMIVS M. F. PAL. BALBVS
SACERDOS IVNONI REG. SISP
ITAE LANVMVIANAE FECIT
VIVENS ET AMIO IVNIO FI
LIO SACERDOTE IOVI SISP.
ET AMINE MATRI PIISIM.
IN FR. P. XIIX. IN AGR. PED. XXVI.

In qua inscriptione, ut obiter hoc moneam, à me cum variis id genus ineditis ad Cl. Reinesium transmissâ, vitiatum Familiæ nomen à descriptore, & AMPIUS pro AMIUS reponendum, in suis ad me litteris vir ille doctissimus contendebat. Quod tamen eruditissimo Marquardo Gudio nostro, optimo talium arbitro, dijudicandum relinquimus; qui in præclara illa & selecta, quam nimium premit, veterum Inscriptionum collectione, AMIUM & AMMIUM pro eadem Familia sæpe se observasse, haud ita pridem indicabat.

Hinc emendanda videretur ejusdem vocis scriptura

Lib. I. de divinat. cum apud Ciceronem, *Templum est à Senatu Junoni sospitæ restitutum*, tum apud Ovidium,

Fast. I. *Sospita delubris dicitur aucta novis*;

Lib. VIII. & XXIV. Lib. XIII. præterea apud Livium, qui ejusdem *Sospitæ Junonis* aliquoties meminit; & insuper apud Silium Italicum,

Lavino generate, inquit, quem sospita Juno.

Lib. VI. Metam. sicut apud Apuleium, *sis meis extremis casibus Juno sospita*: in quibus locis utique *sispitæ* vocem reponendam liqueret ex indubiis id genus Nummorum Lapidumve monumentis, ni *Sispitæ*, genuinæ & antiquæ vocis loco, *Sospitam* vulgo invaluisse innueret Festus. Neque tamen antiquos solum *Sispitam* usurpasse, quod ille videbatur indicare, signatum sub Antonino Pio numisma cum eadem scriptura satis superque evincit. Ut mittam levius illud, JUPPITER cum duplici P in Nummis tradi; aut cognomen Herculis DEUSONIENSIS juncta voce, non duabus DEUS ONIENSIS, ut existimabat Goltzius, quod jam ad Sidonium vidit doctissimus Sirmondus. Mitto *Topicas* alias *Deorum*, *Dearumque* appellationes, de quibus infra opportunior dicendi erit locus.

In Barbarorum vero, Romanorumque Nominibus, multa corrupta hactenus apud Auctores tradita, veterum nummorum fide restituenda; qualia ΜΙΘΡΑΔΑΤΗΣ, pro quo vulgo ille terror majorum vestrorum Μιθριδάτης apud Josephum, Plutarchum, Appianum, Dionem, aliosque adhuc hodie legitur. Adnotavit id jam olim ad Dionem ex nummis Vir doctus, neque tamen cum eo improbanda continuo Romana Mithridatis appellatio, ubi nec nummorum, nec lapidum, nec scriptorum librorum auctoritas eam convellit, & eandem præterea firmare videntur geminæ formationis exempla, quæ in iisdem nummis Ἀκεράγας, Κατάνη,

Μασσα-

Μασσαλία, *Agrigentum*, *Catina*, & *Massilia*, suppeditant. Sic *Seleuci*, & *Demetrii* ΝΙΚΑΤΟΡΕΣ dicti ex nummis, ut recte Strabonis & Appiani Codices præferunt, non vero *Nicanores*, ut cùm apud Goltzium, tum apud Josephum, Diodorum, Polybium, Justinum, Ammianum, aliosque vox illa consuevit usurpari. ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ genuina itidem lectio ex Nummis ejusdem constat, non ΚΑΣΑΝΔΡΟΥ, ut præter alios, apud eundem Polybium, Josephum præterea non semel perperam legitur. Thraciæ etiam Regis verum ΡΟΙΜΗΤΑΛΚΟΥ, seu *Rhœmetalcis* nomen una cum vultu eruitur ex nummo Augusti, Tristano jam ante, & mihi cum Florentiæ, tum hic in Urbe inspecto; quod perperam apud Dionem aliosque hactenus traditur. Unde & Ρυμητάλκης Roberti Stephani ad Dionem, & ad Capitolinum Casauboni Ρυμετάλκης, vel Rimethalces de Rege Bosporano ejusdem nominis, eadem opera exulare jubentur. Ita alterius Regis Thraciæ, RHESCYPORIS nempe genuinum nomen probavit novissime ex rarissimo ejus nummo Cl. Seguinus, qui veram illius scripturam apud Tacitum, corruptam apud Velleium & Suetonium arguit; in quo *Rhascupolis* aut *Trascypolis* vulgo legebatur. Quibus addere mihi liceat Jul. Cæsarem, in cujus libris de Bello civili idem nomen occurrit depravatum, *ex Macedonia* CC. *quibus Rascipolis praerat*. Unde exemplo hujus *Rascupolis*, Thraciæ Regum nomina sæpe ita terminasse, & apud Pausaniam proinde Ἀβρύπολιν legendum, (quod alias ex Livio constat) haud ita vere colligentem videbam nobilem & eruditissimum senem, in novissimo Exercitationum ad Græcos Auctores opere. Tractus vero & Gentis ejusdem Reginam ΡΟΔΟΠΗΝ, cum præclarus nummus Christinæ Augustæ, tum geminus nuper à Cl. Seguino vulgatus

Lib. II. Lib. XII. c. I. Lib. III.

gatus exhibet; unde alterius Thraciæ mulieris nomen apud duos amatoriæ fabulæ scriptores Helidorum & Achillem Tatium nuper emendabam, ubi Ῥόδωπις vulgo pro Ῥοδόπη legitur. At enim Regi Regum *Vologesi* genuinum nomen restituere mihi liceat auctoritate eximii & rarissimi nummi, Romæ non ita pridem reperti, in quo ΒΟΛΑΓΑΣΟΥ scriptum occurrit: unde corrigendi iterum Josephus, Dio, Aristides, Iamblichus apud Photium, Stephanus, Zonaras aliique, apud quos vel Βολογαίσης, vel Βολογέσης, vel Βολόγεσος, vel Βολόγεσος vocari solet, & apud Lucianum & Xiphilinum Οὐολόγεσος & Οὐολόγαισος, nomine ad Romanam Vologesis appellationem formato. Ab eo denominata urbs Vologessia apud Ammianum, Stephani Βολογεσσιάς. De tota vero præclari illius nummi inscriptione paullo infra. *Abgari* etiam familiare Edessæ Regulorum nomen ΑΒΓΑΡΟΥ, non ut hodie apud Appianum Ἄκβαρυ, vel apud Dionem & Herodianum Αὐγάρυ, scribendum, nec ut alii voluerunt *Abagarus*, aut apud aliquot Taciti codices *Abbarus*; nummi Antonini Pii, Severi & Gordiani, in quibus ΑΒΓΑΡΟϹ ΒΑϹΙΛΕΥϹ, abunde docent. Ut mittam inscriptionem à Sirmondo, in Notis ad Sidonium vulgatam, cum eodem nomine Ἄβγάρυ, & antiquissimum Eusebii codicem Bibliothecæ Mazarinæ. Unde miror nuperum Eusebii editorem, qui principatum hodie harum litterarum cum paucis tenet, & cui hæc eadem erant perspecta, quam olim Ἄγβάρυ vel Ἄκβάρυ ad Dionis Excerpta lectionem adseruerat, passim etiam in Eusebiano textu & in Adnotatis prætulisse; quamvis & alteram *Abgari* non contemnendam fateatur, & una etiam aut altera vice in textum Eusebii admiserit. Neque enim video, cur promiscua Reguli illius Scriptura in eodem

Lib. II. Lib. VIII. Lib. XXIII.

dem Auctore tradi debuerit, aut cur Nummorum, Lapidum, & Codicum etiam vetuſtorum auctoritate firmata, pluribus libris manu exaratis, non debeat hic longe præponderare. Argumentum enim à voce quadam Arabica ἄκβαρος, quod potentiſſimum notat, non eam vim habere poteſt, ut indubia & coæva teſtimonia, quæ vulgo lites id genus ſolent decidere, & in tradendis priſcæ ſcripturæ veſtigiis, omnium confeſſione primas tenent. Ut mittam Orientalium, aut Barbarorum nomina Græce tradita, ab origine paſſim nonnihil deflectere, ut ſexcentis exemplis probari id poſſet, & præter recentiores, à [a] Strabone & [b] Plutarcho jam olim obſervatum novi. Emendanda vero præ aliis Dionis Excerpta, in quibus Αὐγάρου τοῦ τῆς Αἰδέσσης ἄρχοντος, pro Ἀβγάρου τοῦ τῆς Ἐδέσσης. item nova editio Procopii, in qua Αὔγαρος Ἐδέσης τοπάρχης vocatur, pro Ἄβγαρος Ἐδέσσης. Poſtremam hanc lectionem adſerunt itidem Nummi haud vulgares, cum ſcriptura ΕΔΕΣΣΑΙΩΝ, item ΕΔΕΣΣΗΝΩΝ vel ΕΔΕΣΣΕΩΝ; quales in Theſauro Medicæo aliiſque præclaris Gallorum ac Italorum Cimeliis adnotavi. Quo referendus etiam Nummus vulgatus, ſed corrupte à Cl. Triſtano, cum inſcriptione ΜΗΤΡ. ΔΕϹϹΗΝΩΝ, & quem continuo tribuit cuidam Urbi ad Nili ſcilicet Catarractas & Æthiopiæ confinia poſitæ, cujus unus Ariſtides meminerit ſub nomine Δέσσης, & quam fuiſſe illius tractus Metropolim, liceat ex hoc nummo colligere. Vix crederem in magno & præclaro alias opere, ſecurius dormitaſſe nobilem antiquarium, & plura errorum portenta, quod illibenter dico, paucis adeo verbis congeſſiſſe. Mitto ſomnium & ſupinum errorem, de ſitu illius urbis ad Æthiopiæ limites relegatæ; quæ nempe Ariſtidi Smyrna Romam terra proficiſcenti, ſuperato Helle-

[a] Lib. XVI.
[b] Lib. de Iſid.
Bell. Perſi. lib. II. cap. 12.
Tom. II. Pag. 405.

Sermon. Sacr. II.

Hellesponto ac Hebro fluvio, ut narrat ipse itineris rationem, occurrerat πρὸς τῷ καταῤῥάκτῃ, in qua æger decubuit aliquandiu; ita ut vix centesima demum die (non vigesima, ut deceptus à Cantero interprete Tristanus existimabat, qui pro ἑκατοστῇ videtur legisse εἰκοστῇ, tota rei narratione reclamante) qua domo discesserat, Romam sit ingressus. Credidit utique Tristanus, non alium Καταῤῥάκτην, quam de Nili Catarractis posse intelligi, & fugit eum communis illa appellatio, cum fluviorum magno impetu è montibus desilientium (quales illo Καταῤῥάκτου nomine in Creta, Pamphylia, Norico, alibi notarunt jam olim veteres Geographi, &c. quo nomine Marsyam, qua declivis est & rectis aquis fertur, pridem vocaverat Herodotus) tum claustrorum quorundam ceu obicum, quibus vel arte vel natura fluminis alicujus alveus impeditur, aut confragosus itidem redditur. Neque enim audiendus vir summus, qui Solinum, Catarractas Nili de ejus claustris interpretantem, vel ideo falsi arguit, quod Catarractæ non dicantur de claustris id genus, sed de torrentibus ipsis aut fluviis, qui ruunt potius quam fluunt; quod pluribus non uno loco Plinianarum Exercitationum conatur adstruere, unde & castigantur eidem Glossæ antiquæ, quibus Καταῤῥάκτης *obex* explicatur. Sed quam dicam intendet novo Xenophonti, gravissimo nempe

Lib. VII. περ. ἀναβασ.

& elegantissimo auctori Arriano, qui diserte illo Καταῤῥάκτων nomine vocat, non Tigrim fluvium, sed obices quosdam, & munitiones in illo fluvio à Persis ideo erectas, ut eorum frequentia difficilem per Tigrim navigationem facerent, & ne quis navali classe in eorum regionem penetraret, quos omnes obices ab Alexandro disjectos docet, τοὺς καταῤῥάκτας τοὺς κατὰ τὸν ποταμὸν ἀφανίζων. Consule integrum locum, & fateberis haud

omnia

omnia dicta è tripode, quæ ab Oraculis etiam imperiose proferuntur. Bene itaque Glossæ, Καταῤῥάκτην per *obicem* reddunt; quæ vox nempe Græcis promiscue dicitur tam de fluviis cum impetu & fragore ex alto ruentibus, quam de claustris eorum seu obicibus, arte aut natura factis, quorum nempe opera præceps itidem aut confragosus cursus excitatur. Unde jam, ut ad Tristanum & Aristidem redeam, non Δέσση eo loco, qualis revera nulla exstabat eo nomine, sed Ἐδέσσῃ ibidem reponendum; quæ Urbs in Macedonia ad Erigonum fluvium posita, cujus Livius aliique meminere, Aristidi è Thracia Romam tendenti occurrebat, & à qua altera illa Syriaca aut Oesrhœnana Edessa in nummo expressa, appellationem sortita est. Diserte id tradit Stephanus, & quidem, quod inprimis hic notandum, dictam postremam ob aquarum impetum à Macedonica illa Edessa, Ἔδεσσα πόλις Συρίας, διὰ τὴν τῶν ὑδάτων ῥύμην οὕτω κληθεῖσα ἀπὸ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ. Quam postremam proinde apposite vides ab Aristide ad Catarractam (quod idem infert) collocari; ut haud necesse fuerit vel Ortelio qui in errorem induxit Tristanum, Dessam aliquam ex corrupto Aristidis loco colligere, vel Tristano ad Nili Catarractas continuo delati, ad quas alio quidem tempore & alia occasione penetrarat idem Rhetor, sicuti liquet ex ejus Ægyptiaca. Egregia utique & memoranda hoc loco instituti itineris ratio, Smyrna Romam terra proficiscentis, superato ut diximus Hellesponto, ac Hebro fluvio gelu concreto, aliisque molestiis, quas narrantem illum videas, devoratis, ad Nili Catarractas & Æthiopiæ confinia continuo progredi; ægrum aliquandiu ad ea loca decumbere, & tandem (en longas scilicet ambages tantæ ac tam impeditæ peregrinationis) vix vigesima die; qua do-

mo discesserat, in Urbem æternam appellere. Vidistine unquam tam suaves ludos, aut circumductum per majora itinerum compendia ægrum & jam male adfectum viatorem? Ut certe mirari haud parum subeat, in editis nuper Cl. Holstenii ad Ortelium Adnotatis, non solum eruditissimo viro, & qui tam multum operæ collocavit in Geographia antiqua illustranda, non suboleviſſe hunc Ortelii errorem, ex corrupto Aristidis loco, sed insuper ab eodem lectorem ad Tristanum, optimum scilicet illius interpretem, remitti. Sed ut ad Nummum redeam, tam præclaræ observationis fontem, Ægyptiacâ illâ Deſſâ, ultra Glacialem Oceanum, & omnes mundi fines relegatâ, legendum omnino in illo ΕΔΕϹϹΗΝΩΝ, sicut in similibus nummis corrupte ab Occone (quod illi in citandis Græcis nummis solenne est) productis sub eodem nomine ΔΕϹϹΗΝΩΝ. Id vero cum per se satis obvium, tum firmat etiam alius Nummus Medicæus ejusdem Alexandri Severi, cum eadem turritæ & sedentis mulieris effigie, neque una sed duabus stellis, ac epigraphe ΜΗ. ΚΟ. ΕΔΕϹϹΗΝΩΝ, seu *Metropolis Colonia Edessenorum.* Neque enim solum vere Metropolis illius tractus, & Abgarorum, de quibus agebamus, Regia Edessa, sed Coloniæ etiam dignitate ornata; ut liquet, cum ex hoc numismate, tum ex alio Musei Patiniani percusso sub Caracalla, & inscripto ΚΟΛ. ΕΔΕϹϹΑ. Hinc præterea etiam emendanda corrupta hujus vocis scriptura in Codice Justin. ubi *Ædesena Curia* pro *Edessena* vulgo legitur. Eandem vero Αὔγαρω genuinam lectionem, de qua paullo ante agebamus, nequidquam adseruit nuperus editor Epistolæ Constantini Porphyrogennetæ, ubi agit de vulgata illa Servatoris imagine ad hunc Abgarum missa. Solemnem alias novi illam litterarum B

L. 5. C. de Coh.

& V

& v apud Græcos juxta & Romanos permutationem. Sed hac de re plus ſatis, qui fortunas Græciæ in ea poſitas non arbitramur. Sic rurſus malè apud eundem Procopium ὁ Ὀδονάθης Zenobiæ maritus, aut apud Agathiam ὁ Ὀδέναθος inſcribitur, qui Ο Δ Ε Ν Α Θ Η Σ in præclaris ejuſdem nummis notari ſolet. Bell. Perſ. lib. 1. cap. 5. Lib. 12.

Nec ignotum alias varia *illuſtrium Romanorum* nomina apud Auctores antiquos paſſim ex nummis emendanda; ut *Meſcinius*, non *Meſſinius*; *Arrius* non *Arius*; *S. Saranus*, non *Serranus*; *Aquinus* non *Aquinius*; *Numidius Quadratus*, non *Vinidius*; *Naſſica*, *Meſſalla*, cùm duplicatis litteris; *Betilienus Baſſus*, pro *Bellienus*; *Tampius* pro *T. Ampius*, aliaque id genus plurima, quæ in Ciceronis, Taciti aliorumque Codicibus corrupta ut plurimum leguntur, & ex parte jam adnotarunt eruditi nummorum collectores. Idem vero Cæſaribus aliquot beneficium nummi præſtant, quorum auctoritate *Hadrianus* non *Adrianus*, ut vulgo tamen doctiſſimorum Virorum editiones Hiſtoriæ Auguſtæ præferunt; *P. Helvius Pertinax*, non *P. Ælius*, aut *Helius*, ut præter alios ad Euſebium exiſtimat Pontacus; *Marcus Clodius Pupienus*, non *Caius Maximus Clodius Pupienus*, ut contendebat ad Capitolinum Salmaſius. Iis poſſunt accenſeri *Cælius Balbinus*, non *Clodius Balbinus*; *Opelius Macrinus*, non *Opilius*, aut juxta alios *Popilius*; *Odenathus*, non *Odenatus*; *Poſtumus*, non ut vulgo *Poſthumius*; *Bonoſius*, non *Bonoſus*; *Vetranio*, non *Veteranio*, cui tamen patrocinatur ad Ammianum doctiſſimus Valeſius: & alia quædam id genus, quæ ut in re magis obvia, præripuit nobis non unius antiquarii diligentia. Ita ex iiſdem nummis accepimus *Delmatium Cæſarem*, non *Dalmatium*, ut vulgo apud Auctores; Gordianum *Antonium*, non *Antoninum*; ut volebat Capitolinus. Quibus accedunt ex

Augustarum serie *Matidia* non *Mattidia*; *Julia Soæmias*, non *Sæmiamira*; *Otacilia* non *Otacilla*; sicuti vulgo describitur; *Constantina* Galli uxor, non *Constantia*, ut apud Zozimum tamen aliosque vocatur. Inde etiam eruitur Gordiani conjugem *Sabiniam Tranquillinam*, non ut vulgo hactenus *Sabinam*, fuisse nuncupatam: ut liquet ex præclaris aliquot nummis mihi inspectis cum integra illa epigraphe, de qua erit adhuc alius dicendi locus. Sic vexatum eruditis nomen alterius Antonini, *Elagabalum* scribendum, & apud Herodianum, aliosque restituendum, (ut viderunt jam alii) pro quo *Heliogabalum* vulgo; vel *Alagabalum* cum Onuphrio, obtrusere. De quo nomine non hic repetam, quæ in Adnotatis ad Juliani Cæsares, contra doctissimorum virorum sententiam olim monuimus. Ipsa vero *Geographica* Urbium, aut Regionum nomina fœde passim in libris veterum corrupta, quam ex Nummis, vel lucem, vel medicinam mutuentur alibi suo loco trademus. Ut jam alia hic non tangam, *adloqui*, & *adlocutio*, *adsignare*, *adserere*; *conlegium*, *fecunditas*, *felicitas*, sine diphthongo, contra *sæculum* (non ut quibusdam modernis Criticis placuit *seculum*) Romanorum more scribenda. Ita certe nummi constanter, ADLOCUTIO; REGNA ADSIGNATA; ADSERTOR LIBERTATIS; COOP. IN CONL. seu cooptatus in Conlegium; FECUNDITAS AUGUSTÆ; SÆCULI vel TEMPORUM vel AUGUSTI FELICITAS; & SÆCULARES LUDI, aut SÆCULUM AUREUM: sicut priorem scripturam præferunt etiam lapides, ADLECTI, ADTENDERE, non ut vulgo hodie *allecti*, *attendere*. Sed leviora hæc forte & Grammaticis relinquenda, ad rectam tamen, & accuratam scribendi formam spectantia, quam & in Vernaculis linguis

& in

& in Romana etiam, integris voluminibus tradere, præclaris omnium ætatum & gentium viris, visum est haud inconsultum. Quod ubi Fabius, luculentis certe Cæsaris aut Tullii exemplis ivisset adsertum, addit præterea; *Aut ideo minus Messala nitidus, quia quosdam totos libellos non de verbis modo singulis, sed etiam de* LITTERIS *dedit. Non obstant hæ disciplinæ per illas euntibus, sed circa illas hærentibus.* Lib. 1. c. 7.

2. IN ETHICA ET POLITICA.

NEC vero ad ornandam MORALEM aut CIVILEM DOCTRINAM, parum etiam conferunt hi reconditi priscæ memoriæ juxta ac elegantiæ Thesauri. Ridebunt hic forte homines, nisi indignentur lubentius, qui veterem illam Sapientiæ, cum studiis eruditæ antiquitatis communionem ignorant. At ridebis ipse vicissim, præstantissime OCTAVI, convicti toties ac depulsi erroris dementiam; qui aliter erga optimas artes adfectus, illis ducibus interiores disciplinarum aditus penetrari, haud difficulter largieris. Nosti equidem, præclaris olim morum Magistris ac Censoribus, varia placuisse subsidia, quibus singulis hominum ordinibus officii sui leges inspiciendas traderent. Hinc fabulis non solum, præceptis, legibus, sed Symbolis etiam quibusdam, nobilissimam vitæ artem non semel leguntur complexi. Adeo quidem, ut hæc postrema, tanquam ad imbuendos saluberrimis monitis animos intuentium magis opportuna, in gravissimarum rerum tractatione, frequentius etiam usurpasse videantur. Morem illum utique non Ægyptiis solum, sed Græcis aliisque familiarem, ut alios mittam, docet eximius apud Iamblichum locus. Quid autem sunt obsecro, pleraque illa melioris notæ Numismata Veterum, nisi totidem Symbola, vel documenta potius, ad omnem Lib. de vit. Pyth. c. 23.

vitæ usum feliciter comparata? Et Romanorum quidem laus hæc fateor præcipua, qui primas etiam in hoc veteris memoriæ studio ac delectu, vulgo apud antiquarios tenent. Quum enim in Græcorum, aut Barbarorum Nummis, frequentius situs, originis, religionis quandoque occurrant argumenta, Romani optimo & arcano quodam consilio, non diurnos solum actus Principum, sed ipsam agendorum normam, promiscuis & quotidianis Nummorum usibus, testatam consignatamque voluere. Hoc enim abunde tot præstantissimarum Virtutum effigies passim in iis traditæ ostendunt; quæ nihil aliud, quam pictura quædam loquens, (ut Poësin vocavit nonnemo) veram optimi Status & Vitæ laudabiliter actæ imaginem continuo ante oculos ponit. Unde illas ipsas regnandi artes, una cum sacris Cæsarum vultibus, in iis passim haud temere expressas intuemur; ut individuam quandam illarum cum suprema potestate societatem, iidem religiose fovendam sibi & retinendam scirent. Qua in re non minus apposite, illæ Virtutes, quæ maxime Principes decent, & quibus publica salus potissimum incumbit, frequentius etiam traditæ; ita ut qui JUSTITIAM, ÆQUITATEM, CLEMENTIAM, CONSTANTIAM, FIDEM, INDULGENTIAM, LIBERALITATEM, MUNIFICENTIAM, PROVIDENTIAM, & bellicæ Virtutis argumenta crebro in Nummis Cæsarum legit; speculum quoddam in iis Principum, & gravissimi muneris requisita, eadem opera agnoscere sese fateatur. Sed de his paullo infra. Ubi vero Augustarum Nummos consulet, solemnes Matronarum Virtutes ac præcipua decora; FECUNDITATEM, PUDICITIAM, PIETATEM, CONCORDIAM, earundem oculis opportune quoque subjecisse veteres intelliget. Ut qui in frequentes

id ge-

id genus inſcriptiones ac effigies incidit, obvias in Nummis Auguſtarum, eadem opera videat, quid ſæcula haud alias nimis verecunda, & vulgo fœdis adulationibus ſordida, laudandum tamen unice aut expetendum crediderint in ſequiori ſexu, cujuſcunque tandem ſit faſtigii; immo quid præ cæteris deceat regales nurus. Id nempe quod inter Metelli proſpera enumerat gravis Auctor, *Uxorem* PUDICITIA AC FECUNDITATE *conſpicuam conciliavit*; aut quo Agrippinæ Germanici conjugis elogium complexus eſt Annalium ſcriptor; *inſigni* FECUNDITATE, *præclara* PUDICITIA; & ubi eandem alibi cum altera Tiberii nuru contendit, & *conjux Germanici Agrippina* FECUNDITATE *ac Fama* (pudicitiæ nempe) *Liviam uxorem Druſi præcellebat*. Ut non mirum ſit FECUNDITATIS templum in Auguſtæ Poppææ gratiam olim in urbe erectum, aut quod ſua PUDICITIÆ ſacra & ſacerdotes occurrant in priſcis aliquot Auctorum Lapidumve monumentis. Equidem illud inſolitum forte ſæculi noſtri moribus vides hic mecum, mi OCTAVI; inter præcipuos nempe & ſolemnes Auguſtarum, hoc eſt primi inter mortales faſtigii Titulos, non Formam, non Ingenium, non Munificentiam, dotes certe haud contemnendas; non alia fortunæ aut animi bona; ſed unam ferme PUDICITIAM, aut in Conjugem liberoſve PIETATEM, vel FIDEM, crebro adeo celebrari. En rudium ſcilicet temporum, & minime urbanorum hominum ſimplicitatem! Quid non alia erant, primoribus non urbis tantum ſed orbis feminis, majora aut antiquiora decora, queis earum fama apud præſentes aut apud poſteros memoria nominis commendaretur? An ſola hæc illarum monumenta, digna quod ille ait in alia cauſſa, quæ *ſculpta ſaxis aut ære priſco manerent?*

Val. Max. lib. VII. cap. I.

nerent? Ita ne hodie vulgari hac laude, adulatio publica erga rerum an hominum dominas, egregie tum perfuncta suo munere videretur? Adeo quidem ut nec in tacita *sanctitatis* illius conscientia (sic enim vocabant eam Matronarum hujus ordinis virtutem illo ævo) acquiescendum sibi crederent, ni publicis illa quoque tabulis, ad aliarum vel exemplum vel infamiam traderetur. Ut mihi quidem jam haud ita mirum videatur, cur non alia magis quam PUDICITIÆ *laude*, eminentissimam sui ævi, Augustorum certe Matrem & Conjugem extollat non semel ipse impudicitiæ præco & magister, aut de eadem alibi innuat,

Plures perstitere sanctitatem Dominæ tueri. Tacit. Annal. XIV.

Esse pudicarum te Vestam, Livia, Matrum.

Cur denique Valerius Maximus Pudicitiam compellans ut individuam ejusdem Liviæ comitem; *Tu Palatii augustos Penates, sacratissimum* JULIÆ *genialem torum assidua statione celebras.* Illud certe videas ea Testium ac Nummorum fide, constare illos abunde voluisse scilicet non Plebeiæ solum, ne dum etiam Patritiæ, quibus erectæ olim Aræ ac sacella, sed AUGUSTÆ quoque PUDICITIÆ sacra jam & certamen adesse. Non utique aliam esse legem in solio, aliam privato in toro, sicuti existimabat Regia illa Conjux, sed *inimica* FIDEI, *& hostis* PUDICITIÆ, haud minus ac ignobilis illa pistoris uxor apud Apuleium. Qui vero huic memoriæ Regnantium fortunam aut munia lubenter adeo commendabant, iidem quoque talibus auspiciis Sæculo & Reipublicæ SECURITATEM, GLORIAM, LIBERTATEM, TRANQUILLITATEM, GAUDIUM, ROMAM RENASCENTEM, FELICIA TEMPORA, Imperio denique ÆTERNITATEM faustis ominibus & repetitis votis augurabantur. Non diffiteor equidem, destituisse non semel

mel hæc auguria, exitialem haud unius Neronis indolem, aut infaustam plurium Faustinarum libidinem. Hinc non continuo tamen arguendus amplissimus Ordo, penes quem amissa etiam Republica, signandi æris facultas mansit, qui spes suas & vota monumentis id genus consignabat, immo, qui his veluti tabulis, quum aliter per illorum temporum immanitatem non liceret, Principes & eorum Conjuges officii sui, sub commendationis specie, frequenter admonere non dubitabat. Nec ea de re sinit me dubitare, illustris apud Dionem locus, qui in vita Caligulæ refert cum habita Lib. LIX. ad Senatum Oratione, in qua Tiberii vitia perstringebat, & de se multa pollicebatur, Patres veritos ne mutaretur, Senatusconsulto jussisse eam quotannis recitari. Neque cum Nerone aliter se gesserunt Patres, qui ubi in sua acta jurare Collegam prohibuisset, referente Tacito, acceptum id *magnis patrum laudibus, ut* Annal. lib. XIII. *juvenilis animus levium quoque rerum gloria sublatus, majores continuaret.* Unde rursus plane hic apposite Plinius, in præclaro Panegyrico; *Sed parendum est Senatusconsulto, quo ex utilitate publica placuit, ut Consulis voce sub titulo gratiarum agendarum, boni Principes quæ facerent, recognoscerent, mali quæ facere deberent.* Agnoscis opinor idonea trium Consularium fide, præclaram totius Ordinis mentem & arcanam quandam hujus instituti rationem. Spes nempe ei erat nonnulla posse vi blandæ hujus artis illam Caligularum, quam Suetonius hic vocat, ἀδιατρεψίαν expugnari; & fore aliquando, ut vel verecundia immeritæ laudis, vel desiderio pulcherrimi præmii, vel reverentia posterorum tangerentur. Recusasse certe Tiberium accepimus, delatum sibi Patrum judicio PATRIS PATRIÆ cognomen, quod nec in Nummis ejus apparet; gnarus nempe quam ma-

le arduas tituli illius partes quandoque esset impleturus; immo ne tot parricidiorum reum aliquando se ipsum hac appellatione proderet. Opportune certe, ne audiret Senatus ob eandem illius Cæsaris monetæ impressam,

crudelis, tu quoque falsis
Ludis imaginibus?

Nec alia mens Antonino Caracallæ, non dissimilis sævitiæ Principi, quem refert Dio in Excerptis Constantinianis, DEUM aut HERCULEM ea de caussa dici noluisse, quod nihil appellatione illa dignum agere in animum induxerat. Accedit, quod frequentius hæc publici gaudii argumenta, in optimorum Principum imaginibus occurrant; quæ in iis tanquam superstitum præmia, & sequentium simul incitamenta proponuntur. Ut nempe, *eorum virtutes posteri non solum legerent, sed etiam imitarentur*; quod ipsum de nobilissimorum olim civium titulis ac imaginibus aiebat vir prisci moris Torquatus. Immo non defuere nonnunquam deterioribus Dominis, sua vel belli vel pacis decora, digna etiam quandoque, quæ hac publica civium gratulatione commendarentur.

Pag. 742.

Valer. Max. lib. v. c. 8.

Quod vero hic præcipuum, vel hinc petere iisdem licuit, quibus *inconsulta erat* cum Nerone *perpetuæ famæ & ÆTERNITATIS cupido*, quibus artibus demum ad eam sibi eniti liceret. Vidissent utique vel in Nummis illis, quos tractabant assidue, regia virtutum via id gloriæ fastigium demum attingi: solas quippe vel veteri Romanorum lege, in iis consecrari meruisse; non autem Libidinem, Impudentiam, Contumeliam, quibus publici cultus monumenta erexisse Athenienses (præter Clementem in Protreptico) refert simul & arguit Tullius. Adeo ut nec Dicæarchi illius rationem

Lib. II. de Legib.

sibi habendam intelligerent, quem tradit Polybius duas excitasse aras in portu, unam IMPIETATIS, alteram INIQUITATIS, iisque ut Deabus rem divinam fecisse. Immo docuissent ipsos iidem, quos tam cupide sectabantur, Magistri, certa PROVIDENTIÆ DEORUM destinatione, vocatum Principem, in quem felicia Orbis ac Imperiorum fata transferantur; unde bene ac sapienter de optimo Cæsare dixerit facundissimus Consul, *jam te* PROVIDENTIA DEORUM *primum in locum provexerat.* Non casu proinde volvi res mortalium; non semotam à rebus nostris curam divini numinis: eamque non unius tamen gentis, aut sectæ, sed tot *sapientissimorum* alias hominum (Epicuri scilicet de grege) sententiam, qui nullo Rectore moveri hunc orbem credidere, hoc publico & frequenti judicio principis gentium populi, & quidem auro, argento, æri totiens inciso, manifeste satis luculenterque damnari:

Lib. XVI. SYMBOLA ET INSCRIPTIONES.

In Nummis CÆSARUM.

Tacit. Annal. VI.

Quo pateat Mundum divino numine verti,
Atque ipsum esse Deum, nec forte coisse Magistra.

Atque ita non posse amplius illam supremi Numinis Providentiam in res humanas impugnari, aut alias in controversia vel dubitatione hominum versari, citra manifestam publicæ majestatis offensionem, & impium non in Deos magis quam in Patriam conatum. Si vero Mundus PROVIDENTIA regitur, (quod certe Globi illi, & Clavi, & Inscriptiones Nummorum clarissime jam contestantur, & nefas amplius dubitare) ergo administrandam OPTIMO PRINCIPI Rempublicam; sicut etiam præclare colligebat decus olim Romanæ togæ. Neque alias supremum rerum humanarum arbitrium ab unius CÆSARIS nutu pendere; quamvis rerum & gentium dominus, & princeps ac parens ge-

Si regitur Providentia Mundus, administranda certe bonis viris erit Respublica. Quintil. l. XII. c. 2.

neris humani vulgo audiat; immo licet hic aperte versetur ante oculos,

Ponendusque sua totus sub imagine mundus.

In Nummo Severi apud Tristanum. Esse quippe alium JOVEM IMPERATOREM, cujus sint auspicia suis majora, quibus ipse reverentiam & obsequium debeat; & cui idcirco, nec alii, teneatur legibus majestatis ac repetundarum. Esse vigilem gentis humanæ CUSTODEM, STATOREM, & CONSERVATOREM Deum, immo singulari privilegio CONSERVATOREM ac TUTATOREM AUGUSTI; cui sua nempe & publica salus secure ac feliciter incumbit. DEOS itaque hominum, & quidem bonorum juxta Symmachum, non vero homines Deorum esse CUSTODES; ac vel hinc revinci eorum vesaniam, quos exagitat alicubi sanctissimus Martyr; *non vident nefas esse, cogitare vel dicere homines esse Deorum* CUSTODES. Neque eo tamen secius flagitari ipsius AUGUSTI PROVIDENTIAM, qua vere sacra vice, non Urbem, aut Italiam, sed terras ac maria gubernat,

Lib. VIII. Ep. 6.

Justin. Apolog. II.

Qua regit AUGUSTIS *parentem legibus* ORBEM.

Cujus intuitu proinde non otiosus moderetur habenas imperiorum, sed continuo ad Clavum sedeat, tanquam ORBIS RECTOR. Neque enim alia certior Principis effigies, quam periti Gubernatoris, juxta eloquentissimum Philosophorum, & proinde ad cujus imaginem in eodem formando continuo & lubenter sese recurrere profitetur. Doceat proinde ut verus gubernator (quæ non mea, sed alterius longe disertissimi viri verba sunt) littora ac portus; quæ tempestatum signa; quid secundis flatibus, quid adversis ratis poscat: denique

Plato in Politico.

Queis regere immensi summam, queis habere profundi
Endo manus validas potis est moderanter habenas.

Subli-

Sublime enim juxta & arduum esse illud regendi onus; vere Augustum Clavum quem adfixus & hærens nusquam omittat providus RECTOR, non cœlo sereno nimium confisus; non turbido perculsus timidius; non fessos oculos, aut labantem dextram labori subducens; non alium patiens inire sua munera, qui incautum projiciat in undas

Præcipitem, ac socios nequidquam sæpe vocantem.

Caveri posse infelicem casum, si non Clavo illi ut gravis nimium, aut aliud agens superincumbat; si premere & laxare habenas sponte potius quam jussus norit; si non credat temere fallacibus auris; si præterita, instantia, futura expendat provida mentis & luminum acie, non vero dimittat pari oblivione cum Vitellio, atque ideo haud dissimili cum illo exitu. Maxime vero si fixos oculos sub astra teneat, inde auguretur felicem cursum, æquatas auras, quietos fluctus, fida æquora, & BONÆ SPEI optatos tandem portus. Sic optimum certe AUGUREM decere; sic Clavum illum, aut Globum in RECTORIS dextra conspicuum & venerabilem gentibus, SECURITATEM quandam PERPETUAM, non ORBIS solum, aut REIPUBLICÆ, aut TEMPORUM, sed ipsius AUGUSTI continuo portendere, cujus SPONSOREM etiam ipsum habeat JOVEM. Sic Triremem illam velis ac remis gnaviter impulsam, aut BONO EVENTU facilem illi TRAJECTUM polliceri, aut post longam jactationem & gravissimas nonnunquam tempestates, TRAJECTUS & FELICITAS in Nummis per Triremem.

Summa etiam cùm vis violenti per mare venti

ENDOPERATOREM *Classis super æquora verrit*, mersatam, sed non demersam profundo, DIVINA OPE, FELICITER emergere. Immo sic demum probari haud vanam SAPIENTIAM PROVIDENTISSIMI In Nummo Constantini Junioris.

 SIMI

SIMI PRINCIPIS, à qua ſola pendet tot vectorum vita & populorum ſalus; non vero fallacem illam, quam in Cæſare vix remigis, haud unquam munere RECTORIS defuncto laudabat impuri oris ſucceſſor; *ubi ad* SAPIENTIAM PROVIDENTIAMQUE *flexit, nemo riſum tenere.* Neque tamen minus debere ludibrium, qui non ſolum gubernaculum cum CLAUDIO improvide omittunt; ſed pro Clavo, aut clavam lubentius aut Thyrſum, aut Citharam, aut Rudem, aut Quadrigarum non Triumphalium, ſed Circenſium habenas, majorine flagitio an infamia cum CAIO, NERONE, COMMODO adſumunt; & ad poſterorum memoriam adpingi ſuis imaginibus haud dedignantur. Quaſi nempe aut conficiendis ſolum monſtris vacare deberent, ipſi non monſtra ſolum ac portenta hominum, ſed immaniſſimæ omnium belluæ, dignæ quæ ante alias caderent in arena: aut quaſi non Præſidis, ceu agonothetæ cum Hadriano vel Alexandro, ſed hiſtrionis, citharœdi, aurigæ, arenarii partibus, in auguſto illo theatro generis humani fungerentur. Si vero providus, hoc eſt diſſimillimus ab iis RECTOR, Clavum etiam videat in FORTUNÆ manibus, non MULIEBRIS adeo vel REDUCIS etiam, quam MANENTIS illius aut OBSEQUENTIS trabalem ſciat; quo vincta quodammodo arte & vigilantia Rectoris, inſtabiles ſuas vices dediſcere tandem cogatur. Hanc itaque legem eſſe Regiam, à ſe in auſpicio muneris non tam æri, quam memori animo infigendam; *ut non dominationem & ſervos, ſed* RECTOREM *&* CIVES *cogitaret*; ſcilicet Cæſaribus, tanquam liberis regenda Patrimonii jura, quod dixit alius gravis Auctor, patriam permiſiſſe; hinc patrocinium ORBIS vel TUTELAM ſuſcipere ſeſe magis, quam

Variæ illæ FORTUNÆ inſcriptiones in nummis Cæſarum.

Tacit. Annal. XII.

quam Imperium norit, ut nec irritum sit augurium optimi vatis,

Et penes AUGUSTOS *Patriæ* TUTELA *manebit.*

Cum VESPASIANO proinde opportunius, quam cum VITELLIO audiat TUTELA hominum; non vero solum ÆGYPTII REGIS TUTOR cum M. LEPIDO; cum Tito proinde vere agat *Tutorem Imperii*, cum Trajano, diem suscepti Imperii eum esse, quo TUTELAM generis humani in se felicissime translatam intelligat; cum Tiberio vel Macrino sub initium Principatus, sed utroque candidius apud Patres profiteatur, delatum ad se Imperium, cujus TUTELAM receperit aut paratus sit suscipere. Alia enim jam erant Reipublicæ tempora, quam ea ad quæ respiciebat Tullius, dum alicubi exclamat; *quis unquam tantis opibus, tantis rebus gestis fuit, qui se populi Romani Victoris dominique omnium gentium* TUTOREM *dicere auderet!* Aderant, Marce Tulli, qui se utinam TUTORES semper, non DOMINOS cupidius nuncupassent; ubi semel in eorum procurationem, Deorum munere, an ira in res humanas iisdem concessam, Orbis simul cum Urbe transierat. Primam itaque & præcipuam illius curam, ad DEOS AUSPICES providenter referendam à grato Principe, à quibus ille non unius Populi aut Provinciæ, sed totius quasi generis humani constitutus est procurator. *Manet Vobis*, inquiebat olim eximius Præsul ad laudatissimum Regem, *regnum administrandum*, *&* DEO AUSPICE PROCURANDUM. Non ergo RELIGIONEM sumendam obtentui ab AUGUSTO, aut à PIO Principe, quicunque tandem ornetur illis nominibus; minus autem habendam ludibrio à PONTIFICE MAXIMO; cujus sit PIETATI in PATRIOS ac SOSPITATORES DEOS, eorundem cultu

TUTELA AUGUSTI in Nummis Vitellii & Vespasiani.

Philipp. VI.

DIS AUSPICIBUS in Nummo Severi.

Remig. in Ep. ad Clodovæum.

RELIGIO AUG. in Nummis M. Aurelii.

cultu & reverentia præire; scientia simul ac provisu rerum divinarum ac humanarum, venerandas partes AUGUSTI sacrorum Præsidis implere. Hanc certam demum esse, cujus alias mentio in Ecloga quadam Græca LEONIS Augusti IMPERII ac SACERDOTII CONCORDIAM, repetitam è memoria Heroïcorum temporum, ut liquet ex principe Philosophorum, nec bene unquam aut salubriter in duobus Dominis cohærentem. Neque res dissociabiles misceri, ut qui in terris procurat nulli hominum dubias DEORUM vices, præsit eorundem ministerio; aut ne cui SALUS incumbit totius REIPUBLICÆ, quod in ea præcipuum & maxime validum importune subducatur. Unum esse ROMÆ ET IMPERII corpus, unius animo, quod ille aiebat, regendum: non rescindendum proinde in duas partes misere lacerum, aut improvide disjunctum. Neque tamen honorem illius SACERDOTII esse adeo firmamentum potentiæ, quam FIDEI etiam suæ ac MODERATIONIS in eo fastigio documentum. Alienum itaque à SACERDOTE, nihil cum DOMITIANO Deorum honoribus relinquere; templis aut effigie Immortalium per SACERDOTES & FLAMINES coli mortalem velle; Ministrum se JOVIS ÇAPITOLINI simul & Collegam jactare; DARE POPULO SUFFIMENTUM, & se thure placari velle. Nec minus dedecere Sacerdotem, pollutas sanguine suorum civium manus, sed religiose profiteri cum mitissimo Cæsare, PONTIFICATUM MAXIMUM se vel ideo capessere, ut puras illas servet ac innocentes. Sacri etiam alterius honoris, TRIBUNITIÆ nempe POTESTATIS, debere eundem haud injucunde meminisse, cujus beneficio non solum reliqua Imperia præmineat, sed haud minus

Tit. III. th. 8.

CONCORDIA IMPERII ex Nummo Constantini M. & in aliis juncta passim Imperii & Sacrorum insignia.

ROMÆ ET IMPERIO in Nummo Gentis Caniniæ apud Seguinum.

minus ac subjecta sibi oppida, ut INVIOLABILIS ET SACROSANCTUS Numinibus æquetur. Æquum esse proinde, gratas illi POTESTATI vices rependere, intercedendo pravis dominationis cupidinibus, non vero importunis aut intempestivis rogationibus QUIETEM Urbis præpostere lacessendo. Decere potius Vindicem & Custodem plebis, cui *plenum* ÆQUI *ponderis pectus*, cum Bilance seu ÆQUITATE quadam universæ vitæ & singularum actionum, assiduis in omni procuratione muneris ac negotii JUSTITIÆ officiis; tum *veluti* FRUGI *parentem & prudentem & divitem*, provisu commeatuum ac vigili ANNONÆ cura, effuso subinde pleno ac benigno copiæ cornu, ceu FRUGIBUS & ALIMENTIS Urbi ac ITALIÆ diffusis (ut verbis utar optimi Nummorum id genus interpretis), REMISSIONE nonnunquam graviorum onerum, VEHICULATIONIS puta aut RELIQUORUM, (Salutari incendio debitorum syngraphis potius quam corporibus consumptis), & tandem SUBLATA non FISCI modo JUDAÏCI, sed cujuscunque rei ac ordinis CALUMNIA, sic demum BEATÆ Urbis TRANQUILLITATI, & ÆTERNÆ civium CONCORDIÆ providere. Immo nec Pane solum gradili, sed interdum optatis CIRCENSIBUS, Equestri DECURSIONE, Græcorum QUINQUENNALIBUS, ac solito annorum decursu, SÆCULARIBUS Quiritium LUDIS, simul abundantIÆ ac HILARITATI TEMPORUM feliciter consulere. CONSULEM enim sese esse, idque non Fastis solum, aut promiscuis SENATUS CONSULTIS, sed *usualibus metallis* ad memoriam omnium temporum passim consignari. Neque enim sedem illam honoris à se ornari magis, quam sibi inde victurum decus acce-

In Nummis aliquot Urbium Græcarum ΑΣΥΛΟΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΣ.

QUIES AUG. in Nummo Maximiani.

Aurea FRUGES ITALIÆ pleno diffudit copia cornu. Horatius.

dere; eum esse titulum AUGUSTI *quem se decorare fatentur*; eum habitum, quo Aulæ Curia jungitur; qui socios Proceres nectit cum PRINCIPE, ut de communione utriusque muneris loquitur elegantissimus vates. Hinc PIETATIS SENATUS cum sui ordinis Principe, immo cum suo PATRE felix & pulcherrimum certamen; hinc EQUESTRIS ORDINIS & POPULI ROMANI in fovendo & amando suo Consule CONSENSUS, alacritas, studium. Quod vero Consularem decet, norit etiam se CENSOREM PERPETUUM: Unum itaque in Senatu generis humani delectum præ cæteris AMPLIATOREM CIVIUM, corrigendis publicis moribus, æstimandis singulorum fortunis, probandis omnium ordinum ingeniis: de quo etiam vere usurpetur, *vitam Principis* CENSURAM *esse, eamque* PERPETUAM. Turpe enim sibi ac ignominiosum fore, si idem CENSOR sit & auctor corrupti moris,

Claudianus.

PATER SENATUS in Nummo Commodi.

In Nummis Domitiani.

In Nummo Antonini Pii.

Delicti fias idem reprehensor & auctor.

Si det veniam corvis, ut columbas vexet; si dum forte cum Planco vel Paullo vis sibi aut vita CENSORIS deest, *sit ejus* CENSURA *neque* AUGUSTO *honori, nec Reip. usui.* Neque tamen sub *Calvo* NERONE, alium exitum haberi posse gravissimi & sanctissimi muneris, (licet ille *maximus & sanctissimus* CENSOR audiat duorum Hispanorum præconio) dum solæ vigent artes grassandi ad honores, adulatio fœda & accusatio turpior; eosdem amittendi probitas & fama prospera; agendi censum cupiditas & rapina insatiabilis; de vita & moribus singulorum statuendi, publica libido ac væcordia Principis. Illud ergo de se & sua CENSURA, sed à Satyrico dictum putet,

De Domitiano Quintil. & Martial.

FELICIA TEMPORA, *quæ te*
Moribus opponunt, habeat jam Roma pudorem.

Nec

Nec enim ſperandum ab eo, cui munitus ſemper adverſus omnem pudorem vultus, ut POTESTATIS illius CENSORIÆ, quam unus jam exercet, ſi non terrore, ſaltem verecundia coërceatur. Fruſtra ergo illum aut illi ſimiles caſuros in graviſſimam alterius Cenſoris reprehenſionem ; *Cujus eſt pudoris, quinimo inverecundiæ, cujus quod agere te videas, in eo alterum reprehendere? maledicti & criminis loco dare ea, quæ in te poſſint reciprocata viciſſitudine retorqueri.* Si vero ab officiis liberæ quondam Reipublicæ convertat oculos ad ſuum illud ſingulare CÆSARIS vel AUGUSTI faſtigium, intelliget continuo inſtrumenta illius ſecura eadem eſſe, quæ honeſta ; exſpectatione rerum bonarum erigere civium animos (in bona enim opinione ſitam virtutem parentium, juxta Principem Politicorum) SPEM proinde populorum de ſe conceptam, apta certe nec fallaci opinione CRESCENTIS Virtutis augere ; inſignem lauro Apollinea CONCORDIAM AUGUSTORUM, MILITUM, EXERCITUUM, PROVINCIARUM, & ſacram eorundem FIDEM, ut PUBLICA non minus quam privata bona, tueri religioſe ; HONOREM ac VIRTUTEM individua utriuſque communione etiam ambitioſe colere ; opes denique Imperii, non ad cupiditatem privatam, ſed ad LARGITIONES in Cives & LIBERALITATES publicas, hoc eſt ad præclaram gratificandi facultatem conferre, idque dextris non parcentibus. Nullam quippe majorem eſſe FELICITATEM AUGUSTI, ut etiam præclare dictum à Conſule, quam feciſſe FELICES ; addam ego ex contemplatione hujus monetæ, reputare locupletatas ab uno homine Tribus, immo audire LOCUPLETATOREM ORBIS TERRARUM ; DATIS iiſque repetitis CONGIARIIS inopiæ Plebis & MUNIFI-

Arnob. contra Gentes l. II.

Ariſt. Polit. lib. III. c. 3.

LARGITIO in Nummo Conſtantii Reginæ Chriſtinæ.

Vid. Arist. Polit. l. II. cap. 4. NIFICENTIÆ Principis eadem opera providere. Id enim esse Deorum muneribus uti sapienter, importunam pauperiem, semper publicæ exitiosam concordiæ, deportare in remotissimas insulas hominibus vacuas, non alere in amplissima & copiosissima Terrarum Urbe. Reputare tamen non unam illam urbem, sed totum Reipublicæ corpus, ut ex Platone tradit etiam in Officiis Tullius suæ procurationi commissum: PROFECTIONEM proinde in subjectas Provincias suscipere *cunctarum* PROVINCIARUM *parentem*; jacentes erigere: ductus in iis aquarum, derivatione fluminum, moles oppositas fluctibus; PORTUS, VIAS, TEMPLA, aliaque publica opera, tanquam præsentem ubique Divum, provide & sollicite curare, illumque à sublevatis Provinciis, aut CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS desumptum ASIÆ, AFRICÆ, ACHAIÆ, MACEDONIÆ aliarumque RESTITUTORIS titulum, Asiaticis, Africanis, Achaïcis, Macedonicis, ab iisdem vel CAPTIS vel DEVICTIS petitum, longe anteponere. Præclarum certe, in hanc laudis cum TRAJANO, ADRIANO, PIO, Capitol. in Pio. Ammian. Marcel. lib. XIV. MARCO communionem venire, sub quibus *cuncta floreant Provinciæ*; ad quorum PROVIDENTIAM numquam frustra *Provincialium sollicitudinem confugisse*, si tacerent eorum Annales, loquerentur hæc monumenta in longos annos; quæ incendia, terræ motus, inundationes, aliaque incerta casuum, in GLORIAM SÆCULI & in FELICEM REPARATIONEM eorundem locorum vertisse illos, publice adhuc contestantur;

Ut sese pariter diffudit in omnia regni
Membra vigor, vivusque calor redit urbibus ægris.

Inde Principem easdem jacentes bellorum injuria aut iniqui-

iniquitate fatorum deductis COLONIIS refovere, & communione Romani juris, simul propagare civitates, & augere Romanum nomen,

Urbibus augere terras, junctisque juvencis
Mœnia subcinctus curvo describet aratro.

Sit certe hæc LAUS JULIA, ut felicibus auspiciis liceat CORINTHUM adire volentibus, vel ut infausta quondam Romano imperio CARTHAGO, jam nisi SALVIS AUGUSTIS FELIX & incolumis esse nec si posset etiam velit; hoc est SALVA *Roma, quia* SALVUS *est* ALEXANDER. Neque tamen adeo reddere pristino nitori æmulas quondam civitates, aut late diffusas imperii partes, quam REDUCEM se votis poscentibus, aut ipsam arcem imperii, & caput rerum URBEM RESTITUTAM. Æquum enim esse APOLLINEM, non ACTIUM jam vel PROPUGNATOREM, sed SALUTAREM ac PALATINUM, suam servare non solum sed ornare sedem, (Laus Julia Corinthus in Nummis J. Cæsaris.)

Et PALATINAS *videt æquus arces.*

In PARENTIS itaque vel CONDITORIS laudem ac Decus cum ROMULIS aut Camillis adoptari (neque alias vulgo ab iis disjuncta RESTITUTORUM nomina) dum multis casibus, nec uno etiam funere defunctam RESURGENTEM vel RENASCENTEM ROMAM, tanquam iterum recidiva Pergama, novo & lætiori cultu exornat,

SURGE *precor veneranda Parens, & certa secundis*
Fide Deis, humilemque metum depone senectæ. (Claudianus ad Romam.)

Quo vero PUBLICA simul & AUGUSTI SALUS insistat pluribus munimentis, audiat ille non PATRIÆ solum, sed LIBERORUM etiam PATER. Habeat itaque Filios PRINCIPES JUVENTUTIS, senum aliquando futuros; qui jam virili animo non minus ac

toga, sub eo magistro ponant imperii tyrocinia, ut quos BONO REIP. NATOS, non optet adeo quam reddat patre meliores. Hinc ut NOBILISSIMOS decet, modo in SACERDOTIA COOPTATI; modo CONSULES DESIGNATI; modo consortes TRIBUNITIÆ POTESTATIS; Ceremoniis Deorum, saluti Reipublicæ, commodis Populi providere jam à teneris (velox enim fertur CÆSARIBUS ante pilos prudentia, & ante diem Virtus) ac invigilare adsuescant. Sint hæc rudimenta AUGUSTÆ SPEI, in quam surgunt opportune ORIENTES illi Ascanii; in quam feliciter crescit illa PROPAGO IMPERII, ne alienis artibus & curis obsessum male & occupatum animum, ut degenerem ac imparem adferant aliquando ad ipsum AUGUSTI fastigium. Ita tamen ne unquam in illis principatus meditamentis, terminos ætatis & concessa filiis cum DOMITIANO egrediantur; ne cum illo domini sui desertore, spreto Occidente ORIENS colatur, *exortus* licet, *uti æthereus sol*: sed ut cum MARCO in summis Patris obsequiis, PIETATEM filii in auctorem suæ dignitatis, cum PERPETUA ejusdem SECURITATE rependant. Parentem vero non solum sese vel Principem, sed IMPERATOREM etiam meminisse; Bellicam proinde gloriam Pacis artibus miscere, & *paci bonum ac timendum armis*; ut dicat adhuc aliquis, intuens hic ejus imagines non semel utraque lauru præfulgentes,

In Nummo Plautillæ.

Tacit. Histor. IV.

Et MARTIS *vultus*, *&* APOLLINIS *esse putavi.*

Hinc coram illum videas, modo Caduceum cum MERCURIO PACIFERO præferre, modo hastam cum VICTRICE MINERVA vibrare; tum DISCIPLINAM proprium decus Romani militis restaurare diligenter, tanquam conditorem ejus firmatoremque, ut de

de Trajano loquitur Plinius; ADLOCUTIONIBUS ardorem COHORTIUM, EXERCITUUM, signis & Vexillis eorum circundatum ulterius accendere, Coronis Virtutem militum remunerari; VICTORIA duce EXPEDITIONES adgredi militares; ita tamen ut eadem TERRA MARIQUE PARTA, & JANO CLAUSO in PACE quadam ÆTERNA non vero in æternis bellis, ORBIS TERRARUM requiescat,

PAX *missa per* ORBEM
Ferrea belligeri compescat limina JANI.

Quo sic diffusa per omnes terrarum angulos PAX AUGUSTA doceat, unum esse hominem qui MARTEM non PROPUGNATOREM magis, quam PACIFERUM referat; cujus TUTELA, quod de Numa Livius, per omne regni tempus haud minor PACIS quam Bello; cujus vigiliis & curis PACATUS ORBIS suam QUIETEM, sua imputet otia; & cui proinde ex æquo amorem ac venerationem debeat;

ORBI QUIETEM, SÆCULO PACEM *suo*
Hæc summa virtus; petitur hac cælum via.

Neque vero PACE inferius donum, tot REGNA, quod suo Heroi tribuit Curtius, aut reddita, aut dono data: non agros proinde, non Urbes amicis vel supplicibus ARMENIIS aut PARTHIS vulgo à Cæsaribus concessa (neque hæc munera decebant rerum Dominos), sed cupidius REGNA illis ADSIGNATA, & Regnis frequenter REGES DATOS:

His TRIBUIT REGES, *his obside fœdera sanxit.*

Nunquam certe obversatur mihi fastigium Romani Principis sublimius; nunquam Majestas ejus solito adhuc venerabilior, ac vere in apice suo posita; quam ubi illum video semper æmulo, nunc supplici Arsacidæ

dæ regium capitis decus circumdare; ipſumque REGEM REGUM Româ non ſemel petitum ac DATUM,

jus imperiumque Phraates
Cæſaris accepit genibus minor.

Novum utique genus inſolitæ LIBERALITATIS ac MUNIFICENTIÆ! muneris loco, id quod nullum inter homines majus eſt aut nobilius donum, obvia manu largiri. O immenſam propemodum exclamem, & cœleſtis æmulam beneficentiæ laudem! ô raram ſummæ fortunæ MODERATIONEM an MAGNIFICENTIAM! Tiaras ac Diademata haud aliter quam laureas aut querneas Coronas vel dare, vel reſtituere; pulcherrimum VICTORIÆ aut PARTHICÆ aut GERMANICÆ, aut DACICÆ præmium, per tot diſcrimina quæſitum, modo ſociis, modo etiam victo & gravi paullo ante hoſti ultro concedere;

In Nummis Tiberii & Commodi.

quoties hic prælia ſumpſit
Pro ſociis? quoties DONO *conceſſit amicis*
REGIBUS, *Auſoniò quæſitas ſanguine terras!*

Ubique vero domi ac foris, in Reſcriptis ac Imaginibus, TRANQUILLITATEM animi & CONSTANTIAM omni perturbatione vacuam, firmo mentis & corporis habitu præ ſe ferre;

Noſtræ Tranquillitati preces oblatæ. *Cod.Theod. l. 1. tit. 21.*

TRANQUILLUM *vultu, ſed Majeſtate ſerena,*
Mulcentem radios ſummittentemque modeſte;

metus certe, cupiditatis aut iracundiæ adfectibus immoto. Virtutem enim unicam vere ſemitam tranquillæ vitæ, non Satyrici magis fide, aut MARCI exemplo, quam ipſo uſu rerum & arcano dominantium ſenſu probari. In CLEMENTIÆ vero ac INDULGENTIÆ fama, qua ſi audimus gravem illum ac ſanctum Impe-

Imperatorem, *nihil quidquam* IMPERATOREM *Romanum melius commendat gentibus*, securius adhuc præsidium, quam in muris CASTRORUM aut PRÆTORIANORUM FIDE reponere. Hinc enim nec aliunde erumpere faustas illas & repetitas sæpius in absentem Patrum voces, ANTONINE CLEMENS DII *te servent*, ANTONINE CLEMENS DII *te servent*. Ultionem certe, solam exigui & infirmi animi voluptatem, probari non posse legitimis CÆSARIS hæredibus, quam non cœlestes aliæ belli ac pacis artes, sed agnoscente Cæsare vix illo inferiore, sola CLEMENTIA Deum fecit. Neque vel captandæ civium benevolentiæ, vel securitati retinendæ leve insuper momentum conferre, blanda quadam specie RESTITUTÆ LIBERTATIS, molestam Quiritium Nepotibus servitutis imaginem, ac intutum Principi tyrannidis odium opportune subducere. Sic posse quod ille aiebat, LIBERTATEM ac DOMINOS misceri, quod utrumque (sed quam pulchre!) confundunt non semel illorum imagines: neque enim sub OPTIMO PRINCIPE, res esse omnino disjunctas, libertatem ac Principatum. Finem vero TUTELÆ illius vel Procurationis, non esse commodum proprium, quod rejiciebat Plato, nec jura concedunt: non suam unius laudem aut voluptatem: sed nobiliorem longe & latius diffusum, GLORIAM nempe & GAUDIUM ROMANORUM; LÆTITIAM & REPARATIONEM TEMPORUM; UTILITATEM PUBLICAM; TELLUREM STABILEM aut STABILITAM; SALUTEM REIPUBLICÆ, PROVINCIARUM, immo GENERIS HUMANI; NOVUM SÆCULUM & FECUNDUM; immo ÆTERNAM non SÆCULI amplius, sed IMPERII FELICI-

M. Aurelius apud Vulcatium in Avid. Cassio.

Ut enim tutela, sic procuratio Reip. ad eorum utilitatem qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. *Cicer l. 1. de offic. ex Platone.*

TATEM. Non ergo *sapientes solum docere*, quod aiebat gravis Auctor, sed totam hanc memoriam aperte reclamare, *finem justi imperii* UTILITATEM *obedientium & SALUTEM æstimari.* Relinqui itaque Furiis suis exagitandum illud Cæsarum propudium, queri palam solitum de conditione suorum temporum, quod nullis publicis calamitatibus insignirentur; qui sui non memoriam, sed oblivionem imminere prosperitate rerum inverecundi profitebantur. An meministi Heroas apud Græcum vatem navem Deæ munus ingressos, sollicite manibus remos intorquentes, quo velleris aurei opima scilicet spolia reportarent? Quam vero jucundius Principem videre, cui aurum à Deo infusum ex Platonis sententia, sedentem ad Clavum Reipublicæ; quo secundo cursu AUREI SÆCULI beata & FELICIA TEMPORA, pulcherrimum certe donum generi mortalium daret;

Ammian. Marcellin. l. XXI.

Vid. Aristot. Polit. l. II. c. 3.

hæc quibus AUREA *possunt*
SÆCULA *cantari, quibus & Deus ipse canatur.*

Auream certe hanc esse AUGUSTI FORTUNAM, non quæ in privato Principis larario colitur, aut velut faustum imperii omen transit ad successorem; sed quam ubique diffusam commendat PUBLICA Imperii FELICITAS. Mercedem autem tot beneficiorum, non Coronas solum aureas vel querneas, ob SERVATOS socios aut CIVES, non tantummodo ramum vel Lauri, vel Palmæ, vel Olivæ, ut DOMITORI GENTIUM BARBARARUM, aut FUNDATORI PACIS & QUIETIS; non TRIUMPHI duntaxat honorem, aut Statuas Equestres, Arcus, Tropæa, Columnas, Clypeos, præclara licet illa vel insignia GLORIÆ, vel MEMORIÆ præsidia frequentia in iisdem Nummis; sed potiora adhuc longe,

Accla-

Acclamationes Populorum frequentes, FELICEM illius immo FELICISSIMUM ADVENTUM, quem venti quippe fugiunt & cœli nubila, ore adhuc magis & mente, quam sacrorum apparatu celebrantes; gratiorem omnibus laureis OPTIMI PRINCIPIS, aut PATRIS PATRIÆ appellationem: VOTA pro AUGUSTI SALUTE & incolumitate alacriter SUSCEPTA PRIMIS DECENNALIBUS, & SECUNDIS MULTIPLICATA cupidius; à cujus nempe SALUTE velut filo pendere statum Orbis Terrarum intelligunt, nec fictis proinde vocibus exclamant; AUGUSTE *Di te nobis servent, vestra* SALUS *nostra* SALUS *vere dicimus, jure dicimus*. Ejusdem vero defuncti communi summis & imis lege, pleni quidem annis sed quasi adolescentis desideratum cum PIO apud præsentes nomen; MEMORIAM vero apud posteros FELICEM; ÆTERNITATEM in omnium semper animis ac ore victuri, & decretis à volentibus non ab invitis Patribus, immo miro omnium ordinum acætatum consensu (ut de PIO & MARCO referunt auctores) supremis DIVORUM honoribus, consecratam pristinæ virtutis famam.

Lib. VII. C. Theod. t. 20.

Cum jucunditate à Senatu Divus est appellatus cunctis certatim adnitentibus. Capitol. in Antonino Pio.

O quæ cura Patrum! quæve Quiritum
Plenis honorum muneribus tuas
AUGUSTE *virtutes in ævum*
Per titulos memoresque Fastos!

Neque illum enim modo proximum tempus, lucemque præsentium temporum (quod de Oratore suo Fabius, de PRINCIPE verius loquuntur & prædicant hæc monumenta), sed omnem posteritatis memoriam spatium vitæ honestæ & curriculum laudis existimare;

Et cum tempora temporibus præsentia confert
Præteritis,

addam & cum futuris lubentius. Hoc esse quippe apparatissimum solenne sui funeris, huic æri totiens commendatam & eodem ære quæsitam, ÆTERNAM Civium ac sociorum MEMORIAM: neque adeo laudationes pro more susceptas ab hæredibus aut propinquis, quam in mortuum, TITUM puta aut illi similes, grates & laudes ultro congestas ab amplissimo ordine, *quantas ne vivo quidem unquam, aut præsenti.* Eas proinde inferias dissimillimo illius fratri, aut geminis eidem CAIIS, COMMODIS, aliisque relinquendas, quæ in *abolenda omni* MEMORIA, titulis & imaginibus delendis, ut justa Manibus eorum debita, magno Patrum consensu decernuntur. Hanc enim Tyrannorum certissimam esse infamiam, ut ubique famæ illorum monumenta diruantur; *ut Heracliani vocabulum nec privatim nec publice ulla* MEMORIA *teneat*; sed illacrymabiles iidem ignotique longa nocte urgeantur. Inclytæ vero & jucundæ recordationis Principes, gravissimæ illius TUTELÆ oneribus feliciter soluti, & AUGUSTA illa statione cum immortali laude peracta, cœlestem animam, quod ille dixit de laudatissimo CÆSARE, cœlo tandem reddant. Ibi vere jam AUGUSTI, neque antea certe BEATISSIMI, liberi invidia, procul à contentionibus & vicibus rerum humanarum, famam in tuto collocatam intelligant; ibi consequantur eam, quæ post fata præstari verius solet ac lubentius, venerationem; & qua pridem

Suecon. in Domitiano.

Lib. XV. C. Theod. tit. 9.

Ecce Palatino crevit reverentia monti.

Hic demum reperiant suavem illam REQUIEM OPTIMORUM MERITORUM; hic SIDERIBUS RECEPTI, cum illo decessore suo JULIO, primo auctore sublimis illius, ante inter homines, mox inter cœlites fastigii; vertantur in totidem sidera, (quippe

sunt

sunt stellæ Procerum similes) quæ auratis bis sex radiis lucida, in clarissima cœli parte fulgeant;

Huc fortes animæ, dignataque nomina cœlo,
Corporibus resolutæ suis, terræque remissæ,
Huc migrant ex orbe.

Ibi denique ex opinione eorundem temporum, non otiosi cum Dis genitalibus ævum degant, sed ut Propitii votis mortalium adsuescant vocari; ut ultores jurandas aras per eorum numina statui sibi videant; ut vigiles ex illo vertice orbem prospiciant communem, cœlestique providentia, quod humana vel precaria antea faciebant, rebus humanis fata decernant. Hæc omnia vero Princeps non hauriat solum in umbra vel porticu, nondum ipse protractus in lucem ac verum discrimen; non à Doctoribus intempestivæ nonnunquam cum Musonio, inanis ut plurimum sapientiæ, certe nullo usu rerum aut parte idonea publici muneris, fidem consultorum & moderantium auctoritatem consequutis. Hæc à Patribus audiat, è quibus Augusti nascuntur; intelligat ab universo illo Ordine, cujus Consiliis æternæ urbis incolumitas firmatur; æri videat incisa, perpetuis Senatusconsultis, ne unquam cogitet de abolendis sanctis illis & immotis Principatus sui legibus; sciat denique salutarem monetam inservire promiscuis singulorum usibus, ut ab omnibus officii sui partes reposci ex æquo & exspectari intelligat:

Senatus Populusque non divisis locis, sed in una sede Propitium Deum dixit. Capitolin. in Marco Aurelio.

O nunc Argentum, *& Marmor vetus,*
Æraque *& artes Suspice!*

Quis enim cassus adeo lumine, ipsam non tam Principum, quam Principatus imaginem haud agnoscit in his Nummis? quis non videt hic Ænea felicior, cœla-

ta in omni metallo vere fortia Patrum, vel Nepotum verius facta? ac proinde *neque animum pictura pascit inani.*

Dubius equidem pendeo, suavissime OCTAVI, an alibi Poëtarum fabulæ, vel Sapientum præcepta, vel Ægyptiorum hieroglyphicæ, obscura illa aut vere inania simulacra, luculentius adumbrarint OPTIMI PRINCIPIS & FELICIS REIPUBLICÆ effigiem & exemplar. Illud vero scio plurimum eisdem vel Poëtis vel Sapientibus lucis & splendoris accessurum, si liberet hic in varia singularum Virtutum Symbola accuratius inquirere. Jucunda quidem nec inutilis pluribus artibus ac disciplinis contemplatio; sed quam in antiquariorum libris vel thesauris obviam, licet hujus elegantiæ cupidis inde continuo petere. Monuisse id obiter liceat, SPEM in Nummis, non herbam trifolii, ut existimabat Ant. Augustinus, sed revera lilium, ut monuerunt alii, opportuniori Symbolo præferre; quod ex monumentis plasticis Romæ nuper cum eodem illo SPEI habitu effossis, certo mihi demum licuit. Unde lucem quoque mutuatur Artemidorus, eamque vicissim commodat his Nummis, qui Coronas ex liliis plexas, ut certum rem in spes differendi ac prolatandi augurium notat. FIDEM etiam & CONCORDIAM, duplicis Dextræ illiusque implicatæ symbolo, non immerito in iisdem Nummis signari: hoc est, *datas* FIDEI *manus*, ut in Thyeste loquitur Seneca, & ante illum Ovidius,

Oneirocrit. lib. I. c. 79.

> *Jura*, FIDES *ubi nunc commissaque* DEXTERA DEXTRÆ,

aut sicut alibi innuit Annalium scriptor; *Mos est Regibus, quoties in societatem coëant*, IMPLICARE DEXTRAS. Neque enim summum illud apud Romanos

Tacit. Annal. XII.

solum,

ſolum, ſed apud Barbaros quoque pignus Fidei & Securitatis: ut rem alias obviam egregie illuſtrat hic Joſephi locus, agens de colloquio Artabani Parthorum Regis, & Romani Præſidis; *Et* DEXTRAM *dedit, tanquam maximum confidentiæ argumentum apud omnes illos Barbaros; neque enim* FIDEM *fallet quiſquam ex iis, datâ ſemel* DEXTRA, *neque* FIDEM *habere dubitabit, tale ſecuritatis Pignus ab iis nactus, à quibus injuriam ſibi metuere poterat.* Ut non mirum *renovari* DEXTRAS pro Fidei aut Fœderis redintegratione uſurpaſſe Regem Regum apud Germanicum; aut jam olim à Numa FIDEI ſolemne inſtitutum, cui Flamines manu ad digitos uſque involuta rem divinam facerent: hinc denique ſicut alias corporis partes ſingulis Numinibus, ita DEXTRAM FIDEI à Phyſicis conſecrari, ut notat Servius. Sed hæc trita: illud non ita forte, hinc etiam morem illum vetuſtiſſimum jam olim promanaſſe, ut ad abſentes Legiones & Exercitus, tanquam præſens hoſpitii & concordiæ teſſera, DEXTRÆ mitterentur. Tacitus; *Miſerat Civitas Lingonum* VETERE INSTITUTO *dona legionibus*, DEXTRAS *hoſpitii inſigne:* alibi vero, *Centurionemque Siſennam* DEXTRAS CONCORDIÆ *inſignia*, *Syriaci* EXERCITUS *nomine ad prætorianos ferentem variis artibus adgreſſus eſt.* Quæ mire certe illuſtrant plures illi Nummi, in quibus duæ Dextræ junctæ, cum inſcriptione CONCORDIA aut FIDES EXERCITUUM; aut ſimiles Dextræ impoſitæ perticis ſignorum militarium; aut Manus aliàs addita imagini Auguſti ab aliqua Colonia, cum in Fidei procul dubio ſymbolum, tum in hoſpitii id genus memoriam.

Lib. XVIII. cap. 12.

Tacit. Annal. I.

Liv. lib. I.

Ad lib. III. Æneid.

Hiſtor. lib. I.

Ut

Ut neque mirum cuipiam videatur, eodem Symbolo implicatæ utriusque Dextræ, AMOREM, PIETATEM aut CARITATEM MUTUAM duorum AUGUSTORUM, signari in nummis Pupieni & Balbini; hoc est, ut de socero suo & illius conjuge loquitur idem Tacitus, *vixeruntque mira* CONCORDIA *per* MUTUAM CARITATEM. Illud forte magis insolitum, PATIENTIAM, Christi potius quam Stagiritæ sectatorum lauream, & vulgo privatæ magis quam regiæ sortis decus, commendari in gentili & supremi in terris fastigii Principe. Id vero arguit nummus Hadriani, à Cl. Seguino nuper admodum vulgatus, in quo sedens occurrit cum patera & hasta mulier, inscriptæ autem litteræ PATIENTIA AUGUSTI COS. III. Quo jure vero, aut qua fronte, eam sibi laudem vindicarit

In Vit. Agricol.

carit Hadrianus, non quærimus hoc loco; & nota viri indoles parum ſedata, nec dolorum in extremis, nec injuriarum umquam tolerans nimium videtur refellere. Ut hoc etiam addam, MUNIFICENTIAM apud Romanos, ævo Cæſarum maxime, eam Principum laudem proprie denotaſſe, quam in Muneribus, ſeu ſpectaculis edendis, & ſolenni ludorum apparatu publice oſtentabant, & quam in Officiis Tullius *munerum largitionem* vocat, *Indulgentiam* autem præter alios in Antonino Pio Capitolinus. Quæ res, vel ex Nummis Antonini Pii & Severi obvia, in quibus Elephantis Symbolo eadem exprimitur; & clarius ex præclaro & rariſſimo nummo Gordiani Pii, inſpecto mihi inter alios nummos Gazæ Mediceæ, in quo amphitheatrum & homo Elephanti inſidens,& pugnans cum Tauro occurrunt, cum inſcriptione MUNIFICENTIA GORDIANI. Hinc ut Elephantis hoc loco, ſic eo ſenſu Leopardorum Munificentia apud Symmachum, qui inde non parum illuſtratur; *ſacras mihi litteras Julius Agens in rebus exhibuit* LEOPARDORUM MUNIFICENTIAM *continentes*; alibi vero cupit MUNIFICENTIAM *Libycarum largitione mutari*. Cujus tamen vocis genuina illa, nec alias arcana ſignificatio non obſervata, eruditis aliquot in explicatione veterum auctorum non ſemel impoſuit.

Lib. VII. epiſt. 59.
Lib. II. epiſt. 46.

DISSERTATIO TERTIA.

DE

PRÆSTANTIA ET USU NUMISMATUM ANTIQUORUM.

Quamquam vix mihi fructus otii datus esse videatur, ad utriusque nostrum præclara studia pro dignitate celebranda, non committam tamen, ut quasi in limine suscepti operis inchoata nobis tractatio conticescat. Neque enim te fugit, cum in infinita quadam varietate litterarum, tum in artibus aliis ac disciplinis versari hanc omnem memoriam, quæ nobis hic velut postliminio excitanda, & in nova quadam luce collocanda veniebat. Quando autem hoc oneris mihi semel imposui, & erecti expectatione homines plura hic videntur à nobis flagitare, dabo operam, ut in hac etiam mea vel vitæ occupatione, vel otii penuria, quantum fieri poterit, nostris simul studiis & eorum obsequar voluntati. Tu vero, nobilissime OCTAVI, omnium optime judicabis, an quod ab initio operis suscipere ac polliceri visus sum, dum amplissima huic studio præmia vel ad usum vel ad delectationem proposita prædicavi, sim hoc labore nostro, nec mediocri quadam exercitatione consequutus.

Haud dubitas equidem NATURALI etiam SCIENTIÆ lumen aliquod ex antiquis Nummis adfulgere, seu

ſeu PROPRIETATES ANIMALIUM, aut FORMAS eorundem; ſeu PLANTARUM etiam FIGURAS conſulamus. Hinc enim videre in iis licet Animalia ob inſitas ſingulis proprietates, ſuo quæque numini ſacra, *Aquilam* & *Capram* Jovi; *Pavonem* Junoni; *Gallum* Mercurio & Æſculapio; Cybele ac Soli *Leonem*; *Pantheram*, *Tigrim* & *Caprum* Baccho; *Porcum* & *Dracones alatos* Cereri; *Serpentem* Æſculapio; *Ibim* & *Anſerem* Iſidi; *Cornicem* & *Cygnum* Apollini; *Delphinum* & *Equum* Neptuno; *Cervum* & *Canem* Dianæ; quæ ex Poëtis non ſolum, ſed Antiquariis etiam vulgo jam nota. *Cervum* alias non Dianæ ſolum, ſed fratri ejuſdem ob curſus velocitatem ſacrum, prolatis aliquot nummis noviſſime docuit elegans hujus mercis propola Petrus Seguinus; unde appoſite plane flammea illi veſtigia tribuit Veronenſis veſter, Circa Proprietates Animalium.

Flammea prævertet celeris veſtigia cervæ. Catull. in Epith. Pelei.

Gryphas etiam Apollini ſacros haud magis ex Philoſtrato, Heliodoro, aliiſque colligas, quum vel ex ſignato eodem ab urbibus vulgo Apollini devotis, ut in nummis ΑΚΤΙΩΝ, vel juncto etiam cum tripode in numiſmate ΚΥΤΟΡΙΩΝ, apud Goltzium; aut alias ex Gallieni nummis, in quibus Gryphus depingitur cum epigraphe APOLLINI CONS. AUG. ſeu *Conſervatori Auguſti*.

Corvum præterea & *Delphinum* in ejuſdem Apollinis tutela exſtitiſſe, recte ad Manilium notavit magnus Scaliger, ex nummis Quindecim virum, in quibus ſignatur Tripus cum Corvo in inferiori parte, & Delphino in ſuperiori. Sed de hoc nummo paullo infra, de Corvo vero ſacrato Apollini, ut aliunde, ita ex Plutarcho liquet ac Porphyrio. Sic *Noctuam* Minervæ plerique Athenienſium, & Tarentinorum aliquot Nummi ad- De Iſid. De Abſtin. l. III.

judicant: de cujus tutelæ ratione vide differentem a-
Orat. XII. licubi Dionem Prusæum. Noctuam certe sapientiæ Symbolum arguit præterea nummus aureus magni Constantini, in quo eadem in cippo cum epigraphe SAPIENTIA PRINCIPIS PROVIDENTISSIMI. Hinc Noctua imposita columnæ Trajani in nummo ejusdem Seguini, quo providentia illius Principis, duraturo apud posteros indicio notaretur. Ut minus jam mirum videatur, sub Noctuæ Symbolo eandem Minervam apud Ægyptios depictam, quod tradidit
Lib. II. de vit. Apoll. c. 9. alicubi Philostratus. Ita quoque, *Columbas* Veneri, Cypriorum nonnulli nummi rariores addicunt. Quo referri etiam possunt insignes Erycinorum in Sicilia, & duo inter alios apud Parutam depicti, cum Columba in utroque, & cum Veneris, tum biformis senis effigie.

Qui-

Quibus nummis ſingularem quandam lucem fœnerantur duo præclari ſcriptores [a] Athenæus ac [b] Aſtianus; ex quibus intelligimus feſtum fuiſſe apud Erycinos dictum Ἀναγωγία, proficiſcentis nempe Veneris, quod nullæ tum eſſent Columbæ, alias circa templum illius Deæ frequentes; alterum vero, ſolemne dictum Καταγωγία ſeu revertentis Deæ, quo Columba nuda & purpurea prævolabat rurſus ad Deæ fanum, ſequebantur aliæ. Signant utique rei memoriam cum columba illa priori nummo expreſſa in corona laurea, tum vel maxime hinc Erycina, illinc itidem Columba in poſteriori depictæ. Quo ſpectare etiam obſervo alium Nummum Erycinorum Gazæ Mediceæ, in quo illinc caput virile ornatum ſpolio leonino, hinc Pharetra, Clava, & Columba conſpiciuntur; quorum illa ad Herculem Erycis in eo tractu victorem, hæc ad ſacrum Veneri locum, & Feſti ac Columbæ hujus memoriam omnino ſunt referenda. Alias eodem Καταγωγίω nomine, ſed alterius generis feſtum Epheſiis celebratum legas in Actis Martyris Timothei apud Photium. Mitto vero tricipitem *Cerberum*, quem Plutoni vindicat Trallianorum Nummus pulcherrimus Mediceus. Cauſas vero adferent Mythologi & Sÿmbolorum interpretes, nec enim nugari hic vacat. *Serpentem* vero & *Draconem* Felicitatis, Victoriæ, Salutis ſymbolum frequenter fuiſſe, non apud Ægyptios ſolum, ſed apud Græcos etiam & Romanos, tot Nummi clariſſime oſtendunt, ut mirer eruditiſſimum Gevartium id inficias iviſſe. Res enim obvia ex priſcis monumentis; quamvis non id promiſcue cum Joanne Triſtano, ad omne Serpentum genus retulerim, ſed ad illos maxime, quos ἀγαθοὺς δαίμονας, ſeu pro bonis

[a] lib. I X.
[b] lib. Var. I. c. 15. & Animal. I V. 2.

Cod. CCLIII. Pag. 1401

Geniis habitos, ex Servio discimus, & de quibus Lucanus meus,

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones.

Verum de his agetur mox uberius. Sic *Elephantis* diuturnitas vitæ præ cæteris animalibus Aristoteli tradita, ÆTERNITATIS nomine ac Symbolo in iisdem non semel adumbratur. Inde haud ignotus ille Pori Elephas apud Philostratum, cui torquem aureum ab Alexandro injectum, eundemque ultra quadringentos annos refert vitam produxisse. Occurrunt præterea iidem Elephantes lychnum ceu facem proboscide gestantes, in præclaris aliquot Nummis Antiochi Dionysii; ministerio haud alieno à reliqua hujus animalis industria tot scriptoribus decantata, & de qua inter alios Manilius,

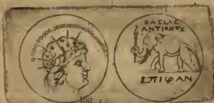
De vit. Apoll. lib. 1. cap. 6.

Cumque Elephante loqui, tantamque aptare loquendo
Artibus humanis varia ad spectacula molem.

Certe spectaculo hic minus admirando, quam eosdem videre funambulos in Theatris Romanorum; aut alias pila ludentes; aut in munere gladiatorio Germanici, solennibus epulis admotos, earundem promuscidum opera, ut moderatos convivas, cibum ac potum decenter sibi ministrantes. Nota res ex Seneca, Suetonio, Æliano, aliisque id genus probatis aut oculatis auctoribus. Sed quod magis appositum, ut vel inde pateat, unde morem illum horum λυχνοφόρων Elephantum acceperit Julius Cæsar, de quo diserte tradit Suetonius, *adscenditque ad lumina quadraginta* ELEPHANTIS *dextra atque sinistra* LYCHNYCHOS *gestantibus.* Idem narrat Dio, quoad illos δαδέχους Elephantas, πολλῶν δὲ ΕΛΕΦΑΝΤΩΝ ΛΑΜΠΑΔΑΣ ΦΕΡΟΝΤΩΝ, ἐκομίσθη, *Multis autem* ELEPHANTIS FACES FE-

L. XLIII.

FERENTIBUS *deductus est*, quamvis in eo dissentiant, quod ille in Capitolium, hic domum à cœna deductum ea pompa Cæsarem narrent. Unde jam opinor, minus erit ingratum id genus λυχνοφόρον Elephanta producere, qualem cum Gaza Palatina & Medicea, tum suis & majorum meritis amplissimus Joachimus Camerarius noster mihi subministravit, harum quoque lautitiarum cupidus sectator.

Neque vero mirum in Syriæ Regis nummo signatum videre Elephantem, qui apud veteres legit, successores Alexandri passim usos Elephantis, & teste Agatharchide, institutam quondam Elephantum à Philadelpho venationem; aut vero apud [a] Athenæum & [b] Plutarchum observavit, Seleucum inter hujus Antiochi Decessores, dictum Ἐλεφαντάρχην, ob copiam datorum illi Elephantum; haud aliter nempe ac de Rege Pegu in India memorant nonnulli, vocari illum Regem alborum Elephantum. Unde & Strabo illustratur, qui in regione Syriæ prope Laodiceam quingentos Elephantas ab eodem Seleuco ali solitos narrat. Ex quo nummo illud præterea colligas, Suetonio *Lychnuchos* & Dioni λαμπάδας in simili Elephantum ministerio dictos, nihil aliud revera, quam δᾶδας seu faces exstitisse;

Cap. I. apud Photium Cod. CCL.

[a] Lib. VI.

[b] In Demetrio.

Lib. XVI.

se; quas utique voces, λυχνέχυς, λαμπάδας, φανὲς, δᾷδας, promiscue veteribus usurpatas, ex [a] Athenæo discas & [b] Polluce. Neque debuit certe, ut obiter hoc addam, *lychnuchus* ille Ciceronis *ligneolus*, tantum negotii eruditis antiquariis facessere, in cujus explicatione æstuantes videas Cl. Smithium & Fortunium Licetum, ac postremum inprimis miras loci illius emendationes tentantem in opere de lucernis antiquorum postremæ revisionis. At consuluissent Athenæum, qui diserte Ξυλολυχνέχυ, seu *Lychnuchi ligneoli*, ut verbum sonat, dicit Alexin meminisse, neque illum dissimilem *Obeliscolychno*, cujus Theopompus meminerit, & de quo videndus etiam Pollux. An vero felicius eidem Liceto, aliisque successerit, λυχνοφόρυς, non jam Elephantas, sed Dracones ex Nummis antiquis itidem producere, infra alio loco discutietur. Alias vero tædas seu faces accensas, non jam in Elephantis promuscide conspicuas, sed Vulpium caudis adligatas juxta Samsonis factum, apud Ovidium legisti proculdubio; unde & Vulpes Lycophroni ac Hesychio λαμπυρὶς dicta videtur, ut erudite observat doctissimus Bochartus.

[a] Lib. xv.
[b] Lib. viii. cap. 18. & lib. x. c. 26.
Lib. xv.
Lib. iv. Fast.

Capricornus, qui non tantum inter signa cœlestia, sed Augusti etiam Sigilla & Nummos locum invenit, in iisdem & altero Nummo Hadriani rariore abundantiam & felicitatem notat. *Apes* ob multiplicem industriam & mellis præstantiam, Sapientiæ etiam & dignitatis symbola, plurimi Græcorum, Romanorumque Nummi arguunt; quorum aliquos illustravit non ita pridem hujus veteris elegantiæ optimus interpres, Petrus Bellorius noster. *Aquilam* præterea mitto, perpetuum quoddam Providentiæ, Divinitatis & Imperii, geminas autem Aquilas Orientis & Occidentis in iisdem sym-

ſymbolum, *Phœnicem* æternæ & novæ vitæ, *Upupam* aut *Ciconiam* Pietatis, *Cornicem* Concordiæ, *Bovem* autem Fertilitatis, aliaque id genus magis trita, quorum etiam cauſſam quis ignorat? Quamvis aliàs *Boves* miſeriæ ſymbolum ob perpetuos illius animalis labores, & in ſomnis viſos malum portendere, duo ſomniorum interpretes cum Eſſæus apud Joſephum, tum Aſtrampſychus in Oneirocriticis contendant. Lib. Ant. XVII.c.15.

FORMAS vero *Animalium* terreſtrium, aëreorum, aquatilium, vulgo minus notas, aut de quibus diſſentiunt nonnunquam priſci & recentiores Naturæ conſulti, iidem Nummi in conſpectu ponunt. Sic HIPPOPOTAMUM Philippi & Otacillæ Numiſmata, ſatis arguunt, quare idem Equi non ſolum, ſed Bovis nonnullis veterum, aliis Porci Marini etiam nomine nuncupetur. Ita enim in iis expreſſus eſt, ut cauda & dentibus Aprum, pedibus autem diviſis & mole corporis, Bovem referat, cætera fœde ſimus, & ad Ariſtotelis potius, quam Herodoti aut Diodori deſcriptionem comparatus. Neque tamen recentioribus accedo, qui proinde à ſola magnitudine *Equi Marini* vel *Fluviatilis* verius nomen illi inditum credunt; quum diſerte Ariſtoteles & jubam inſtar Equi, & vocem ejuſdem ſeu hinnitum, interiora denique Equo & Aſino ſimilia referat; unde etiam Hippopotami nomen illi adhæſiſſe crediderim. Accedit inſuper alia maxillarum, ventris, ac pedum, niſi quod diviſæ ſunt ungulæ, cum Equo ſimilitudo, quam illi quoque tribuit Achilles Tatius: ἐςὶ μὲν ΙΠΠΟΣ τὴν γαςέρα καὶ τοὺς πόδας πλὴν ὅτι σχίζει τὴν ὁπλήν, hoc eſt, *quod ad ventrem pedeſque attinet Equus eſt, niſi quod diviſas habet ungulas*, non ut vulgo Interpretes, *biſidas*. Unde quoque de eadem bellua Calpurnius,

Circa FORMAS Animalium.

Hiſt. Animal. lib. II. cap. 12.

Lib. IV. de Clitoph.

Eclog. VII. *& EQUORUM nomine dignum*
Sed deforme pecus, quod in illo naſcitur amni,
Qui ſata riparum venientibus irrigat undis.

Sed præter Achillem illum, diligentem utique ac domeſticum pictorem hujus animalis, patebit res clarius ex ſequenti ejus ſchemate, obvio jam in Cimeliis Antiquariorum.

En, juxta optimos auctores, caput hujus belluæ rotundum & grave; reſimum roſtrum; cauda Apri; juba ac venter velut Equi; ungulæ inſtar Boum diviſæ, neque tamen eædem ſolum bifidæ, ut vulgo Plinius, Ammianus, aliique etiam è recentioribus tradidere. Sed gravior adhuc error Ammiani, qui eaſdem bifidas, ut ibi legitur, ungulas ad ſpeciem Equorum tribuit huic feræ in nuperis editionibus; ac proinde loco, ut omnino crederem, in tam abſurdo mendo vel corrupto, vel hiulco. Equidem novi Equum prodigii loco Julio Cæſari natum, fiſſis in duas partes prioribus ungulis, ſi fi-
Lib. XXXVII. des habenda Dioni Caſſio. Sed hoc nihil ad Ammia-
Lib. XXII. num, cujus hæc verba vulgo referuntur; *Hippopotami quoque generantur in illis partibus ultra animalia cuncta ratione carentia ſagaciſſimi, ad* SPECIEM EQUORUM *bifidas habentes ungulas, caudaſque breves.* Quis poſtrema hæc graviſſimo auctori credat excidiſſe? Non ego certe: unde loco *Equorum*, libenter *Boum* legerem; utique appo-

apposite ad rei veritatem, & ad Nummorum simul ac auctorum fidem. In eo enim non ad Equorum, sed ad Boum speciem accedit Hippopotamus, quod divisas habeat ungulas, in quo maxime ab Equis differt, ut bene notavit Achilles Tatius. Sic Plinius; *Major in altitudine in eodem Nilo bellua Hippopotamus editur ungulis bifidis*, QUALES BOBUS. Et pridem Aristoteles; *Equo fluviatili, quem gignit Ægyptus, juba Equi*, UNGULA QUALIS BOBUS. Mole quoque corporis maximo Bovi similem tradit laudatus modo Achilles, non Heros quidem Phthius, sed Alexandrinus Sophista. Unde factum etiam, ut non tam inter Equos, quam inter Boves relatum fuerit à multis scriptoribus hoc animal. At sciolus aliquis antiquarius, habita ratione nominis hujus feræ, aliorumque cum Equo communium, locum Ammiani ab aliquot jam sæculis videtur interpolasse, cui accessit postea infelix Gelenii in eodem supplendo industria. Agnovit quoque lectionis vitium doctissimus Ammiani editor, sed non sanavit; neque verum Æsculapium velim me hic omnino præstare, ubi nullum à scriptis libris remedium. Siquis malit proinde, levi distinctione poterit locum juvare, *ultra animalia cuncta ratione carentia sagacissimi, ad speciem Equorum, bifidas habentes ungulas, caudasque breves*: ut hæc postrema non ad *speciem Equorum* referantur, sed singula sejunctæ sint proprietates hujus animalis, quibus Equum juxta, Bovem & Aprum refert. Alias frequentem ejus figuram videas non in Nummis solum sæcularibus, sed in aliis percussis in Ægypto, maxime in quibus Nilus adumbratur. Unus enim ille, ut notum, ex portentosis maxime Fluvii illius incolis; unde præter vulgaris honorem arundinis, qui illi cum fluminibus aliis solennis, adjacens Hippopotamus, tan-

Lib. VIII. c. 25.

Lib. II. Histor. Anim.

quam germanus illius & peculiaris fœtus, Parentem arguit in nummis aliquot HADRIANI cum inſcr. NILUS.

Neque abſimiles occurrunt aliquot Nummi Trajani. Circumſtantes etiam nonnunquam pueros obſerves; ſicut eoſdem quoque præfert Statua Nili Vaticana, & ejuſdem fluvii πολυγόνου effigies apud Philoſtratum; quos alias in Ægyptiis NILI picturis familiares notaſſe jam olim Heliodorum, & νάνους τοῦ Νείλου dictos alibi memini me legiſſe. Sed præter modo adlegatos, videas quoque Niloticum hunc vel Ægyptium Elephantem, ut vocatur Achilli Tatio hæc bellua, Hebræorum autem *Behemoth* juxta doctiſſimum Bochartum, in præclaris aliquot Nummis Ægyptiis Claudii ac Neronis Gazæ Mediceæ. Alias *Equos* revera *Marinos*, ſuperiori nempe parte equina, inferiori autem in piſcem deſinentes videas cum in denariis Atratinorum gentis Semproniæ apud Urſinum, tum in variis maritimorum locorum Nummis. Omitti vero hic nequit ſine nota inſignis error eruditi Antiquarii, qui ludis ſæcularibus à Philippo Imp. celebratis, h. e. millenario ab U. C. quo ſuperior Nummus percuſſus, cum feræ hujus effigie, eandem nunquam ante Romæ ſpectatam confidenter adſeruit. At præter [a] Capitolinum, [b] Lampridium aliosque, Plinium & Ammianum conſulere potuiſſet, qui

Jo. Himmelar. ad Numiſ. Areſch. Tab. XLI.

[a] In Anton. Pio.

[b] In Elagabalo.

qui ædilitate Scauri (hoc est tribus & ultra ante Philippum sæculis) primum Romæ conspectum hoc animal, ac per plures dein ætates in urbem deductum tradunt. Quod vero addit idem Marcellinus sua ætate Lib. xxII. non potuisse eandem feram amplius inveniri, adsentitur ei quoque Themistius; quamvis proxime ante Orat. x. Ammiani ætatem, Cari nempe ac filiorum temporibus, decorasse adhuc Hippopotamum amphitheatricas voluptates, liqueat ex adlato paullo ante Calpurnii loco. Neque sequutis Ammianum ætatibus, fefellit Editorum industriam, qualiscunque prædicata hujus animalis sagacitas.

Neque minori voluptate adficiunt obvii passim in iisdem Nummis ELEPHANTES, modo bijuges, modo quadrijuges curribus juncti, non terroris amplius, sed triumphalis pompæ apud Majores vestros argumenta. Hinc productus etiam paullo ante δαδȣ̃χος Elephas, & ex simili ministerio, J. Cæsari olim exhibito, obiter illustratus. At vero non prætereundus hoc loco ornatus ac loricatus ad pugnam Elephas; unde veterum quorundam auctorum loca de hoc more haud parum lucis fœnerantur. Exhibet vero eum inter alios sequens Philippi nummus.

Non repetam hic quæ in genere de bellico hujus animalis usu, qui ab Indis ad reliquas gentes dimanavit, ex auctorum veterum lectione omnibus obvia sunt & exposita. Illud forte majus erit operæ pretium admonere, inde factum, ut non minus quam homines, ferro etiam munitus Elephas in aciem procederet. Quum enim ob ingentem corporis molem jaculorum & telorum ictibus pateret bellua, in qua potissimam victoriæ fiduciam videbantur collocare, qui earum opera in bello utebantur, hinc morem etiam illum receptum crederem, ut lorica præmuniretur. Tales Elephantes olim ab Antiocho Eupatore in aciem contra Judæos educti,
Lib. II. cap. VI. v. 43. ut notum ex Auctore Macchabæorum; Καὶ εἶδεν Ἐλεάζαρ ὁ Σαυαρὰν ἓν τῶν θηρίων τεθωρακισμένων θώραξι βασιλικῷ, καὶ ἦν ὑπεράγον πάντα τὰ θηρία, καὶ ὤφθη ὅτι ἐν αὐτῷ ἐστιν ὁ βασιλεύς· *Videns vero Eleazar dictus Sabaran, unam ex bestiis loricatis indutam lorica regia, quæ erat superior omnibus aliis bestiis, & visa est illi Regem ferre.* Instructos eodem modo contra Cæsarem Scipionis Elephantes ex
De Bello Africano. Hirtio quoque discimus; *ornatusque ac loricatus Elephantus quum esset, quæ pars ejus corporis nuda sine tegmine relinqueretur, ut eo tela conjicerentur.* Accedit Heliodorus,
Lib. IX. qui morem illum vulgo receptum clare innuit, Ὅσοι δὲ καὶ διεδίδρασκον ἄπρακτοι, καὶ οὐδὲν δράσαντες σὺν Ἐλέφαντας ἀπεχώρουν. τὸ γὰρ θηρίον πέφρακται, καὶ σιδήρῳ περιφραγνύμενον εἰς μάχην. *Quicunque effugiebant nullo facinore edito, nec ullo detrimento Elephantis illato discedebant. Bellua enim ferro munita est, cum ad prælium accedit.* At vero morem illum eruditis notum non jam solum evincit, sed nobis etiam ante oculos ponit superior Elephas; unde insuper discimus, non jam partem aliquam, sed totum etiam corpus eo modo instructum ac præmunitum. Talis nempe Regis Indorum Elephas, quem phaleris aureis

reis toto corpore contextum narrat Curtius; *Longior ubi expeditio est, Elephanti vehunt currum, & tantarum belluarum corpora tota contegunt auro.* Elephanti comitem hic obiter adjungimus CAMELUM, & ex eo quidem genere, quod Græci DROMADES vocant. Quum enim vulgo notum sit ex veterum & recentiorum historiis, alios esse Camelos in Oriente, quibus vulgo ad onera ferenda, alios autem quibus ad cursum tantum utantur, hinc utriusque generis signati in antiquis Nummis. Priores quidem saginarios illos & ἀχθοφόρυς innuere videntur varii & obvii Trajani nummi cum inscriptione ARABIÆ aut ARABIÆ ADQUISITÆ, cujus generis unus infra adducetur. Arabicos autem Camelos satis arguit, quod non duos instar Bactrianorum, sed unum tantum præferant gibbum; qualis etiam Camelus è dromadum ut videtur genere obvius in denario gentis Æmiliæ, cum inscriptione Aretæ Arabum Regis. Unde certe liquet vere jam olim ab Aristotele, & inde à Plinio discrimen illud Bactrianorum & Arabicorum Camelorum observatum, à Solino autem perperam inversum, *Arabici bina tubera in dorso habent, singula Bactriani.* Alterius vero speciei Camelos, ad cursum comparatos, atque inde Græcis δρομάδες dictos, graciliores proinde ac minoris staturæ exhibet sequens nummus singularis raritatis sub Caracalla percussus, cujus ectypum petenti mihi lubenter indulsit Cl. Patinus.

Lib. VIII.

Lib. II. Hist. Anim. c. I.

Do-

Dolendum equidem fugientes omnino & exesas inscriptionis litteras, locum signati hujus Nummi hodie nobis invidere. Neque enim obvium illum aut vulgarem in Antiquis Nummis, facile licet ex adpicto animali colligere. At illo interim beneficio fruamur, quod Dromadem ejusmodi Camelum exhibeat, cum nudo sessore protensa dextra nescio quid innuentem. Mira autem sunt, quæ de velocitate hujus animalis, qua Equos longe dicitur superare, narrant cum antiqui autores, Diodorus, Strabo, Philostratus, tum recentiores, Leo Africanus, Marmolius, aliique, qui sua nobis itinera, Asiatica nempe aut Africana reliquere; puta unius diei spatio ultra centum milliaria Dromades id genus conficere, idque modico viatico octo vel decem dies per deserta continuantes. Hinc non immerito Dromas Talmudicis dictus גמלא פרחא seu *Camelus volans*, & juxta Glossam Magistrorum, quia est cursu velox instar avium volantium, ut observat in Lexico suo Talmudico doctissimus Buxtorfius. Haud aliter nempe ac Græci & Romani celeres suos Equos nonnunquam *Pegasos*, *Volucres Aquilas*, aliisque id genus nominibus appellarunt, qua de re infra.

De RHINOCEROTE haud ignota quoque veterum ac recentiorum controversia; quorum alii fabulosis eundem annumerant; alii vero unum, alii duo cornua, eademque modo in naribus, modo in capite, modo in humeris etiam posita voluerunt. Visum vero Romæ hoc animal Flaviorum temporibus, non ex Plinio solum, Suetonio, aut Martiali discimus, sed præterea ex Nummo Domitiani; ex quo patet luculenter, illud sæcularibus Ludis exhibitum, ac in ejus rei memoriam ibi expressum, cum unicornu è naribus prominente. Unde mirari subit nuperum Historiæ Animalium

malium ſcriptorem, qui cum duobus cornibus in his ipſis Domitiani Nummis depictum refert: ſed illum in hunc errorem induxiſſe videtur Aldrovandus, & utrumque Pierius, qui hoc ipſum de duobus Rhinocerotis cornibus nummo illo expreſſis ante eos tradiderat, verum quod jam auguratus eſt Aldrovandus, Elephante nobis pro Rhinocerote obtruſo. Certe ſatis Pierium alioſque ei adſentientes arguunt, cum productæ jam ante ſuperiori ſæculo hujus nummi Icones ab Antonio Auguſtino, & Sebaſtiano Erizzo, tum ſequens ejuſdem effigies illis conſentanea.

Joan. Jonſton. Hiſt. Quadrup. Lib. 11. Hieroglyph.

Ut omnino inde corruptum conſtet Martialis locum vexatum jam viris doctis, ubi geminum cornu huic feræ videtur tribuere: de quo præter alios conſulendus Cl. Bochartus in præclaro opere de Animalibus ſacris, ne actum procul dubio hic agamus; neque enim liber ille nobis ad manum, dum hæc commentamur. Certe in hunc errorem haud impingere potuit Poëta teſtis illius ſpectaculi oculatus, quale nummus iſte Domitiani repræſentat, qui juxta Plinium, Ælianum, alioſque unum cornu alio loco eidem feræ tribuit,

Quantus erat cornu, cui pila taurus erat.

Alias ſequutis etiam temporibus, & præter ſæcularium ſolemnitatem, ornaſſe non ſemel Rhinocerotas Ro-

manas ludorum editiones, liquet aliunde ex Auctoribus Historiæ Augustæ, Capitolino in Pio & Gordianis, ac Lampridio in Elagabalo. Immo sub Trajano etiam idem animal Romæ conspectum, fidem facit Nummus ab Occone descriptus, quinto illius Augusti Consulatu. Ut pateat inde luculenter, quam vere à [a] Plinio ac [b] Æliano sit adsertum, formam illius belluæ Romanis esse notissimam, quippe apud quos sæpe sit in amphitheatris visa. Si fides vero habenda est Pyrrho Ligorio, notatur ab eodem in uno Domitiani Numismate Rhinoceros cum Elephante, ut videbam nuper in antiquariis ejus collectionibus ineditis, quas adservat Bibliotheca Augustæ Christinæ.

[a] Lib. VIII. c. 20.
[b] Lib. XVII. c. 44.

Neque vero in iisdem diversum ab eo MONOCEROTA memini me vidisse, quem à se tamen in Nummo veteri inspectum apud hunc ipsum Ligorium testatur Aldrovandus, cornu cantharo humi stanti inserentem, cum inscr. ΝΥΣΣΕΩΝ. Suspicatur vero percussum illum ab Indis Nysæis, in Bacchi sui cultum, ac memoriam victoriarum Alexandri Magni, & reperti in eo tractu id genus Unicornis. Eundem quoque Nummum vulgavit Medicus quidam Gallus scripto vernaculo, ac eidem Alexandro Indorum Triumphatori tribuit; paullo tamen aliter expressa nummi epigraphe, ΝΥΚΕΩΝ. Vir autem doctissimus, magnum lumen Germaniæ nostræ litteratæ, recentem illum Nummum statuit, peculiari illi destinata commentatione in variæ eruditionis opere. In ea autem id agit pluribus, ut eundem adscribat non Indicæ illi Nysæ, sed haud paullo viciniori Nicææ, sitæ in Liguriæ & Galliæ finibus, ac legendam proinde auguretur inscriptionem ΝΙΚΑΙΕΩΝ. Fundus illi hujus observationis Julius Scaliger, qui in ea Urbe visum à se narrat cornu

Laurent. Catelanus l. de Unicorni.

Thom. Reinesius var. lect. l. II. c. 2.

Exerc. CCV.

cornu hujus Monocerotis; unde quoque illud ab eodem Heroë Scaligero, aut ab alio forte conscio geminæ voluptatis, ad perpetuam rei memoriam æri incisum putat superiori sæculo, ac intuitu Græcorum illius urbis aboriginum, signatum Græco illo nomine ΝΙΚΑΙΕΩΝ. Neque dubitat vir eruditissimus hanc suam de Nummo illo sententiam, ut extra omnem contentionis aleam proponere; immo pro qua paratus sit forti animo *tanquam Danais pro navibus Aiax* depugnare. Non vero is ego sum, quibus digiti pruriant hanc pugnæ aleam subeundi, aut vero qui gestiam inde capere solatium, quod cum victus ero, cum Aiace ferar decertasse. Optassem equidem mihi copiam fieri illius Nummi, aut iconis inde expressæ; ut de eo liceret certius aliquid statuere, maxime de ætate illius & occasione, qua percussus fuit; & an ad remota illa Alexandri M. tempora, aut ad alia eum subsequuta, an vero ad elapsum modo sæculum omnino referri debeat. Sed non licuit mihi hactenus Galli illius Medici scriptum consulere, quo Nummi illius iconem dedit inspiciendam, aut eundem in penu antiquaria Pyrrhi Ligorii à me hic inspecta observare, à quo primum Nummi hujus notitia videtur dimanasse. Illud tamen in Lectoris gratiam, & ad majorem quandam lucem hujus rei haud alienum erit præmonere, magnam utique fuisse superiori sæculo, quod tu non ignoras, Pyrrhi hujus Ligorii in colligendis undique residuis prisci ævi monumentis diligentiam, ac in iisdem delineandis, describendis, in certum ordinem redigendis, & pro captu etiam interpretandis, incredibilem quandam neque satis unquam prædicandam sedulitatem. Hinc optimos & publicos illius industriæ præcones nactus jam olim sibi conjunctos arcta id genus studiorum communione,

Judicium de Operibus Antiquarus Pyrrhi Ligorii medi-tu.

nione, Antonium Augustinum, Fulvium Ursinum, Onuphrium Panvinium, Annibalem Caro, & his ætate proximum Laurentium Pignorium, omnia clarissimæ famæ nomina. Sed certiores adhuc ejus rei testes exstant Herculeæ Viri lucubrationes antiquariæ etiamnum superstites, in quadraginta & plura volumina digestæ; quæ integræ adhuc in Taurinensi Bibliotheca, & hic in urbe magna sui parte in supellectile libraria Christinæ Augustæ, Farnesiana, & Barberina, instar præstantissimi cujusdam Thesauri, adservantur. Complectuntur vero illæ, tum consueto litterarum ordine & libris totidem, Geographicam locorum hominumque prisci ævi enarrationem, insertis passim Lapidum ac Nummorum monumentis; tum præterea Commentarios singulares in Græcorum & Cæsarum aliquot Nummos; ac insuper Tractatus quosdam peculiares ad illustrationem Romanæ omnisque remotæ antiquitatis comparatos; De Religione & Dis Gentilium, Heroibus & Viris Illustribus, Ponderibus, Mensuris, Statuis, Monetis, Funeribus, Re Nautica, Vestiaria, Claris Familiabus Romanorum, de eorum Magistratibus, ac tandem distinctis quibusdam Tiburis, Villæ Hadrianæ, aliorumque id genus vel Rituum vel locorum explicationibus. Dum vero easdem fama & commendatione eruditorum hujus ac superioris sæculi mihi pridem notas, obiter versare licuit aliquoties, facile deprehendi multas latere in iis optimas prisci ævi reliquias, quibus vel imprimis prioribus Inscriptionum aut Nummorum veterum collectionibus ingens & præclara quædam accessio fieri posset; ac inde in omne litterarum & doctrinæ genus utilitas non levis redundare. Multa enim id genus hodie etiam haud amplius obvia, ibi recondi adversus injuriam temporum;

rum ; multa etiam ab aliis ſecus aut properanter deſcripta, accuratius ibi aut fidelius, quam vulgo in editis legi; præter conſpicuam ſingularis cujuſdam in colligendis iis, ac ubi opus fuit delineandis, induſtriæ laudem. Sed neque illud viciſſim diſſimulabo, plura paſſim occurriſſe congeſta in tam vaſta mole, quæ aut dubiæ fidei, aut confeſſæ videbantur novitatis; magnam inprimis Nummorum ſegetem ipſa locorum aut inſcriptionum notatione quam oppido ſingularem. Et quidem erratum videbam frequentius in Græcis id genus monumentis vel tradendis vel explicandis; adjunctas certe iiſdem interpretationes, nullum ferme uſum Græcarum aut interiorum alias litterarum manifeſto nimis arguere. Varia ejus rei exempla poſſem huc adferre, quæ ſubinde ſeſe mihi ac dolenti quidem ingerebant, & quæ ſuo loco nonnunquam ac ordine, ſed cum pace ejus viri, cujus oſſa quieſcant molliter, lectorum oculis ſubjiciemus. Sive itaque fatum illud ſit omnium vaſtarum collectionum, in quibus vulgo πολλὰ μὲν ἐσθλὰ, πολλὰ δὲ λυγρά; ſive ea ſit conſueta humani ingenii pluribus intenti imbecillitas; ſive fucus ab aliis bono ac diligenti viro factus ſit; ſive nimio omnia vetera ac nova promiſcue congerendi ſtudio laborarit; ſive revera majore animo ac labore improbiori, quam idoneo proviſu priſcæ eruditionis & ſolertiæ illius judicatricis inſtructus, rem tantam ſit adgreſſus; illud certo mihi conſtat, quod nec fidem ubique decoquat, nec ubique mereatur, & in ampliſſima meſſe,

Infelix lolium ac ſteriles dominentur avenæ.

Unde etiam, ſi mei voti res eſſet, mallem ego à viris eruditis ac in litteris id genus ſubactis, ſpicilegia inde colligi bonæ frugis magna fide & cura, publico

usui eximie profutura; ex quo sua Ligorio sedulitatis ac industriæ laus maneret illibata; quam ut tota illa qualis exstat farrago promeretur; quæ vel incautis posset imponere, avidis ad quamcunque ciborum novitatem; vel etiam ut est sæculi genius, auctoris sui celebritati ac meritissimis alias laudibus haud parum valeret detrahere. Atque candidum hoc meum de immensis laboribus Pyrrhi hujus Ligorii judicium, probatum quoque tuo calculo, citra ullam ejus contumeliam prolatum velim; neque certe in alium finem, quam ut inde constet, quousque fidei ejus ac auctoritati, quam maximam publica jam illi fama conciliavit, sit tribuendum, de qua hic etiam quæstio vertebatur, & forte sæpius in processu operis mentio erit facienda. Alterum vero hic monendum quoque videbatur, quod nihil traditum videam à viro doctissimo, de altera Nummi illius parte, qui istum Monocerota nobis repræsentat. Illud tamen valde fuisset opportunum, ut inde lux major adfulgeret, quando aut qua occasione idem ille sit percussus. Proximum est, viros doctos, sed in id genus antiquitatibus parum exercitatos, ad Nysam Indicam levi fundamento confugisse, & ad victorias ab Alexandro Magno de illa gente reportatas; in quo haud difficulter Cl. Reinesio adsentimur. Multa quidem exstant & teruntur manibus Procerum ac antiquariorum Herois hujus Numismata, proba illa quidem & genuina; sed quæ expeditionum ejus Indicarum meminerint, fateor me nondum reperisse. Et quum præter Nysam hanc Indicam, plures alias, & quidem novem urbes ejusdem nominis Stephanus Byzantinus commemoret, sitas in Eubœa, Thracia, Cilicia, aliisque id genus regionibus haud paullo vi-

lo vicinioribus, haud necesse fuit proinde dilabi ad ultimos terrarum Indos, & percussos inde Nummos accersere. Accedit opportune, quod ceu antiquus sit ac genuinus Nummus ille ab iis descriptus, ceu ad veteris alicujus normam novo signatus metallo certe, ΝΥΣΣΕΩΝ levi aut obvio errore legerint iidem, aut eum obtruderint, pro ΝΥΣΑΕΩΝ. Occurrunt enim plures Nummi, quod etiam fugisse videtur virum doctissimum, & optimæ quidem notæ, cum hac inscriptione ΝΥΣΑΕΩΝ. Percussi illi vulgo sub Hadriano, Pio, Marco, Commodo, Valeriano, modo cum Dei Luni effigie, modo cum Cerere in bigis serpentum, modo cum Quadrigis, aliisque id genus symbolis. Ad quam vero Nysam referri debeant, & an ad unam singuli an ad diversas, non ita liquet: nisi quod plures illi, qui Luni effigiem repræsentant, Nysæ Euboicæ transscribendi mihi videantur. Colligebam id primo obtutu ex Nummo Valeriani, quem nuper cum selectis aliis vulgavit Cl. Seguinus, in quo eadem inscriptio ΝΥϹΑΕΩΝ cum figura hujus Luni, infra vero Bovino Capite; quod ille ingeniose ad varias bicornis Lunæ cum Tauro similitudines, ego omnino ad Eubœam referebam, cujus symbolum passim in nummis noveram simile Tauri caput, & in qua Stephanus urbem Nysam hujus nominis tradit exstitisse. Quo spectare etiam memineram Nummos Magni hujus Alexandri, probos illos neque dubiæ fidei, cum adjunctis variis id genus symbolis Taurini Capitis, Sphingis, Rosæ, Pegasi, quæ nempe ab Euboicis, Chiis, Rhodiis, Corinthiis, signatos eosdem arguunt. Sed res patebit clarius ex sequenti schemate, cujus priorem Alexandri Nummum Gazæ Palatinæ, poste-

De variis Nummis Nysæorum.

posteriorem Nysæorum Cl. Seguino acceptum ferimus.

Ad distinctionem itaque Nysæ Euboicæ ab aliis urbibus ὁμωνύμοις, additum familiare Insulæ symbolum Taurini capitis; sicut vulgo etiam in Nummis Urbium Siciliæ, tria crura notum regionis insigne solent denotare. Neque vero alias mirabitur quisquam in eo Græciæ tractu cultum hujus Luni, quem non apud Assyrios solum Carrenos, sed apud Græcos etiam ac Ægyptios familiarem, ex Spartiano liquet in vita Caracallæ. Haud aliter nempe ac mascula Venus vel virilis apud Cyprios colebatur, sub masculo itidem nomine Α᾽φροδίτυς, ut me docuit Servius, & juxta ejus glossam, *secundum eos qui dicunt utriusque sexus participationem habere Numina*. Unde & vicissim Bacchus ἀνδρόγυνος occurrit apud Suidam. Sed hæc alterius loci. An vero Nummus ille de quo agimus, descriptus à viris doctis cum Monocerote cornu cantharo inserente, (modo constaret de illius valore) ad hanc vel aliam Nysam referri deberet, haud ita possem adfirmare. Ob Bacchi tamen memoriam, Cantharo, ut volebat etiam Aldrovandus, abunde indicatam, eundem Thracum Nysæ eo casu lubentius imputarem, apud quos Liberi Patris cultum

Ad lib. 11. Æneïd.

cultum familiarem, haud minus quam apud Nysæos Indos, probant alia Nummorum monumenta illius tractus; cum iisdem etiam Canthari aut reliquis symbolis hujus Dionysii. Geminus inter alios Nummus Thraciæ Pautaliæ, in quo Lyæus ille cum Cantharo; sicut alias fratri ejus Herculi Scyphum quoque suum varii Græcorum Nummi adjudicant, juxta divini vatis de eodem testimonium, *cui sacer implevit dextram scyphus*. Sed magis adhuc faciunt ad præsentem Nummum illi, in quibus ut Monoceros hoc loco, ita alia animalia è cyathis id genus bibentia conspiciuntur. Talis Nummus Iliensium Mediceus, in quo hinc Commodi effigies, illinc Aquila bibens è cyatho, cum adstante Ganymede & inscr. ΙΛΙΕΩΝ. Hæc vero si non probant omnino Nummi, de quo agitur, antiquitatem, (quod neque hic intendimus statuere) illud saltem evincunt haud incommode, neque illius inscriptionem, neque symbolum etiam animalis cyatho cornu inserentis, novum alias esse aut insolitum in priscis id genus monumentis; multo minus opus fuisse recedere adeo à lectione ΝΥΣΣΕΩΝ, aut ad alteram ΝΙΚΑΙΕΩΝ confugere, quum eandem istam ΝΥΣΑΕΩΝ præferant alias optimi & antiqui Nummi. Unde liquet etiam, quam minus adhuc sit necesse, alteram illam conjecturam ΚΥΚΕΩΝ, seu de potu miscello hic amplecti, cum ab omni usu ejusmodi inscriptionum plus satis alienam, tum merito ab eodem viro doctissimo prolatam valde dubitanter. Alias plures quoque occurrunt Nummi ΝΙΚΑΙΕΩΝ, Nicææ nempe non Liguriæ sed Bithyniæ, & (quod hic non minus apposite) cum signato etiam Patris Liberi in iisdem cultu; qui etiam προπάτωρ illius urbis vocatur alicubi Dioni Chrysostomo. Addam & illud insuper, haud novum Orat. xxxv.

eſſe, ut quotidie eruantur monumenta priſci ævi, & ipſius etiam Herois Alexandri, quorum altum alias apud veteres ſilentium; neque continuo proinde ſuſpecta ſit aut labans eorundem fides, ut colligere videbatur vir eruditiſſimus. An vero nulla plane mentio ſit hujus Monocerotis apud Ariſtotelem, ut idem cenſet, nondum ita liquere mihi videtur. Dubium certe illud in ancipiti reliquit Cæſar Scaliger, annon eum forte nomine ὄνου Ἰνδικοῦ Μονοκέρωτος deſignarit Stagirita. Eaſdem certe legas Monocerotis vel Aſini Indici deſcriptiones apud Cteſiam, Plinium, Ælianum, ut non diffitentur viri docti. Et quamvis quæ vulgo figura Monocerotis deſcribitur, ab Aſinina ſatis recedat, ut haud difficulter concedam Cl. Reineſio, nihilominus vel ſolus ille mugitus gravis ſeu aſininus, quem illi tribuit Plinius, facile impellere potuiſſet Ariſtotelem, ut illi Aſini Monocerotis ſeu Unicornis appellationem tribueret. Firmare id poſſet luculenter meo judicio exemplum Hippopotami ſuperius adlati; cui cum alias figura ab Equina ſatis ſit diverſa, & magis ad Bovinam accedat, ob hinnitus tamen aut ſoni cum Equo ſimilitudinem, Equi etiam nomen idem tribuit Ariſtoteles. Neque alias ignotum fuiſſe veteribus aliquem id genus Monocerota, non ex clariſſimis ſolum apud Gentiles ſcriptoribus liquere videbatur, ſed quod aliquanto majoris erat auctoritatis, ex priſca ſacrorum librorum fide, certe ex gravi LXX Græcorum Interpretum teſtimonio, qui illud Hebræorum ראם conſtanter per vocem Μονοκέρωτος expreſſere. Hinc illa quoque Hebræorum traditio, quæ Monocerota Joſuæ ſymbolum adſignavit. Unde & illud inſuper colligitur huic loco maxime conſentaneum, haud mirum certe fore vel inſolitum, ſi expreſſa foret in aliquo Nummo veteri figura

vel

vel memoria hujus animalis. Equidem videas passim insolitas id genus feras aut minus obvias, ad memoriam posterorum, aut spectaculi novitatem, frequenter in iisdem consignari; quod jam indicavimus Hippopotami aut Rhinocerotis exemplo, & mox ulterius evincetur. Sed quæcunque tandem sit traditio de hoc animali, aut vi ejus salutari; quam hic in medio relinquimus, illud certe constat, male hunc Unicornem cum priori illo Rhinocerote confundi à tot claris scriptoribus, aut huic illud Hebræorum ראם secus tribui ab iisdem, quod viderunt jam eruditi. Alias vero non Unicorne, quod tamen innuebant vetusti illi Interpretes, sed Bicorne à Mose ac Davide describi hoc animal, & de Capra utroque cornu obvios feriente intelligendum, adserentem novi Cl. Bochartum in novissimo opere, quod ab erudito lectore consulendum. Et hæc obiter ad majorem quandam lucem, illius in qua versamur disquisitionis, nulla me cum viris doctis committendi prurigine, qua utique non laboramus; neque alias quadam de Nummo nobis haud inspecto certo aliquid statuendi fiduciâ. Sed vel ita illis & argumento simul fuit inserviendum.

HYÆNAM quoque solenni celebritate Ludorum sæcularium, Romæ] conspectam, Philippi Senioris Nummi aliquot rariores repræsentant; quod alias ignotum Europæ animal tradidit Julius Scaliger. Præcipua nempe hæc fuit sequioribus sæculis, cum sæcularium, tum aliarum editionum munificentia, ut à peregrinis iisque ignotis ut plurimum animalibus, muneribus suis dignitatem ac famam conciliarent Editores; ubi Elephantum, Tigrum, Leonum, Leopardorum, Hippopotami, aliarumque belluarum Libycarum vulgaris jam voluptas evaserat. Hinc temporibus etiam

Com. in Hist. Anim. Aristot. VI. c. 32.

suis gloria ac celebritas quæsita. Vopiscus, *memorabile maxime Cari, Carini, & Numeriani hoc habuere imperium, quod ludos Romanos novis ornatos Spectaculis dederunt.* Ita maxime Principum Natalibus feras insolitas ex India aut Æthiopia præter Ægyptias vulgo accersitas, cum aliunde, tum ex Eusebio liquet in Natalibus Maximini Cæsareæ celebratis. Idem de Prætoriis etiam aliisque ludis legas aliquoties apud Symmachum; *Ludos Pratorios properamus, quorum ornatus peregrina desiderat, ut novo cultu Romana splendescat editio.* Cujusmodi insolitas amphitheatricas voluptates eleganter describit alicubi Calpurnius,

Hist. Eccles. l. VII. c. 6.

Lib. IX. Epist. 125.

Eclog. X.

Ordine quid referam? vidi genus omne ferarum,
Hic niveos lepores, & non sine Cornibus apros;

& quæ plura id genus in sequentibus commemorat. Alibi tamen CROCODILOS in præcipua hujus voluptatis parte apud Romanos exstitisse, vulgato licet eorum adspectu, liquet ex eodem Symmacho; *Præ ceteris autem quæ Romana spectacula desiderant,* CROCODILOS *functio theatralis efflagitat.* Ut non mirum proinde sæpius in nummis Cæsarum expressam itidem figuram hujus animalis, alias haud ignotam; aut ejus imagine cum Nilum tum Ægyptum frequenter in iisdem adumbrari, ut vidit jam olim Plinius. Res obvia ut cum aliunde, tum ex vulgatis jam Nummis Augusti & Coloniæ Nemausensis, in memoriam subacti illius Regni.

Lib. X. Ep. 19.

Lib. XXXVI. cap. 2.

Neque

Neque vero piguit obvium alias & familiarem in Cimeliis ac libris antiquariorum Nummum huc adferre, ut inde illustretur Hesychius, cui explicatur vox δενδρίτης κροκόδειλος, qualem utique haud male videtur innuere Crocodilus iste palmæ adligatus; nec diffitetur, quem postea consului, doctissimus Bochartus in præfatione Hierozoi. Haud enim omnes fluviatiles seu è Nilo Crocodili, quamvis ob eos in Indo fluvio repertos, continuo Nili fontes in illo terrarum tractu, sed irrito labore, sibi investigandos crederet Alexander, uti narrat Arrianus. Equidem diserte alibi fluviatiles Lib. VI. ac terrestres Crocodilos distinguit idem Hesychius, & diu ante illum Aristoteles, sicut jam monuerunt Viri In voce magni. Tales utique, ut hoc addere mihi liceat, qui Κροκόδειλος. in antris & puteis, quo mansuescerent, apud Diospolitas Ægyptios educati, & præcipua quadam apud eos relligione culti, ut me docuit Stephanus Byzantius; In voce cujus locus obiter adducendus est ac emendandus, εἰσὶ Διὸς πόλις. ἢ καὶ ἄλλαι μικραὶ (nempe urbes dictæ Diospoles) ἐν Αἰγύπτῳ τέσσαρες, ὧν ἐν τῇ μιᾷ τιθασσεύουσι τοὺς ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΟΥΣ, ἐν ἄντροις καὶ φρέασι σέβοντες ΜΗΔΕ, ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ γινομένους μηδ' εἰ σφόδρα λέγοιντο. Negantem audis aperte ποταμίους fuisse, seu è Nilo Crocodilos illos Diospolitanos, quæcunque de iis in contrarium traditio exstaret. Ex quo loco præterea illustrandus, cum eruditissimus Clemens, qui Diospoli itidem apud Æ- Lib. V. Stro. gyptios in æde sacra præter alia expressum quoque Crocodilum narrat; tum sanctissimus Martyr Cypria- Ad Demetrianum. nus, CROCODILI *& Cynocephali, & lapides & serpentes à vobis coluntur.* Non autem communis omnium Ægyptiorum Deus, sicuti reliqua illa animantia, quæ ut toti genti sacra recenset alicubi Geographus, sed Strabo lib. XVII. juxta Ovem, Lupum, Simiam, aliaque id genus, topi-

In Jove Tragœdo. cus tantum quorundam Ægypti locorum, ut ex Luciano præterea discas; aliis Tentyritarum exemplo internecinum cum Crocodilis bellum gerentibus. Varia autem Crocodilorum apud Ægyptios nomina; neque unam speciem exstitisse, vel inde liquet, quod sicuti δενδρίτης Hesychio Crocodilus superiori nummo, ut videtur expressus, ita occurrebat mihi nuper apud Damascium in vita Isidori, Σοῦχις ὄνομα ἢ Κροκοδείλου καὶ εἶδος, *Souchis vero nomen & species Crocodili.* Unde emendabam Strabonem, cui Σοῦχος idem vocatur, & quem apud Arsinoitas cultum docet. Illam enim terminationem in *is*, Ægyptiis familiarem cum aliunde novi, tum ex pleraque locorum ita desinentium apud eos terminatione, Stephano Byzantio frequenter indicata: unde Strabonis potius quam Photii Codices in ea voce emendandos liquet. At vero haud male ita dictos id genus Crocodilos liceret statuere, quod non in paludibus solum, sed etiam in antris ac speluncis, Diospolitarum exemplo, út paulo ante è Stephano videbamus, alerentur. סכה *souccha* certe Hebræis, (quibus multa cum Ægyptiorum idiomate communia notarunt eruditi) antrum & spelunca, unde & *Succhæos* seu Troglodytas, inter militantes Ægyptiorum Regi Chronicorum auctori commemoratos, deducebat in suo Phaleg doctissimus Bochartus. Haud aliter vero ac Diospoli loco supra adlegato Stephanus, ita alibi quoque idem docet in fonte quodam Zareta prope Calchedonium mare, parvos id genus Crocodilos educari solitos. Cæterum vel ex superiori nummo, aliisque id genus sub Augusto, aut vero in celebritate sæcularium sub aliis Cæsaribus percussis, abunde liquet quanta fuerit hujus feræ apud veteres celebritas; unde & præcipua ludis Romanorum solennitas, & nobilissimo Regno

Lib. XVII. (margin, beside "dabam Strabonem")

II Chronic. XII. 3. (margin, beside "Chronicorum auctori")

In voce Ζάρητα. (margin, beside "que idem docet")

gno insigne passim peti meruit. Unde & nobilis illius civitas Arsinoë, dicta urbs Crocodilorum, aliaque haud procul Thebis Ægyptiis, juxta Strabonem. Neque aliter Equi Thessaliam, Arabiam Cameli, Africam Leones ac Elephantes; Syracusas, Neapolim, Messinam, Tarentum, aliasque maritimas civitates Delphini designare solent, in Nummis eorundem locorum; ut præcipui nempe illorum vel fœtus vel accolæ. Ut jam mittam Hispaniam, cujus index veluti ac tessera Cuniculi; sicut liquet ex obvio Nummo, sedentis cum oleæ ramo mulieris & adstante Cuniculo, peculiari HISPANIÆ Symbolo. Qui Nummus optimus interpres *Cuniculosa* Catulli *Celtiberia*; & mire insuper illustrat, quæ de nomine ipsius Hispaniæ, quasi à copia Cuniculorum deducto, ex lingua Phœnicum erudite observat doctissimus Bochartus, in præclaro opere Geographiæ sacræ. Sed hæc obiter, de quibus nempe agetur accuratius suo loco, ubi ad regionum ac Urbium illustrationes è Nummis petendas deveniemus. Ut vero in viam redeamus, à qua me tamen vix crederem aberrasse, HYÆNÆ, de qua paullo ante agebamus, contentæ in Nummis figura docere potest, quam cum Porco, unde illi nomen, communionem habeat: cujus inter alia, vis in Magicis præ reliquis olim animantibus celebrata, unde & in hanc rem Lucano *duræ nodus* HYÆNÆ commemoratur: quem locum perperam à viro magno ad Solinum explicatum alibi vindicabimus. Sed ferimus ægre, non esse jam nobis ad manus vel Nummos vel Icones inde depictas, cum figura sagacis hujus feræ, quam hic opportune lectorum oculis subjiciamus. Præter vero Auctores alios, meminit quoque Porphyrius in aureo libello, calliditatis Indicæ, quam vocat, Hyænæ; qua, humana voce simulata solet incautos opprimere. Alias

Lib. XVII.

Lib. III. de Abstin.

Alias vero haud minus ex nostro quoque Septentrione, quam ex Oriente aut Meridie quæsita tandem id genus spectaculis celebritas. Testes præ aliis ALCES, feræ olim Hercyniæ sylvæ, quas ad amphitheatrales pompas à Gordiano cum pluribus id genus destinatas, Philippus successor Ludis sæcularibus exhibuit. Capitolinus; *Fuerant sub Gordiano Romæ Elephanti* XXXII. ALCES X. *Tigres* X. *Leones mansueti* LX. *Leopardi mansueti* XXX. *Hyænæ* X. *Gladiatorum Fiscalium paria mille, Hippopotamus unus, Rhinoceros unus, Archoleontes* X. *Camelopardali* X. *Onagri* XX. *Equi feri* XL. *Et cætera animalia innumera & diversa, quæ omnia Philippus Ludis Sæcularibus vel dedit vel occidit.* Unde etiam inter Nummos Philippi sæculares, aliquos cum Alce aut Cerva descripserunt viri docti; neque tamen quod sciam inde producta ejus icone. Unum videas apud Erizzo, cum figura insoliti animalis; quod ille quidem, ut incertum & hirco simile contentus fuit obiter indicare, ego vero ad Alcem illorum temporum referre omnino non dubitarem.

Jul. Cæs. lib. VI. Comm.

Occo pag. 447.

Multa sunt quæ me movent, ut hanc fuisse veterum Alcem existimem, de qua tot sunt alias ac tam variæ scriptorum nostri ac prisci ævi dividiæ, quas hic meas non facio. Neque vero illæ solum occurrunt de nomine aut

ne aut aliqua proprietate hujus animalis, ut paullo ante de Hippopotamo aut Rhinocerote videbamus, sed de tota ejus figura; quam nempe alii Capræ, alii Jumento, alii Cervo, alii Mulæ etiam consimilem faciunt. Contulit obiter inter se eas dividias, puta Julii Cæsaris, Plinii, ac Pausaniæ, Magnus Solini interpres; neque quidquam præterea. Minus adhuc moror turbam reliquorum, qui non aliam vulgo Alcem, quam *Elend* dictam nostratibus, nonnullis Magnum Animal volunt agnoscere. Nec enim me illorum numerus junctæque umbone phalanges deterrent; quin feram hanc in superiori Nummo depictam, pro vera veterum Alce ausim haud cunctanter venditare. Primum illud est, quod modo ex Capitolino constabat; nempe hac solennitate Milliaris Sæculi à Philippis celebrata, Alces quoque exhibitas. Inscriptio autem Nummi hinc Philippum, illinc SÆCULARES AUGG. Patris nempe & Filii arguit, & memoriam spectaculi id genus Circensis. Nec vero ad aliud iste Nummus referri potest securius, quam ad Alcem; si consulas totam seriem descriptorum Animalium, quæ ut præcipuas eorundem Sæcularium celebritates, & diversis data missionibus commemorat Capitolinus. Alterum, vix notam hactenus Romanis feram, quantum licet aliunde colligere, meruisse maxime signari ad recordationem illius festivitatis; sicut de Rhinocerote sub Domitiano; de Hyæna vero, Hippopotamo, Elephante, Crocodilo, Leone etiam, aliisque vulgo jam notis, videmus ex eadem Nummorum penu contigisse. Certe sequutis inde temporibus, inductas sæpius ad spectacula Romanorum Alces, ut adspectu & raritate singulares, docuit me præterea Calpurnius; ubi

insuetatas ac solennes Cari & liberorum ejus describit Editiones,

Ordine quid referam, vidi genus omne ferarum,
Hic niveos lepores, & non sine cornibus apros.
Manticoram, & sylvis etiam quibus editur ALCEN.

Per sylvas nempe, Hercyniam videtur innuere, quarum incolæ olim Alces, juxta Cæsarem. Tertium vero & præcipuum, occurrere non pauca in hac figura cum Alce veterum communia, in quantum patitur incerta & diversissima illorum de hoc animali narratio. Vides utique illius, juxta Cæsarem, ad primum statim adspectum, *consimilem Capris figuram & eandem magnitudine antecedentem*, imo etiam aliquo modo juxta Plinium, reliquam corporis formam à jumento haud alienam. Nam quod adsunt cornua & crura cum nodis & articulis, quæ in Alce Cæsar haud agnoscit, in eo liquet ex Plinio ac Solino, eum vel Alcen cum Machli illi haud dissimili confudisse, de qua isti tradunt nullum illum suffraginum flexum; aut vero fœminam cum mari
In Eliacis. miscuisse, cui priori solum cornua demit Pausanias. Nec mirum præterea, si de fera adhuc Romanis parum nota secus quædam, aut inter se diversa, antiquiores scriptores tradiderint; quod iisdem in aliis magis obviis accidisse, neque tu ignoras, & vel adlata paullo ante exempla Hippopotami, Rhinocerotis aliorumque id genus satis arguunt. Palmarium vero illud, quod Capræ haud absimilem Cæsar agnoscat, ac eadem majorem; quorum utrumque figuræ hujus adspectus satis meo judicio ante oculos ponit. Unde liquet etiam haud opus nunc esse emendatione illustris Salmasii, qui Capras hic apud Cæsarem in Capreas mutat; cum ad priores magis, quam ad posteriores accedat superior effigies. Neque illam mutationem evincit addita

mox à Cæſare pellium varietas, quam præmiſſa ab eodem Capreæ figura per ſe ſatis indicaſſet; ut non fuiſſet neceſſe proinde Cæſari eadem diſtinguere, ***habere conſimilem Capris figuram , & varietatem pellium.*** Alias apud Comicum, *Caprigenum genus*, de Capreis dictum videas, Plautus in Epidico.

qui varie valent
Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.

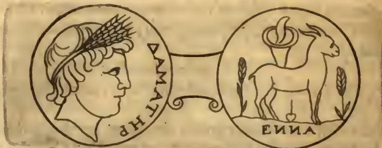
Illud enim *Caprigenum genus*, de *Capreis* intelligendum non de *Capris* ſatis liquet, in quibus utique haud occurrit illa varietas pellium, ad quam adludit Comicus. Cur vero recentiores magnum ſuum Animal, ſeu Germanorum *Elend*, Alcis nomine indigitarint; aut eandem cum Alce veterum ſtatuant, ipſi viderint. Nunquam certe feras tota ſpecie, ut liquet, diverſas in unam eandemque, ſicut in unum nomen tam facile ſociabunt; facilius certe, *jungentur jam Gryphes equis.* Vel ſola inſuper ab iis prolata iconum hujus feræ diverſitas, in quantum iis fides ſit habenda, ſatis arguit. Sed non ſcribimus hic Hiſtoriam Animalium , aut vero tantum nobis otii, ut de iis inter ſe, aut quod factu difficile, cum veteribus conciliandis, multum jam laboremus.

Alias ſelecta quædam è CAPRINO genere Animalia, neque vulgo obvia eadem antiquaria ſupellex nobis ſubminiſtrat. Quamvis enim, quod tradit alicubi Plinius , in omnibus animalibus placida & fera reperiantur, CAPRÆ *tamen in plurimas ſimilitudines transfigurantur* ; dari enim Capreas , Rupicapras , Ibices , Oryges , Damas , & quæ plura hujus generis ibi commemorantur. Unum animal eodem referendum, neque ſuperiori valde diſſimile ſuppeditat Lib. VIII. cap. 53.

 num-

Tab. LXXX. nº. 1.

nummus Ennæ urbis Siculæ apud Parutam, cum inscriptione ΔΑΜΑΤΗΡ in una, & ΕΝΝΑ in altera parte.

Cererem in priori Nummi area signatam non solum, sed inscriptam haud mirabitur, qui hanc Urbem Templo & simulacro ejusdem nobilem apud [a] Ciceronem, [b] Strabonem aliosque passim legit, & ista quidem apud Melam, *Famam habet ob* CERERIS *Templum* ENNA. Unde & ENNEA CERES dicta Claudiano,

[a] V. in Verrem.
[b] Lib. VI.

Ennea Cereri proles optata virebat.

Lib. I. de Rapt. Proserp.

Neque Doricæ etiam dialecti causam in hac voce ΔΑΜΑΤΗΡ requiret, qui novit eam Siculis familiarem, nec aliam certe quærendam in urbe Syracusanorum Colonia, quos more consueto coloniarum, Metropoleos suæ Corinthi dialecto usos constat. Animal autem, quod exhibet aversa Nummi area, è Caprino simul ac Cervino genere satis arguit magnitudo instar Cervi, varietas pellis, Caprina cornua, barba seu villus è mento dependens, pedes denique bisulci. Quamvis enim nostrates Capreæ ac Damæ vulgo minores occurrant, at notum aliunde plures dari majores, & Cervo magnitudine pares. Tales utique Afrorum vulgares illæ *Gazellæ*, juxta vocem Arabicam, غزال, de quibus inter alios consuli potest Marmolius, Gallice nuper admodum

Vid. Steph. περὶ πολ.

modum conversus à Gallorum interpretum principe Ablancourtio, & firmant insuper aliæ voces, quibus promiscue Capream, Damam, & Cervum notant, ut liquet ex Arabum Lexicographis, & vidit etiam harum litterarum decus Samuel Bochartus. Neque etiam minores ex eodem Caprearum aut Damarum genere qui Veteribus *Hippelaphi*, *Tragelaphi*, & *Pygargi*, nuncupantur. Hippelapho certe seu Equi-cervo haud dissimilem figuram tribuit Aristoteles, formam nempe Equi & Cervi, unde illi nomen, jubam tenuem à capite ad armos, villum instar barbæ dependentem magnitudinem Cervi, Cornua Capris proxima, pedes bisulcos. Apud Arachotas autem, h. e. gentem Indiæ vicinam reperiri tradit, sicut Tragelaphum seu Hircocervum Plinius non alibi, quam juxta Phasin amnem, sed quem & in Syria & in Arabia etiam exstare author est Diodorus. At vero haud male quis ad PYGARGUM referre posset superiorem effigiem, quem ab albis natibus nomen hoc sortitum liquet, ut ex antiquo Juvenalis Scholiaste observarunt jam viri docti. Rationes autem hujus rei dari possent, prima quidem quod inter Caprearum etiam & Damarum genera à veteribus recenseantur, ut observarunt etiam viri doctissimi Gesnerus & Bochartus, & quidem à Plinio diserte loco supra adlegato, ubi de variis sylvestrium Caprearum generibus agit; *sunt & Damæ & PYGARGI & Strepsicerotes.* Unde eosdem etiam cum Capreis, Cervis, Hinnulis conjungunt Herodotus ac Ælianus. De priori mox videbimus. Posterior autem Ἄτολμα δὲ νεβροὶ καὶ πρόκες καὶ ζόρκες τε καὶ πύγαργοι· *Timida autem animalia sunt Hinnuli, & Cervi, & Capreæ, & Pygargi.* Altera, quod animal fuerit in Africa obvium, teste Herodoto; Κατὰ τοὺς Νομάδας δέ ἐστι τούτων οὐδὲν, ἀλλ' ἀλλὰ τάδε ΠΥΓΑΡ-

Lib. II. Hist. Anim. cap. I.

Lib. VIII. cap. 33.

Lib. II.

Hist. Anim. l. VII. c. 19.

Lib. IV.

τοι, καὶ ζορκάδες, καὶ βυβάλιες, καὶ ὄνοι. *Quorum nihil apud Afros pastorales est, sed alia veluti* PYGARGI, *& Capreæ, & Bubali, & Asini.* Nota autem vetusta & continua Africæ & Siciliæ commercia, vicinia, linguæ communione, coloniarum frequentia introducta continuo & stabilita. Unde & cum aliarum rerum, tum animalium etiam rariorum facilis vectura, & ad rei memoriam, quod alias solemne, nummis etiam consignari meruit. Hinc Plinius quoque Pygargos refert inter ea animalia, quæ *transmarini situs mittunt.* Non par autem hic vel Hippelaphorum, vel Tragelaphorum seu Hircocervorum ratio, quorum postremos multi, quamvis immerito, fabulosis adnumerant. Si quis tamen malit figuram superiori nummo expressam simpliciter è majorum Damarum seu *Gazellarum*, quas vocant, genere statuere, quibus adhuc hodie Africam feracem constat, haud equidem reluctabor. At vero aliam rursus CAPRAM haud vulgarem eique inequitantem nudum barbarum videas in sequentibus nummis Himeræ urbis itidem Siculæ.

Capra hæc, ut cernis, cum prolixo cornu in tergum reflexo, in priori Nummo aure longa & demiſſa, jumenti inſtar ſeſſorem ferens, & ad curſum comparata. Hanc autem continuo fatearis ex earum genere, quas in Oriente tradunt reperiri, cum longis auribus, & quidem palmæ longitudine, quibus jumenti aut cameli loco vehi ſoleant tenuiores homines, & quibus vulgo MAMBRINÆ aut CAPRARUM INDICARUM nomen inditum. De longis ac demiſſis auribus fidem faciet Ariſtoteles, ἐν δὲ τῇ Συρίᾳ τὰ πρόβατα τὰς οὐρὰς ἔχει Lib. VIII.
τὸ πλάτος πήχεως, τὰ δὲ ΩΤΑ αἱ ΑΙΓΕΣ σπιθαμῆς καὶ πα- Hiſt. Anim.
λαιστῆς, καὶ ἔνιαι συμβάλλουσι τὰ ὦτα κάτω ἀλλήλαις; hoc eſt cap. 28.
juxta Gazam, *In Syria oves ſunt cauda lata ad cubiti menſuram*, CAPRI AURICULIS *menſura palmari & dodrantali, ac nonnullæ etiam quibus inferne aures inter ſe coëunt*: quæ poſtrema minus recte expreſſit Gaza, *ac nonnullas demiſſis ita ut ſpectent ad terram*. Jumenti autem vicem præſtare illas Capras docebit Leo Africanus, *Ego quondam juvenili fervore ductus horum animalium dorſo inſidens ad quartam milliaris partem delatus fui*. Clarius autem ſcriptor Italus apud Geſnerum, *Capra Mambrina in regione Damiata dicta, fert equitantem, ſellam, frenum & cætera quibus equi inſtrui ſolent, admittit*. Neque vero in Syria ſolum & vicinis locis, ſed in Africa etiam reperiri tradunt Capras id genus, quas vulgo *Adimmayn* vocant, & quo referenda videtur ſuperioribus nummis expreſſa, ob viciniam & commercia utriuſque gentis Siculæ & Africanæ. Marmolio certe, luculento ſcriptori rerum Africanarum, deſcribitur ADIMMAYN, animal cicur inſtar Arietis, vituli magnitudine, cum demiſſis itidem & longis auribus infantes ſeſſores admittere, ac ultra milliare deferre. Quo referendum etiam proverbium Arabum doctiſſimo Bocharto

charto commemoratum, *Capellæ post Camelas*, de angustia nempe post copiam; quod ubi Camelis solerent vehi, redacti sint ad Caprarum vecturam. Neque vero eam omnino insuetam aliis Gentibus, certe in ludis Equestribus & militiæ rudimentis, tyronibus ac pueris frequentatam ex Anthologia & Juvenali erudite jam observavit idem vir magnus modo laudatus. Ut non mirum etiam Hirco insidentem videre Cupidinem in denario Gentis Fonteiæ. Pernicitatem vero ejusmodi Caprarum, quam superior videtur etiam arguere ad cursum incitata, vel ex Oppiano licet colligere,

De Venat. lib. II.

Αἰγῶν δ' αὖτε πέλει προβάτων τε πανάγρια φῦλα.
Οὐ πολλῶν τούτων οἴων λασίων τε χιμάρρων
Μείζονες, ἀλλὰ θέειν κραιπνοὶ θείαροί τε μάχεσθαι.

Caprarum vero etiam sunt Oviumque admodum fera sæcula. Non multo hisce nostris ovibus hirsutisque Capris majores, sed ad currendum pernices validæque ad pugnandum. Sic inter Capras sylvestres, Ibices mirandæ pernicitatis docet Plinius. Unicornem vero eandem Capram superius depictam non mirabitur, qui vel Orygem Capreæ genus unicornu, vel Capras sylvestres seu Rupicapras cum uno cornu è media fronte ac dorsum versus inflexo, in Carpatho monte, Segestana, Bulgaria reperiri observabit apud veteres aut recentiores Historiæ Animalium Scriptores; cujus generis etiam animalia vel *Reem*, vel *Carcand*, ceu *Charsan* Arabibus dicta docet supra laudatus Bochartus, quem consulere poterit eruditus lector. Sic unicornu etiam animal in Æthiopia obvium describit commemoratus aliquoties Marmolius, instar jumenti cum hircina barba, & cornu in media fronte longitudinis trium pedum. Sed en tibi adhuc ex eodem tractu duos Panormitanorum nummos, prio-

Lib. VIII. cap. 53.

priorem cum utraque nummi area, poſteriorem cum averſa tantum parte, quibus Damæ rurſus aut Arietis genus peculiare ſignatum itidem occurrit.

Geminum priori Nummum poſſidet Gaza Medicea, & cujus ſignatum priori parte animal Arieti aut Hircocervo tribuebat eruditus ejus cuſtos. Quod poſtremum firmare poſſet Bellonius, cui Tragelaphus ſeu Hircocervus animal ſine barba cum cornibus Caprinis, ſed retortis ſicut Arieti, & cui præterea roſtro, fronte, & auriculis Ovem referre traditur. Sed obſtant præter alia, cum pili longi ac nigri, quos eidem, colli prona ſupinaque parte tribuit, ut barbatus videatur, ac inſuper circa ſtomachum, armos, pectus, juxta eam quam producit effigiem; tum autem Plinii & aliorum diverſa de hoc Tragelapho traditio, quæ nec Bellonii figuræ, nec ſuperiori nummo expreſſæ poteſt competere.

Plinius ubi de Cervis egisset superiori capite continuo
Lib. VIII. cap. 33. subdit: *Eadem est specie, barba tantum & armorum villo distans, quem Tragelaphum vocant, non alibi quam juxta Phasim amnem nascens.* Barbam itaque & armorum villum in Tragelapho agnoscit, unde illi nomen, cætera Cervo similem; alium proinde ab hoc Panormitanorum animali, quod sine barba & illo armorum villo, ac præterea cum cornu non Cervino, sed Arietis instar retorto. Aliud Hircocervi genus describit nobis Nicolaus Menardus; Animal nempe Cervo simile magnitudine, capite, ore, agilitate, pilis, cornibus autem in tergum reflexis inque extremo contortis, pedibus ingenti Hirco simile, & quod in remotis Africæ partibus reperiri tradit. At nec Arietinum aut Ovinum caput, nec varietatem pellium illi adscribit, quorum utrumque præfert superior nummus. Scilicet quemadmodum in Caprarum genere, aliæ ad Cervorum naturam ac formam accedunt, ita aliæ rursus ad Ovium figuram, cum quibus alias magna illi animali societas & communio intercedit; unde & communes Hebræis aliisque Orientalibus voces, quibus utrumque animal designatur. Ita *Musmones* in Sardinia reperiri observat Strabo,
Lib. V. Arietes nempe quibus pilus Caprinus loco lanæ, γίνονται δ' ἐνταῦθα οἱ τρίχα φύοντες αἰγείαν ἀντ' ἐρέας κριοὶ, καλούμενοι δ' Μούσμονες· *Nascuntur ibi Arietes, qui lanæ loco pilum ferunt caprinum, & vocantur Musmones.* Ne vero superius Panormitanorum animal idem cum hoc Musmone statuamus, (quod alias suadere posset Insulæ vicinia & ovinum ac arietinum caput) obstat rursus maculis distincta pellis, quæ non Capram sed Capream refert, & qua rursus Africanum Capreæ aut Damæ genus nobis adumbratur, etiam haud alienum ab iis animalibus, quæ vulgo hodie Barbariæ Damas indigitant.

Ne-

Neque dissimilis figura alterius Animalis superius etiam depicti cum cornu Arietino & Hinnuli seu Capreoli itidem pelle, pluribus maculis distincta, & à Venatore apprehensi, quale rursus Siculo Gelonis Nummo acceptum ferimus. Communis nempe aliis quoque animalibus illa cum Capreis aut Capreolis pellium varietas. Plinius alicubi inter Indiæ animalia refert, *Et feram nomine Axin, Hinnuli pelle pluribus candidioribusque maculis sacram Libero Patri.* Lib. VIII. c. 21. Agmen hic claudant postremo loco, tum peculiaris adhuc ARIES signatus itidem in Panormitanorum nummo, tum CERVA cornibus auratis insignis, obvia inter Saloninæ Gallieni Conjugis numismata.

Priorem haud dubito referre ad sylvestres illos Arietes, quales rursus apud pastorales Afros exstare tradit Herodotus; Καὶ βασσάρια, καὶ ὕαιναι, καὶ ὕστριχες, καὶ ΚΡΙΟΙ ΑΓΡΙΟΙ. Lib. IV. *Et bassaria, & hyænæ, & hystriches, &* ARIETES AGRESTES. In posteriori seu CORNUTA CERVA ne multum immorer, fecit Cl. Tristani diligentia, Tom. III. pag. 101. à quo jam observata, quæ peti ea de re poterant è poëtarum fabulis, puta Cerva Telephi, Herculis, Iphigeniæ loco substituta, quas χρυσοκέρως vulgo nobis describunt Sophocles, Euripides, Pindarus aliique. Quibus addi potest Phrixi Cerva juxta Valerium Flaccum,

Ipsa comes setis fulgens, & cornibus aureis. Lib. VI.

Nota autem lis, quam eo nomine Sophocli, graviſſimo alias auctori, intendit Ariſtoteles in libro de Poëtica, quod Cervæ nempe cornua tribuat, qui alibi Cervis
Lib. III. de partib. Animal. c. 2. feminis cornua demit. Atticis autem τὴν ἔλαφον, pro Cervo uſurpari, obſervarunt jam eruditi, atque ita quædam Ariſtotelis aliorumque auctorum loca, qui Cervis eo genere prolatis, cornua tribuunt, explicanda. Haud aliter nempe ac vel πάρδαλις, τίγρις, apud Græcos, vel *Panthera*, *Tigris* apud Romanos, aliæque familiares in Orientis linguis femininæ terminationes, promiſcue de utroque ſexu ſumuntur. Repertas tamen nonnunquam cornigeras Cervas teſtantur cum Gun-
Lib. III. Poët. c. 9. terus in ſuo poëmate, tum Julius Scaliger, & poſtremus quidem ſuis temporibus ſervatum adhuc captæ id genus Cervæ caput.

Capreas vero aut Caprigenum genus, de quo paullo ante agebamus, excipere poterit PANTHERINUM, quod cum Caprigeno ob varietatem pellium, conjungentem ſupra vidimus Comicum. Varia autem hujus generis animalia ſignata occurrunt in antiquis Nummis, & iis maxime quibus Libero Patri comites adjunguntur. Notum quippe ſacras vulgo huic Deo, Tigrides, Lynces, Pantheras, & poſtremas inprimis, quas
Imag. lib. I. Bacchi proinde ſymbolum vocat Philoſtratus, πάρδαλις τοῦ θεοῦ σύμβολον, & in quas proinde converſas Bacchi nutrices vulgo fabulantur Poëtæ. Hinc Panthera juxta
Lib. II. de Vit. Apoll. cap. 2. eundem Philoſtratum in Pamphilia reperta cum torque aureo, & Armeniis litteris REX ARSACES DEO NYSÆO. Nota etiam ratio ejus rei, petita ex natura & indole illius animalis, quod vino inprimis deditum
Lib. IV. Cyneg. v. 319. narrant, unde & vinoſum vocatur Oppiano,

Θηρσὶ φιλακρήτοισιν ἐμήσατο παρδαλίεσσι.
Feris vinoſis excogitavit Pantheris.

Adeo

Adeo etiam ut non alia arte in eo capiendo utantur venatores, quam apposito illi potu, ex quo continuo solet ebriari, quod fuse narrat idem Oppianus, & firmant insuper Arabum historiæ. Hinc mos ille Veterum in Bacchi simulachris Pantheriscum ad pedes ejus statuendi, in quem Deus ille vinum è Scypho effundit, quem dextra tenet, sinistra autem Thyrsum; Docet id nos Herodotus agens de veterum versatilibus scenis in quibus illo habitu depictum vulgo Bacchum tradit; ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ θύρσον κατέχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ Σκύφον· παρακαθίζεται δὲ Πανθηρίσκος πρὸς τοῖς τοῦ Διονύσου ποσίν. & paullo post, ἐκ δὲ τοῦ Σκύφου οἶνος ἐγχυθήσεται ἐπὶ τὸν ὑποκείμενον Πανθηρίσκον. *Sinistra quidem manu Thyrsum tenens, dextra autem Scyphum. Adsidet vero ad Bacchi pedes Pantheriscus &c. Ex Scypho autem vinum in subjectum Pantheriscum effundetur.* Hunc autem morem luculenter illustrant varii nummi superstites, in quibus Bacchum eodem plane modo depictum adhuc hodie videas, & quibus luculenti commentarii vicem præstat superior locus, cujus ignoratione minus eosdem adsequebantur eruditi antiquarii. Tres hujus generis, eosque præclaros inprimis & luculentos hujus rei indices, signandos hic duximus. Περὶ αὐτοματοποιητ.

Prior nummus cum inscriptione DIS AUSPICIBUS sub Severo percussus, & jam à Cl. Tristano vulgatus, cui Tom. II. pag. 62.

cui similem cum in Gaza Christinæ Augustæ, tum alibi me vidisse memini. Exhibet autem hinc Herculem cum Clava, illinc Bacchum juxta Heronis descriptionem, sinistra Thyrsum, dextra Scyphum tenentem, è quo in subjectum Pantheriscum vinum effundit. Sed dum dubitat Tristanus, an juxta Occonem, Canis sit nummo illo expressus, an Tigris, an Leopardus, an Panthera, & eum tandem tanquam de Cane explicat, minus feliciter in ejus interpretatione versatur. Plures

Tom. II. p. 77. 107. 108. 136. alias occurrunt nummi apud eundem Tristanum, qui Bacchum cum Thyrso & ad pedes ejus Pantheriscum exhibent, quamvis sine Scypho. Alter vero supra expressus, & cum Bacchi habitu, Heronis descriptioni itidem consentaneo, ab Abonoteichitis in Paphlagonia sub Antonino Pio percussus, cujus ectypum Cl. Patini beneficio nunc primum vulgamus. Postremus vero Catinæ in Sicilia signatus, in Tabulis Parutæ occurrit, cum inscriptione in anteriori nummi parte ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. In eo autem ejusdem moris vestigium licet observare, Bacchum nempe vehiculo insidentem cum bijugibus Pardis, sinistra quidem Thyrsum, dextra autem Scyphum tenentem, è quo vinum non jam in Pantheriscum, sed in Pantheram aperto ore illud appetentem fundit. Ad quod etiam respexisse videtur Oppianus agens de Panthera.

Lib. III. Cyneget.

Τοὔνεκεν εἰσέτι νῦν οἴνῳ μέγα καγχαλόωσι.
Δεχνύμεναι στομάτεσσι Διονύσου μέγα δῶρον.
Quæ causa etiam nunc vino valde exultant,
Capientes ore Liberi Patris magnum munus.

Unde etiam lucem fœneratur præclarus gentis Vibiæ denarius apud Ursinum, qui illinc Bacchum, hinc Pantheram exhibet cum Thyrso, & Larvam insuper Aræ impositam, solita Bacchi & Liberalium symbola; & quo

quo ſpectat itidem alius denarius gentis Cariſiæ, cum ſimili fera ac Thyrſo. Neque vero etiam parum hæc illuſtrat ſequens nummus quantivis pretii, apud Cl. Patinum nobis inſpectus, & cujus ectypum eidem rurſus acceptum ferimus.

Percuſſus hic Nummus ſub Veſpaſiano, & quidem Nicomediæ, Metropoli Bithyniæ, ut liquet ex nummi inſcriptione, quæ præfert in priori parte litteras ΝΕΙΚΟΜ., in averſa autem quam expreſſimus Græcum nomen *Plancii Vari*, provinciæ illius Proconſulis. Hunc enim hujus Vari magiſtratum jam ante colligere mihi licuerat, ex duobus rariſſimis nummis, quorum alterum videram in Gaza Medicea, alterum in Muſeo Chriſtinæ Auguſtæ. Prior itidem cum capite Veſpaſiani, & in averſa parte cum Herculis inſignibus, Clava, Pharetra, Arcu, ac inſcript. ΛΑΝΚΙΟΥ ΟΥΑΡΟΥ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ, ſeu *Plancio Varo Proconſule*. Alter vero, quem ob attritas vetuſtate litteras legendum & explicandum mihi tradiderat antiquariorum apud vos princeps Franciſcus Gottifredi, Veſpaſiani itidem caput & præterea locum ſignati nummi ΝΕΙΚΟΜΗΔ. ſeu *Nicomedienſium* præferebat, parte autem averſa caput turritum & inſcr. . . . ΝΚΙΟΥ ΟΥΑΡΟΥ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ, hoc eſt rurſus, *Plancio Varo Proconſule*; ut exeſas aliquot ac fugientes in priori voce litteras haut difficulter ſupplebam, etiam ante viſum nummum Patinia-

nianum. Idem nempe hic Plancius Varus cum eo cujus Tacitus alicubi meminit, quem Prætura functum, Dolabellæ Othone mortuo accusatorem narrat exstitisse. Sed corrupte apud Tacitum *Plautius* pro *Plancius* hactenus vocatur, qui ex indubia trium, quos modo tradidi Nummorum fide emendandus venit; *Dolabella audita morte Othonis urbem introierat. Id ei* PLANCIUS VARUS *pratura functus ex intimis Dolabellæ amicis apud Flavium Sabinum Præfectum urbis objecit.* Ita & Tacito sua verba & huic Plancio suam gentem, qui in alienam irrepserat, restituimus. Diversæ enim Gentes seu Familiæ *Plancia* & *Plautia*. *Vari* autem cognomen multis Gentibus olim apud Romanos commune, ut Arriis, Attiis, Quinctiliis, Vibiis, aliisque, ac ut hic liquet, Planciis. Vides autem quibus artibus in Vespasiani gratiam irrepserit vir prætorius ac Bithyniæ, quod nummi superiores arguunt, sub eodem Cæsare Rector. Bithynia enim una è Populi Provinciis, ad quas regendas sub Proconsulis nomine mittebantur viri Prætorii, ut ex Dione constat, & qua de re alius occurret in sequentibus dicendi locus. Animal autem eodem nummo signatum, haud aliud quam Græcorum πάρδαλις, Romanis vulgo PANTHERA. Id utique satis arguit cum varia, & maculis distincta pellis, unde orientalibus נמר *Namer*, & *Variæ* Romanis dictæ eædem feræ, tum Cantharus ille, quem unguibus apprehendit, vinosis ut modo vidimus Pantheris apprime conveniens. Familiare insuper in Asia feræ genus, ac vel inprimis Caria & Lycia, ut liquet ex Agatharchide apud Photium, ac præterea ex Æliano, cui πάρδαλις, Καρικὴ & Λυκιακὴ vocatur. Inde petita ejus in Romanis spectaculis celebritas & frequentia, de qua consuli potest Plinius; ut mittam Ciceronis eo nomine apud Cœlium accuratas

Lib. II. hist. c. 63.

Lib. IIII.

Cod. CCL. cap. 35.

Lib. XVII. cap. 43.

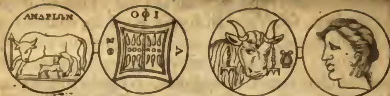
ratas

ratas ac ſollicitas preces. Hinc in ſimilis forte editionis memoriam, ſub Varo Bithyniæ Præſide, eadem fera ſuperiori nummo à Nicomedienſibus ſignata, ſicut utique ſimili occaſione nobiles id genus feras huic memoriæ vulgo impreſſas vidimus. Neque enim Romæ ſolum, ſed paſſim in Provinciis, ac Metropolibus inprimis, theatricas id genus voluptates locum habuiſſe vulgo notum. Quanquam hac in parte, Nicæam Theatrorum voluptatibus, Nicomediam vero doctrinæ ubertate præſtantiorem tradat alicubi Libanius. Mitto vero illos, qui magnum inter παρδάλεις & Pantheras diſcrimen quærunt, quos prolixus Græcorum & Romanorum ſcriptorum conſenſus abunde refellit. Illud vero indicaſſe obiter haud ſupervacaneum puto, ita ſignari vulgo in nummis antiquis Pardos, aut Pantheras, vel Pantheriſcos, aut etiam Tigres, ut non continuo maculis illis diſtinctum corpus præferre videantur, quibus tamen vel virgatis juxta Tigres, vel orbiculatis juxta Pantheras, hæc animalia conſtat inſignita. Quod monetariorum incuriæ omnino tranſſcribendum, qui nonnunquam minus accurate figuram horum animalium tradidere. Unde factum, ut vulgo antiquariorum etiam principes, obvia id genus in nummis animalia promiſcue ſoleant de Tigridibus, Pantheris, aut Leopardis etiam interpretari, ac Pantheras ut plurimum nobis pro Tigridibus obtrudere, ſicut aliàs eaſdem hodie Pantheras paſſim cum Leopardis confundi notum.

Tom. II. de Vita ſua.

BISONTIS alias caput, bovis feri ac ſetoſi, neque inſueti etiam in Romanorum ſpectaculis, ut vel ex Xiphilino liquet, ex duobus nummis Andriorum memini protuliſſe in ſua Veſontione Cl. Chiffletium, præter alia Viri decora, his quoque ſtudiis excellentem.

In Severo.

In priori quidem Taurum vides cornipetam cum inſcriptione ΑΝΔΡΙΩΝ, quod de loco ſignati nummi accepit Chiffletius, in poſteriori vero caput Tauri feri ac jubati cum Lyra, utrinque autem Tridente, in altera autem nummi parte caput juvenile ſine ulla inſcriptione. An vero utroque illo Nummo Biſon ſit ab Andriis expreſſus, quod exiſtimabat Chiffletius, fateor haud mihi continuo perſuaſum: Equidem obvius & unicus quidem occurrit apud Goltzium nummus horum Andriorum, illinc cum Pallade, hinc cum ordinario Tauro ad victimam parato.

Nihil habet hic Taurus à vulgari diverſum & ab ordinariis iconibus hujus animalis, neque conſonum ſetoſis illis ac jubatis Tauris ſylveſtribus, quos Biſontes antiqui nuncuparunt. Accedit, mirum videri poſſe, quid huic Græcæ Cycladum Inſulæ commune ſit cum Biſonte, quem ſolum Hercyniæ ſylvæ & plagæ Septentrionalis hoſpitem Plinius, Solinus, aliique è recentioribus tradunt, niſi ſcirem in Thracia poni quoque

que ab Oppiano, & prætcrea Pausaniam de Bisontis æreo capite Delphos misso à Dropione Pæoniorum Rege, & posita illi è regione ab Andriis loricata Andrei conditoris sui statua, nonnulla quæ Chiffletius refert, commemorare: Alias vero in Pæonia, non Bisontem quidem, sed *Bonacum* aut *Bonasum*, Bovem itidem ferum & cum juba equina obvium refert Aristoteles, cui superior effigies posset eadem ratione adaptari, ni cornua in se flexa & contorta, acumine terram spectantia, cum Philosophus tum Plinius iidem Bonaso tribuerent. Luculentum Suidæ testimonium, optimi superioris nummi ac similium hujus Insulæ interpretis. Docet enim ille Minervam Taurobolum ab his Andriis cultam, occasione Tauri apud eos exilientis; ut postea vidi Nonnium quoque observasse, non indicato tamen Suidæ loco. Exstat vero ille in voce Ταυροπόλον, quem erit operæ pretium hic adferre. *Etiam Minerva Taurobolos in* ANDRO *colitur. Anthropius enim dato Atridis* TAURO, *jussit ubicunque is è navi exiliisset, ædem Minervæ condere, & sic eos prospera navigatione usuros. Ille vero in* ANDRO *exiliit.* Καὶ Ἀθηνᾶ δὲ Ταυροβόλος ἐν ΑΝΔΡΩ. ὁ γὰρ Ἀνθρώπιος δοὺς ΤΑΥΡΟΝ τοῖς Ἀτρείδαις, ἠκέλευσεν ὅπου ἂν ἐκ τῆς νεὼς ἅληται, ἱδρύσασθαι Ἀθηνᾶν. Καὶ οὕτως εὐπλοήσειν. ὁ δὲ ἐν ΑΝΔΡΩ ἐξήλατο. Nihil hic ut vides de Bisonte, sed omnia de ordinario Tauro, plane ad fidem superioris Nummi. Neque etiam reperiri apud Andrios Bisontes, vel Pausanias, vel alii referunt, sed tantum misso aliunde Delphos capite æreo bovis illius feri ac indomiti, positam è regione ab Andriis sui conditoris, ad indicandam Viri ferociam ac robur, loricatam statuam. Sed ne in similem errorem inducat viri sagacis alias ac eruditi auctoritas, sciendum neutrum illum Nummum ab eodem productum, & paullo

ante expreſſum, ad Andrios vel ad Biſontem quicquam ſpectare. Prior, non quidem cum Tauro illo indomito, ut exiſtimabat, ſed cum Vacca & lactente vitulo, ad Apolloniam Illyrici urbem referendus. Dyrrachii enim & Apolloniæ ſolita illa ſymbola, utraque nummi parte ſignata. ΑΝΔΡΙΩΝ autem, non loci (quod in errorem induxit Cl. Chiffletium) ſed Prætoris aut Magiſtratus nomen, ſicut alterum ΘΕΟΦΙΛΟΥ, ſub quibus nummus percuſſus, & cui geminum plane cum iiſdem ſymbolis ac nominibus videas inter Apolloniæ

Tabul. Græciæ II.

nummos apud Goltzium. Omiſſas autem nonnunquam obſervo in utriuſque cum Dyrrachiæ tum Apolloniæ nummis ſolitas illas loci ΔΥΡ. aut ΑΠΟΛ. initiales litteras (quas præfert nummus Goltzianus) adſcriptis ſolum, præter conſueta inſignia, Prætorum nominibus ΑΝΔΡΙΩΝ, ΑΡΙΣΤΩΝ, ΑΓΙΑΣ, ΦΙΛΩΝ. & ſexcentis id genus. Utrumque autem ſymbolum, cum Vaccæ cum lactente vitulo, tum quadratæ Arculæ, ab antiqua patria ceu Corcyræis, quorum

Thucidid. lib. I. Plin.

Tab. I. inſul. Græc.

erant Coloniæ Dyrrachium & Apollonia, juxta morem deſumptum: ſicuti eadem omnino videas in nummis Corcyræorum apud Goltzium. Poſterior autem Nummus cum Tauri jubati capite ac pendente utrin-

Tab. IX. inſul. Græc.

que Tridente, ad Eubœam ſpectat, ut vel ex Goltzio liquet, aliiſque obviis nummis illius Inſulæ. Neque illi valde diſſimilis Delphorum nummus apud eundem Goltzium, inde explicandus (ſilet hic enim ut ſæpe Goltzii interpres Nonnius) quod Caryſtii ex Eubœa

In Phocicis.

Bovem æreum Delphis dedicarint, auctore Pauſania: niſi hunc poſtremum ad Biſontis illud æreum caput Delphos tranſmiſſum à Pæoniorum Rege placeat lubentius referre. Videtur enim aliquid ferinum magis ac indomitum ſpirare, quam Euboicus ille Taurus à

Chif-

Chiffletio pro Bisonte Andriorum productus, aut illius Insulæ similes apud Goltzium.

DRACONES etiam alatos & coronatos exhibent aliquot Nummi selectiores, de quorum cum Aquilis & Elephantibus pugna Nicander & Plinius meminere; & quos diversos proinde ab iis intelligimus, quos alias Chamædracontes veteres nuncuparunt. Duos certe cum alatos, tum coronatos & barbatos Dracones videas currum ducentes in rarissimo Trajani nummo Mediceo, quem signatum in Ægypto, ex ipsius nummi adspectu, & additis aliis symbolis, liquet. Frequentes enim illos Nummos mitto, cum obvio eodem ministerio, in quibus nempe mœsta frugum mater dracones vehiculum ducentes regit, plane juxta Claudiani descriptionem libris de Raptu Filiæ,

sinuosa draconum
Membra regens volucri qui pervia nubila tractu.

Volucres illi quidem vulgo, non autem alati, quales nempe Libycos Scorpiones alicubi describit Geographus, πτίλωτοὺς simul & ἀπτέρους, quorum etiam Lucianus meminit, nisi quod membraneas alas instar cicadarum aut vespertilionum iis tribuat. Alatos tamen eosdem Cereris dracones exhibent etiam nummi quidam selectiores. Utriusque generis cum volucrium, tum alatorum simul hic habes ectypa.

Strabo lib. XVII. De Dipsadis.

Alatos etiam ſerpentes non alibi, quam in Arabia reperiri tradidit jam olim Herodotus, cui vicinam addit Æthiopiam Joſephus. An vero fabuloſum ſtatuendum ſit omne hoc volucrium aut alatorum ſerpentum & Draconum genus, quæcunque veterum aut recentiorum occurrant ea de re teſtimonia, ipſi viderint, qui hoc ſibi diſquirendum putant. Lubentius certe referas in hanc fictorum claſſem, Draconem illum cum humano capite, qualem vidiſſe memini depictum in nummo quodam Amphipolitarum. Familiares nempe olim in Macedonia, cujus incolæ hi Amphipolitæ, Dracones, magnitudine ſimul ac manſueta natura ſingulares: ut de Pellæis obſervat Lucianus, & unde natam contendit illam fabulam de Olympiadis cum Dracone concubitu, & nato inde Alexandro. Cujus rei expreſſam videas memoriam cuidam Nummo ex eorum genere, quos vulgo *Crotoniatas* vocant Antiquarii, in quo Olympias in lectiſternio decumbit inter duos ſerpentes. Eo refert etiam Nonnius nummum Macedonum apud Goltzium, in quo mulier ſeminuda eſcam ſerpenti porrigit: quod vulgatum alias ſalutis ſymbolum in priſcis id genus monumentis. Neque diverſus à manſuetis illis Draconibus Ajacis Locrenſis Draco domeſticus ac cicur, inſtar canis illi adhærens, ut tradit

Lib. III. (Herodotus) — Lib. XV. (Josephus) — In Pſeudomant. (Lucianus)

dit Philoſtratus. Sacri quippe Dracones Heroibus, ut aliunde liquet ex Plutarcho in Cleomene. Iſte vero Draco Amphipolitarum humano capite ſingularis adhuc magis & mirandus. Si exſtarent hodie libri illi, quos de hac primaria Macedonum urbe Zoilum ſcripſiſſe auctor eſt Suidas, tum vibicibus illis, quas optimo vatum voluit inurere hic flagellator, libenter careremus, tum haberemus forte hoc ſymbolum magis explicatum. Neque ſic tamen diſſimulabo, illud me Oraculum facile credere illius loci, quo miniſterio frequenter videas functos id genus Æſculapios an Apollines, genuinos ſcilicet & fraudulentos. Hinc apud Delphos Draco ſub Tripode vocem edens juxta Lucianum, ſicut alias ab Æginetis Tripos aureus ad eoſdem miſſus inſiſtens ſuper tricipitem ex ære ſerpentem. Hinc plures etiam illi Nummi, in quibus occurrunt Tripodes Dracone vel ſerpente involuti, ſicut Troadis, Nicomediæ, Amaſtrianorum, Myndiorum, Lylibæi, Crotonis, aliorumque locorum; aliquando etiam ſupra Tripodem erecti. Neque enim illa Pithii ſolum ſerpentis vulgaria ſymbola, ſed domeſtici etiam illarum urbium vates, quos videas in Auguſtis Cimeliis Chriſtinæ, Palatino, ac Mediceo. Quo ſpectat eximie mos ille Arabum, quem refert Philoſtratus; qui à brutis animantibus captabant auguria, Draconum corde vel hepate in cibis adſumpto. Ut illum etiam Draconum in veterum auguriis uſum haud immerito obſervatum ab Origene videam in præclaro opere contra Celſum; *ὁ δὲ Δράκων ἐπεὶ καὶ τούτῳ χρῶνται τῷ ζώῳ οἱ οἰωνοσκόποι, Draco autem, quandoquidem & illo animali utuntur Augures.* Apollo nempe idem cum Æſculapio, juxta Macrobium, hinc ſacri utrique Dracones ac ſerpentes, & proinde iidem modo vaticiniorum, modo ſalutis ſymbola, in

De vita Apoll. lib. VII.

In vit. Apoll. lib. I. cap. 4.

priſcis

priſcis id genus monumentis. Immo hinc alter Draco ille, χρησμὸς etiam ἀντίφων@; cujus caput è linteis humana itidem ſpecie, arte cujuſdam impoſtoris Alexandri, non ſuis ſolum Paphlagonibus, ſed Romanis etiam aliiſque mire illuſit aliquandiu. Legiſti procul dubio non ſemel apud Lucianum lepidam renati illius Æſculapii narrationem; quam præclare certe illuſtrat nummus alicubi à Goltzio deſcriptus, ΑΒΟΝΟΤΕΙΧΙΤΩΝ ΓΛΑΥΚΩΝ; unde corrigendi Luciani codices, in quibus ΓΛΥΚΩΝ, novus ille non jam Epidaurius, ſed Paphlagonius Draco nuncupatur. Abonoteichus enim ceu Aboni Murus vel Caſtrum urbs Paphlagonum haud obſcura, & Luciano in hac hiſtoria ſicut Suidæ aliiſque, τὸ τῦ Ἀβώνυ τεῖχ@, Patria callidi impoſtoris, & ſedes præclari ſcilicet Oraculi. A duabus autem illis vocibus Ἀβώνυ τεῖχ@, ceu Aboni Caſtrum (frequenter enim pro Caſtro ſumi hanc vocem etiam aliunde liquet) factum gentile nummo expreſſum Ἀβωνοτειχίτης, vel ut in aliis Ἀβωνοτειχέτης, ſicut vulgo promiſcue hæc ſumi ſupra monuimus. Haud aliter nempe ac ab Ἀγοραίυ τεῖχ@, (quod male apud Stephanum Ἀγοραῖον) item Γορδίυ τεῖχ@, Ἐλαίυ τεῖχ@, Helleſponti quoque ac Lyciæ Arcibus, aliiſque id genus, deducta itidem gentilitia Ἀγοραιοτειχίτης, Γορδιοτειχίτης, Ἐλαιοτειχίτης. Sed mereamur ulterius de venuſtiſſimo ſcriptore, & illo ſimul, quod præ manibus nobis eſt argumento. Memineram ſcilicet, me ſingularem loci ejuſdem Nummum, & ad hanc forte hiſtrioniam referendum, adnotaſſe inter alios rariores illuſtris Urbis Antiquarii Franciſci Gottifredi, qui jam Chriſtinæ Auguſtæ Gazam exornant. Non anxie mihi fuit laborandum, ut illius iconem & plurium aliquot rariorum ab obvia viri comitate jam abſens impetrarem;

In Pſeudomant.

quibus

quibus nova hujus operis editio ornatior in lucem prodiret, & ego iisdem Nummis aliquam lucem viciſſim impertirer. Exhibet vero iſte, de quo jam agimus, hinc Antonini Pii effigiem, illinc duos ſerpentes, quorum alter jacentis caput lambit aut mordet, & inſcript. ΑΒΩΝΟΤΕΙΧΕΙΤΩΝ.

Vides hic ejuſdem urbis Nummum cum altero quem deſcripſit Goltzius, ſignatum quoque circa eadem fabuloſi hujus Oraculi tempora. In eo tamen diverſi, quod Goltzianus nomen renati hujus Æſculapii ΓΛΑΥΚΩΝΟΣ nempe habuerit ſignatum, quale illi à Luciano tribuitur, unum præterea ſerpentem in gyrum involutum, iſte autem modo expreſſus duos exhibeat Dracones aut ſerpentes, non addito αὐλοφώνυ illius Oraculi nomine. Equidem geminum Goltziano nummum adſervare quoque videas Gazam Eminentiſſimi Cardinalis Barberini, cum uno ſcilicet ſerpente, ſed citra eandem Glauconis appellationem, licet alias percuſſum itidem ſub Pio, & cum eadem inſcriptione ΑΒΩΝΟΤΕΙΧΙΤΩΝ. Neque vero hoc diſſimulandum, referri à Luciano hujus hiſtrioniæ narrationem ad M. Aurelii tempora, cui bello Germanico cum Marcomannis & Quadis depugnanti, redditum ab hoc impoſtore oraculum refert, & inſuper ab eodem Pſeudomanti adſcitum generum Rutilianum, per eadem Marci tempora celebrem. Omnes autem hi nummi ab Abonotei-

noteichitis percuſſi, ceu cum uno, ceu cum duobus ſerpentibus, Goltzianus nempe, Barberinus, & quem modo protulimus è Regia Chriſtinæ Gaza, non Marci ſed deceſſoris Pii vultum præferunt. Talis etiam alius Muſei Patiniani in ſuperioribus à nobis exhibitus, & cum Bacchi effigie ab his Abonoteichitis itidem ſub Pio Cæſare ſignatus. Sed nihil hic Nummus ad eam, de qua Lucianus meminit, hiſtrioniam, aut nummorum ejuſdem loci & ætatis, qui ſerpentes exhibent, illuſtrationem. Unde fide maxime Goltziani nummi, qui Glauconis nomen præfert, omnino videtur ſtatuendum, incepiſſe jam ſub Pio hanc hiſtrioniam, quæ ſub Marco tandem incrementa & exitum habuerit. Illud utique colligas ex tota Luciani narratione, per multos annos fabulam illam egiſſe, Pſeudomantin Alexandrum, eumque demum prope ſeptuagenarium, & orbi adhuc cum ſuo Glaucone illudentem, è vivis diſceſſiſſe. Cur vero ſuperiori Nummo ibi expreſſo, haud unus jam ille renatus Æſculapius, ſed duo ſerpentes occurrant; aut cur unus deſuper alterius jacentis caput lambat quaſi aut ſugat, equidem haud facile licet divinare? Dracones quidem Pellæos, non ſolum immani magnitudine, ſed ita manſuetos & familiares narrat in hac ipſa hiſtoria Lucianus, ut infantum etiam more lac è papilla ſugerent. Ex horum autem genere erat Draco ille, futurus brevi Tutelaris Abonoteichitarum Æſculapius, paucis utique obolis Pellæ à præſtigiatore illo Alexandro redemptus. At vero hic jam non mulierem, ſed alterum ſibi haud diſſimilem ſerpentem lambit capiti ejus inſtar ἐπωδοῦ cujuſdam, ut mihi quidem videtur, applicitus. Notus vero ac ſæpe priſcis traditus ille ἐπωδῶν mos, incantationes ad vulnerum curationem auribus vulgo inſinuandi, ac ut Arnobius

loqui-

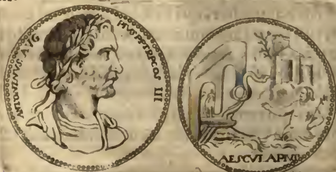
loquitur: *Sonos auribus infundere dulciores, non medicinam* Lib. I.
vulneribus admovere. Unde salutares id genus ἐπῳδαὶ, ceu ad aurem incantationes, ad animæ quoque & adfectuum curationem translatæ à Zamolxide, & ejus exemplo cum à Socrate tum à Zenonis sequacibus dogmata sua seu Oracula ita insinuare solitis, ut de prioribus frequenter apud Platonicos legas, & eorum Magistrum, de posterioribus vero ut alios mittam, vel fidem faciet Satyricus

Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.

Hinc translatæ eædem à sacris Oratoribus ad salutaria ac divina Oracula credentium auribus percepta aut percipienda, quibus & Christus ipse ἐπῳδὸς nonnunquam, ut Clementi, & Oracula ejus instar ἐπῳδῆς cu- Lib. v. Pædagog.
jusdam per aures ad animæ curationem demissa, ut non semel Christianorum Tullio vocantur. Immo, quod Chrysostom. Orat.
huc inprimis facit, notum iis qui scriptores antiquos versarunt, habitos vulgo serpentes cum ἐπῳδαῖς illis seu LXXIV. in Baptism.
incantationibus obnoxios, tum eosdem etiam aures J. Christ.
lambendo vaticinandi peritiam inspirantes. Prius quidem, cum ex Davidis, tum ex Orphei, Aristotelis, aliorumque testimoniis, ac Marsorum aut Ægyptiorum more vulgo eruditis notum. Hinc nempe surda Aspis & aurem obturans dicta Regio Vati; *Sicut* ASPIDIS Ps. LVIII.
surdæ obturantis AUREM SUAM, *ne mussitantium aurem* v. 6.
audiat, & divini incantationem verbi. Posterius autem Heleni & Cassandræ exemplo docent Græci Poëtarum Interpretes, ac inter alios Euripidis scholiastes, Ἐλθόντες ὄφεις καὶ τὰ αὐτῶν περιλείξαντες ὦτα ὀξυηκόους εἰργάσαντο In Hecubam.
ὥσπερ μόνους τοὺς τῶν θεῶν ἀκούειν βουλὰς, καὶ μάντεις ἄκρους εἶναι. *Accedentes* SERPENTES *& eorum* AURES CIRCUMLINGENTES, *auditum illorum adeo exacuerunt, ut soli consilia Deorum audirent, &* PRÆSTANTISSIMI

VATES *evaderent*. Ita etiam, ut hæc jam ad Nummi noſtri interpretationem conferamus, gemino ſymbolo expreſſi; in eo duo ſerpentes occurrunt, quorum alterum jacentis capiti admotum, hanc illi non ἐπωδὸς adeo, quam vaticinandi peritiam inſpirantis vicem præſtare videas. Famam ſcilicet de proximo Apollinis & Æſculapii adventu apud Abonoteichitas commoverat præſtigiator ille Alexander, & ſub tempus illius Epiphaniæ utriuſque nomen & laudes decantabat, ut tradit in hac hiſtoria Lucianus. Apollini autem non minus ac filio Æſculapio ſacri ſerpentes, immo idem ille cum Æſculapio, ut ſupra videbamus. Unde etiam ab illa utriuſque communione eundem Apollinem, ut Orat. XXXVII. verum quoque Ἐπῳδὸν deſcribit Dio Chryſoſtomus, nempe ὑγιείαν ἐμπνεῦντα ταῖς ψυχαῖς καὶ σώμασιν, *ſalutem inſpirantem animabus & corporibus*. Ex quibus jam liceat mihi colligere, percuſſum hunc nummum ab Abonoteichitis, quo illo ſymbolo utrumque Deum mox adventurum adumbrarent, Apollinem nempe Æſculapii filii aures lambendo, vaticinandi peritiam illi inſpirantem, qua proſpiceret civibus, & felicis adventus, ac divinitatis ſuæ fidem omnibus faceret. Plana utique ex ſuperioribus omnia, & cum Luciani, ut mihi quidem videtur narratione apprime conſentanea. Quo & commode referri poſſunt, quæ de Melampode tradunt Lib. x. cap. 49. varii auctores, ac inter alios Plinius: *Qui credit iſta & Melampodi profecto* AURES LAMBENDO *dediſſe intellectum avium ſermonis* DRACONES *non abnuet*, quod à Cæſare inverecunde contendebat; ut nempe Nummis imprimeretur cum ſua, tum Draconis ſui effigies; In Pſeudomant. καὶ ΝΟΜΙΣΜΑ καινὸν ἐγκεχαραγμένον τῇ μὲν τοῦ Γλαύκωνος, κατὰ θατέρα τῇ Ἀλεξάνδρου: alibi vero traditur, eundem Deum Glauconis nomine divinitus inſignitum, ima-

imaginibus & ſimulacris, cum æreis tum argenteis expreſſum; γραφαί τε ἐπὶ τούτῳ, καὶ εἰκόνες, καὶ ξόανα τὰ μὲν ἐκ χαλκοῦ, τὰ δ' ἐξ ἀργύρου εἰκασμένα, καὶ ὄνομά γε τῷ θεῷ ἐπιτεθὲν Γλαύκων (non Γλύκων.) Neque ab hoc commento inſignis iſtius impoſtoris abludens quoque illa capitis imberbis effigies, reliqua in ſerpentem deſinens, eumque in multos gyros circumflexum, in nummo Nicomediæ ſignato ſub Caracalla, quem vulgavit Triſtanus, & qualem etiam poſſidet magnus horum ſtudiorum fautor & admirator Durlacenſis Marchio. Ut appoſitè vero hoc loco Tutelares iſtos & præſides Oraculorum Dracones pergamus illuſtrare, non novum jam aut fictum cum priori illo GLAUCONE, ſed verum, ſi Diis placet, re ac nomine ÆSCULAPIUM repræſentat nobis alius non minus inſignis Nummus ejuſdem Cæſaris ANTONINI. Mole certe, elegantia, raritate inter primos ille numerandus, & luculentum Braceſiani Cimeliarchii ornamentum; cui geminum quoque exſtat in divite illa gaza Cardinalis Buoncompagni.

Præclarum utique, mi OCTAVI, Majorum veſtrorum & Urbis Æternæ monumentum; quod notam alias ex Livio, Ovidio, Valerio, Plinio, Claudiano, aliiſque Epidaurii hujus hoſpitis narrationem tam venuſte

repræsentat: qui Romam scilicet Epidauro valetudinis causa accersitus Draconis effigie, Urbi salutem, Tiberinæ vero Insulæ nomen simul attulit ac tutelam. Sacra enim non solum inde Æsculapio hæc Insula, ut notum, Græcis quoque ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ἱερά, sed eadem ÆSCULAPII Insula, vel, quod idem, Pæonii aut Epidaurici Serpentis vulgo nuncupata. Unde jam in posterum non peregrini Medici, sicut Toxaris apud Athenienses Divis eo nomine adscriptus, sed quasi indigenæ vicem Urbi Æternæ præstiterit hic Medicorum Parens. En vero ibi Templa, Pinus, Tiberis, Insula, Anguis seu Draconis sedes ac Nomen, luculentus denique Poëtæ Commentarius,

Dionys. Halicarn. lib. V.

Lucian. in Scytha.

Ovid. Metam. lib. XV.

Scinditur in geminas partes circumfluus amnis
Insula nomen habet, laterumque à parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos.
Huc se de Latia pinu Phœbeius anguis
Contulit: & finem specie cœleste resumpta
Luctibus imposuit: venitque salutifer Urbi.

Quo respexit etiam præter [a] Augustinum de Civitate Dei, [b] Africanus alter, qui ex Epidauro nihil aliud adlatum, nisi magni aûgminis colubrum ridet, alibi vero ÆSCULAPIUS *inquitis Epidauro bonis Deus valetudinibus præsidens, & Tiberina in Insula constitutus.* Salutares nempe vulgo Deorum, sed maxime hujus Æsculapii Epiphaniæ, qui raro quidem, sed nunquam sine magno ipsorum bono visus Epidauriis, ut narrat in hac fabula Valerius, scilicet

[a] Lib. III. cap. 22.
[b] Arnobius lib. VII.

Præsentes aliquid prosit habere Deos.

Unde ΣΩΤΗΡΟΣ etiam illi nomen in nummis eorundem Epidauriorum sub eadem Draconis forma tributum videas, sicut in alio ΚΩΙΩΝ ΔΡΑΚΩΝ. Quo spectare etiam observo Nummum mole & magnitudine

ne ſingularem, inſpectum nobis haud ita pridem in opulenta Chriſtianiſſimi Galliarum Regis penu antiquaria, ſignatus ille Alexandri Severi ætate, cujus vultum præfert, & in averſa parte, ſerpentem cum Ara & Arbore, ac inſcriptione ΕΠΙΔΑΥΡΙΟΝ. Neque vero mirum, ſi modo Draconis, modo ſerpentis Epidaurii nominibus deſignetur. Haud enim ſerpentis ſolum, ſed peculiares etiam Draconis notas præferre nonnunquam videas, barbam puta, palearia & coronam criſtatam, ſicut in ſequenti denario gentis Aciliæ. Haud inſuetum vero huic ſalutari Deo, ſua quoque præſentia alias beare civitates, liquet ex Philoſtrato in vita Apollonii, & Coorum Nummis aliorumque locorum, in quibus idem ΣΩΤΗΡ inſcribitur. Ut non mirum proinde, ſi laboranti Urbi Æternæ ſuam quoque operam præſens ac manifeſtus benigne voluit impertiri, quæ à Roma hujus Æſculapii filia nomen ſuum derivabat, juxta Marinum Lupercaliorum Poëtam, ut docet alicubi Servius. Unde quoque haud aliam mercedem navatæ operæ, quam in eadem ſtabilem ſibi ſedem, & quidem extra ægrorum turbam voluit deligere. Ut ita Plutarchus hinc lucem mutuetur, qui Æſculapii fana Romæ extra urbem (ſicut in hac Inſula) apud Græcos vero in locis puris & ſublimibus docet exſtitiſſe. Multo minus adhuc Draconis ſpeciem, in eodem hoſpite Epidaurio mirabitur; qui hanc illi familiarem videt paſſim in iiſdem nummorum monumentis. Dracones nempe omnes ſacri Æſculapio, ut obſervat Pauſanias; ſi tamen excipias illum Erichthonium, quem Athenis ad pedem Minervæ ſimulacri exſculptum alibi idem Pauſanias refert, & firmat quoque præclarus nummus Athenienſium Mediceus, qui idem illud Palladis ſignum cum jacente ad pedes Dracone repræſentat.

Lib. 1. c. 5.

Ad Eclog. 1.

In quæſt. Rom.

In Corinthiacis.

In Atticis.

tat. Unde & huic Deæ Draconem ſacratum ſtatuit alicubi Plutarchus, quem Apollini alias ac barbato ejus filio vulgo adſerunt priſca hæc monumenta. Sed mirare mecum obiter fatum illius Inſulæ ſerpentis Epidaurici, ut quæ ſalutis quondam ara & ſedes Romanis extiterit, eadem poſtea, ut ex Sidonio liquet aliiſque, ſub Chriſtianis Imperatoribus rei capitalis accuſatorum carcer exſtiterit & carnificina. Plures vero mitto aliarum urbium Tutelares id genus Dracones & Pſeudomantes, qualis etiam Lanuvinus ille, obvius vulgo in denariis Gentium Romanarum, & de quo Propertius,

De Iſide.

In Inſulam conjectus eſt ſerpentis Epidaurici.

lib. I. ep. 7.

Lanuvium annoſi vetus eſt tutela Draconis.

Lib. IV. Eleg.

Neque minoris erit pretium operæ, referre in hunc cenſum Draconem alium, illo vel Paphlagonio vel Epidaurio vix minus ſingularem; quem ex præclaro SEVERI Nummo deſcripſit quidem Erizzo, ſed ita ut nec ſenſum nec locum ſignati Nummi ſit adſequutus.

ΠΑΥΤΑΛΙΑ hæc Urbs Thracum, non vero incerta aliqua Græciæ Provincia, ſed quæ corrupte apud Stephanum alioſque παυ̃ταλία, vel παυταλία legitur: unde cauſam crederem ignorantiæ nobilis Antiquarii, niſi hanc viderem ejus frequentem in tradendis Græcis nummis infelicitatem. Occurrunt vero alii quoque ejuſdem urbis inter Nummos cum M. Aurelii tum Getæ;

tæ; inſcript. ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ; unde corrigendum iterum Stephani *παυταλιώτων*. Dicta quoque eadem urbs ULPIA PAUTALIA ab ævo Ulpii Trajani; ſicut id rurſus conſtat ex præclaris aliquot Nummis, ſignatis in honorem Fauſtinæ Junioris & Caracallæ, cum inſcript. ΟΥΛΠΙΑΣ ΠΑΥΤΑΛΙΑΣ, quales & in Gaza Medicea, & in Regia Pariſienſi, & in Muſeo Cl. Seguini mihi vidiſſe contigit. Geminum quoque notabam nuper in nummo Getæ apud Leonardum Agoſtini celebrem Urbis Antiquarium, in quo Aquila cum fugientibus ac exeſis litteris, quales tamen adſequebar ΟΥΛΠΙΑΣ itidem ΠΑΥΤΑΛΙΑΣ. Ea nempe ratione, qua alia ejuſdem Thraciæ urbs *Topirus*, & Daciæ *Serdica*, & præterea *Nicopolis*, *Anchialus*, *Mitylene*, aliæque nobiles civitates, ULPIÆ itidem vocantur in ſelectis aliquot Nummis Severi, Caracallæ, Getæ, Gordiani & aliorum: ΟΥΛΠΙΑΣ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ; ΟΥΛΠΙΑΣ ΤΟΠΕΙΡΟΥ; ΟΥΛΠΙΑΣ ΣΕΡΔΙΚΗΣ; ΟΥΛΠΙΑΝΩΝ ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ, & ΟΥΛΠΙΑΣ ΣΕΟΥ. ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ. Sed de hac appellatione & loco obiter. Sicut vero alii Nummi hujus urbis *Pautaliæ* modo adlegati, vel Patrium Amnem, ſolita cultum ab accolis religione; vel Bacchum cum thyrſo & cyatho; vel Cybelen leonibus vectam, grata & ſolennia Thracum Numina, repræſentant; vel Salutem quoque familiari ſymbolo, ſerpente involutam, cui eſcam porrigit; ita iſte ſupra depictus Draconem, tutelarem ſcilicet loci Genium, haud minus quam alii ſuperiores nummi ante excuſſi, omnino videtur mihi arguere. Magnitudine certe ille ſimul & ſpirarum flexu magis adhuc admirandus, & lingua exſerta quaſi alter Glaucon, ad fundenda itidem Oracula accinctus. Huc facit quoque Dracon alter, plures ingens gyros, in vicina *Tomo* Ponti

In Gaza Christin. Augustæ.

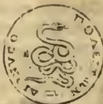
Metropoli; quem repræsentat Nummus Gordiani Mediceus, cum inscript. ΤΟΜΕΩΣ ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ. Neque diversus alter sinuans immensa volumina, in rarissimo Nummo *Marcianopolitarum*, cum Severi Alexandri & Mammææ capitibus, in priori nummi parte,

In Cimelio Regin. Sued.

Ὡς ἢ Δράκων βλοσυρωπὸς ἑλίσσεται ἀγκύλος ἑρπων.

Geminum quoque eidem vidi exstare in Regia Gaza Parisiensi, cum effigie Caracallæ & matris itidem Juliæ Domnæ ac inscriptione ΕΠΙ ΚΥΝΤΙΛΙΑΝΟΥ ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. *Marcianopolis* vero Mysiæ secundæ, seu unius è sex Thraciæ Provinciis juxta Ammianum civitas, à Marciana Trajani sorore ita cognominata. Paria vero cum ejusmodi Dracone facientem suppeditabat eadem Regia Gaza, in Nummo *Hadrianopoleos*, alterius Thraciæ Provinciæ, signato itidem Caracallæ temporibus, cui similem apud Cl. Patinum inspexi, sicut & haud vulgarem *Dionysopolytarum*, quem præclaro ejusdem Viri his studiis excellentis beneficio, aliis quoque inspiciendum damus.

Lib. xxvii.

Præfert singularis hic Nummus, in priori quidem parte Gordiani & Serapidis capita (qualia Neronis itidem & Serapidis, aut aliorum id genus Cæsarum occurrunt) in posteriori vero, ut vides, Serpentem tortuosum, cum inscriptione ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΛΕΙΤΩΝ, urbis itidem Ponticæ cum Tomo, seu Scythiæ illius quæ postea inter sex Thraciæ Provincias relata, & cujus celebriora oppida Dionysopolim & Tomum recen-

sec

ſet Ammianus. Ut haud mirum quoque, ſi eadem ſerpentis aut Draconis ſymbola præferre utramque videas. Apollinem alias & Bacchum tutelare utriuſque loci Numen, ſignant earundem nummi apud Goltzium, & Tomi quidem Apollinem, utpote Coloniæ Mileſiorum, quibus Apollo cultus; alterius vero Bacchum, cujus nomine dictam eandem, & ipſa loci appellatio, & exul in iiſdem oris poëta alicubi retulit. Unicum præterea horum Dionyſopolitarum nummum memini me obſervaſſe in penu antiquaria Collegii Claromontani Pariſienſis à Sirmondo collecta, & quidem inter numiſmata Alexandri Severi. Haud vero crederem fruſtra me hactenus laboraſſe, in commemorandis tam præclaris & vulgo reconditis antiquitatis monumentis, quæ Dracones & ſerpentes id genus ſignant. Hinc utique non leve illud, ſed ſingulare quoddam beneficium præſtare videar haud vulgares id genus Nummos (& cujus generis Ægyptii aliquot, adhuc infra adducentur), quod ab iis etiam unice exigendum Cl. Bochartus, cum ſuis ad me litteris, tum alicubi in præclaro opere agnoſcit. *Ex Nummis*, inquit, *id genus, cum depictis Draconibus figura eorundem & magnitudo erui poteſt, quorum minimi quinque cubitorum, maximi quadraginta traduntur.* Alterum præterea ex iiſdem colligas, in *Macedonia*, *Thracia*, *Paphlagonia*, *Myſia*, *Ponto*, ac *Bithynia*, vicinis regionibus, haud alios locorum Genios & Cuſtodes gratiores id genus Draconibus exſtitiſſe. Conſulto enim omitto plures Græciæ Aſiæque nummos, in quibus eandem loci tutelam ac ſalutem videntur arguere, & ad quos reſpexit divinus Maro,

Lib. xx.

De Animal. ſacris pag. 429.

Incertus Geniumne loci, famulumne parentis
Eſſe putet.

Ubi audiatur Servii gloſſa; *Nullus enim ſine* GENIO *locus*

cus est, qui per ANGUEM *plerumque ostenditur. Persius: Pinge duos angues; pueri sacer est locus.* Quales etiam duos angues videas, aut arcum & pharetram amplectentes in Nummis ΚΡΗΤΑΙΩΝ aut ASIÆ RECEPTÆ: aut vincientes duo ligna in nummo Cyzicenorum; aut obvolutos velut circulum cum duobus in medio torquibus in Romano Numismate; aut coronatos eosdem cum Caduceo, Cornucopia, Palma, in nummo Otaciliæ Ægyptio. Etenim Ægyptiorum imprimis hanc fuisse de Serpentibus ac Draconibus opinionem, ut divini aliquid illorum naturæ tribuerent, docuit jam olim Philo Bybliensis apud Eusebium, ac proinde ut loci Genium ac Tutelam eorum symbolis adumbrarent, præter alia monumenta, arguunt plures inediti eorum Nummi, percussi sub Cæsaribus, Nerva, Trajano, Hadriano, Pio, aliisque; in quibus aut Dracones id genus coronati, aut iidem cum Caduceo, Sistro, Spica; aut etiam cum venerabili illorum Serapide depinguntur. Quo nomine etiam ΑΓΑΘΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ, seu *Boni Genii* iisdem nuncupati, ut observabam nuper in præclaro nummo Ægyptio Cimeliarchii Regii Parisiensis; in quo illinc Neronis effigies, hinc Draco coronatus cum inscriptione aliquantum excisa ΝΕΟ. ΑΓΑΘ. ΔΑΙΜ. ceu Νέος Ἀγαθὸς Δαίμων. Ut inde certe liqueat, non solis Phœnicibus ita appellatum Draconum genus, de quo aiebat Philo modo laudatus, *Φοίνικες δὲ αὐτὸ* ΑΓΑΘΟΝ ΔΑΙΜΟΝΑ *καλοῦσιν*, *Phœnices vero ipsum* BONUM GENIUM *vocant*; quomodo & Servius interpretatur, ΑΓΑΘΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ, *quos Latini* GENIOS *vocant.* Tales utique duo illi Dracones, qui olim erranti Alexandro cum ductoribus & toto exercitu, ac inopi consilii viæ duces repente leguntur exstitisse, qui incolumem in Ammonis Oraculi.

In Gaza Medicea.

Apud Euseb. de Præpar. Evang. lib. I.

Ad lib. III. Georg.

culi ſedem ducerent reducerentve: Rem aut ſi mavis fabulam narrantem Arrianum noſti, quod alias non Lib. III. Draconibus ſed Corvis (auguralibus ſcilicet avibus) tribuit Strabo. At vero inter Ægyptios Dracones ac Lib. XVII. Serpentes, antiquis nummis effigiatos, nonnullos adhuc videas, quos haud male ad ASPIDES, notas utique in eo tractu, referunt eruditi antiquarii, & cujus generis unam hic exprimendam duximus, ſignatam in Ægyptio Fauſtinæ ſenioris nummo,

E majorum nempe Aſpidum genere, quibus haud injuria, ut vides, tumidam cervicem ac latum corpus cum Nicander tum Lucanus noſter tribuunt; neque male eadem ad Ammiani deſcriptionem comparata, *quas* Lib. XXII. *omnes magnitudine & decore Aſpis facile ſupereminens, nunquam ſponte ſua fluenta egreditur Nili.* Neque tamen unius magnitudinis Aſpis apud Ægyptios, cujus duo genera Strabo, tria Galenus, plura quoque Ælianus recenſet, & quidem aliquas trium quatuorve cubitorum; ad quas proinde haud male ſuperior videtur referenda. Præcipuo vero honore cultam Aſpidem apud Ægyptios, ceu divinæ potentiæ ſymbolum, liquet alias ex Plutarcho; ut non mirum ſit proinde ſolitis De Iſid. & Oſirid. Cereris inſignibus, Papavere nempe ac ſpica, eandem hic ornatam intueri. Quis vero fœcundam frugibus re-

 gionem

gionem ignorat? aut ejus Metropolim (in qua procul dubio percussus hic & similes nummi) cum aliis rebus, tum frugum copia opulentam, juxta [a] Arrianum, ac ut [b] Ammianus loquitur, *alimentorum uberi copia circumfluentem* non audivit? Unde & alia mittam, & insertam Justini legem Codici Theodosiano ac Justinianeo *de frumento Alexandrino*, & alibi in eodem Codice Theodosiano *Alexandrini status*, ceu commeatus frumentarii ex Alexandria Constantinopolim deferri soliti factam mentionem reperias. Quo spectant naves illæ σιτηγοὶ apud Lucianum, quas similiter ex Ægypto in Italiam commeatum ejusmodi docet transportasse, μίαν τ̃ ἀπ' Αἰγύπ̃ȣ εἰς Ἰταλίαν σιτηγῶν. Ut certe haud alio sit opus interprete, cur eadem urbs, vulgo in antiquis nummis, sub symbolo sedentis mulieris cum Cornucopia & duobus aut pluribus spicis adumbretur. De addito autem superiori Aspidi, præter Cereris insignia, peculiari capitis ornamento, agemus paullo infra. Sicuti vero pro Geniis, Oraculis, divinæ potentiæ ac virtutis symbolis habitos vulgo Ægyptios Dracones ac Serpentes haud aliunde luculentius constat, quam ex hac ipsa Nummorum supellectile, sic aliis quoque gentibus frequentata eo nomine ac publico ære itidem signata eadem Draconum ac Serpentum symbola, abunde supra videbamus. Nec frustra Arabes quoque ab iis auguria captantes diximus, quos utique auguriorum non studiosos solum, sed inventores perhibet Clemens Alexandrinus. Hinc Draconem quoque spiris variis involutum suppeditat apud Ligorium, in inedito opere, nummus Arabum ΔΟΥΜΑΘΗΝΩΝ. Neque Romani, ut jam vidimus, alieni ab ea religione. Unde factum ut sequentibus etiam sæculis inter signa Romanorum militaria, præter Aquilas, recepti

[a] Lib. III. περ. ἀναβ.

[b] Lib. XXII.

In Navigio.

Lib. V. Stromat.

cepti etiam fuerint Dracones; qui ſummitati haſtarum aptati, non minus in acie & in caſtris, quam cives in urbibus defenderent ſcilicet ac tutarentur. Res ex Vegetio, Ammiano, Claudiano aliiſque jam nota. Volucres certe non minus ac priores illi, de quibus paullo ante agebamus,

Hi volucres tollunt Aquilas, hi picta Draconum Claud. III.
Colla levant, multuſque tumet per nubila ſerpens. Conſul.

Quo loco ſubiit mihi opportune Luciani memoria, qui Honor. ridet alicubi ſcriptoris belli Parthici ineptias, tradentis, à Parthis Dracones (non effigiatos jam ſed vivos) contis adfixos & in altum ſublatos, procul in hoſtes conjectos, unde magna Romanorum ſtrages orta eſſet. Addit vero Lucianus, Dracones Parthis ſignum eſſe multitudinis (hoc eſt militaris apud eos ordinis nomen) & quidem inde dictum, quod mille circiter Dracones vivos unus Draco regere aut formare ſoleat. Neque tamen carere plane exemplo haud abſimile factum, ut teſtes alios mittam, liquet mihi ex Galeno, qui tradit virum quendam Carthaginenſem in prælio cum Romanis, ſerpentibus ceu venenatis beſtiis plenas ollas in hoſtes immiſiſſe, & ita incautos multos oppreſſiſſe, neque enim tela ejuſmodi in hoſtes mitti ſolita. Alias Aquila Draconem unguibus tenens, ut liquet ex Joſepho, inſigne olim fuit Spartanorum: quo ſignatæ erant illorum ad agnatos ſuos Judæos litteræ. Unde Aquilam etiam videas in Nummo horum Lacedæmoniorum Mediceo. Neque diverſum ab eo fuiſſe ſymbolum Tyranorum Ponti incolarum, arguit adhuc hodie eorum Nummus, in quo ſimiliter Draconem in gyrum circumflexum ore geſtat, cum inſcript. ΤΥΡΑΝΩΝ. Aquilam alias ac Serpentem mutuo ſe reſpicientes videas in nummis Nicomediæ percuſſis cum effigie

Quomod. Conſer. Hiſtor.

Lib. de Theriaca ad Piſon. pag. 460. edit. Græc. Baſil.

Lib. Antiquit. XII. cap. 8.

effigie Commodi. Non alatum jam vero ac ſublimem, ſed jacentem ac proſtratum Draconem, myſticum nempe illum, exhibent Nummi Chriſtianorum aliquot Cæſarum, Valentiniani Junioris, Libii Severi, Heraclii & aliorum, de quibus alio loco. Sicut autem Draconem divinitatis cujuſdam ac ſalutis, ita PAGURUM Sapientiæ, ut volunt, ſymbolum, brachiis expanſis papilionem apprehendentem exhibent denarii Gentis Durmiæ apud Urſinum, præter Græcos aliquot Nummos apud Goltzium.

Et ne ſolum vel propitios, vel infeſtos illos Aëris, Sylvarum aut Nili etiam incolas commemoremus, DELPHINOS vero *φιλανθρώπυς* & *Oceani Cœlique decus* prætereamus ingrati, quos tamen magna Nummorum copia, haud minus ac Siculum vel Carpathium pelagus, conſpiciendos præbet. Neque vero obvios ibi hoſpites, aut aliunde ſatis notos, fruſtra me credas adlegaſſe. Negat enim Bellonius, tales eſſe Delphinos, quales viſuntur in Marmoribus & Numiſmatibus antiquis; repando nempe corpore, & dorſo incurvo, quamvis in reliquis figuram conſentire fateatur. Plinius vero poſtremam illam repandi & inflexi dorſi formam iiſdem tribuit. Mirum autem, ut hoc dicam in limine, & vix ulli, opinor, quam Bellonio credibile, tot ac tam variis vetuſtatis monumentis male expreſſam figuram hujus piſcis, obviam paſſim & familiarem in iiſdem locis, in quibus illa auro, argento, ære cælabatur. Innumeri vero ſunt, in quibus, ut paullo ante monebamus, vel capita exornat Urbium & Inſularum Siciliæ, Græciæ Aſiæque Delphinus; vel occurrit ille Neptuni Tridenti involutus; vel ubi modo ſinguli, modo plures etiam numero ſignant averſam Nummi partem. Cuinam vero perſuadebit Bellonius in hunc errorem conſtanter adeo

adeo tot littorum accolas conjurasse, familiari obtutu facile revincendum? Sed non hic opus est ea defensione. Nummos enim & Bellonium, aliosque ab eo dissentientes expediemus haud difficili, ut spero, negotio. Signatus nempe Nummis Delphinus haud uno habitu, idemque modo quietus & fixus, modo frequentius salientis & vectoris instar; Unde etiam vulgo depictum in iis videas, cum inflexo capite, repando seu incurvo corpore, cauda vero prominente & erecta; scilicet dum veluti Chori in speciem ludit per undas, *lascivaque jactat corpora*. Obvia hujus rei exempla suppeditant magna copia nummi locorum maritimorum, iique præ ceteris in quibus sessorem habent, cujus generis nonnulli paulo infra adducentur. Aliquando vero quietior Delphinus, & tum citra illam repandi corporis, aut sublatæ caudæ jactationem depingitur; sicut ille in nummo Vitellii, Tripodi innixus mox quoque inspiciendus. Falsus ergo Bellonius, qui eodem semper habitu depictum in Nummis Delphinum credidit, aut repandum ejusmodi aut inflexum corpus omnino illi salienti & ab undis exilienti detraxit, ac ita monumentis id genus, quæ ut plurimum tales nobis Delphinos repræsentant, fidem omnem voluit derogare. Præter enim luculentam veterum ac oculatorum testium nubem, quibus frequenter conspecta forma repandi illius dorsi; unde & *curvi Delphines* vocantur Ovidio; neque nos voluptatis illius fuimus inexpertes, cum nuper in navigatione Melitensi, Siculum littus legeremus. Sed vicissim haud minus censuræ obnoxii Plinius, aliique nonnulli recentiores, qui vel ob inspectos tantum salientes id genus Delphinos, aut eosdem in priscis aliquot monumentis depictos ea forma, perpetuam, neque aliam, quam incurvi & repandi cor-

poris figuram iisdem inconsulto tribuêre. Delphinos aliàs id genus, Tridente passim circumvolutos videas in nummis locorum mari adjacentium, Serpentum nempe instar tortuosos; qualis præter quamplures id genus, occurrit apud Goltzium in numismate Teni, unius è Cycladibus. Eorumdem vero Insulariorum nummum protulit quoque Tristanus, signatum ætate Alexandri Severi; qui tamen non Delphinum, sed ejus instar serpentem Tridente involutum exhibet: quod ad Neptunum Medicum cultum in ea Insula refert nobilis antiquarius; quam & serpentibus olim abundasse tradidit Hesychius Milesius, & ὀφιοῦσαν quondam dictam Stephanus. Quæ certe satis idonea mihi videntur testimonia, cur non audeam continuo oculorum aciem temere desiderare in viro haud parum perspicace in contemplatione id genus monumentorum, atque ita in eo nummo, Serpentis loco, Delphinum Tridente involutum, familiare Insulariis & quidem his Teniis symbolum adfirmare: quod alias cum situs loci, tum productus à Goltzio nummus, omnino videretur arguere. Neque tamen dissimulandum, alibi ab eodem Tristano productum Maximiliani Herculii nummum, in quo itidem Serpens Tridenti implicatus visitur, sicut rursus mutatis vicibus Tridentem Apollini apud Tarsenses tributum legas, apud Dionem Chrysostomum, quod non debuit ibi viro magno negotium facessere. Haud magis utique, quam Jovi Tridentem, Fulmen Palladi, Apollini Hederam, Baccho Radios, Isidi Lunam, Arcum & Pharetram Veneri, Serapidi juncta Jovis, Solis, Plutonis, aliorumque Numinum symbola, tributa spectare in priscis id genus monumentis; qua de re infra. Alias vero Anticyris, teste Pausania, urbis insigne occurrrebat Delphino insi-

Tabul. Insul. Græciæ.

Lib. de Origin. Constantinop.

Orat. XXXIII.

insidens cum Tridente Neptunus, qualis nempe in Tarantinorum nummis loci conditor Tara vulgo depingitur. Sed ex iisdem etiam monumentis colligas ea, quæ de reliqua figura hujus piscium Regis, Plinius aliique verius tradidere; rostrum nempe simum, oris scissuram longam, rictum latum, oculos magnos, pinnas in ventre ac dorso, ac duas in cauda veluti lunatas. Immo non figuram magis, quam naturam mansueti hujus hominum ac puerorum amatoris, discas ex adlatis modo iconibus, cum sessore puero: quam rem alias tot testibus & exemplis firmant vulgo auctores, ut ab incredulis etiam fidem videantur extorquere. Ut minus jam mirum videatur, quod legebam nuper apud Ecclesiasticæ Historiæ conditorem, non Citharœdum nempe aliquem, sed Lucianum martyrem à Delphino depositum apud urbem Nicomediæ Helenopolim. Adeo ut haud dissimilem quoque vectorem ego mihi optarim, cum nuper Bajas Puteolis commoto repente mari trajicerem, & exclamarim propemodum cum auctore veteris Epigrammatis inediti, Philostorgus Ecclesf. Hist. lib. 1.

Εἴθ' εἴλω δελφῖσιν ἐμοῖς βαστακτὸς ἐπ' ὤμοις
Πορθμευθεὶς ἐσίδῃ τὴν γλυκύπαιδα Ῥόδον.

Memineram enim forte illius adolescentis, quem dorso placide exceptum ex Bajano Puteolos ad ludum litterarium quocunque diei tempore secure Delphinus deferebat. Sed nota imprimis ex eodem Plinio, Æliano, aliisque, Delphini illius apud Jasenses historia; qui exstincti pueri desiderio, à quo se conscendi patiebatur, mox contabuit. In cujus singularis adfectus memoriam, signatum proinde Nummis Jasensium Delphino insidentem puerum tradit alicubi præter Ælianum Plutarchus, Τοῦ πάθους ἐπίσημον Ἰασεῦσι τὸ χάραγμα De soler. Animal.
τοῦ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ ἐστι ΠΑΙΣ ὑπὲρ ΔΕΛΦΙΝΟΥ

ὀχούμενος. Neque vero minus adludunt ad innoxios id genus amores, alii Nummi eximiæ vetuſtatis, quibus Delphinos itidem hominum, & maxime puerorum vectores aut colluſores videas. Tales cum vulgo priſci Tarantinorum, Brundiſiorum, Piſauriorum, Nummi, tum alii rariores Aliſarnæ Urbis Troadis, in quibus homo Delphino vectus, cum Victoria & Corona. Sed ſingulares inprimis hanc in rem & frequentes Corinthiorum nummi variæ magnitudinis, & nonnulli maxime cuſi ſub Divis fratribus M. Aurelio & L. Vero, in quibus modo Puer inſidens Delphino, modo ſupra eundem erectus, modo etiam Delphinus jacet ſub arbore, cui incumbit Puerulus dormiens; quales plures adſervat Gaza Medicea & Muſeum Patinianum. Quibus etiam adnumerandus venit ſequens nummus ſub Commodo percuſſus.

Neque mirus adeo tibi videbitur, non jam in mari vector, ſed adjacens etiam in terra ſuper incubanti puero Delphinus; qui apud juniorem Plinium blandos legiſti procul dubio Delphini & Hipponenſis cujuſdam
Lib. IX. Ep. 33. pueri amores, & hæc inter alia: *Incredibile (tam verum tamen quam priora) Delphinum geſtatorem colluſoremque puerorum, in terram quoque extrahi ſolitum, areniſque ſiccatum, ubi incaluiſſet in mare revolvi.* Equidem non familiare ſolum noſti horum Corinthiorum ſignum, Ario-

Arionem nempe Delphino insidentem, ut præter alios notavit quoque Dio Chrysostomus, sed geminos id Orat. genus casus narrantem videas Pausaniam in Corinthia- XXXVII. cis, unde nummi superiores possunt illustrari; & Lucianum præterea, qui puerum quendam mortuum, in In Navi- Isthmum à Delphino deportatum narrat. Quin præ- gio. ter illum Citharœdum, aut vulgares id genus pueros, recordaris, ut opinor, haud absimilem Icadii ipsius Apollinis filii navigationem, Delphini tergo delati prope Parnassum incolumis. Signant adhuc rei memoriam nummi Delphorum, cum figura Delphino insidente, tum sacratus inde Apollini Delphinus; ut liquet tum ex Vitellii & Vespasiani nummis, in quorum aversa parte Tripus Delphino impositus, cum inscriptione AUGUR, tum ex nummo ejusdem Vitellii Quindecemviri, supra obiter à nobis adlegato, in quo Cortina Apollinis Delphici cum Delphino itidem superincumbente, infra vero Corvo.

Eo lubentius mitto alias eruditorum de hoc nummo conjecturas, quod hic optimum illius & luculentum dabimus interpretem Servium; *Inde cum Italiam peteret* Ad Æneid. (Icadius nempe) *naufragio vexatus, Delphini tergo exce-* lib. III. *ptus dicitur, ac prope Parnassum montem delatus, Patri Apollini Templum constituisse, & à Delphino locum Delphos appellasse; Aras deinde Apollini tanquam Patri consecrasse, quas*

 ferunt

ferunt vulgo Patrias dictas. Hinc ergo Delphinum aiunt inter ſacrata Apollinis receptum, cujus rei veſtigium eſt, quod hodieque QUINDECEMVIRORUM CORTINIS DELPHINUS *circumfertur, ob hoc ſcilicet, quia* QUINDECEMVIRI *Librorum Sibyllorum ſunt antiſtites. Sibyllæ autem Apollinis Vates, & Delphinus Apollini ſacer eſt.* Vides utique, mi OCTAVI, quam amice mutuam ſibi lucem præſtent doctiſſimus Grammaticus ac Nummus iſte Vitellianus, quod effugit alias Cl. Triſtani diligentiam, in ſuſcepta illius Numiſmatis explicatione: Et hoc pridem quidem notaveram, quum vidi poſtea in eundem quoque Servii locum jam incidiſſe Rubenium, eruditum Nummorum Areſchotanorum interpretem. Obvias & mythologicas harum rerum explicationes mitto: neque enim id jam agimus. Præter Delphinum vero, *Corvus* in hoc nummo conſpicuus, tanquam ſacratus Apollini, ut ſupra ex Plutarcho & Porphyrio notabamus, & bene etiam monuit Triſtanus; non autem *Cornix* hic ſtatuenda, ut dubitabant tamen Viri docti, & cum iis idem ille peritus alias veteris hujus memoriæ explicator Rubenius. Gemino nempe errore, quem in Celſo arguit alicubi Origenes, Lib. I v. è Corvo, cujus mentio in ſacra Diluvii hiſtoria, Cornicem ſimiliter faciente: Τὸν Κόρακα εἰς Κορώνην μεϊείληφε. Ut vero ad Delphinos id genus geſtatores redeamus, neque mirum proinde blandi hujus puerorum & cantus amatoris ſeſſorem videre nonnunquam Cupidinem, ſicut præter denarios Gentis Cordiæ & Lucretiæ apud Urſinum, ac nummum Auguſti cum ſelectis aliis à Cl. Seguino vulgatum, in ſequente numiſmate hactenus inedito.

Per-

In Gaza Reginæ Christinæ.

Percussus ille Nicomediæ temporibus Commodi, in quo similiter occurrit Delphino insidens puer iste Dioneus, qualem etiam videas in nummo Perinthiorum signato sub Elagabalo, & nonnunquam in gemmis antiquis. Ut jam illam prætercam, inspectam mihi apud vestratem Leonardum Agostini, in qua Cupido occurrebat, non Delphino quidem, sed vehiculo insidens, quod trahebant duo Delphini. Ac plane apposite ad superiores hujus Cupidinis Delphino insidentis imagines, legas olim adlusisse Palladam, in veteri Epigrammate, (In eadem Gaza.)

Γυμνὸς ἔρως διὰ τοῦτο γελᾷ, καὶ μείλιχός ἐστιν,
 Οὐ γὰρ ἔχει τόξον καὶ πυρόεντα βέλη.
Οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει Δελφῖνα καὶ ἄνθος,
 Τῇ μὲν γὰρ γαῖαν, τῇ δὲ θάλατταν ἔχει.

Nudus Amor ea de caussa ridet, ac blandus est; Non enim arcum habet, aut ardentes sagittas. Neque frustra manibus Delphinum cohibet ac florem; Illa enim Terram, hac Mare tenet. Si floris loco, flagellum dextræ hujus sessoris tribuas, eundem continuo fatearis in superiori nummo ac illa imagine depictum, nudum nempe, inermem, & sinistra Delphinum, cui insidet, cohibentem: haud aliter nempe ac seminudas Nereides, Delphinorum quoque tergis inequitantes describit alicubi Lucianus; Sic alius adhuc Faustinæ nummus occurrit in eadem Augustæ Christinæ Gaza, in quo Venus cum pomo & hasta, (In Dialog. Marin.)

sta, Cupido supra Delphinum, à sinistra autem parte monstrum aliquod conspiciuntur. Alium quoque, eundemque præclarum Laodiceorum Nummum possidet, Gaza Medicea, qui hinc nudam exhibet Venerem, ornandis capillis intentam, Cupidinem etiam cum pharetra & sagitta, illinc vero Delphinum. Quæ utique haud leviter firmant Ursini conjecturam, ad Veneris mari ortæ intuitum priores illos denarios Gentium Romanarum referentis, aut vero parum illustrant, quæ de hoc ἐπαφροδίτῳ pisce dixit ingeniosissimus vates,

Seu fuit occultis felix in amoribus index,
Lesbida cum domino, seu tulit ille Lyram.

Quis vero huic marinæ originis puero, non credat magis appositum vectorem Delphinum, quam vel Hircum forte, aut etiam Tigrim? quibus tamen inequitantem videas Cupidinem in denario Gentis Fonteiæ apud Ursinum, ac præterea in nummo quodam M. Aurelii Mediceo. Neque aliter Matrem ejus πάνδημον, Lib. VI. Capro quoque impositam legas apud Pausaniam; unde prior denarius gentis Fonteiæ potest obiter illustrari. Ceteroquin haud aliena ab hac mansueta Delphinorum indole, quæ de iisdem ad naves placide accurrentibus ac apud eas corpora saltu jactantibus, socios etiam se iis ac duces præbentibus, vulgo narrant auctores auriti simul & oculati. Audi de navium adpulsu Tom. V. Hom. I. p. I. edit. Savil. facundissimum Christianorum Tullium, Δελφίνων ἐν πολλῇ παιζόντων γαλήνῃ, καὶ παρ' αὐτοὺς τῆς νηὸς τοὺς τοίχους κυβιστώντων πολλάκις. *Delphinis placido tranquilloque mari ludentibus, ac sæpenumero apud ipsa Navis latera salientibus,* Lib. I. cap. XXXIII. ep. 94. *capite in undas dejecto.* Qua de re etiam videas Græcum Philippi Epigramma in Anthologia. Huc autem spectat inter alios præclarus Alexandri Severi Nummus, In Gaza Medicea. in quo media Navis cum velo, ad cujus latus duo Delphini

phini occurrunt coronam ſuſtinentes, & inſcr. ΤΑΡΣΟΥ ΜΗΤΡ. ΑΔΡ. ϹΕΟΥ. ΑΛΕΞΑΝΔΡ. Ex quo nummo alias, ut obiter hoc dicam, diſcimus quoque, caput Ciliciæ Tarſum, *Hadriana*, *Severa*, & *Alexandrina* nominibus, à totidem ſcilicet Auguſtis, quorum beneficio reſtaurata fuit vel ornata, nuncupatam: haud aliter ac eadem quoque nomina obtinuiſſe legas *Amaſiam* Ponti Metropolim, in vetuſtis illius nummis, aut alterum inſuper *Antoniniana*, ab Antonino nempe Caracalla, eidem Tarſo tributum in alio nummo ejuſdem Cæſaris, ΑΔΡ. ϹΕΟΥΗ. ΑΝΤΩΝΕΙΝ. ΜΗΤΡ. ΤΑΡΣΟΥ, ſeu *Hadrianæ Severæ, Antoninianæ, Metropoleos, Tarſi.* Sed hæc alterius loci, & de Delphino hactenus. Quibus & hoc obiter addam, PELAMIDUM celebratam olim Byzantii piſcationem, de cujus ratione præter Ariſtotelem ac Plinium, prolixe diſſerit Strabo; qui ex ea copioſum reditum Byzantinis Romaniſque provenire commemorat. Tales autem occurrunt nonnunquam in priſcis Byzantinorum nummis, qui vulgo duos id genus piſces præferunt, ut bene conjecit Triſtanus, ex Sabinæ Auguſtæ nummo Byzantino à ſe quidem non inſpecto, ſed deſcripto tantum ab Occone ſub mentione duorum piſcium; qualem utique videas in ſequenti nummo Plautillæ Muſei Patiniani jam Regii, hic quoque tuis & legentium oculis ſubjiciendum. Lib. VII.

Merebantur equidem hi piſces ſignari in nummo ſuæ

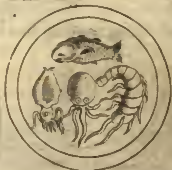
Lib. VII. Metropoleos, ut festive Archestratus apud Athenæum, ingentis cujusdam Θυννίδος seu Pelamidis Μητρόπολιν vocat Byzantium. Unde patet etiam, cur hos pisces Oppianus sobolem Euxini maris indigitarit,

Lib. V. Halieutic. φῦλα δ' ΠΗΛΑΜΙΔΩΝ ἐκ μὲν γένος εἰσὶ θαλάσσης Εὐξείνου.

aut cur magnam piscatorum multitudinem inde Ta-
Lib. IV. c. 4. renti & Byzantii exstitisse, observet in Politicis Aristoteles. Erudite vero & ingeniose Tristanus, veteris illius oraculi de Byzantio (cujus Stephanus Byzantius, Eustathius, aliique meminere) versum extremum,

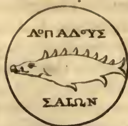
Ἔνθα ἰχθὺς ἔλαφός τε νέμον βόσκονται ἐπ' αὐτόν.

Ubi piscis nempe & Cervus pascentur in eodem pascuo, de Pelamide & Cornu Byzantino explicavit; duce utique Strabone, cui κέρας istud dictum simile Cornui Cervino, & in cujus angustia Pelamides, eodem authore, vulgo capiuntur. Alias apud Chalybes quoque frequentem fuisse Pelamidum piscationem alibi tradit
Lib. XII. idem Strabo. An vero commemorabo hic adhuc quatuor Pisces, expressos in præclaro quodam Neronis nummo, & quem jam excusere nobiles antiquarii, POLYPUM, SEPIAM, CAMMARUM & POMPILUM.

Erizzo ad denotandam Neronis impietatem, sævitiam,

tiam, libidines, signatum hunc nummum credit, cui certe suffragari non possum. Si Lucano enim forte licuit, ut viderunt jam viri docti, & aliquando pluribus ad elegantissimum Poëtam docebimus, Neronem oblique sub laudum involucris perstringere; non proinde existimabimus, nummum auctoritate publica & florentis Principis imagine percussum eum in finem, ut vitia ejus ac infamiam illo ære signaret. Tristanus aliquanto opportunius refert ad natales Claudiæ Neroni è Poppæa genitæ, & festum illud Amphidromia, quinto à natali die celebrari solitum, quo inter alia Polypi, Sepiæ, aliique id genus pisces mitti à propinquis & familiaribus consueverant, sicuti ab Athenæo aliisque observatum. Sed obstare videtur tum, (ut jam vidit Tristanus) quod mos ille Græcus foret, nummus autem vel Romæ, vel certe in Romana Colonia sit percussus, ut liquet ex Latina epigraphe anteriori nummi parte adscripta; tum illud insuper, quod vulgo non Cæsarum, sed Augustarum vultus præferant nummi illi, qui fecunditatem domus Augustæ solebant indicare. Neque tamen alienum crederem, ad fecunditatem Poppææ respexisse, qui nummum cælandum curavere; quam & Nero *ultra mortale gaudium accepisse* dicitur apud Tacitum, & Senatus votis, supplicationibus, Templo etiam Fecunditati decreto prosequutus. Annal. XV. Opportune itaque in hujus fecunditatis memoriam, & incredibile illud Neronis gaudium inde conceptum, signati videntur ii Pisces; quos fecunditatis præcipuæ observant Aristoteles, Athenæus, Plinius. Ne jam præteream Piscem alium singularem, quem in nummo Lopadussæ Africi maris Insulæ signatum videre licet apud Goltzium. Tab. Insul. XXVIII.

Piſcis, ut vides, ex aculeatorum genere, cum aculeis nempe à cervice ad caudam, & porrecto ac peculiari quodam Roſtro. Qualis autem ſit, neque indicat Goltzii interpres Nonnius, neque certiores reddent neoterici, qui de Piſcibus ſcripſere, Rondeletius, Salvianus, Geſnerus, aliique, apud quos ei ſimilem vix facile reperias. At mox illud ſuboluit, ad APRINUM ceu PORCINUM piſcis genus omnino referendum; quale cum marinum tum fluviatile agnoſcunt antiqui auctores, Ariſtoteles, Athenæus, Plinius, & plures alii. Sicut enim obvii Elephanti, Leones, Boves, Equi, Canes, Aſini, Vituli, Vulpes, Lepores, aliique id genus, cum terreſtres tum aquatiles; ita Porci etiam iique & ſylveſtres & domeſtici; cui generi ſuperior Piſcis videtur nobis adſcribendus. Certe & Aprinum, quod præfert Roſtrum, & ſetæ inſtar Apri à capite ad caudam porrectæ omnino illud arguunt; ut haud immerito idem ſtatui poſſit cum eo Piſce, qui ΚΑΠΡΟΣ ſeu APER apud Ariſtotelem ac Athenæum vocatur. Obſtare forte illud poſſet, quod non marinum ſed fluviatilem videatur eum ſtatuere Philoſophus, dum illum in Acheloo amne generari obſervat; & ex eodem Plinius, apud quem *Caper* vocatur qui Ariſtoteli κάπρος, manifeſto librariorum errore, quibus potius quam eruditiſſimo auctori puerilem Græcæ illius vocis ignorantiam malo equidem transſcribere. En utriuſque verba, & Ariſtote-

ſtotelis quidem, ἔτι γὰρ ἀφιᾶσιν, ὥσπερ γρυλλισμὸν, καὶ Lib. IV.
ὁ ΚΑΠΡΟΣ ὁ ἐν τῷ Ἀχελώῳ, hoc eſt, Gaza interprete, Hiſt. Anim.
his enim quaſi grunnitus quidam emittitur. APER *etiam* cap. 9.
piſcis, quem amnis Achelous gignit, vocalis habitus eſt. Sic
Plinius, *Et is qui* CAPER (legendum APER) *voca-* Lib. XI.
tur in Acheloo amne grunnitum habet. At vero nihil ob- cap. 51.
ſtat, cur non & Aprum piſcem maris incolam ſtatuamus, quem Philemon Comicus apud Athenæum cum Scauro & Glauciſco marinis piſcibus conjungit, & apud Argivos frequentem docet, Lib. VII.

Εἰ δ᾽ ἔλαβον ἄρτι Σκάρον, ἢ κ᾽ τῆς Ἀττικῆς
Γλαυκίσκον, ὦ Ζεῦ σῶτερ, ἢ ᾽ξ Ἄργους ΚΑΠΡΟΝ.
Quodſi mihi tum datus fuiſſet Scaurus, aut ex Attica
Glauciſcus, ô Jupiter ſervator, vel ab Argis APER.

Argos quidem ad Inachum fluvium ſita, ſed mari ſatis vicina, unde facilis marinorum Aprorum proventus. Idem vero Athenæus alibi dubitari docet ab Epicharmo, annon ſues iidem ſint cum Apro,

Χαλκίδες τε Ὗές τε Ἱέρακες τ᾽ χ᾽ ὁ πίων Κύων,

additque Athenæus, εἰ μὴ ἄρα ὗτοι οἱ αὐτοὶ εἰσι τῷ ΚΑΠΡΩ, *Chalcides & Sues, Milvi, ac pinguis Canis; niſi forte* ſues *iidem ſint cum* APRO. Marini itidem ii piſces, quos ibi cum ſuibus complectitur. Male autem Dalechampius Κάπρον ibi per *Capriſcum* reddit, ſicut alio apud eundem auctorem loco, quo juxta Ariſtotelem inter Piſces vo-
cem ſolum edere obſervat, ΚΑΠΡΟΝ καὶ τὸν ποτάμιον χοῖ- Lib. VIII.
ρον; APRUM, (non Capriſcum) *& fluviatilem Porcum;*
quem locum citat etiam alicubi Euſtathius, ubi plures Ad Odyſſ.
vocales Piſces enumerat. Nec prætereundus hic Heſy- M. pag.
chius, qui Aprum hunc eundem cum Phagro, marino 1720.
itidem piſce, exiſtimavit, ut ejus verba hodie præferunt, Κάπρος σύαγρος, ὗς ἄγριος, ἢ τὸν φάγρον ἰχθύν. Mirum equidem, ut ingenue fatear, quod diverſos piſces,

Aprum & Phagrum, pro uno eodemque nobis obtrudat eruditissimus Grammaticus; quum diserte veteres accurate eosdem distinguant. Neque etiamsi aliqua occurrat inter eos adfinitas, continuo nomen & genus idem utriusque statuendum. Quin de Phagro agens
Lib. VIII Athenæus, plures recenset Pisces, quos ei similes narrant auctores; puta Erythrinum, Hepatum, Chromin, Anthiam, aliosque id genus, nulla Apri facta ibi mentione, de quo tamen, ut vidimus, non uno agit loco. Strabo etiam inter pisces Nili peculiares, Porcum & Phagrum, sed ut diversos recenset; χοῖρος καὶ φαγρώριος, ὃν καὶ φάγρον καλοῦσιν, *Porcus & Phagrorius, quem Phagrum etiam vocant.* De Phagro certe Nilotico testis lu-
Lib. de Isid. culentus Plutarchus, qui eum una cum Nilo apparere, ac optatum illius incrementum nunciare alicubi refert. Ex his autem modo adlatis omnino augurabar corruptum Hesychio locum, quem intactum reliquere novi editores, eundemque ita restituendum, Κάπρος σύαγρος, ὗς ἄγριος, ἢ τ Ἀργεῖον ἰχθυῦ. Aper nempe celebris apud Argivos piscis, ut supra ex Athenæo vidimus, & firmat præterea Eustathius, qui haud parum
Ad Ιλιαδ. Λ. pag. 853. hanc nostram emendationem adferit; ἱστορεῖται ὅτι καὶ εἶδος ἰχθύος ΕΝ ΑΡΓΕΙ ΚΑΠΡΟΣ εἶναι, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ, ἐξ Ἀττικῆς Γλαυκίσκον, ΕΞ ΑΡΓΟΥΣ ΚΑΠΡΟΝ. Adludit, ut vides, ad superiorem Philemonis versum citatum ab Athenæo, ac simul ad pervulgatum apud veteres proverbium de optimis piscibus, Glauciscus nempe ex Attica, & Aper ab Argis. Ignari autem hujus rei librarii, Ἀργεῖον ἰχθυῦ, vel si mavis τ ἐξ Ἄργους, in notum sibi piscem φάγρον ἰχθυῦ mutanda credidere. Certe majora lectionum portenta in optimum auctorem irrepsisse, vel nova quæ modo prodiit ejus editio satis evincit, & quæ plura adhuc in eodem restant emaculanda,
culanda,

culanda, cujus luculenta liceret hic nobis dare specimina, qui aliquam operam in emendatione Grammaticorum Coryphæi etiam pueri olim posuimus, favente tum his conatibus eosdemque promovente magno Salmasio. sed hæc alterius loci. Cæteroquin idem Hesychius alibi, φαγώρειος ἰχθὺς ποιός, pro quo φάγρος reponunt viri docti in nuperis adnotatis. At vero constare posse illam vocem φαγωρείου, aut vero in φαγρώρειος mutandam, liquere videtur ex superiori Strabonis loco, ubi hunc piscem utroque φαγρωρείου & φάγρου nomine dictum docet. Sed quod hic præcipue spectandum occurrebat, illud utique liquidum, cum marinos tum fluviatiles Porcos veteres agnovisse, & quidem priores cum mole spectabiles, tum aculeatis, & periculosis spinis armatos; quæ certe haud male cum superiori effigie quadrare videntur. Plinius, *Apion maximum* Lib. xxxi.
piscium esse tradit Porcum, quem Lacedæmonii Orthragoni- cap. 2.
scum vocant, grunnire eum cum capiatur. Idem alibi, *In-* Lib. xxxii.
ter venena sunt piscium Porci marini, spinæ in dorso, crucia- cap. 5.
tu magno læsorum. Non autem hic moror recentiores, qui de Piscibus scripsere; quos in tradenda vel Apri vel Porci aquatilis veteribus commemorati figura graviter inter se dissentire videas, diversasque ac multum inter se dissimiles nobis obtrudere; ut ex Gesnero ac productis à Rondeletio & Bellonio iconibus constare poterit. Cautior, ut verum fatear, Rondeletius, qui Piscem quendam pro Apro, cujus Aristoteles meminit, sed dubitanter exhibet, in quo Rostrum quidem superiori Lopadoussiorum haud valde dissimile; sed cujus in reliquis figura squamosa & orbicularis haud perinde convenit, immo longe satis recedit. Quæ dubitatio aut dissensio neotericorum non mira adeo iis videbitur, qui & veteres etiam aliquos hic suspensos

& in-

& incertos observat; ex Athenæo certe haud liquido constare, an Ὕες & Ὑαινίδες idem sit piscis genus, & quod locus supra à nobis adlegatus satis innuit, an rursus Ὕες illi seu *sues* iidem sint cum Apro. Unde non continuo accedo vestrati Salviano, qui unum & eundem piscem omnino statuit, qui Græcis dictus Κάπρος, Καπρίσκος, Κοῖρος, Ὗς & Μῦς, Latinis autem, *Caper*, *Aper*, *Porcus*, *Sus* & *Mus*; neque vero alium ab eo pisce, quem vestrates *pesce balestra* solent nuncupare. Quod certe, ut alia mittam, vel satis refellit adlatus supra Athenæi locus, quo juxta Aristotelem, Aprum & fluviatilem Porcum distinguit. Ne jam ulterius perstringam illum errorem, quo ipse Salvianus aliique pro Κάπρῳ & Καπρίσκῳ, ex corrupto aut certe vitioso Plinii loco, *Caprum* & *Capriscum* nobis obtrusere; quæ utique Caprina nomina non quidem Κάπρῳ, quæ vox Græcis Aprum seu Porcum sylvestrem sonat, sed Τράγῳ pisci quadrare poterant, cujus digna apud [a] Aristotelem ac [b] Athenæum occurrit mentio.

[a] Lib. VIII. hist. Anim. cap 30.
[b] Lib. VIII.

De FABULOSIS *Animalibus in Nummis.*

Nec pigebit iis adnumerare fictitia illa & fabulosa Veterum Animantia, CAPRICORNUM, SPHINGEM, SIRENEM, STYMPHALIDEM, SCYLLAM, CHIMÆRAM, CERBERUM, HYDRAM, GRYPHEM, PEGASUM, CENTAURUM, MINOTAURUM, PHOENICEM denique; quæ non magis inter Poëtarum figmenta, quam inter mysteria Gentilium locum frequenter habuere, & quorum figuram varie nonnunquam authoribus traditam, Nummi veteres ob oculos ponunt. CAPRICORNI, quidem vulgaris apud antiquos effigies, Capri nempe cum cauda piscis involuta, ex monumentis id genus eruitur. Signatus ille vulgo in obviis Augusti nummis, & caussam quidem adferente Suetonio, quod natus esset illo

illo ſidere, magnamque inde fati ac thematis ſui fiduciam haberet. Hinc ortæ de natali Auguſti, ejuſdemque horoſcopo graves inter Principes hujus ætatis Chronologorum dividiæ ac velitationes; aliis ad vetus Kalendarium, aliis ad emendatum ſeu Julianum, natalem ejus diem referentibus; unde de horoſcopante ſidere diverſæ oriebantur ſententiæ, & inexplicabiles quidam nodi. In iis vero ſolvendis haud infeliciter videtur laboraſſe Gotifredus Vendelinus, dum referente ac probante Alberto Rubenio in poſtremis operibus nuper editis, in Genethliaco themate Auguſti, ſortem Fortunæ Capricornum docet obtinuiſſe; vel ut ipſe potius Vendelinus ſæculi noſtri Ptolomæus eidem Rubenio dictus, ſuam hac de re ſententiam promit, *natum Auguſtum cum Horoſcopo ſurgentis Virginis, natumque eundem ſidere Capricorni quintam ſub terris domum Fortunæ ſignante.* Hinc utique appoſite (quod jam vidit eruditus hujus memoriæ inveſtigator ac interpres Rubenius) addita plerumque Capricorno in nummis Auguſtæis ſolita Fortunæ inſignia, Gubernaculum navis, Orbis, Cornucopia, ſicut videre licet in ſequenti ectypo.

Epiſt. Gotifr. Vendel. ad Albertum Rubenium.

Unde jam liquet, cur ille Αἰγοκέρως, Auguſti exemplo, fauſti ominis ergo, aliis quoque vel agnatis vel Cæſari-

 bus

bus in Nummis sit tributus. Hinc & in L. Cæsare ejus Nepote occurrit apud Tristanum, ac in Julia Paulla Elagabali Conjuge, & cum adstante Muliere, in præclaris nummis cum Hadriani, tum Antonini Pii, inscriptis FELICITAS AUG. Quæ insuper satis arguunt, cur *Felix* dictus sit Manilio Capricornus,

In Gaza Reg. Christin. & Medicea.

Lib. II.

quid enim mirabitur ille

Majus in AUGUSTO FELIX *quum fulserit ortum.*

Ita etiam geminos id genus Capricornos; ut luculentos duorum Cæsarum felicitatis indices, videas in nummo aureo Vespasiani ac Titi.

Sicuti & in altero Augusti æreo, cum illa supremæ felicitatis laude servatorum Civium, seu OB CIVES SER. Ut non mirum proinde signatum quoque Capricornum, non in Romanis solum, sed in rarioribus aliarum etiam Græciæ aut Orientis Urbium Nummis, sicut Zeugmatis Syriæ, & Anazarbi Ciliciæ: neque proinde opus cum Tristano hoc ad situm eorum locorum, partim montosum, partim ad mare aut ad Euphratem referre. Quam vero cum Ægipane communionem habeat Capricornus, docere potest Theon ad Aratum.

De SPHINGE, in qua tradenda non omnes Oedipi fuere, res magis anceps videri posset. Hanc enim inter Ægyptiorum inventa antiquarii vulgo referunt; quod tamen ab Agatharchidis apud Photium, Diodori, Pli-

Plinii, aliorumque constanti relatione alienum, qui eas inter veras Simias recensent, & ex Æthiopia in Ægyptum deferri contendunt. His accedit recentior & oculatus quidem testis Philostorgius, qui ubi varia Simiarum genera, αἰγοπιθήκων, ἀρκτοπιθήκων, λεοντοπιθήκων, κυνοκεφάλων, Capris nempe, Ursis, Leonibus, aut Canibus similium enarrasset, in illo ipso terrarum tractu familiarium, in eandem etiam Simiarum classem refert Sphingem à se visam, ad muliebrem formam accedentem. Sed operæ pretium erit audire auctorem ipsum hoc adserentem in illo Historiæ Ecclesiasticæ compendio, quod primus evulgavit magnum nuper Patriæ meæ ac litteratæ Jurisprudentiæ decus, Jac. Gottofredus. Καὶ μὲν ἡ ΣΦΙΓΞ γένος ἐστὶ ΠΙΘΗΚΩΝ (αὐτὸ γὰρ ΘΕΑΣΑΜΕΝΟΣ ΓΡΑΦΩ) ἧς τὸ μὲν ἄλλο σῶμα λάσιόν ἐστιν ὡς τοῖς ἄλλοις πιθήκοις, τὸ δὲ στέρνον ἄχρι γε αὐτοῦ τοῦ τραχήλου ἐψίλωται, μαζοὺς δὲ γυναικὸς ἔχει ἐρυθροῦ τινὸς βραχέος κεγχροειδοῦς, ἐπαναστήματος, ἅπαν ἐν κύκλῳ τὸ γεγυμνωμένον τοῦ σώματος περιθέοντος, καὶ εἰς πολλὴν τινα εὐπρέπειαν ἀνθρωποφανεῖ. ὄντι τῷ ἐν μέσῳ χρώματι συναρπαζομένου (leg. Gott. συναρμοζομένου) τό τε πρόσωπον ἐνεστρογγύλωται μᾶλλον, καὶ εἰς γυναικίαν ἕλκει μορφήν. *Sed & SPHINX SIMIÆ genus est, (id quod CONSPICATUS SCRIBO) cujus quidem reliquum corpus hirsutum est, ut aliarum Simiarum: pectus vero ad collum ipsum usque glabrum est, mammas muliebres habet, rubra quadam tenuique, quæ milio similis est, papula totum corpus, qua nudatum est, in orbem percurrente, multumque decoris & gratiæ colori, qui in medio humano similis est, conciliante; facies vero rotunda plusculum est, & in muliebrem formam vergit.* Additque in sequentibus, Græcanicam de hac Sphinge narrationem inde natam, quod Thebas ab Ægypto delatum hoc animal, ferum in primis & ab Oedipo interfectum, fabulæ locum de-

Lib. III. cap. II.

derit; alasque ob motus celeritatem eidem tributas, muliebre pectus ob similitudinem, & leoninum corpus propter innatam feritatem; sermonem vero illius animalis ad humanum accedentem, sed sono obscuro, ad ænigmaticum detortum. Neque mirum id esse, nam & multa alia Græcis (non Gentilibus hoc loco, ut vertit doctissimus interpres) morem esse in fabulam vertere: & ille hactenus. In eo itaque discrimen statuendum, quod fabulosæ omnino illæ fuerint Græcorum Sphinges, sicuti notat etiam Palæphatus; qualis nempe juxta Ausonianam descriptionem, *volucris pennis, pedibus leo, ore puella*, in obviis cum Augusti, & Chiorum nummis, tum in aliis simulachris Dianæ Ephesinæ, aut Galea Palladis, vulgo occurrit quum Ægyptias Sphinges ab iis diversas ac ἀπλέρυς, cum ex auctoritate veterum, tum ex monumentis in Urbe passim adhuc obviis, ac insuper ex Nummis etiam aliquot liceat observare. Quibus etiam accedit Ægyptii, & quidem luculenti scriptoris, Clementis nempe testimonium; qui nullas utique alas Sphingibus, sed totum corpus leonis, faciem autem hominis tribuit. Ita ut hinc errare pateat, tum qui non alias nisi alatas Sphinges credidere; tum qui inde omne hoc animantium genus continuo fabulosum statuunt. Nec juvat, quod vulgo tradunt antiquarii, ex Virgine ac Leone fictum ideo ab Ægyptiis, ut Nili sui incrementa hoc veluti symbolo adumbrarent: Notum enim, cum feracem monstris vel ignotis alibi animalibus Ægyptum & vicinam Æthiopiam, ut Strabo, Plinius, Ammianus, aliique observarunt, & juxta eosdem Theophylactus Simocatta, qui in specie de Nili animalibus ἀνθρωπομόρφοις multa veteres tradit commemorasse; tum è media rerum natura, & obviis in ea gente animalibus, sym-

lib. v. Stromat.

Histor. lib. VII. cap. 16.

ſymbola ac figuras virtutum ac rerum cœleſtium vulgo Ægyptios deſumpſiſſe. Nec diffiteor tamen, illam mixturam hominis & beſtiæ, Ægyptiis olim familiarem, ut præ aliis docet eximius apud Porphyrium locus, qui in aureo libello tradit volucrum & ferarum permixta ab iis cum hominibus corpora, ut oſtenderent ex Deorum ſententia, hanc quandam inter ſe communionem alere. Hinc Iſis ſub forma Leonis itidem, & cum facie muliebri occurrit nonnunquam in nummis Ægyptiorum, ſicuti in quodam Antonini Pii, quem ſervat Gaza Medicea: Ut mittam petitæ quoque ab aliis mixturæ illius humanæ & ferinæ exempla; ſicut adlati ſupra Amphipolitarum & Nicomedienſium nummi evincunt, in quibus Dracones cum humano capite viſuntur. Sed ut modo è Philoſtorgio, Simocatta, aliiſque notabamus, cum Æthiopiæ, Arabiæ, tum Ægyptii vel in primis Nili familiares accolæ id genus ἀνθρωπόμορφοι, ſeu *ambiguæ hominum & belluarum formæ*, apud Tacitum: unde & propter novitatem animalium, jucundam in eo tractu terrarum ſuſcepiſſe peregrinationem jam olim Severum, refert in ejus vita Spartianus. In eandem vero Simiarum id genus ſingularium claſſem, quibus juxta Sphingem, multa cum Homine & Leone communia, Κῆβους etiam (aliis Κήπους) relatos à veteribus novi, Agatharchide, Ariſtotele, Strabone, aliiſque; qui leoninam faciem, pantherinum corpus, priores autem pedes manibus, poſteriores humanis pedibus ſimiles tradunt. Neque tamen, ut verum fatear, unam ſemper iis formam adfingentes eoſdem videas. Cebos certe inter Simias referentem obſervo Proclum in Chreſtomathia apud Photium, Ὁ ΚΗΒΟΣ ἐστὶ δὲ ΠΙΘΗΚΟΥ εἶδος, CEBUS *eſt autem Simiæ genus*, eoſdem-

De Abſtinent. lib. IV.

Annal. II.

Cod. CCXXXIV. Biblioth.

Lib. XI. pag. 485. edit. Græc. Baſil. eoſdemque cum Simiis conjungentem Galenum, in eximio tractatu de uſu partium, ubi docet, cur inferior maxilla, magna quidem Suibus, Aſinis, Bobus, Equis contigerit, ἐλαχίστη δὲ ἀνθρώποις, καὶ ΠΙΘΗΚΟΙΣ, καὶ ΚΗΒΟΙΣ, καὶ Λυγξίν, *minor vero Hominibus, & S*IMIIS, *&* CEBIS *& Lyncibus*. Alibi vero eundem, Galenum legas cum Simiam, tum Cynocephalum, Satyrum, Lyncem rurſus commemorantem, Anatomic. lib. VI. pag. 167. ὥσπερ καὶ ὅλως ἀπορῇς Πιθήκου, Κυνοκέφαλον, ἢ ΣΑΤΥΡΟΝ, ἢ Λύγκα, *ubi vero plane Simia indigeas, Cynocephalum, aut* SATYRUM *aut Lyncem* deſumendum. In quem magni auctoris locum, quum opportune incidiſſem, dum in ejus operum lectione verſarer, haud dubitavi continuo, per *Satyrum* (ignotum alias feræ genus) ad Cebum eundem reſpexiſſe; ut liquere mihi videbatur ex ſuperiori loco, ubi eadem animantia, excepto Cynocephalo, conjunxiſſe memineram. Rem vero mox confecit Strabo, qui non ſolum alicubi Sphinges, Cynocephalos & Cebos itidem conjungit, Lib. XVI. ΣΦΙΓΓΕΣ, καὶ Κυνοκέφαλοι, καὶ ΚΗΠΟΙ, & SPHINGES *& Cynocephali, &* CEBI; ſed clare alibi cultum docet apud Memphitas Babylonios Cebum, non jam ut priores leonina facie, ſed Satyro Lib. XVII. ſimili; ἔστι δὲ ὁ ΚΗΠΟΣ τὸ μὲν πρόσωπον ἐοικὼς ΣΑΤΥΡΩ, τ᾽ ἄλλα δὲ κυνὸς καὶ ἄρκτου μεταξύ; *Eſt autem* CEBUS *facie quidem* SATYRO *ſimilis, cætera vero inter canem & urſum*. Unde etiam colligas, haud unam fuiſſe horum Ceborum ſpeciem, aliam quippe leonina facie & pantherino corpore; aliam vero Satyrum facie referentem, (ut cætera mittam) & Satyrum proinde magno Galeno nuncupatam. Quo etiam reſpexiſſe videtur Plinius, dum itidem juxta Galenum, Cynocephalos, Satyros Lib. VIII. cap. 54. & Sphinges alicubi conjungit, *Efferatior Cynocephalis natura ſicut mitiſſima* SATYRIS *& Sphingibus*. Neque

ægre

ægre ferent opinor Medicorum filii, haud magis ipsorum, quam Criticorum parenti hoc loco, & alibi quandoque lucem aliquam adtulisse. Sicuti vero inter diversa illa Simiarum genera, Cebi isti ad virilem aut Satyrorum formam accedebant; ita Sphinges rursus magis ad muliebrem, ut supra tradentem Philostorgium, testem oculatum, videbamus, & arguunt antiquæ illarum effigies ære aut marmore insculptæ. Neque vero hæc evertunt aliquot Nummi sub Cæsaribus signati, & ad Ægyptum spectantes cum vulgatis etiam Græcorum Sphingibus, non virgineis solum, sed alatis; quale ejusmodi παρθένιον πτέρον, ut Euripidi alicubi vocatur, occurrit in nummo veteri, cum inscriptione ÆGYPTOS, sed qui Romæ proculdubio percussus, non vero in Ægypto, ut existimabat Tristanus, sub Græco Sphingis habitu vulgo notiori, Provinciam illam veris alias Sphingibus abundantem designavit. In Phœniss. v. 813.

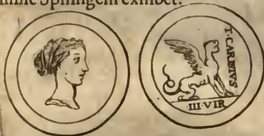
Sed ut demus aliquot id genus in Ægypto etiam percussos, quales utique occurrunt, fabulosas pro veris Sphingibus obtrudentes, cujus generis etiam suppeditat Mensa Isiaca; non ideo tot aliis veterum auctorum ac monumentorum testimoniis diversas apud Ægyptios Sphinges ceu Simias tradentibus, omnem continuo fidem valebunt derogare. Alatas quidem illas Græ-

Græcorum Sphinges quod ſpectat, mirantur docti antiquarii, cur eas paſſim in Chiorum Nummis liceat videre expreſſas; quum nemo id veterum dixerit, & Sphingem in Thebano tantum agro habitaſſe fabulentur. Quaſi vero fons & ratio omnium ſymbolorum aut inſignium, quæ occurrunt etiamnum in veteri illa ſupellectile, indicari aut erui hodie poſſent, aut vero res ejuſmodi continuo dent nobis explicatas, pauci illi qui ſuperſunt, priſcæ hiſtoriæ aut locorum enarratores? Mirentur vero iidem haud potiori jure cur illo Sphingis ſignaculo uſum quoque olim Auguſtum conſtet. Quod à Suetonio, Plinio, ac Dione obſervatum, non ſolum arguunt adhuc hodie hujus Cæſaris nummi, & ſignatus, ut Fulvio videtur, in Gente Cariſia denarius cum Sphinge, ſed expreſſa eadem cum Auguſto ac reliqua ejus progenie, in incomparabili illo Cimelio Regiæ Gallorum Gazæ, de quo poſt Triſtanum noviſſime egit Albertus Rubenius eo opere, cujus editione præclare meritum dicerem de his noſtris ſtudiis J. Georgium Grævium, ni ille propriis ingenii ac doctrinæ bonis dives, iis etiam litteras ac eruditos large liberaliterque demereretur. Cæterum en hic quoque Sigilli illius, ſeu Sphingis in nummo Auguſti occurrentis effigiem.

Sed ut ad Chiorum Sphingem revertamur, quid vero obſtat,

obstat, cur non statuamus continuo eandem tanquam fortitudinis & industriæ, juxta Plutarchum & Clementem apud Veteres symbolum, cum ab Augusto, tum à Chiis usurpatam? Nota certe abunde ex scriptoribus antiquis, Thucydide, Diodoro, Strabone, aliisque horum Insulariorum cum potentia mari quondam formidabilis, tum singularis quondam virtus ac industria; adeo ut omnium Ioniæ insularum nobilissima haud immerito Stephano nuncupetur. Nisi potius & illud placeat, Sphingem, tanquam in ænigmaticæ cujusdam & Oraculis allegoriisque involutæ sapientiæ symbolum à Chiis adhibitam videri. Neque id solum Ægyptiorum exemplo, quibus vulgo Sphinges ideo ante Templa positæ, quod, juxta eundem Clementem, doctrina Lib. v. de Deo esset ænigmatica & obscura; sed & recepto quo- Strom. que apud alias Græciæ aut Asiæ urbes more. Sic à Phlegonte jam olim observatum, ut è Stephano Byzantio discimus, in priscis Gergithiorum Troadis Nummis, cum Sibyllam, tum Sphingem expressam; ἀφ' οὗ Γεργι- In voce θία ἡ χρησμολόγος ΣΙΒΥΛΛΑ, ἥ τις καὶ τετύπωτο ἐν τῷ ΝΟ- Γέργις. ΜΙΣΜΑΤΙ τῶν Γεργιθίων, αὐτή τε καὶ ἡ ΣΦΙΓΞ, ὡς Φλέγων ἐν Ὀλυμπιάδων πρώτῃ. Inde vero explicandus mihi videtur denarius Gentis Carisiæ, qui hinc caput muliebre, illinc Sphingem exhibet.

Haud alia nempe illa Mulier, de qua silet Fulvius, quam Sibylla Phrygia, quam recepto, ut è Phlegonte audivimus,

mus, more una cum Sphinge exprimendam curavit Triumvir Monetalis Carisius, ita ut etiam ad signum Augusto familiare respexerit, quod monuerat Ursinus. Nota autem non Phrygia solum, sed Erythræa etiam Sibylla, quas duas solas, non autem decem vult exstitisse Martianus Capella, & postremam hanc Erythræam eandem cum Cumana contendit. Erythræ autem & Chios, vicinæ ac sociæ urbes, ut cum aliunde

Lib. XXXI. constat, tum ex errore Ammiani Marcellini; qui quod de Chio dixit Homerus, nempe superpositum illi montem Mimanta, id tanquam de Erythris ab eodem dictum refert, loci vicinia proculdubio deceptus. Hæc autem præclare illustrat Græcus Euripidis Interpres, Sphingem illam Thebanam, Socrati pro Vate aut Si-

Ad Phœnissas. bylla aliqua traditam narrans; *Σωκράτης δὲ ἐγχωρίαν αὐτὴν φασὶ χρησμολόγον δύσγνωστα μαντευομένην, Socrates vero tradit Vatem illam fuisse indigenam, obscura proferentem Oracula.* Accedit insuper celebris illa Prodici Chii de virtute ac vitio fabulis & allegoriis involuta tractatio, & quam diserte Clemens refert inter illustria ænigmatum & allegoriarum exempla, quibus veritatem sacris litteris contentam, à Græcis Barbarisque frequenter traditam satis fuse ostendit. Adeo etiam, ut brevi post factam doctoris illius Chii, ejusdemque allegoricæ doctrinæ mentionem, Sphingum usurpata eam in rem apud Ægyptios symbola, eodem loco mo-

Lib. V. Stromat. neat eruditissimus Patrum. Cui sententiæ de hac ænigmatica Chiorum Sphinge, videtur & hoc non parum suffragari: jactasse se imprimis hanc Insulam veri Fabularum & Allegoriarum parentis natalibus; unde & signatam accepimus illius Urbis monetam, illinc cum Sphinge, hinc cum Homeri effigie; cujus generis nummi nonnulli adhuc prostant, & qualem quoque adser-

vat

vat Gaza Palatina. Quo loco præterire non possum ingeniosam ac eruditam doctissimi Bocharti notationem; Sphingem nempe Φίκα Boeotis dictam, (ut liquet ex antiquis Grammaticis, Hesychio autem Βίκα) de muliere sagaci & per gryphos ac ænigmata, sui sæculi ingenia exercente, à voce Phœnicia פקחה, *Pikea*, aut *Phikea*, quæ apertum ac videntem notat, unde & Picus insignis olim apud Aborigines vates sit nuncupatus. Dum vero in eo versor, casu quodam incido in aliam Cl. Tristani ea de re conjecturam; nempe ideo videri sibi signatam in Chiorum Nummis Sphingem, tanquam peculiarem notam ab iis impressam doliis illis aut vasibus, quibus forte vina Mareotica ab Ægypto delata continebantur, & quidem ad distinctionem, ut existimat, vinorum, quibus alias ferax erat eadem insula. Optassem equidem, ne excidisset nobili ac erudito antiquario inanis adeo ac omnino indigna reliqua Viri solertia & accuratione observatio. Quasi vero copioso præstantissimi vini proventu non abunde fuerit nobilitata hæc insula, (quod præter veterum testium nubem, Chia illa fictilia, quorum Athenæus meminit, & in iisdem Chiorum nummis vulgo cum Sphinge expressa, continuo arguunt; nec diffitetur Tristanus), ut necesse habuerit à peregrinis, & quidem Ægyptiacis vinis celebritatem quærere monumentis id genus? Galenus certe, inter ea vina, quæ antequam aucta Romanorum potentia celebratum fuisset Falernum, pro præstantissimis habita commemoret, tria recenset Asiaticæ, Chium seu Arvisium, à loco Insulæ ubi nascitur, Lesbium & Tmolitum à colle Tmolo, nulla ibi Mareotici facta mentione. Immo idem paullo ante monuerat, in tantum vinum Falernum eo præstare quod vulgo in cauponis venale pro-

Schol. Hesiod.

Tom. 1. Comment. pag. 389.

Lib. 1.

Lib. 1. de Antidot. pag. 427.

ſtat, in quantum vino, quod in Ægypto naſcitur. Eandem Chio & quidem Arviſio vino, præ aliis Aſiaticis aut Inſulariis palmam tribuunt eruditi illi compotatores apud Athenæum. Unde licet colligere, non quidem caruiſſe haud incelebri vino Mareotico Ægyptum, ſicuti Barthio videbatur, quem jure eo nomine perſtringit Triſtanus; neque rurſus eam fuiſſe hujus vini Ægyptiaci præ aliis præſtantiam, ut Chii multum de eo debuerint eſſe ſolliciti, quibus longe optimum & commendatiſſimum domi naſcebatur. Aut quaſi etiam (ut demus his Inſulariis frequentatam vini Ægyptiaci vecturam) ideo Sphinx non ſolum fuerit continuo imprimenda vaſibus vino ſcilicet Mareotico onuſtis; ſed digna res utique viſa eſſet, quæ publice moneta nobiliſſimæ illius urbis, ad poſteritatis memoriam perpetuo ſignaretur? Quidni eadem ratione Alexandrum, compotatorem utique ſtrenuum, Sphinge pro ſignaculo uſum dicat, ac illius proinde nummis additam nonnunquam, ut videmus, Sphingem, (quæ percuſſi à Chiis nummi indicium) in memoriam ſcilicet aut cuſtodiam vini illius Mareotici, quo forte præ aliis delectaretur? Haud aliter nempe ac frumentum in quodam Indiæ loco repertum, ſigillo ſuo hunc Heroa obſignaſſe, jumentiſque impoſitum tradidiſſe, apud Arrianum legiſſe memini. Neque vero ideo Auguſtum, Sphingem ſigilli loco dicet uſurpaſſe; quem non Mareoticis, ſed Rheticis vinis maxime delectatum Tranquillus refert. Aut quaſi denique non liceat nobis, aliquanto magis probabiliter, immo certe confidenter ſtatuere, vel ad fortitudinis ac induſtriæ, vel ad ænigmaticæ cujuſdam & Oraculis allegoriiſque involutæ ſapientiæ ſtudium indicandum, familiare in eam rem & ſibi haud male conveniens Sphingis ſymbolum,

Lib. 1.

Lib. IV. περ. ἀναβ.

bolum, Chios olim opportune usurpasse. Sed quæcunque tandem fuerit ejus rei ratio, certe Sphingem signatam vidi in omnibus, quotquot versare mihi hactenus licuit, nobilis illius Insulæ numismatibus. Hujus generis aliquot, præclara inprimis ac minus obvia, occurrunt in Cimeliarchio cum Palatino tum Mediceo, & in posteriori quidem nonnulla cum monetæ pretio, nempe ΑΣΣΑΡΙΑ ΤΡΙΑ, aut etiam ΟΒΟΛΟΣ, & præterea cum singularis cujusdam pretii & raritatis epigraphe, ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΣ ΧΙΟΣ. Cujus attributi rationem, ut obiter hoc dicam, non adsequebatur in hac memoria versatissimus alias Cimeliarcha nuper Mediceus, Petrus Filton; qui à vini & frumenti copia, Cornucopiæ & Amphoræ symbolis in eodem nummo expressa, *Stephanephorum* ceu *Coronigeram* dictam hanc urbem existimabat. Alia enim longe causa hujus nomenclationis, quam cum aliunde, puta è Platone, Athenæo, Philostrato; tum inprimis ex Marmore Arundelliano, & Nummo quodam veteri, quem videbam nuper in Regia Gaza Parisiensi, præcipui magistratus constat exstitisse, cui Religionis & sacrorum cura incumbebat: qua de re consulendi ad utrumque illud antiquitatis monumentum Cl. Viri Seldenus ac Tristanus. Illud vero indictum haud licet præterire, Nummum ea de re sub Trajano Decio percussum, quem adtulit Tristanus, aliter ab eo descriptum, quam reperi in eodem vel simili numismate, quod possidet, ut modo innuebam, Regia Gallorum Gaza. Eadem nempe in utroque symbola hinc Decii Imperatoris, illinc vero Bacchi & Ariadnes in Bigis Pantherarum, nisi quod Regius nummus præeuntem insuper habeat Cupidinem, epigraphen vero accurate mihi inspectam, ΕΠ. ΑΥΡ. ΑΠΦΙΑΝΟΥ ΑΘΗΝΑΙΟΥ ΑΡΧΙ.

ΚΑΙ ϹΤΕΦΑΝΗΦ. ΜΑΙΟΝΩΝ, hoc eſt, *ſub Aurelio Appiano, Athenæo, Pontifice & Stephaneforo, Mæoniorum.* Quam vero inſcriptionem adfert Triſtanus, ΕΠ. ϹΤΡ. ΑΨΤΙΑΝΟΥ ΒΑΧΑΡΑΤΟ Β. ϹΤΕΦΑΝΗ. ΜΑΓΝΗΤΩΝ, de qua poteſt conſuli. Nollem equidem de fide nobilis antiquarii & de his noſtris ſtudiis bene meriti temere dubitare. At crederem facile, præter attritas vetuſtate litteras, eo inductum, ut Magneſiis hunc nummum tribueret, ob additum illud ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΥ attributum, cujus in fœdere Smyrnæorum & Magneſiorum factam mentionem reperiebat in Marmore Arundelliano. Horum vero ΜΑΙΟΝΩΝ, ſicuti ſcriptum in nummo Regio, plura memini me vidiſſe numiſmata; unum quidem cum Herculis effigie in Cimeliarchio Palatino, alterum vero in Gaza Reginæ Chriſtinæ, cum capite muliebri velato & turrito, ac inſcriptione ΜΑΙΟΝΙΑ, in averſa vero parte cum Fortunæ effigie, & epigraphe ΜΑΙΟΝΩΝ. Quod ſi revera ſimilem nummum vidit Triſtanus, qualem nobis deſcripſit, à Magneſiis ſub eodem Decio & cum iiſdem ſymbolis percuſſum; tum inde magis recepta in publicis monumentis horum Στεφανηφόρων auctoritas eluceſcit. Illud vero ſingulare habet ſuperior Nummus Mediceus, quod non jam præſidi ſacrorum, ſed ipſi etiam Urbi tribuatur hoc nomen Στεφανηφόρυ; adinſtar nempe earum urbium, quæ Νεωκόρων appellationem, ædituis & ſacrorum curatoribus propriam, ad ſe quoque derivarunt, & continuo in publicis Nummorum aliiſque monumentis, loci aut Gentis nomini adſcripſere: ut obvia paſſim hujus rei exempla conteſtantur. ſed hæc obiter.

Tom. II. Comment. pag. 595.

• SIRENUM vero genuina illa, quam iis veteres adſcribunt, forma ex Nummis demum eruitur; ſuperior nem-

nempe Virginis, reliqua, non in piſcem, ut vulgo, ſed in avem deſinens, juxta Ovidianam deſcriptionem,

Pluma, pedeſque avium, cum Virginis ora geratis.

Errat vero mea ſententia Aldrovandus, qui adſerit obiter Grammaticos Græcos à pectore ad ſuperiora, avis vel paſſeris effigiem, inferiori vero parte, formam Virginis illis tribuiſſe: plane contra Nummorum & auctorum veterum fidem. Vellem ut Grammaticorum illorum loca adtuliſſet; quum & Euſtathius, & Apollonii Scholiaſtes, & alii id genus nequaquam id tradant, nec ab Homeri, Apollonii, Ovidii, aliorumque deſcriptione diſcedant. Sed facilis fuit hic lapſus homini, qui omnibus aliis præſidiis potius, quam Græcis litteris inſtructus, apprime tamen inſtituto operi neceſſariis, præclarum alias & victurum opus adgreſſus mihi videtur. Errat enim gravius idem Aldrovandus, quum volucres id genus Sirenas haud plane fabuloſas cenſet, earumque viſa ſuperioribus ſæculis in Neapolitanis oris veſtigia, quibuſdam id tradentibus credit. Nimis certe credulus hic fuit, & Luciano confidentior; qui inſtituta quadam cum Sirenibus comparatione, continuo hanc addit cautelam, *ſi umquam tamen exſtiterint*, εἴ τινες ἄρα ἐγένοντο. Quis enim neſcit, tres illius nominis Virgines Siculas, in totidem canora monſtra à Poëtis converſas, fabulæ locum dediſſe; quod præter alios docere illum potuiſſet Servius, *ſecundum fabulam tres in parte Virgines fuerunt, in parte volucres, Acheloi fluminis & Calliopes Muſæ filiæ.* Quod vero tradit idem doctiſſimus Grammaticus, unam voce, alteram Tibia, tertiam Lyra ceciniſſe, firmant adhuc ex parte nummi antiqui Neapolitanorum in quibus Parthenope Siren cum Tibia viſitur; qualis ille qui in Gente Petronia Fulvianæ collectionis occurrit.

In Nigrino.

Ad lib. v. Æneïd.

Hinc

Hinc nempe Augusti effigies, à quo instaurata Neapolis; illinc ut jam vidit Ursinus, Siren Parthenope. Ubi videas etiam gallinaceos pedes haud immerito Sirenibus à quibusdam ex antiquis tribui, sicut inter alios
Mytholog. lib. 1. à Fulgentio; *Sirenes volatiles & inde gallinaceos pedes, quia libidinis adfectus omnia quæ habet spargit.* Ingeniose vero doctissimus Bochartus nomen illud Sirenis, ab Hebræorum vel Phœnicum *Sir* seu *Cantico* derivat: nisi placeat potius Græcis, post metamorphosim dictas Σειρῆνες, à voce Σείρη ὀρνιθάριόν τι ποιόν, exigui volucris genere apud Hesychium, quo illas etiam Poëtæ vulgo induunt. Alas certe illis & cantum cum Musis com-
De Abstin. l. III. munem tribuunt Veteres; unde Porphyrius, τὰς Μούσας ἐπτέρωσαν καὶ τὰς Σειρῆνας. Quin alatam etiam Sirenem, infra sellam sedentis mulieris spectare licet in nummo quodam Demetrii Soteris Mediceo, si fides habenda erudito nuper Admirandis Magni Ducis præposito: neque enim omnia & singula observare mihi licuit, quæ in tam ampla & divite penu omnis antiquitatis prostant. Recentium vero pictorum errorem in piscem eas convertentium, refellere poterant pictores antiqui apud Ælianum; quem jam ante Antonium Augustinum jugulasse animadverti vestratem Annibalem Caro, plurimæ elegantiæ Virum, in vernaculis Epistolis. Unde nollem amicissimum virum, & optime jam de hac antiquitate meritum, ac ulterius in dies meriturum, vulgato illo errore deceptum, Nummum Gen-

Gentis, ut existimat, Cossutiæ primum à se editum, in quo superne mulier, infra piscis, ad Sirenem detorsisse.

Nereidos nempe alicujus figuram continuo hic agnoscis, cujus generis, uti & haud dissimilem Amphitrytes, ac Tritonum videmus passim in antiquis Græcorum & Romanorum nummis. Consentanea iis quoque Syriæ illius Dercetos effigies, quæ dimidia itidem parte mulier, à femoribus autem ad pedes piscis, à Luciano commemoratur. Unde frequentes etiam e- De Dea Syjusmodi figuræ, Mulieris nempe scopulo insidentis & ria. parte inferiori aquis immersa, in priscis Syriæ ac Mesopotamiæ nummis occurrunt, de quibus alibi. In eundem etiam errorem incidisse observo vestratem Fortunium Licetum, qui in opere de reconditis veterum Lucernis novissimæ revisionis, ejusmodi Nereida vasi Lib. VI. insidentem, superne nempe mulierem, infra vero pi- cap. 35. scem, de Sirene Parthenope accepit; cujus tamen longe aliam figuram paullo ante in denario gentis Petroniæ vidimus. Equidem (ne quid dissimulem) popularem illum errorem, implumes, vulgo Sirenes tradentium, tueri forte illud posset, quod apud Stephanum In voce Byzantium ac Suidam legas; Sirenas nempe, suscepto Ἄπτερα. cum Musis in Creta certamine, cantu inferiores deprehensas, præ dolore plumas abjecisse, indeque vicinum locum Apteræ seu *Implumis* nomen consequutum. Cui rei aut fabulæ posset suffragari rarissimus il-

lius urbis nummus qui exſtat in Gaza Medicea, illinc cum capite muliebri ac epigraphe ΑΠΤΕΡΑΙΩΝ; hinc cum figura quadam ſtante, ſed obſcura ob nummum injuria temporis male acceptum, & quam ad Sirenem ejuſmodi implumem forte liceret cum Cimeliarcha Mediceo referre. Sed neque eadem deſinens in piſcem, ut vulgo Siren hodie traditur; ac ut verum fatear, potior hic longe auctorum illorum & monumentorum veterum ratio, qui haud aliter quam alatas id genus Sirenas repræſentant, tum non alias earum ſedes, quam in Siciliæ & Magnæ Græciæ ſeu Italiæ oris vulgo adſignarunt.

Ut vero in hos Sirenum ſcopulos impegiſſe intelligas ipſos antiquariorum anteſignanos, neque prætereundus hoc loco error Fulvii Urſini, qui cum in Gente Petronia traditam ſupra Parthenopes Sirenes effigiem erudite obſervaſſet, aliam tamen haud parum diverſam, obviam in denario Gentis Valeriæ, de Sirene quoque explicavit.

Neque enim Siren, galeata hæc avis & ſpiculis armata, ſicut Urſinus exiſtimabat, aut vero Harpyia juxta Antonium Auguſtinum; ſed STYMPHALIS, nota è ſcriptoribus ac Poëtis antiquis Arcadiæ volucris, de quo avium genere & ratione nominis Lucretius,

Lib. v. —— *uncisque timenda*
Unguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes.

quæ

quæ nempe homines invadentes, juxta Comicum, pinnis ferratis seu spiculis emissis advenas conficiebant, æreis autem crepitaculis juxta Apollodorum, aut vero crotalorum strepitu cum Diodoro, ab Hercule fugatæ primum, dein sagittis confixæ leguntur, sicut præter alios Boethius, Lib. I. Biblioth. lib. V.

Fixit & certis volucres sagittis. Lib. IV. Consol. Philos.

Hinc videmus Herculem, in veteri nummo Stymphaliorum, in memoriam scilicet hujus beneficii, signatum cum inscriptione ΣΤΥΜΦΑΛΙΩΝ ΣΩ, Σωτῆρ nempe, seu servatoris illius tractus. Unde etiam *Herculeas aves* vocat illas Stymphalidas Claudianus, quo non possumus dare meliorem superioris nummi interpretem,

Audieram memorande tuas Stymphale volucres, In Hystricem;
Spicula vulnifico quondam sparsisse volatu.
Nec mihi credibilis ferrata fabula pinna
Visa diu, datur ecce fides, & cognitus Hystrix
Herculeas affirmat aves.

Agnoscis utique, *monstra hæc Stymphalia*, sicut vocantur Catullo, spiculis armata, & plane ad nummi fidem; quamvis Galeæ loco, cirrum iis in capite tribuentem Plinium norim; sed non mirum, armatam avem & ad prælia accinctam, Galea quoque à pictoribus aut cælatoribus antiquis ornatam. Ut certe haud parum sim lætatus in eandem de hoc Nummo sententiam incidisse quoque commendatissimæ famæ & eruditionis Virum, Nicolaum Heinsium nostrum; sicut ex litteris ejus ad virum omni laude virtutis ac doctrinæ ornatissimum Emericum Bigotium exaratis, haud ita pridem lubens percipiebam. Vides utique nihil fuisse huic monstro cum Sirene, præter alas, commune; quam non spiculis aut pinnis ferratis, sed aut Lyra In Mallium. Lib. XI. cap. 37.

aut Tibia, ut supra videbamus, armant ac induunt Veteres; aut vero cum obscœnis illis Harpyis, si vel Apollonii vel Virgilii descriptionem de iisdem consulas, qui non spiculis rursus, sed contactu omnia fœdare illas docent. Adeo ut cum Pythia vate apud Æschylum exclamare liceat, haud esse diras illas volucres, quas utique aliter in tabula depictas vidisse sese meminerat,

In Eumenid.

Οὐδ᾽ αὖτε Γοργείοισιν εἰκάσω τύποις·
Εἶδον ποτ᾽ ἤδη Φινέως γεγραμμένας
Δεῖπνον φερούσας.

Signatas vero crederem (ut obiter hoc addam) has aves Arcadicas in denario hujus Valerii, vel in memoriam alicujus expeditionis in Arcadiam & vicina Stymphalo loca susceptæ; haud aliter ac à geminis id genus incolis, marinis monstris, Elephantibus, Camelis, Crocodilis, Maritimas, Africanas, Arabicas, Ægyptias victorias vulgo in nummis antiquis signatas nosti: Aut vero ad denotandam forte Familiæ originem, tanquam ex iis Arcadiæ locis in Italiam deductæ; consueto iterum Gentium Romanarum more, memoriam ejus rei symbolis id genus posteris prodendi, de quo alibi. A Sabinis quidem Romam translata gens Valeria, juxta Halicarnassensem, Sabini rursus à Pelasgis; Arcadia autem olim Pelasgia, ut vel ex Stephano liquet, nuncupata. Ut mittam Arcadis Euandri ejusdemque comitum in Latio sedem; aut stellam in vertice capitis, anteriori parte ejusdem nummi expressam, quo Stymphalis depingitur, in memoriam forte Arcadum προσελήνων.

Lib. IV.

SCYLLAM vero cum latrantibus canibus infima inguinum parte, obvius Sexti Pompeii denarius exhibet; figura ita Maronianæ descriptioni consentanea, ut

ut illius nummi circa eadem tempora percussi interpres divinus Poëta extitisse videatur. De monstri vero hujus origine ac nomine, illud præter Grammaticos tradit Procopius, inde Scyllæ nomen ei inditum, quod in ea freti parte magna sit σκυλάκων seu canum piscium copia, quos catulos vocant. Alias idem monstrum quoque exhibet singularis quidam Nummus à Tarsensibus percussus, quem observabam nuper in Regia Gallorum Gaza, & cujus ectypum jam vulgavit Tristanus. CERBERUM autem, CHIMÆRAM, utrumque triceps animal & Poëtarum itidem figmentum, depictum, haud semel nosti in vetustis nummis. CERBERUM quidem cum Hercule ejus domitore in altera nummi parte, nummus Pisauriorum apud Goltzium & eidem geminus in Gaza Medicea repræsentat; sicut eundem Herculem, Cerberum percutere paratum exhibent nummi Perinthi & Conticæ Heracleæ sub Gordiano percussi. Qui utique egregie illustrant id quod præter alios à Libanio traditum notaveram, & jam vidisse Tristanum postea deprehendi; domito demum illo monstro, conditam ab hoc Heroë urbem sibi cognominem Heracleam; in quam alias deductum ex inferis ab Hercule Cerberum refert Diodorus; Eundem rursus tricipitem Canem cum Plutone, seu juxta sedentis pedes, spectare licet in Gaza Medicea, in nummo insigni Trallianorum, cum Antonini Pii effigie. CHIMÆRAM vero non solum ostendunt vulgares Corinthiorum nummi, una cum Bellerophonte, sed & alii etiam Seriphiorum, cujus rei causam ignorare sese fatentur eruditi antiquarii. Haud aliam vero existimarem, nisi deductam forte in ea loca à Corinthiis Coloniam; sicut de illo more inde vulgo petendi gentis insignia agetur paulo infra. Ab Athenien-

Histor. Gotth. lib. III. cap. 27.

De Vita sua. Pag. 12.

ſibus quidem deductos primum novi Seriphios ex Herodoto; ſed ita ut nihil obſtet, alio tempore eoſdem à Corinthiis inſtauratos. Polydecten vero & Dictyn Seriphi conditores referri ab Apollodoro videas. Alias non Bellerophontem quidem Chimæræ debellatorem, ſed Perſeum in Inſulam illam appuliſſe memorant auctores, qui adlato Gorgonis capite incolas in lapides converterit. Ut non mirum ſit proinde *Saxi Seriphii* nomine ab Annalium ſcriptore eandem denotari, ſicut alias Origeni vocatur in opere contra Celſum, minima & ignobiliſſima Inſula. Neque prætereundum hoc loco, obſervatum à me alicubi in penu antiquaria Pyrrhi Ligorii, quam habet Chriſtina Auguſta, nummum Hadriani, in cujus itidem averſa parte Bellerophon Pegaſo vectus, & Chimæra depinguntur, cum loci nota ΑΛΑΙΩΝ ΚΙΛΙΚΩΝ. Interpretem vero illius Nummi dabimus Stephanum Byzantium, qui in voce Ταρσὸς obſervat, lapſum in terram cum Pegaſo Bellerophontem, in ſolo hujus Ciliciæ Urbis oberraſſe καὶ ΒΕΛΛΕΡΟΦΟΝΤΗΝ ἐν τῷ ΑΛΗΙΩ πεδίῳ πλανηθῆναι. Idem vero in voce Ἀλαὶ notaverat, urbem illam eſſe Ciliciæ, à qua dictum ſit Ἀλήϊον πεδίον, & ad quam etiam ſpectat hic nummus. Conſona quoque his legas apud Heſychium, in voce Ἀλήϊον. Chimæram alias cum Ibide calcantem Crocodilum, videre licet inter editas Gemmas antiquas Leonardi Agoſtini. HYDRAM autem, non jam triceps, ſed ſepticeps monſtrum, ejuſdemque debellatorem Herculem, ſignatum quoque vidimus in variis Græcorum nummis, qui decantatos illius Amphitryoniadæ labores ſubinde ante oculos ponunt. Quo ſpectat præclarus quidam & plane ſingularis nummus Herculii Maximiliani, haud ſemel mihi inſpectus in Gaza Chriſtinæ Auguſtæ, & è maxi-

Lib. VIII.
Lib. I. Biblioth.
Strab. lib. X. Euſtath. in Dionyſ.
Tacitus lib. IV.
Lib. I.

maximorum, seu *Medaglioni*, quos vulgo appellant ve-
strates genere: in quo Hercules visitur Hydræ illius πο-
λυκεφάλου, cum qua decertat victor, cum inscriptione
HERCULI DEBELLATORI. Per Hydram au-
tem, renascentem post tot funera, Christianorum gen-
tem intendit designare novus hic Hercules; qui de pro-
strata scilicet eadem ac triumphata, cum Jovio suo
Collega, hoc apud posteros monumentum voluit per-
ennare. Gemina laus utrique Augusto impie quæsita
jam olim in veteri lapide, quem adtulit etiam emi-
nentissimus Annalium scriptor,

DIOCLETIANVS IOVIVS ET
MAXIMIAN. HERCVLÆVS
CÆSS. AVGG.
AMPLIFICATO PER ORIENTEM
ET OCCIDENTEM
IMPER. ROM.
ET
NOMINE CHRISTIANORVM
DELETO QVI REMP.
EVERTERANT.

Vides utique eum lapidem, luculentum nummi hujus
commentarium, & utrumque vanæ haud minus quam
impiæ jactationis monumentum. Sic Julianum in Epi-
stolis audias Constantium vocare, πολυκέφαλον ΥΔΡΑΝ, HYDRAM *multorum capitum*; ut germanum Epist. xxiii.
illius Cæsaris in Christianos odium agnoscas. Ita im-
proborum quoque supplicia, Hydræ renascenti com-
parat alicubi gentilis itidem Libanius; sicut alias Pro- In Basilico.
æresii æmulos sophista Eunapius. Neque vero ad Hy-
drum serpentem ab Hercule peremptum, ut vulgo my-
thologi, sed ad Hydram quandam mulierem sophisti-

ces

In Euthydamo. ces peritam, & ab Hercule non citra opem Jolai fratris devictam retulit jam olim eam fabulam Plato. Quod proinde ſymbolum, Hydræ nempe nummo, de quo agimus, expreſſæ, haud male ſcilicet in Chriſto addictorum ſectam, & ſociam utriuſque Auguſti in eadem debellanda operam, quadrare furentibus videbatur. Alias adinſtar hujus Hydræ, ceu Draconis vulgo cum ſeptem capitibus depicti in iiſdem nummis, ἑπτακεφάλους Dracones apud Brachmannos exſtitiſſe obſervantem lego Damaſcium in vita Iſidori apud Photium. Quamquam novem etiam capita videas alios huic Hydræ adſcribentes, atque inter eos Gregorium Nazianzenum, eo loco, quo appoſite has ipſas quatuor, de quibus agimus, multicipes belluas commemorat ac deſcribit; & cujus locum proinde, ut luculentum ſequentium Nummorum interpretem haud pigebit hic adponere; Tom. 1. Orat. III. in Julian. 1. τὴν ΥΔΡΑΝ ἣν οὐδεὶς πώποτε εἶπεν ἥμερον, ὅτι ἐννέα κεφαλὰς ἀντὶ μιᾶς προὐβάλλετο· εἴτι τῷ μύθῳ πιστέον· οὐδὲ τὴν Παταρικὴν ΧΙΜΑΙΡΑΝ, ὅτι τρεῖς καὶ ἀνομοίους, ὥστε εἶναι φοβερωτέραν· ἢ τὸν ἐν ᾅδου ΚΕΡΒΕΡΟΝ, ὅτι τοσαύτας τε καὶ ὁμοίας· ἢ τὸ θαλάττιον κακὸν τὴν ΣΚΥΛΛΑΝ, ὅτι ἓξ ἐν κύκλῳ καὶ φοβερωτάτας. *Atqui* HYDRAM *nemo unquam manſuetam dixit, quod novem capita pro uno proferret; nec Pataricam* CHIMÆRAM, *quod tria ac diverſa, ut terrorem majorem adferret; aut illum apud Inferos* CERBERUM, *quod totidem & ſimilia; aut* SCYLLAM, *æquoream peſtem, quod ſex in orbem, maximeque horrenda.* Mitto quæ in hac deſcriptione non videntur ſatis conſentanea iconibus horum monſtrorum, quas exhibent nummi antiqui; ut quum vel Hydræ, ut diximus, novem, aut Scyllæ ſex in orbem capita tribuit, quum tria tantum ima inguinum parte eidem adſcribant denarii Gentis Pompeiæ. Novi enim aut quam diverſa nonnunquam de iiſdem rebus tradant

tradant antiqui fabulatores; aut quantum sibi nonnunquam pictores ac cælatores jam olim indulserint in iisdem exprimendis; aut denique quam veniam mereantur, qui in talibus recensendis minus se præstant accuratos. Verum ut habeant otiosi, quo ad illas horum Monstrorum Imagines, veterum id genus Auctorum de iis loca, & Poëtarum, quas ferunt fabulas jucunde exigant, en cum SCYLLAM biformem cum latrantibus Canibus, tum tricipitem CERBERUM; CHIMÆRAM triformem; septicipem HYDRAM; qualia in antiquis Nummis, cum suis debellatoribus Bellerophonte aut Hercule depinguntur. Neque enim hæc antiquariis solum scribimus, aut iis quibus obvia id genus monumentorum supellex continuo ante oculos posita, & quibus proinde levia hæc & trita forte videbuntur.

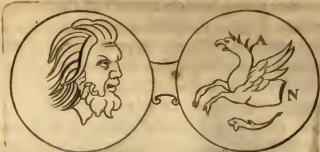

GRYPHAS autem & PEGASOS, alata & fabulosa monstra, Græcorum & Latinorum nummi frequenter repræsentant, quamquam de postremis videatur dubitare Plinius, an eadem fictitiis velit adnumerare: Æthiopiam enim multa similia monstra generare, pennatos equos & cornibus armatos, quos Pegasos vocant, alicubi agnoscit, at alibi, *Pegasos, equino capite volucres, & Gryphas aurita aduncitate rostri, fabulosos reor, illos in Scythia, hos in Æthiopia.* Ctesias vero in Indicis, veros id genus Gryphas agnoscere non veretur; ut alios mittam, quibus ad Euphratem traduntur inspecti, & proinde *Εὐφρατήσιοι γρῦπες* nuncupantur; aut Magistrum Benjaminem, cui הנשר הגדול הנקרא גריפו *magna Aquila Gryphes dicta.* Marinos autem Gryphas, in caudam nempe tortuosam desinentes, videre licet in nummis Yeliton apud Goltzium. Quod vero hic minime licet præterire, occurrit apud Tristanum nummus cum Gryphe & adscriptis litteris ΠΑΝ, quas ad Panem continuo refert, quem inde colligit priori nummi parte signatum, atque inde longam de Pane *ῥῆσιν* instituit. At vero ab ea facile potuisset ibi supersedere nobilis antiquarius. Neque enim Panem, sed Panormitanos Siculos innuunt initiales illæ litteræ ΠΑΝ, ut mihi continuo liquebat ad primum nummi apud Tristanum intuitum. Ita enim noveram signatos frequentissime Panormitanorum nummos. Et consultus mox Paruta id verissimum docuit, qui eundem inter Panormitanorum nummos refert.

Lib. VIII. cap. 21.
Lib. X. cap. 49.
In Itinerario.
Tom. III. Comment. pag. 83.

Idem

Sicilia Parutæ & L. Agostini Tab. IX.

Idem vero ille nummus, quem expressum à Tristano reperies. De barbata & hirsuta figura consule Augustinum Jueges in Annalibus Panormitanis, quibus traditos à Paruta nummos Panormi inseruit & explicavit. Gryphem quod spectat, & de quo hic sermo vertebatur, haud mirum eundem, qui Apollini, ut supra vidimus, sacer habebatur, frequenter nummis variorum locorum insculptum. Eundem certe crebro etiam signant nummi ejusdem Insulæ Syracusani. Vetus alias Panormi insigne, non Phœnicem exstitisse, ut nonnulli crediderant, sed Aquilam, ex antiquis id genus Panormitanorum nummis colligit vir doctus in scripto vernaculo Antiquitatum Panormitanarum. Gryphis vero vulgo haud dissimiles PEGASI, quod nomen alias velocibus aut Circensibus Equis tributum itidem nosti; quo & adludit Ausonius, ex emendatione viri magni,

Marianus Valgarnera Antichità di Palermo.

Pegasus hinc dexter currant, ibi lævus Arion,
Funi sed quartum det tibi Castor equum.

Sic alium Pegasum, multis quidem palmis nobilem, sed tandem ad pistrinum infelici fato condemnatum, & eo nomine cum Thessalia patria sua expostulantem legas in veteri Epigrammate incerti auctoris,

Σοὶ πάτρα Θεσσαλίη πωλοτρόφε μέμψιν ἀνάπτω,
ΠΗΓΑΣΟΣ ὃς ἀδίκως τέρματος ὠπιάσα.

Neque vero multo felicius fatum nobilioris hujus, de quo agimus, Pegasi; à cujus fracto nempe calcaneo, & impresso ejusdem vestigio, caput Ciliciæ Tarsum denominatam tradit Polyhistor ille Alexander apud Stephanum Byzantium, & Avienus,

Impressæque solo liquit vestigia calcis.

A sessore vero ejus Bellerophonte, & inde orta pedis claudicatione, urbis etymon deducere malebat Thrax Dionysius, eodem Stephano auctore. Certe adhuc hodie rei seu fabulæ memoriam signare videtur impressus in Tarsensium nummo Mediceo, percusso temporibus Alexandri Severo, pes aut vero crepida. Haud aliter ac Lacedæmone olim locum quendam Sandalium appellatum tradentem lego Ptolemæum
Cod. cxc. Hephæstionem apud Photium; ab Helenæ itidem Sandalio, quod illic exciderat, dum eandem Alexander persequitur. Σανδαλιῶτις alias dicta olim Sardinia, ut pro Σανδαλώτῃ bene apud Hesychium emendarunt viri docti, à figura, ut videtur, Sandalii. Cæterum ut *Pegasi*, sic *Volucres* dicti celeres id genus equi, qualis ille cui simulacrum aureum erexisse L. Verum Capitolinus refert, aut nonnunquam *Phœnices*, *Coraces*, sicuti
Lib. VI. Cleosthenis Equi apud Pausaniam; vel etiam *Aquilæ*, ut in veteri Epigrammate,

Ὅπερ ἐν ἀελλοπόδων λάμψας πλέον ΑΙΕΤΟΣ ἵππων·

aut nonnunquam *Aquilones*, ut in saxis antiquis, & qua ratione *Ventosos* eosdem jam olim dixit Ovidius,

Fast. IV. *Primaque ventosis palma petetur equis*,

hoc est juxta Silium, de Equo itidem Circensi, *& ventos post terga relinquit*. Hyginus autem de Oenomao, *Equos aquilone velociores habuit.* Sed ut ad Pegasum redeamus, occurrit ille frequens in nummis Corinthiorum insigne, vel solus vel cum sessore Bellerophonte, modo

cum

cum Leone, modo cum Chimæra depugnante, inscr. COL. L. JULIA. COR. seu *Colonia Laus Julia Corinthus*. Quo etiam referendi duo denarii Gentis Cæciliæ, à diligentissimo hujus memoriæ investigatore Patino primum editi.

Neque enim illi, quod arbitrabatur Vir amicissimus, ad Duumviros ad frumentum emendum; sed ad Coloniam Corinthum ab illis Duumviris deductam, omnino sunt referendi: sicut CORINT. etiam nomen in priori alterius denarii parte expressum satis aperte denotabat. Unde etiam his denariis nomina & memoriam debemus eorum ducum, à quibus excitatum denuo clarissimum illud Græciæ lumen. Veneris autem caput in altera nummi parte cum Corinthi inscriptione satis arguit, quam venuste urbem eam vocarit elegantissimus Orator, omnium urbium quæ sunt, aut quæ fuerunt VENUSTISSIMAM, πόλιν τῶν οὐσῶν τε καὶ γεγενημένων ΕΠΑΦΡΟΔΙΤΟΤΑΤΗΝ. Ut mittam quæ de Veneris apud Corinthios fanó & cultu è veteribus, Strabòne puta, Pausania, aliisque jam nota: aut quod

Dio Chrysost. in Corinthiaca.

vete-

Stephanus de Urbibus. Hesychius, Eustathius ad Iliad. B. 290. Lib. IX.

veteres Grammatici docent, κορινθιάζομαι idem esse quod ἑταιρεῖν, aut quod adhuc fœdius, τὸ μαστροπεύειν. Ut proinde satis opportune moneta illa Corinthiorum Pegaso signata, πῶλος iisdem juxta Pollucem vocaretur; καὶ ΠΩΛΟΣ τὸ ΝΟΜΙΣΜΑ τὸ ΚΟΡΙΝΘΙΟΝ ὅτι ΠΗΓΑΣΟΝ εἶχεν ἐκτετυπωμένον; PULLUS *autem dicitur Nummus* CORINTHIUS, *ideo quod* PEGASUM *haberet insculptum*. Ea autem voce, non pullus solum, ad quem ibi respicit Pollux, sed præterea merx illa Corinthiorum vendibilis, si Hesychium consulas, vocabatur; πῶλος ἑταίρα, πώλους γὰρ αὐτὰς ἔλεγον, οἷα Ἀφροδίτης πώλους. Unde & Euripides olim, περὶ τῶν ἐν Κορίνθῳ, ἑταιρίδων, (ut citatur eidem Polluci alia occasione hic locus) seu de Corinthiacis agens prostibulis,

Καὶ τὰς μὲν ἄξει πῶλον ἀνενδεῶς.

Illud præterea ex iisdem Pegasis, aut πώλοις Corinthiacis colligas, cur in priscis Corcyræorum & Syracusanorum nummis, obvius passim occurrat Pegasus. De postremis res obvia in Sicilia Parutæ à Leonardo nostro recensita; & nos quoque haud unum hujus generis nacti sumus nuperrime in illa ipsa Syracusarum urbe. Corcyræorum vero Nummum cum signato Pegaso Severi temporibus exhibet Gaza Medicea, & alterum cum Plautillæ effigie, ταμιεῖον Augustæ Christinæ. Corcyræ nempe sicut & Syracusarum Metropolis, quod Thucydides aliique authores docent, Corinthus. Retenta autem vulgo à Coloniis ceu Filiabus, Matris suæ insignia, & eadem publicis monumentis, ad memoriam prodendæ originis, consueto more contestata; quod vel hæc nummorum supellex clarissime nobis ante oculos ponit. Hinc idem Pegasus in nummis Ennæ Siculæ Urbis signatus, quippe à Syracusanis, quod Stephanus tradit, conditæ. Neque aliud arguunt

vel

vel frequens *Minotaurus*, in aliis Siculis urbibus, vel *Hercules* in Thasiorum, vel *Noctua* in Lebediorum Nummis, (ut sexcenta id genus mittam) nisi id quod aliunde etiam constat, à Cretensibus, Tyriis, Atheniensibus, eosdem illos populos propagatos. Ut vel inde satis liqueat, quantum lucis ad Geographiam veterem, & locorum origines emendandas, conferant id genus monumenta. Sed hæc alterius loci. Neque tamen Corinthi solum, aut Coloniarum ab ea deductarum, sed Africæ etiam insigne Pegasum videas in antiquis aliquot nummis, ob celerum nempe Equorum in ea regione proventum, ut bene jam monuit Cl. Tristanus. Præclarus autem alius quidam Antonini nummus, in quo apparet Mercurius Pegasum manu ducens; qui scilicet Aquilæ vice, alterum illum Ganymedem in cœlum veheret. Quo spectat alter insignis à Cl. Seguino nuper vulgatus, qui eundem catamitum exhibet sublimem inter Gryphis alas vectum: aut similiter Pegaso raptus in cœlum, ut Tristano visum, Augustus, ut Peireskio Marcellus, aut juxta Rubenium (cui & ego adsentior) Drusus Germanicus, in illa incomparabili Gemma Tiberiana. Honestiori utique vectura sublati in Deorum sedem, quam Vulcanus ille κεραμεύς; quem Asino alato, in cœlum à Baccho reductum, apud Aristidem legas. Mitto enim aut Comam Berenices ab eodem Equo alite in cœlum deportatam, juxta Catullum; aut eodem vectam vel Auroram, vel filium ejus Hesperum, juxta Lycophronem, aliaque prisca monumenta, quod jam erudite observavit Belgarum par insigne, Gevartius ac Rubenius. In Bacchum Tom. 1.

CENTAURI & MINOTAURI, ut feritate, ita forte nascendi æquales, si Plutarcho credimus & Phlegonti Tralliano, qui ex promiscuis hominum & belluarum

rum

rum congressibus nata hæc monstra credidere. Geminum legas in eam rem apud Philonem locum, qui ut Minotaurum ex Pasiphaes cum Tauro concubitu, ita ex infandis id genus hominum bestiarumque συνεσίαις, tradit natos forte Centauros, Chimæras, aliaque id genus monstris similia. Quæ ratio forte vel authoritas movit beatum Hieronymum, ut dum visum Eremitæ simile monstrum refert, in incerto ponat quæ de illius natura ac veritate dicuntur: quod alias refellit Lucretius,

Lib. de special. legib.

In vita Pauli Eremitæ pag. 238. edit. Froben.

Ne forte ex homine & veterino semine equorum
Confieri credas Centauros posse;

& cum Lucretio, ut alios mittam, non Palæphatus solum, sed aliquanto majoris auctoritatis Galenus. Hunc enim videas aperte negantem ἱπποσκελῆ ejusmodi ἀνθρώπων, aut ἱππανθρώπων (ut hoc monstrum vocat, haud aliter ac Maimonides in præclaro opere, ס'ס אדם, hoc est, *Equum Hominem*) posse ex infandis id genus congressibus procreari, & Pindaro, utpote Poëtæ condonandum, à quo traditum sit, homines quondam Magnesiis equabus mixtos; unde continuo natus sit mirabilis exercitus, matribus quidem inferne, supra autem patribus similis. Plura audies eam in rem disputantem, in insigni illo de usu Partium commentario. Ut certe non ferenda sit vestratis F. Angeloni credulitas, optimo jure à Cl. Tristano jam castigata, dum ideo Centaurum in Gallieni nummis depictum statuit, quod scilicet ejusmodi monstrum Populo Romano exhibuerit spectandum Gallienus. Equidem haud unius generis nummi ita Centauros illos exhibent depictos, præter residua adhuc veterum statuarum monumenta, ut fabulosa monstra facile sese prodant. Hinc marem etiam & feminam Centauros spectamus in pulcherrimo Num-

More Nevoch. Part. 1. cap. 60.

Lib. III. de usu Partium pag. 392. edit. Græc. Basil.

Nummo Juliæ Severi à Cl. Seguino evulgato, currum Liberi Patris trahentes, & feminam quidem inflantem fistulam.

Reliqua quæ ad præclari hujus nummi explicationem faciunt, petere licet ex eodem Seguino. Bacchum quidem itidem cum Ariadne sedentem exhibet alius nummus Faustinæ junioris, ab iisdem Nicæensibus percussus. Illud vero spectamus hoc loco Centaurorum ministerium, quale utrique præstant in superiori nummo; ut non mirum sit Centauros Baccho militantes, legere passim in Nonni Dionysiacis. Neque aliter Centaurus sagittarius occurrit comes Baccho adjunctus, aut Prusiæ sub Bacchi habitu depicto, in antiquis hujus Regis nummis Mediceis. Similem quoque Centaurum exhibet in eadem Gaza Medicea nummus Antonini Pii Ægyptius: Ut inde liqueat mos vetus Centauros illo habitu in nummis signandi, quem à Gallieno repetitum arguunt varia ejusdem numismata cum Centauro id genus Sagittario, & inscriptione Apollinis. Sagittarius enim, quod jam viderunt viri docti, vulgo in Dianæ tutela & Apollinis. Baccho itaque juxta & Apollini Centauri illi in antiquis nummis aut monumentis adscripti, unde & Manilius illustratur,

In Gaza Christinæ Augustæ.

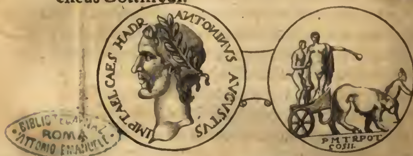
Vid. lib. v. xiv. & xxxiii.

Et Phœbo sacer ades, & una gratus Iaccho Lib. I.
Crater, & duplici Centaurus imagine fulget.

Alias idem quoque ministerium, quod Libero Patri in

ſuperiori nummo, aliis quoque exhibentes cernimus hos ἱπποκενθαύρους. Sic Bigas Triumphales quas duo Centauri trahunt, memini me vidiſſe inter nummos Trajani Gazæ Farneſianæ. Victoriam quoque cum Bigis Centaurorum notavi rurſus in alio Trajani nummo Ægyptio. Centaurorum etiam Quadrigas eandem operam Herculi præſtantium exhibet nummus M. Aurelii, cum inſcriptione TEMPORUM FELICITAS. Quum tamen Centauros Herculem fugientes, ſuavi Sirenum cantu periiſſe tradat Ptolemæus Hephæſtio apud Photium, & inde Sirenas dictas Lycophroni Centauricidas. Quemadmodum vero Bacchum & Ariadnen à duobus Centauris in ſuperiori nummo Nicæenſium, ſic vel à duabus Pantheris ductos videas, ut in nummo Magneſiorum Trajani Decii, modo etiam à Satyro & Panthera ut in ſequenti numiſmate, cujus ectypum mihi indulſit illuſtris antiquarius Franciſcus Gottifredi.

In Gaza Barberina.

Percuſſus ille nummus, ut vides, ſub Antonino Pio, ac ut licet augurari, in aliqua celebritate Bacchanalium. De Satyro vero aut Panthera Bacchi vehiculo ſubjunctis, trita omnia, & in ſuperioribus etiam excuſſa.

De PHOENICE vero, res forte anceps cuipiam videri poſſet, an continuo in hanc fabuloſorum animalium claſſem veniat adſcribendus. Equidem illibenter, non

non Tacito jam dicam, Plinio, aliisque id genus auctoribus, sed tot sanctissimis Viris, Clementi, Tertulliano, Origeni, Cyrillo, Gregorio Nazianzeno, & geminis sermonibus cogimur dicam mendacii scribere, qui aut veram, aut dubiam vel *possibilem* saltem de Phoenice narrationem credidere. Postremum certe videas omniscium Origenem haud refugientem in praeclaro opere contra Celsum; quod ab aliis rursus nosti impugnatum, qui nullum id genus animal μοναδικὸν esse posse statuerunt, & quorum sententiae lubentius & nos quoque suffragamur. An vero Graecae vocis apud Regium Vatem homonymia, & Palma in Syagris renascens, cujus Plinius meminit, occasionem illi de Phoenice fabulae dederit, ut nuper observabat doctissimus Bochartus, fateor equidem haud mihi continuo probari. Ut enim demus sacros Christianorum Antistites, illa vocis φοίνικος apud Regium cantorem ambiguitate deceptos; at certe nemo dixerit eandem imposuisse Herodoto, aliisque antiquissimis inter Gentiles scriptoribus, à quibus traditam, & non à se repertam illam de Phoenice narrationem, avide in suos usus pii Antistites transtulere; Eo nempe consilio, quo irrisum & explosum adversariis resurgendorum aliquando corporum Mysterium, familiari apud ipsos Gentiles symbolo, adumbrarent tuerenturve; quod primum omnium nec perfunctorie factum à vestrate Clemente in aurea illa ad Corinthios Epistola; quod cedro & auro omni praestantius aurei saeculi monumentum Britannico orbi, ab annis haud ita multis acceptum ferimus. Inde etiam Phoenices vulgo in Coenotaphiis Martyrum depictos, tanquam resurrectionis symbolum, liquet ex Actis Passionis S. Caeciliae, ut jam observarunt viri docti. Illud vero sanctissimorum ho-

Lib. IV.

Lib. XIII. cap. 4.

minum institutum egregie vel firmant vel illustrant obvii passim in nummis consecratorum apud Romanos Phœnices; qui Gentilium sententiæ de Augustis suis è busto ad cœlum prosilientibus, & in novam eandemque æternam vitam adsertis, prodita symbola adhuc hodie conspiciuntur. Hinc solemnes illæ inscriptiones, depicto Phœnici adscriptæ, ÆTERNITATI AUG.; ne miremur *æternam avem* dictam jam olim Claudiano,

Æternam ne perdat avem.

aut vero illud Christiani Vatis apud Eusebium, post recitatam de Phœnice Gentilium narrationem,

Ἑλληνικοῖς Ἕλληνες εἴξαντες λόγοις
Πείθητε, λοιπὸν τὴν ἀνάστασιν σέβειν.
Græci ergo Græcis fabulis si creditis,
Ne jam negetis suscitari mortuos.

Unde Christianis etiam Cæsaribus idem novæ vitæ, vel novi quasi & fortunati quidem sæculi symbolum frequentatum. Præclarum inprimis ejus rei argumentum præbent obvii alias Nummi Constantini Junioris, in quibus Phœnix modo supra rupem, modo supra sphæram, ut in sequenti nummo, collocatus cernitur, cum memorabili illa inscriptione, FEL. TEMP. REPARATIO, seu *Felix Temporum Reparatio.* Cui insuper præmittemus insignem alium Nummum magni Constantini parentis, in cujus aversa parte occurrunt duæ figuræ cum Globo, supra autem Phœnix itidem radiatus, cum inscriptione illis temporibus familiari GLORIA SÆCULI VIRTUS CÆSS. Ejus autem iconem exprimendam curavimus beneficio viri commendatissimi nominis, Amplissimi Joachimi Camerarii nostri, præclari illius Nummi possessoris.

Ubi

Ubi videas nempe Phœnicem eadem figura, qua illum nobis Herodotus, Plinius, Solinus, vetus Poëta apud Euſebium, Claudianus, aliique tradidere; Aquilæ nempe magnitudine cum plumeo apice ſeu corona radiata, quam in ejus deſcriptione *ſolis imaginem* vocat Achilles Tatius; ut facile inde ſacrum ſoli animal & Horo in Hieroglyphicis, dictum *ſolis ſymbolum* adſequamur. Lib. III.

ACCEDUNT præterea alia quædam cælata in Nummis id genus monſtra, quibus ſymbolorum aut Naturæ Interpretes, poſſunt induſtriam ſuam excitare aut ornare luculentius. Unum quod inter Hieroglyphica Ægyptiorum animalia retulerim, exhibet Nummus Mediceus Hadriani, in quo cauda, corpus & pedes Leonis, pectus Crocodili, caput Iſidis cum flore, & deſuper

De Monstrosis Animalibus in Nummis.

Sphinx cum rota. Hæc enim omnia Ægyptium nummum ſatis arguunt, & mea ſententia, juxta familiaria illis ſymbola, Lunæ concordem cum Sole in hæc inferiora virtutem, & recurrens ſtatis vicibus Jovis ſui Ægyptii incrementum. In vicina quidem Æthiopia haud Lib. VIII. cap. 21. unum agnoſcit monſtrum Plinius, ex variis id genus animalium formis concretum, collo etiam, cauda, pectore Leonis, cætera diverſum. Neque alienus ab hoc loco Nummus quidam plane ſingularis Gordiani Pii à Nicæenſibus in Bithynia percuſſus, in quò figura inequitans monſtro, capite equino, cum brachio veluti loco dextri pedis baculum ſerpenti involutum apprehendente, priori ſiniſtro pede humano, duobus poſterioribus equinis, cauda vero inſtar ſerpentis inflexa. Eques autem ipſe ornatus galea ac thorace, dextra coronam tenens. Ipſa vero monſtri inſcriptio haud minus ſingularis, ΙΠΠΟΝ ΒΡΟΤΟΛΟΔΑ ΝΙΚΑΙΕΩΝ. Sed operæ pretium eſt, ipſam rariſſimi & plane ſingularis Nummi iconem conſpiciendam dare, beneficio Chriſtinæ Auguſtæ, cum aliis id genus ex Regia vere ejus Gaza depromptam.

Quid autem monſtri alat hæc figura, fateor me juxta ignariſſimos ſcire, neque ad quam vel hiſtrioniam vel fabulam adludat hæc inſcriptio, adſequi adhuc certo potuiſſe. Neque vel ex antiquis Strabo, vel Dio Chryſoſto-

ſoſtomus, vel Memnon apud Photium, aliique, qui multa de hac primaria Bithyniæ Urbe, ejuſque vel Conditoribus, vel Tutelaribus Diis, Hercule, Baccho, Nicæa, Naiade, cæteriſque obſervarunt, vel quos conſului, eruditi monumentorum id genus interpretes, facem hic mihi prætulere. Si Arriani opus exſtaret, quo τὰ μυθικὰ Bithyniæ complexus apud Photium traditur, aut Alexandri, Menippi, Demoſthenis commemorata antiquis Grammaticis Bithyniaca, haberemus forte hanc rem magis explicatam. Quo loco mihi in ſolatium occurrit magni illius Herculis Muſarum, Joſephi Scaligeri confeſſio, profitentis tam multa in Nummis & inſcriptionibus antiquis latere, quæ nos fugiunt, & ex quibus tot præclara ac recondita liceret eruere, ſi illa utique poſſemus adſequi. In Scaligerianis pag 222. Alius quidem Nummus ejuſdem Gordiani & ab iiſdem Nicæenſibus ſignatus, Bacchum eumque ſeniorem illum Barbatum exhibet, cujus cum [a] Diodorus meminit, tum ad Demoſthenem [b] Ulpianus, Pantheræ ſuper incubantem; urbis nempe illius προπάτορα, ut ſupra notabamus, cum Victoriam, quam geſtat, & quæ ad Nicææ nomen videtur adludere.

[a] Lib. IV.
[b] Ad Orat. κατ. μειδ.

Sed nihil Nummus ille ad priorem, neque magis alter Macrini Nicææ itidem percuſſus, cum figura monſtro ſimili, non Equo quidem ſed Elephanti inſidente, quem videbam nuper in Collegio Claromontano Pariſienſi. Cebos quidem Simiæ genus, priores pedes manibus,

nibus, posteriores autem humanis pedibus similes habuisse, supra ex Aristotele & Agatharchide tradebamus. At non Simiam hic, sed Equum cum dextra & pede humano, eique insidentem Equitem licet intueri. Ne quid tamen hic intentatum relinquamus, crederem facile ipsum Gordianum designari illo emblemate Bithyniam peragrantem, & quasi alterum Æsculapium, ceu gratum salutis auctorem conspicuum iisdem factum. Designati enim vulgo, ut nosti per Figuras Cæsarum Equestres, eorundem Adventus, & quidem ali quoties in residuis hujus Gordiani nummis. Instar vero præsentis Æsculapii exceptum à Nicæensibus arguere videtur baculus ille serpente involutus, familiare hujus Epidaurii Dii symbolum; cujus etiam, ut antea monebamus, præ numinibus aliis salutares & frequentatæ vulgo apud Græcos Epiphaniæ. Æsculapium certe Nicææ cultum, haud minus ac Epidauri liquet ex Nummo Antonini Pii, in quo Æsculapius cum serpente ac epigraphe CΩΤΗΡΙ ΑCΚΛΗΠΙΩ ΝΙΚΑΙΕΙC. Ut mittam Acesium juxta Æsculapium, & in ejus æde cultum apud Epidaurios, in alio nummo eorundem Nicæensium obvium, sicut præclare eruit illum & explicavit Tristanus. Neque cuipiam mirum videbitur, apprehensum aut gestatum ab illo Equo Æsculapium, qui equorum simul & hominum salutem huic Deo Epidaurio curæ olim fuisse meminerit, & eundem proinde juxta Equestrem Neptunum, invocari ab Hierocle in præfatione Veterinariæ Medicinæ, Κεκλήσω δ' ἡμῖν συμφορεῖς τοῦ λόγου τοῦδε, ποσειδῶν τε ἵππειος, καὶ ὁ τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ΣΩΤΗΡ ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ, ᾧ πάντως που καὶ ἵππων μέλει; *Invocentur vero & nobis operis hujus adjutores, Neptunus quidem Equestris, humani autem generis* SERVATOR ÆSCULAPIUS, *qui omnino etiam* EQUORUM CURAM *gerit*. Neque alias

alias à Gordiano abludens hujus Equitis effigies, maxime si Græcorum & Barbarorum nummorum rationem habeas, in quibus vulgo Cæsarum minus decoræ & inconcinniores formæ conspiciuntur, & adeo nonnunquam, ut fatente Cl. Seguino, Imperatores isti non vultu, sed solo nominis indicio agnoscantur. Ut certe id in eos quadret, quod de primis nascentis picturæ rudimentis observat alicubi Ælianus, adeo rudi & imperita arte efficta à pictoribus animalia, ut necesse haberent ad ea adscribere, hoc est Bos, Equus, Arbor. Accedunt vero firmandæ huic conjecturæ, aliorum quoque Cæsarum cum monstris cælatorum figuræ, in aliis barbaris & Ægyptiis nummis. Talis Hadrianus cum monstro Cynocephalo, in Nummo ejusdem Cimeliarchii inclytæ Reginæ. Ut jam mittam Isidem monstro etiam insidentem cum Sistro, quam Faustinæ nummus exhibet in eadem Gaza. Sed hoc fateor turbare videtur inscriptio illa superioris Nummi, ΙΠΠΟΝ ΒΡΟΤΟΛΟΔΑ ΝΙΚΑΙΕΩΝ, quæ & sensum reconditum & vocem Helladi hactenus, quod sciam equidem, inauditam videtur continere. Βροτοδαίμονας quidem novi dictos Græcis post mortem cœlo insertos, ut ex Hesychio constat; sicuti alias βροτολοιγὸν, Martem Homero, quod nemo ignorat, Amorem autem in veteri Epigrammate, quod Argentario, in Anthologia adscribitur, nuncupatum. Unde haud difficulter licebat illas voces in nummo distinguere, & supplere ΙΠΠΟΝ ΒΡΟΤΟΛΟΙΓΟΝ ΔΑΙΜΟΝΑ ΝΙΚΑΙΕΩΝ, *Equum hominum perniciem*, *Genium Nicaensium.* At non continuo licebat adsequi, quomodo illud attributum huic Equo conveniat, qui Æsculapii salutare numen apprehendit, ac proinde salutis potius quam perniciei auctor statuendus. Facessant certe præ illo Equite ei

In select. Numism.

Lib. x. Var. hist. c. 10.

Lib. 1. Epig. 77.

insidente, Bellerophontes, Persei, Antinoi, aliique in Pegaso, aut Gryphe sublimes; Hoc vero Equinum monstrum cum humano pede & brachio, quo Epidaurium Serpentem tenet, opportune mihi in memoriam revocat simulachrum illud apud Phigdenses Arcadas, cujus meminit Pausanias, Equino itidem capite, corpore tunica velato, una manu Delphinum, altera Columbam tractans. Aliud quoque in Syracusanorum nummis suppeditat Gaza Medicea, capite itidem Equino, cauda bifurca, stipiti incumbens, & Draconi cætera simile. Alterum rursus in iisdem videas alatum, Equino capite, cum duabus tibiis equinis, infra pectus caudam serpentinam. De quibus proinde usurpes illud Gregorii Nazianzeni, Θηρίον ἐκ πολλῶν θηρίων συγκείμενον πολυειδὲς καὶ πολύμορφον· *ex multis belluis conflatam variam quandam & multiplicem belluam.* Neque Serpens ille prætereundus, Equi dorso impositus, in rarissimo nummo Ægyptio Domitillæ Augustæ, Vespasiani Conjugis, quem vidisse contigit in Museo Lomeniano Cl. Patini, ac pro solita ejus comitate, illius ectypum ab eodem impetrare.

In Arcadicis.

Orat. 1.

Similem etiam Nummum habet Gaza Medicea sub Domitiano percussum. Referendum vero illud monstrum ad hieroglyphica id genus Ægyptia, ex diversis animantibus vulgo apud eos conflari solita; sicuti ex Porphyrio supra videbamus, aliisque antiquis eorum monumentis paullo ante commemoratis, & de quibus

iterum Nazianzenus Ægyptum alibi compellans, ſecunda nempe in Julianum Philippica; τ' ἄλλα τι ὅσα πλάττεις ἢ γράφεις θηρία συνθετὰ καὶ ἀλλόκοτα; *aliaque quotquot conficta tibi aut picta animalia, è diverſis generibus conflata & prodigioſa.* Ex his autem quæ ſupra adtulimus, abunde colligas, familiarem imprimis illi genti petitam à Serpente vel Dracone mixturam, ob divinitatem vel providentiam ei animalium generi paſſim apud eos tributam; ut ex præclaris & antiquis eorum Nummis luculenter demonſtratum. Alias ut equitantem hic vides Serpentem, ſic rurſus Serpenti inſtar Equi vel Cameli inequitantem ſamaclem, hoc eſt ſatanam, è libro Medrach tradentem legas Magiſtrorum doctorem in laudato ſupra opere. Cæterum plura id genus ex veterum Nummorum penu erui adhuc poſſent; unde iis qui monſtra vel vera vel fabuloſa congerunt, uberior materia diligentiæ & contemplationis ſuppeteret. Haud inanem illam inſuper ad myſteria veteris ſapientiæ, aut obſcura nonnunquam auctorum loca illuſtranda, facile unuſquiſque intelligit. Ita quidem, ut abunde de illorum judiciis ſecurus in poſterum eſſe debeam, qui ad aliquam Naturalis Hiſtoriæ lucem nihil omnino conferre id genus monumenta hactenus credidere; aut qui meam hac de re ſententiam, nimio cuidam erga Helenam, quam ornandam hic ſuſcepi, ſtudio & amori videbantur forte tribuere. Equidem quando id veris & novis ferme probationibus non viciſſemus, luculentos ejus rei teſtes ac præcones dare hic poſſem, in hoc ipſo naturalis hiſtoriæ argumento, aliorum induſtriam & conatus quodammodo ſupergreſſos. Unus eſt Ulyſſes Aldrovandus in Herculeo opere, qui Nummorum ſubſidium ad ejus illuſtrationem frequenter advocaſſe haud contentus, ampliſſimum alicubi hoc iis teſti-

Tom. I. Orat. IV.

Maïmonid. Mor. Nevoch. p. II, cap. 30.

Ornitholog. lib. 11. de Aquila.

teſtimonium præbuit; *Ut modo ſtudioſi omnis Antiquitatis utilitatem aliquam ex noſtris hiſce Naturæ hiſtoriis percipiant, ſuis propriis ac aptis locis* NUMISMATUM *Imperatorum, aliarumque Familiarum antiquiſſimarum,& præſertim Aquilæ inſcribuntur, utrumque latus declarare decrevi: Atque id eo lubentius facio, cum cognoſcam hoc eruditiſſimo ſæculo in maximo haberi honore illa ſtudia in quibus variæ traduntur Hiſtoriæ, &* PRÆSERTIM ILLA QUÆ AD NUMISMATUM, *Marmorumque antiquorum lectionem ſpectant.* MULTA *enim ſub eorum cortice* LATENT MYSTERIA NATURÆ, *quæ maxime & perſcrutantium palato arrident animumque oblectant: Fateor equidem me* EX HISCE STUDIIS MAXIMUM SEMPER FRUCTUM PERCEPISSE, *atque hic inter alios authores Æneæ Vici, Huberti Goltzii, Gulielmi Chouli Galli, Sebaſtiani Erizzi opera uſum fuiſſe. Sed ſtudia iſthæc inprimis promovet autopſia ipſa, ideoque tum Romæ, Florentiæ, Ferrariæ, tum etiam in aliis locis apud Sereniſſimos Principes rariſſima multa vidiſſe* MIHI PLURIMUM PROFUIT. Quid potuit obſecro diu luculentius ad commendationem hujus mercis in hoc ipſo contemplationis genere, idque ab homine nullo ad id peculiari conſilio & tractatione adducto? ſuffragatur eidem clariſſimum Galliæ ſuæ lumen, & cum monumentis aliis reconditæ doctrinæ, tum noviſſimo de ſacris Animalibus immortale, Samuel Bochartus. Ille enim lecta priori hujus libri editione, & de nova iſta, quam adornabam certior factus, ab hoc inprimis ſingularium in Nummis cælatorum animalium argumento, immane quantum huic ſupellectili pretium ſtatuit, & quam inde magni nunquam ſatis æſtimandæ utilitatis fructus percipi poſſent, ſuis ad me litteris haud ita pridem ſignificabat. Superſedeo à verbis ejuſdem commemorandis, quia cum mea laude conjuncta verſantur.

DIS-

DISSERTATIO QUARTA.

DE

PRÆSTANTIA ET USU

NUMISMATUM

ANTIQUORUM.

EQuidem illum, de quo modo agebamus, in ipsius NATURÆ contemplatione, rei hujus antiquariæ usum ac præstantiam, haud leviter vel firmat, vel illustrat; quod neque in ornanda PLANTARUM Historia supervacua omnis hæc Nummorum veterum supellex censeri debeat. Etenim qualis olim fuerit figura SILPHII aut LASERPITII Cyrenaici, decantatæ adeo apud veteres plantæ, nequidquam apud recentiores Herbarum collectores ac interpretes quæras; nec aliunde hodie quam ex Nummis disces. Hæc enim planta, quæ vel sola Cyrenaicam regionem per plura sæcula nobilitavit; unde & *Laserpiciferas Cyrenas* vocat Catullus, & cujus Laseris aliquot pondera in publico Populi Romani ærario recondita narrat Plinius, jam ante illius & Strabonis etiam ætatem, si fides eis habenda, apud Cyrenenses defecerat, cujus rei causam [a] hic in barbaros, [b] ille in publicanos transfert. Severi tamen ætate, Laseris illius Cyrenaici copiam adhuc Romæ superstitem extitisse, liquet mihi ex Galeno, qui in confectione antidoti, quale sibi frequenter paratum docet, adhibendi inter alia ὀπῦ Κυρηναικῦ diserte meminit. Ne putes solum in libris simplicium, hujus Laseris in genere magnum auctorem meminisse; unde lo-

De Silphio Cyrenaico in Nummis.

[a] Libro XI.
[b] Lib. VIII. cap. 3.

Lib. II. de Antidot. p. 440. edit. Græc. Basil.

 ca

ca quædam viri docti ad Dioſcoridem congeſſerant. Quod vero Ariſtoteles, Ariſtophanis interpres, Tzetzes, Heſychius, Suidas, olim tradiderant, Silphium in Cyrenenſium Nummis vulgo ſignatum fuiſſe; manifeſte etiamnum docent argentea & vetuſta illius tractus Numiſmata, obvia in Cimeliarchiis antiquariorum. Unde etiam non piguit magnum Solini interpretem, nummos hujus generis, haud in uno Exercitationum Plinianarum loco producere; quo nobiliſſimæ illius plantæ vulgo ignotæ figuram ex iiſdem repræſentaret; quod jam ante eum præſtiterant duo Antonii, Piſo & Auguſtinus in collectione Veterum Numiſmatum. Alteram quidem hujus Silphii figuram non parum diverſam, ex antiquo Dioſcoridis codice depromptam exhibet etiam idem *ὁ πάνυ* Salmaſius; ſed ita ut adulterinam eandem, aliam certe quam Cyrenaicam fateri ei ſit neceſſe, & priorem ex Nummis prolatam, germanam & genuinam agnoſcere. Nam quod alias prioribus curis, nihil in hac Nummi figura ſimile Apio reperiebat; cui ſimilia tamen hujus *Libyci caulis* (ſicut Lib. XIV. Antiphani vocatur apud Athenæum) folia, veteres auctores Theophraſtus, Dioſcorides, Plinius conſtanter tradidere, alibi poſtea producta accuratiori ex duobus aliis Nummis Silphii icone, feliciter retractavit; & ſequens gemini nummi effigies deprompta ex Gaza Palatina hic ante oculos ponet.

Quod vero notat Tzetzes, in iiſdem Nummis, non plantam ſolum, ſed ipſos quoque ſignari Cyrenenſes Sil-

Silphium Batto conditori suo offerentes (unde natum etiam proverbium Βάττου σίλφιον) fateor in residuis hodie Cyrenarum nummis nondum mihi observatum. Nec ideo tamen continuo illustri Scaligero accedo, falsi eo nomine Tzetzem arguenti; quod tamen pridem ante illum Græculum, levioris forte fidei, gravior aliquanto testis Aristoteles tradiderat: sicut recte ex veteri Aristophanis interprete colligit Salmasius, ut nulla amplius supersit ratio dubitandi. Nec enim quia Nummi ejusmodi hodie non exstant, labat continuo illorum fides; quasi omnia id genus numismata superessent, quorum veteres meminere, & præsertim gentis Africanæ; aut etiam talia adhuc quotidie non eruantur, prioribus antiquariis & ipsi olim Scaligero ignota. Ut mittam nihil alienum aut insolitum, sed familiare potius in Nummis id genus symbolum denotari, ut nobilissimæ apud se plantæ caulem offerrent suo Conditori; haud aliter ferme ac vel Palmæ, vel Lauri ramos, vel Spicas etiam offerentes nonnunquam Cæsaribus videas feraces iisdem Provincias. Factum etiam illud Cyrenensium Batto & ejus progeniei Silphium offerendi tangit Hesychius, ubi simul meminit Nummorum cum caule Silphii in iisdem expressi; *Βάττου σίλφιον. παροιμία ἐπὶ τῶν τὰς ὑπερβαλλούσας τιμὰς διελκομένων μετενήνεκται δὲ ἀπὸ τῶν Κυρηναίων ἐπὶ τῶν Βαττιαδῶν μεταδοῦναι ἐξαίρετον τὸ σίλφιον, ὃ τετίμηται παρ' αὐτοῖς ὥστε καὶ ἐν τῷ νομίσματι ὅπου μὲν Ἄμμωνα, ὅπου δὲ σίλφιον ἐγκεχαράχθαι.* Ad quod proverbium respexisse observo celebrem ipsius Cyrenæ Antistitem; *Τρύφωνι τὰ δῶρα παρεσκευάσαμεν, ὀπὸν σιλφίου πολύν· Βάττου γὰρ ἀκούεις αὐτό. Tryphoni dona paravimus, Laserpicium Silphii copiosum*, BATTI *scilicet* SILPHIUM *audis*. Locum vero Hesychii integrum adduximus, ut vindicaremus etiam illum à repre-

In Canon. Isagog.

Synesius ep. CXXXIII.

reprehensione viri magni, qui postrema verba de Nummo Cyrenensium cum caule Silphii, nihil ad explicationem proverbii *Batti Silphium*, nec ad honorem Batti quicquam pertinere, ad Solinum tradit. Atqui nihil hic peccavit, aut alienum adseruit summæ accurationis Criticus; qui ubi rationem illius proverbii adtulisset, petitam ex more illo aut facto Cyrenensium, præstantissimum Silphium Batto, aut alicui ex ejus progenie offerendi, causam opportune adjungit, quod hæc planta in tanto apud Cyrenenses honore haberetur, ut eam etiam in altera Nummorum apud se percussorum area signari curaverint; unde utique lux proverbio non mediocris accedebat. Nec minus etiam ibi lapsus est vir summus, dum eodem Hesychii loco deceptus, imberbis vultum ex Cyrenensium Nummo prolatum, pro Jove Ammone obtrusit; aut quum sententiam suam de priscis & recentioribus Cyrenensium Nummis ac figuris, in anteriori illorum parte expressis adtulit; qua de re uberior alibi dicendi erit locus. Battus enim, ut obiter hoc moneam, aut Ptolemæi Cyrenensium Reges vulgo depicti cum Silphio, quod de postremis etiam adnotasse video Virum variæ & reconditæ doctrinæ Isaacum Vossium ad Melam. Equidem fateor posse τὴν πάνυ in sententiæ suæ patrocinium, præter Hesychium, Suidam quoque advocare, qui itidem in una Nummi parte Ammonem, altera Silphium signatum à Cyrenensibus tradit. Sed aut Suidas ipse cum Hesychio deceptus, qui pro Batto aut Ptolemæis, Ammonem in iisdem depictum credidere; aut quod longe mallem, alios adhuc Cyrenensium præter hos, quos hactenus viderunt antiquarii, nummos inspexere. Certe longe diversa Ammonis effigies, qualem è nummo veteri protulit idem celeberrimus

rimus Vossius, & de qua nos alibi in sequentibus. Neque vero hic prætereundum, quod idem Suidas tradit, Ampeliotas Africanos Delphis caulem Silphii dedicasse; ut eximium quendam honorem habitum nobilissimæ huic plantæ vel inde facile adsequaris. Ut non mirum sit, traditam quoque videre ab Arriano Cyrenensium in custodiendo Silphio sollicitudinem, qui sepem illi obducebant, quo greges ovium inde arcerent, & ideo quidem, quod magni fieret apud eos Silphium, ὅτι πολλοῦ ἄξιον Κυρηναίοις τὸ Σίλφιον. Unde etiam Augustus inter blanditias illas, quibus Mæcenatem suum nonnunquam demulcebat, *Laser Aretinum*, eadem ratione qua illum *Ebur ex Etruria*, aut *Tiberinam Margaritam*, teste Macrobio, solebat indigitare. Quin & illud haud pigebit addere, haud dissimilem valde huic Silphio Cyrenaico figuram ex horto Patavino expressam, in libro Prosperi Alpini de Plantis Exoticis vidisse me non ita pridem apud laudatum modo Isaacum Vossium.

Lib. III. περ. ἀναβάσ.

Lib. II. Saturnal. c. 4.

De LOTO Ægyptia in variis Nummis.

Alterius vero Plantæ, nec minus olim nobilitatæ luculentam etiam figuram Nummi Veteres nobis suppeditant. LOTUM Ægyptiam intelligo, quem Lilio similem, immo Lilium Ægyptium, juxta Herodotum, tradunt vulgo auctores, Theophrastus, Dioscorides, alii, & usibus variis ac dignitate in ea gente celebrem docent. At vero vulgo veteribus litem hic intendunt recentiores, qui illos ex una planta male duas effecisse existimant; neque enim revera aliam esse Loton illam Ægyptiam, quam Nymphæam albam. Hujus enim Loti duo esse genera solo colore discreta; unum rosacei coloris, quod idem sit cum Colocasia seu Faba Ægyptia; alterum flore albo & Lilio simili, quod nihil aliud sit quam Nymphæa Nilotica. Hæc inter alios viri ma-

gni ad Solinum ſententia, quam pluribus ibi adſtruere conatur. Sed ut largiamur multa habuiſſe hanc Loton, cum Nymphæa communia; puta originem in paluſtribus locis aut amnibus, florem Lilio ſimilem, caput inſtar papaveris, haud tamen omnino eaſdem plantas exſtitiſſe, conſtare poterit ex præclaris aliquot Ægyptiorum nummis, quibus frequenter cum flos Loti, tum Caulis, tum Fructus exprimuntur. Inſignes hanc in rem duo qui ſequuntur, quorum prior inſuper Harpocratem exhibet digitum ori admoventem, alter Iſidem Oro admoventem ubera.

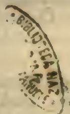

Flos nempe ille expanſus, cui inſidet Harpocrates in priori nummo, haud alius quam Lotus, ut vel ex Plutarcho & Iamblicho liquet; ſicut erudite jam monuit Cl. Triſtanus. Aperte certe Iamblichus libro de Myſteriis Ægyptiorum; *ſi quidem Ægyptii fingunt in Loto ſedere Deum ſupra lutum*. Sic iidem, auctore Plutarcho, Solem infantem è Loto prodeuntem depingebant, addi-

Lib. de Iſid. ta ejus rei ratione, οὐδὲ τὸν ΗΛΙΟΝ ἐκ ΛΩΤΟΥ νομίζουσι βρέφος ἀνισχεῖν νεογιλὸν, ἀλλ' οὕτως ἀνατολὴν ΗΛΙΟΥ γράφουσι, τὴν ἐξ ὑγρῶν Ηλίου γινομένην ἄναψιν αἰνιττόμενοι; *Neque putant Solem infantem recens natum è* LOTO *exiiſſe; ſed* SIC ORTUM SOLIS PINGUNT, *innuentes, quomodo is ex humidis accendatur*. Caulis autem, quem manu geſtat, itidem Loti, qualem omnino deſcribit Proſper Alpinus, me-

liora de hac planta, ut ipſe agnoſcit, edoctus ab erudito Medico, à quo Plantas Loti in Ægypto decerptas, cum floribus, fructibus, caulibus, foliis, ſe accepiſſe profitetur. Conſule librum ejus, ſi tanti videatur, de Plantis Exoticis. Loti itidem Caulis, quem præfert infans Orus in altero nummo, Iſidis matris uberibus admotus; Ornamentum autem illud capitis cum Harpocratis tum Iſidis, Flos itidem Loti non expanſus, quod non obſervavit Triſtanus. Flores nempe in hac Planta candidis Liliis foliorum anguſtia proximi, multi ac denſi, ut teſtis oculatus eoſdem deſcribit Alpinus; unde veteres etiam florem hunc non Lilio ſolum ſimilem, ſed nonnulli, ut etiam Herodotus, Lilium vocarunt. Unde jam adſequimur, non de Lilio, ut multi exiſtimabant antiquarii, ſed de hoc Loto explicanda illa capitis inſignia, quæ frequenter in Ægyptiorum nummis occurrunt, Lilio haud abſimilia. Certe familiare fuiſſe Ægyptiis illud capitis inſigne, ſicut apud Græcos & Romanos Laurum vel Quercum, licet ex Heliodoro præterea colligere, apud quem præconum capita Niloo Loto redimita leguntur. καὶ τὰς τε κεφαλὰς τῷ Νειλώῳ λωτῷ καταστέψαντες. Lib. x. Huc ſpectat etiam ſequens nummus, in quo juxta hieroglyphica Ægyptiorum ſymbola, de quibus fuſe jam egerunt Viri docti, Iſidis caput Hydriæ impoſitum cernitur, cum ſimili capitis ornamento.

 Non-

Nonnunquam vero floris loco, fructum ipsum Loti adhibitum videas inter duo folia, quo nempe insignitus occurrit Orus in superiori nummo, cum Matre Iside depictus. Loti nempe hujus fructus magnitudo, quanta papaveris maximi Theophrasto traditur. Eodem etiam capitis ornamento Osiris decoratus in quodam Ægyptio Trajani nummo à Cl. Seguino evulgato, ut facile mihi primum Gallorum antiquariorum decus largietur.

Lib. I v. Hist. Plant. cap. 10.

Non Loti, sed Perseæ Ægyptiæ ceu vulgaris Persicæ fructum existimarunt nonnulli in nummis id genus signatum, moti auctoritate Plutarchi, qui inter stirpes Ægyptias, Perseam Isidi maxime consecratam tradit. Mitto illud, quod Perseam Ægyptiam, & vulgarem Persicam confundant; quas tamen diversas arbores fuisse ac inter se haud parum dissimiles, vel ex Theophrasto satis liquet, & vere etiam ab eruditissimis viris observatum. Certe Perseæ Ægyptiæ fructum figura oblongum & Amygdalæ modo describit Theophrastus; Plutarchus autem citato loco, cordis speciem, folium autem linguæ referre tradit. Unde factum etiam observo, ut Arabes vocem لبخ cum arborem fructum ferentem instar dactyli, tum Perseam etiam interpretentur. Dactylorum enim sicut & Perseæ fructus figura vulgo oblonga; unde & nomen illud prioribus hæsisse

Lib. de Isid. & Osirid.

ſiſſe vulgo exiſtimatur. Videant autem quam parum ea conveniant cum figura rotunda fructus, in commemoratis modo aut ſimilibus nummis expreſſi. Coronam autem è Loto, Oſiri familiarem, liquet inſuper ex Plutarcho; qui refert Iſidem ejus cum ſorore congreſſum agnoviſſe, ex Corona Loti ab eodem apud Nephtyn relicta, καὶ πικμήελον ἰδοῦσα, τὸ μὲν ΛΩΤΙΝΟΝ ΣΤΕΦΑΝΟΝ, ὃν ἐκεῖνος παρὰ τὴν Νέφθυν κατέλιπε. Lib. de Iſid.
Locus autem ſignati ſuperioris nummi, ut obiter hoc addam, ſingularis; nempe urbs Coptus, à qua lingua Ægyptia hodierna Coptica dici meruit, & quod oppidum à voce Ægyptia, quæ privationem notet ob Oſirin ibi è vivis ſublatum, derivat eodem loco Plutarchus. Cæteroquin diverſum aliquanto à ſuperioribus capitis ornamentum, in ſequenti Galbæ nummo Ægyptio occurrit, quod an rurſus ad Lotum referri poſſit, videbit ipſe, qui hunc nummum alioſque id genus, quos poſſidet præclaros & ſelectos, propriis obſervationibus brevi illuſtrabit, Patinus noſter.

Florem autem Loti frequentius inter capitis ornamenta receptum videas in antiqua illa Ægyptiorum nummorum ſupellectile. Nilum certe, præter ſupra commemoratam Iſidem, alibi etiam Oſiridem, eodem ornamenti genere non caruiſſe, præter alios arguit nummus Hadriani Mediceus. Illum enim ἄνθεσι Νειλώοις, ſeu Nili floribus, quorum Heliodorus meminit, adnu- Lib. IX.

 meran-

merandum, jure Parenti suo hòc officium liquet præstitisse. Regibus vero & Reginis, ad Isidis nempe & Osiridis exemplum, eundem honorem habuerunt Ægyptii; sicut nummi aliquot superstites adhuc hodie contestantur. Juncta enim eodem modo videas Ptolemæorum cum conjugibus capita, cum flore illo in vertice, aut cum diademate in ejusmodi florem desinente. Quo refero nummos aliquot hujus generis in Gaza Medicea mihi inspectos, quorum unum eruditus illius Cimeliarcha male ad Jovem Ammonem referebat. Talem etiam florem Arsinoë Philadelphi & alter Ptolemæus in capitis vertice apud Ursinum præferunt; prior ex Nummo aureo, alter ex Gemma veteri expressus. Neque enim audiendus vir doctus, qui in Notis ad has Fulvii Imagines, florem illum de Silphio, & non de Loto accepit, ac proinde à Cyrenensibus profectum utrumque hoc monumentum credit. Figura enim illius floris ibi expressa à Silphio longius discedit, de quo paulo ante egimus, & Lotum revera Lilio haud absimilem prodit. Quæ omnia certe egregie illustrant haud ignotum eruditis antiquariis Diodori locum, quo receptum tradit apud Ægyptios, Leonum non solum, Taurorum & Draconum, capita Regibus suis circumdare; sed Arbores etiam, Ignem & suffimenta in vertice eosdem gestare; cum ut his decore se exornent, tum ut stuporem aliis & superstitionem simul injiciant. Ex quibus præterea lucem aliquam fœneratur Athenæus, qui Coronas plexas ex floribus Loti apud Alexandrinos commemorat, quibus postea *Antinoëarum* nomen suave poëtæ cujusdam commentum dedit. Ipsum certe Antinoum eodem Loti flore coronatum videbam non ita pridem in singulari ejus nummo incomparabilis Regiæ Gazæ Parisiensis. Immo

Lib. I.

Lib. XV.

mo etiam Animalium apud eoſdem Ægyptios vel ſacrorum vel nobilium capita, haud abſimili ornamento inſignita nonnunquam obſervo in priſcis ejuſdem gentis nummis; cujus generis en tibi Serpentem ſignatum inter Ægyptia Hadriani Numiſmata, cum Siſtro & Caduceo.

Serpens ille forma & magnitudine conſpicuus, ac è majorum, ut videtur, illarum Aſpidum genere, de quibus ſupra egimus. Ornamentum autem capitis, ſi Triſtanum conſulis, qui præclarum illum Nummum jam ante evulgavit, lucerna, & ex earum quidem genere, quas in Pompa Iſidis prælatas tradit Apuleius, *aureum nempe Cymbium in medio ſuo patore flammulam ſuſcitans largiorem.* At certe florem potius eſſe, quam Lucernam aut illud Cymbium Apuleianum, cum abunde ex ſuperioribus, tum ex accurato examine ipſius nummi liquere mihi videtur. Eo forte facilius referri poſſet prælatum capitis inſigne in alio Serpente ſeu Dracone, inſignis magnitudinis.

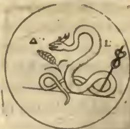
Tom. 1. Comment. pag. 498.

Lib. 11.

Pri-

Primus olim protulit eum Erizzo, inter nummos ejuſdem Cæſaris Hadriani, qui inſigne illud capitis de criſta aut caruncula interpretatur. Fortunius autem Licetus in noviſſimo opere de reconditis antiquorum Lucernis, multis capitibus eundem Nummum ſibi illuſtrandum ſuſcepit, & eo fine imprimis ut Lucernam, hujus Serpentis capiti impoſitam doceret. Mitto quidem indigna erudito antiquario, quæ adfert ad illuſtrationem & explicationem hujus rei; ut quum de Adriani conſilio ſuam in Græca & Latina lingua peritiam oſtentandi, mixta ſcilicet nummi epigraphe ex Græcis Latiniſque litteris L I Δ, nos vult certiores reddere; aut quum eaſdem numerales litteras feſtive ſane interpretatur, *Lucernas Invenit Delta*, quæ certe nihil aliud ſonant, ut vulgus antiquariorum novit, quam annum imperii Hadriani decimum quartum, quo percuſſus eſt hic nummus. Alias non jam florem aut Lucernam, ſed Criſtam revera aut carunculas præferre videtur alius nummus cum ſignato Dracone, & Caduceo itidem ac ſpica, cujus ectypum amiciſſimus Patinus nobis indulſit.

Lib. XVII. Strabo uno vel altero loco refert magnos Dracones in Æthiopia occurrere, quibus ſuperne herba naſcitur, & Lib. XVI. quos haud injuria fabuloſis alicubi adnumerat. Interpretes vero vulgo pro πόα ſeu herba, πτέρα ibi ſeu alas legunt, ac eorum fide, de volucribus ſcilicet draconibus hæc loca paſſim accipiunt viri docti. Ad illud vero draconum genus referre quis poſſet ſuperiorem, modo expreſ-

pressum, ni opportunius liceret de carunculis explicare, quas alias huic draconum generi veteres tribuunt. Neque aliter magnus Galenus de Basilisco agens alicubi, tres in capite eminentias docet illum habere, ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τρεῖς ὑπεροχάς. Diversi vero rursus à superioribus duo illi Dracones aut Serpentes, quorum alter mammosus nempe Isidem, alter Osiridem nobis adumbrat.

Lib. de Theriaca ad Pison. p. 460.

Perseæ fructum inter duo folia signatum credit Tristanus in priori illo Dracone, qui Isidem repræsentat. At Perseæ Ægyptiæ fructum aliter describunt nobis veteres, ut paullo ante innuimus, oblongum nempe & amygdalæ instar, cui minus convenit illa fructus effigies duobus foliis inserti. Ut proinde melius Loto posset adaptari, cujus fructum instar Papaveris maximi eosdem docentes diximus. Alterum vero illud insigne appositum capiti Osiridis sub Dracone itidem adumbrati, frequenter signatum videas in Hieroglyphicis Ægyptiorum monumentis, de quibus consulendi illorum promi condi Laurentius Pignorius in Mensa Isiaca, & Athanasius Kircherus in suo Oedipo. Ad quæ referenda etiam sequens effigies, deprompta è penu antiquaria Viri eruditæ ac elegantis industriæ, Petri Bellorii nostri, quæ Ægyptium seu Isiacum sacrorum ministrum exhibet, cum solito illo capitis ornamento, subligaculo sacerdotibus Ægyptiis familiari, de quo Apu-

 leius,

Lib. XI. Metam. leius, *sed Antistites sacrorum proceres illi candido linteamine cinctum pectorale ad usque vestigia strictim injecti,* & appositis cum florum aut fructuum primitiis, tum insuper Anseribus vulgo Isidi sacris, ac juxta Artemidorum, in Templis diversari solitis. Oneiroer. lib. IV. cap. 85.

Sicut

Sicut autem Serpentes & Dracones passim floribus id genus coronatos, ita Arietem quoque cum simili capitis insigni conspiciendum præbet Nummus Hadriani Mediceus; sicut alias Leonem radiatum Ægyptii aliquot nummi, ut eo nempe symbolo Solem nobis adumbrarent, ut jam viderunt viri docti. Neque vero huc spectant, aut *Olea* coronati frequenter in Romanorum & Græcorum nummis, vel Boves, non victimarum solum more, sed quod apud Barbaros susceptæ etiam pacis indicium, ut ex Ammiano licet colligere; Lib. XXIV. aut Equi vel jugales, vel desultorii, in Triumphi nempe aut etiam Circensis vel Olympicæ victoriæ signum; aut Elephantes cum corona vel capiti, vel dorso imposita, in duobus præclaris nummis Caracallæ, priori Mediceo, posteriori apud Erizzum; aut Cervus denique *Corona Hederacea* cinctus, unus scilicet è Mithridatis (Liberi Patris nomen & habitum mutuati ut infra videbimus) custodibus juxta Ælianum, ac proinde in Lib. IV. cap. 40. ejusdem nummo signatus. Ita quidem, ut mihi jam non opus sit, *Laurum*, *Spicas*, *Populum*, *Apium*, *Quercum*, *Hederam*, *Oleam*, *Myrtum*, *Pampinum*, obvia cæteroquin in Nummis, & nota Deorum Dearumve, Regum, Cæsarum, Triumphantium, Bacchantium, Hieronicarum, & præterea Tripodum, Sellarum etiam Curulium decora vel insignia, in subsidium hujus contemplationis, quam commendare hic institui, advocare.

De Nuce Pinea in Nummis, ac ejus usu in Mysteriis Gentilium.

STROBILUM quidem ceu NUCEM PINEAM, tanquam vetus Vindelicorum insigne, videmus in vetustis aliquot Nummis, cum Augusti effigie in anteriori parte. En duos id genus, quorum unus solam Nucem id genus Pineam, alter sedentem ac turritam mulierem, Urbis symbolum, in cujus gratiam percus-

ſus Nummus, exhibet, quæ dextra Strobilum itidem, ſiniſtra Cornucopiam tenet.

Marco enim Velſero lubenter adſentimur, qui eoſdem Patriæ ſuæ & nobili Auguſti Coloniæ, unde nomen etiam meruit, vindicavit; ac à Pinus in eo tractu frequentia, petitum Urbis ac Gentis inſigne erudite adſeruit. Nec mirum utique, quum & haud abſimilem quoque Strobilum ſignatum videre liceat in priſcis aliquot Græcorum Nummis, ob eandem nempe arboris illius copiam in eorum tractu. Hinc Mamertinorum nummus apud Goltzium cum Nuce Pinea, addito Martis capite, & inſcriptione ΑΡΕΟΣ, qui Mamers Oſcorum lingua vocabatur. Quum enim paſſim laudetur veteribus Pix Bruttiorum, (unde etiam eorum nomen derivat doctiſſimus Bochartus) in quorum ditione erat Mamertum; ita apud Urbem illam ſylvam fuiſſe narrat Strabo ferentem optimam Pinum, quod jam viderunt eruditi antiquarii. Neque vero alia de cauſſa ſignatum etiam reperio cum Delphino Strobilum in ſequenti nummo Syracuſanorum, quorum tractus non maritimus ſolum, ſed ferax etiam illo arboris genere.

Tab. XXVII. Mag. Græciæ.

Lib. V.

Oc-

Occurrit præterea Nux id genus Pinea cum ſymbolis aliis in præclaro Myrinæ urbis Æolidis nummo Mediceo, qualem etiam videre licet apud Triſtanum, Tom. II. Comment. Pag. 140. quamquam minus accurate expreſſum. Ut jam nihil dicam de Ærea illa Nuce Pinea, vetuſti ac ſingularis operis, quam in Mole Hadriani, obvio adhuc & jucundo ſpectaculo, lubentes ſane hic intuemur. Neque vero celebritatem locis aut monumentis id genus inde quæſitam miraberis; qui, ut alia mittam, nobilem hanc Nucem in Liberi Patris myſteriis, procul dubio apud eruditiſſimum Clementem legiſti, idque firmatum antiquo illorum myſteriorum interpretis Orphei teſtimonio,

ΚΩΝΟΙ *ϰ῾ ῥόμβοι, ϰ῾ παίγνια καμπεσίγυια.* In Protreptico.

PINEÆ NUCES, *& trochi, & ludicra membra flectentia.*

Unde etiam vidiſti, ut opinor, non ſemel in antiquis Bacchantium, qualia plurima hic in Urbe ſuperſunt, monumentis, Nuces id genus Pineas Thyrſorum faſtigio impoſitas. Immo inde factum obſervo, ut Κῶνοι etiam dicti ſint iidem Thyrſi, quod erudite, ut ſolet, notat Heſychius, *Κῶνοι οἱ θύρσοι, καὶ οἱ στρόβιλοι, καὶ οἱ στρόμβοι.* Sacer quoque & frequens hujus cum arboris, tum fructus uſus in ſacris Cereris. In iis enim Pinus Ramum infra lectum collocare ſoliti, & Pinus fructum ceu Conum ſimulacro Deæ adponere, idque ad indicandam generationis vetuſtatem. Docet id Stephanus in voce Μίλητος, cujus verba partim mutila, partim corrupta, ita ſupplenda cenſeo ac emendanda; *οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι ἐν τοῖς θεσμοφορίοις* ΠΙΤΥΟΣ ΚΛΑΔΟΝ *ὑπὸ τὴν στιβάδα, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς Δημητρὸς ἱερὰ* ΚΩΝΟΝ (non κλῶνον) ΠΙΤΥΟΣ *ἐτίθεσαν, διὰ τὸ ἀρχαῖον τῆς γενέσεως.* Strobilus nempe ceu Pinus fructus Græcis etiam Κῶνος ſimpliciter, vel *πίτυος* ſeu *πιτύϊνος κῶνος* dictus; ut vel ex

 ſupe-

ſuperiori Orphei verſu, ac præterea ex Theophraſto, Athenæo, Heſychio, aliiſque vulgo notum, idque propter figuram κωνοειδῆ.

Lib. II. Athenæus quidem, Θεόφραστος δὲ τὸ μὲν δένδρον πεύκην ὀνομάζει, τὸν δὲ καρπὸν ΚΩΝΟΝ; *Theophraſtus autem arborem quidem Pinum vocavit, fructum autem* CONUM. Ut vel inde liqueat, nihil cauſſæ fuiſſe, cur nobilis & eruditiſſimus Senex noviſſimi Theophraſti Interpretes caſtigaret, qui obviam πεύκης vocem apud illum auctorem per *Pinum* reddunt, cujus loco *Picem* ſcilicet vertere debuiſſent; hanc enim eſſe πεύκην, Pinum autem πίτυν. Illud enim in Theophraſto veluti peculiare obſervat Athenæus, ut quem Pinus fructum alii πιτύϊνα κάρυα, aut πιτύϊον κῶνον appellarint, ipſe κῶνον ſimpliciter, arborem autem ipſam πεύκην indigitarit. Et ita certe accepiſſe poſtremam hanc vocem

Lib. III. Hiſt. Plant. cap. 10. Theophraſtum, clariſſime liquet ex peculiari capite, quo πεύκης & πίτυος differentiam tradit: vulgo alias πίτυν de *Pinu* apud Græcos, & πεύκην de *Pice* invaluiſſe, extra dubium utique, nec probationibus res indigebat. Ut vero ad Stephanum revertamur, lacunam in eodem ſub initium ſuperioris loci occurrentem, cum voce Ἀθηναῖοι ſupplevimus; non ſolum quod apud eos, ut omnes norunt, & ab iis orta ſint ſacra illa Deæ legiferæ Theſmophorica, quorum ibi mentio; ſed etiam quod Miletus, ad quam refertur hæc à Stephano notatio, eſſet Colonia Athenienſium, ſicut vel ex Hero-

Lib. I. doto conſtat; & quam alias à Pinuum copia, aut quod primum ibi nata eſſet Pinus, πιτυοῦσαν dictam, obſervat in eodem loco Byzantius Grammaticus. Præclare autem eundem ac ſuperiora illuſtrat, qui & inde viciſſim explicandus venit, ſingularis quidam Catinenſium Nummus Mediceus, in cujus averſa parte figura occurrit nuda cum Ramo Pinus in dextra, ad pedes autem

tem Nux Pinea cum epigraphe ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. Ad ista enim Liberi Patris aut Cereris mysteria liquet continuo referenda eadem symbola, in quibus, ut modo è Stephano videbamus, cum Ramus Pinus, tum fructus ejusdem solebat adhiberi. Sacrum autem Baccho ac Cereri locum, non tam mihi fidem faciebant luculenta veterum ea de re testimonia, vel obvii ejus urbis nummi, modo cum Bacchi Bigis Pantherarum aut si mavis Tigridum vecti, modo cum Spiceæ Deæ effigie; quam inspectus mihi coram loci situs, dum nuper Siciliam lustrarem. Unde etiam, ut ad aliorum quoque Numinum vel mysteria, vel symbola traductum eundem Pinus fructum intelligas, Æsculapius imberbis altera sceptrum, altera sativæ Pinus fructum tenens apud Pausaniam descriptus alicubi occurrit. Ex quo In Corinthiacis.
usu certe Pineæ Nucis in mysteriis ac Religione Gentilium, nata illla Talmudicorum prohibitio, quæ in libris eorum legitur, אלו דברים אסורים למכור לגוים In Avod. Sara.
אצטובלין שוח וכו'; *Hæ res vetitæ sunt, ut vendantur gentibus, nempe* NUCES PINEÆ, *ficus albæ, &c.* & addita mox ratione, quod vulgo eas ante Idola sua suspendant: quæ vides quam sint consentanea iis, quæ modo è Stephano aut Nummis de hoc more tradebamus. Equidem nugabantur suo more illi recutitorum Magistri, qui vocem אצטובלין, formatam è voce στρόβιλος, ut sexcenta talia, de *fructu Cedri* interpretabantur; quod erudite jam ad Maimonidem notavit magnæ quondam spes altera non Bataviæ solum suæ, sed remoti Orientis, Dionysius Vossius. De arbore vero ipsa Pinu Deæ Matri sacra, aut vero Pane, Pinu cornua præcincto, quam eidem etiam adjudicant hæc monumenta, non agimus hoc loco: trita enim omnia & pervulgata, nisi forte illud ex Arnobio minus obvium, hanc Lib. 5.

Arbo-

Arborem statis diebus in Cybeles sanctuarium intromitti solitam. Cæterum sicut Miletum, ita Lampsacum quoque πιτύεια olim dictam, à Pinuum copia, observat itidem in voce illius urbis Stephanus. Haud aliter vero ac ipsum Pinus fructum, Vindelicorum veterum aut Mamertinorum insigne, exhibent antiqui nummi; ob frequentiam & celebritatem illius arboris, quæ Statio *Sylvarum gloria*, Plinio autem, *in maxima admiratione versari* traditur: sic LARICES etiam Pinui, vel eodem fatente Plinio, simillimas, nec alibi juxta eundem notas, quam in Padi ripa, depictas nosti in denario gentis Accoleiæ apud Ursinum: in commendationem scilicet hujus arboris variis etiam usibus celebratæ, & memoriam originis horum Accoleiorum, quod jam præclare monuit Fulvius. Nosti enim consuetum illum morem Græcis juxta & Barbaris solemnem, ab iisque ad Romanos etiam traductum, sicut vulgo feracia apud se Animalia, ita singulares quosque ac domesticos Flores, Plantas, Frutices, Arbores, earumve Fructus, publicis id genus monumentis, ceu genuina locorum illorum symbola vel insignia, commendandi. Id enim & *Silphii* Cyrenensium, & *Loti* Ægyptiorum exemplo modo videbamus, & evincit ulterius nota & copiosa Nummorum veterum supellex, in quibus *Abies* Germaniæ; *Apium* Selinuntiorum; *Olea* Atheniensium; *Palma* non Tyri solum, Damasci, Judææ, Alexandriæ, sed Phœnicum præterea in Sicilia, Africa & Hispania Coloniarum; *Spica* Italiæ, Siciliæ, Hispaniæ, Ægypti, Africæ; *Vitis Ramus* aut *Botrus* Chiorum, Entellanorum, Thasiorum, aliorumque id genus locorum, optimorum vinorum proventu nobilium; *Dictamnus* Cretensium aliquot locorum; *Thuris Ramus*, ut infra videbimus, Arabum; *Malum Medicum* Parthorum

Lib. XII. cap. 10.

rum; *Manna* urceo inserta Hebræorum; *Rosa* denique (ut vulgo existimatur) Rhodiorum, vel insignia, vel quasi indices quidam conspiciuntur.

Ac Rhodiorum quidem obvios illos Nummos quod spectat, equidem vulgo in iis ROSAM insculptam, hodiernos videas antiquarios magno passim consensu statuere: quamquam haud adfabre factam nonnulli fateantur, ac proinde superiori sæculo, quidam Heliotropium, alii Rosolaccium eandem plantam interpretarentur. At vero Florem illum, non Rosam, aut posteriores has plantas indicare, sed Florem Mali Punicæ seu BALAUSTIUM, quo ad tingendas lanas utebantur olim Rhodii, nuper mihi coram adserebat recondita vir doctrina ac insigni ingenio Isaacus Vossius. Fundus illi hujus observationis, corruptus quidem sed emendatus ab eodem ex libris antiquis, Alciphronis locus; ἀφεὶς τὸ φορτίον αὐτοῖς ἰχθύσιν, ἀφεὶς δὲ καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ σκάφει, ὤχετο ἐπὶ λέμβου κωπηρέσι τισὶ ΡΟΔΙΟΙΣ ΒΑΛΑΥΣΤΟΥΡΓΟΙΣ ἀναμιχθείς· *Sarcinam vero relinquens piscibus, nobis etiam in scapha relictis, trajecit in lembum, permixtus remigibus quibusdam* RHODIIS BALAUSTIORUM *opificibus*. De hoc Flore autem Balaustio ad tingendas lanas opportuno, testis luculentus Plinius; *Sed circa Carthaginem Punicum Malum cognomen sibi vindicat, mox Flos* BALAUSTIUM *vocatur, & medicinis idoneus, &* TINGENDIS VESTIBUS, *quarum color inde nomen accepit*. Neque, ut verum fatear, id mihi continuo mirum videbatur, signatam nempe nummis Rhodiorum illius usus memoriam: qui memineram haud absimili ratione, Concham Purpuræ Tyriæ exstare in antiquis aliquot Tyriorum nummis, quales videas apud principes Gallorum antiquariorum Tristanum & Seguinum. Ut mittam productum ali-

De ROSA *vel* BALAUSTIO *in Rhodiorum Nummis.*

Nonnius ad Goltzium.

Ant. Augustin. Dial. II.

Epistol. II.

Lib. XIII. cap. 19.

Tom. I. Comment. pag. 98. cubi ab eodem Tristano, Hierapolitarum nummum, in quo lanæ manipulum capiti Cereris impositum inde colligebat, quod præstantissima apud eos tinctura Straboni commendaretur. Accedebat mox Dioscoridis, quem consulebam, auctoritas; qui Βαλαύςιον illud, seu agrestis Mali Punicæ florem describens, plura ejus genera recenset, ac inter alia πορφυρῦν (ut Oribazius apud eundem legit, alii πυῤῥὸν,) καὶ ῥοδόχρουν, *purpureum & rosacco colore*. Præterea quod florem illum agrestis Punicæ, similem adserat Cytino, seu flori sativæ Punicæ; qui certe cum flore in nummo Rhodiorum expresso haud male quadrare videbatur. Neque aliter Balau-

Lib. VI. Simplic. stium describit alicubi Galenus, nisi florem esse sylvestris Punicæ, sicuti sativæ Cytinum. Confudit quidem suo more Plinius utrumque hoc Mali Punicæ genus sativum & sylvestre, cum superiori loco, tum alibi, ubi

Lib. XXIII. cap. 6. Balaustium in genere vocari dicit flosculos in Cytino erumpentes, antequam Malum ipsum prodeat. Melius utrumque distinxit juxta Dioscoridem & Galenum,

Hesychius. magnæ accurationis Grammaticus, Βαλαύςιον εἶδος ῥοιᾶς φέρον ἄνθος ἁρμόζον πρὸς θεραπείαν; *Balaustium species Mali Punici, florem ferens ad curationes opportunum*, seu ut Plinius de eodem loquitur, *medicinis idoneum.* Haud male vero hæc illustrant Arabes, quibus non solum مظ describitur Malum Punicum sylvestre, quod sine fructu florem profert, & ex quo Mel collectum exsugi tradunt; sed quibus etiam flos ille non solum جلنار, sed voce ejusdem ferme soni cum Græco Βαλαυςίῳ, vocatur بلوسطون. Unde satis liquet, haud de alio, quam de hoc Balaustio intelligendum esse Theophrastum in loco, quem minus adsequuti sunt viri docti, & qui aliquam inde lucem mutuatur. Ubi enim

enim investigandum docet, an ex plantis aut arboribus quæ vulgo flores ante fructus emittunt, dentur etiam, quæ flores tantum steriles & sine fructu proferant, mox id duobus exemplis firmat, ἐπεὶ γένη γέ ἔνια καὶ ἀμπέλου καὶ ῥοᾶς ἀδυνατεῖ πλειοκαρπεῖν· ἀλλὰ μὲν μέχρι τοῦ ἄνθους ἡ γένεσις· *Etenim genus quoddam & vitis &* PUNICÆ *fructum perficere nequit, sed ad florem usque generatio tantum pervenit.* Magnus Heros Julius Scaliger, ex natura rerum ignota ait hæc genera. At quod Punicæ illud Mali genus spectat, quod non ultra florem procedit, non aliud, ut vides, quam hoc Balaustium, & Arabum [Arabic word] eodem modo ab iis descriptum. Eleganter autem mox subdit Theophrastus floris illius descriptionem, quæ ad firmandam sententiam de Rhodiorum nummis multa videtur habere opportuna; γίνεται δὲ καὶ τό τε τῆς ῥοᾶς ἄνθος πολὺ καὶ πυκνόν· ἄνωθεν ὅλος ὁ ὄγκος πλατὺς, ὥσπερ ὁ τῶν ῥόδων, κάτωθεν δὲ στενώτερος δι' οὗ ὡς μικρὸν ὥσπερ ἐκτετραμμένος κύτινος ἔχων τὰ ἄνω χειλώδη. *Flos quoque Punicæ copiosus densusque est, superiori parte globosus, latus* AD INSTAR ROSÆ; *inferiori angustior est, à qua paulisper quasi Cytinus expansus in summo labiis multis præditus.* Ita emendant hunc locum viri docti, quem paulo aliter expressit Gaza, & inde hanc suam emendationem firmant, quod flos utriusque Punicæ sativæ & sylvestris, maxime autem sylvestris, Rosam æmuletur. Ut non mirum proinde videri posset, si in Rhodiorum nummis obvium florem de Rosa vulgo acceperint antiquarii, qui revera esset flos sylvestris Punicæ. Sic Sidam herbam Niloticam, ita dictam à similitudine cum Malo Punico, quod Græcis Σίδη etiam vocatur, docet alibi Theophrastus, florem habere calici Rosæ similem sed majorem, τὸ δὲ ἄνθος ὅμοιον ῥόδου κάλυκι. Ut jam illud mittam, haud novum fuisse in hac Insula aliisve locis, ut arbores alibi frugiferæ,

Lib. I. Hist. Plant. c. 12.

Lib. IV. Hist. Plant. cap. 11.

in iis ſteriles tantum flores emitterent. Certe Perſeas arbores in Ægypto frugiferas, in Rhodo vero florere tantum nec fructum ferre obſervat Theophraſtus. Sicut vero apud hos Inſularios florem hunc agreſtis Punicæ, è doctiſſimi viri ſententia, ſic ipſum Malum ſativæ Punicæ ſignatum noveram in priſcis aliquot nummis cum Dionyſii Siculi Tyranni, tum Poſidoniaton, quales videre licet apud Goltzium. Neque enim ſolum variis uſibus celebrem apud Medicorum filios, ſed myſticum etiam apud veteres fructum, juxta commemoratum paulo ante Strobilum, legiſſe non ſemel recordabar; haud abs re proinde antiquis id genus monumentis inſculptum. Simulachrum certe Jovis Caſii exſtitiſſe Peluſii refert Achilles Tatius, geſtantis Malum Punicum, *cujus ratio plane foret myſtica*, τῆς δὲ ῥοιᾶς ὁ λόγος μυστικός. Unde etiam in Sacris Theſmophoricis ab ejus uſu mulieres olim prohibitas docet alicubi Clemens Alexandrinus; ac ideo, ut licet inde colligere, opportune Proſerpinæ à Platone Mali Punici granum ei datum, ne diu apud matrem remaneret, quod tradit Apollodorus. Alias nobilior adhuc uſus ejus apud Perſas, qui, referente Herodoto, Mala Punica argentea in armis geſtare ſoliti; ut non mirum inſignis hujus Mali donum magno Regi à ruſtico quodam oblatum, longe gratiſſimum accidiſſe. Sicut itaque fructum ipſum, non uno nomine veteribus celebratum, antiquis id genus monumentis haud fruſtra inſculptum obſervabam; ita ejus florem traditis ſupra uſibus apud Rhodios, ut liquet ex Alciphrone, commendatum, publica eorum moneta ſignari quoque meruiſſe, haud ægre largiebar. Immo quum iidem Rhodiorum Nummi, in altera Nummi facie, ſolis imaginem præferant, opportune indicabat idem doctiſſimus Voſſius Arnobii locum

Lib. III. Hiſt. Plant. cap. 5.

Lib. III.

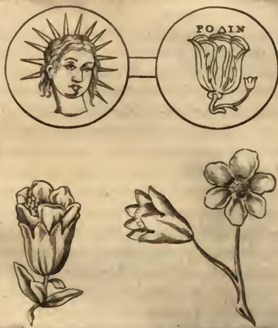
In Protrephio.

Lib. I. Biblioth.

Lib. VI.

Ælianus Var. Hiſt. lib. I. c. 33.

cum, ubi ſcribit, è genitalibus Agdeſtis prodiiſſe plantam Balauſtiis onuſtam; unde apparebat arborem hanc Atti, id eſt ſoli ſacram fuiſſe. At vero hæc omnia longe clarius ante oculos ponent tum Rhodiorum Nummi cum Sole & flore in iiſdem vulgo ſignato, tum Cytini ſeu floris Mali Punicæ adſpectus, cui ſimile plane Balauſtium tradit Dioſcorides. Priorem è nummo Gazæ Palatinæ, poſteriorem è Matthioli ad Dioſcoridem Commentario habes hic depictum. Lib. v.

Vide jam ac ſtatue, OCTAVI, cui ſententiæ lubentius accedas; an ROSAM ſcilicet cum vulgo antiquariorum, an vero cum doctiſſimo Voſſio, Florem agreſtis Punicæ ſeu BALAUSTIUM (à quo βαλαυςιουργους tinctores illos Rhodios vocat Alciphron) nummis Rhodiorum traditum velis definire. Neque vero te vel

quemquam alium moveat, aut Rhodi à Rosa, ut Græco Pindari Interpreti, è quorundam sententia traditur, deducta nomenclatio; aut vero Eustathii, qui in eandem de Rosa illa Rhodiorum opinionem concessisse mihi videtur auctoritas. Notæ certe Grammaticorum veterum ineptiæ, in eruendis locorum nominibus, ex quavis nominum adfinitate continuo arreptæ, & à magnis viris sæpe jam ac feliciter profligatæ; quod & nobili huic Insulæ haud mirum quoque accidisse. Præterquam enim, quod alias Rhodi originationes, haud minus forte ineptas, tradunt nonnulli Grammatici, ut παρὰ τὸ πολὺ ῥεῖν, seu à *multa agitatione aquarum*, antequam insula illa emergeret; aut vero juxta Dio-
Lib. v. dorum, à Rhode Nympha: sic aliunde etiam à Syriaca nempe aut Chaldaïca voce ירוד *Jerod*, hoc est Draco, & per aphæresin רוד *Rhod*, ob Serpentum nempe & Draconum copiam, eandem deducebat doctissimus Bochartus. Certe eadem ratione Ὀφιοῦσαν prius dictam, & serpentibus abundasse observant antiqui auctores & Grammatici, Diodorus, Heraclides, Hesychius, aliique: Neque tamen inde soli Rhodo peculiare hoc nomen *Ophiusa* extitisse, ibi cum viro magno colligas; qui
Lib. x. Metam. v. 229. Ovidium, Cyprum per *Ophiusia arva* alicubi designantem, aut memoria lapsum, Rhodi nomen perperam Cypro tribuisse contendit, aut pro *Ophiusia* legendum *Amathusia*, audaci nimis conjectura, & quam nulli è veteribus libris agnoscunt. Nihil enim obstare debet, cur non & Cyprus dicta fuerit olim *Ophiusa*, sicut erudito non minus quam ingenioso vati indigitatur, quo nomine præter Rhodum, plura alia loca ita dicta observo non uno loco apud Stephanum de Urbibus; puta *Besbicum*, parvam insulam ad Cyzicum, *Cythnon* ac *Tenum*, duas è Cycladibus, *Libyam* seu *Africam*, ac præterea ur-

bem

bem ad Pontum Euxinum *Tyram*. Quin etiam Plinius Lib. IV. inter insulas Cretæ vicinas, *Ophiussam*, quandam alicubi cap. 12. recenset. sed hoc obiter. Neque vero ideo hæc de Rosa, aut Rhodi vulgo inde deducta nomenclatione dicta quisquam putet; quasi varia ac nobilia quidem loca à cognominibus Floribus, Plantis, Fructibus appellationem derivasse ignorem: sicut vere nonnunquam eam inde eruunt prisci auctores & Grammatici. Illustrant id certe cum *Miletus* & *Lampsacus*, quæ πιτυοῦσαι, prius dictæ à *Pinus* copia, ut supra vidimus, tum insuper exempla φυτωνύμων, *Cyparissi, Eleæ, Daphnus, Sycarum, Cotinusæ, Selinuntis, Tremithus, Rhamnusiæ, Cerasuntis, Ericousæ, Myrrhinæ*, quæ locorum id genus nomina haud male deducere videntur Græci Grammatici, à cognominibus apud eosdem Græcos arboribus aut plantis, *Cypresso, Olea, Lauro, Ficu, Oleastro, Apio, Terebintho, Spina Alba, Ceraso, Erice, Myrtho*. Sic *Stœchas* planta in Cycladibus frequens, à qua & *Stœchades* Insulas ad mare Ibericum derivat alicubi magnus Galenus, & a- Lib. I. de pud Ammianum oppidum *Zaitha* in finibus Romani Antidot. & Persici imperii, *locus, qui Olea arbor interpretatur*. Im- pag. 435. Lib. XXIII. mo ut *Rhodum* à *Rosa*, sic *Cyprum* à flore aut arbusto *Cyprio*, *Tralles* Ἄνθειαν seu *floridam* prius dictam à copia florum ibi provenientium, observant iidem veteres Ἐθνικῶν collectores, aut interpretes. At vero, neque inter illa exempla à Plantis nempe ac Floribus quidem denominatorum locorum, relatam videas, quod minime tamen fuisset prætereundum, claram hanc Rhodum; puta vel à Stephano, qui aliquoties & ex profes- In vocibus so quidem hoc agit, aut ab ipso Eustathio, ubi in simi- Συκαὶ, Τρεμιθοῦς, & li argumento versatur. Neque etiam, ubi loca Rosetis alibi. feracia vel nobilia commemorat Plinius, Rhodum re- Ad Dionys. censet; quod tamen vel sola nominis ratio inde scili- Periegt. Lib. XXI. cet cap. 4.

cet petita, & Insulæ celebritas omnino suasisset; qui *Prænestinas*, *Campanas*, *Milesias*, *Trachinias*, & Rhodo viciniores, *Alabandicas*, aliasque id genus non omittit. Ut jam *Melitensem Rosam* Tullio, aut *Midæ Rosetum* Tertulliano, *Rosam Hierosolymitanam*, *Pæstanam*, pluresque id genus aliis commemoratas præteream. Neque insuper (quod huc inprimis facit) inter ea quæ Rhodi eximia nascebantur, & quorum meminisse observo nonnunquam auctores antiquos, Rosam relatam facile reperias. *Uvas passas* & *Caricas* Rhodiorum laudant non semel, ac inter alios Hermippus apud Athenæum: *Panacæam* eorundem non minus ac Triccarum vel Epidauri Andromachus Neronis Medicus apud Galenum; *Rhodiam Radicem* alii, quod in Rhodo nascatur: quamquam Dioscorides, & ex eodem Galenus illam videantur tantum in Macedonia agnoscere, & inde dictam, quod contrita Rosas redoleat. Adde herbam *Helenium*, quam ab Helena dictam, in Rhodo frequenter provenire tradentem video Ptolemæum Hephæstionem apud Photium; *περὶ τῆς Ἑλενείου βοτάνης, ἣ ἐν Ῥόδῳ φύεται*, *de Helenio herba, quæ in Rhodo nascitur*. Sic & *Siliqua Rhodia* Theophrasto aliisque laudata; & *Crocinum Unguentum* è Rhodo nobilissimum, Apollonio libro de unguentis commendatum, referente Athenæo. Quibus insuper licebit addere, aut *Æruginem* ac *Cerussam*, peculiare Rhodiorum opus, auctore Vitruvio; aut *Ostrum* seu *Rubrum* illud, quod de hac Insula creari tradit idem auctor, & de quo mox plura; aut etiam *Balaustium* de quo agimus, & quo lanas itidem inficiebant Rhodii, nisi ex Alciphrone liquere videretur, aliunde illud ab iis petitum. De *Rosa* vero Rhodiorum, ut vides, ne γρῦ quidem; si unum forte excipias Grammaticum, Græcum Pindari Interpretem, vocis homonymia eo,

Lib. I. [Hermippus apud Athenæum]
Lib. I. de Antidot. pag. 428. [Galenum]
Cod. cxc. lib. IV. [Photium]
Lib. IV. hist. Plant. c. 2. [Theophrasto]
Lib. XV. [Athenæo]
Lib. VII. cap. 12. [Vitruvio]
Lib. VII. cap. 3. [idem auctor]

eo, ut videtur, cum suis auctoribus adductum. Neque vero alia etiam de caussa patrocinari observo illi sententiæ Eustathium, & Rosam vetus Rhodiorum insigne agnovisse. Futilis certe, neque digna erudito alias Grammatico ratio, quam adfert ejus rei: Rosam scilicet, non solum Soli domesticam, sed & Rhodum Insulam, ob homonymiam vocis cum Rosa, Soli ideo sacratam; Pindarum enim juxta alios, sacram Soli Rhodum indigitare. En ejus verba, ne quidquam interpretatione nostra videamur illi adfingere; Ἰστέον δὲ ὡς οὐ μόνον τὸ ἄνθος τὸ ῥόδον ᾠκείωται τῷ ἡλίῳ, οὗ ἔργον ἡ ῥοδοδάκτυλος ἠώς, ἀλλὰ καὶ ἡ Ῥόδος ἡ νῆσος διὰ τὴν πρὸς τὸ ἄνθος ὁμωνυμίαν. ἡλίου γὰρ ἱερὰν τὴν Ῥόδον ἄλλοι τέ φασι καὶ ὁ Πίνδαρος. Quid vero ineptius, quam ab homonymia vocis Rhodi cum Rosa, devotæ inde Soli urbis cultum arcessere? de quo inter alios Manilius, Ad Odyss. E. p. 1527.

Tuque domus vere Solis, cui tota sacrata es. Lib. IV.

Quia scilicet Rosa in Rhodiorum nummis signata, ut videtur certe collegisse Eustathius, ideo etiam Solis effigies, quam passim præferunt Rhodiorum nummi, & supra etiam adlatus, iis quoque fuerit insculpenda? Quis vero nescit Phœbeiam Urbem, Solem jactasse Ἀρχηγέτην; quem proinde ὦ Ῥοδίων ἄριστε compellat Jupiter apud Lucianum; non quod Insula illius Dei donum fuisset, juxta Pindarum; sed ob rationem à Plinio adlegatam, Rhodi nempe aut Syracusis nunquam tanta nubila obduci, ut *non aliqua hora Sol cerneretur*: quod ipsum etiam de Alexandria observat Ammianus, *nullo pene die incolentes hanc civitatem, Solem serenum non vident.* Adeo tamen, ut juxta Eustathium, nisi accessisset vocis hujus Insulæ cum Rosa homonymia, tota illa luce caruisset Phœbeia Rhodus; aut Phœbus ipse addictæ sibi sponsæ, ut [1] Pindaro vocatur, amoribus, & admirabili illo

Aristid. de Concord. ad Rhod.

In Jove Tragœdo.

Lib. II. cap. 64.

Lib. XXII.

[1] Ἀελίοιο νύμφαν Ῥόδον. Olymp. VII.

li illo Colosso fuisset omnino privatus. Sed satis est ineptiarum. Illud autem inde colligas, quod hic spectandum veniebat, eam Rhodi à Rosa denominationem, & Rosæ inde in Rhodiorum Nummis depictæ petitam rationem lubricam valde, nec idonea ulla auctoritate stabilitam. Rursus vero florem illum agrestis Punicæ seu Balaustium vel Purpurei vel Rosacei coloris, Dioscoridi commemoratum, ad tingendas Rhodiorum lanas valde opportunum fuisse, immo etiam familiare: sicut Plinium certe hunc ejus usum diserte tradentem jam ante vidimus. Quamquam alias occurrit Purpuræ Rhodiacæ mentio apud Vitruvium, loco su-
Lib. VII. cap. 3. pra indicato, *Hoc Rubrum Rhodo etiam Insula creatur.* Phœnices nempe Rhodi olim incolæ; ut pluribus id ex auctorum veterum fide aliisque argumentis erudite adseruit celeberrimus Bochartus; qui proinde purpureo ac puniceo colore lanas inficiendi artificium sibi familiare videntur in eam Insulam intulisse. Purpureus autem ille color, seu puniceus & eximie rubens, (hæc enim vulgo apud veteres synonyma) non è Concha solum vel Tyria, vel Coa vel Laconica, aliorumque maritimorum locorum, aut etiam Rhodiaca, sed præterea è Florum & Herbarum succo, ad ejus imitationem, lanarum infectoribus frequenter parabatur.
Lib. de veland. mulierib. Ad utrumque morem respexit Tertullianus; *Nimirum enim Deus demonstravit succis Herbarum, & Concharum salivis incoquere lanas.* Ita florem quendam Purpureum
In Indicis. apud Indos observat Ctesias, ex quo purpura Græcâ non inferior conficiebatur. Hinc itidem factam è radicibus tincturam apud Hierapolitas Phrygios, cocci-
Lib. III. neam & purpuream æquare observat Strabo. De her-
Lib. XXII. cap. 2. bis quoque tradit in genere Plinius, Transalpinam Galliam, inde tyrium atque conchylium tingere; quod alibi

alibi rursus de vacciniis & purpura inde petita explicat, *Item vaccinia Italiæ in aucupiis sata, Galliæ vero etiam purpuræ tingendæ causa*, ut omnino legendus ille locus cum doctissimo Turnebo, & optimo codice Chiffletiano. Quæ firmat etiam Vitruvius, *Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem.* Mitto jam aut Fucum illum Cretensem, è quo fiebant præstantissimæ olim tincturæ, & purpura quidem potiores, quamdiu erant recentes, ut diserte tradit Theophrastus; aut Coccum è granis Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ, Imperatoriis, ut Plinius alibi loquitur, destinatum paludamentis, aut denique Byssinas vestes purpureum colorem imbibentes, unde & byssum pro purpura sumi nonnunquam in veteri fœdere, docuerunt jam viri magni. Inter βάμματα itaque illa veterum, Ruber seu acutissimi ruboris color solitus inprimis commendari, eoque magis, quo ad purpureum propius accedebat. Hinc Hesychio καταβάπτει explicatur καθερυθραίνει ἐρυθρῷ βάμματι. Sic hujus generis tincturæ celebratæ, quæ Sardibus fiebant, ut liquet rursus ex Hesychio, cujus locus emendandus; βάμμα Σαρδιανικὸν (non Σαρδινικὸν) τὸ φοινικοῦν, διάφορα γὰρ τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα. Sardium nempe in Lydia illæ tincturæ punicei seu coccinei coloris, non vero Sardiniæ Insulæ; ut ex hoc loco perperam colligebant viri docti. Id vero, quod pridem notaveram, & certe haud erat notatu difficile, à magno etiam Salmasio animadversum vidi in nova, quæ modo prodiit, Hesychii editione. Hinc itaque profectæ illæ vellerum tincturæ, & floridarum lanarum infectores, in quos passim insurgunt prisci Ecclesiæ doctores, Clemens, Tertullianus, aliique, & *medicamenta ex fuco, quibus lanæ colorantur*; quo loco tamen ne quid dissimulem, vocem *genæ* pro *lanæ* omnino

Lib. XVI. cap. 18.

Lib. VII. cap. 14.

Lib. IV. hist. Plant. c. 7.

Lib. XXII. cap. 2.

Lib. I. de cultu feminin.

reponendam censeo: neque enim ibi agit gravissimus Censor de tinctura vestium, sed de pigmentis illis, quibus solitæ jam olim mulieres faciem inficere, aut genis ruborem conciliando, aut superciliis nigrorem. Unde continuo addit, *& illum ipsum nigrum pulverem, quo oculorum exordia producuntur*. Ita infra, ne de veritate hujus emendationis dubites, GENAS RUBORE *maculant, oculos fuligine porrigunt*, alibi, *quæ cutem medicaminibus urgent*, & rursus alio loco, *faciem morosiorem lavacro macerant, & aliquo eam medicamine interpolant*.

De Virginib. veland.

Et plane in eundem sensum, de utroque more Clemens; καὶ τὰς ὀφρῦσι τὴν ἀσβόλην ἀναματτόμεναι, καὶ ΨΙΜΜΥΘΙΩ ΤΑΣ ΠΑΡΕΙΑΣ ἐντριβόμεναι; *& supercilia fuligine illinunt, &* FUCO GENAS *terunt*. Melius vero ibi interpres Ψιμμύθιον per *Cerussam* vertisset, quæ eundem usum præstabat: diversæ enim Plantæ, Fucus, Cerussa, Anchusa, ex quibus vulgo fiebant medicamina illa aut pigmenta muliebria, quibus genis ruborem conciliabant. Galenus certe, magnus & accuratus auctor, de simili mulierum cultu aut medicamine agens alicubi, ἀγχούσῃ καὶ ψιμυθίῳ καὶ φύκει κεκαλλωπισμέναι, *Anchusa & Cerussa, & Fuco ornatæ*, seu illitæ. Quæsitus itaque jam olim impense in vultu æque ac in vestibus rubor ex Plantarum & Radicum succis, & quam in rem, ut vulgo jam notum, Fucus inprimis adhibitus (neque ille tamen unius generis) cum ad inficiendas purpuras, tum ad colorandas genas. Ad priorem vero usum opportunum fuisse inprimis Balaustium seu Florem agrestis Punicæ, quo usi tinctores Rhodii in lanis inficiendis, & purpureo aut puniceo colore imbuendis, facile utique licet colligere. Cui rei poterat maxime inservire Balaustium juxta Dioscoridem vel Purpurei, vel alias Rosacei coloris. Rosæ enim inter alios colores

Pædagog. lib. III. cap. 2.

In Protreptico.

colores vulgo puniceæ, de quibus, ut mittam obvia è Marone *punicea roseta*, Propertius, Eclog. v.

Et dare puniceis plena canistra Rosis.

Ut proinde non solum ex illo flore agrestis Punicæ mel collectum exsugeretur, quem ejus usum supra tradentes Arabas innuimus; sed eximia illa etiam & purpurea tinctura peteretur. Ita ut vere in eam quadraret vetus illud Rabinorum proverbium, אשיך עסקך ברמונא. *Pretiosum sit opus tuum instar Mali Punici.* Neque mirum proinde ab eodem opere dictos Alciphroni Rhodios tinctores, *βαλαυστουργούς*. Sic à Purpurarum copia vel præstantia, loca quædam olim denominata leguntur; ut præter alia, Cythera πορφυροῦσα Aristoteli dicta, auctore Stephano, διὰ τὸ κάλλος τὸ ἀπὸ τῶν πορφύρων. Grammaticus vero aliquis, ex eorum nempe genere, qui ineptas quasque verborum originationes undecunque venantur, ipsam etiam Rhodum inde dictam continuo argutaretur; nempe quasi Ῥοΐδιον, seu à pusilli Mali Punici genere, de quo Menander apud Athenæum, *Ῥοΐδια* Lib. XIV. *αὐτὰς ὠνόμασεν διὰ τούτων, Rhoidia ipsas ea de causa nominavit.* Equidem ab hoc fructu, nobilem Hispaniæ urbem, priscis Illiberin vel Illiberrin, *Granatam*, à Malo Punico, vulgo *Granato*, nuncupatam tradunt; quam aliunde tamen, & à voce barbara *horreorum domum* denotante, derivantem video Alvarum Gomezium, & cui accedit Cl. Lib. II. de Mendosa ad Concilium Illiberitanum. Ab iisdem Ma- Gest. Franc. Ximenii cap. I. lis Punicis, quæ Græcis etiam Σίδαι vocabantur, appellatum alias crederem, vicum quendam agri Corinthiaci Σιδοῦντα dictum; cujus Xenophon, Plinius, Stephanus, aliique meminere. Illum enim malis præstantissimis, iisque purpureis abundasse, docent varii auctores, apud Athenæum, Antigonus, Carystius, Nicander, Eupho- Lib. III. rion seu Archytas. Eadem utique ratione, qua alibi Si-

Lib. c i v. dam dictam tradit ex Agatharchide idem Athenæus, regionem Malis Punicis feracem, de qua contendebant Bœoti ac Athenienses. Illud vero minime adhuc prætereundum hoc loco, duos mihi occurrisse nummos in Cimeliarchiis Galliæ ac Italiæ vestræ, cum iisdem Rhodiorum symbolis, Solis nempe, & in altera nummi parte Floris illius, de quo hic sermo. Unus nempe cum addita epigraphe ΣΤΑΣΙΩΝ. Hujus autem nominis urbs haud alibi hactenus mihi lecta, quam apud Stephanum; sed qui in Persia, & quidem in magna rupe positam docet. Inter P. Ligorii collectiones antiquarias ineditas, observatus etiam mihi Nummus Elagabali, qui in aversa parte præfert Coronam Querneam, & inscriptionem ΔΗΜΟϹ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩϹ ϹΤΑϹΙΟϹ. Quænam autem fuerit hæc Stasis Metropolis, fateor me satis adsequi non posse. Neque enim concedes opinor, extra Romani Imperii fines quærendam, aut è Perside arcessendos nummos, cum Romani Imperatoris effigie percussos. Unde ut libere dicam, vereor ne vel nobis hic imponat Ligorius, vel sibi ab aliis imponi passus sit, perperam descripta hujus nummi epigraphe; cujus rei infinita occurrunt exempla in operibus illius ineditis, de quibus nostrum supra judicium protulimus. Stasin vero illam cum Rhodiorum symbolis, in Cypro forte investigandam crederem, Rhodo haud procul dissita, à qua nempe urbe dictus sit Stasinus ille Cyprius, cui Cypria poëmata à Proclo tributa novi apud Photium. At vero Metropolim eandem Cypri, nemo facile ex fide nummi à Ligorio producti continuo statuet; quem Insulæ primatum Paphum olim ac Salamina, postea vero, ætate nempe Constantinopolitanorum Cæsarum, postremam ex iis tum Constantiam seu Justinianopolim dictam obtinuisse,

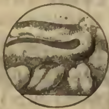
In Bibliotheca Reginæ Christinæ.

nuiſſe, aliunde conſtat. Alter vero Nummus cum iiſdem Rhodiorum ſymbolis, Lutetiæ nuper admodum mihi inſpectus inter Numiſmata Peireskiana, quæ jam poſſidet illuſtris Harlæus, cum loci nota ΖΕΙΝΙΩΝ: de quo loco altum adhuc magis apud antiquos & recentiores Geographos ſilentium. Omnino autem liquet ex additis ſymbolis, ſpectare juxta priorem Staſiorum, ad aliquam Rhodiorum Coloniam, aut Urbem vel Vicum, qui in ditione Rhodiorum fuerit. Plures enim deductas à Rhodiis, & quidem in Hiſpaniam uſque Colonias, aliunde liquet. Et hæc quidem hactenus de Nummis nobiliſſimæ hujus Inſulæ, ac ſymbolis vulgo iis inſculptis; de quibus liberum ſit lectori judicium, in quam velit ſententiam concedere.

De Nummo PARTHICO, & MALO MEDICO *in eodem.*

Sicut vero *Malum Punicum*, ſeu potius florem ejus *Balauſtium*, in commemoratis modo Rhodiorum Nummis inveſtigabamus; ita ſuavem alterius quoque Mali, olim adhuc nobilioris adſpectum, liceat mihi ex eadem penu ſubminiſtrare: Exhibet vero illud rariſſimus & plane ſingularis nummus, quem poſſidet ſingulare Urbis & horum ſtudiorum decus, Camillus Maximi; cujus beneficio eundem hic lectorum oculis ſubjiciemus.

Nummus ille, ut continuo vides, Parthicus, & ex eorum genere, quos *Sagittarios* vocarunt olim Perſæ, ut liquet ex Plutarcho; *τὸ γὰρ Περσικὸν νόμισμα* ΤΟΞΟΤΗΝ *ἐπίσημον εἶχεν·* *Numiſma vero Perſicum* SAGITTARII *nota*

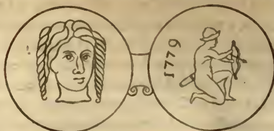
In Apophthegm.

nota signatum est. Immo, quod nummi ipsius adspectus, mihi aliquoties visi, satis arguit, barbarici ille seu Parthici metalli, cujus glebulam à se repertam continuo ad Trajanum Imperatorem, tanquam singulare quoddam Cimelium misisse se profitetur Plinius secundus, scripta eodem nomine ad ipsum Trajanum epistola;

Lib. x. Epist. 16. *Quod paullo tardius feci, dum requiro gemmam, quam sibi habentem imaginem Pacori, & quibus insignibus ornatus fuisset, subtractam indicabat. Volui enim hanc quoque, si inveniri potuisset, simul mittere, sicut glebulam misi, quam se ex* PARTHICO METALLO *adtulisse dicebat; signata est annulo meo, cujus est apospbragisma, Quadriga.* Quid vero vel jucundius vel utilius, suavissime OCTAVI, quam simile quid oculis usurpare, quod magni muneris loco Terrarum Domino miserat, aut mittendum quærebat Romanus Præses, & qua de re per epistolam sollicite adeo monere illum non dedignabatur? Geminum certe beneficium præstare agnosces hunc singularis raritatis Nummum, quale ex Gemma cum Pacori imagine quærendum sibi putabat Plinius. Ac de insigni quidem capitis, cui simile omnino videas præferre Parthum genuflexum in nummo Trajani inscripto REX PARTHIS DATUS, agetur in sequentibus alio loco, ubi insignes rursus Arsacidarum nummos proferemus. Notus præterea mos & habitus illius gentis, flexo genu dextro sagittandi in acie solitæ, & aliarum quoque gentium sagittariis haud inconsuetus. Talem etiam videas cum inter Thasiorum nummos apud Goltzium; tum in veteri nummo inter Panormitanos relato in Sicilia Parutæ à Leonardo nostro, nova nummorum accessione locupletata.

Tab. XIII. Insul. Græciæ.

Hæc

Hæc autem ipso adspectu, & vulgatis de illo more auctorum testimoniis, liquida satis & manifesta. Unde jaculum illud ante sinistrum genu protensum in priori nummo, revocat mihi in memoriam, aut Romanos in prœlio quodam contra Parthos, duce M. Antonio, (Plutarchus in M. Anton.) procumbentes in genua objectis scutis; aut Chabriæ Atheniensis ducis inventum, objecto genu scuto, projectaque hasta, impetum excipere hostium milites suos (Cornel. Nep. in Chabria.) docentis. Arcus vero & amentatum jaculum in eodem Parthico nummo conspicua, solita gentis illius arma, ut vulgo notum, ac de Persis jam olim tradidit Arrianus. (Lib. VII.) De Arcu inprimis, notum ita propriam ac solennem fuisse Regum illorum armaturam, ut ex eodem à Dario una cum scuto amisso, & apud Alexandrum (Arrianus lib. II.) conspecto, eum continuo ut mortuum deflerent mater, uxor, & filiæ captivæ. In describendis Persarum armis, Pharetram etiam opportune addit Herodotus, (Lib. VII.) qualem gestat pileatus miles in posteriori nummo depictus, ad sinistrum latus adpensam. Ad dextrum enim femur pugiones gestasse olim Persas idem auctor observat. Arcus autem ille in utroque nummo signatus, docere potest, quo jure Parthi Dionysio vocentur ἀγκυλότοξοι,

Πάρθοι ναιετάουσιν ἀρήιοι, ἀγκυλότοξοι.

Parthi degunt Martii, curvis arcubus utentes.

Unde conferri etiam potest cum iis, quæ de Parthici

Lib. XXII. vel Scythici Arcus (quem pro eodem sumit Ammianus Marcellinus) figura tradiderunt veteres, & quam non semper adsecuti sunt viri docti. Opportune quædam ea de re notantem vide doctissimum Isaacum Vossium ad Melam: Agnoscis utique hinc aperte, non corniculatam fuisse Arcus illius figuram, instar litteræ C; ut ex male intellecto Agathone colligebant viri docti; sed eandem incurvam quidem, juxta Dionysium & Melam, angulos utrinque extimos habuisse; cui proinde Arcui haud male Ponti figuram comparantes videas cum Melam, tum Ammianum. Sed in postremo miror mendum non animadvertisse viros longe eruditissimos, quod tamen totum loci sensum perturbabat, & aliam longe figuram huic Arcui tribuebat, ut fatetur etiam ad Melam vir doctissimus, quam vel auctores alii, vel ipsa indubia nummorum ac lapidum monu-
Lib. XXII. menta præferunt. Verba sunt Ammiani; *Cum Arcus omnium gentium flexis curventur hastilibus, Scythici soli vel Parthici circumductis utrinque* EXTRORSUS *pandis & patulis cornibus*; Ita enim legendum omnino statuo, non *introrsus*, quæ vox meras hic tenebras offundebat. Id vero quod depicti illi Arcus Parthici cum pandis extrorsum cornibus luculenter arguunt, innuebat etiam Terentianus,

Ceu Parthus solet aut Scythes
Arcus cornibus EXTIMIS.

Eadem quoque cum superiori, figura Arcus, quem Herculi passim tribuunt antiqua numismata; quippe cujus Arcum Scythicum itidem fuisse tradunt antiqui auctores. At vero hic non tam anterior, quam aversa pars Nummi illius Parthici spectanda occurrebat; quæ an florem repræsentaret, an fruticem, vel arborem, & qualem hujus generis Plantam, non significabant eru-

diti Urbis Antiquarii. Vidi etiam alibi, qui ad primum Ectypi ad me transmissi intuitum, non Plantam, sed Montem ibi cælatum existimarent, neque illos de plebe, sed è primo ordine Antiquariorum. Neque vero Apollodorum, Arrianum, Quadratum, aliosque, quos laudatos veteribus memineram, rerum Parthicarum scriptores licebat mihi consulere, qui si temporum injuria mansissent superstites, hærentem forte sublevassent. Nobilem quidem & familiarem in Parthia florem Philadelpheum nuncupatum videbam in Apollodori de rebus Parthicis apud Athenæum fragmento; Lib. xv.
sed quem ita describit, ut nihil ad illustrationem hujus Nummi conferre mihi liqueret. Verum hic hærenti occurrit opportune, haud aliud symbolum vel insigne præclaro illo Nummo, quam fructus MALI MEDICÆ designari. Neque certe, ut id statuerem, una me ratio impellebat. Primo consuetus ille mos tam Græcorum, quam Barbarorum, abunde jam à nobis illustratus, singulares quosque ac domesticos vel Flores vel Plantas, monumentis id genus tradendi. Inter Plantas vero seu Arbores præter cætera loca peculiares & singularis olim raritatis, Medicam Malum relatam continuo noveram; & juxta eosdem auctores, Theophrastum, Plinium, aliosque, non alibi quam apud Medos & in Perside nasci. Adeo ut non mirum, si quemadmodum Silphium suum Cyrenenses, Lotum Ægyptii, Dictamnum Cretenses, Malum Punicum alii, ita quoque Malum hoc sibi proprium Medi seu Parthi (nosti enim utriusque nominis communionem) eidem memoriæ commendarent. Secundo, non raritas solum, sed nobilitas & celebritas hujus Arboris, seu *Felicis Mali*, quæ, ut ille ait, *inclaruit etiam carminibus Mantuanis*, & de qua Plinius; *Nec alia arbor laudatur in* Lib. xii. cap. 3.
 Me-

Medis. Tertio, quo etiam ſpectat uſus ejuſdem apud Parthos, & ne promiſcuum putes, Proceribus tantum apud eos conſuetus; de quibus idem tradit haud uno in loco Plinius; eos commendandi halitus gratia, grana hujus Mali, & quidem ſolos uſurpare ſolitos: PARTHORUM *populis hoc præcipue & à juventa propter indiſcretos cibos, namque & vino fœtent ora nimio, ſed* SOLI PROCERES *medentur grano* ASSYRIACI MALI, *cujus eſt ſuavitas præcipua in eſculenta addita.* Quod etiam alibi rurſus monet; & quo reſpexit etiam divinus vates, agens de hoc Malo

Lib. XI. c. 53.
Lib. XII. cap. 53.

—— *animos & olentia Medi*
Ora fovent illo.

Poſtremo denique, ejuſdem Mali Aſſyriacæ vel Medicæ ac ejus Fructus deſcriptio, ita à Veteribus tradita, ut certe huic figuræ nummo expreſſæ haud parum conſentanea mihi videretur. Arbor nempe, ſi illos audias, mediocris, brevi trunco, cujus rami longi, craſſi, firmi, acutis ſpinis; Fructus autem, quos vulgo eoſdem cum Citriis ſtatuunt; quæ certe manifeſto meam de hoc Nummo ſententiam adſerere mihi videntur. Neque vero illud valde me moratur, quod eam arborem lauro ſimillimam deſcribat divinus poëta, aut quod vulgo eandem omnino cum vulgata Citro ſtatuant Herbarum Interpretes. Illud enim ſcio peregrinam fuiſſe arborem, & parum proinde cognitam in Italia aut alias in Romano orbe; quæ Plinii etiam ætate adhuc in ſola Media aut Perſide naſcebatur; *ſed niſi apud Medos & in Perſide naſci noluit.* Immo neque èjus fructus niſi ſero admodum, è Perſide in Græciam tranſportatus; ut licet colligere ex Antiphone Comico apud Athenæum. Nihil mirum itaque, ſi de tam remota arbore & vulgo incomperta, multa ſecus tradiderint Romani ſcri-

Lib. XII. cap. 3.
Lib. III.

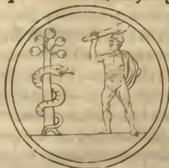
ſcriptores, quos in deſcriptione plantarum exoticarum, licet minus remotarum, haud ſemel hallucinatos conſtat. Neque illud ita liquidum aut in confeſſo, quod vulgo creditur, eandem omnino fuiſſe arborem cum vulgata Citro; quamquam haud diſſimilem fructum credatur protuliſſe. Certe id negabat diſerte Apuleius in Commentariis illis, quos ex profeſſo de Arboribus ſcripſerat, ſicut tradit Servius, *apud Medos na-* Ad Georg.
ſcitur quædam arbor ferens MALA *quæ* MEDICA *vo-* lib. II.
cantur; mox hanc plerique CITRUM *volunt, quod* NEGAT *Apuleius in libris quos de Arboribus ſcripſit, & docet.* LONGE ALIUD GENUS ARBORIS *eſſe.* Sic in Italia pervulgatas jam fuiſſe Citros Plinii ætate, & Medicam Malum à Citro diverſam eidem ſtatui, haud male videtur colligere vir magnus ad Solinum. Sed ut demus libenter, Mali illius Medicæ fructum ad Citrium acceſſiſſe, à quo etiam non recedit ovata fructus illius figura in ſuperiori nummo Parthico expreſſa; haud continuo ſequitur eandem plane arboris aut fructus etiam figuram exſtitiſſe, ſingularem illam adeo Medicam Malum cum Italica aut Europæa Citro. Notum enim, quam pro ſoli ratione varient nonnunquam eædem Arbores, aut Plantæ; ut jam olim monuit
Theophraſtus, κατὰ γὰρ τὰς χώρας ὥσπερ καὶ αὐτὰ τὰ δένδρα Lib. II.
διαφέρειν καὶ τὰς ἐργασίας οὐκ ἄτοπον· *Nam pro regionibus* Hiſt. Plant.
ſicut & arbores ipſæ variant, cultura quoque inter ſeſe diſta- cap. 6.
re, haud pro abſurdo intelligi debet. Quam meam de ſingulari hoc & rariſſimo Nummo ſententiam eo lubentius ſum amplexus, quod eam probari omnino videam clariſſimo Aulæ Electoralis & Athenæi Heydelbergenſis Medico, Joanni Caſparo Fauſio noſtro; cui ob ſingularem in Hiſtoria Plantarum peritiam, legendam hanc noſtram notationem commiſeram. Firmabat vero il-

lam vir doctissimus, monstrosis aliquot Citriorum iconibus, quæ ab aliquot Botanicis observatæ, cum superiori fructu Mali Medicæ adfinitatem aliquam habere illi videbantur. Neque vero prætereunda hoc loco, quæ à Marantha de Malis Medicis alicubi commemorantur; quod nempe *Mala Medica operoso cultu ita efformant, ut & maris & feminæ sexu distinguant: rem certe admirabilem & visu jucundissimam. Maris enim pomum adnatum habet quoddam veluti infantis genitale ejusdem cum pomo corticis & coloris: feminæ muliebre pudendum ad veram ejus effigiem efformatum videtur, quo simile magis sculptor non fingat.*

Lib. II. Meth. cognosc. simplic. cap. II.

De MALIS AUREIS HESPERIDUM.

Punicis vero & Medicis Malis, cur non & MALA HESPERIDUM AUREA liceat continuo subnectere, quæ cum Medicis eadem viri quidam doctissimi videntur statuere? Herculis nempe fabulam, de Dracone Arboris in Mauritania custode, ab eodem interempto, & adportatis inde in Græciam pomis aureis, signant antiqui aliquot nummi, cujus generis unum hic exhibemus.

Tom. II. Com. pag. 285.

Percussus ille nummus sub Geta, & à Tristano etiam adlatus, sed sine ulla inscriptione aut nota loci, in quo signatus, qualem nullam adserit in eodem exstitisse. At vereor equidem ne obscuræ aut exesæ vetustate litteræ

teræ ut alibi haud ſemel, ita hoc loco viri alias perſpicacis oculos fugerint. Occurrit enim mihi ſimilis omnino ejuſdem Getæ nummus in Gaza Chriſtinæ Auguſtæ, qui à Pergamenis percuſſum arguebat, & in quo hanc inſcriptionem eruebam, ΕΠΙ ϹΤΡΑ..... ΝΟΥϹ. ΑΝΕΘΕ. ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ Β. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Hoc eſt, *ſub Prætore .... Dedicavit, Pergamenis Bis Neocoris.* Solum nempe in eo Prætoris nomen, ærugine deletum occurrebat, de quo non anxie nobis laborandum. Cæterum haud abſimilem quoque nummum, cum eodem Herculis habitu, & cuſtode Heſperidum Dracone in arbore itidem pendente, ac inſuper panario pomis Heſperidum repleto, quod in Pergamenorum nummo omiſſum, ſignarunt olim Tarſenſes Gordiani temporibus, qualem ſervat Gaza Medicea. Inde vero continuo colligas, vana eſſe poëtarum figmenta, quæ de tribus tantum Heſperidum Malis vulgo fabulantur: quibus accedit Antiphanes Comicus apud Athenæum,

φασὶν τὰ χρῦσα μῆλα ταῦτ' εἶναι τρία Lib. III.
Μόν'.

Dicunt Aurea hæc Mala tria eſſe Sola. Mitto jam reliqua, quæ hic ad decantatam fabulam ſpectant, aut ad natales & nomen pervigilis illius Draconis. Κηπουρὸν eundem dictum Euphorioni Chalcidenſi, auctor eſt Helladius apud Photium, καὶ τὸν τὰ χρυσοῦ μῆλα τῶν ἑσπερίδων Codic. φοροῦντα ὄφιν Κηπουρὸν ὠνόμασε; *Et ſerpentem aurea mala fe-* CCLXIX. Biblioth. *rentem* Κηπουρὸν *(ſeu horti cuſtodem) nominavit.* Mirum viros eruditiſſimos, vel Hœſchelium editorem, vel Interpretem Schottum, non obſervaſſe locum in mendo cubare. Neque enim ferebat Serpens Mala illa Aurea, ſed hortum vel arborem eadem ferentem cuſtodiebat, Κηπουρὸς ea de cauſſa nuncupatus. At quid proclivius fuit, quam φοροῦντα in φρουροῦντα vertere; ſicut omnino liquet

liquet eo loco legendum, & apposite ad custodis illius officium. Eundem vero Leonis Nemæi fratrem exstitisse, tradit Ptolemæus Hephæstio itidem apud Photium. Servium autem non moror, qui fabulam illam de hoc Serpente, & malis Hesperidum aureis, de gregibus ovium rufam lanam habentibus, & ab Hercule, occiso pastore illarum custode, abactis explicavit; & ideo quidem, quod oves Græcis μῆλα dicantur; à rubore autem lanæ auro similis, existimasse qui audierant, mala aurea in Africa nasci. Nugæ & somnia Grammatici. Neque, ut verum fatear, magis arridet alia viri longe eruditissimi, & cujus mira alias εὐστοχία in explicandis ex Oriente poëtarum fabulis, interpretatio, qui libro de Coloniis Phœnicum, Aurea Mala à dracone adservata, de opibus ab alio congestis interpretatur; ideo quod *malon* vel *melon* Arabice opes sonet, nempe مال. Ut enim poëtarum fabulis adscribamus, quæ de horti vel arboris illius natalibus, custodia, malis revera aureis, Herculis victoria vulgo fabulantur; at certe arborem illius nominis obviam in eo tractu, & fructum ejusdem aurei coloris fabulæ locum dedisse, liquet satis manifesto ex iis quæ de hoc arborum genere & earum fructu vel Theophrastus, vel citati ab Athenæo auctores tradidere. Ἑσπερίδα enim, cujus Theophrastus meminit, non de herba aliqua cum Plinio, sed de malo Hesperidum intelligi debere, monuerunt jam viri docti. An vero hæc Mala cum Citriis eadem fuerint, ut Rex Juba litteris consignasse traditur apud Athenæum; an vero cum Aurantiis, ut alii ex nominis adfinitate & colore colligunt, non anxie hic nobis disquirendum putamus? Vir doctus ex Batavorum Asclepiadarum ordine, qui postremus Theophrastum luculentis commentariis illustravit, multus in eo est, ut illorum

Cod. cxc. Biblioth.

Ad lib. IV. Æneïd.

Lib. V. de caus. Plant. cap. 25.

Lib. III.

lorum refellat ſententiam, qui cum Citriis vel Aurantiis eadem hæc Heſperidum Mala crediderant, ac ut eadem fuiſſe cum Cydoniis, vulgo Cotoneis probet. Sed vereor equidem, ut intentum obtineat. Cydonia mala à primaria Cretæ urbe denominata, ad quam naſcebantur, & unde primum in Græciam adlata, ſicut Medica, Punica, aliaque id genus à regionibus, quæ iiſdem feraces erant, quemadmodum & de Ceraſis conſtat, de Ceraſunte Romam primum à Lucullo perlatis; de quibus præter alios, Hieronymus; *Unde & de Patria nomen arbor accepit.* Heſperidum autem Malis hortus in Africa & ad Atlantem; unde in Græciam ſeu ab Hercule ſeu à quovis alio adportata, idem etiam loci natalis nomen, è quo primum adducta, retinuere. Si vero Cydonia & Heſperidum Mala eadem fuiſſent, cur non id uno verbo prodidiſſent veteres, qui utriuſque arboris & fructus non ſemel meminere? immo cur de iis, ut diverſis fructibus aut plantis, diverſo etiam loco agit Athenæus, vel antiqui auctores ab illo producti? Multa certe in ſuperioribus de Cydoniis confabulati erant eruditi illi convivæ, & quidem de aliis eorum ſpeciebus, ſicut de iis, quæ ſtruthia vocabantur. In Græcia autem pridem nota erant, nec diffitetur vir doctus, cum Cydonia illa, tum quæ Heſperidum Mala vocabantur. Hinc poſtrema cum Nuce Pinea, aliiſque id genus ſymbolis, in Bacchi myſteriis vulgo recepta tradit Orpheus apud Clementem loco cujus anterior verſus ſupra jam indicatus, ſequens autem iſte,

Tom. I. Epiſt. ad Euſtoch.

Lib. III.

Μῆλα τε χρύσεα καλὰ παρ' Ἑσπερίδων λιγυφώνων. In Protreptico.
Et Mala Aurea pulchra ab Heſperidibus canoris.

cui æque proclive fuiſſet eadem à viciniori Creta arceſſere. An vero ideo hæc mala, ut obiter hoc moneam,

neam, in Bacchi myſteriis locum habuere, quod Mala & reliquos fructus Bacchus inveniſſe crederetur, ut
Lib. III. Neoptolemus tradit alicubi apud Athenæum? Alias vero, Heſperidum itidem Mala apud Lacedæmonios exſtitiſſe, odore quidem grata, ſed non edulia, εὔοσμα nempe καὶ ἄβρωτα, obſervat cum Pamphylus apud Athenæum, tum Heſychius inde emendandus, ſicuti jam factum à magno Caſaubono; Ἑσπερίδων μῆλα ἐν Λακεδαίμονι ἄβρωτά τινα μῆλα, pro quo prius vitioſe legebatur; ἐν Λακεδαιμονίᾳ βρωτά τινα μῆλα. Vides præter Pamphyli auctoritatem, quam proclivis & neceſſaria emendatio, una littera α à fine prioris litteræ in initium ſequentis retracta. At doctus ille Medicus, Theophraſti commentator, vulgatam Heſychii lectionem præfert, ut ſuam de Malis Heſperidum pro Cydoniis ſententiam tueatur; nec Heſychium ex Pamphylo, ſed Pamphylum apud Athenæum ex Heſychio emendandum contendit, ubi βρωτὰ nempe pro ἄβρωτα ſit reponendum: legendum proinde in Athenæo εὔοσμα ᾗ εἶναι καὶ βρωτὰ, καλεῖσθαι ᾗ Ἑσπερίδων μῆλα, *ſuaviter nempe olere & edulia, vocari autem Heſperidum mala.* Abſurdum enim fuiſſe, ut poma id genus ἄβρωτα Diis ſuis apponerent Lacedæmonii, quod tamen ex Timarchide paullo ante tradiderat Athenæus. Sed fallitur omnino vir doctus, nihilque certius petita à Caſaubono Heſychii emendatione ex Pamphyli apud Athenæum verbis, & quam alias loci ratio plane ſuadebat. Neque enim ἐν Λακεδαιμονίᾳ, ſed ἐν Λακεδαίμονι omnino ibi legendum conſtat; α illud proinde otioſum optime in ſequentem vocem retrahendum. Quid vero opus fuiſſet, aut Athenæi convivis, aut magnæ accurationis Critico Heſychio, illud ut ſingulare de his Lacedæmoniorum malis adnotare, quod forent nempe edulia?
Digna

Digna res utique, quæ posterorum memoriæ proderetur, dari fructus, quos degustare ac edere liceat? At vero illud peculiare in hoc Malorum genere, & proinde notatu dignum, quod odore quidem grata essent, non autem gustu vel sapore: quod ipsum de fructu Mali Medicæ observarat jam olim Theophrastus, τὸ δὲ μῆλον οὐκ ἐσθίεται μὲν, εὔοσμον δὲ πάνυ, *Pomum autem ejus non manditur, sed odore præcellit.* Hinc eadem etiam Hesperidum Mala non vulgo quidem in privatorum mensis, sed rite Diis à Lacedæmoniis adposita, ob odoris nempe præstantiam; sicut reliqua incensa, quæ iis eo nomine adolebantur. Terrestrium enim erat Deorum, seu malorum potius Geniorum comessationibus & cibis delectari; quod ex [a] Iamblicho, [b] Porphyrio, ac [c] Origene contra Celsum haud uno loco mihi liquet; at vero Cœlestium, odore seu Arabicis lætari halitibus, ut loquitur Martianus Capella. Sed condonandum facile Medico, πολλῶν alias ἀντάξίῳ, si Theologiæ Gentilium mysteriis non fuerit continuo initiatus.

Lib. IV. Hist. Plant. cap. 4.

[a] in vita Pythagor. cap. 4. [b] Lib. II. de Abstin. [c] Lib. VII. & VIII.

Neque vero PALMAM, tot usibus nobilem, & his monumentis toties insculptam, liceat hic indictam præterire. Equidem non adducam obvios Palmæ ramos, aut in Victoriæ manibus elatos, aut vero vasibus vulgo insertos, tanquam pretium victoribus; eosque modo unum, modo duos, modo plures, nonnunquam, & frequenter cum inscriptione ludorum, quorum præmia constituebantur, puta, AKTIA, ΠΥΘΙΑ, ΧΡΥΣΑΝΘΙΝΑ, ΟΛΥΜΠΙΑ, ΕΠΙΝΙΚΙΑ, ΣΩΤΗΡΕΙΑ, ΜΕΓΙΣΤΑ, ΑΡΙΣΤΑ, ΑΥΓΟΥϹΤΙΑ, ΣΕΥΗΡΙΑ, ERACLIA, SACRA, CAPITOLINA, OECUMENICA, ISELASTICA, CERT. QUINQ. seu *Certamina Quinquennalia*; quæ in præclaris nec obviis passim nummis leguntur. Mitto etiam, Vasa cum insertis

De Palmis, & variis earum generibus in antiquis Nummis.

id genus Palmæ Ramis, sive singula, sive plura, Mensæ frequenter imposita; juxta morem antiquum, quo victoribus Olympicis Coronæ supra Mensas collocatæ,
Lib. v. ut refert Pausanias. Duo ejusmodi Vasa supra mensam imposita, quamquam sine commemoratis Ramis, exhibet inter alios præclarus nummus Caracallæ, cum memorabili inscriptione, SEPT. TYRUS METRO COLONIA ACTIA ERACLIA. Unde certe discimus ab Hercule Tyrio, noto loci Numine, dictos ibidem ludos Heraclios seu Herculanos. En præclari nummi iconem, quam beneficio Christinæ Augustæ hic inserendam duximus.

Cæteroquin tria etiam Vasa cum Ramis Palmarum, qualia frequenter alibi occurrunt, suppeditat nummus Valeriani Mediceus, inscriptus ΝΙΚΟΜΗΔΕΩΝ ΤΡΙC ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Neque vero vel de origine hujus moris, Palmas victoribus in ludis tribuendi, quem ad Theseum refert Pausanias; vel de causa, è Plutarcho & Gellio pridem nota, quod sola hæc arbor opprimentibus non cedat, aut eadem eaque viridia semper folia retineat, trita & pervulgata omnibus commemorabo. Illud forte minus vulgatum, ejusmodi Palmæ Ramum Lacedæmoniis peculiari voce Σαρὶρ dictum; quod me docuit Hesychius, Σαρὶρ κλάδος φοίνικος, Λάκωνες. Crederem facile, etiamsi nullam scirem aliunde Laconum & Judæorum cognationem, latere in hac voce

voce vestigium Hebræorum vel Phœnicum שרר *sarar*, quod *principatum tenere* denotat, ob dignitatem nempe & usum hujus Palmæ, quo respexisse crederes Horatium,

—— *Palmaque nobilis*
Terrarum Dominos evehit ad Deos.

Quin valde apposite hanc in rem Artemidorus alicubi auctor est, Principum liberos per Ramos Palmarum designari. Unde certe haud male collegisse videtur Tristanus, signatos in quodam Constantii nummo tres Palmæ Ramos, denotare tres Magni Constantini filios. At hic non tam excisos Palmæ Ramos, quam Arborem ipsam spectare intendebamus. Quum enim varia tradantur Palmarum genera veteribus, ac Theophrasto inprimis, qui haud perfunctorie de iis egit, aliæ nempe *Palmæ* pro natali solo *Siculæ*, *Africanæ*, *Creticæ*, *Cypriæ*, *Ægyptiæ*, *Judaïcæ*, *Phœniciæ*, *Syriacæ*, *Babylonicæ*; aliæ autem ex iis humiles & depressiores, aliæ majores, aliæ rursus steriles, aliæ frugiferæ; & ex frugiferis aliæ communes, aliæ Caryotæ; singula hæc antiquariæ hujus penus contemplatio haud parum vel juvat, vel illustrat. Omnium certe, quæ modo commemorabamus, locorum Palmas, exceptis forte Babylonicis, signant adhuc antiqui nummi. Et steriles quidem Palmas, quales vulgo Italicas & Européas agnoscit [a] Plinius, Græcas alicubi [b] Theophrastus ac [c] Plutarchus, videas passim in SICILIÆ nummis Panormitanis, cujus generis plures exhibet Paruta. Babylonicas itidem steriles observat [d] Theophrastus, ex quibus lectos & vasa conficiebant. Tales nempe, quarum [e] Talmudici doctores meminere in Sanhedrin, ubi infrugiferas memorant Palmas Babylonicas, quæ scilicet ad aquas Babyloniæ amaras crescerent, ac ideo corruptæ ut fru-

Oneirocr. lib. 1. c. 72.

[a] Lib. XIII. cap. 4.
[b] Lib. II. Hist. Plant. cap. 3.
[c] Sympos. lib. VIII.
Siculæ Palmæ.
[d] Lib. II. Hist. Plant. cap. 8.
[e] Sanhedr. fol. 96. 2.

ctum ferre non possent. Cæteroquin frugiferis Palmis abundasse Babyloniam, & inter alias quidem Regiis dictis omnium præstantissimis, quæ in horto Bagoæ nascebantur, observat Theophrastus, & ex eodem Plinius. Neque vero SICULAS steriles omnes fuisse, sed fructum etiam habuisse nonnunquam, licet immitem forte & immaturum, liquet ex aliis Panormitanorum nummis apud Parutam, qui frequenter Palmas exhibent cum adpensis Dactylis; consueto scilicet & peculiari hujus arboris more, quæ non fert fructus inter folia, ut vulgo reliquæ arbores, sed in summo trunco germen emittit cum pendentibus utrinque palmulis. Tres vero Palmas Panormitanis adscriptas, hic cælandas duximus, inter se aliquantum diversas.

Lib. 11. Hist. Plant. cap. 8.

Prior, ut vides, è Sterilium genere ac sine fructu, quales vulgo Europææ: Altera cum adpenso fructu seu Dactylis, & quæ vulgaris Palmarum id genus frugiferarum figura: Tertia reliquis humilior, quæ proinde videtur ex illo pumilarum genere, quale in Sicilia frequentissime provenire Theophrastus ac Plinius tradunt, & cui juxta Græcos ac Romanos, peculiaria etiam nomina tributa videas in linguis Orientis, Rabbinorum ינין Arabum autem لفا & ورل. Fructus etiam ejus haud parum diversus, ni potius Florem statuamus, ac ipsam arborem proinde nummo illi insculptam, è mascularum genere, quæ solæ eidem Theophrasto

phraſto ac Plinio, in ſpatha aut in palmite florere dicuntur. Neque vero florem ſolum, ſed fructum in maſcula agnoſcunt iidem auctores, & juxta illos Herodotus; ut inde liqueret eam non ſterilem omnino aut infrugiferam ſtatuendam, ſicuti vulgo perhibetur. Certe apud Arabas à voce رعل, quæ Palmam marem notat, fit vox راعل, quæ dactylos ſed viles innuit. Quum tamen iidem auctores cum Græci tum Arabes, fecundas tantum Palmas fœminas diſerte agnoſcant, & ex inſertis adſperſiſve maris floribus feminas fecundari, & præſtantiores dactylos producere doceant, nulla maſculæ Palmæ fructus ratione habita; hinc vulgo etiam mares Palmæ infrugiferæ, & fructus ille, quem nonnulli iiſdem tribuunt, ab aliis cum flore ejuſdem haud immerito confunditur. Et quum vel maxime in Arabum ſcriptis, ob copiam & uſum ejus frequentem, utramque paginam faciant & Palma, & quidquid ad eam ſpectat, cujuſcunque ſit ſexus; hinc varia etiam legas apud eos nomina, quibus & maſcula Palma, ut mas tantum admiſſarius, & modus ille feminas fecundandi, & flos maris ſeu ſemen ejuſdem in feminæ ſpatham indi ea de cauſa ſolitum, exprimi conſuevere: quibus haud parum illuſtrantur, quæ à Græcis aut Romanis, ex aliorum relatione, ea de re jam olim obſervata leguntur. Neque vero male illum Palmæ hujus vel florem vel fructum ſignare mihi videtur Palma tertio loco expreſſa, diverſa utique à femina *βαλανηφόρῳ*, quæ ſecundo loco occurrit. Quod hanc enim ſpectat, haud ita ſteriles omnes Palmæ Europææ, ac proinde Siculæ, ut fructus plane non ferant, ſicut vulgo Italicæ aut aliorum locorum; ſed quarum fructus videtur immitis ſtatuendus, juxta maritimas quaſdam Hiſpaniæ Palmas, de quibus id tradit Plinius, aut ad maturitatem

Lib. I.

Lib. XIII. cap. 4.

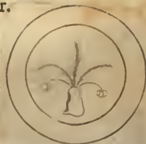
tem

tem non perveniens; ſicut de Cypriis quibuſdam obſervat Theophraſtus, alibi autem in genere de Palmis in Græcia natis, & juxta eundem Plutarchus locis ſupra indicatis. Niſi illud etiam placeat, pleroſque illos è Panormitanis Parutæ nummis cum Palma & Equo ſeu integro ſeu dimidio obvios, à Carthaginenſibus, quod arguunt ſymbola & frequentes in iis Punicæ litteræ, ſignatos, & Africanis proinde potius quam Siculis adſcribendos. In qua ſententia fuiſſe jam olim video, virum hujus antiquitatis intelligentiſſimum Antonium Auguſtinum, qui nummos id genus ad Carthaginem refert. Certe vel ſignatum Equi caput ſatis arguit, aut Carthagine percuſſos, aut in Carthaginenſium Coloniis (qualem Panormum ſcimus) cum ſolitis Metropoleos inſignibus. Quod minus novum Panormi contigiſſe, quæ Regia erat Carthaginenſium in Sicilia, hoc eſt juxta Polybium, *βαρυτάτη πόλις τῆς τῶν Καρχηδονίων ἐπαρχίας*. Eædem itaque Palmæ in nummis Panormi & Carthaginis; quamquam, ut vidimus, nec iis deſtituebatur Sicilia, ut non & proprias Palmas in iiſdem monumentis cælaſſe nonnunquam credi poſſit. Certe peculiaris adhuc Palma occurrit in nummo Selinuntiorum: unde haud alio opus habemus interprete, cur *palmis onuſta* Silio, divino autem Vati *palmoſa Selinus* nuncupetur.

Lib. III. Hiſt. Plant. cap. 8.

Dialog. VI.

Lib. I.

Et Palma illa quidem cum frugifera, ut cernis, tum è

pumi-

pumilarum genere, cujus fructum Arabes peculiari voce نخل vocant. CRETAM vero Insulam, haud uno quoque Palmarum genere feracem, docet itidem Theophrastus. Hinc Palma juxta Aquilam signata in veteri & præclaro nummo Hierapytnæ urbis Creticæ, quem olim adnotaveram in Gaza Christinæ Augustæ, & cui geminum nuper forte apud Cl. Patinum inspectum, opportune hic inserendum duximus. *Cretica.*

Prior Nummi pars caput turritum ac muliebre, notum in nummis cum Cybeles tum urbium symbolum notat. Aversa autem, cum Jovis (cujus natalibus & sepulchro celebris Insula) alitem, tum Palmam cum Dactylis præfert, locum insuper signati nummi ΙΕΡΑΠΥΤΝΙΩΝ, & Prætoris aut Magistratus nomen, ΙΜΕΡΑΙΟΣ. Hinc adserenda urbis hujus scriptura apud Strabonem, ubi pro corrupta lectione ἱερέα πύδνης, magnus Casaubonus restituendum putabat Ἱεραπύδνης, probante id nequidquam nobili ac eruditissimo sene in Exercitationibus ad Græcos Authores nuper editis. Emendanda eadem apud Dionem, qui in rebus Cretensium ejusdem loci, sub nomine Ἱεραπύδνης meminit. sed hoc leve. Urbis vero illius situm, ac rationem nominis docet nos Strabo; ad Pytnam nempe Idæ collem sitam, à quo sit denominata, ἀφ᾽ ου Ἱεράπυτνα ἡ πόλις. Etiamsi vero Idam hunc πολύδενδρον καὶ μεγαλόδενδρον Eustathio alicubi vocari nescirem, haud mirum utique vel novum occurrisset, Arborem in ejus- *Lib. x.* *Lib. xxxvi.* *Lib. x.* *Ad Dionys. Perieget.*

modi nummo signatam videre. Collis autem hujus Pytnæ, & cognominis urbis nomen à Phœnicibus profectum, ex ipsa vocis formatione mihi continuo liquere videtur. Certe in plerisque Creticis, Phœnicium quid latere, idque se docturum alias, contestatur doctissimus Bochartus, eruditissimo opere de Coloniis Phœnicum; & ipsius Insulæ nomine Cretæ, ac urbis in eadem Itani exemplis interim firmat. sic πύτνην haud dubito præferre itidem vestigia vocis cum iisdem litteris radicalibus פטן vel פוטנין, qua in oriente *dives pecorum* denotatur. Creta enim inter alia decora, pascuis & gregibus ferax, unde Dionysio εὔβοτος vocatur:

Πολλή τε λιπαρή τε καὶ εὔβοτος, ἧς ὕπερ Ἴδη.

Magnaque pinguisque, & bona pascua habens, quam super Ida.

Hinc in Ida Collis ille Pytna, pascuis id genus abundans, & ad quem posita urbs Hierapytna, à loci aut templi alicujus religione *sacra* insuper appellationem apud Cretenses nacta; sicuti pleraque Palæstinæ, Syriæ, ac Phœnices loca illud ΙΕΡΑΣ attributum frequenter sibi vindicare observo in antiquis & selectis nummis *Æliæ Capitolinæ*, *Gaderæ*, *Cæsareæ*, *Tyri*, *Sidonis*, *Gabalæ*, *Bybli*, *Apameæ*, *Damasci*, *Seleuciæ*, *Samosatæ*, (ut Ammiano vocatur) qua de re alibi: Illud vero ferme præteriissem, eundem hunc nummum Hierapytnæ signatum, reperiri inter nummos Siculos Parutæ, ut casu dum hæc scriberem observabam; quem nempe non ferendo errore, ad Himæram Siciliæ urbem refert, deceptus proprio Viri seu Prætoris, non loci nomine ΙΜΕΡΑΙΟΣ, quod recepto more, gentili ΙΕΡΑΠΥΤΝΙΩΝ additum, pro quo rursus male ΙΕΡΑΠΙΤΥΣ expressit. Sed Parutam, qui nummum ipsum non viderat, in errorem induxit Erizzo, è cujus descriptione fatetur

Tab. xxv. n. 9.

fatetur se nummum illum ita cælandum curasse. Iste enim agens de Dea Syria, obvia in Philippi numismate à Syris Hierapolitanis percusso, nummum hunc, de quo agimus, à se visum describit, in quo Pinus scilicet occurrat cum adjacente Avi, epigraphe autem ΙΕΡΑ ΠΙΤΥΣ; unde *sacram Pinum* efficiebat, aliisque litteris additis ΙΜΕΡΑΙΟΣ. Sed solenne Erizzo, nobili alias antiquario, graviter in citandis aut explicandis Græcis, quos adfert nummis hallucinari, & quem proinde caute in his legendum, nec ei temere fidem obstringendam novi. Magna quidem de his antiquitatis studiis benemerendi voluntate, sed exigua aut nulla etiam Græcæ litteraturæ peritia instructum, virum multarum alias imaginum, ad nummorum id genus explicationem sese comparasse mihi satis liquet: quod hactenus fatale plerisque fuit, si unum vel alterum excipias, qui in describendis vel interpretandis Græcorum nummis laborarunt. Quid statuas enim, cum aut Carrarum notæ Mesopotamiæ urbis primariæ, & Romanorum Coloniæ nummum, proinde consueto more, ΜΗΤΡ. ΚΟΛ. ΚΑΡΡΗΝΩΝ, seu *Metropoleos Coloniæ Carrenorum* inscriptum de Colcharenis, Græciæ scilicet gente, (qualis nulla legitur eo nomine) interpretatur? aut vero quum Magnesiorum Ioniæ nummum, sub Gordiano percussum, & cum addito Prætoris Aurelii Theodoti nomine, legit & explicat, *Anno primo Theodoti Regis Magnetum*; quasi scilicet aut privatim alias, aut vero illo ævo, Magnesiorum civitas, quæ pridem Asiæ Proconsulibus parebat, Reges suos habuerit? Mitto sexcenta id genus, quibus adnumeranda jam venit prava illa lectio & interpretatio hujus nummi Hierapytniorum Cretensium, alio perperam vel ab eodem Erizzo, vel à Paruta detorta. Opportune enim

Discor. sopr. le Medagl. p. 700. quart. Edit.

Pag. 66. ibid.

mihi non unus solum, sed geminus nummus inspectus, ut supra innui, cum iisdem omnino litteris ac symbolis, quibus nihil clarius exprimi potuit, aut minus tot errorum causam præbere. Immo alios etiam ejusdem generis adservat Gaza cum Palatina, tum Medicea, & in eo superioribus rariores, quod aliud proprium viri aut Magistratus nomen signatum habeant; nempe unus Palatinus & Mediceus ΞΑΜΑΓΟΡΑΣ, alter itidem Mediceus ΜΕΝΕΣΘΕΥΣ; & in quos proinde si incidisset Paruta, eosdem ad Himæram urbem procul dubio haud retulisset. Cæterum eadem in iis symbola; hinc nempe capitis turriti, illinc Palmæ & Aquilæ, cum inscript. ΙΕΡΑΠΥ. ac in uno etiam integra, ΙΕΡΑΠΥΤΝΙΩΝ. Quod vero hic etiam minime reticendum, occurrit inter Marmora Arundelliana, quæ cum Notis in Apologiam Apuleii vulgavit Cl. Pricæus, antiquum fœdus horum Hierapytniorum cum Præsiis, Cretensibus itidem, & quorum nummum possidet Christina Augusta, cum Cerere ac Bove, & inscript. ΠΡΑΙΣΙΩΝ. Observavi etiam fragmentum fœderis Hierapytniorum in magno Inscriptionum opere, ubi ΙΕΡΑΠΥΤΝΙΟΙ itidem inscribuntur; ne liceat de vera Nummorum hujus oppidi epigraphe dubitare. Neque vero Palma in iis expressa, ex illo bifidarum aut trifidarum genere, quas in Creta frequenter nasci observat Theophrastus. Ad postremas hasce trifidas referre quis posset Plantam peculiarem, expressam in nummo Camaræ apud Goltzium.

Thes. Grut. p V.

Palma Trifida Cretica.

Tab. Insul. 17.

Ca-

Camara, ut ex Ptolemæo & Stephano ſcimus, urbs Cretæ. Ejuſdem meminiſſe videtur Agatharchides apud Photium, ſi Schottum illius interpretem audimus; ὅτι κέχρηται ὁ Συγγραφεὺς ἀττικιστὴς καίτοι ὢν τῇ τῆς καμάρας λέξει· Quæ ita vertit Schottus, *hinc digreſſione facta auctor monet, ſe quamvis Attice loquatur; Camaræ tamen (urbis in Creta) dialecto familiariter uti.* Sed quum duplicem ſenſum admittat ille locus, certe longe potior ille mihi videtur, qui nihil aliud innuit, niſi Agatharchidem, etiamſi Atticorum more ſcribat, uſum voce καμάρας, notæ alias ſignificationis, ſed quæ minus Attica videbatur. Neque enim Camaræ natus aut cæteroquin Cretenſis Agatharchides, ſed Cnidius, ut Diodoro, Joſepho, Luciano, aliiſque vocatur; neque etiam Cretenſi uſus dialecto, (quæ præter voces ἰδιογλώσσους, quales plures apud Heſychium legas, Dorica ut plurimum fuit, ſicut eruditis notum) ut ſatis arguit luculentum hujus Auctoris, quod apud Photium exſtat, fragmentum, communi ferme dialecto conſcriptum. Neque etiam illa Camaræ hujus inter Cretenſes urbes nobilitas aut fama, (cujus obſcura valde apud veteres, qui ſuperſunt, mentio,) ut peculiaris dialecti anſam Agatharchidi præbere potuerit. Sed hæc obiter. Similem vero hujus oppidi Nummum habet Gaza Medicea; niſi quod loco crurium, quæ expreſſit Goltzius, aliud quid, aut duas nempe figuras, aut Piſces

Cod. CCI. cap. 30.

videbatur ſignare ejuſdem Cimeliarcha. Hæſiſſe autem me fateor aliquamdiu, cui frutici aut plantæ, eam quæ in nummo cum Goltziano, tum Mediceo occurrit, continuo adſcriberem. Cretam quidem ἰδιόφυτον novi, & feracem plantis ſui generis, aut ſelectis; adeo ut in ea Inſula multi Botanici alerentur à Romanis Imperatoribus, & quotannis Romam mitterentur Α'γγεῖα ſeu Vaſa plena Creticis Plantis, quæ τὰ πλεκτὰ nuncupabant, nempe διὰ τὸ λύγων (non λυγῶν, quod aliud ſonat) εἶναι πλέγματα, *quod è viminibus eſſent contexta.*

Lib. 1. de Antid. edit. Græc. Baſ. p. 424. 425. Utrumque me docuit Galenus, ac præterea Plantas eaſdem è Creta vulgo adferri chartulis involutas, quibus ſingularum nomina adſcribebantur; quaſdam vero ſolam habere inſcriptionem nominis, aliquas cum acceſſione ſoli aut campi, in quo proveniebant. Poſtremum quidem beneficium præſtat nobis hic Nummus, de priori aliunde ratio ineunda. Quod ſi in voce Camaræ, natali ſolo, ut videtur hujus Plantæ, quærendum eſſet illius veſtigium, *Cammarum* aconiti ſpeciem

Lib. XXIII. cap. 3. & à figura Cammari marini ita dictam docet Plinius, & quæ proinde huc non quadrat: ut mittam non *Cammarum*, ſed Κάμμορον Græcis appellatam, quod jam obſervarunt viri docti. Neque huc etiam ſpectat alia Planta Κόμαρις, vel Κόμαρος, quæ occurrit in Lexicis recentiorum Græcorum, quam eandem cum Halimo contendit vir ſummus ad Solinum. Sed neque majorem communionem cum planta expreſſa in nummo hujus urbis Creticæ habere mihi videbantur aliæ Plantæ ejuſdem Inſulæ, quas præ cæteris ſuo loco commen-

Theophraſtus, Dioſcorides, Galenus, Plinius. dant nonnunquam antiqui ſcriptores Hiſtoriæ Plantarum, puta *Dictamnum*, *Nymphæa*, *Chamædruas*, *Radix Idæa* (de cujus ſolo lis adhuc ambigua, an Creticum vel Phrygium), *Amylum*, *Siſer*, *Heraclium*, *Aniſus*, *Poterion*,

Cu-

Cupressus, *Populus nigra*, *Trifolium*, *Seseli*, *Stœchas*, *Fucus*, aut denique herba illa Ἄλιμος, quæ Solino inter Creticas sola recenseri meruit, quod admorsa nempe diurnam famem prohiberet. Unde ratione subducta, nihil occurrit opportunius, quam Palmis trifidis adscribere superiorem plantam seu arborem, quæ peculiares erant huic Insulæ. Palmam certe continuo videtur arguere truncus cum densis gradatisque corticibus, quibus Palmæ vulgo se faciles ad scandendum præbent: quod etiam de iis jam olim monuit Plinius, & quas radices in caudice Palmæ prominentes, per quas conscendi potest, Arabes peculiari voce وزن indigitant. Modum autem, quem adhibent vel Arabes vel Ægyptii in scandendis Palmis, docuit jam nos olim Lucianus; cujus locum ea de re novissime illustravit insigni Vir eruditione ac virtute, mihique unice venerandus senex, Palmerius à Grentemesnil. Nec alienum quod de bifidis his aut trifidis Palmis observat Theophrastus, staturam caudicis à parte qua finditur vel quinum cubitum, paresque inter se prope partes ipsas adsurgere. Neque prætereundum hoc loco, tradi eidem Palmas diversi admodum generis, fructu nempe, figura, magnitudine, foliis haud parum diversas; ne aliquod discrimen hujus Palmæ cum superioribus, aut vulgaribus alias Palmis, multum hic negotii facessat. Plinius quidem undequinquaginta Palmarum genera statuit; ac Arabes, apud quos frequens hæc arbor, longe plura. Si quis tamen Carduorum aliquod genus, aut Plantam aliam in illo nummo expressam malit, ubi veris id vicerit, haud difficulter adsensum impetrabit. Neque vero solum trifidas, sed in quinos etiam truncos divisas Palmas in hac Insula agnoscit Theophrastus, sed cujus locus levi emendatione indiget, ἐν δὲ τῇ Λάπη (aut

Lib. de Dea Syria.

Lib. II. hist. Plant. c. 8.

Λαπ-

Λαππαίων) τινὰ καὶ πενταχέφαλον. Ita enim legendum nomen illius Urbis Creticæ, quæ Λάππα vocabatur, & cujus Gentile Λαππαῖος, liquet iterum ex antiquo loci ejus nummo inscripto, ΑΣΥΛ. ΛΑΠΠΑΙ. seu Ἄσυλος Λαππαίων; unde insuper sacram eandem seu inviolati soli, ut Livius alicubi explicat hanc vocem Ἄσυλος, exstitisse constat. Eadem urbs & Λάμπη dicta, auctore Stephano, sicut & Λαμπαίους illius incolas vocant cum [a] Polybius, tum [b] Dio Cassius, quorum iste eosdem una cum Cydoniis libertate aliisque beneficiis ab Augusto adfectos narrat. Alibi vero eadem urbs juxta indubiam Nummorum scripturam, recte Dioni Λάππα etiam vocatur. Occurrit quoque idem Lappæorum nummus apud Goltzium, sed in quo Asyli nomen tantum per ΣΥΛ. expressum, è superiori quem inspexi in Cimeliarchio Reginæ Christinæ, suppleri debet. His etiam adscribendus nummus insignis Domitiani, observatus mihi inter alios incomparabilis Regiæ Gallorum Gazæ, cum eadem inscript. ΛΑΠΠΑΙΩΝ. Creticis vero Palmis, CYPRIAS jam subnectere liceat, quarum haud unum genus exstitisse observat Theophrastus, & ejus simia Plinius, qui inter alia folium ibi latius, fructumque reliquis rotundiorem tribuunt. Alias frugiferæ etiam vulgares Cypriæ, sed quarum fructus seu Dactyli, instar Ægyptiorum recentes consumerentur. Ejusmodi Palmam βαλανηφόρον, & cum latis, ut videtur, foliis, signat adhuc hodie Cypriæ urbis Lapethi nummus.

In Gaza Christinæ Augustæ.
Lib. XLV.
[a] Lib. IV.
[b] Lib. LI.
Lib. XXXVI.
Tab. IV. Insul. Græciæ.
Cypria.

Gen-

Gentile nempe loci nomen juxta Stephanum, cum Λαπήθιος tum Λαπηθεὺς, quod postremum hic in nummo exprimitur. Navium cæteroquin stationem & navalia habuisse hunc locum observat idem Stephanus; unde etiam nominis originem ex Oriente haud incommode deducit doctissimus Bochartus. Egregie vero id firmat Scylax, aut qui sub ejus nomine circumfertur, cui Phœnicum urbs eadem Lapethus vocatur Λάπηθος Φοινίκων, ut recte ibi pro Λήπηθις emendat vir magnus Is. Vossius; & unde simul liquere videtur, cur Palma in superiori nummo hujus Urbis depicta. Hanc urbem certe inter primarias Cypri exstitisse, ex Hieronymo præterea colligas, ubi de adventu Hilarionis in eam Insulam verba facit: præmissa enim Paphi mentione, addit, *hoc Salamina, hoc Curium, hoc* LAPETHUS *& urbes reliquæ conclamabant.* Ita enim legendum ibi postremæ illius urbis nomen, pro quo *Lapithe* & *Lapetha* occurrit in Frobeniana editione & libris scriptis, quod jam vidit in Scholiis ad hunc locum Erasmus. Sic in Excerptis Polybii Peireskianis, corrigendum idem Urbis nomen ἐν Λαπήθῳ, pro quo ἐν Λαπίθῳ effecerunt viri docti ex corrupta codicis lectione ἐν Αλπίθῳ, ac moti procul dubio auctoritate Ptolomæi, apud quem itidem corrupte Λάπιθος vocatur. Cyprias Palmas excipient vicinæ, nec iisdem, ut modo audivimus, dissimiles ÆGYPTIÆ.

Tom. I. Epist. in vit. Hilar.

pag. 197.

Ægyptiæ.

aut ALEXANDRINÆ, cujus generis unam habes in sequenti nummo.

Percussus ille ab Alexandrinis Ægyptiis, sicut arguit nummi inscriptio. Feracem certe Palmis fuisse illum tractum, aliunde satis liquet; sed cujus fructum partim viliorem, partim esui minus aptum describit Strabo, cujus locum, quia secus nonnullis acceptus, adscri-
Lib. XVII. bemus; καθ' ὅλην δὲ τὴν Αἴγυπτον ὁ φοίνιξ ἀγεννής ἐστι, καὶ ἐκφέρων καρπὸν οὐκ εὔβρωτον ἐν τοῖς περὶ τὸ Δέλτα τόποις, καὶ περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὁ ἐν τῇ Θηβαΐδι φοίνιξ ἄριστος τῶν ἄλλων φύεται· hoc est, *Cum in tota Ægypto Palma sit è vilium genere, vel fructum ferat esui non aptum in locis apud Delta & Alexandriam, tamen in Thebaïde Palma omnium optima nascitur.* Ex hoc loco collegisse videtur vir magnus ad Solinum, id quod non semel innuit, Palmas nempe in tota Ægypto steriles fuisse seu infrugiferas præter Thebaïcas, aut vero Alexandrinas, sed quarum posteriorum fructus non erat edulis. Neque aliter Strabonis Interpres priora illa verba verterat; *Cum in tota Ægypto Palma sterilis sit:* quum tamen id non dicat Geographus, sed vilioris aut minus præstantis Palmæ genus totam Ægyptum habuisse, excepta Thebaïde, in qua longe optimum proveniebat. Aliud nem-
Lib. XIII. c. 4. pe ἀγεννὲς seu vile & plebeium, ut vocat Palmulas id genus

nus Plinius; aliud *ἄκαρπον*, seu sterile & infrugiferum: prioris generis Ægyptiæ Palmæ, præter Thebaïcas, posterioris Græcæ, aut alias vulgo Europææ. Certe non steriles quidem Palmas Ægyptias tradit fide dignus inprimis auctor Theophrastus, sed earum fructus Lib. 11. juxta alias Africanas, Syriacas, Phœnicias, virides ad- Hist. Plant. huc ac recentes vulgo suaves & gustu quidem gratos, cap. 8. minime autem durare, ut recondi possint, sed protinus putrescere, ac proinde recentes consumi, exceptis qui in paucis aliquot locis arenosis proveniebant. Quod ipsum repetit adhuc alio loco, ubi docet recondi tantum posse è Syriacis Palmulis eas, quæ in convalli nascebantur, *quæ vero* IN ÆGYPTO *& Cypro & alibi gignuntur, has recentes omnes consumi*; τῶν δ' ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ καὶ Κύπρῳ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις χλωροὺς ἀναλίσκεσθαι. Inde itaque Straboni *ἀγεννεῖς* seu viles, vel ut Plinius Lib. XIII. loquitur de vulgaribus Dactylis, *plebeiæ* Ægyptiorum cap. 4. Palmæ, quod vulgo recondi & servari earum fructus non possent, & servati putrescerent, ac proinde recentes tantum ac virides comederentur, non vero quod plane steriles essent, aut *ἄκαρποι*. Sic idem Plinius: *Fructus Palmarum soli servati, qui in Judæa ac Cyrenaica* Lib. XIII. *Africa, non qui in* ÆGYPTO, *Cypro, Syria, & Seleucia* cap. 4. *Assyriæ*. Excipienda tamen illi erant, præter Judæam ac Cyrenas, vel Convallis Syriæ palmaria, vel pauca illa loca arenosa Ægypti & Phœnices, in quibus Palmarum fructus non edules solum, dum adhuc recentes, sed servari etiam ac recondi soliti. Certe de Thebaïcis Palmulis, id alio loco innuit; *Thebaïdis fructus exemplo in Cados conditur, cum sui ardoris anima.* Ergo diversi ab his fructus Palmarum Ægyptiarum, qui recentes omnes consumebantur, neque proinde tamen, sicut perspicue jam intelligis, steriles istæ ac infrugiferæ.

Hinc etiam vel alii è neotericis, qui Ægyptum lustrarunt, vel Prosper Alpinus, cujus exstat opus de Plantis exoticis, & qui in Ægypto diu medicinam professus est, referunt maturas Palmulas in Ægypto autumnali tempore. Ut jam illud præteream, quod quum variæ sint Dactylorum species, quæ septuaginta ab Arabibus commemorantur, hinc multæ etiam occurrant ex iis ἀγενεῖς, seu viliores, quas pro divite sua copia, peculiaribus etiam vocibus indigitant iidem Arabes, puta راعل & دقل; unde tamen nemo dixerit sterilia aut infrugifera id genus Palmeta. Nec illud urgebo denique, quod Theophrastus agens alicubi de arboribus, quæ in certis regionibus frugiferæ, in aliis steriles occurrunt, illustret id exemplis & Perseæ extra Ægyptum, & Populi nigræ extra Cretam, Palmæ autem in Græcia sterilium; ubi opportunus utique locus fuisset id ipsum de Palma Ægyptia observandi. PHOENICEM vero Palmis etiam abundasse, vel sola nominis ratio videtur indicare, quod inde petitum multis existimatur; Tyrum certe Phœnices Metropolim, Patriam suam agnoscit Palma in Meleagri Epigrammate, quod extat inter alia inedita antiquissimi Codicis Palatini, qui Vaticanæ Bibliothecæ cum reliquis accessit,

Lib. 11. Hist. Plant. cap. 3.

Phœnicia.

Φοίνιξ μὲν νίκαν ἐνέπει, πάτραν τε μεγαυχεῖ
Ματέρα Φοινίκων τὰν πολύπαιδα Τύρον.

Palma quidem victoriam indicat, Patriam vero jactat
Matrem Phœnicum liberis fecundam Tyrum.

Ut non mirum sit proinde eandem Urbem dictam Achilli Tatio φυτώνυμον, quod Phœnicia urbs foret. Hinc frequens adhuc hodie Palma in Nummis Tyri, Aradi, aliorumque Phœnices locorum, sed quæ nihil singulare habet aut à cæteris diversum. Idem de SYRIA-

Lib. 11.

Syriaca.

ʟɪᴀᴄɪs Palmis licet ſtatuere, cujus generis oſtendunt præclari aliquot Damaſcenorum Nummi, olim inter plures id genus ſelectiores, ab incomparabili Peireskio collecti, & nuper mihi obſervati Pariſiis apud illuſtrem Harlæum. Ex iis autem illud continuo colligas, haud fruſtra à Palmarum frequentia & nobilitate laudatam olim hanc Syriæ, ut in ejus Nummis vocatur, Metropolim, & quam proinde *ramis germinare* dixit Statius; neque male etiam inde poſſe illuſtrari, quæ de Nicolais Palmulis, à Nicolao nempe Damaſceno ad Auguſtum miſſis, [a] Plutarchus ac [b] Athenæus tradidere, quorum patriam nempe cum Hierichuntem, tum Damaſcum agnoſcit vetus Geographus, qui ſub Conſtantio vixit. Neque vero debuit Triſtanus, ad Pruna Damaſcena eaſdem Palmulas, quas ab hoc Nicolao ſibi familiari, *Nicolaos* denominavit Auguſtus, promiſcue detorquere; quum eas diſerte *Φοίνικας*, & *Φοινικοβαλάνους* vocent illi auctores, quibus nihil cum prunis illis Damaſcenis commune, quæ *κοκκύμηλα τὰ ἐν Δαμάσκῳ* aut *δαμασκηνά* vulgo vocant veteres, Dioſcorides, Galenus, Athenæus, aliique, qui eorum meminere, ac præſtantiam præ reliquis laudant. Eadem etiam *βράβυλα* nuncupata, colligi videtur ex eodem Athenæo, ac præterea ex Suida, aut ex Theocriti Scholiaſte, qua de re eſto penes eruditos Botanicos judicium. Hujus vero generis Dᴀᴍᴀsᴄᴇɴᴀ Pʀᴜɴᴀ, haud dubio ſignari in quodam nummo Damaſcenorum, quem duobus locis vulgavit idem Triſtanus, opportune hic quoque inſerendum. Quæ aliunde ad Nummi explicationem faciunt, nec ſunt hujus loci, petat Lector ex ipſo Triſtani opere, nec ſuſcepti laboris pœnitebit; altem Pruna & Dactylos Damaſcenos, cum illo confundere & promiſcue ſumere caveat.

Vid. Athenæum lib.

[a] Lib. VIII. Sympoſ. quæſt. IV.

[b] Lib. XIV.

Tom. I. Comment. pag. 231.

At dum non tam in Prunis, quam in Dactylis Syriacis ac Phœniciis commemorandis versamur, sciendum postremos peculiari voce Phœnicibus dictos Σοῦκας & Σουκοβαλάνους. Hesychius, Σοῦκλαι φοινικοβάλανοι· Σουκοβάλανος τὸ αὐτὸ φοίνικες. Salmasius ὁ πάνυ, ut ex nova Hesychii editione mihi constat, emendabat postremum Σουκλοβάλανος; scilicet, ob eam quæ præcedebat vocem, Σοῦκλαι. At quum æque hæc corrupta esse potuerit, crederem illam potius ex sequenti emendandam, neque in voce Σουκοβάλανος quidquam movendum, ob rationes quæ mox indicabuntur. Minus autem moror diligentem Medicum, qui postremus Theophrastum illustravit, & qui iis, quæ monenda erant in hoc Hesychii loco, prætermissis, quæ sana erant male refingit; dum non Phœnicibus, sed recentioribus Græcis ita dictum Palmæ fructum interpretatur, & postrema Σουκοβάλανος τὸ αὐτὸ φοίνικες, legendum putat Σουκοβάλανος τὸ αὐτὸ φοῖνιξ, vel, τὸ αὐτὸ καὶ φοινικὶς; quæ explicat de purpura, seu purpureo colore. Absurde & ab hoc loco aliena. Quum autem perspicuum sit ibi Hesychium, consueto more vocem peregrinam & Phœnicibus ac vicinis usitatam adtulisse, qua Palmarum fructum sibi familiarem, vulgo Græcis βάλανον aut φοινικοβάλανον nuncupatum, indigitabant, certe inde etiam illius explicationem petendam liquet. In-

Indictam vero reliquit eandem doctissimus Bochartus, in commemoratione earum vocum, quas tanquam Phœnicias apud Hesychium occurrentes, cum aliis id genus sibi explicandas suscepit. Ego vero Σοῦκας & voce hybride Σουκοβαλάνους dictas existimarem Phœnicibus Palmulas, quæ in Convalle Syriæ Palmaria, aliisque Judææ Convallibus nascebantur. שחח enim & שוח Judæis, Phœnicibus, Assyriis *deprimere*, unde שוחא *fossa*, seu locus cavus valde ac depressus; βάλανος autem, ut vulgo notum, Palmæ fructus, posterioribus Græcis δάκτυλος dictus. Audiamus vero Theophrastum de locis Palmarum irriguis agentem, εἶναι δὲ πολὺ τοιοῦτον ἐν τῷ ΑΥΛΩΝΙ, ἐν ᾧ καὶ τὰ ΦΟΙΝΙΚΟΦΥΤΑ τυγχάνει. τὸν ΑΥΛΩΝΑ δὲ τοῦτον λέγειν τοὺς Σύρους, ὅτι διὰ τῆς Ἀραβίας μέχρι τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ πολλοὺς φάσκειν ἐληλυθέναι. τούτου δὲ ἐν τῷ ΚΟΙΛΩΤΑΤΩ πεφυκέναι τοὺς ΦΟΙΝΙΚΑΣ· *Tale autem in* CONVALLE *qua* PALMARIA *sunt exuberare*; CONVALLEM *illam per Arabiam usque ad Rubrum tendere mare*, *Syros adfirmare*, *ac plerosque qui inde venissent*, *referunt*. *Ejus itaque* CONVALLIS PARTE CAVISSIMA PALMAS *exoriri narrant*. Et notandum adhuc inprimis, quod innuit rursus alio loco, θησαυρίζεσθαι δὲ ΜΟΝΟΥΣ δύνασθαί φασιν τῶν ἐν Συρίᾳ τοὺς ἐν τῷ ΑΥΛΩΝΙ· *Recondi autem ex iis* (Palmæ nempe) *fructibus qui in Syria nascuntur*, *illos* TANTUM *posse*, *quos* PALMARIA CONVALLIS *parturit*, *volunt*. Αὐλὼν vero Gazæ interpreti Convallis, & si Hesychium consulas, τάφρος· hoc est שוח, vel *fossa*, seu locus cavus & oblongus. Sic Plinius docet præter decantatas Hierichuntis Palmas, commendatas insuper quarundam Judææ convallium. *Quamquam laudata & Archelaïde & Phasaëlide atque Liviade*, *gentis ejusdem* CONVALLIBUS. Hinc itaque cum Σοῦκαι, tum

Lib. II. Hist. Plant. cap. 8.

tum voce hybride (quales frequentes apud Orientales commerciis & communione Græcorum receptæ, ſicut טטראמולין *Tetramulin* de quadrigis Mularum, aliæque id genus) Σουκοβάλανοι dicti Phœnicibus ac Syris βάλανοι ſeu Palmarum fructus, qui in id genus Palmariis Convallibus, earumque, ut diſerte tradit Theophraſtus, CAVISSIMA & depreſſiori parte naſcebantur, & qui ſoli tranſportari inde & recondi ſolebant. Niſi vero potius Palmulas ita dictas ſtatuamus à voce סוח *ſoucha*, quæ cum *natare*, tum *rigare*, ſeu *lavare* apud Orientales notat. Irriguis enim locis & multa aqua Palmas gaudere, Theophraſtus ac Plinius docent. Quibus accedunt cum Strabo, qui nobile illud Hierichuntis palmetum totum irriguum tradit; tum Joſephus, qui inde etiam celebratiſſimas ejus Palmas, appoſite
Bell. Jud. lib. 1. c. 4. hic inprimis, *irriguas* vocat; τῶν τε ΦΟΙΝΙΚΩΝ ΕΠΑΡΔΟΜΕΝΩΝ γένη πολλὰ ταῖς γεύσεσι καὶ ταῖς προσηγορίαις διάφορα; PALMARUMQUE IRRIGUARUM *genera tam ſapore, quam nominibus varia*; docetque quæ in ripis Jordanis proveniunt, longe eſſe fertiliores, minus autem quæ ab eo ſunt remotæ. Immo inde etiam, quod hic rurſus palmarium, peculiare & vicinum Palmæ nomen apud Arabas, quibus سقي *ſaka* non *rigare* ſolum, ſed *Palmas aut vites colendas dare*, & vox سقي *ſakion*, cum *nubem* magnis guttis effuſam, tum *Palmam* ſignificant. Neque minus occurrunt aliæ adhuc Arabum voces, ab eadem radice profectæ, quæ & abundantem pluvia nubem, & locum Palmis feracem notant. Ut etiam inde liquere videatur, aliter ſentire eoſdem Arabas, quam auctores, è quorum relatione tradebat Theophraſtus, Palmas aquam ſcaturientem potius, quam pluviam quærere. Adferemus locum,

ut

ut leve simul in eo mendum eluamus; ἐπιζητεῖν (non ἐπιζητεῖ) ἢ μᾶλλον τὸ ναματιαῖον ὕδωρ ἢ τὸ ἐκ τοῦ Διός. Necessariam illam, utut levem & obviam emendationem totius loci contextus satis superque arguit, nec aliter legisse videtur illius interpres Gaza. Vides autem, ut opinor, satis perspicue, ex eodem fonte profectum illud Arabum سقي *sakion*, & Phœnicum apud Hesychium Σοῦκαι ac inde Σουκοβάλανοι de Palma & Palmæ fructu iisdem usurpatum. Unde etiam jam constat apud Hesychium, non postremam, sed priorem ex duabus illis vocibus emendandam, ubi Σοῦκλαι male pro Σοῦκαι legitur. Ex his vero rursus lucem aliquam ac emendationem fœneratur corruptus Plinii locus, agens de communibus Palmulis; *Ex reliquo genere plebeia videntur, Syri & Jubæ Tragemata appellant; Nam in aliqua parte Phœnices Ciliciaque, populari etiam nomine à nobis appellantur Balani.* Multa hic mirantur viri docti, aut à Plinii mente aliena, aut mihi nulla admiratione digna. Ego hoc unum de quo silent, cur nempe agens de Palmulis seu Dactylis Plinius, moneat quo nomine scilicet Cilicibus vocarentur: quum tamen de Palmis Cilicum, nec ipse in superioribus aut alibi, nec Theophrastus meminerint; qui alias accurate agunt de vario illarum natali solo, & multi sunt in commemorandis Palmis Europæis, Asiaticis, Africanis. Unde nullus dubito, expungendam hanc Ciliciæ vocem, & ita legendum ac distinguendum locum; *Syri & Jubæ Tragemata appellant. Nam in alia parte Phœnices Syriæque populari etiam nomine, à nobis appellantur Balani.* Hoc vult Plinius, Palmulas communes Syris quidem vocari Tragemata; à Romanis autem easdem Balanos appellari, nomine scilicet de hoc fructu populari etiam seu recepto in alia parte Phœnices ac Syriæ. Hæc ut vides ἀκό-

Lib. XIII. cap. 4.

λουθα, & cum doctiſſimo Grammatico conſona, qui has Palmulas obſervat Phœnicibus dictas Σουχοβαλάνους. Sed librarii, qui ſenſum loci non adſequebantur, & quibus moleſta proinde videbatur iſta de Syris aut Syria repetitio, continuo à vicina Cilicia auxilium petiere. Illud vero *in alia*, pro *in aliqua*, habent codices antiqui, ac inter alios Chiffletianus, quod notavit Dalechampius. Unde illud etiam recte admiſit ὁ πάνυ in Plinianis Exercitationibus, qui bis hunc locum tentat, cæteroqui irrito ſucceſſu; modo illud *Ciliciaque* retinendo; modo quod abſurdum ei videretur, vocari Plinio Balanos popularem Romanorum vocem, quæ tamen eſſet Græca, in vocem *Græciaque* mutando, & *Phœnices* ibi non de regione, ſed de Palmulis interpretando. Et hæc quidem omnia, ſi quid judico, valde ἀσόχως, & contra Plinii mentem. Communes nempe
Lib. I. cap. 129. Palmulæ exſiccatæ ſcilicet, Dioſcoridi ξηραὶ, dictæ Syromacedonibus Græca voce τραγήματα. Cujus appellationis fontem docet nos Xenophon agens de Baby-
Lib. II. de Exped. Cyri. loniis palmulis; *τὰς δέ τινες ξηραίνοντες, τραγήματα ἀπετίθεσαν*; *Nonnullas vero exſiccatas pro bellariis repoſuerant.* Earundem rurſus Palmarum fructus, iique vulgares, in alia parte Syriæ ac Phœnices appellati Βάλανοι: ſicut præſtantiores Palmulæ, voce ex Phœnicia & Græca coaleſcente, Σουχοβάλανοι, ſeu *irriguæ*, ob rationes indicatas. Idem autem nomen Balanorum, Palmulis vulgo ex illo terrarum tractu petitis tribuerunt etiam Romani; nomen ſcilicet cum fructu, ut ſæpe accidit, mutuando. Sic Plinius paullo ante agens de Palmulis alterius ſoli, nempe Orbis meridiani; *Eæ breves, candidæ, rotundæ, acinis quam* BALANIS *ſimiliores.* Balani itaque proprie communes Orientis Palmulæ ſeu *Dactyli*, ſicut poſteriori nomine Græcis tandem ac inde vulgo

Lati-

Latine loquentibus dicti. Quamquam non ita recentem hanc appellationem, ut volunt viri magni, possem ex Artemidoro colligere, qui Hadriani ac Pii temporibus vixit, & apud quem hæc reperio; αἱ τοῦ φοίνικος βάλανοι, αἱ σπουδαῖαι ΔΑΚΤΥΛΟΙ καλοῦνται; *Palmarum Balani, qui maturi* DACTYLI *vocantur.* sed, ut verum fatear, postrema ista existimarem omnino glossema alicujus magistelli, qui priores voces φοίνικος βάλανοι, ut passim Græcis olim dicti Palmarum fructus, ac una etiam voce φοινικοβάλανοι, per vocem de iisdem recentioribus demum Græcis familiarem explicandam sibi in ora libri credidit, unde ab imperitis librariis in textum postea recepta; ut sexcenta talia, quæ in optimos auctores utriusque linguæ, quod eruditis notum, irrepsere. Certe cum ante, tum apud auctores Artemidoro coævos, & etiam infra ejus ætatem, Athenæum, Galenum, & è Latinis Solinum aliosque, qui ex professo de Palmis agunt, & eorum fructibus, ignota adhuc illa Δακτύλων & *Dactylorum* de iisdem appellatio. Neque vero, ut ad priora redeam, mirari debuit vir doctus ad Theophrastum *Balanum*, quæ vox Græca est, *popularem* dici Syris ac Phœnicibus, haud magis certe quam *Tragemata*, vocem itidem Græcam, & Syris tamen pro Palmulis, auctore eodem Plinio, haud minus usurpatam. Nec enim ignorare debuit, his gentibus linguam Græcam juxta vernaculam antiquam, popularem evasisse post Macedonum in Syria imperium ac sedem; adeo etiam ut publica monumenta Græca lingua vulgo consignarent; quod vel tot nummi illorum locorum omnium clarissime docent. Sicut vero aut Palmariæ Convalles, aut illarum fructus irrigui Josepho dicti, ut vidimus, hoc est Σουκοβάλανοι celebres per ea loca; sic à Palmarum copia *locus Palmarum* qui-

Oneirocr. lib. IV. cap. 90.

dam dictus vicinus Babyloniæ, de quo occurrit mentio apud Talmudicos, מפום והרא צייתא דבבל *ab ostio fluminis usque ad locum Palmarum Babyloniæ*; & pars Arabiæ olim, (quod jam monuit doctissimus Bochartus) דקלא *Dikla* nuncupata. Ad quas præterea voces דקלא & דקל *Dikla* & *Dakkel*, quæ Palmam apud Syros & Assyrios indicant, sicut etiam apud Arabas دقل, crederem omnino recentiores Græcos adlusisse, qui petitas ex eo tractu Palmulas, seu Palmæ fructus, Δακτύλους nuncuparunt. Quod enim vulgo viri docti, & juxta eos vir magnus ad Solinum, à digiti longitudine aut figura ita demum dictas existimant, haud mihi continuo probatur. Nam quum non Caryotides solum, quod largiuntur, sed reliquæ etiam Palmulæ, quas ab ea digiti figura Dactylos appellatas volunt, non unius generis aut figuræ tradantur, & quidem Plinio diserte, differre figura rotunditatis aut proceritatis, certe parum opportune Palmulis commune Dactylorum nomen hæsisset, rotundis nempe perinde ac proceris. Immo quum adhuc hodie Ægyptiis Palma seu arbor Dactylos ferens *Dachel* nuncupetur, haud possum satis mirari rursus eundem τῷ πάνυ, illam ab hac voce δακτύλω deflexam statuere? An fugit hic virum, infinitæ alias, ut ingenue fatemur, doctrinæ, communis illa & antiqua דקל *Dakkel* seu *Dachel*, hoc est Palmæ in Syria ac vicinis locis appellatio, ut eam præter Arabas, apud Ægyptios adhuc hodie permanentem, ab hac voce δακτύλου, recentioribus demum Græcis pro Palmæ fructu (quod ipse alias contendit, & longe verissimum) usurpata, derivandam sibi putaverit? Quam proclivius certe & longe convenientius, ab antiqua voce & Palmæ natali solo propria, recentiorem Græcorum appellationem de illius fructu inde petito deducere?

Beracoth fol. 31. 1.

ducere? maxime cum obvia occurreret ratio duplex illud κ in κ & τ permutandi, juxta solitas ejusmodi litterarum adfectiones haud solis Doribus usitatas, qui τὸ κ τρέποντες εἰς τ dicuntur Moschopulo, aliisque priscis Grammaticis, & cujus rei varia exempla iidem suppeditabunt. Qua ratione etiam ex *Dakkel* factum Græcorum Δάκτυλος, & Gallorum *Datte*, de eodem Palmæ fructu. Sic vicissim τ Orientalium in κ Græcorum conversum, ut ex תכלא *Tacla*, factum Græcorum κάχλα vel κάχλη, quod viderunt jam viri docti. Neque vero felicius alibi, usitatum iisdem Ægyptiis *Tamar* pro sicco Palmæ fructu, deducit itidem ὁ πάνυ, à Græca voce τράγημα; quum tamen haud ignoraret, illud ipsum תמר *Tamar* commune esse Palmæ nomen apud Hebræos, & apud Arabas. Immo quum constet in specie Arabas, juxta modernos Ægyptios, denotare hac voce تمر non promiscue quosvis Dactylos, sed siccos tantum & servari idoneos. Hujus generis vero tulisse inprimis vel inclytam Palmis JUDÆAM haud ignoras. *Judaica.* Equidem inter regiones præstantissimis Palmis feraces, & quæ Romanis accesserant, primas illi genti vulgo deferunt, & quidem locis circa Hierichuntem, Strabo, Plinius, Galenus; nisi quod Plinius, ut supra vidimus, addit alias quasdam Judææ Convalles, ut Anhelaidis, Phasaelidis & Liviadis; quod ex parte firmat etiam Josephus, qui Phasaelidis palmeta Liviæ Augustæ testamento à Salome relicta commemorat; *Bell. Jud. lib. II. c. 8.* ut vel inde eorum præstantiam facile adsequamur. Hinc vero Palma vulgo Judææ symbolum in antiquis Romanorum nummis. At vero quod Strabo innuit, duplex erat illa Palma apud Judæos, sicut & in Ægyptia Thebaïde, Caryota scilicet & Communis; Διττὸς *Lib. XVII.* δ' ἐστὶν ὥσπερ ἐν τῇ Θηβαΐδι, καὶ ὁ ἐν Ἰουδαίᾳ, ὅ τε ἄλλος, καὶ ὁ

Communes. Καρυωτός. Communem illam Palmam cum Dactylis nempe seu vulgaribus Palmulis signant vulgo nummi Vespasiani ac Titi, cum JUDÆÆ CAPTÆ epigraphe.

Eadem Palmæ hujus figura, ut vides, cum frugiferis vulgaribus, quas vel aliorum locorum Nummi, vel traditæ ab Historiæ Plantarum scriptoribus icones repræsentant. At CARYOTAS illas Palmas omnium præstantissimas, & fructus ferentes cum magnitudine tum figura à communibus diversos, qui nobis ex iisdem Herbariis, quos vocant, ante oculos posuerit, fateor me nondum reperisse. Unde rem haud opinor ingratam me facturum censeo, si eandem obviam in præclaro nummo, & qui fere in omnium antiquariorum manibus versatur, ostendam. Nummus est sub Nerva percussus, in memoriam sublatæ vexationis, qua Judaici ritus jure aut injuria accusati graviter mulctabantur; cum illa proinde memorabili inscriptione, FISCI JUDAICI CALUMNIA SUBLATA.

Caryota.

Pal-

Palmam hic cernis Judææ ſymbolum, & quidem ferentem fructus, cum magnitudine tum figura ab aliis diverſos. Neque illi certe alii, quam Caryotides, Iſidoro *Nucales*, qui inter Judaicos eminebant; & ad quos reſpexit Poëta,

Hoc lenitur ſputo Jani Caryota Calendis.

Immo haud alii, qui eam decantato adeo Hierichuntis Palmeto celebritatem conciliarunt; unde illud Cleopatræ ab Antonio inſignis cujuſdam muneris loco datum, ab eadem cum aliis poſſeſſionibus magna mercede impetraſſe ſibi locari Herodem, refert Joſe- Bell. Jud.
phus. Eo autem magis huic memoriæ præ aliis com- lib. 1. c. 13.
mendari merebantur, quod non vulgares ſed rariores etiam eſſent apud ipſos Judæos; idque gentis illius verſutia, qua hanc Palmam Caryotam & Balſamum, quo pretium augeret, non permittebat naſci in pluribus locis. Docet id alicubi Strabo agens de Ægyptio- Lib. xvii.
rum rebus, nec abſimili verſutia ab iis adhibita in Byblo Ægyptia, quo reditus inde itidem augerentur. Præter hanc rationem, quam innata gentis avaritia ſuadebat, crederem etiam acceſſiſſe ſolitam ejuſdem φιλαυτίαν; ut quod apud ſe optimum & vix alibi naſcebatur, aliis gentibus inviderent, idque nonnunquam ſub idololatriæ Gentilium obtentu. Certe de Palmulis hanc apud Talmudicos prohibitionem legas,
אף דקל טב וחצב ונקליבם אסור למכור לעא' *Etiam Palmu-* Avod. Sa-
las bonas, & Hederam, & Nicolaos non licet vendere gen- ra. 1. in Miſchna.
tibus. חצב illud per *Hederam* reddimus, quæ ſolita eſt ejus vocis, juxta doctiſſimum Buxtorfium, apud Talmudicos ſignificatio; quamquam ad aliquam Palmæ ſeu Dactylorum ſpeciem videatur hoc loco referenda. Media enim ponitur inter Dactylos & Nicolaos, utrumque Palmæ fructum. Sed ut vulgo permiſcent omnia

omnia illi doctores, forte nativa illa *Hederæ* significatio hoc loco relinquenda, quæ ideo prohibita gentibus vendi, quod nempe in Bacchi mysteriis frequens esset. Talia enim quæ vulgo idololatriæ gentilium inservire putabantur, vetita iisdem venundari; qua de re pleni Talmûdicorum libri, & adlatum supra Nucis Pineæ exemplum satis docet. Alias triduo tantum ante festa Gentilium prohibitæ iis vendi res omnes ultra diem

Mos. Maimon. c. 9. §. 1. Cap. 7. §. 10.

duraturæ; ut docet nos Magistrorum Coryphæus, peculiari de Idololatria Commentario. Immo idem alicubi negat, fructus ad quæstum interdictos, licet idolorum cultui destinatos, quamdiu necdum eis oblati sint. At vero specialis hæc & indefinita circa Palmulas, easque præstantissimas, Talmudicorum prohibitio: ex qua utique illum fructum, tanquam suavitatis & raritatis præcipuæ, in sacris etiam Gentilium præcipuum quendam locum habuisse, haud obscure licet colligere; ni aperte id de eodem testaretur Plinius; *Nam quos ex his* (Palmæ fructibus) *honori Deorum dicamus Chydæos appellavit Judæa, gens contumelia numinum insignis.* Chydæos nempe per contemptum, quasi viles seu vulgares; quo nomine Palmulas id genus dictas, liquet præterea ex Dioscoride, ex quibus maturis vinum Palmeum fieri docet. Frustra ergo Plinium exagitat vir doctus ad Theophrastum; quasi præ ira & odio in Judæos ita fuerit abreptus, ut quid ageret aut scriberet, ignoraret: quod optimum enim in suo genere, honori Deûm tribui, non quod vile & abjectum. At id non ex sua, sed ex Judæorum Hellenistarum sententia dicebat Plinius, & in quos proinde tanquam in Numina, & omnem eorum cultum contumeliosos invehitur. Et quum pro *Chydæos* absurde idem vir doctus obtrudat apud Plinium vocem *ἰδίους*, an quæso vox ea Hebræa

bræa magis aut Chaldaïca priori illa Chydæorum, quam proinde à Judæis inditam præfracte pernegabat? Datas autem honori Numinum Palmulas, quod aperte tradit Plinius, & haud obscure innuebant sua illa prohibitione Talmudici; firmare præterea videtur nummus Damascenorum, à Cl. Tristano alicubi vulgatus, in quo occurrit mulier nuda lancem Dactylis plenam serpenti adponens, quæ vulgo Deæ salutis symbolum in antiquis nummis. Per *Nicolaos* vero, quorum mentio in illo Talmudicorum præcepto, Palæstinæ Caryotas, de quibus agimus, intelligendos, liquet abunde ex doctoribus Gemaricis, qui hanc vocem נקלס seu *Nicolaos*, alibi in Mischna Talmudis Babylonici occurrentem, per vocem קורייטי seu *Caryotam* explicant, quorum utraque Hebræis quidem esset peregrina, posterior tamen notior in terra Israëlis. Hanc doctorum de illis vocibus sententiam legas apud doctissimum Buxtorfium, in voce קורייטא. Inde vero jam indubie colligas, *Nicolaos* illos Palmæ fructus ad Augustum missos, & ita ab eo denominatos, non Dactylos communes, sed revera Caryotas fuisse, quibus nomen illud *Nicolaorum* adhæsit; male proinde ab Isidoro *Nicolaos* & *Nucales* seu Caryotas distingui; *Alii Thebaïci, qui & Nicolai, alii Nucales, quos Græci* καρυωτοὺς *vocant*. Immo inde liquet, non in Græciæ solum, sed in Orientis etiam linguas, & usum transiisse hanc *Nicolaorum* de his Palmulis appellationem; ex quibus agens de iis Plutarchus haud parum illustratur, τὰς μεγίστας καὶ καλλίστας τῶν φοινικοβαλάνων ΝΙΚΟΛΑΟΥΣ ὀνόμασε, καὶ μέχρι νῦν οὕτως ὀνομάζονται· *Maximas & pulcherrimas Palmulas* NICOLAOS *nominavit, sicque* ETIAMNUM DICUNTUR. Apud Arabas vero, quibus Palmæ & earum fructus tam varias sortiuntur appellationes, eundem usum ho-

Tom. I. Comment. pag. 230.

Sympos. lib. VIII. quæst. 4.

rum Nicolaorum obtinere videas vocem haud remotam نخل de Palma præstanti ac selecta (apposite plane ad ἀπαλίκλυς palmulas, quarum Xenophon meminit) à radice quippe نخل Hebræis נכל seu *nachal*, quæ *secrevit* & *elegit* apud eos notat. Ex quo fonte itaque, eam *Nicolaorum* de Palma apud Talmudicos appellationem profectam posset quis forte arguere, ni obstarent cum aperta illa Plutarchi & Athenæi de origine hujus vocis testimonia, tum ipsorum Talmudicorum doctorum confessio, eam vocem ut plane peregrinam, & ignotæ sibi significationis profitentium. Ut jam mittam opportunum hic *Caryota* exemplum, & adlegati supra *Strobili*, ac sexcentarum id genus vocum, quæ è Græcia & Latio in eorum usum & sermonem paulatim irrepsere. Neque vero superiora potest infringere citati apud Suidam scriptoris auctoritas, qui de Palmulis silens, Placentas à Nicolao Damasceno ad Augustum missas, *Nicolaos* ab eo dictas tradit. Sed facile scriptorem illum cum Plutarcho, Athenæo, Plinio, ac insuper cum Talmudicis doctoribus conciliabimus; qui nomen hoc *Nicolaorum*, non Placentis, sed Palmulis tribuunt; si dicamus Placentas illas ab hoc Nicolao ad Augustum missas, procul dubio ex his Caryotis confectas. Tales certe Placentæ è καρύοις, (unde Caryotarum nomen) olim usitatæ, & peculiarem etiam inde appellationem nactæ. Hesychius, Καρύων, πλακῦς ἔχων κάρυα. Immo ejusmodi è Dactylis aut Caryotis Placentas, fuisse jam olim inter præcipuos Orientalium cibos, liquet adhuc ex non una voce Arabica, qua edulium delicatum ex butyro & Dactylis confectum indigitant; qualis الوزة item مخيص. Tam Caryotæ itaque quam Placentæ ex iisdem constantes, & ab hoc Nicolao

Lib. II. de Exped. Cyri.

lao

lao ad Auguſtum miſſæ, *Nicolaorum* nomine ab eodem donatæ videntur. Ex his autem Caryotis fiebant potiſſimum vina illa Palmea, quibus Oriens olim utebatur. E vulgaribus etiam Dactylis confecta liquet alias ex Dioſcoride ac Plinio. Sed è Caryotis, ut peculiari ac longe præſtantiſſimo Palmularum genere, optimum etiam & nobiliſſimum vinum parabatur; unde & apud Talmudicos קורייטי pro vini ſpecie legitur. Succo nempe commendatæ olim inter alia Caryotæ; Plinius, *Ab his Caryotæ maxime celebrantur & cibo quidem ſed & ſucco uberrimæ. Ex quibus præcipua vina Orienti, iniqua capiti, unde pomo nomen.* Nugæ quæ de nominis tradit origine. Aliud *κάρυον*, unde *καρυωτὸς φοίνιξ*, ſeu *nucalis palma*, & inde vinum Caryoticum; aliud *κάρη* ſeu *κάρηνον*. Et quanquam ab hac voce, ſeu à capite prior illa profluxiſſet, non inde continuo dictum liqueret vel fructum, vel vinum ex eo confectum, quod nempe capiti noceret. Id quidem non Caryoticis ſolum, ſed palmeis in genere vinis commune, ut iniqua eſſent capiti, haud difficulter largiemur. Hoc enim & cibo è recentioribus Palmulis tribuit [a] Dioſcorides, & vino etiam palmeo Xenophon, & ex eodem [b] Athenæus, *καὶ ἦν περὶ πότον ἡδὺ μὲν καὶ κεφαλαλγές*; *Vinum quidem illud potu ſuave erat, ſed capiti noxium.* Immo id extra dubium ponit vox Arabica سكر (hoc eſt Hebræorum שכר ſeu *Sicera*) qua *vinum dactylorum* & *potus inebrians* ex æquo innuitur; at non proinde à capite deducta, ſed à verbo سكر *ebrius fuit* aut *inebriavit.* Sic vinum ea de cauſſa, ut videtur, quod caput & cerebrum turbaret, vocarunt Orientales Syri, Aſſyrii, Hebræi, חמר & חמרא, à voce nempe חמר, quæ non caput rurſus, ſed *turbare* & *incaleſcere* apud eos indicat. Et hæc ſcripſeram, quum miratus

Lib. XIII. cap. 4.

[a] Lib. I. cap. 129.

[b] Lib. XV.

ſum in eandem cum Plinio ſententiam deſcendiſſe non ſolum Hermolaum Barbarum in Corollariis ſuis ad Dioſcoridem, ſed etiam virum magnum, in nova acceſſione nobiliſſimi operis de Idololatria Gentilium, verum aliud agendo procul dubio, neque re ſatis accurate expenſa. Cæteroquin vinum hoc Palmeum inebriandi vim habuiſſe, ex Hieronymo præterea colligas, in Epiſtola ad Nepotianum; SICERA *Hebræo ſermone omnis potio nuncupata, quæ* INEBRIARE *poteſt, ſive illa quæ frumento conficitur, ſive pomorum ſucco, aut quum favi decoquuntur in dulcem & parvam potionem, aut* PALMARUM FRUCTUS *exprimuntur in liquorem.*

Tom. I. Epiſt. 2. pag. 16.

Hæc autem omnia rurſus valde illuſtrat ſequens apud Chryſoſtomum locus, quem ſatis opportune in meis ex aureo Auctore Excerptis reperio; ΣΙΚΕΡΑ δὲ ἐνταῦθα φησὶ τὸν ΦΟΙΝΙΚΩΝ τὸν ΟΠΟΝ, ὃν ἐπιτήδειον, συντρίβοντες τὸν καρπὸν καὶ καταθλῶντες εἰς ΟΙΝΟΥ μετασχηματίσιν φύσιν. ΚΑΡΩΤΙΚΟΝ δὲ ἐστί τὸ τοιοῦτο καὶ μέθης ἐργαστικόν. SICERAM *autem hic vocat* PALMARUM SUCCUM, *quem adſervant, preſſum & contritum fructum in* VINI *naturam transformantes. Eſt autem illud* CAPITI GRAVE, *& ad* EBRIETATEM *provocans.* Aliud nempe aurei Oratoris Καρωτικὸν, ſeu Xenophontis ea de re κεφαλαλγὲς, aliud Καρυωτίς. Inde vero crederem ad Palmam arborem, & Caryotam inprimis, è cujus fructu & ſucco, auctore Plinio, præcipuum id genus vinum in Oriente parabatur, reſpexiſſe Maimonidem ſequenti illa ſua lege; אילן שיה ונוים משמרין אתפרותיו ואומרים שהם מוכנים לעשותשר לבית כום פלני ועושין מהן שכר ושותים איתו׃ הרי זה האילן אסור בהנאה: *Arbor ſit cujus fructus cuſtodiebant gentiles, dictantes eos ſervari ad faciendam inde potionem pro hujus vel illius Idoli delubro, ſi de*

Tom. I. ad cap. V. Eſa. pag. 1058. edit. Savil.

De Idolol. cap. VIII. §. 7.

de potione ex iis confecta biberint die festo, usus illius arboris interdicitur. Ex illo autem Palmei vini usu in Oriente, profectæ communes illæ Arabum voces, quæ *custodire Palmetum aut Vineam, Palmarum & Vineæ custodem, Palmas aut Vites colendas dare* ex æquo significant. Neque vero Judæam solam ac Thebaïda, sed Babyloniam insuper ac ulteriorem Orientem, Caryotis illis feracem fuisse, ex Diodoro ac Strabone abunde licet colligere; quam prærogativam etiam inter Fortunatas Insulas, Canariæ tribuit alicubi Plinius. Apud Strabonem quidem legitur, Palmam Judæorum Caryotam, *οὐ πολὺ κρείττωνα τῆς Βαβυλωνίας, non multum meliorem quam Babylonia*; at crederem omnino ibi legendum, *οὐ πολὺ χείρωνα, non multum inferiorem*; quod longe & scribendi usui, & veritati convenientius. Babylonicæ enim Palmæ, juxta Theophrastum, & inter illas quidem Regiæ, omnium præstantissimæ cum magnitudine, tum virtute. Unde & selectos Palmarum fructus apud eosdem Babylonios, eosque magnitudine & pulchritudine mirabiles, non in promiscuo quidem usu familiæ, cui vulgares relinquebantur, sed Dominis tantum servatos docet alicubi Xenophon. Quin & Anich, scriptor è recutitorum gente, ac proinde hoc loco fide dignus, auctor est קשב vocari in Oriente Palmæ speciem in Perside provenientem, præstantiorem Palmis, quæ nascuntur in Palæstina. Et de Palmis hactenus tam Caryotis, quam Communibus, quæ in antiquis Nummis signantur.

Lib. VI. cap. 32.

Lib. XVII.

Lib. II. Hist. Plant. cap. 8.

Lib. II. de Exped. Cyri.

Alias quidem Plantas haud vulgares eadem adhuc latifundia possent nobis suppeditare. Neque enim Palmas suas solum Palæstina, sed cum Urnam, cui MANNA imposita, tum VIRGAM AARONIS exhibet adhuc in variis Nummis, qui aut Hebræis seu

Aſſyriis, aut frequenter Samariticis litteris ſignantur. Utriuſque generis hic habes.

Nihil aliud innuunt litteræ diverſo caractere utroque nummo expreſſæ, niſi *Siclus Iſraëlis*, & *Hieroſolyma ſancta.* Poſterior cum litteris Samariticis, idem omnino cum eo, quem repræſentat & deſcribit R. Azarias, & quem ſe Ferrariæ nactum tradit: ובביתותה מטבע הנז' ראיתי כתוב באותיות דלעילא שקל ישראל ובאמצעו צינצנת שר עליה אשר לדעתי דל שקל דוד ומצד אחר ירושלים הקדושה או ירושלימה קדושה ובאמצעו מטה בעל שלשה פרחים כפי אלו הוצורות משני עבעיו ולבי אומר לי כי חרב נחמני צל שכח וכתב שקל השקלים תחת שקל ישר אל. *In circuitu autem monetæ vidi ſcriptum litteris ſuperne quidem* SICLUS ISRAELIS, *in medio Urna cum litteris* שר *ſupra poſitis, quod meo judicio eſt* SICLUS DAVIDIS. *Ab altero latere Jeruſchalaim hakaduſcha, aut Jeruſchalaima Kaduſcha, ſeu* HIEROSOLYMA SANCTA. *In media Virga tribus floribus inſignita hac ab utroque latere forma. Dicit autem mihi cor meum R. Nachmanidem piæ memoriæ oblivione ſcripſiſſe* ſakel haſekelim *pro* ſekel Iſraël, *ſeu Siclus Iſraëlis.* Quæ alias ad Siclos id genus Hebræorum ſpectant, ita jam accurate excuſſerunt viri docti & litteraturæ Orientalis callentiſſimi, Waſerus, Willalpandus, Schikardus, Waltonus, Hottinguerus, aliique, ut non occurrat

Menor Enaiim pag. 171.

currat hic ulterior de iis dicendi locus. Hoc unum monere liceat, plures id genus nummos Samariticis litteris inſcriptos & cum aliis etiam ſymbolis, ſuppeditare Cimeliarchium Mediceum. Neque vero pretioſas ſuas merces hic nobis invidit Sabæa. THURIFERAM certe ARBOREM, quanto uſu olim ſacram & nobilitatam ſcimus, tanto, vel fatente Plinio, ignotam ejus faciem, neque ab ullo Latinorum, penetrata licet à Romanis Arabia, traditam. At cum Ramum illius arboris, tum CALAMUM præterea ODORATUM ex præclaro Trajani nummo opportune eruit feliciſſimæ indaginis antiquarius Triſtanus. Lib. XII. cap. 14.

Arabiam nempe à Trajano in formam Provinciæ redactam ſignat hic nummus, ut vel innuunt litteræ ·ARAB. ADQ. ſeu *Arabia Adquiſita*. Provinciam autem illam conſueto more repræſentat mulier cum Camelo, dextra Ramum, ſiniſtra Calamum tenens. Ramum autem illum eſſe arboris Thurem ferentis, cum proprium Arabiæ decus ſuadet, tum ſimilitudo cum Lauri foliis, qualem illi Arbori tribuit Theophraſtus, δαφνοειδὲς καὶ λειόφυλλον εἶναι, *Thuris folium laurinum leveque*. Plinius autem; *Cortice lauri eſſe conſtat; quidam & folium ſimile dixere*. Alii quidem, juxta eoſdem auctores, folio pyri ſed minore, aut lentiſco ſimilem hanc arborem tradunt; quæ nec multum abludunt à ſuperiori. Lib. IX. Hiſt. Plant. cap. 4. Lib. XII. cap. 14.

riori effigie. Virgas etiam Thuris suo tempore ad Romanos commeasse tradit Plinius, sed ramusculis vacuas, ut licet ex eodem facile colligere. Quo etiam referendus mihi videtur Ramus ille, quem Rex Arabum Aretas supplex manibus præfert in antiquo & insigni denario Gentis Æmiliæ.

De reliqua Nummi explicatione consuli potest Ursinus. Calamum autem, quem sinistra præfert mulier Arabiam repræsentans in superiori Trajani nummo, eundem esse cum CALAMO ODORATO, celebri itidem Arabum merce, erudite probavit Tristanus. Ita ut superior nummus utrumque illud repræsentet,
Jerem. VI. de quo olim Propheta; *Ut quid mihi* THUS *de Saba ad-*
20. *fertis, &* CALAMUM SUAVE OLENTEM *de terra longinqua?* Quid jam DICTAMNUM memorem, herbam Cretæ, quod nemo nescit, peculiarem, & quam præferunt non semel illius Insulæ Numismata, sicut præter alia, in singulari Paphiorum nummo Mediceo? An vero expressi in nummis Cauloniaton Italiæ vel Magnæ Græciæ ramusculi, eandem plantam repræsentent, ut existimabat Goltzius, fateor me dubitare, ac ad vulgarem lectionem lubentius referre. Mitto jam Coronam ex HYPOGLOSSO seu LAURO ALEXANDRINA, qualem in præclaro Myrinæorum
Tom. II. nummo observavit itidem Cl. Tristanus. Quamquam
Comment. autem vulgo diversæ illæ plantæ statuantur, quod Dio-
pag. 141. scorides, Galenus, aliique diversis locis de iisdem agant;
ita

ita tamen utramque deſcribunt, ut vix certe magnum inter eas diſcrimen fatearis. At vero illud obſtare mihi videtur, ne continuo cum Triſtano, Laurum Alexandrinam in eo nummo ſignatam putem, quod hanc diſerte tradant Theophraſtus, Dioſcorides, aliique, fructum ſeu baccam in medio folio gerere inſtar ruſci; at in nummo illo quem videas apud Triſtanum, fructus extra folia è pediculo pendeat. Decepiſſe videtur Triſtanum ſecus producta à Matthiolo (quod ei nonnunquam ſolemne) figura hujus Lauri Alexandrinæ, nec conſona cum iis quæ de hoc frutice veteres & è recentioribus etiam nonnulli tradidere. An advocabo hic præterea FICUM RUMINALEM, quam cum paſtore Fauſtulo, Lupa ac gemellis ſignat obvius Gentis Pompeiæ denarius apud Urſinum, & alius inter Incerta ab eodem relatus?

Immo eandem etiam ære inciſam una cum fœta ſue ſignari credidit Erizzo, in ſequenti nummo Adriani.

Scrofa, quam ibi cernis multos fœtus enixam, ea nem-

pe quam ſibi juxta Vatum præſagia, circa Laurentem agrum repertam, Junoni immolavit Æneas, & ad cujus repertæ locum, Lavinium ab eo condita, & mox in vicinia ab Aſcanio Alba. At nihil ei cum Ficu Ruminali commune, quæ ad Romuli & Remi natales, & Romæ condendæ auſpicia, ut vulgo notum, ſpectabat; & cum Lupa proinde ac gemellis, non cum hac fœta ſue ſignanda veniebat. Non alia itaque hæc Arbor in ſuperiori nummo ſtatuenda, quam ILEX, ſub quo arborum genere reperiendam hanc ſuem præſagiebant Æneæ Helenus ac Tiberinus:

Cum tibi ſollicito ſecreti ad fluminis undam
Littoreis ingens inventa ſub ILICIBUS *Sus*
Triginta capitum fœtus enixa jacebit.

Et certe alia longe Ficus Ruminalis figura in ſuperiori nummo, alia hujus Ilicis; ut mirari ſatis non poſſim, quid nobilem antiquarium impulerit, ut illas arbores inter ſe, & diſcretas pluribus ſæculis hiſtorias aut fabulas improvide confuderit. Neque vero parum hæc illuſtrant præclari quidam nummi, mole & raritate inſignes, qui eandem ſuem fœtam exhibent, cum ſymbolis inſuper Æneæ Anchiſem ferentis, & ſuperne Lavinio; aut cum Ænea & Aſcanio navi egredientibus, & ardente Ilio. Prior nummus itidem Hadriani in Regia Gallorum Gaza, poſterior Antonini Pii in Cimeliarchio Chriſtinæ Heroïnæ mihi viſus. An denique hic alias Plantas vulgo haud ignotas ulterius commemorabo? puta vel NYMPHÆAM ALBAM, Fluviorum imaginibus nonnunquam adpictam; aut APIUM, frequens in Selinuntiorum nummis, & à quo Urbi nomen; unde præterea Plutarchum illuſtramus, qui tradit alicubi Selinuntios Delphis aureum Apium dedicaſſe. Mererentur forte opportunius in hunc cenſum referri va-

Lib. Et apud Delph.

ri variæ adhuc Plantæ exoticæ, quibus signatos nonnunquam alios Nummos memini me vidisse, sed cum obiter & aliud nonnunquam agendo, tum quorum ectypa non possidemus, ut hic certo liceat aliquid de iis pronuntiare. Talis forte vel Commagenorum in Syria nummus, cum adpicto flore seu herba, & Cleopatræ alicujus effigie in anteriori parte; aut Antiochi Euergetis, cum flore itidem aut herba in aversa nummi area, quos in illustribus Italiæ vestræ Cimeliarchiis aliquando me vidisse recordor. Priorem cum addita Nummo epigraphe ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ, eandem Plantam facile crederem cum herba in illo tractu celebri, & à natali solo COMMAGENE itidem dicta, (sicut Herba *Medica, Sinopis, Rhodia* vel *Idæa Radix*, aliæque id genus) ex qua præstantissimum & quantivis pretii medicamentum parabatur, quod impense laudat Plinius; *Alioquin celeberrimi usus est ad hoc in* COMMAGENE *Syriæ parte cum Cinnamo, Casia, Pipere albo*, HERBA quæ COMMAGENE *vocatur, obrutis nive vasis, odore jucundo, utilissimum ad perfrictiones, convulsiones, cæcos ac subitos dolores, omniaque quæ acopis curantur, unguentumque pariter ac medicamentum est.* Et de his hactenus. Quamquam ni alio nos vocaret instituti operis ratio, haud alia deessent etiamnum, ex quibus adsertam vindicatamque Nummorum in hoc contemplationis genere utilitatem liceret adhuc pluribus evincere.

In Gaza Christinæ Reginæ.

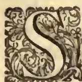
In Gaza Medicea.

Lib. XXIX. cap. 3.

DISSERTATIO QUINTA.

DE

PRÆSTANTIA ET USU NUMISMATUM ANTIQUORUM.

Ed forte majus erit operæ pretium, à brutis Animantibus, aut Plantis, ad nobiliorem rerum gestarum HISTORIAM oculos convertere; qui frequentior solet esse & quidem immensus hujus Nummorum tractationis campus. Neque tamen sollicitam quandam & operosam hujus rei probationem à me exigis hoc loco, OCTAVI præstantissime, quod nec unius est Dissertationis argumentum; & de quo, ut ingenue fatear, minus etiam videtur hic mihi laborandum. Vix enim hæc res hodie ullam habet dubitationem apud eos ipsos, quos vel nullo, aut levi admodum usu antiquariæ hujus supellectilis vulgo instructos videas. Ut mittam felicem multorum industriam, hic jam luculenter præluxisse; quorum curæ & lucubrationes in hoc genere talium cupidis passim ante oculos versantur. Quamquam, si meam quoque symbolam, ad aliquam suscepti argumenti illustrationem liceat obiter conferre; non una certe ratio, singularem & mirificam quandam Nummorum utilitatem in hoc genere, continuo suadere mihi videtur.

Causa utilitatis Nummorum in HISTORIA. Primam equidem subministrat illa injuria, vel temporum vel Barbarorum, vel epitomatorum, quos vocant, quæ mancam & mutilam magna sui parte Historiam

riam priscæ ætatis ad nos hodie transmisit. Nec enim ullus ignorat, quota pars Historicorum veterum ex illa publica litterarum calamitate superstes evaserit; aut quam laceri præstantissimi quique ex iis hodierna die occurrant. Ruinas utique in iis agnoscas veterum operum aut ædificiorum, passim hic etiamnum obvias; in quibus modo atria & vestibula, modo diætas & lararium, modo laquearia & fastigia desideres: aut si mavis familiare exemplum Navis alicujus decumanis fluctibus quassatæ, in qua vel puppim, vel latera, vel proram frequenter requiras. Unde præclara multorum opera, quæ in colligendis reliquiis, aut resarcienda id genus jactura laboravit, in tantum laudem industriæ vel invenit, vel meretur, in quantum priscis illius naufragii tabulis eadem inniti consuevit. Altera ratio occurrit, illa crebra repugnantia apud Historiæ veteris scriptores Græcos & Latinos in rebus etiam gravissimis, ut nescias quibus nonnunquam acquiescere, aut quorum judicia & authoritas pluris apud te valere debeant. Ita confusa aut discrepantia sæpius apud eos tempora, patriam, nomina, aliaque præcipua rei gestæ momenta videas; ut dum in iis conciliandis aliquot Criticorum ingenia se exercent, eadem ab hoc conatu saniorum crebrius deterreant diligentiam. Id jam olim agnovit non aliarum solum partium scriptor luculentus, scribens contra Apionem; sed & fassi sunt haud illibenter testes domestici; qualis aut Dio Chrysostomus, qui observat multa incerta & repugnantia occurrere in historia superiorum temporum; quod & Strabo jam ante illum monuerat, priscos scriptores de iisdem rebus scribentes haud parum inter se dissentire. Nec id præteriit optimus censor Fabius, qui Livium frequentissime dicit dubitare, & quo teste *alii ab aliis*

Joseph. lib. I.

Orat. XI.

Lib. VIII.

Lib. II. Instit. cap. 4.

aliis historicis dissentiunt; cujus quidem rei argumenta nullus adhuc hodie luculentiora dabit vel crebriora illo ipso Romanæ Historiæ principe Patavino. Hæc autem hodie tolli non potest aut argui diversitas, nisi ope & præsidio illorum, quos ut indubiæ fidei testes, secure hic liceat convenire. Tertia ratio ex eo potest intelligi; quod multa iisdem Historiarum aut Annalium conditoribus, vel odio, vel amore, vel incuria sint perperam tradita; quæ emendari hoc tempore, aut revinci, nisi publicis quibusdam tabulis non possunt. Adeo ut non continuo existimem à livore profectum illud Vopisci judicium quod hic opportune sese mihi ingessit: *Neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum, prodente me, quin etiam in quo Livius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifestis testibus convinceretur.* Nec incommode rationem hujus rei tradit, ipse fidei non usque adeo exploratæ Historicus; quo teste scilicet, *tanta componentium rerum monumenta vel securitas, vel par huic vitium credulitas fuit.* Quarta accedit, quod omissa multa sint & præterita diligentissimis alias scriptoribus, quæ tamen ad summam rei gestæ, aut historiæ integritatem, momentum non leve conferre videbantur. Nec enim ulli facile, utut accurato & sedulo historiarum conditori, ea felicitas hactenus contigit, omnia scilicet vel adsequi vel tradere in amplissima nonnunquam materia, aut ab illius ætate longo temporum intervallo submota. Id vero supplere demum possunt reliqua Lapidum Nummorumve ejusdem ævi monumenta; in quibus publica fata populorum, aut gesta cæteroquin digna posterorum memoria, opportune fuerunt consignata. Qua ratione jam olim gravissimus auctor Polybius, ex ærea Tabula ab Hannibale descripta in Italia,

In Aureliano.

Curtius lib. IX.

Lib. III.

lia, & Lavinii reperta, fatetur sese fidem rerum gestarum depromere. Unde & apud Dionem Prusæum, Orat. x. Ægyptius quidam haud vane jactat, partim in Templis, partim in Columnis scriptam apud eos præcipuam priorum temporum memoriam. Adeo ut Livius etiam in dubiis rebus & vetustate incompertis, ad Lib. I v. cap. 20. inscriptiones antiquas non dubitaverit continuo provocare. Quinta denique superest, obscure aut obiter multa passim iisdem scriptoribus tradita, quæ nova & dilucida cujusdam expositionis face indigent, ut legentium oculis quodammodo subjici possint, & eorum aviditatem luculentius explere. Ac talium immensa quædam seges in Historiæ veteris latifundiis sese offert, quorum usus vel voluptas vix commode posset hodie percipi, nisi aliunde lux illis & evidentia quædam major accederet, aut annisi essent veteres, æs, argentum,

—— *impressisve aurum animare figuris.*

Optimus enim, juxta Plutarchum, scriptor Historiæ, De Gloria Atheniens. qui ita eam texit, ut picturas omnino referat; & ad quam evidentiam nisum præ cæteris Thucydidem tradit, ut auditorem nempe tanquam spectatorem redderet. Hæc autem singula in veteri Nummorum supellectile adjumentum quoddam præcipuum, & singulare præsidium agnoscere, non pœnitendi certe beneficii accessio censeri debet.

AD HISTORIAM EXTERNAM minus conferre hic Nummi iis videbuntur, qui Romanos solum tractant, & vix aliis peregrinis, Græcis nempe & Asiaticis vulgo pretium ponunt. Haud una tamen in iis se offert Nummorum utilitas, seu in tradendis Regum vel Ducum apud Græcos aut Barbaros *Appellationibus*, seu in illustrandis præclaris eorum *Natalibus* & *Factis*. Ita ut vicem hodie fungantur illorum Clypeorum, qui in tem-

templis ad memoriam rei gestæ adpendi olim consueverant, & ad quos crebro provocant antiquæ historiæ enarratores. *Stirps Macedonum & Alexandri.* Apud MACEDONAS quidem, fundatores amplissimi illorum imperii, ab HERCULE Leonicida genus derivasse, vel eorundem imagines in Nummis obviæ cum Leonis exuviis etiamnum arguunt. Quod ipsum tradit ex eorum fide, non è vulgo, sed vere natus in ostro Imperator; qui exuvias leonini capitis stirpis auctorem referentes, Macedonum Regibus familiares, & quibusvis apud eos coronis ac gemmis potiores scribens, addit, (Constant. Porphyrogen. Them. l. II.) Καὶ μάρτυς ἀξιόπιστος αὐτὸ Νόμισμα τοῦ Μακέδονος Ἀλεξάνδρου, τοιαύτῃ εἰκόνι καλλωπιζόμενον, *ac* TESTIS *hujus rei fide dignus est* NUMMUS *Alexandri Macedonis ejusdem figura insignitus.* Vides hic utique eruditissimum Cæsarem, ad Nummos, tanquam ad indubium originis illius ac moris indicium secure provocantem. Hic vero vir doctus illius editor, ipsum profert ALEXANDRI Nummum cum illis leonis exuviis, detracta etiam omni galea capiti adaptatis; quod postremum singulare & minus obvium in iisdem numismatibus credit. Idem vero capitis insigne in antiquioribus etiam AMYNTÆ, & PHILIPPI Nummis adhuc hodie intuemur, ut prætercam *Pharetram* & *Clavam*, quæ tum in ejusdem Amyntæ, Philippi, Alexandri, tum posterioris PHILIPPI numismatibus, ejusdem originis fidem faciunt. Ut facile videas, non frustra esse omnino, quæ de antiqua HERACLIDARUM in Macedonia sede, prisci auctores magno consensu tradidere. Idem certe hic Nummi, quod Tabulæ veteres apud Synesium præstant; (In Catastasi.) quas tradit successionem Regum ab HERCULE, suo tempore adhuc apud Cyrenenses arguisse. Neque aliter eadem leonina pelle amictum Polynicem legas

legas apud Hyginum, quem alias Ursi pelle induunt Tragici; quam ut illâ Thebanam originem argueret. Jactata nempe passim apud Veteres, neque ab unis Nepotibus, illa Herculis successio; quem (solemni adhuc temporibus nostris insania, Gentem suam ab antiquis Regnorum aut Imperiorum Conditoribus derivandi) generis sui auctorem talium aucupes passim referebant. Unde etiam eosdem à Socrate apud Platonem explosos videas, & illis opportune inculcantem, vigesimum ab Hercule, etiam quinquagesimum reputare debere illud esse fortunæ. Quod autem Heraclidis pellis Leonina toties in veteribus Nummis obvia, idem Tydeo pellis Aprina præstitit; qua auctore Hygino opertus itidem incedebat, quo à Caledone Apri interfectore genus se suum derivare indicaret. Si vero Philostratum audimus, non inane solum fuit generis insigne hæc pellis leonina, sed singularis cujusdam virtutis & præstantiæ. Tradit enim ille, sed fide Sophistica, Ajacem adhuc infantem leoninis illis Herculis exuviis involutum, in eaque parte factum invulnerabilem. Antiquissimis nempe mortalibus primo è foliis arborum, mox ex animalium exuviis quæsita corporis tegumenta; de quibus Lucretius,

In Theæteto p. 175. edit. Henr. Stephan.

In Heroïcis p. 693.

Pellibus & spoliis corpus vestire ferarum. Lib. v.

Hinc, quod notum, & pelliti olim Patres conscripti, & ferarum pellibus induti, Mauri, Germani, aliæque horridiores gentes, veteribus commemorantur. Immo progressu temporis, non solum gentibus minus cultis, idem vulgo habitus retentus; sed iis quoque, qui horridius aut simplicius vitæ genus professi, se ad priscam illam simplicitatem componebant: quales nempe aut sanctissimi illi Viri, Elias, Esaias, Zacharias, Servatoris Præcursor; aut Gentilium etiam Heroës, de quibus

Strabo lib. XVII.

Ad lib. 1. Argon. v. 324. aperte id testantem video Apollonii Scholiastem, Δέρμα ἢ ὁ μῦ· σύνηθες γὰρ τοῖς Ἥρωσι τὸ δερματοφορεῖν· *Pellis quidem; consuetum Heroïbus pellem gerere:* aut sapientiæ studiis apud eosdem Gentiles clari, sicut de Dione oris aurei constat, quem sæpe leoninum exuvium gestasse Suidas & Photius tradunt. Inde etiam priscis Christianorum Ascetis, simile quæsitum corporis tegumentum; qui nempe sæculo renunciantes, vel ex arborum foliis, vel ex ferarum pellibus indumenta sibi conficiebant. Talis vel Paulus ille Eremita, qui authore Hieronymo, *contextis palmarum foliis vestiebatur*; aut Hilario apud eundem, *sacco membra coopertus, & pelliceum habens ependyten*; aut Simon ille Monachus, de quo refert Isidorus Pelusiota, ἡ σίσυρα σωίστισι γυμνὸν ἐν ἀμπέχεται· *ex caprinis pellibus contexta vestis qua amictus est, nudum esse ostendit.* Scilicet his insignibus, seu animalium exuviis, sicut Macedonum Reges sese Herculis traduces, ita isti se Eliæ, aut Joannis successores contestari cupiebant.

In vit. Pauli Eremitæ. In vita Hilarionis. Lib. 1. Epistol. 475.

De Cornutis Nummis Alexandri Magni. Sed splendidiorum adhuc Natalium, qui Alexandrum Herculis non tam traducem, quam fratrem probarent, CORNIGERI ejusdem in Nummis habitus fidem facit; qui illum scilicet Jovis Ammonis filium non minus arguit, quam inscriptio ejusdem apud Philostratum, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟϹ Ο ΔΙΟϹ; aut altera apud eundem, PATRI AMMONI. Unde & Alexandrum, non alio nomine designat Ovidius in Ibi;

Lib. de vit. Apollon. 1. cap. 6.

Quam qui CORNIGERO *de Jove natus erat.*

Ita ut eodem illo habitu se adhuc hodie conspiciendum in Nummis præbeat, quo illum Clemens Alexandrinus depictum refert; quo teste scilicet, *voluit autem & Alexander Ammonis filius videri, &* CORNUTUS *insculpi à Statuariis.* ἐβούλετο ἢ καὶ Ἀλέξανδρος Ἄμμωνος υἱὸς εἶναι,

In Protreptico p. 36.

εἶναι, καὶ ΚΕΡΑΣΦΟΡΟΣ ἀναπλάττεσθαι πρὸς τὸ ἀγαλματοποιῶν. Quo cultu etiam frequentasse illum convivia innuit Ephippio apud Athenæum; indutum nempe Lib. vi.
Ammonis veste, CORNUBUS, Clava præterea & pelle leonina. Eodem nempe quo frater Bacchus instituto; cui ideo Cornua adscribit alicubi Diodorus, Lib. iii.
quod Cornigeri Ammonis esset filius; quibus certe generis insignibus nescio an aliquis hodie Natales suos aut Patrem ambitiose adeo probari vellet. Ut tamen non mirum sit amplius, cur Æra Alexandrina apud Arabas Epocha *Alexandri Bicornigeri* dicatur, ut observat illustris Scaliger; aut cur ille ab iisdem ذوالقرنين DULKERNAIIM, Δίκερως nempe seu *Bicornis* vocari soleat. Ita enim Heros ille cum in Alcorano, tum in aliis scriptis Arabum vulgo designatur. Si vero rationem hujus appellationis ab iis quæras, continuo audies ita dictum, quasi nempe Orientis & Occidentis domitorem. Id certe tradunt præter alios & Glossator eorum Gieuhari, & clarissime in compendio Astronomico & Nautico Achmad ben Magad, Cl. Seldeno citatus ad Origines Eutychianas; cui vocatus eo nomine DULKERNAIIM, seu Bicornis Alexander, quod, ut habent Arabica, *Orbis totius Rex erat à Cornu seu plaga Orientali, usque ad Cornu seu plagam Occidentalem.* Consona iisdem lego apud Abul Pharagium,
وسمي ذلقرنين لانه بلغ قرني الشمس الشمس وهما المشرق Dyn. v.
والمغرب *appellatusque est Dhulkarnain*, id est, duo habens Cornua, *quod duo Solis cornua adsecutus esset Orientem & Occidentem.* Neque etiam Græcis scriptoribus ignota illa Orientis & Occidentis Cornua, arguit præter alia Κέρας Ἑσπέριον, seu *Cornu Occidentale* apud Diodorum Lib. iii.
de Africæ regione usurpatum, cui præerat Amalthea. Pag. 102.

Verior tamen & simplicior meo judicio hujus denominationis ratio, quæ scriptores illos Arabas fugisse videtur, petita nempe à cornuta hujus Alexandri effigie; quam vocis originem apposite cum altera illa de Orientali & Occidentali plaga indicavit etiam ὁ Ἀρχιεικότατος Golius, meus olim in hac lingua informator. Immo neque Alexandri solum apud Arabas, sed quasi ejus, si Diis placet, superstitum adhuc Nepotum retenta alibi in Oriente appellatio. In provincia certe quadam Balaxiæ, singulos Reges tanquam ab Alexandro genus ducentes, ZULKARNEN, (DULKERNAIIM verius) seu *Bicornigerum* dici refert Paulus Venetus. Horum autem omnium ratio lateret ferme nos hodie, ni opportune Cornigerorum cum Alexandri, tum successorum Numismata appellationis hujus caussam & fontem indicarent.

Lib. 1. cap. 25.

De Cornutis Nummis Successorum Alexandri, aliisque ejusdem generis.

Transiere enim ad ejus Successores, una cum imperii dignitate, eadem quoque Capitis insignia; quo se utique vel oris & habitus similitudine, necessarios quasi & legitimos hæredes probarent. Hoc studio certe incensum Philippum, penultimum Macedonum Regem, narrat Polybius; illum serio nempe in id per totam vitam incubuisse, ut ex cognatione Alexandri & Philippi videretur; quod arguit adhuc hodie depicta ejus in nummis effigies cum leoninis Herculis ἀρχηγέτου exuviis. Neque enim solum projectam Alexandri cervicem, & levitatem oculorum in aliquot Hæredum ejusdem imaginibus spectamus, quod adnotaverat jam olim Plutarchus; verum etiam leoninam pellem, & CORNUA ARIETINA, quæ Ptolemæorum, Lysimachi, aliorumque in nummis capita etiamnum decorant. Nec jam an ARIETINA illa, ut modo innui, vel HIRCINA Cornua fuerint, admodum laboro;

Lib. v. pag. 360.

In Pyrrho.

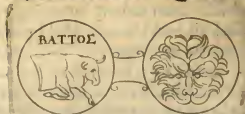
boro; quod sollicitum habuit virum doctum in notis ad Græca Goltzii numismata, ob Plutarchi Caprina Pyrrho tribuentis auctoritatem. Utriusque enim generis, nempe *de* CAPRIS *&* ARIETE *cornutos*, ut vocat illos Tertullianus, in his monumentis videas (ut de TAURINIS jam nihil dicam); quæ nec gravissimi auctoris fidem minuunt, nec ideo eadem inter se confundi patiuntur. Tryphonis certe nummum cum HIRCINO Cornu protulit Willalpandus, cujus ectypum etiam è Cimeliis Christinæ Augustæ depromptum infra subjiciemus. Equidem non uno Cornuum genere insignes occurrunt in antiquis nummis Gentilium, DII, FLUVII, HEROES. De DIIS, ita jam olim illa distinxit Porphyrius in aureo libello, ut JOVI Arietina, PANI Hircina, LIBERO autem PATRI Taurina præbeat Cornua, *οὕτω δὴ καὶ οἱ Ἕλληνες τῷ μὲν τοῦ Διὸς ἀγάλματι Κριοῦ προσῆψαν κέρατα, Ταύρου δὲ τῷ Διονύσου, τὸν δὲ Πᾶνα ἐξ ἀνθρώπου καὶ αἰγὸς συνέθηκαν.* *Ita vero Græci, Jovis quidem simulacro Arietis Cornua, Bacchi vero Taurina adaptarunt; Panem autem ex homine & Capra composuerunt.* Quo nomine etiam hos Gentilium Deos suggillat alicubi Arnobius; *sed quid ego Diis datas falces & fuscinas rideo? quid* CORNUA *& galeros?* Ac de JOVE quidem seu AMMONE *κριοπροσώπῳ* trita videntur omnia; nisi quod haud vulgarem ejus effigiem ex antiquo Cyrenensium nummo protulit doctissimus Isaacus Vossius, in eruditissimis notis ad Melam, & eandem ex emendato Curtii loco præclare adseruit.

In Apologetico.

De Abstinent. lib. III.

Lib. VI.

p. 34.

Neque piguit hic eandem effigiem lectorum oculis ſubjicere, quod diverſam rurſus figuram Jovis itidem Ammonis in aliis nummis antiquis ſignari haud ignorem. Talis certe, quem apud Cl. Seguinum inſpectum, ejuſdem beneficio hic vulgamus.

Ammonem, ut vides, aperte arguit non tortum ſolum Arietis cornu, ſed vel ſola inſcriptio ΘΕΟϹ ΑΜΜΩΝ, *Deus Ammon.* Signatus autem ille nummus à Mytilenæis Lesbi incolis, ut liquet ex averſa nummi parte, & in memoriam quidem concordiæ & communionis cum Pergæis. Unde autem oriatur illa diſcrepantia in tradenda figura hujus Ammonis aperiendum. Juppiter nempe ſub Ammonis nomine & Arietis forma cum Afris, tum Græcis etiam cultus. Prior ille vulgo celebrior, ſede nobiliſſimi Oraculi ſacratus, ac Libyci Dei nomine paſſim dictus. Dionyſius,

Καὶ τέμενος Λιβύκοιο Θεοῦ ψαμάθῳ ὑπὸ πολλῷ.
Et Templum Libyci Dei in arena multa.

Et

Et Nonnus,

Βῆλος ἐφ' Εὐφρήτοιο Λίβυς κεκλημένος Ἄμμων. Lib. xl. Dionys.

Belus ad Euphratem Libycus vocatus Ammon.

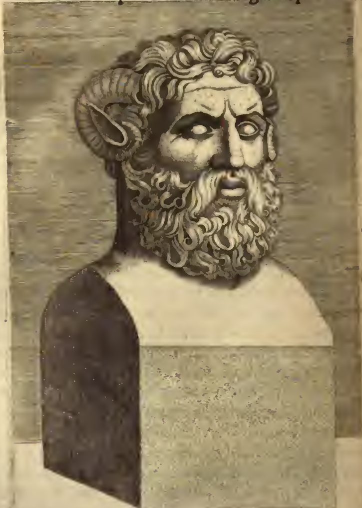
Sic Propertius,

Hoc neque arenosum Libyci Jovis explicat antrum. Lib. iv. Eleg. 1.

Quæ loca in re alias haud obscura ideo adtulimus, ut eadem opera Suidæ medicas manus præstaremus, apud quem legitur Ἄμμων ὄνομα θεοῦ Ἑλληνικοῦ. Eruditissimus Reinesius explicabat *Dei Gentilis*, non *Græci*, juxta Portum, quem eo nomine perstringit. At uterque fallitur. Legendum enim omnino, Ἄμμων ὄνομα θεοῦ Λιβυκοῦ, quod vulgo Ammonis, ut videmus, adtributum. Neque certe Suidam in explicanda Ammonis voce, de hoc Jove Libyco mentio effugere poterat. Celebris itaque passim non apud Afros solum, sed apud Græcos aliosque hic Libycus Juppiter; quamquam vulgo minus nota esset ejus effigies, quod satis innuit Curtius; *Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo Diis artifices accommodarunt. Umbilico maxime similis est habitus, smaragdis & gemmis coagmentatus.* Postremum observat etiam Diodorus. Lib. iv. Lib. xvii. Huic vero consentanea illa effigies superioris nummi ab ipsis Afris percussi; quo referenda etiam illa Afri Scriptoris, hunc Jovis habitum ridentis, *Si nudo Jovi* CORNUA *detrahat.* At vero non Afris solum, sed Arnob. lib. vi. Græcis etiam cultus Juppiter Ammon, eique simulacrum cum Arietinis cornibus erectum, figurâ in reliquis consentaneâ illi, quam vulgo Jovi Græci artifices commodant. Tale simulacrum apud Megapolitanos Arcadas observat Pausanias, ἄγαλμα Ἄμμωνος Lib. viii. πρὸς τῇ οἰκίᾳ τοῖς τετραγώνοις Ἑρμαῖς εἰκασμένον, κέρατα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχων κριοῦ· *Ammonis simulacrum domi quadratis Mercuriis simile, Arietis cornua capiti habens adposita.* Cujus

jus Ammonis simulacrum πλεάγωνον opportune exhibet sequens marmor, quod inter Illustrium imagines ab Achille Statio superiori sæculo vulgatas spectatur.

Illustr. Vir. &c. Rom. 1569. n°. 47.

Agnoscis utique quam præclare Pausaniam illustret, è quo vicissim explicandum veniebat hoc Marmor. Inde etiam lucem mutuatur Nummus ille à Mytilenæis percussus, cum adposito Dei ipsius Ammonis nomine.

Nihil

Nihil enim singulare habebat Græcorum Ammon præter Arietis cornua, ut innuebat Pausanias, & liquet ex residuis statuarum & nummorum id genus monumentis; non vero peculiarem illum habitum umbriculo similem, & ex smaragdis ac gemmis coagmentatum, quem Libyco tribuunt Diodorus & Curtius, ac vindicat eidem Cyrenensium nummus. Immo inde factum observo, ut quum Libycus Ammon, quantum nomine & fama pervulgatus esset apud veteres, tantum ob itineris molestiam incredibilem, vulgo ab hominum conspectu remotior ageret, inde etiam minus notam ejus effigiem sub illo Græci Ammonis κριοπροσώπου habitu, veteres nobis aliquoties adumbrarint. Certe cum alias in denariis aliquot Gentium Romanarum, tum in pluribus nummis Ægyptiis sub Trajano, Hadriano, aut Antoninis percussis, occurrit aliquoties Serapidis aut Jovis Ægyptii caput cum Cornu Arietino, ad Græci Ammonis formam depictum. Quin non Juppiter solum, sed JUNO etiam AMMONIA apud Eleos culta, ut in Eliacis observat itidem Pausanias. Ad quam spectare videtur sequens nummus Pyliorum apud Goltzium, quod jam vidit Nonnius.

Haud vero prætereundum, inde etiam factum, ut Juppiter Bœotiis Καραιὸς vocaretur. Hesychius, Καραιὸς Ζεὺς παρὰ Βοιωτοῖς, οὕτω προσαγορεύεται ὡς μὲν τινες φασὶ διὰ τὸ ὑψηλὸν εἶναι ἀπὸ τοῦ κάρα. Neque enim apud Arcadas

ſolum, ſed cum Lacedæmone, tum etiam Thebis cultus hic Ammon κεροπεόσωπ☉· ; unde delubri hujus
Lib. I X. Rei apud Thebanos meminit alibi Pauſanias. Καρειὸς autem Thebanorum, factum ex Hebræorum vel Phœnicum, quorũm erant coloni, כר, quibus ovinum genus, & כרים Aries etiam bellicus in veteri fœdere vocatur. Fruſtra itaque à capite ſeu à voce κάρα, quod *ſublimis* nempe foret hic Juppiter, hoc ejus adtributum derivabat, quamquam dubitanter & ex aliorum fide, Heſychius. Mitto vero cauſas vulgo notas, quas cum Hiſtorici, tum Grammatici & Mythologi veteres juxta ac recentiores adtulere, cur Arietina cornua huic Jovi tribuat antiquitas. Plures enumerantem vi-
Ad Æneïdos I V. de Servium aut Hyginum, quos nihil moror. At meo judicio longe veriſſima & reliquis potior, quam adfert
In Euterpe. antiquiſſimus auctor Herodotus; Arietina ſcilicet facie depictum Jovem Ægyptiis, à quibus Ammonii hauſerint eorum coloni, Ἀμμοῦν enim ab Ægyptiis Jovem vocari; quod firmat etiam Plutarchus, libro de
Lib. v. Iſide, ac præterea Origenes contra Celſum. Notus certe cum vetuſtiſſimus mos Ægyptiorum ſub animalium figuris Deos ſuos effingendi; tum præcipuus Arietis apud eoſdem cultus, ut fecunditatis ſymboli. Unde ab iis primum tranſlata Arietina facies ad Deorum hominumque parentis ſymbolicam effigiem. Neque vero ſolum Juno Ammonia, ſed SISPITA etiam ſeu LANUVINA in Latio culta, non jam κεροπεόσωπ☉·, ſed Τραγοκέρως vel Αἰγοκέρως, cum CAPRINIS nempe Cornibus, cujus effigies obvia in denariis Gentis Papiæ, Prociliæ & Roſciæ apud Urſinum; Talia etiam PANI & SATYRORUM gregi vulgo tributa; cujus generis præclara Marmora paſſim hic licet intueri. Neque vero fictis Gentilium ſimulacris, Cornutos
id.

id genus Capripedes continuo adſcribendos tradentem novi Hieronymum, qui & talem Paulo Eremitæ occurriſſe, aliumque ſub Conſtantino Cæſare Alexandriam perductum narrat, & quem univerſo mundo teſte defendi ibidem adſerit. Conſulat eum ſi velit Lector; longior enim narratio, quam ut hic eam intexamus. At vero non Hircina jam, aut Arietina, ſed TAURINA Cornua, ISIDI, BACCHO, FLUVIIS adpoſita videas in antiquis eorum ſimulacris. De ISIDE conſulenda Hieroglyphica Ægyptiorum monumenta, & qui in iis explicandis laborarunt viri docti. Galeam certe Iſidi è Bovis capite à Mercurio datam auctor eſt Plutarchus. BACCHUM quod attinet, inde liquet non fruſtra illum Ταῦρον & Ταυροκέρωτα dictum à poëtis antiquis, quod alicubi Athenæus obſervat; quibus certe nominibus apud Euripidem aliquoties deſignatur; & quo etiam reſpexit alicubi Plutarchus, Bacchum innuens, ἄξιε Ταῦρε, *bubulis* nempe, ut de Jove alicubi Arnobius loquitur, *cohoneſtatum cornibus*. Hinc eundem etiam *Tauri* ſeu *Tauriformis* nomine & habitu apud Cyzicenos cultum, idem etiam Athenæus notat; Κυζίκῳ δὲ καὶ Ταυρόμορφος ἵδρυται. *Cyzici Tauriformis etiam ſtatuitur*. In cujus proinde honorem inſtitutum in eadem urbe feſtum Ταυροχολία licet ex Heſychio colligere, Ταυροχολία ἑορτὴ ἐν Κυζίκῳ. Sic apud Ægyptios Bacchi ſimulacrum Tauri forma exſtitiſſe; apud Argivos autem βουγενῆ eundem dictum, auctor eſt Plutarchus. Hujus vero Bacchi Ταυροκέρωτος memoriam ſervant adhuc antiqui aliquot nummi. Unum alia occaſione ſupra protulimus, vulgatum jam à Cl. Seguino, qui Bacchum cum Iſide vehiculo inſidentem exhibet cum bijugibus Centauris. In eo enim videas minuta Cornua, quaſi primum prodeuntia, quale nempe cornu

Tom. I. in vita Pauli Eremitæ pag. 238. edit. Froben.

Lib. de Iſide.

Lib. XI.

In Bacchicis v. 362. & 406.

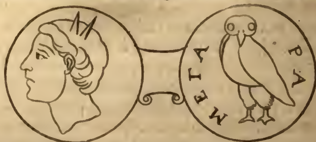
In quæſt. Græcis.

Lib. V.

De Iſid. & Oſirid.

nu è Bacchi temporibus erumpens observat alicubi Philostratus. Huc referendum etiam caput imberbe cum Cornu Taurino, & corona è pampino, quod insuper satis arguit nummi inscriptio, ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ. Talem certe cum prædicto Cornu, adnotavi inter nummos argenteos Principis Augustini Chisii, tuo beneficio mihi inspectos. Et quo spectare etiam mihi videtur imberbis Ταυροκέρως in sequenti nummo Megaræ in Sicilia percusso.

In Imaginibus pag. 574.

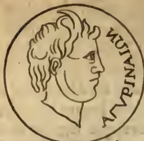
Cultum per ea loca Liberum Patrem satis arguit cum situs vino ferax, tum inde frequentes Botrus, obvii in nummis locorum adjacentium Entellæ, Naxi & aliorum. Hinc & alius nummus ΜΕΓΑΡΑΣ ΥΒΛΑΣ dictæ, non autem Ὑβλαίας, ut existimarunt viri docti, in quo figura stans cum Scypho, quem effundit. Noctua vero, ut obiter hoc dicam, in aversa nummi parte signata, in memoriam nempe deductæ in ea loca Coloniæ à Theocle Atheniensi, ut ex [a] Thucydide & [b] Strabone liquet. Aliquando vero eundem Bacchum, non διχέρωτα jam, ut vocatur alicubi Ausonio, sed uno Cornu insignem depingunt nobis antiqua id genus simulacra, sicut in sequenti nummo Agyrinæ, urbis itidem Siculæ, cujus pars aversa Minotaurum exhibet.

[a] Lib. VI.

[b] Lib. VI.

Ep. XXVIII.

Scili-

Scilicet juxta Horatium,

Te videt insons Cerberus aureo Cornu decorum.

Nisi forte quis malit GERYONEM illo nummo designari, quem ut Heroëm religiose ab Agyrinensibus cultum observat civis ejusdem loci Diodorus; idque Hercule procurante; Ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν βοῶν τοῖς ἀποτυπωθεῖσιν ἴχνεσιν τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγορίαν ἐπιθείς, τέμενος καθιέρωσεν Ἥρῳ Γηρυόνι ὃ μέχρι τοῦ νῦν τιμᾶται παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις· *Notas item boum ungulis expressas de se adpellavit; atque tum ædem Heroi Geryoni consecratam dedit, quam nunc quoque religiose incolæ colunt.* Unde etiam liqueret, haud frustra Taurinum Cornu illi tribui, quem à Boum custodia celebrem antiquæ fabulæ repræsentant, & quo interempto, Boves Herculem abegisse memorant. Nisi obstare illud videatur, quod parum figuræ tricorporis hominis, qualem vulgo hunc Geryonem depingunt fabulæ, quadret superior effigies. Ex ipsa vero Nummi inscriptione ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ, Stephanus obiter emendandus, apud quem Ἀγυρήνη & Ἀγυρηναῖοι, pro Ἀγυρίνη & Ἀγυριναῖοι perperam legitur. Cur vero Taurina Cornua Baccho tributa, varia adferunt veteres; aut ad natales demonstrandos, quod Cornigeri Ammonis esset filius, juxta Diodorum; aut quod bobus sub jugum ductis primus sementem fecerit eodem auctore; aut à vini ferocia, quod nimio vino homines truces fiant, cum Festo & veteri Interprete ad Horatium; aut denique, quod Cornibus usi sint antiqui ad

Lib. IV.

Lib. III.

pocula, unde Bacchum Cornigerum depictum, & Ad Iliad. N. Ταῦρον poëtis dictum adſerit Athenæus, cui plane con- pag. 917. ſona apud Euſtathium legas. Cornu certe antiquitus poculi loco fuiſſe adhibitum, docet etiam alter Home- Ad Iliad. Θ. v. 189. ri Scholiaſtes, qui vulgo Didymus creditur, πρὸ τοῦ γὰρ εὑρεθῆναι τὴν τῶν ποτηρίων χρῆσιν, κέρασιν ἔπινον· ita enim poſtrema emendanda, pro quo corrupte legitur εἰς κέρας ἔπινον, quod vidit etiam eruditus & florentis ſpei juvenis Gilbertus Cruperus in Crepundiis ineditis, qui ἐν κέρασιν ἔπινον eodem loco legendum ſtatuit. Auctor quoque Etymologici MS. qui Photius Patriarcha exiſtimatur, & apud eruditiſſimum Marquardum Gudium noſtrum mihi inſpectus, Κεράσαι, τὸ πάλαι γὰρ κέρασιν ἔπινον, ὅθεν καὶ ἡμεῖς, τὸ αὐτὸ ποιοῦμεν. Neque aliter vel Athenæus, vel Euſtathius, locis ſupra indicatis, quam ſolitos veteres κέρασι πίνειν. Inde vero Ταῦροι dicti videntur pincernæ apud Epheſios; Heſychius Ταῦροι οἱ παρὰ Ἐφεσίοις οἰνοχόοι· quamquam non in Bacchi, ſed Neptu- Ad Iliad. Υ. ni ſacris ita appellatos apud Euſtathium legam, ὅτι δὲ πα- pag. 1205. ρὰ Ἐφεσίοις. οἱ ἐν τῇ τοῦ Ποσειδῶνος ἑορτῇ οἰνοχοοῦντες ἤϊθεοι Ταῦροι ἐκαλοῦντο. Immo non Pocula ſolum, ſed Taurina etiam Tympana Bacchantium apud Claudianum,

In ſec. Conſul. Stilich.

Inſudant tonſis Satyri, TAURINAQUE *pulſu*
Baccharum Bromios invitant TYMPANA *remos.*

Quin Liberi Patris exemplo, LIBERAM etiam & CEREREM cum Cornu Taurino ſignare videntur varii Siculorum nummi, in quibus caput muliebre occurrit cum ſpicis & Cornu Taurino è temporibus erumpente, aliquando etiam ſine ſpicis; cujus rei indicia ſuppeditabunt inprimis aliquot Panormitanorum Num. 130. 149. &c. numiſmata apud Parutam. Obvium autem & liquidum ex ſuperioribus, cur vel frugum Mater, vel Bacchi ſocia, eodem illo Taurino inſigni decorentur. Immo non Baccho ſolum, aut commemoratis modo Deabus,

ſed

ſed FLUVIIS etiam Taurina Cornua tributa vulgo à Poëtis noſti, ut vel Eridano à divino Vate,

Et gemino auratus taurino cornua vultu Eridanus.

aut Tiberi veſtro à Claudiano, —— *taurina levantur* In Conſ. Prob. & Olyb.

Cornua temporibus raucos ſudantia rivos.

quomodo & *Tauriformis Aufidus* dictus Horatio, & Moſellæ *taurinæ frontis honorem* adſcribit Auſonius. Hunc Idyll. 1x. vero morem fluvios ſub Taurina effigie depingendi, ad certos quoſdam populos reſtringere videbatur loco haud ignoto Ælianus; Βουσὶν μὲν οὖν εἰκάζουσιν οἱ Στυμφάλιοι μὲν τὸν Ἐρασῖνον καὶ τὸν Μετώπην, Λακεδαιμόνιοι δὲ τὸν Εὐρώταν, Σικυώνιοι δὲ καὶ Φλιάσιοι τὸν Ἀσωπὸν, Ἀργεῖοι δὲ τὸν Κηφισσόν. *Bobus quidem ſimiles faciunt Stymphalii Eraſinum & Metopen, Lacedæmonii Eurotam, Sicyonii & Phlaſii Aſopum, Argivi Cephiſſum.* Lib. 11. Var. Hiſt. cap. 33. Ejus vero moris veſtigia, & quidem latius uſurpati, licet in antiquis quoque nummis obſervare. Sic ACHELOUM cum Taurino cornu depictum exhibent vetuſti nummi Ambraciotarum & Acarnanum, quos male Nonnius ad Minotaurum refert. Vulgo enim iſte barbatus, ille imberbis, cujus hic habes ectypum.

Ad Acheloum certe referendum fluvium in eo tractu celebrem, vel ex Strabone præterea colligas, Οἱ δ' εἰκάζοντες ἐξ αὐτῶν τἀληθὲς, ΤΑΥΡΩ μὲν ἐοικότα λέγεσθαι τὸν ΑΧΕΛΩΟΝ φασὶ, καθάπερ καὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς, ἀπό τε τῶν ἤχων, καὶ τῶν κατὰ τὰ ῥεῖθρα καμπῶν ἃς καλοῦσι κέρατας· Lib. x. *Qui autem ex fabulis verum colligunt,* TAURO *ſimilem forma* ACHELOUM *aiunt, ut & alios fluvios, ob ſtrepitus & flexus alveorum,*

rum, qui Cornua dicuntur. Neque vero prætereundum, id de Acheloo superiori nummo expresso, jam animadvertisse Laurentium Pignorium in Expositione Mensæ Isiacæ. At bicornem etiam RHENUM, videre licet in sequenti nummo Postumi.

Ratio autem obvia hujus rei, quod nempe in duo brachia scindatur; unde & Crines pro fluminum brachiis apud Aëtium, quod ad Solinum jam observavit Vir maximus. Duas vero causas illius moris reddit Strabo loco paulo ante commemorato; primam ob strepitum aquarum, alteram ob flexus alveorum: quam postremam tradit etiam alicubi Eustathius, κέρατα ποταμῶν ἤτοι καμπαί. Priorem vero, cum ob strepitum, tum ob vim aquarum, reperio apud Euripidis Scholiastem, qui in caussas etiam anquirit hujus moris; Ἐπειδὴ δὲ τοὺς ΠΟΤΑΜΟΥΣ ΤΑΥΡΟΓΡΑΦΟΥΣ ἐζωγράφουν καὶ ἔλεγον, ἴσως ὅτι παραπλησίως τῷ μυκήματι τῶν ταύρων ἡ ἀπήχησις τοῦ ὕδατος ποιεῖ ἐν τοῖς σφοδρῶς ῥέουσι ποταμοῖς διὰ τὸ βίαιον τῶν ὑδάτων, ἅπερ τὴν γῆν διαῤῥήσσουσι παρεμπίπτοντα ὡς τοῖς κέρασιν οἱ ταῦροι.

Ad Iliad. N. pag. 917.

Ad Orestis vers. 1380.

Hinc & OCEANUS Fluminum Pater Ταυρόκρανος dictus Euripidi, Ἢ πόντον, Ὠκεανὸς ὃν Ταυρόκρανος ἀγκάλαις· *An per Pontum, quem Oceanus habens Taurinum caput cubitis &c.* Unde & NEPTUNUS Hesiodo Ταύρεος Ἐννοσίγαιος, Hesychio autem Ταῦρος, Ταύρεος ὁ Ποσειδῶν; quin & festum illi sacrum Ταυρία eidem doctissimo Grammatico, Ταυρία ἑορτὴ τις ἀγομένη Ποσειδῶνι; & Pincernæ

In Oreste v. 1380.

cernæ in ejusdem festo Ταῦροι apud Ephesios, ut paullo ante monuimus. Ad hunc TAURUM Neptunum referendum videtur sequens Marmor, quod barbatum senem exhibet, cui frons turgida duobus Taurinis cornibus, barba autem vulgo hispida, qualis Neptuno in antiquis id genus monumentis tribuitur.

Immo hinc videas etiam Patrem Vatum de fluvio Xantho haud frustra alicubi tradentem,

Iliad. Φ. —— *μεμυκὼς ἤυτε Ταῦρος.*

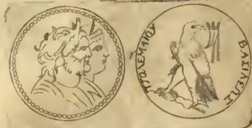
Pag. 1233. *mugiens instar Tauri*; & in eundem locum Eustathium observantem, ex mugitu illis communi factum, ut Tauros Mari & Fluviis immolarent veteres, quod ibi innuere voluerit Homerus: Ita certe apud Plutarchum legas, Lucullum transitus causa, Taurum Euphrati sacrificasse. (In Lucullo.) Horum vero vel Deorum, vel Fluminum exemplo, CORNUTI etiam in antiquis nummis HEROES, ALEXANDRUM puta, ut supra innuimus, ejusque SUCCESSORES. Neque vero illi uno Cornuum genere insignes. ARIETINA quidem gestasse ALEXANDRUM vidimus, in cognationis memoriam cum Ammone *κεροπροσώπῳ*; & illius exemplo, LYSIMACHUM, aliosque, ex Herois illius Hæredibus. Cujus moris ratio, & hæc forte dari posset, quod sicut Diadema à Persis, ita etiam Arietina Cornua ab iis mutuatus sit Alexander. Equidem illud capitis ornamentum Persarum Regi, suo ævo tribuentem video Ammianum, ex veteri forte consuetudine depromptum; (Lib. xix.) *aureum* CAPITIS ARIETINI *figmentum interstinctum lapillis pro diademate.* Rex Persarum equidem per Arietem Cornigerum designatur apud Danielem, (Cap. viii. v. 20.) & Darius alio loco per Arietem Cornutum. (Cap. viii. v. 26.) Hinc & illud Petri Chrysologi de Persarum Regibus sui temporis, *Nunc impositis sibi Cornibus, quasi viros se esse doleant, effeminantur in Lunam.* At vero, ad *κεροπροσώπους* istos Alexandri hæredes, spectare etiam liquet sequens Marmor, quo duo capita occurrunt juncta virile & muliebre, ac prius quidem cum insigni Cornu Arietino spectandum venit. (In Hortis Mediceis prope Villam Julii III.)

Cre-

Crederem facile unum è PTOLEMÆIS, & quidem Cyrenarum Regibus, una cum Conjuge illo Marmore expressum; juxta consuetum illis gentibus morem, Ægyptiis inprimis & Cyrenensibus, Reges suos ac Reginas una junctis capitibus effingendi; cujus rei alia occurrunt in sequentibus exempla, & firmabit interim

iste Nummus Mediceus, Cornutam rursus utriusque Conjugis imaginem præ se ferens, ni sculptoris incuria Cornua sint pro floribus expressa, quibus ornata sæpe Ægyptiorum Regum capita alibi jam diximus.

Neque vero male Cornu illud Arietinum Cyrenarum Regem ornabat in superiori Marmore, vicini Ammonis exemplo, qui non ignoras illud Poëtæ pervulgatum,

Laserpiciferis jacet Cyrenis,
Oraclum Jovis inter æstuosi.

At non Arietina solum, sed TAURINA etiam CORNUA gestasse videas aliquot ex Alexandri hæredibus,
In Syriacis. ut SELEUCUM, cujus rei causam tradit Appianus, quod sacra quondam faciente Alexandro, fugientem Taurum cornu apprehendisset; quod Politianus male
Miscellan. ad Lysimachum transtulit. Id enim diserte de Seleuco
cap. LXXIX. refert Appianus; nec etiam Taurinum, sed Arietinum Cornu spectatur in obviis Lysimachi nummis. Tale etiam apud Lutatium, Mithræ simulacrum, vultu Leonis, Persico habitu, utraque manu reluctantis Tauri cornua comprimens; quomodo & Hercules Acheloum domans, apud Poëtas vulgo & in nummis etiam depingitur. Sic figura nuda cornubus apprehendens Taurum inspecta mihi in nummo Gazæ Barberinæ, ex eo numismatum genere, quæ vulgo *Crotoniatas* vocant. Unde etiam ad hoc Seleuci factum, quod refert Appianus, adludere videtur sequens nummus, qui

qui hinc Seleucum Regem, illinc Taurum cornipetam exhibet.

Aliam vero cauſam adfert Libanius; Seleucum nempe In Antio-
ex ære apud Athenienſes exſtare cum Taurinis Corni- chico.pag.
bus; Τιμῶσι εἰκόνι χαλκῇ τὸν ΣΕΛΕΥΚΟΝ ΤΑΥΡΟΥ 351.
ΚΕΡΑΤΑ τῇ κεφαλῇ προσθέντες, τοῦτο διὰ τὸ γνώρισμα τῆς Ἰοῦς. *Statua ærea* SELEUCUM *honorant*, TAURINA CORNUA *capiti ejus adaptantes, illudque propter Ius inſigne.* Ius certe ſimulacrum juxta Iſidem βουκέρων ſeu *bovinis cornibus* Herodoto vocatur; unde etiam auctor Lib. II.
eſt Philoſtratus, ſtatuam ei in antiqua Nino poſitam, Lib. I. de
cui ab utroque tempore parva prominebant cornua: Vit. Apol.
Apollonium etiam plura de ea Statua reputaſſe & colle- cap. 3.
giſſe, quam vulgo exiſtimabant illius urbis Sacerdotes. Haud aliter nempe ac Hyllum Herculis filium, Cornu parvum ad lævam capitis partem adnatum habuiſſe refert Ptolemæus Hephæſtio apud Photium. Neque etiam prætereundus DEMETRIUS POLIORCETES Antigoni filius, quem cum Taurino cornu è temporibus prodeunte exhibet ſequens Nummus.

Non ferendus autem Nonnius, qui hunc Nummum aliosque ejusdem Regis, ad alium Demetrium, Antigoni nempe Gonatæ filium, & Macedonum Regem transtulit; quum omnino, ut aliunde etiam constat, ad nobiliorem illum Demetrium Poliorcetem sit referendus. Nequidquam etiam hærent eruditi antiquarii, an Arietinum, an Hircinum, an Taurinum Cornu eodem nummo sit expressum. Taurinum enim omnino statuendum est, illudque à Demetrio usurpatum Liberi Patris exemplo, cujus cultum & morem æmulatus à [a] Diodoro & [b] Plutarcho traditur; quod ipsum etiam de Patre ejus Antigono refert [c] Herodianus. Adeo ut ΤΑΥΡΟΚΕΡΩΣ non minus dici debuerit hic Demetrius, quam Attalus ille Apollinis oraculo vocatus eo nomine apud Pausaniam legitur. Alias geminum Cornu Taurinum cum Elephantis proboscide, AFRICÆ symbolum constituere videas in denario gentis Norbanæ; idque ut facile licet augurari, ob frugum copiam, unde & Africæ quasi *terræ Spicarum* nomen eruebat alicubi doctissimus Bochartus. Neque vero Arietina solum vel Taurina, sed HIRCINA etiam Cornua antiquorum Regum capitibus adposita nonnunquam videas. De Hircino Cornu obvio in nummo TRYPHONIS supra monuimus, & infra adhuc alia occasione visuri sumus. De PYRRHO itidem indicatum, gestasse illum Hircina Cornua; unde etiam agnitus legitur apud Plutarchum, deposita nempe insigni Galea; *καὶ τοῖς τραγικοῖς κέρασιν*, *& Hircinis Cornibus*. At vero omnium clarissime id evincit nummus ANTIGONI vulgo TUTORIS Macedoniæ Regis, cujus caput ornatum Cornibus Hircinis, iisque prominentibus & Clypeo inclusum, è Museo Christinæ Augustæ depromptum hic exhibemus.

[a] Lib. xx.

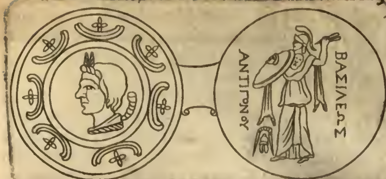
[b] In Demetrio.

[c] Lib. I.

In Phocicis.

In Pyrrho.

Simi-

Similem etiam possidet Gaza Palatina & Medicea. Macedonum autem Regem satis arguunt Clypei illi cum stellis, quales itidem videas in nummis Antipatri apud Goltzium, aliisque inscriptis, ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ; unde utique adsequimur consuetum Regionis illius symbolum. Ad Antigonum autem Gonatam spectare non posse superiorem nummum, sicut dubitare videbantur eruditi antiquarii, satis evincunt nummi illius Gonatæ cum adscripto nomine à Goltzio producti, & ab isto non parum diversi. Unde superest, ut illum Antigono Tutori adscribamus, cujus nota cum Arato & Achæis contra Lacedæmonios societas, multisque Græcorum monumentis celebrati fama & virtus. Ut non mirum sit, in aversa nummi parte, Palladem videre armatam, quæ dextra Clypeum tenet, sinistra autem Fulmen vibrat. Neque vero te fugit opinor, inde etiam profectum morem illum Regum aut Heroum κεραλοφόρων; quod sicut norunt viri docti, olim Galeæ militares, præfixa vulgo ad terrorem haberent animalium Cornua. Id certe de Thracibus observat Herodotus, æreas habuisse Galeas & desuper Bovis Aures & Cornua. Sic de Gallis Diodorus, in more illis positum, ut æreas haberent Galeas cum magnis appendicibus, quibus vel Cornua adfixa, vel Avium aut Quadrupe-

Tab. Græc. XXXVIII.

Tab. Græc. ead.

Lib. VII.

Lib. V.

drupedum facies adjunctæ. Hinc & alibi docet, ideo
Ammoni tribui caput Arietinum, quod hoc signo or-
natam in bello Galeam gestasset. Hinc & Hastis etiam
Capreæ Cornu præfixum apud Æthiopas, Herodotus
itidem & Strabo alicubi adnotarunt. Servium autem
Ad lib. XII. Æneid. mitto, quem ratio hic fugit, apud quem *Cornua Cristæ*
divino Vati commemorata sunt Comæ, ideo quod
Cornua sint proprie Cincinni ob adfinitatem vocis
Hesychius Κέρας τρί-χες. Auctor Etymolog. MS. Κέρας τὴν τρίχα, &c. *κείρειν*. Κέρας certe Græcis de capillis promiscue dici
haud ignoramus, sicut Cornua apud Satyricum,

Cæsariem madido torquentem cornua cirro,

& quomodo apud Arabas قرون de Cirro seu demisso
seu torto fumi notant eorum Lexicographi: at alia ra-
tio hujus vocis, ubi de Galeis aut Cornibus veterum
Heroum agitur. Quam melius itaque ex linguis Orien-
tis potuisset hujus rei fontem eruere; quibus, ut omnes
hodie sciunt, eadem voce *Cornu*, *Corona*, *Potentia*, ac
Splendor vulgo nuncupantur. Unde Cornu Regium
insigne apud Phœnices, & Hebræorum קרן seu *Cornu*
Chaldæis Interpretibus aliquoties מלכותא seu *regnum*
redditur, ut vidit illustris Grotius, & *Cornua* pro *Regno*
& *Regibus* passim in veteri Fœdere. Certe vel ex cor-
nuta Alexandri, Seleuci, Lysimachi, Demetrii, Anti-
goni, Ptolemæorum, aliorumque id genus effigie satis
jam liquet, cur per decem Cornua decem nempe suc-
cessores Alexandri è Syriæ puta aut Ægypti Regibus
VII. 7. designentur apud Danielem; *Et habebat Cornua decem.*
VII. 24. Item, *Porro* CORNUA *decem ipsius Regni*, DECEM
REGES *erant*. Unde clarius etiam adsequimur, cur
Apoc. XVII. 12. à divino Revelationum Auctore dictum, *καὶ τὰ δέκα* KE-
PATA *ἃ εἶδες*, *δέκα* BAΣIΛEIΣ *εἰσιν*; *Et decem* COR-
XIII. 1. NUA *quæ vides*, *decem sunt* REGES. Alibi autem, *Et
video ex mari bestiam adscendentem*, *quæ habebat capita se-
ptem*,

ptem, & CORNUA DECEM, & *in* CORNIBUS *ſuis* DECEM DIADEMATA. Ut non mirum etiam, vel Cornua aurea, Coronæ vicem teſtantia prælata in pompa Philadelphi apud Athenæum; vel Cornua inter auguria imperii nonnunquam relata; ut à Capitolino inter alia portenta, quibus illud Antonino Pio ſuperos præſagiiſſe oſtendit, *Et poſt Conſulatum in viridario Taurus marmoreus*, *Cornibus ramis arboris accreſcentibus adpenſus eſt*. De MOSE vero, cui & vulgo Cornua in Nummis ejuſdem & Simulacris, ſed recentioris fabricæ, tributa, res nota ex homonymia vocis קרן, quam cum vulgo alii Interpretes de radiante & ſplendente Moſis facie explicent loco Exodi πολυθρυλλήτῳ, Vulgatus expreſſit, *quod cornuta eſſet facies:* unde nata illa pictorum & cælatorum de adfingendis Moſi cornibus præpoſtera induſtria. Quamquam & Hieronymum haud ignorem, Cornutam revera effectam Moſis faciem exiſtimantem; neque alienum ab illa ſententia illuſtrem Grotium, qui inde factum obſervat, ut Mneues, qui apud Ægyptios cum cornibus colebatur, ipſi Aben Eſdræ non alius credatur à Moſe. Neque tamen diſſimulandum, præter vulgatum Interpretem, reliquos omnes, Græcos, Samaritanum, Syrum, Chaldæum, Arabem, de radiis & ſplendore vultus Moſis eundem Exodi locum ſimpliciter interpretari; quibus certe accedit fide dignus interpres Paulus, cui per δόξαν τοῦ προσώπου redditur juxta nempe LXX Interpretes, δεδόξασται ἡ ὄψις τοῦ χρώματος τοῦ προσώπου αὐτοῦ, & quod explicat Chaldæus Paraphraſtes כאפיתו ארי פני ויו יקרא *quod multiplicatus eſſet ſplendor gloriæ vultus ſui*. Quo reſpexiſſe etiam videtur Photius Patriarcha in Etymologico MS. cujus ſupra meminimus, ΚΕΡΑΣ ἐπὶ διαφόρων, τὴν τρίχα &c. καὶ ΤΗΝ ΔΟΞΑΝ, καὶ κεραίας. Fa-

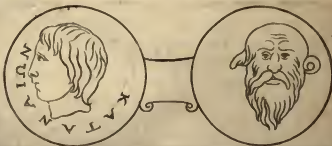
Cap. XXXIV. v. 29, 30.

Ad cap. LX. Eſaiæ.

II Cor. III. 7.

cta autem Cornuti Mosis τοῦ νομοθέτου mentio, revocat etiam mihi in mentem antiquum Catinensium nummum, quem CHARONDÆ, patriæ suæ aliarumque adhuc urbium Legislatori, tribuebat vir doctus in Epistola edita ad Cl. Seguinum. Quam sententiam dum inde adstruit diligens antiquarius, quod vulgo divinis honoribus adfecti sint legumlatores, & Zaleuci exemplo evincit, firmare luculentius poterat Iamblichi testimonio, qui de Charonda id nominatim observat, divinos eum honores à Civibus suis consequutum. Sed ut ingenue dicam, SILENUM omnino referre mihi videtur producta à viro docto & expressa illo Nummo effigies; quem frons calva, simus nasus, reliqua facies, ipsum denique Cornu, verum Bacchi nutritium, satis superque arguunt. Neque aliter effingunt illum antiqua marmora, quibus hic toties insculptus occurrit; nisi quod Cornutus aliquando, alumni & Satyrorum exemplo, nonnunquam sine Cornibus occurrat. Ad quem Silenum etiam haud incommode referendus videtur Cornutus itidem & barbatus senex in alio Catinensium Nummo, quem inter reliquos ejus loci vulgavit Paruta.

De vita Pythag. c. 30.

Haud mirum vero eundem in nummis Catinensium signari, quibus non semel Bacchus alumnus insculptus, & quorum ager, ut alibi jam diximus, totus Cereri &

Libero

Libero Patri ſacer. De CORNU vero AMALTHEÆ, quo ceu abundantiæ & fecunditatis ſymbolo, nihil frequentius ſignant Romanorum Nummi, & cum Dearum quidem ac Virtutum effigie, res vel pueris nota. Cur vero hoc nomen Κέρας Ἀμαλθείας, tertiæ è renatis Job. XLII.
Jobo filiabus tribuerint LXX Interpretes, pro quo 14.
Keren Happuc habet textus authenticus, Vulgatus autem *Cornu Stibii*, fratri meo in Hiſtoria Jobi, quam paratam habet, diſquirendum relinquimus. Alias veterum aut recentiorum de eodem loco expoſitiones mitto. Mihi, ut ingenue dicam, haud diſplicet Chaldæi Paraphraſtis interpretatio de ſplendore gemmæ, ſignificationi utriuſque vocis apud Hebræos conſentanea; τῷ קרן nempe de *ſplendore*, τῷ פוך autem vel הפוך de *gemma*. Equidem ad formam virginis commendandam, omnino videtur adluſiſſe impoſitum hoc ei nomen; cui etiam deducta illa à ſplendore gemmæ, ſeu lapilli appellatio egregie quadrat. Nec aliter adhuc hodie cum Coraliis, Margaritis, alio denique pretioſi lapilli genere, formarum ſpectatores aut præcones eaſdem conferre conſuevere. Accedit ratio mercis Arabicæ, quæ illius tractus feminis & nobilioribus quidem, cum olim tum adhuc hodie familiaris, ſcilicet ut Erytræis lapillis, de quibus paſſim poëtæ, ſeu rubri maris ſpoliis ſe exornent,

Nec minus Eois pectus variare lapillis.

Quæ rurſus virgini Arabicæ, & quidem ſummo natæ, ceu petitæ inde illius appellationi apprime conveniunt. Qui de *Stibio* cum vulgato Interprete vocem eo loco explicant, minus id mihi probant. In Fuco enim muliebri, tria illa jam olim recepta haud ignoro, Purpuriſſum, quo genis aut labiis ruborem; Ceruſſam, qua candorem ori aut collo; Stibium vero, quo nigro-

Tom. 1. Epist. ad Furiam pag. 81.

rem oculis illibant. Unde *orbes Stibio fuliginatos* vocat alicubi Hieronymus, qui eadem hæc, quæ modo innui, ita in fuco muliebri distinguit. At cultus ille, quo infuscantes nativum decus, ora oculosque depingebant, inter lasciviæ muliebris argumenta vulgo ipsis Gentilibus habitus; unde turpe jam illud olim visum poëtæ,

Naturæque decus mercato perdere cultu,
Nec sinere in propriis membra nitere bonis.

Ut equidem minus mihi fiat verisimile, inde virum sanctum & gravem, filiæ nomen & commendationem quæsivisse. Immo levem certe gratiam hodie inirent, qui à pigmentis id genus muliebribus, Veneres suas laudandas sibi aut appellandas crederent. Nisi forte illud placeat, à splendore nigrorum oculorum, hanc Sancti Herois filiam indigitatam; quod egregie certe illustrat vox קרן pro *splendore faciei*, seu *radiis* è facie micantibus, à Mose aliisque scriptoribus sacris frequenter adhibita: Nigri autem oculi maxime nitentes, & vulgo olim inter prima formæ munera; unde & Græcis κυανόφρυες & μελανόφρυες dictæ id genus Veneres. Quia autem Stibio nigror ille, ubi nativus deficiebat, procurabatur; hinc vox הפוך quæ *Stibium* frequenter notat, de ipso nigrore sumi potuit; haud aliter certe ac apud Arabes, è quorum gente hæc Virgo μελανόφρυς, vox كحل tam de *Stibio* quam de ipsa *nigredine oculorum* dicitur. Et hæc obiter, ne vel indicta plane nobis abiret nobilis Virgo, Cornu nomen præ se ferens, & si fides Græcis Interpretibus, Cornu Amaltheæ, toties in hac nummaria supellectile obvium. Quî autem aut quando factum, ut quod eximium olim honoris ac dignitatis insigne habebatur, ludibrii & contumeliæ argumentum etiam apud vilissimum quem-

quemque tandem evaserit, nihil adtinet hic operose disquirere. Id certe non heri primum aut hodie receptum, satis liquet ex Artemidoro; apud quem destinato cuidam proco, & ex Ariete cui insidebat lapso, futuræ mox conjugis adulterium portendi auguratur nonnemo his verbis, ὅτι ἡ γυνή σου πορνεύσει καὶ τὸ ΛΕΓΟΜΕΝΟΝ ΚΕΡΑΤΑ αὐτῷ ΠΟΙΗΣΕΙ. *Quod Uxor tua mœchabitur, & QUOD DICI SOLET CORNUA tibi FACIET.* Quæ postrema satis indicant id vulgatum σκῶμμα, jam ante Artemidori ætatem proverbii loco invaluisse. Ut non mirum sit, sequutis postea sæculis, Andronicum Comnenum Imperatorem, Cornua in infelicium maritorum ludibrium suspendere solitum, quorum toros adulterio fœdarat, ut liquet ex Niceta, & jam vidit in originibus patriis vir ingenio & eruditione insignis Ægidius Menagius. Immo id in Hebræorum Apologis jam olim exstare, tradentem video Drusium; ut qui nempe haberet uxorem adulteram, illi vulgo adfingerent duo cornua, quod rursus in Quæstionibus Hebraïcis ita explicat; *Cæterum reperimus etiam secundum priorem sensum in libro Ebræo, qui Masal Cadmoni vocatur cap. 26.* עור פני קרן *quod significat cutem faciei cornutam, de eo cui uxor adultera erat.* Et de Cornutis Veterum Nummis hactenus in eorum gratiam, qui meam de illis sententiam aliquoties efflagitarunt; quibus dum satisfactum cupio, liceat mihi adaptare hoc ingeniosissimi Nasonis, quamquam alio respiciens, votum,

—— & nondum cornua sumpsi
Nec mihi sumendi causa sit ulla velim.

Equidem nec à Diis solum & Heroïbus Natales aut Insignia, sed NOMINA etiam ac APPELLATIONES mutuatos nosti magnanimos illos Alexandri Hæredes. Ne-

Lib. II. Oneirocrit. cap. II.

Ad Exod. XXXIV. v. 29.

Lib. I. quæst. I.

De variis Cognominibus successorum Alexandri.

Neque enim Jovis illa vel Herculis cognatione contenti, ni Deorum etiam titulos & honores aperte invaderent. Unde perſtringit alicubi Dio Chryſoſtomus, illam eorundem in adoptandis Nominibus vanitatem, qua *Ceraunos* ſeu *Fulmina*, *Aquilas*, *Poliorcetas*, immo *Deos* quoque, inepte non minus ac impie ſe ipſos nuncuparunt. Tales utique adhuc hodie in antiquis nummis adparent Ptolemæi, Seleuci, Antiochi, Demetrii, Tryphones, aliique, non ſolum cum ſplendidis NICATORIS, NICEPHORI, MAGNI, EUSEBIS, EUERGETIS, PHILOPATORIS, EUPATORIS, PHILOMETORIS, PHILADELPHI, AUTOCRATORIS etiam ſeu *Imperatoris* Cognominibus; verum etiam cum ambitioſa, SOTERIS, EPIPHANIS, CERAUNI, DIONYSI, THEOPATORIS, DEI quoque citra ullas ambages appellatione. Ita quidem ut iis maxime occurrunt inſigniti, qui magis in Deum ſacrilegi, aut in proximos impii, aut in ſocios perfidi exſtitere, aut alias cladibus magis quam victoriis nobilitati leguntur. Quæ recepta tamen in Oriente inanis & ſuperba titulorum nomenclatio, ad poſteros quoque eorum aut hæredes tranſiit; ut adhuc hodie obvia in iiſdem oris exempla ſatis ſuperque arguunt. Diverſus vero à Dione Chryſoſtomo Sophiſta Libanius, qui eadem cognomenta jure deſumpta à patriis Syriæ Regibus alicubi contendit, & inde de præclaris ſingulorum moribus faciendum judicium ſecure pronuntiat. Ut jam in hunc cenſum non referam, minus decoras, aut alias à Regionibus quibus imperitabant, deductas appellationes, PHYSICONIS, AULETIS, LATHURI, HIERACIS, SEDETIS, ZEBENNIS, CYZICENI, quas inſuper eorundem Alexandri Hæredum Nummi exhibent. Illud vero vel bene-

Orat. LXIV.

In Antiochico.

beneficium vel commodum adfert ampla illa Cognominum id genus supellex in Numismatibus antiquis adhuc frequens, ut confusos vulgo inter se Antiochos, aliosque barbaros Reges distinguere, aut illustres eorum appellationes, de quibus silent ferme Auctores, ex iisdem deprehendere liceat.

De Cognominibus ΝΙΚΑΤΟΡΙΣ, ΝΙΚΗΦΟΡΙ, &c. in variis Nummis.

ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ quidem nomen, SELEUCO in Nummis antiquis tributum occurrit, quos ad illum vulgo referunt Antiquarii, à quo SELEUCIDARUM incepit series & regnum; & quod illi à victoriis potius, quam à Nicatore cæso inditum refert [a] Appianus. At intercedere illud videtur, quod Epiphanis cognomentum iidem Nummi præferant; scilicet ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ; quale demum ab uno ex Seleuci hujus successoribus Antiochis primo usurpatum innuere videtur idem Appianus, & de quo Epiphanis nomine paullo infra. Nicatoris quidem cognomentum primus intulit SELEUCUS, Regum post Alexandrum maximus, auctore Arriano; cui mortuo Templum *Nicatorium*, tanquam Heroi exstructum tradunt iidem veteres. Firmat id præclare Strabo, qui scribit Antiochenses, Seleucum Nicatorem ut Heroa coluisse, & in Casio monte apud Seleuciam festum ei diem egisse. Quo respexisse etiam Hesychium obiter observo, Νικάτωρ ἥρως ὃν καὶ τιμῶσι τινὲς, ubi perperam antea *Nicanor* legebatur, errore in scriptis & editis veterum libris familiari. Nec audiendus est proinde illustris Scaliger, qui observata hac nominis varietate, Nicanorem tuetur auctoritate Nummorum, in quibus ΣΕΛΕΥΚΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ, (à Goltzio scilicet deceptus) Nicatorem vero dialecto Macedonica dici demum existimat. Non semel, ut obiter hoc dicam, alienis oculis virum incomparabilem num-

[a] In Syriacis.

Lib. VII. περ. ἀναβ.

Lib. XVI.

Animad. ad Euseb. p. 128.

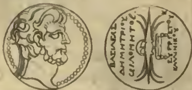
nummos veteres inspexisse deprehendo, quorum alias fidei & auctoritati plurimum solet & merito quidem, tribuere. Ita ut vel unum hoc adferam, forte mihi dum hæc scriberem oblatum; nummum citat in iisdem Eusebianis, COL. JUL. AUG. PEL. BER. scilicet, *Colonia, Julia, Augusta, Pella, Berytus*; Ubi cur Pella vocetur Berytus, dicit se non magis scire, quam quare Berytus Beroë. At facile poterat prius illi dubium eximi. Nummi enim illius inscriptio, COL. JUL. AUG. FEL. BER. seu *Colonia Julia Augusta Felix Berytus*; quod jam olim notarat Plinius, *Berytus Colonia, quæ Felix Julia appellatur*. Sicut rursus videas in aliis Nummis Gazæ Mediceæ & Lomenianæ COL. JUL. AUG. PELLA. Ita ut inter diversas illas duas urbes, nulla fuerit proprii nominis communio, quæ ex prava nummi lectione viro magno negotium facessebat. A primo autem illo Nicatore, Heroum consecratorum more, urbs Syriæ Νικάτορις denominata, quæ rursus inter nummos Vespasiani occurrit apud Goltzium cum inscriptione ΝΙΚΑΤΟΡΙΤΩΝ; Factum vero postea, ut illud Nicatoris cognomentum, ambitiose etiam nonnulli ex Herois illius successoribus usurparint. Talis DEMETRIUS Soteris filius, cui idem nummi veteres largiuntur, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΥ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ, qui corrupte apud Josephum, Justinum & eundem Scaligerum in Excerptis Græcis, Nicanor hactenus vocatur. Eadem vero ratione NICEPHORI nomen ANTIOCHO DEO, Alexandri Balæ, ut videtur, filio adhæsisse, docet rarior ejus nummus cum inscriptione ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ, quod vix aliunde constare existimem. Exemplo scilicet Jovis Nicephori, cujus Spartianus alicubi meminit, & à quo

Pag. 313. — In Gaza Reg. Gall. — L. v. c. 20. — In Hadriano.

quò urbs dicta videtur Nicephorium circa Edessam sita, juxta Stephanum; ni forte hunc Antiochum Nicephorum, conditorem illius loci, liceat ex eodem nummo colligere. Immo non solum Nicatores aut Nicephori, sed ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΙ etiam dicti quidam è Seleuci posteris, Herculis nempe exemplo, cujus se traduces profitebantur, & cui *Callinici*, & *Alexicaci* cognomina inter primos tributa refert alicubi Aristides. Notus vero error Ammiani, qui Seleucum illum Nicatorem cum Callinico confundit, dum priorem cum Arsace fundatore Parthici imperii superatum scribit, *cui victoriarum celebritas hoc indiderat cognomentum*. Neque enim Nicator, sed Pronepos ejus Seleucus Callinicus ab Arsace devictus, ut viderunt jam ad eum locum Viri docti, & de quo occurrit itidem nummus, ΣΕΛΕΥΚΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. At præter eundem Callinicum, quartum vulgo in serie Regum Syriæ, idem etiam cognomentum usurpasse video DEMETRIUM PHILOMETOREM in antiquo nummo amplissimi Camerarii nostri, cujus inscriptio ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΦΙΛΟΜΗΤΟΡ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ.

In Herculem.

Lib. XXIII.

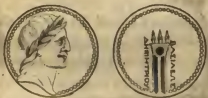

Ad quem Demetrium spectet hic Nummus difficile videtur hodie statuere, quum utriusque appellationis *Philometoris* & *Callinici*, alicui è Demetriis tributi, nulla quod sciam occurrant alibi vestigia; sicut nec alias Demetrii *Philopatoris*, aut *Philadelphi*: qualia tamen cogno-

menta Ptolemæorum aut Antiochorum exemplo gestasse quoque Demetrios video in antiquis & selectis eorum nummis. Tales certe inter numismata Peireskiana observati mihi Parisiis, apud illustrem Harlæum, inscripti nempe præter Demetrium Nicatorem supra commemoratum, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΘΕΟΣ ΦΙΛΟΠΑΤΩΡ ΣΩΤΗΡ; alius ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΦΙΛΟΜΗΤΩΡ· ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ; tertius denique, ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ: quæ utique quantivis neque satis æstimandi pretii cimelia lubenter hic evulgamus, quæ præterita historiarum & annalium conditoribus, Regum illorum cognomenta ita accurate signant. Quum autem duo in Syriæ Regum serie Demetrii vulgo ab auctoribus statuantur; unus *Soter* dictus; alter filius ejusdem *Nicator*; quibus tertius addi potest ex Josepho & Appiano Demetrius *Eucærus* Antiochi Eusebis filius; ex superioribus nummis licet colligere, *Soterem* dictum etiam *Philopatora*; *Eucærum* vero Philippi fratris exemplo, *Philadelphi* cognomen sibi quoque vindicasse: nempe juxta nummum ejusdem Philippi à Goltzio productum, & Scaligero quoque citatum in Eusebianis, ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. At quis fuerit Demetrius ille Philometor, qui Callinicus itidem exemplo alterius Seleuci vocatur in nummo supra expresso, & qualem vidit etiam Goltzius, parum liquere videtur. Neque enim idem cum Nicatore, qui solus illius nominis superest in serie Regum Syriæ; neque vero ad filium Antigoni Demetrium Poliorcetem, aut alterum Demetrium Macedonum Regem & Antigoni Gonatæ successorem referri debet; quorum alia vulgo effigies in antiquis eorundem nummis. Barbatus nempe Demetrius Nicator, ut vel apud Goltzium videas; Poliorce-

Pag. 150.

liorcetes autem alio vultu, quem ſupra expreſſimus cum cornu taurino, quem alias à ſingulari erga parentem Antigonum pietate φιλοπάτορα vocat Plutarchus. In Demetrio. Unus videtur ſupereſſe Demetrius Poliorcetæ filius, ab Arſinoë in Cyrenarum Regni poſſeſſionem miſſus; ſed Juſtin. lib. xxvi. c. 3. mox tanquam matris adulter à Berenice filia, cui deſponſatus erat, interfectus. Ad Soterem alias Demetrium, vulgo Duodecimum in ſerie Seleucidarum, referendi ſunt alii nummi à Phœnicibus Tyriis aut Sidoniis percuſſi; quales vidi in Gaza Medicea, cum inſcript. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΙΔΩΝΙΩΝ, aut ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΥΡΙΩΝ; pro quo poſtremo apud Goltzium corrupte legitur, ΤΥΡΙΩΝΟΣ, quaſi *Tyrion* nempe dictus fuerit ille Demetrius. Neque vero eoſdem ad peculiarem aliquem Sidonis aut Phœnicum Regem Demetrium referre debuit nobilis Gazæ illius cuſtos. Phœnice enim, cujus Metropoles Tyrus & Sidon, pars & appendix Syriaci Regni Seleucidarum. Ad quem Soterem Demetrium referendus etiam ſequens nummus.

Juxta vero antiqua illa Nicatoris aut Callinici cognomenta, inde etiam ſequiori ævo inter titulos Perſarum Satrapæ ΝΙΚΗΤΗΣ apud Simocattam legitur. Qua Hiſt. lib. iv. cap. 17. ratione nempe apud Romanos jam olim, INVICTI occurrunt Cæſares dicti in antiquis aliquot nummis, ut SEVERI INVICTI AUG. P. FIL. in nummo Getæ, & INVICTUS AUGUSTUS COS. III. in

 alio

alio Alexandri Severi, apud Tristanum. unde adposite Manilius de Augusto,

Lib. I. *Sit pater invictus patriæ, sit Roma sub illo.*

Certe ipsi ROMÆ adtributum INVICTÆ iidem quoque Nummi nonnunquam largiuntur; ut aureus Prisci Attali, INVICTA ROMA ÆTERNA; alius Alexandri Tyranni, INVICTA ROMA FELIX CARTAGO. Quin sicut NICATORIS cognomen Seleuco, ita VICTORIS prænomen magno CONSTANTINO usurpatum; ut rursus ex ejusdem nummis liquet; in quibus VICTOR CONSTANTINUS MAX. & ad ejus exemplum Filius Constantius, VICTOR Terra Marique CONSTANTIUS inscribitur Lib. XVII. apud Ammianum, qui alibi JULIANUM ejus suc- Lib. XV. cessorem VICTORINUM per ludibrium dictum observat. Notæ vero ejusdem generis VICTORIÆ, NICE, CALLINICE, AGATHONICE, frequentes mulierum appellationes, quas tradunt antiqua marmora.

De Cognomine ΣΩΤΗΡΟΣ in variis Nummis. ΣΩΤΗΡΟΣ vel SERVATORIS cognomen PTOLEMÆO LAGI à Rhodiis primum concessum, nummi ejusdem repræsentant; quod illi utpote Syriæ eversori præter fas omne tributum contendit Josephus, & Origin. lib. XII. c. 1. quale aliis pluribus dein cum Lagidis, tum Seleucidis adhæsit. Notat vero Arrianus, eundem juxta quosdam Lib. VI. περ. ἀναβ. SOTEREM dictum, quod vulneratum & jacentem apud Mallos Alexandrum objecto scuto protexerit, sed falso; neque enim illi pugnæ interfuisse Ptolemæum, ut ab ipsomet memoriæ proditum est. Id vero illi cognomen, quocunque tandem jure aut titulo delatum, cum BERENICE conjuge commune apud Ægyptios evasit; unde ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ nomine post mortem ambo consecrati; ut non solum ex monumento

Adu-

Adulitano, de quo paullo infra, licet colligere, ſed præterea ex Inſcriptione veteri, & Porphyrii Excerptis Pag. 201.
apud Scaligerum. Quo nempe nomine Æſculapius & in Euſeb.
Salus ΣΩΤΗΡΕΣ itidem vocantur in alia Inſcriptione Theſ. Grut.
ne antiqua; aut quo elogio Patres Conſcriptos Pruſias MLXXIII.5.
Bithyniæ Rex in aditu Curiæ olim ſalutavit, χαίρετε Polyb. Exc.
ΘΕΟΙ ΣΩΤΗΡΕΣ, ſicut eodem Antigonum ac De- Leg. XCVII.
metrium proſequuti ſunt olim Athenienſes; aut deni- Plutarch.
que juxta Phari inſcriptionem ab Architecto Soſtrato in Demetr.
Cnidio expreſſam, ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙΝ. Unde etiam Heros vocatur alicubi Straboni idem Ptolemæus, Strab. XVII.
non aliter ac Seleucus Nicator cum eidem auctori, tum & Lucian. Qu. Conſc.
Heſychio, ut modo videbamus: ad eum enim referri Hiſt.
debet, quod tradit Geographus, Elaiticam Præfecturam Lib. XVII.
ram dictam à fratre Ptolemæi primi, non autem ab Heroë. Heroës enim vulgo habiti primi Urbium aut Imperiorum conditores; quales ambo illi cum Seleucus, tum Ptolemæus. Hæc autem SOTERIS, de qua hic agimus, appellatio, à JOVE SOTERE deſumpta, (quibus nominibus illum apud veteres cultum, ſatis liquet, ac teſtes paſſim obvii) inde ad Conſervatores aut Benefactores Urbium vel Populorum, civium adulatione aut metu paſſim tranſlata, ut præter alios docere poteſt Euſebius, ὡς εἰκὸς τῶν παλαιῶν ἀπαραφυλάκτως οἷα Hiſt. Eccl.
ΣΩΤΗΡΑΣ ἐθνικῇ συνηθείᾳ παρ' ἑαυτοῖς τοῦτον τιμᾶν εἰωθό- l. VII. c. 18.
των τὸν τρόπον; *Quippe priſci illi, abſque ullo diſcrimine, cunctos de ſe bene meritos Gentili quadam conſuetudine tanquam* SERVATORES *colere hujuſmodi honoribus conſueverant.* Inde nempe in Seleucum, Antigonum, Demetrium, Gelonem, alioſque collatum ab Athenienſibus & Syracuſanis hoc nomen; ut cum ex Diodoro, Plutarcho & Athenæo conſtat, tum ſatis arguunt conjuncta vulgo apud Græcos ſcriptores ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ καὶ ΣΩΤΗ-

ΡΟΣ cognomina; quæ & Samaritani Antiocho Deo tribuunt apud [a] Josephum,& Nilo etiam alicubi [b] Julianus ac [c] Heliodorus. Frequenter vero non vivis solum, sed mortuis & consecratis delatum hoc ΣΩΤΗΡΟΣ nomen, sicut de Antigono Tutore observat Polybius, τοιγαρῦν ὐ μόνον ἐκρίθη παρ' αὐτὸν τ̀ καιρὸν Εὐεργέτης, ἀλλὰ κὴ μεταλλάξας ΣΩΤΗΡ· *quapropter non solum eodem tempore vocatus est Euergetes, sed etiam post mortem* SERVATOR. Deorum enim apud illos hæc propria fuit appellatio, qui Ἄνακτες, hoc est Σωτῆρες, dicti, juxta Græcum Euripidis Interpetem, Ἄναξ κυρίως Σωτήρ; unde Deos proprie utroque hoc nomine, homines vero καταχρηστικῶς vocari innuit, Ἄνακτας ὡς δεσπότας Σωτῆρας. Hinc non mirum præter JOVEM ΣΩΤΗΡΑ, paullo ante adlegatum; aut præter NEPTUNUM, quem ΣΩΤΗΡΑ dictum apud Herodotum legas, scilicet, ut de se loquitur apud Lucianum, pro virili σώζων τῶν πλεομένως, *servans navigantes*; aut præter CASTORES, (quos ΣΩΤΗΡΑΣ omnibus dici observat Strabo, eadem nempe qua Neptunus de causa) insuper APOLLINEM, ÆSCULAPIUM, BACCHUM, HERCULEM, tanquam benefica numina, sub eadem ΣΩΤΗΡΩΣ nomenclatione olim cultos; ut præter Pausaniam, aliamque veterum testium nubem, docent adhuc evidentius antiqui nummi. Tales vel Lapitharum in Thessalia inscripti ΑΠΟΛΛΩΝ ΣΩΤΗΡ, cujus generis unum hic è Gaza Palatina, ob nummi elegantiam cælandum duximus.

[a] Antiq. lib. XII. c. I.
[b] Ep. XI.
[c] Lib. IX.

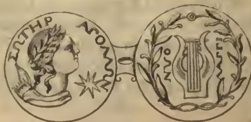
Lib. V. (Polybius)

Ad Hippolyt. v. 88.

Lib. VII. (Herodotus)

In Jove Tragœdo.

Lib. V. (Strabo)

Qui

Qui Nummus, ut obiter hoc dicam, egregie illustrat, id quod à priscis Grammaticis traditur, ac inter alios ab erudito Apollonii Rhodii Scholiaste, hos Lapithas dictos ἀπὸ Λαπίθου καὶ Στίλβης νύμφης, *à Lapitho Apollinis filio, ac Stilbe Nympha.* Hinc enim Apollo cum Stella, quæ ad Stilben adludit, illinc Apollinis Lyra. Neque aliter ab hoc Apollinis filio eosdem Lapithas deducebat Diodorus; non vero à Lapitho Periphantis filio, ut apud Stephanum ex Epaphrodito traditur. Cæterum juxta Parentem Apollinem, alter ejusdem clarior filius, SOTER itidem inscriptus in Nummis Nicæensium, ΣΩΤΗΡ ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ, aut ΣΩΤΗΡΙ ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΝΕΙΚΑΙΕΙΣ, in nummo Regiæ Gallorum Gazæ. Cujus Æsculapii exemplo, dicti passim Medici Σωτῆρες, ut præter Lucianum aliosque, apud Aristænetum de Panacio Medico, Σωτῆρα τὸν ἄνδρα προσειπὼν, *Servatorem virum vocantes*; & quos proinde titulos *Medici* & *Soteris* conjungentes videas Chosroëm Persarum Regem in Epistola ad Mauritium Imperatorem, ἀναγορευθῆναι τε ὑμᾶς κτίστας καὶ ΣΩΤΗΡΑΣ καὶ ΙΑΤΡΟΥΣ τῆς Περσῶν πολιτείας; *renuntiari vos Conditores,* & SERVATORES, & MEDICOS *Persarum Reipublicæ.* Præter ÆSCULAPIUM vero aut ejus adseclas, ΣΩΤΗΡΕΣ itidem BACCHUS & HERCULES; ille in nummis Maronitarum, ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ, iste autem in nummis Thasiorum, ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ· quomodo & hic Heros in aliis adhuc nummis, puta Stymphaliorum Arcadum inscribitur. Quam appellationem eidem Herculi, non ut belluas conficienti, sed ut Tyrannorum eversori, eximie alicubi vindicat aurea Dionis facundia; quæ ob similia beneficia generi humano præstita, SERVATOREM cum jure dictum commemorat. Unde factum,

Ad lib. I. Argon. v. 42.

Lib. IV.

Lib. I. Epist. XIII.

Hist. Theophili Simoc. pag. 185. edit. Reg.

Orat. II.

ctum, ut ejus exemplo Athenienses eadem appellatione fuerint insigniti, auctore Demosthene, καὶ μὲν καὶ τ Ἡρακλέους παίδων ὥς τοὺς ἄλλους ἔσωσε ΣΩΤΗΡΕΣ ὠνομάσθησαν, *quin etiam inter Herculis Liberos, qui alios servavit,* SERVATORES *dicti sunt.* Quem titulum iisdem Atheniensibus in Panegyrico vindicat Isocrates. In Thebanis autem eundem suggillat Græcus Orator, qui Philippum Macedonem, gravem saluti Græcorum Regem, eodem SERVATORIS titulo cohonestabant. Quo nomine quoque Tullius Verrem exagitat, eodem titulo à Siculis decoratum. *Itaque eum non solum Patronum istius Insulæ, sed etiam* SOTERA *inscriptum vidi. Syracusis heu quantum est! ita magnum, ut Latino uno verbo exprimi non possit. Is est enim* SOTER, *qui salutem dedit*; & quæ ibi plura rationem hujus nominis illustrant. Græcorum enim more, ad Romanos quoque vel Præsides vel Augustos transiit usus illius appellationis, quam Augusto etiam tribuit Philo, ὁ ΣΩΤΗΡ καὶ Εὐεργέτης Σεβαστός· & firmat vetus Inscriptio, ἱέρεως θεᾶς Ῥώμης καὶ Σεβαστοῦ ΣΩΤΗΡΟΣ, *Sacerdotis Deæ Romæ & Augusti* SERVATORIS, ad exemplar nempe Sacerdotis annui ΣΩΤΗΡΩΝ Antigoni & Demetrii ab Atheniensibus, ut Plutarchus refert, instituti. Sic alibi rursus de CAIO idem Philo, ὁ ΣΩΤΗΡ καὶ Εὐεργέτης εἶναι νομισθείς. Hinc eandem quoque Athenienses decernunt HADRIANO, in præclaro Nummo inscripto, ΟΛΥΜΠΙΟΝ ΣΩΤΗΡΑ ΤΟΝ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ. Ita sequutis temporibus Rex Regum Chosroës, sed auxilii indigus, litteris ad Mauritium Imperatorem scriptis, eum ΣΩΤΗΡΟΣ nomine cum epithetis aliis compellat; sicut Romanos in genere, ut paullo ante vidimus, ΣΩΤΗΡΑΣ vocare non erubescit. Julianus vero Cæsar, Eusebiam Augustam, conjugem Constantii,

In Orat. Funebr. — Orat. de Corona. — In Verrem. II. — In Flaccum. — Thes. Grut. c. v. 9. — Plut. in Demetr. — De legat. ad Caium. — Excerpt. Legat. edit. Reg. p. 188. — Orat. III.

tii, ΣΩΤΕΙΡΑΝ etiam vocat. Mulieribus enim nonnunquam tributum hoc nomen, exemplo BERENICES supra indicatæ, aut alterius ex eadem Lagidarum stirpe, non SOSPITÆ, sed *Ægypti feralis Erynnis* CLEOPATRÆ, cui tamen ΣΩΤΗΡΟΣ cognomen nummi etiam largiuntur. Ita enim legam potius vel ΣΩΤΕΙΡΑΣ, quam cum Tristano ΣΩΤΗΡΑΣ. Σωτὴρ enim & Σώτειρα ex æquo Græcis *servatrix* in casu recto, non autem Σωτήρα. Hinc Venus Σωτὴρ in Inscriptione veteri, Ἀφροδίτῃ θεᾷ παναγάθῳ καὶ ΣΩΤΗΡΙ. Thes. Grut. LIX. I. Quod autem antea recte conjeceram, evicit postea idem Cleopatræ nummus mihi inspectus inter alios Regiæ Gazæ Parisiensis, inscriptus ΘΕΑΝ CΩΤΗΡΑ; pro qua priori voce male ΟCΑΝ legerat idem Tristanus. Neque dissimilis error viri incomparabilis in Eusebianis novissimæ revisionis, ubi fide similis Nummi hanc Cleopatram Ægyptiace Οσανσώτειρα cognominatam tradit. In addend. ad Græc. Eusеb. pag. 430. Alias idem ΣΩΤΕΙΡΑΣ cognomen occurrit adhuc hodie in præclaris aliquot Nummis: quo scilicet præter Minervam apud Athenienses, DIANA Syracusis, CERES Apameæ, PROSERPINA Cyzici colebantur; ut ostendunt selecta illorum locorum numismata, vel ΣΩΤΕΙΡΑ tantum inscripta cum Dearum illarum effigie, vel ΚΟΡΗ CΩΤΕΙΡΑ, ut in sequenti nummo Cyzicenorum. In Gaza Christinæ Augustæ.

Quæ illustrant utique lapides antiqui, in quibus aut eidem Proserpinæ, SANCTÆ, SERVATRICI; aut alias FORTUNIS, SALUTARIBUS, inscripta elogia: exemplo nempe APOLLINIS SALUTARIS, ut vocatur iste in nummis Volusiani. Quod Σωτῆρας attributum, cum FORTUNÆ etiam tribuit Pindarus, Σώτειρα Τύχη; tum alicubi THEMIDI; alibi etiam MEDEÆ, tanquam navis Argo servatrici. Ut jam illud prætercam, inde *Soteria* vel Σωτήρια, dictos olim ludos in Deorum honorem celebratos; ut liquet rursus ex præclaro nummo Ancyranorum, percusso temporibus Caracallæ, ΑϹΚΗΓΕΙΑ ϹΩΤΗΡΕΙΑ ΙϹΘ. ΠΥΘΙΑ ΑΝΚΥΡΑϹ. Mitto vero hic notos ex libris juris civilis, *loci* vel *locorum servatores* in celebrioribus oppidis constitutos, qui saluti civium eorumque commodis consulerent: seu ut Porphyrius alicubi loquitur, τῆς σωτηρίας τῶν πόλεων προεστῶτας. Unde insuper satis liquet, quam meliori titulo ac jure non unius Urbis aut Populi, sed universi generis humani liberatorem antiqua Hellenistarum pietas SOTEREM salutavit.

Ol. Olymp. XII. VIII. XIII.

In Museo Cl. Seguini.

Lib. IV. de Abstin.

ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ familiare in iisdem Numismatibus nomen occurrit, quo præsentes in Mysteriis Deos, Gentiles olim prosequebantur. Unde etiam Epiphaniæ frequentes & salutares eorum adparitiones dictæ; ut eruditis notum. Hinc Lucianus agens de Hephæstione ab Alexandro consecrato, somnia ejusdem, Epiphanias quasdam, aliaque ejusdem vaticinia ab adulatoribus refert jactata, quo juvenili Alexandri cupiditati indulgerent. Ita ut eundem Heroïbus illis vel Divis continuo adscriberent, de quibus in genere ait Polybius, ποιεῖν Ἥρωας τε καὶ θεοὺς ἐπιφαινομένους. Inde autem ad Reges Alexandri successores, tanquam manifestos

De Cognomine ΕΠΙΦΑΝΙΣ *in variis Nummis.*

De Incredul.

Lib. III.

&

& conspicuos quosdam in terris Deos, Hephæstione certe haud inferiores, & tum magis visibiles, translata eadem appellatio; ut præ aliis nummus ANTIOCHI clare exprimit, cum utroque titulo ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ. Quod ipsum firmat egregie Appianus, qui Antiochum narrat Epiphanem dictum, quod expulsis è patrio regno tyrannis, quasi patrius & domesticus Rex illis adparuisset, βασιλεὺς οἰκεῖος ὤφθη. Qua ratione certe apud Libanium dicuntur Cæsares Constantius & Constans, suis Provinciis ἀντὶ πατέρων φανέντες, aut apud Claudianum, In Syriacis. In Basilico.

—— *venerabilis illi,* De Bello

Ceu Numen PRÆSENSQUE *vocor.* Gildon.

Epiphaniæ enim illæ Gentilium, quod observo, & hic ad rem facit, maxime de patriis ac domesticis Diis & eorum manifestatione vel præsentia (ut Tullius illam vocat) sumebantur; ut præter alios, auctor mihi Dio Chrysostomus, qui tradit vulgo credi conditores Heroas ac Deos, ut maxime eos decet, adire frequenter suas civitates, & maxime festis ac solemnibus diebus, aliis autem non conspicuos. Neque vero inanes habitæ ejusmodi Epiphaniæ, sed qualis hujus Antiochi apud Syros suos præsentia, efficaces & salutari quodam auxilio præditæ; quæ nempe aut ægris salutem, aut adflictis solatium, aut laborantibus præsidium portendere consueverant. Hinc (ut tria hæc beneficia paucis complectar) Isis culta apud Ægyptios ob ægrorum in adparitionibus curam, teste Diodoro, διὰ τ̀ ἐν θεραπείαις ἐπιφανειαν; & Philippo Medico ob sanatum Alexandrum *grates habebant veluti præsenti Deo,* auctore Curtio. Hinc rursus tradit Eunapius, Antistitem à Juliano Cæsare missum in Græciam calamitatibus adflictam, καθάπερ θεοί τινα ἀποπέμπων φανέντα. Diodorus vero celebriorem refert Orat. XXXIII. Lib. I. Lib. V. In Maximo.

Lib. v. fert Deorum Samothraciæ Epiphaniam, ob admiranda quæ præstabat in periculis auxilia; & Polybius, Lib. III. consternatis Pœnis Heroëm quendam ἐπιφανέντα, viam iis docet per Alpes indicasse. Ut vel inde satis liqueat, cur eodem sensu quo ἐπιφάνεια, ita παρουσία quoque non solum pro *præsentia* Numinis, sed pro *efficacia* quoque
II. c. I. v. 2. usurpetur in Epistola Divi Petri; aut cur apud Mac-
II. c. XII. cabæorum scriptores, non semel ἐπιφάνεια præclarum
v. 22. Dei factum notet, ut jam vidit ὁ πάνυ Grotius. Unde perspicuum etiam, cur tot gaudiis & acclamationibus prosequerentur Gentiles hanc domesticorum suorum Numinum apparitionem, ut Syri ad conspectum hujus Dei Epiphanis Antiochi; aut Memphi-
In Thalia. tæ apud Herodotum, qui ad Dei sæpe apud suos manifesti præsentiam, Ægyptios refert ingenti gaudio delibutos festos etiam dies agere. Præsentiam enim illam, non votis solum sed sacrificiis etiam, & vario mysteriorum apparatu consueverant elicere, quo respexit Eu-
In Proæresio. napius, καὶ προσεῖχεν ὥσπερ αὐτοκλήτῳ καὶ ἄνευ τινὰς πραγματείας φανέντι θεῷ, *& adhæsit tanquam sponte vocato, & citra pravias quasdam sollicitationes præsenti Deo.* Ubi nempe eam adparitionem intelligit, quæ sponte à Deo concessa, citra operosiorem adparatum, quo solebat eadem provocari. Sacra enim instituta à Gentilibus ad impetrandas vel celebrandas illas domesticorum Numinum
Lib. I. c. 31. adparitiones, cum aliunde, ut tentatis Tullo sacrificiis apud Livium, tum ex Athenæo licet colligere; qui re-
Lib. XII. fert Demetrium Phalereum, fratre Himeræo ab Antipatro trucidato, illius Epiphania celebrasse, ὡς τὰ ἐπιφάνια τοῦ ἀδελφοῦ θύων. Quæ sacrificia scilicet ad indicandam fratris Epiphaniam & quasi in Deos relati præsentiam seu manifestationem instituebat Demetrius: haud aliter ac illo Epiphaniæ argumento, consecra-

ſecrationem Hephæſtionis mentiebantur, amici Alexandri. Ut videas, mi OCTAVI, non hodie primum, vel veris vel fictis adparationibus, fidem divinitatis quæſitam, ac ſuum Divis cultum ea hominum opinione invaluiſſe. Eadem vero ſacra ΘΕΩΦΑΝΙΑ etiam dicta, ex Philoſtrato obſervo; ubi Lacones interrogati, an ob præſentiam Apollinis Tyanei Theophania agitarent, εἰ καὶ θεοφάνια ἐπ' αὐτῷ ἄξουσι. Unde patet Ἐπιφανείας & θεοφανείας voces de ipſa adparitione; Ἐπιφάνια vero ſeu Θεοφάνια uſurpata pro feſtis in eorum memoriam aut deſiderium agitari ſolitis: quod diſcrimen etiam ſcriptoribus aliquot Eccleſiaſticis obſervatum videas, quibus alias τὰ Θεοφάνια aliquando etiam Θεοφάνεια non jam de Chriſti vel Magorum adparitione, ſed de Chriſti Baptiſmo frequenter uſurpantur; ut præter Chryſoſtomum alioſque, liquet ex Balſamone in Bibliotheca Juris Canonici: quo ſenſu etiam dies Baptiſmi Ἐπιφάνιος ἡμέρα vocatur in Conſtitutionibus Apoſtolorum. At vero hujus ANTIOCHI exemplo, qui hoc nomen DEI EPIPHANIS in Nummis adhuc præfert, idem quoque legimus Caium Cæſarem ambiviſſe. In Euſebii certe Chronico ex verſione Hieronymi, dicitur Caius Petronio Præfecto Syriæ præcepiſſe, ſibi ſtatuam poni Hieroſolymis, ſub nomine JOVIS OPTIMI MAXIMI. Hæc autem poſtrema in Euſebianis Græcis Scaligeri exprimuntur, ΔΙΟΣ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ, hoc eſt juxta eundem Scaligerum, *Jovis Illuſtris*; pro vulgata ſcilicet cognominis hujus Epiphanis apud Interpretes ſignificatione. Ita tamen ut hujus appellationis dignitatem aut vim vocis non videatur mihi adſequutus; qua meo judicio inſtar JOVIS PRÆSENTIS & manifeſti, abſens etiam Caius à Judæis ſuſpici Hieroſolymis ac adorari impie

Lib. IV. cap. 10.

Pag. 1243. edit. ult. Pariſ.

Lib. V. cap. XII. p. 925.

voluit. Gemino nempe instituto, quo eosdem Jovis titulos & honores ambiens Diocletianus, *conspicuus &* PRÆSENS JUPPITER *cominus invocari voluit*; aut quo passim Cæsares *præsentes Dii* seu Epiphanes, apud Poëtas ac Oratores invocantur, immo Diis etiam manifestiores; sicuti de Augusto loquitur Ovidius,

Genethl. Maximiani.

Ut mihi Dii faveant, quibus est manifestior ipsis.

In Præfat. & Valerius Maximus, qui ejus rei causam adfert; *quod cætera divinitas opinione colligitur, tua* PRÆSENTI *fide, paterno avitoque sideri par videtur.* Familiare vero id præ aliis Caio, ut absens etiam præsentis Dei instar coli vellet: unde sicut in Templo Hierosolymitano id fieri jussit Romæ constitutus, ita ejusdem Roma absentis sellam in Urbis Templo positam Patres adorasse, & argentum, ex more introducto sub Augusto, quasi præsenti obtulisse auctor est Dio. Tangit alias & commemorat pluribus hanc Caii vesaniam Philo, qui eandem refert Inscriptionem statuæ, quam volebat sibi Hierosolymis dedicari, sub titulo nempe ΔΙΟΣ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΝΕΟΥ ΓΑΙΟΥ· quæ felicitas revera paullo ante eidem, sed ingratæ Urbi contigerat, in conspectu unici & veri vel ΔΙΟΣ vel ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ. Neque vero ideo, quod inter ἀοράτους seu invisibiles Deos primum locum Jovi adscripserit Theologia Gentilium, minus hoc illi ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ seu PRÆSENTIS cognomen ex ejusdem placitis convenire quisquam existimet. De his enim alioqui non conspicuis Diis, nec φαινομένοις instar Solis & Lunæ, Epiphaniæ illæ Gentilibus proprie dicebantur; tanquam de singularis cujusdam & aliis inconcessi beneficii prærogativa, ut supra ex Dione Prusæo vidimus. Hinc frequens etiam Deorum PRÆSENTIUM aut etiam PRÆSENTISSIMORUM mentio in Inscriptionibus.

Lib. LIX. De Legat. ad Caium. Plutarch. Quæst. Rom.

bus antiquis, seu quod eodem redit, ΘΕΩΝ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩΝ; quod & Constantino tribuit Orator Anonymus, *quando illum dabitis diem, quo* PRÆSENTISSIMUS *hic* DEUS *omni pace composita.* Tales nempe Dei Epiphanes præcipue à Germanis nostris olim culti; quos tradit Cæsar, Deorum numero eos solum ducere, QUOS CERNUNT, *& quorum opibus aperte juvantur*, Solem puta, Vulcanum, Lunam. Ex his autem facile adsequimur, cur eam vocem Epiphaniæ, non ad fictam aut inanem, sed ad veram vel ΘΕΟΦΑΝΕΙΑΝ vel salutaris syderis adparitionem, primis Christianæ Reipublicæ Triumviris manifestati, Societas Christiana jam olim traduxerit. Ad hanc vero ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ appellationem, Antiocho in ejusdem Nummis, aliisque dein tributam, respexisse patet Chosroëm Persarum Regem apud Simocattam, qui inter inanes titulos, ambitiosum quoque illum præfert, *inter homines Deos*, ΘΕΟΣ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΟΣ. A primo vero Antiocho Epiphane dicta videtur urbs Epiphania, ex qua oriundus Euagrius, & de qua præter Geographos adeundus Josephus. Quod vero non prætereundum hoc loco, familiare illud ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ cognomen, non LAGIDIS solum & SELEUCIDIS, hoc est notis Alexandri Hæredibus evasit; sed ad NICOMEDES Bithynios, TIGRANES Armenios, & Parthorum ARSACES ac VOLOGESES transiit: quod vix aliunde, quam ex residuis eorum Numismatibus nobis liquet. Donec posteriori ævo, non EPIPHANES solum, sed ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΟΙ dicti horum successores Persarum Reges, ut modo vidimus; quando scilicet EPIPHANES dicti eorum Præfecti, ut vel arguit una inscriptio litterarum Varami Satrapæ, apud Theophylactum Simocattam.

Comment. lib. VI.

Lib. IV.

Antiq. lib. I. cap. 7.

Hist. lib. IV. cap. 7.

De Cognomine ΚΕΡΑΥΝΟΥ & de Fulmine in variis Nummis.

ΚΕΡΑΥΝΟΥ seu FULMINIS cognomentum, PTOLEMÆUM Soteris filium majorem, & fratrem Philadelphi gestasse, præter Auctores, Nummus ejusdem docet, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΕΡΑΥΝΟΥ. A celebritate vero seu vi ignea fulminis, nomen hoc illi adhæsisse tradit Pausanias; Memnon autem apud Photium, ab importunitate morum seu væcordia. Sicut alias apud Eustathium lego, Κεραυνὸν quendam à voracitate dictum, quod impetuose in mensas irruens, easdem plane consumeret; quemadmodum alio iterum sensu, sed in sequiorem itidem partem, Alexander Annæo nostro alicubi dicitur, *Terrarum fatale malum* FULMENQUE. Unde mirum videri posset, hoc contumeliæ, juxta Memnonem, vocabulum, non à malevolis solum, aut joco militari, huic Ptolemæo tribui, sed etiam in nummis ejusdem signari. Quod Caios & Antoninos Bassianos in Caligulæ aut Caracallæ nominibus haud videmus usurpasse. Quamquam enim AULETIS, PHYSCONIS, & HIERACIS minus decoræ appellationes in Ptolemæorum numismatibus etiamnum obviæ firmare Memnonis sententiam possent; quod frequenter nempe, *nec honor nec injuria, sed casus fecit hæc nomina*, ut Macrobius docet in Asinæ & Scrofæ cognominibus contigisse, quæ nobilissimis apud Romanos viris adhæserunt; aliunde tamen potius, & à Jovis FULMINATORIS epithetis, juxta *Soteris* aliaque cognomina inde petita, lubet istud quoque CERAUNI derivare: quod firmat etiam Lucianus, qui Ægyptios præ gentibus aliis Deorum cognominibus usos docet. Id vero illustrat eximius Justini locus de Clearcho Heracleæ Tyranno, qui Jovis filius credi voluit; *filium quoque suum* CERAUNON *vocat, ut Deos non mendacio tantum, verum etiam nominibus illudat.* Ita eodem

[Margin notes: In Atticis. — Ad Iliad. A. pag. 862. — Saturnal. lib. I. cap. 6. — In Imaginib. — Lib. XVI. cap. 5.]

eodem nomine insignitus occurrit unus è Seleucidarum genere, Callinici nempe nepos & Magni Antiochi frater, quem CERAUNON etiam dictum observat in Chronico Eusebius. Propiorem vero hujus nominis rationem liceat mihi ex Appiano eruere, qui Seleucum Nicatorem in condenda Seleucia ad mare, sequutum refert augurium fulminis, & ideo Fulmen in eadem urbe haud aliter ac instar Numinis consecratum, *καὶ θρησκεύουσι καὶ ὑμνοῦσι καὶ νῦν* ΚΕΡΑΥΝΟΝ, *& colunt ac celebrant etiamnum* FULMEN. In Syriacis. Ex quo lucem fœneratur Hesychius, qui Jovem sub CERAUNII nomine Seleuciæ cultum observat, ΚΕΡΑΥΝΙΟΣ *ἐμβρόντητος καὶ Ζεὺς ἐν Σελευκίᾳ.* Hæc autem mire illustrant, cum antiquus Seleucensium Nummus, cum Seleuci conditoris effigie & Fulmine alato in aversa nummi parte, ac epigraphe ΣΕΛΕΥΚΕΩΝ.

Tum duo insuper sequentes Nummi, uterque cum Fulmine mensæ imposito, & prior quidem sub Pio Cæsare percussus, cum inscript. ΖΕΥC ΚΕΡΑΥΝΙΟC; alter itidem cum ipso nomine Seleucensium, CΕΛΕΥΚΕΩΝ· quos vere Regia Gaza Christinæ Augustæ nobis suppeditavit.

Ceraunius nempe Juppiter Seleucensibus haud aliter ac FULMINANTIS, FULGERATORIS, TONANTIS denique nominibus Romanis cultus; sicut præter Inscriptiones antiquas & unam quidem JOVI SANCTO BRONTONTI, firmant etiam obvii & frequentes Nummi cum epigraphe JOVI TONANTI, aut sequens JOVI FULGERATORI inter aureos Diocletiani obvius.

Hinc & nota Jovis Ales Fulmen passim tenens in aliis Nummis, juxta Manilium,

Lib. 1. *Assueti volitans gestat seu fulmina mundi*
Digna Jove & cælo, quod sacris instruit armis.

& idem Fulmen Providentiæ Deorum in iisdem symbolum: sicuti clare liquet ex nummis, quibus Fulmen insculptum, cum inscript. PROVIDENTIÆ DEORUM. Neque vero JOVEM solum CERAUNION, sed MINERVAM quoque Fulmine armatam exhibent nobis antiqua numismata; quale supra expressum ANTIGONI Tutoris, in cujus aversa parte Pallas depicta fulmen vibrans, scilicet juxta Poëtam,

Ipsa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem.

Quo referri etiam debent alii nummi, in quibus Noctua Fulmen unguibus tenet; idem utique huic Deæ, quod Jovi Aquila ministerium præstans. Nempe juxta Etruscorum libros, certa Numina præter Jovem possidentia fulminum jactus; inter quæ potissimum Minerva, ut ex iisdem & Varrone pluribus docet Servius. (Ad lib. 11. Æneïd.) Quo respexisse etiam videtur præclarus Nummus & è maxi-

maximorum quidem genere, qui occurrit in Gaza Cardinalis Buoncompagni, ſub Severo percuſſus, in quo ſpectare licet Vulcanum Jovi fulgura temperantem, ante autem ſtantem Minervam. His vero Numinibus, Manubias ſeu Fulminum jactus poſſidentibus, adſcribendus etiam HERCULES; cujus ut alia mittam exempla, fulminantis figura occurrit in nummo Bruttiorum. Ut non mirum ſit ejus ἀπόγονον ac æmulatorem Alexandrum, Fulmen manu tenentem olim ab Apelle depictum: quamquam eo nomine à Lyſippo reprehenſum, ut alicubi Plutarchus refert. Horum itaque Numinum exemplo, non Ptolemæi ſolum & Seleuci dicti Græcis CERAUNI, ſed Romanorum etiam Cæſares, TONANTES & FULMINANTES, ut de Auguſto Virgilius, In Gaza Medicea. Plin. lib. xxxv. c. 10. Lib. de Inde.

—— *Cæſar dum magnus ad altum*
Fulminat Euphratem bello.

alibi autem de eodem Naſo,

Et jacit invita fulmina rara manu.

aut de Jove ac Domitiano Martialis,

Adſpice Tarpeium Pallantinumque Tonantem;

ſicut tonare etiam ROMA apud Claudianum,

Seu Cælum ſeu Roma tonat.

Hinc Fulmine etiam nonnunquam armati CÆSARES in ſelectis eorum Nummis, tanquam Joves Latii; qualis AUGUSTUS cum Corona radiata Fulmine & Stella, ac inſcr. DIVUS AUGUSTUS PATER, in averſa vero parte, Caſtrum, & inſcript. AUGUSTA EMERITA. Ita inter ejuſdem Auguſti Nummos à Nerva reſtitutos, unum videas cum Fulmine ac inſcriptione DIVUS AUGUSTUS. Sic iterum in Gaza Medicea, TRAJANUS viſitur dextra Fulmen, ſiniſtra haſtam puram tenens, retro Victoria coronam capiti ejus im- In Gaza Medicea. In Gaza Christinæ Augustæ.

 ponens,

ponens, cum ſolita epigraphe, S.P.Q.R. OPTIMO PRINCIPI. Cui geminum eadem ſuppeditat inter nummos Hadriani, in qua figura dextra Fulmen, ſiniſtra haſtam tenet, cum inſcriptione DIVUS TRAJANUS AUG. PARTH. PATER. Qua ratione nempe Fulmen in dextra Julii Cæſaris collocat antiquum Epigramma,

Antholog. lib. v. c. 1. Epig. 16.

Δεξιτερῇ δὲ Κεραυνὸν ἀγάλλετο χειρὶ κομίζων,
Οἷα Ζεὺς νέος ἄλλος ἐν Αὐσονίοισιν ἀκούων.
Dextra vero Fulmen ornabat manu ferens,
Ut Jupiter novus alius in Auſoniis audiens.

Ut mittam quod de Caio refert Tranquillus, quod plerumque aurea barba Fulmen tenens ſit conſpectus. Ex his vero poſſunt etiam illuſtrari frequentes in aliis LAGIDARUM & SELEUCIDARUM Nummis Aquilæ Fulmini inſiſtentes, & duæ nonnunquam cum expanſis alis & Fulmine, ut in quodam PTOLEMÆI numiſmate; ut nihil de ALEXANDRI EPIROTÆ, PYRRHI, AGATHOCLIS, HIERONYMI, aliorumque id genus Regum aut Tyrannorum Nummis dicam, cum ſignato in iis Fulmine, tanquam manifeſto Providentiæ ac Imperii ſymbolo. Quo ſpectant etiam cum aureus Nummus ANTONINI PII, in Cimeliarchio illuſtriſſimi Colberti nobis inſpectus; in quo figura ſedens ſpectatur cum Fulmine & haſta, inſcript. autem IMPERATORI; tum alii ſub Caracalla aut Maximiano ſignati, in quibus non jam Aquila aut Noctua, ſed Leo radiatus Fulmen ore geſtat. Aliud vero ſtatuendum de Alcibiadis ſymbolo, quem in Clypeo nullum aliud inſigne gentilitium expreſſum geſtaſſe refert Plutarchus, præter Amorem ΚΕΡΑΥΝΟΦΟΡΟΝ.

In Alcibiade.

De Cognomine DIO-

At vero Deorum Cognominibus non ſolum, ſed Nominibus etiam occurrunt nonnunquam inſigniti; ut

ut DIONYSI seu Liberi Patris adsumpto vero nomine ANTIOCHUS unus è Grypi filiis, ANTIOΧΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ, de quo Josephus aliique possunt consuli, & cujus Nummum in superioribus adtulimus cum Elephante λυχνοφόρῳ· Adnotavit id jam olim Lucianus, qui Deorum appellationes observat ab hominibus petitas; cujus rei exemplo sint DIONYSI, Hephæstiones, Zenones, Posidonii; quæ nec in nominum solum sed cognominum etiam vicem, ut hoc loco, transiere. Ita & THEMISO HERCULES apud Athenæum, & MENECRATES JUPPITER apud Ælianum, & NICAGORAS MERCURIUS apud Clementem, peculiari loco, ubi Reges & privatos etiam Deorum nominibus olim appellatos docet; quod & observat etiam alicubi Servius: *Antiqui Reges nomina sibi plerumque vindicabant Deorum*, &c. Immo quo honore prostibula etiam sua & publicarum libidinum victimas decorarunt Græci, ut de PHILE & LAMIA VENERE ex Athenæo eruditis notum. Nec mirum sacris vulgaris hujus Deæ assidue operatas, ab eadem nominis decus reportasse; quum à Deo scilicet, à quo honorem adepti, nomina jam olim mutuatos veteres, ex Plutarcho noverim; unde alium Athenæum, alium Apollonium, alium etiam DIONYSIUM dictum observat: qui locus mire hæc & superiora simul illustrat. Transiere vero illius insaniæ exempla ad Romanos; unde in antiquis monumentis, ac Nummis vel inprimis, obviæ inscriptiones, ROMULO AUGUSTO, HADRIANO HERCULI COMMODIANO, JOVIO GALERIO; sicut aliunde JOVIUM DIOCLETIANUM, & MAXIMIANUM HERCULEUM dictos accepimus. Eadem nempe ratione SILVIUS ÆNEAS jam olim

[Margin notes: NYSI in variis Nummis. — Pro Imaginibus. — In Protreptico. — Ad Æneïdos VII. — Lib. VI. & XIII. — De Oracul. defectu.]

dictus apud Poëtam, unus ex divi Æneæ posteris,

—— *& qui te nomine reddet*

SILVIUS ÆNEAS.

Ita referri huc etiam debent frequentes in iisdem nummis vel JUNO, vel CERES, vel VENUS AUGUSTA, cum Dearum nempe habitu & Augustarum effigie; ut præterea ex obviis earundem statuis licet hic passim observare. Ut mittam frequentia in lapidibus veterum petita à Diis Deabusque *Mercurii*, *Saturni*, *Phœbi*, *Dianæ*, *Palladis*, aliaque id genus nomina; aut Cypriæ cujusdam Reginæ, quam Λητῶ seu *Latonam* dictam commemorat Lucianus. Unde equidem liquet, incautius alicubi adseruisse τὸ πάνυ Salmasium, apud Græcos pauca, immo nulla nomina extare, quæ sola solidaque Dei aut Deæ appellatione censerentur: nullos enim dictos *Apollines*, *Junones*, *Veneres*, *Tychen* seu Fortunam, sed immutatis nominibus, *Apollodoros*, *Herodoros*, *Aphrodisia*, *Eutychios*, &c. quæ certe cum loco supra indicato sui sæculi eruditissimus Clemens, tum copiosa monumentorum veterum supellex nimium refellunt, dum eadem ipsa ac solida Deorum Dearumve nomina, ut modo etiam audivimus, viris mulieribusque frequenter tribuunt. Immo sicut hominibus Deorum, ita Diis quoque ac Deabus indita virorum ac mulierum cognomina, ut JOVIS AGAMEMNONIS Spartæ, & STRATONICIDIS VENERIS, ab uxore Antiochi Soteris apud Tacitum, & in Marmoribus Arundellianis. Sic apud Leucadem, Aetium, aliisque in locis, frequentata Templa ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ, juxta Dionysium Halicarnassensem. Ita Romæ JOVIS AUGUSTI, APOLLINIS AUGUSTI, & similium non obscura appellatio in antiquis elogiis. Ipsum vero DIONYSI cognomen, præter adlegatum ex Nummis ANTIOCHUM,

In Imagin.

Ep. ad Menag. de Herod. Infant.

Lib. 1.

CHUM, noviſſimum, juxta Joſephum, genus à Seleuco ducentium, unum quoque è PTOLEMÆIS geſtaſſe, ex Euſebio aliiſque liquet; ſed qui minus recte in Chronico Euſebiano, & vulgo apud Chronologos DIONYSIUS pro DIONYSUS vocatur. Verum ejus nomen, ut alterius Antiochi de quo egimus, ΔΙΟΝΥΣΟΣ; ſicuti in Porphyrii fragmentis, aliiſque Græcis Excerptis apud eundem Scaligerum vocatur: quamquam in nonnullis etiam, ſed minus accuratis & graviorum errorum plenis, ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ dicitur. Ejuſdem quoque mentionem reperio apud Lucianum, καὶ παρὰ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ τῷ ΔΙΟΝΥΣΩ ἐπικληθέντι, *& apud* PTOLEMÆUM *cognomento* DIONYSUM, ac ſub eodem adductum olim in extremum capitis periculum Demetrium Platonicum, ob neglecta Bacchantium ſolemnia; ut vel inde colligas, quam bene nominis illius menſuram implerit hic Dionyſus. Ejuſdem etiam meminit Clemens Alexandrinus, ſed cujus locus in mendo cubat; ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ δὲ ὁ τέταρτος ΔΙΟΝΥΣΟΣ ἐκαλεῖτο, καὶ Μιθριδάτης ὁ Ποντικὸς Διόνυσος καὶ αὐτός. PTOLEMÆUS *autem quartus, vocabatur* DIONYSUS, *& Mithridates Ponticus ipſe quoque Dionyſus.* Quid audio, Ptolemæum Quartum dictum Dionyſum, qui Euſebio in Chronico ac Porphyrio in fragmentis Undecimus, & in alia Græca Scaligeri collectione Duodecimus, hinc vulgo penultimus Lagidarum ſtatuitur; quibuſdam etiam recentioribus, etſi minus recte, poſtremus, Cleopatræ nempe Cæſaris & Antonii Frater, (quod & adſerunt Græca quædam Scaligeri Excerpta, ſed ineruditą) cujus Parens revera citatis paullo ante auctoribus traditur. Neque vero alius Dionyſus occurrit in ſerie Lagidarum, & quartus Ptolemæus vulgo Philopator, cujus frequens apud Veteres mentio, & quem

In Euſeb. p. 65.

Non temer. cred. Calumn.

In Protreptico.

Pag. 373

In Euſeb. p. 65.

Lib. VII. cap. 56. quem alias *Gallum* etiam dictum & *Tryphonem* apud Plinium legas & Etymologici Auctorem, nusquam vero, quod sciam, Dionysum. Vel itaque Clementis illud μνημονικὸν ἁμάρτημα, quod miror non observasse viros doctos, qui illum notis suis & animadversionibus illustrarunt; vel quod malo de Ægyptio & longe eruditissimo scriptore c[illegible]inari, corrupti ibi ejus codices, & loco τέταρτος vel ἑνδέκατος aut δωδέκατος restituendum. Confusa enim vulgo hæc posteriorum Lagidarum historia, dum in constituendo Ptolemæi Lathuri seu Soteris successore dissentiunt Chronologi; quem alii hunc DIONYSUM ejus filium statuunt, alii rursus aut sororem Cleopatram (diversam ab Antonii Cleopatra) aut duos Ptolemæos Alexandros Euergetis Nepotes eidem præmittunt. Nisi placeat forte opinari tuendæ vulgari apud Clementem lectioni, sicut *Gallum*, ita *Dionysum* quoque dici potuisse quartum Ptolemæum: *Gallus* enim dictus juxta Etymologici Auctorem, quod instar Gallorum Matris Deæ, notis seu stigmatibus foliorum hederæ esset compunctus, eos enim in Dionysiacis continuo hedera coronatos: Γάλλος ὁ φιλοπάτωρ Πτολεμαῖος διὰ τὸ φύλλα κισσοῦ κατεστίχθαι ὡς οἱ Γάλλοι. ἀεὶ γὰρ ταῖς Διονυσιακαῖς τελεταῖς κισσῷ ἐστεφανοῦντο. Ab eo itaque Hederæ usu, & simili in Dionysum seu Bacchum studio, DIONYSI quoque, aliorum, quos enumeravimus, Regum exemplo, cognomen mereri potuisset. MITHRIDATEM vero, DIONYSUM quoque dictum, recte observavit Clemens, quod notaverat olim Tullius, *Mithridatem Deum illum*, *Patrem*, *Conservatorem Asiæ*, *illum* DIONYSUM, BACCHUM, *Liberum nominabant*, ac præter Appianum, innuit etiam alicubi Dio Prusæus. Caussas quoque illius appellationis eidem tributæ tradentem audies Plutarchum in Quæ-

In voce Γάλλος.

Orat. pro Flacco.

Or. XXXVII.

Lib. I. Symp. qu. 6.

Quæstionibus Convivalibus. Neque aliter PTOLEMÆI de quo egimus exemplo, qui non Dionysus solum, sed νέ@ ὁ Διόνυσ@, seu *Junior Bacchus* dictus, ut præter Porphyrium, aliaque Græca Scaligeri Excerpta, liquet præterea ex Menandro Protectore; ita M. ANTONIUS omni ejusdem Dei cultu adsumpto, hedera, pampino, MINOR DIONYSUS olim nuncupatus: quem cultum præter [a] Plutarchum & [b] Dionem, aliquot nummi adhuc hodie eidem tribuunt, & Augustum vitio ei vertisse accepimus. Immo ut ille Osiridis seu Bacchi habitu, ita ejusdem Regia conjux Cleopatra, cum stola Isidis in publicum prodiens, occurrit apud eundem Plutarchum. Solemnis nempe hæc Regum Asiæ aut Ægypti insania, ut Liberi Patris cultum & nomen adsumerent. Hinc in pompa Ptolemæi apud Athenæum, Alexandri & Ptolemæi statuæ cum aureis coronis hederaceis prælatæ: Hinc ANTIOCHUS EPIPHANES hedera revinctus in præclaro nummo Gazæ Mediceæ; unde illustratur Hippolytus in libello de Antichristo, ab insignis doctrinæ Gudio nostro primum vulgato, qui hunc Epiphanem observat inter alia Judæis imperasse, *καὶ κισσοὺς ἐστεφανωμένους πομπεύειν τῷ Διονύσῳ, & hedera coronatos pompam agere Libero Patri.* Hinc caput quoque ANTIOCHI DIONYSI, cujus supra meminimus, radiatum simul ac hedera coronatum in præclaro nummo Gazæ Farnesianæ, ut Solem nempe & Bacchum eodem symbolo exprimerent. Conjuncta nempe Solis & Bacchi numina, ut vel ex Macrobio liquet, qui Solem & Bacchum eundem probat; quod firmat etiam alicubi Servius, *unde eundem Solem, eundem Liberum, eundem Apollinem vocant*, ac insuper Dio Chrysostomus, qui tradit Rhodios, Solem, Apollinem, & Dionysum seu Bacchum

[a] In M.Anton.
[b] Lib. XLVIII.

Lib. V.

Lib. I. Saturn. c. 17.

Ad Georg. I.

Orat. XXXI.

eundem reputare; quibus consentanea etiam legas apud Arnobium. Eodem alias Bacchi hederati, ut cum Tertulliano loquar, habitu insignitus etiam occurrit ANTIGONUS apud Herodianum, quem egregie iterum illustrat Nummus Mediceus hujus Antigoni, primi Asiæ Regis inter successores Alexandri, in quo caput ejusdem barbatum ac hedera revinctum visitur, in aversa autem parte figura nuda navi insidens. Similem hujus Antigoni nummum hic damus è Cimeliarchio Cl. Seguini.

Lib. III.

Lib. I.

Eundem morem æmulatum filium ejus DEMETRIUM supra innuimus; sicut M. Antonii exemplo, CAIUM quoque Imperatorem, modo Liberi Patris, modo Herculis, modo Jovis etiam habitum simul cum eorum nominibus sibi vindicasse, tradentem novi Dionem in Excerptis Constantinianis, & quod Philo pluribus etiam commemorat. Eandem etiam vesaniam in ELAGABALO notat Lampridius; *junxit & Tigres* LIBERUMQUE *se vocans, eodemque habitu, quo Dii pinguntur, quos imitabatur.* DIONYSI itaque totidem seu Bacchi, Caius ac Elagabalus; haud aliter ac Antiochus, Ptolemæus, Mithridates, Antigonus, Antonius modo enumerati, quibus addi potest Perseus postremus Rex Macedonum, hedera itidem redimitus in antiquo marmore apud Ursinum. Ut non mirum videri debeat eos ad exemplum hujus Dei sese libenter composuisse,

Pag. 670. Legat. ad Caium.

fuisse, cujus florens juventa, insignes triumphi, longæ peregrinationes, vitæ hilaritas, hos illi vel cultores vel æmulos cum Reges tum Augustos conciliarunt. Immo hinc factum, ut sub ejusdem tanquam juvenis & pulchri imagine multi olim fuerint privata religione culti & consecrati. Unde nova illa nupta apud Apuleium defuncto in flore ætatis conjuge, & *imaginem defuncti, quam ad habitum* DEI LIBERI *formaverat, adfixo servitio divinis percolens honoribus, ipso sese solatio cruciabat.* Metamorph. lib. VIII.

Immo nec superbis Deorum cum Nominibus tum Cognominibus contenti hi Asiæ aut Ægypti Reges, ni ipsa quoque DEI appellatione (quo nempe Cœlitibus nihil reliquum facerent) vivi & in terris etiamnum agentes fruerentur. Adeo ut impletum videatur in successoribus votum Alexandri, qui ut tradit aureus Orator, Deus esse noluisset post mortem, nisi aliorum Deorum Rex esset. Quo nomine exagitat eosdem præclarus auctor, quod moriendi necessitati obnoxii, Immortalis Dei appellationem inepte sibi vindicarent. Hinc illa ΘΕΟΥ nomenclatio, cognominis loco ab ANTIOCHO Seleuci Nicatoris Nepote primum usurpata; ut vesaniam illam arguit adhuc hodie ejusdem Nummus cum inscriptione, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ; & alterius ANTIOCHI Nicephori, ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ. Sic DEMETRIUM NICATOREM ejusdem impietatis reum probant illius numismata, ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΥ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ, immo alios etiam DEMETRIOS in serie Seleucidarum, juxta præclaros Nummos Peireskianos supra adlegatos, ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ & ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΘΕΟΣ ΦΙΛΟΠΑΤΩΡ ΣΩΤΗΡ. Ut minus novum accidat,

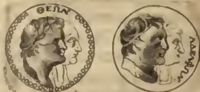
De appellationibus DEI *&* DEÆ *in Variis Nummis Græcis ac Romanis.*

Dio Chrys. Orat. IV.

In Gaza Medicea.

In Cimel. ill. Harlæi.

eodem etiam nomine alterum Demetrium Poliorcetem ab Atheniensibus nuncupatum, quod Plutarchus & Athenæus tradunt; ita quidem ut solum eum verum Deum agnoscerent, reliquos autem aut dormire, aut abiisse peregre profiterentur. Unde etiam nonnullam lucem mutuatur Actorum & Josephi locus, ubi Herodes Agrippa DEUS à circumfusa multitudine proclamatur; juxta morem nempe in vicina Syria, aliisque Orientis partibus pridem familiarem. Adeo ut illius exempla ad Mulieres quoque summi fastigii diffusa paullatim fuerint, ut BERENICES, ARSINOES, CLEOPATRAS; quod vix aliunde tamen, quam ex Lapidum Nummorumve monumentis licet hodie colligere. De BERENICE Ptolemæi Lagi Conjuge supra vidimus, eam ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ nomine una cum marito apud Ægyptios consecratam. De eadem insuper, sicut & de ARSINOE illius filia, fidem facit præclarus Nummus cum duobus capitibus junctis in utraque parte, & inscriptione ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ.

Prior nempe nummi facies PTOLEMÆUM & BERENICEM, posterior liberos exhibet eosdemque Conjuges, PTOLEMÆUM PHILADELPHUM & ARSINOEM, sicut indicabam nuper, ut nosti, fori hujus antiquarii regulo Francisco Gottifredi, ab eodem de illius explicatione consultus, & cujus beneficio primam præclari nummi notitiam debeo. De PHILADELPHO certe & ARSINOE explicandam illam epi-

epigraphen ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ, continuo ſuadebat inſanus ejuſdem Ptolemæi erga ſororem amor, quem & adſumpto PHILADELPHI nomine, & nefariis nuptiis, templis præterea, aliiſque divinis honoribus profeſſum memineram; tum obvia ejuſmodi appellationum apud eoſdem Ægyptios exempla. Adeo ut quod ſola ductus conjectura monueram, ac ut veriſſimum continuo arripuit laudatiſſimus ſenex, indubitatum poſtea deprehenderem ex lectione monumenti Adulitani, quod ex vetuſtiſſimo codice edidit jam olim Cl. Leo Allatius. In eo enim præclara legitur Ptolemæi Euergetæ, filii hujus Philadelphi, inſcriptio, quam præteritis diebus fruſtra quæſitam, vir optimus ac omnis Romanæ antiquitatis intelligentiſſimus Benedictus Mellinus noſter opportune ſubminiſtravit. Ita autem ſe habent prima inſcr. verba; ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ ΥΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ ΑΠΟΓΟΝΟΣ. Et hic quidem verſabamur in ſecunda editione hujus operis quum opportune duo alii teſtes exceptione majores acceſſere. Prior eſt ſimilis nummus aureus drachmalis à Petro Seguino clariſſimo Galliæ antiquario noviſſime vulgatus, in eleganti ſua ſelectiorum Numiſmatum congerie, & quem iiſdem Ptolemæis eorumque conjugibus imputat. Poſterior eſt idem Nummus itidem aureus, ſed majoris ponderis ac uncialis, cujus ectypum è Gaza depromptum viri alti faſtigii, ſed ingenii ac indolis ſublimioris, Cumilli Maximi, eodem curante ac diligenti antiquitatis inveſtigatore Petro Bellorio noſtro, ad me opportune admodum tranſmiſiſti.

Non commode autem, ut obiter hoc dicam, doctissimus Allatius vertit ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ in superiori monumento Adulitano, *Deorum fratrum*, quod ut de Dioscuris recte, ita de Philadelpho & Arsinoë dici Latine non potuit, exemplo appellationis Græcæ *ἀδελφῶν* communis utrique sexui, sed vertendum *Deorum fratris sororisque*. Quamquam non ignorem, Reges Ægypti dici Romanis scriptoribus de regnante utroque conjuge, ut apud Livium, *Legati ab Ptolemæo & Cleopatra Regibus Ægypti*, & mox de iisdem, *Gratiæ Regibus actæ*. Solemne nempe in Ægypto, ut Reginæ tanquam consortes supremi fastigii, in publicis solemnibus ac monumentis una cum maritis compellarentur exprimerenturve. Ita Ptolemæi Philometoris & Sororis etiam ejusdem ac conjugis Cleopatræ juncta simul nomina in litteris ad Oniam Judæum apud Josephum. Ex his vero adsequimur, non solum Philadelpho & Arsinoë hanc ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ appellationem tributam; sed eandem etiam ad Parentis utriusque ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ exemplum, de utroque conjuge fratre & sorore formatam. Immo si Græcum Theocriti Interpretem consulamus, communis etiam illa fuerit Parentibus Soteri & Berenice, superioribus Nummis expressa ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ inscriptio. Tradit enim ille, hanc Berenicem Lagi fuisse filiam, ac ut inde licet colligere, conjugis proinde sororem, Lagi itidem, ut omni-

Lib. XXXVII. cap. 3.

Lib. XIII. Antiq. c. 6.

omnibus notum, filii; Βερενίκην λέγει τὴν Λάγου μὲν θυγατέρα, γυναῖκα δὲ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος. An vero diversi fuerint hi Lagi utriusque parentes, quod in nuperis Exercitationibus existimat nobilissimus Senex à Grentemesnil, cui observatus etiam hujus Interpretis locus; an vero in aliorum de his Berenices natalibus silentio, continuo fides huic Græculo sit habenda, non magnopere jam erimus solliciti, & totum hoc eruditi lectoris judicio libenter committemus. Illud certum eam nomenclationem ab Apolline ac Diana gemino Numine desumptam, juxta morem Ægyptiorum jam nobis Luciani & Nummorum fide abunde declaratum; aut si mavis à Jove & Junone, quorum auctoritate & exemplo, has Ptolemæi & Arsinoës nuptias defendit in præclaro alias Idyllio Theocritus. Qua ratione nempe CAIUM legimus in Dionis Excerptis, quo revera se Jovem probaret, cum sororibus suis inprimis rem habuisse: unde & easdem in aversa nummi parte signari curavit, qui obvius adhuc hodie apud antiquarios. Neque aliter ac Philadelphi & Arsinoës in superioribus Nummis, ita Jovis & Junonis juncta nonnunquam capita videas in aliis antiquis numismatibus, ac Epirotarum inprimis, cum apud Goltzium, tum in Gaza Palatina & Medicea. Immo Goltzium geminam nummi de quo agimus inscriptionem vidisse, postea ex ejusdem Thesauro deprehendi; sed quam ad Apollinem ac Dianam referre illi placuit. Sic alteram inscriptionem Ægyptiam observo apud Gruterum, cum iisdem vocibus ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ, & in ultima lapidis parte, ΣΥΝΘΡΟΝΟΙΣ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΘΕΟΙΣ; quæ postrema vulgo de Osiride & Iside Ægyptiis usurpata ad Philadelphum itidem & Arsinoën, sanguine, solio, & eadem superiori appellatione junctos, haud

Ad Idyll. XVII. Theocr.

Pag. 670.

Thes. MLXXIII 7.

male quoque referri poſſent. Hanc vero DEORUM nomenclationem utrique mortuo demum tributam, liceret ex Diodoro colligere, qui alicubi obſervat, Reges adhuc ſuperſtites Deorum quidem honoribus cultos ab Ægyptiis, non tamen ſub Dei appellatione, excepto Dario Xerxis patre, cui ſoli id fuerit conceſſum;

Lib. I. *τηλικαύτης τυχεῖν τιμῆς, ὡς θ' ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ζῶντα μὲν θεὸν προσαγορευθῆναι μόνον τῶν ἄλλων βασιλέων, tantum honoris conſequutum, ut etiam vivus ab Ægyptiis* DEUS *ſolus ex aliis Regibus vocaretur.* Hunc divinum alias Regum apud Ægyptios, ſeu ſuperſtitum ſeu jam defunctorum cultum,

Legat. ad Caium. præter Lucianum aut Diodorum, Philo pluribus alicubi exponit, & ad quem reſpexit Lucanus noſter,

Summus Alexander Regum, quos Memphis adorat.

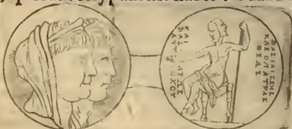
Ipſam vero Arſinoëm DEI appellatione cum conjuge inſignitam in ſuperioribus Nummis, cultam quoque

Lib. XI. poſt mortem nomine VENERIS ZEPHYRITIDIS, ex Callimacho apud Athenæum, Catullo, Hygino, ac Stephano de Urbibus adnotarunt jam viri magni. Et ut juncta hic vides utriuſque conjugis capita, in ſignum mutuæ neceſſitudinis & concordiæ, ita conjunctas quoque amborum ſtatuas in Odeo Athenienſium

In Atticis. obſervat Pauſanias; qui alibi ejuſdem Arſinoës ſtatuam in Helicone dicatam tradit. Ab eadem vero dictæ aliquot urbes Libyæ & Ægypti ARSINOES, quod obſervat Stephanus, & ad quas referendi forte plures nummi à magno illo Peireskio collecti, & obſervati mihi apud illuſtrem Harlæum, cum inſcriptione ΑΡΣΙΝΟΗΤΩΝ. Quamquam & Syriæ aliarumque adhuc Regionum cognomines urbes, apud eundem Stephanum videre liceat; ſicut & plures eo nomine Ægypti, Syriæ, Macedoniæ, aut Cyrenarum Reginas accepimus. Ad alteram certe ARSINOEM ſpectat

alius

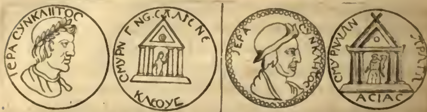
alius Nummus cum capite velato, gemino cornucopiæ & inſcriptione ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, Lyſimachi nempe conjugem & hujus Philadelphi filiam, qualem expreſſit in imaginibus Urſinus, & nos aureum ac argenteum aliquoties vidimus in illuſtribus Cimeliarchiis. Idem tamen hujus Arſinoës cum priori fatum, ſi fides Memnoni apud Photium, qui tradit eam poſt Lyſimachi nuptias, fratri etiam, Ptolemæo nempe Cerauno nupſiſſe. Diverſa rurſus alia ejuſdem gentis & faſtigii ARSINOE, ſoror itidem & conjux Ptolemæi Philopatoris, de qua Polybius in Hiſtoria, Lib. xv. & in Excerptis Valeſianis. At vero alteri adhuc ARSINOE conſecratæ Templum erectum narrat Pauſanias, In Laconicis. Lacænæ nempe, non Ægyptiæ, & ſorori uxorum Caſtoris & Pollucis; hoc eſt totidem rurſus ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ: Ut fatalem quandam in hoc Arſinoës nomine cum hujuſmodi appellatione communionem videas. At vero præter Ægyptias BERENICEM & ARSINOEM, aut etiam CLEOPATRAM Antonii, ΘΕΑΝ ΣΩΤΗΡΑ dictam in ejuſdem Numiſmate ſupra jam adlegato, STRATONICA Syra uxor primo Seleuci, dein Soteris Antiochi, ΘΕΑ pari ratione vocatur in Marmoribus Arundellianis. Quæ appellatio alterius Antiochi, Grypi nempe Matri CLEOPATRÆ tribuitur in ejuſdem Nummis, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΘΕΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, quorum ectypum hic habes è Gaza Palatina.

Quod illustre scilicet monumentum pietatis hujus Antiochi in matrem Cleopatram; ut intelligamus, cur eidem Regi in Nummo præponatur cum DEÆ attributo, aut cur idem Antiochus non GRYPI solum, sed
Pag. 371. PHILOMETORIS etiam cognomine in Græcis Scaligeri Excerptis ad Eusebium vocetur. Cur vero Mater hæc Cleopatra nummo addita cum filii effigie ac titulo
Lib. xxxix. c. 1. Deæ, abunde licet ex Justino colligere; *alter cui propter nasi magnitudinem cognomen* GRYPO *fuit*, REX *à* MATRE *hactenus constituitur*, *ut nomen Regis penes filium*, VIS *autem omnis* IMPERII *penes* MATREM *esset*: quæ tamen ab eodem veneno postea extincta, quod filio præparaverat. Quod vero ferme exciderat, referendum ad Stratonices paullo ante commemoratæ non maritum sed filium ANTIOCHUM, nomenclatio illi tributa in Fœdere Smyrnæorum & Magnetum inter vetustissima Marmora Arundelliana, ΘΕΩΣ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡ. At corrigendus, ut obiter hoc dicam, Memnon apud Photium, ubi Seleucus Asiam filio Ἀντιγόνῳ commendasse dicitur; quum non Antigonus tamen, sed Antiochus hujus Antiochi DEI parens, Seleuci filius & successor exstiterit: quod ut tralatitium, miror eruditissimum Schottum præteriisse. Nec tamen intra Ægyptios & Syros eadem se continuit insania, ut non ad vicinos etiam aut hæredes eorum potentiæ Reges transierit; Ita MITHRIDATES superstes etiamnum divinis honoribus à civitatibus cultus, &
Lib. v. ΘΕΟΣ præterea appellatus apud Athenæum legitur; sicut etiam apud Tullium loco jam supra adlegato, *Mithridatem* DEUM *illum*, ac quod expressit uberius Dio-
Pag. 401. dorus in Excerptis Valesianis, legatos singularum civitatum decretis publicis eum ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΑ declarasse. Idem de PHRAATE Parthorum Rege obser-

obſervat apud Photium Phlegon, Φραάτης (non Φράτης) ὁ ἐπικληθεὶς ΘΕΟΣ, *Phraates cognominatus* DEUS. Unde ſucceſſores eorundem Perſarum Reges, non Fratres ſolum Solis aut Lunæ, & participes ſyderum dicti; ni manifeſtiorem adhuc DIVINÆ & Humanæ naturæ communionem indicarent. Liquet id ex Epiſtola Choſroæ Hormiſdæ filii, Χοσρόης βασιλεὺς βασιλέων εἰρηνάρχης τοῖς ἀνθρώποις σωτήριος, ἐν ΘΕΟΙΣ μὲν ΑΝΘΡΩΠΟΣ ἀγαθὸς καὶ αἰώνιος, ἐν δὲ Θεοῖς ἀνθρώποις ΘΕΟΣ ἐπιφανέστατος; *Choſroës Rex Regum Pacificus, Hominibus ſalutaris, inter* DEOS *quidem* HOMO *bonus & æternus, inter* DEOS *autem* HOMINES, DEUS *præſentiſſimus.* Theophyl. Simocat. lib. IV. Agnoſcis impiam ad unici ſervatoris ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ, & ſacra Chriſtianorum myſteria adluſionem. Hinc de Perſarum Rege apud Heliodorum, ΘΕΩ βασιλεῖ τῷ μεγίστῳ, DEO *Regique maximo.* Lib. V. Immo Athenienſes jam olim & Græci reliqui, præter Antigonum ac Demetrium ſupra memoratos, T. FLAMINIUM ob libertatem redditam, non ΣΩΤΗΡΑ ſolum ſed ΘΕΟΝ etiam declararunt. Id certe ex præclara ejuſdem Gemma eruit vir doctus ad Urſini Imagines. Hinc ad Patres Conſcriptos tranſlata quidem à Pruſia Rege appellatio, quam ſupra memoravi, ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ; ſed & Nummi paſſim in Græciæ Aſiæque civitatibus percuſſi, cum inſcriptione, quam iidem adhuc hodie exhibent, ΘΕΟΝ ΣΥΝΚΛΗΤΟΝ, ſeu DEUM SENATUM. Quo referri poſſunt alii nummi earundem urbium, in quibus ut poſtea Cæſarum vultus, ita tum libera adhuc Republica ſignatus vulgo ampliſſimus ordo ſub laureati capitis effigie, & cum inſcriptione ΙΕΡΑ CΥΝΚΛΗΤΟC, ſeu *Sacer Senatus.* De quo more ſenatum effingendi audiendus Dio, Τραϊανῷ γὰρ ὄναρ ἐγεγόνει, πρὶν αὐταρχῆσαι τοιόνδε, ἐδόκει ἄνδρα Lib. LXVIII.

πρεσβύτlω ἐν ἱματίῳ καὶ ἐσθῆτι περιπορφύρῳ ἔτι ᾗ καὶ ΣΤΕΦΑΝΩ ἐστολισμένον οἷά πυ καὶ τlὼ ΓΕΡΟΥΣΙΑΝ γράφουσι. *Trajano autem prius quam imperium adipisceretur, visum est in somnis, virum jam grandem natu, tunica togaque prætexta & CORONA insuper ornatum, qualis pingitur* SENATUS. Sed en ejus effigiem, qualis vulgo occurrit in Græcis ac sequentibus Smyrnæorum nummis, cum inscriptione ΙΕΡΑ CΥΝΚΛΗΤΟC seu *sacer senatus*, in priori facie utriusque numismatis.

Neque licet hic præterire alium eorundem Smyrnæorum Nummum, observatum mihi in Regia Gallorum Gaza, in quo capita occurrunt Senatus & Liviæ cum inscriptione ΣΕΒΑΣΤΟΥ seu *Augusti Senatus*, nempe CΕΒΑΣΤΗ CΥΝΚΛΗΤΟC ΖΜΥΡΝΑΙΩΝ ΙΕΡΟΝΥΜΟC; in aversa autem parte Templum itidem & inscript. CΕΒΑCΤΟC ΤΙΒΕΡΙΟC ΕΠΙ ΠΕΤΡΟΝΙΟΥ. Qui præclarus Nummus Smyrnæorum cum Liviæ, Tiberii ac Senatus mentione, ac Templi præterea effigie, præclare certe illustrat, quæ apud Annalium scriptorem leguntur de certamine civitatum Asiæ in statuendo Templo *Tiberio, Matrique ejus ac Senatui*, & prælatis tandem, quod alibi indicat, Smyrnæis: quam proinde victoriam & Templi dedicationem hoc Nummo posterorum memoriæ prodidere. Unde insuper elucescit, & ipso facto probatur Tiberii moderatio, qua de admisso ejusmodi Templo, decreto ab urbibus Asiæ, in hunc modum alibi loquebatur: *Placitum jam*

Tacit. Annal. IV. c. 15. Cap. 56.

jam exemplum (Augusti scil.) *promptius secutus sum, quia cultui meo veneratio* SENATUS *adjungebatur.* Eadem autem AUGUSTI, (qualis in Nummo illo Smyrnæorum Senatui tribuitur) quæ SACRI appellatio, & vel ideo haud male amplissimo ordini conveniens, quod Senatus, ut notum, haberi alibi non potuit, nisi in Templo & loco per Augures consecrato. Quamquam veram causam tam honorificæ appellationis, vel DEI, vel SACRI, vel AUGUSTI etiam SENATUS, passim à Græcis aut Asiaticis nuncupati, & signati etiam publicis eorum monumentis eruere liceat ex Polybio; qui tradit Senatum Romanum in præcipua veneratione fuisse apud Græcos & Reges Barbaros, quod solo ejus nutu res Romanas regi existimarent, sicut innuit etiam alicubi Aristides, ita ut mere Aristocraticam judicarent formam Reipub. Romanæ. Unde Nabis Tyrannus Flaminium compellans apud Livium, & loquens de Lycurgo; *noster legumlator non in paucorum manu Rempubl. esse voluit, quem vos Senatum appellatis.* Hinc idem Polybius alibi in Excerptis, refert omnes Asiæ populos Romam Legatos misisse, cum spes suas omnes in senatu haberent sitas; hoc est, juxta Tullium, *Regum, populorum, nationum portus erat ac refugium Senatus.* Opinio autem illa & fiducia inde profecta, quod penes Senatum jus viderent mittendarum legationum; de reditibus præterea, aliisque impensis statuendi, ut innuit eodem loco supra adlegato gravissimus auctor Polybius. Quibus liceat adjungere hæc Oratoris verba de Deiotaro. *Is Rex, quem Senatus hoc nomine sæpe honorificentissimis decretis appellavisset, quique illum* ORDINEM *ab adolescentia gravissimum* SANCTISSIMUMQUE *duxisset.* Unde factum jam adsequimur, cur DEUS vel SACER SENATUS ab obnoxiis

Annal. IV. cap. 37.

Lib. VIII.

Orat. de Roma.

Lib. XXXIV. cap. 31.

Pag. 818.

Lib. II. de Offic.

 noxiis

noxiis Regibus dictus, sicut à civitatibus ante, ac etiam aliquamdiu post dominationem Cæsarum, in earundem Nummis signatur; qua ratione & DEOS vocat Senatores, ævo adhuc suo Claudianus,

In VI. Consul. Honor. *En quales memini turba veranda* DEOS;

& SACER ORDO etiam appellatus à Theodorico apud Cassiodorum, *constat eum de se præsumere, qui &* SACRI ORDINIS *cupit fastigia prævenire*; & SACER SENATUS itidem ut in superioribus Nummis, apud Juvenalem,

Var. lib. IV. cap. 25.

Satyra XI. *Conjugium quæras, vel* SACRI *in parte* SENATUS
Esse velis.

quomodo & *sanctum Senatum* Carthaginensium dixit divinus Maro,

Jura Magistratusque legunt, sanctumque Senatum.

Hinc & Apologeticum Justini, inscriptum *Imperatori* καὶ ΙΕΡΑΤΕ ΣΥΝΚΛΗΤΩ, *sacroque Senatui, totique populo Romanorum.* Unde factum, ut Senatus sui exemplo, & juxta Judæorum Metropolim, ROMA ipsa *sacra* & *sacratissima* passim dicta fuerit; quod illi & novæ dein Romæ Byzantio ut peculiare adtributum, Cæsarum Constitutiones passim largiuntur. Immo contigit, ut eadem juxta amplissimum Ordinem, divino etiam nomine & cultu fuerit adfecta; unde ΘΕΑ ΡΩΜΗ non semel in priscis nummis occurrit appellata, sicuti à Poëta TERRARUM DEA *gentiumque* ROMA: scilicet postquam juxta Manilium,

Lib. IV. *Italia in summa, quam rerum maxima* ROMA
Imposuit terris, COELOQUE *adjungitur ipsa.*

Præclarus præ Nummis aliis cum hac appellatione, aut unus æreus Christinæ Augustæ, in quo caput muliebre cum inscriptione ΘΕΑΝ ΡΩΜΗΝ ΚΑΛΗΝ; aut alter Mediceus, in quo caput turritum cinctum diademate,

mate, ΘΕΑΝ ΡΩΜΗΝ, in averſa vero parte, caput laureatum itidem & regium præterea vinculum, ΘΕΟΝ CΥΝΚΛΗΤΟΝ. Quo referendum mihi videtur illud *nomen blaſphemiæ*, quod ſeptem capitibus inſcriptum geſtaſſe legitur beſtia aut mulier in ſacro Revelationum libro; & quod alias Hieronymus ac Proſper ad *Urbis Æternæ* appellationem retulerunt, Romæ cum alibi, tum in ejuſdem Nummis itidem familiarem. At cum vix ante Antoninorum tempora eadem occurrat in monumentis antiquis, quorum ævo demum templum URBI ÆTERNÆ erectum accepimus; longe utique probabilius, immo extra dubium meo judicio poſitum exiſtimarem, ad illud DEÆ nomen reſpexiſſe ſacrum ſcriptorem, ROMÆ pridem & potiſſimum à Græcis Aſiæ urbibus paſſim additum; ut vel clariſſime arguunt venerandæ iſtæ Nummorum reliquiæ. Hinc Ara etiam Romæ dicata occurrit in priſcis Elogiis, & Sacerdotum *Deæ Romæ & Auguſti* in iiſdem mentio, (ut jam ſupra vidimus) ἱερέως ΘΕΑΣ ΡΩΜΗΣ καὶ Σεβαστοῦ Σωτῆρος. Ut non mirum proinde cur Claudiano ſæpe ut Dea invocetur, *ô Numen amicum*, aut *diva potens*, alibi,

Apoc. XIII. 1. & XVII. 3.

Theſ. Grut. CV. 9.

O Dea, nec legum fas eſt occurrere matri.

In VI. Conſ. Honor.

aut cur *tonare* illa eidem dicatur, quod jam ante innui. Hinc & Senatui ac Romæ ut DEO & DEÆ Templa jam olim ab Urbibus Aſiæ decreta, ut vulgo notum; ac Senatui quidem etiam ſub Cæſarum dominatione, recenti adhuc ſcilicet nec dum obliterata illius ordinis, cui adſueverant, veneratione, ut paulo ante è Tacito vidimus. De Templo vero Romæ ſimul & Auguſto decreto, obvia res, cum aliunde, tum ex vulgari Nummo cum Templi effigie & inſcr. ROM. & AUG. ſicut alias de Urbis Templo Claudianus,

Conveniunt ad tecta Deæ.

In I. Conſ. Stil. l. II.

Qui

Qui honos pridem huic Deæ Gentium habitus à civitatibus Asiaticis, ac primum omnium à Smyrnæis, ut eo nomine se jactant apud Tacitum; *seque primos* TEMPLUM URBIS ROMÆ *statuisse M. Porcio Consule &c. stante adhuc Punica urbe.* Neque mirum proinde aut novum, eundem honorem quondam aut SENATUI, aut URBI tributum hominum non solum sed *Deorum* etiam genitrici juxta Rutilium, ab iisdem populis exhibitum quoque CÆSARIBUS rerum dominis, iisque vivis etiam, nec dum DIVIS. Hinc non pauci Asiaticarum civitatum & Coloniarum nummi, cum ΘΕΟΥ & DEI appellatione, in honorem AUGUSTI, LIVIÆ, aliorumque percussi: juxta Appianum nempe, qui tradit viventem adhuc Augustum ab Urbibus Diis fuisse adnumeratum. Quod firmat etiam Victor Schotti, & Horatius de eodem,

Annal. IV. 56.

Lib. V. Bell. Civil.

—— *præsenti tibi maturos largimur honores,*
Jurandasque tuas per nomen ponimus aras;

& quibus adstipulantem vide Servium ad illud Poëtæ; *Namque erit ille mihi semper Deus.* Ubi notanda eruditi Grammatici glossa: *Id est & post mortem & dum vivit. Alii Imperatores post mortem in numerum referuntur Deorum*; *Augustus Templa vivus meruit*; quod & in eodem prudentes arguisse monet Annalium scriptor. Inter plures autem id genus Nummos Græcarum civitatum, qui DEI appellationem Augusto tribuunt, unus occurrit mihi nuper Amphipolitarum Macedonum, inter collectos olim à doctissimo Sirmondo nummos, cum inscr. ΘΕΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ, in aversa vero parte Europa tauro insidens, & inscr. ΑΜΦΙΠΟΛΙΤ. Hanc tamen DEI vel DOMINI appellationem sibi tribui præsenti non est passus, ut Philo de eodem refert. Certe nummus Tarraconensium in Hispania,

In Collegio Claromontano.

In Flaccum.

nia, post mortem ejus signatus cum inscr. DEO AUGUSTO; quam renovavit itidem Gallienus, cujus aureum nummum singularis raritatis notavi in Cimeliarchio Regio Parisiensi, cum capite Augusti laureato, & inscr. DEO AUGUSTO; in anteriori vero parte cum Gallieni ipsius effigie, ac inscript. GALLIENUS AUG. At vero eandem appellationem inter ejus successores, sed Augusti nominis & fastigii dehonestamenta, CAIUM ac DOMITIANUM impie videmus ambivisse. De CAIO etiamsi non adessent, præter domesticos testes, ejusdem Philonis ac Josephi testimonia; quorum iste eundem Templis & Altaribus Origin. per totum orbem, excepta Judæa, cultum docet; vel lib. XVIII. fidem faceret sequens Nummus ab Iliensibus percus- cap. 10. sus, olim Lomeniani nunc Regii Gallorum Musei, & cui similem habet Gaza Christinæ Reginæ; in quo hinc Caius & Augustus cum inscr. ΓΑΙΟϹ ΚΑΙϹΑΡ ΘΕΟϹ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ϹΕΒΑϹΤΟΙ, seu *Caius Deus Cæsar Imperator Augusti*; illinc vero Romæ & Senatus capita, ac Pallas erecta cum hasta & ægide, ac inscript. ΘΕΑ ΡΩΜΗ ΙΕΡΑ ϹΥΝΚΛΗΤΟϹ ΙΛ. h. e. *Dea Roma sacer Senatus, Iliensium.*

Vides ut superiora simul illustret, quæ de Romæ divinitate diximus ac veneratione Senatus, apud urbes Asiaticas, etiam sub priorum Cæsarum imperio. Similem DOMITIANI vesaniam arguit adhuc hodie ejus

nummus, in quo ſtans Imperator, ante figuræ in genua lapſæ eum adorantes conſpiciuntur. Equidem Cæſarem illum DEI nomine, non à Statio jam forte aut Martiali, ſed ab univerſis Græcis appellatum, præ aliis
Orat. XLV. docet ſimul & ſugillat Dio Chryſoſtomus. At vero inuſitata & ſingularis quædam nominis hujus inſcriptio, quæ AURELIANO tribuitur, in nummo æreo, inſpecto mihi in urbe Galliæ principe apud illuſtrem Sevium, nempe DEO ET DOMINO NATO AURELIANO AUG. Nummi ipſius αὐθεντία extra omne dubium poſita apud præclaros Galliæ antiquarios; & mihi quoque, ſi me principibus Achivis inſerere liceat, talis omnino viſa. Sed en rariſſimi & unici nummi ectypum, quod petenti lubenter indulſit Vir, qui non ſolum *floret ære vetuſto*, ſed & Regii ærarii inter alios cura, & fide ſæpe in arduis probata.

Non ergo adſcititius, aut poſt mortem demum factitius iſte DEUS, inſtar eorum, quos exagitat non ſemel Momus apud Lucianum: quamquam nec Cretenſis
Diodor. lib. v. eſſet, qui juxta Diodorum pleroſque Deos apud ſe natos prædicabant. Alias idem etiam DEI nomen, CARUM Auguſtum geſtaſſe, non auctor ſolum Calpurnius, ſed ejuſdem Nummi inſcripti, DEO ET DOMINO CARO AUG. ſimilis aurei effigiem, depromptì è Cimeliarchio illuſtriſſimi Colberti, habes hic beneficio omni hudis genere ornatiſſimi Carcavi; cujus fidei ac induſtriæ & Mæcenatis ſimul ſui, & auguſti inſuper Regis vere Regia & incomparabilis Num-

Nummorum juxta ac Librorum Gaza feliciter commiſſa eſt.

Perperam autem vir incomparabilis, ad Carum defun- Animadv.
ctum jam & conſecratum ſimiles nummos refert; quum ad Euſeb.
deſint tamen ibi ſolita conſecrationis vel nomina vel pag. 242.
ſymbola. Equidem præter rationes alias, & coætaneos auctores, qui docent Carum adhuc ſuperſtitem id nomen adfectaſſe, ut jam olim ad Juliani Cæſares monui, DIVI non DEI nomen conſecratis olim Auguſtis perpetua quadam obſervatione tributum conſtat in Romanis id genus monumentis; ut præter Auctores, vulgo etiam è Nummis notum. Immo hinc ipſius CARI, mortui tum & conſecrati, ſuperſtites adhuc Nummi, cum DIVI elogio & Aquila aliiſque conſecrationis notis, ac inſcr. DIVO CARO PERSICO, aut DIVO CARO PARTHICO; ut qui nempe vivus adhuc DEUS, ſed privata magis ambitione dictus ſit, poſt mortem demum publica auctoritate DIVUS vocaretur. Græca enim fuit ΘΕΟΥ, ut notum, ſeu in Deos poſt mortem relati Imperatoris, non vero Romana appellatio; quamquam vel à Coloniis, vel à Gallieno, eandem defuncto quoque Auguſto tributam ſupra notavimus. Sed de Conſecratorum nominibus aut ſymbolis agetur alibi, & peculiari, ſi Deus annuat, opere, quod adfectum habemus de Conſecratione veterum tam Gentilium quam Chriſtianorum. Hic enim ſpectamus non defunctos, ſed ſuperſtites divinis nominibus adfectos in antiquis id genus monu-

mentis. Inde vero profectus paullatim mos ille inprimis sequioris ævi haud ignotus, ut *Numinis*, *Æternitatis* ac *Perennitatis*, aut similibus vocibus compellarentur Romanorum Cæsares; ac eorum Edicta, *Immortalis Lex*, *Oraculum*, *Cœleste Judicium*, *Sacræ litteræ*, *sacra responsa*, *divinum arbitrium*, apud Symmachum aliosque passim efferantur; sicut & *sacras* eorum *aures*, videre apud eundem licet. Unde jam olim Martialis, cui & *sacrâ Cæsaris aure frui* alicubi dicitur,

Lib. VII. Ep. 99.

Numen habet Cæsar, sacra est vis, sacra potestas.

De Cognomine MAGNI *in variis Nummis.*

Minus vesana hic forte aut importuna MAGNI appellatio, à Provinciarum aut rerum gestarum amplitudine desumpta, nec Alexandro solum, sed ejusdem Successoribus nonnunquam concessa. ANTIOCHO certe, celebri non tam ampliata, quam imminuta à Romanis magnitudine, MAGNI tamen appellationem jam olim adhæsisse, si non aliunde, utique ex ejusdem nummis constaret, inscriptis ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Eadem quoque in alterius ANTIOCHI EPIPHANIS nummo occurrit à Commagenis percusso, ΒΑСΙΛΕΥС ΜΕΓ. ΑΝΤΙΟΧΟС ΕΠΙΦΑΝΗС ΚΟΜΜΑΓΗΝΩΝ. Ptolemæum Lagi, alias Soterem, Magnum etiam vocat Justinus; ita tamen ut cognomentum illud continuo gestasse, inde argui non possit, quod nec Nummi, Lapides, vel antiqui Auctores docent. Ptolemæo tamen ejusdem Nepoti eam tribuit Monumentum Adulitanum supra adlatum, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ. Quam eandem quoque appellationem patri ejus Philadelpho largitur Demetrius Phalereus apud Josephum, in fronte litterarum, quas ad eum scribit, ut Ptolemæis familiarem redditam agnoscas. Transiit vero illa frequentius ad Arsacidas, quam ab antiquis Persarum

In Gaza Christinæ Reginæ.

Lib. XVII. cap. 2.

Lib. XII. Origin. cap. 2.

sarum

sarum Regibus, ut vulgo notum, sunt mutuati; unde & Xerxes ΜΕΓΑΣ vice cognominis in Græcis Scaligeri Excerptis ad Eusebium vocatur, & Artaxerxes se Pag. 353. Magnum Regem inscribit cum apud Esdram, tum in capite litterarum apud Josephum. Hinc apud Græcos Lib. XI. scriptores solo nonnunquam ΜΕΓΑΛΟΥ nomine, Origin. cap. 6. omissa etiam Regis aut alterius nominis mentione, eosdem designari videas; ut apud Isocratem de Artaxerxe rursus; τὸν δὲ ΜΕΓΑΝ προσαγορευόμενον καταλύειν Epistol. ad ἐπιχειρήσεις, MAGNUM *vero cognominatum subvertere* Philip. *tentabis.* Quamquam Persarum & Medorum Reges, qui ne minimam partem Asiæ tenerent, inique se Magnos Reges nuncupasse, visum fuerit Alexandro, ut au- Lib. VII. ctor est Arrianus. Eandem tamen iis peculiarem, aliis autem inconcessam observat Dio Chrysostomus eo loco, quem vidi postea illustri Brissonio quoque adnotatum, ὅθεν δὴ καὶ ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ κέκληται ΜΟ- Orat. III. ΝΟΣ ἐκεῖνος; *Unde etiam &* MAGNUS REX *solus ille vocatur.* Hinc consueto more non Artabanus solum apud Herodianum ΜΕΓΑΣ βασιλεὺς vocatur, Lib. III. sed Caracalla etiam litteris ad eum scriptis, ΜΕΓΑΛΟΥ βασιλέως filiam ambire sese profitetur: scilicet ut Lib. IV. sub blanda honoris & adfinitatis illius specie incautum eundem oppримeret. In Nummis tamen Severi ABGARUS Edessæ Regulus MAGNUS etiam vocatur, ΑΒΓΑΡΟϹ ΜΕΓ. ΒΑΣΙΛΕΥΣ; quod in ludibrium Parthorum Regis tributum ei à Severo existimat Tristanus. At alia penitior, quæ eum aliosque antiquarios fugit, ratio hujus appellationis; quod nempe Edessenorum Reges vulgo ABGARI, hoc est *Magni* Arabum lingua vocarentur: eorum autem Filii ASGARI seu *Parvi*; ut diserte in Catalogo Gassaniorum Regum videre licet apud Orientalis litteraturæ callentis-

ſimum Pocokium. Et certe hoc ABGARI familiare Edeſſæ Regulis nomen, (de quo jam ſupra quædam monuimus) haud aliter ac Ptolemæis vel Antiochis in vicina Syria & Ægypto, egregie firmant plures eorum Nummi ſub Marco, Severo, & Gordiano obvii. Unde omnino corrigendum patet Lampridii locum in vita Severi, ubi *Perſarum Regem Abgarum ſubegiſſe* dicitur: qui locus haud immerito ſuſpectus magno Caſaubono, alibi tamen ut genuinus ab eodem adſeritur. Ejuſdem erroris conſcius hodie Victor Schotti de Severo itidem, *ſubacto Perſarum Rege Abgaro*; in quibus locis vocem *Perſarum* omnino expungendam liquet, ac reſtituendam ejus loco *Edeſſæ* aut *Edeſſenorum*, quorum Regulis proprium Abgari nomen, non Perſis; unde etiam Abgarus Ἐδέσσης ἄρχων vocatur in Dionis Excerptis Peireskianis, ubi male Αἰδέσσης ſcriptum occurrit, quod alibi jam monui. Præterea obſcura tum erat Perſarum mentio, quum Parthorum adhuc floreret imperium, quibus erant obnoxii, & à quibus devictis PARTHICI cognomen, quod Nummi eidem tribuunt, retulit Severus. Accedit adnexa mentio apud Lampridium devictæ Arabiæ, cujus portio quædam erat Edeſſenorum Regnum, ut vel ex Tacito colligas; *Rexque Arabum Abgarus advenerat*, & mox, *quod ſpretum fraude Abgari* (non Abbari) *qui juvenem ignarum & ſummam fortunam in luxu ratum, multos per dies attinuit apud oppidum Edeſſam.* Quæ omnia certe haud valde recondita miror eruditiſſimis interpretibus ad hunc Lampridii locum non animadverſa, & quorum præclaram quandam & majorem lucem acceptam ferimus nummis Abgarum ſub eodem Severo referentibus. Nec minus Occo arguendus, cui Abgarus in Gordiani Pii nummo obvius, pro Parthorum Rege traditur, quo tempore rurſus mutatis

Ad M. Aurel. pag. 52.

Pag. 710.

Annal. lib. XII. c. XII.

tatis vicibus Parthia Persarum imperio accesserat. Unde etiam postea Persicæ ditioni finitima evasit hæc Edessa, Romani alias juris facta, (immo Romanorum, ut vel nummi arguunt, Colonia) sicut utrumque legitur in Historia Gotthica Prisci Rhetoris, τῇ Ἐδέσσῃ Ῥωμαίων πόλει, προσοίκῳ δὲ Περσῶν χώρας, *Edessa Romanorum oppido, finitima autem Persarum ditioni.* Quæ vicinia forte Persarum, Lampridio ac Victori illo ævo imposuit, si errorem eum non librariorum, sed Auctorum incuriæ malit quis imputare. Cui Edessæ, ut obiter hoc addam, hoc alicubi testimonium perhibet Chrysostomus, πόλιν μὲν ἀγροικοτέραν τῶν πολλῶν, εὐσεβεστέραν δὲ, *urbem multis quidem agrestiorem, magis autem piam.* Quod vero illam MAGNI appellationem adtinet, ut eam quoque minorum gentium Dynastis ac Regulis usurpatam scias, hinc Chaganus Dynasta litteris ad Mauritium Imperatorem scriptis, *Magnum Dominum* se ipsum in iisdem indigitat, τῷ Βασιλεῖ τῶν Ῥωμαίων ὁ Χάγανος ΜΕΓΑΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ. Unde non mirum eundem hunc ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ titulum Cæsaribus frequenter ab auctoribus tribui; ut ab Oppiano etiam Severo & conjugi Juliæ sub initium elegantissimi operis,

Edit. Reg. pag. 74.

Tom. v. Orat. LXV. pag. 478. edit. Savil.

Theoph. Simocat. pag. 190 edit. Reg.

Τὸν μεγάλη μεγάλῳ φυτεύσατο Δόμνα Σεβήρῳ.

& passim Diocletiano, Constantino, Constantio, Arcadio, Justiniano, ab Eusebio aliisque scriptoribus Christianis, Gregorio Nazianzeno, Synesio, Procopio, aliisque; quale & summo Jovi tribuit Venus apud Poëtam,

quem das finem REX MAGNE *laborum.*

Sicut nempe inter Deos Gentilium alii MAGNI, ita inter Reges, DE DIS MAGNIS obviæ passim Inscriptiones antiquæ, & de quibus Manilius, DI *quoque* MAGNOS *Quæsivere* DEOS. Unde clamor ille Ephesiorum

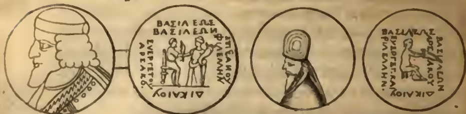
Act. XIX. 34. fiorum in Actis, ΜΕΓΑ'ΛΗ ἡ Α'ρτεμις Εφεσίων, MAGNA *Diana Ephesiorum*; cui similis plane in vicina & æmula urbe Pergamenorum apud Aristidem clamor, Serm. Sacr. IA. τὸ πολύμνηςον δὴ τῶτο βοώντων ΜΕΓΑΣ ὁ Α'σκληπιός, *celeberrimum illud clamantium*, MAGNUS *Æsculapius*: ut vel inde consuetum id genus acclamationis morem adsequaris. Caracallam vero inter Romanos Cæsares illud MAGNI cognomen sibi vindicasse, liquet mihi ex D. de requir. absent. l. 1. Marciano Jurisconsulto, *Divi Severi & ANTONINI MAGNI rescriptum est.* Magnus nempe ille Antoninus exemplo Alexandri; quem scilicet æque ac res ab eo gestas in ore semper habuit, ut in ejus vita notat Spartianus. Alias idem MAGNI prænomen sibi ultro à Senatu delatum respuisse legimus alterum illum Alexandrum Severum, in ejus vita apud Lampridium. At In Misopogone. Julianus alicubi de se ipso, καὶ ταῦτα ΒΑΣΙΛΕΥΣ ἀκύων ΜΕΓΑΣ, *& hæc* IMPERATOR *audiens* MAGNUS. Ita nempe vocati frequenter Cæsares illo ævo, ne æmulis Persarum Regibus inferiores dignitate viderentur. Unde & illud ΜΕΓΑΛΟΥ attributum paullatim etiam ad Cæsarum Palatinos translatum, ut ΜΕΓΑΝ ΔΟΜΕΣΤΙΚΟΝ, aliosque Aulæ Proceres. Cæteroquin non jam MAGNI, sed MAXIMI appellatio Constantino in ejusdem Nummis concessa: repetito nempe usu ex priori more, quo MARCI, COMMODI, SEVERI, ANTONINI, aliique MAXIMI ARMENIACI, PARTHICI, GETICI, in eorundem Inscriptionibus vocantur.

De Nummis ARSACIDARUM. Augustiorem adhuc REGIS REGUM appellationem Parthorum Regibus non vulgo solum auctores, sed rariores etiam ARSACIDARUM Nummi largiuntur; quos adferre hic obiter, haud ingratum erit opinor vel inconsultum. Unum observavi in Thesau-

ro

ro Mediceo, ΑΡΣΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ. Alterum Florentiæ itidem inſpexi in Muſeo Gaddiano, cum fugientibus & exeſis litteris, ΑΡΣΑΚΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ. Tertius in Gallorum Metropoli apud Cl. Seguinum mihi adnotatus, cum conjunctis inter alia Epiphanis & Euergetis cognominibus, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΕΠΙΦΑΝΟΥ. ΦΙΛΕΛΛΗΝ. ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΑΡΣΑΚΟΥ. Quartus vero hic in Urbe, penes Virum de ſummatibus Auguſtinum Chiſium adſervatur, reliquis adhuc meo judicio rarior, & ſupra obiter indicatus; unde corruptum vulgo apud auctores Græcum Vologeſis nomen reſtituebamus, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΒΟΛΑΓΑΣΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΚΑΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ. Geminum quidem vidiſſe Goltzium colligo, ſed cujus veram lectionem, ut ſæpe alias, non eſt adſequutus; ita ut apud eundem divinari illam potius, quam conjicere liceat. Ad hunc enim refero, quem ſub corrupto nomine ΑΝΟΥΛΑΓΑΣ pro ΒΟΛΑΓΑΣΟΥ cum Epithetis reliq[uis] *Epiphanis, Philellenis* & *Regis Regum* adduxit. Nec felicior idem fuit in eruendo nomine Arsacis, pro quo ΑΡΣΑΝΟΥ in ejuſdem Theſauro perperam legitur: ſed en tibi duorum è prædictis Arsacum Nummis icones: Altera nempe è nummo Mediceo modo indicato deprompta, quam cum ſelectis quibuſdam rariorum Numiſmatum ectypis ſuo loco inſerendis lubenter indulſit magnum illud non Etruriæ ſolum ſuæ, ſed litterarum omnium ac diſciplinarum ſidus Leopoldus Cardinalis; curavit autem feliciter arcta mihi, ut noſti, officiorum neceſſitudine conjunctus, idemque ſummo ingenio, nec minori prudentiæ, fidei, ac induſtriæ laude florentiſſimus

Ludovicus Strozza, cui commiſſa maximi Regis apud Etruſcos ſuos negotia. Prior vero è Nummo Cl. Seguini expreſſa, juxta epigraphen tertio loco à nobis modo deſcriptam.

Præclaras has certe priſcæ memoriæ reliquias, nonne quibuſvis gemmis potiores fateberis, mi Octavi; ſolatium utique præſtare amiſſæ illius gemmæ, quam alterius quoque Arſacidæ, Pacori nempe *habentem imaginem & inſignia, quibus ornatus fuiſſet*, ſedulo ſe requiſiviſſe teſtatur Plinius junior, quam nempe inſignis muneris loco ad Trajanum mitteret, ut jam in ſuperioribus, producto alio nummo Parthico, monuimus. Inſignium certe & Titulorum inſuper, quibus iidem Reges ornabantur, nonne & relictam hic vides memoriam? Ita tamen ut hanc veniam ante omnia à Lectore petamus, ſi in ſuperioribus iconibus exprimendis rudior videatur aut defeciſſe in quibuſdam ars ſculptoris; quando Nummi ipſi vetuſtate haud parum attriti occurrant, & ex plumbeis ectypis ad me curatis ſint expreſſi, quorum archetypos ipſe videram, & inſcriptiones accurate, quantum licuit, notaveram. Diademate quidem revinctum vides caput Arsacis in priori Nummo, Comam vero quam minus diligenter ſculptor expreſſit, regio Perſarum & Parthorum more cincinnis variis tortam, ut facile ſe capillatum Parthorum Regem probet; unde notus ille Veſpaſiani apud Suetonium jocus; *Cum inter prodigia ſtella in cælo crinita*

appa-

apparuisset, ad PARTHORUM REGEM, *qui* CAPILLATUS *esset, pertinere dicebat.* Elegantiorem vero alterius Arsacis Comam apud Tristanum videas, à quo plura erudite de capillorum cultu Parthorum aut Persarum Regibus consueto, jam occupata non repetam hoc loco, & apud eum reperiet lector. Quibus addere liceat, quod à Procopio refertur, insigne apud Persas eximium & à Rege proximum Comam fuisse cum redimiculo auro & unionibus contexto. A Medis nempe, & eorum exemplo ab antiquioribus Persis hunc capillorum cultum, sicut alia insignia vel ornamenta, mutuati sunt Parthorum Reges; quorum gens alias, utpote origine Scythica, hirto capillo horrida agebat adhuc M. Crassi ætate. Utrumque certe clare nos docet Plutarchus, agens de Surena Parthorum tum à Rege proximo; *Μηδικώτερον ἐσκευασμένος ἐντρίμμασι προσώπου, καὶ κόμης διακρίσει, τῶν ἄλλων Πάρθων ἔτι Σκυθικῶς ἐπὶ τὸ φοβερὸν τῷ ἀνατίλλων κομώντων; Erat ad* MEDORUM *morem fucata facie, &* COMA *redimitus* DISCRIMINATA, *quum cæteri Parthi etiam tum Scythico modo horrerent capillo incompto.* Prius vero è Xenophonte hausisse mihi videtur Plutarchus, ubi similem Astyagis Medorum Regis habitum describit, *καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ καὶ χρώματος ἐντρίψει, καὶ* ΚΟΜΑΙΣ *προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἐν* ΜΗΔΟΙΣ· *Quumque videret eum pigmentis oculorum, coloribus illitis, &* ADSCITITIA COMA *ornatum: hæc enim omnia apud* MEDOS RECEPTA. Unde etiam alibi docet idem auctor, cur hæc omnia è Medorum cultu ad Persas transtulerit Cyrus. Alterius vero ARSACIS caput, alio rursus capitis ornamento decorum occurrit, quod Mitram potius quam Tiaram dixeris. Notum quidem Tiaram, eamque rectam, consuetum olim

Tom. II. Comment. pag. 83.

Bell. Pers. lib. II. cap. 17.

In M. Crasso.

Instit. Cyr. lib. I.

Instit. Cyr. lib. VIII.

fuiſſe Regum cum Perſarum tum Parthorum inſigne. Sed alia vulgo ejus figura, quadrangularis nempe, ac pilei inſtar turriti, ut Straboni vocatur, πίλημα nempe πυργωτόν. Neque his diſſimilis, quæ in Auguſti nummis occurrit cum Arcu & Jaculo, tanquam totidem Parthorum inſignibus.

Lib. xv.

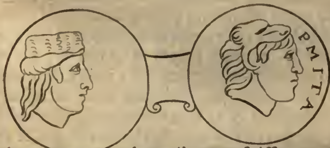
Talis itidem Tiaræ ſpecies, quamvis haud perinde acuminata, neque tot ornamentis conſpicua, qua decoratus eſt ſagittarius Parthus in Nummo, quem ſupra illuſtravimus, item Rex Parthus genuflexus in nummo Trajani ſupra etiam indicato, REX PARTHIS DATUS. Haud abſimile alias capitis ornamentum geſtare videas Cappadocem in ſequenti numiſmate.

Ejuſdem vero generis cum ſuperiori Tiara inſignis illa qua Tigranem Armeniorum Regem conſpicuum exhibet præclarus quidam Nummus Mediceus, quem paullo infra producemus. Ex his autem liquet, non

Tiaram

Tiaram vel Cidarim, (quæ fere promiscue sumpta ut infra dicetur) sed aliud capitis decus, nempe Mitræ instar præferre posteriorem hunc Arsacem; cui etiam haud absimile videas in nummis Abgari, de quo paullo ante egimus. Haud unum nempe capitis insigne usurpatum olim his Barbaris Regibus; modo Diadema, ut in nummo prioris Arsacis & altero quem expressit Tristanus; modo duplex etiam Diadema, quo usus dicitur Artabanus Parthorum Rex apud Herodianum; Lib. I. modo Cidaris aut Tiara cum Diademate, ut infra in nummo Tigranis; modo aureum capitis arietini figmentum lapillis interstinctum, ut supra de Sapore Persarum Rege tradentem vidimus Ammianum, modo vero quoddam regiæ Mitræ genus, seu in orbem sinuatum capitis tegmen, quale in posteriori Nummo expressum; & ad quæ sinuata Parthorum insignia respexit Tacitus; *Nuntiavere accolæ Euphratem, nulla imbrium vi sponte in immensum attolli, simul albentibus spumis in modum Diadematis sinuare orbes.* Annal. VI. 37. Ut mittam non sinuatum quidem in orbes, sed quadratum, haud minus ac Tiara, quamvis cætera diversum capitis tegmen, quod videas in sequenti Panormitanorum nummo.

Parthorum autem vulgus pileatum fuisse, ut non immerito eos *pileatos Parthos* vocarit Poëta, sicut de Persis observarat olim Herodotus, pileis tamen haud in- Lib. VII.

 star

ſtar Phrygum acuminatis, obvium ex duobus his Nummis, qui formam pileati in priori nummo Parthi, in posteriori Phrygis nobis ante oculos ponunt.

De appellatione REGIS REGUM.

Præter Inſignia vero, Titulos hic etiam videmus & Nomina, quibus ſe vulgo jactabant iidem Parthorum Reges. Inde certe liquet ARSACIS nomen, quamquam iiſdem familiare, eoſdem non ſemper in titulis geſtaſſe, ut Juſtinus tamen videbatur innuere, *omnes Reges ſuos hoc nomine, ſicuti Romani Cæſares Auguſtoſque cognominavere*: utique à VOLOGESIS cognominibus vides abeſſe in adlegato ejus Nummo. At eoſdem hic cernis Arſacidas, EUERGETIS ac EPIPHANIS cognominibus ſimul quandoque ornatos, ac iiſdem inter ſe nonnunquam diſtinctos, non aliter ac Lagidas & Seleucidas, à quibus eadem videntur mutuati. Id vero quod præſidium adferat eruditis ad Hiſtoriæ & Chronologiæ veteris elucidationem, & Arſacidarum vel inprimis, quorum ſeriem ut confuſam, aut vulgo ignotam tradere refugit Scaliger, judices fero omnes ſerium antiquitatis ac litterarum amorem profeſſos. REGIS quidem REGUM Græcam appellationem in iiſdem obviam, à Perſis ad Parthorum Reges, & ab his rurſus ad Perſas rediiſſe, tralatitium nimis quam ut probatione indigeat. Neque minus obvium, ſolo REGIS nomine eoſdem Perſarum Reges Demoſtheni aliiſque ſcri-

Lib. XII.

Vid. Iſag. Can. l. III. p. 323.

ſcriptoribus Græcis frequenter deſignari. Illud vero ſua ætate inſuetum, iis utique qui in Romano imperio degebant, obſervo apud Chryſoſtomum; Ὥσπερ (Tom. I. in Pſal. XLIV. p. 632. edit. Savil.) γὰρ ὅταν λέγωμεν τὸν τῶν ΠΕΡΣΩΝ ΒΑΣΙΛΕΑ, οὐχ ἁπλῶς ΒΑΣΙΛΕΑ καλοῦμεν, ἀλλὰ τὸ τῶν ΠΕΡΣΩΝ προστίθεμεν, καὶ τὸν τῶν Ἀρμενίων ὁμοίως; *ſicuti enim quando mentio incidit* PERSARUM REGIS, *non ſimpliciter* REGEM *dicimus, ſed* PERSARUM *addimus, & ſimiliter de Armeniorum Rege.* Quamquam Græci non ſolum aut Barbari, qui vulgo ſtupent in titulis, ſed Romani etiam ſcriptores ipſum REGIS REGUM titulum non veriti ſint Arſacidis tribuere, ut ex Suetonio in Caligula, aliiſque liquet, nempe

—— *Arſacio poſtquam ſe Regia faſtu*
Suſtulit.

Ita ut eundem, præter Auctores & Nummos, Marmora quoque iis largiantur in præclara Inſcriptione, quam vidit jam olim illuſtris Scaliger, in qua duo Phraatis (Iſag. Can. l. III.) liberi obſides Romam miſſi PHRAATIS REGIS REGUM FILII, Romano etiam ſermone citra ambages vocantur. Immo nec abſtinuiſſe invidioſa quamquam appellatione Parthorum Reges in litteris ad Romanorum Duces aut Cæſaris etiam ſcriptis ſatis conſtat; ut ex Epiſtola Phraatis ad Pompeium, alterius Phraatis ad Auguſtum, Vologeſis ad Veſpaſianum, Saporis ad Conſtantium, & Hormiſdæ denique ad Juſtinianum, apud [a] Dionem, [b] Ammianum, ac [c] Menandrum Protectorem licet etiamnum obſervare. Nec tamen iis idem titulus à Romanis continuo delatus, ut ex reſponſo Pompeii & litteris Auguſti ad Phraatem, & Conſtantii ad Saporem, videre eſt apud eoſdem Auctores, ac inſuper apud Plutarchum in Pompeio. Unum forte excipias Veſpaſianum, quem à Vologeſe litteris

[a] Lib. XXXVII. LV. & LXVI.
[b] Lib. XVII.
[c] Pag. 137. edit. Reg.

teris compellatum hoc modo, REX REGUM *Arsaces Flavio Vespasiano salutem*, eidem totidem verbis respondisse, nullo ex imperatoriis nominibus adsumpto,
Lib. LXVI. auctor est iterum Dio; moderatior nempe Alexandro, qui Dario succensuit, quod sibi Regis titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. Equidem in fragmentis Sallustii eundem titulum Regis Regum Arsaci abnegat Mithridates, pari jure cum eo agens, *Rex Mithridates Regi Arsaci.* Illustre quidem exemplum Chosroæ Persarum Regis, sed profugi, ut supra innuimus, &
Theophyl. Simoc. edit. Reg. p. 185. opus indigi apud Simocattam observo; qui litteris ad Mauritium Imperatorem scriptis, non solum ab ea REGIS REGUM appellatione abstinet; sed filium etiam se illius Augusti & supplicem vocat, ac omnia supremæ Majestatis elogia plena manu in eum congerit. Idem
Idem lib. v. cap. 4. tamen Chosroës, ad Sergium Martyrem scribens, solitam Regis Regum appellationem retinet, quæ Persarum lingua SAANSAAN dicebatur. Id enim nos do-
Lib. XIX. cuit Ammianus, *Persæ Saporem* SAANSAAN *appellabant, & Pyrosem, quod* REX REGIBUS *imperans, & bellorum victor. Saa* nempe Regem aut Dominum apud Persas notat, quod observarunt jam eruditi; unde non solum Varoranus Persarum Rex Σεγανσαὰν dictus, hoc
Lib. IV. edit. Reg. pag. 135. est *Segestanorum Rex*, teste Agathia. Sed & eodem auctore Sapores Κερμασὰν appellatus, ob gentem Cermaà patre devictam. Cæterum Persis Rex Βίσαξ appellatus juxta Hesychium, Βίσαξ ὁ Βασιλεὺς παρὰ Πέρσαις. Nec tamen eadem *Saansaan* ceu Regis Regum appellatio, ita Parthorum aut Persarum Regibus adhæsit, ut supra innuentem audivimus Dionem Prusæum, ut ad eorum exemplum alii nonnulli Barbarorum Reges eandem sibi aliquando non vindicarent. Immo ut mittam antiquiorem iisdem Nabuchodonosorem eodem titulo com-

compellatum à Daniele, jam ante vetustissimi Ægy-
ptiorum Reges eodem etiam ornati, ut viderunt jam
eruditi, & constat ex aliquot eorum elogiis apud Dio- Lib. 1.
dorum, ac isto inter alia de Sesostri, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑ-
ΣΙΛΕΩΝ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΩΝ ΣΕ-
ΣΟΩΣΙΣ, *Rex Regum & Dominus Dominorum Sesostris.*
Quod postremum docet, non novam in eo tractu *Do-
mini Dominorum* aut *Dominantium* appellationem, quam
sibi vindicat pari fastu hodiernus Ægypti & Thraciæ
Tyrannus. Alias & Priamus ac antiqui Troiæ Domi-
ni Straboni, & Agamemnon Livio ac Senecæ, & Ti- Lib. 1.
granes [a] Plutarcho ac [b] Appiano, REGES REGUM [a] In Lucul-
dicti: ut mittam, quod legebam novissime apud Pho- lo.
tium, Mithridatem eundem quoque titulum ambivis- [b] In Syria-
se; quem narrat Memnon, Lucullo, omisso Impera- cis.
toris nomine respondisse, quod ab eodem REGIS
REGUM titulo prior non fuisset compellatus, quibus
consentanea de Tigrane & eodem Lucullo Plutarchus In Lucullo.
tradit. Exemplo autem & more antiquissimorum Æ-
gypti Regum paullo ante indicato, Antonii CLEO-
PATRA superbo quoque REGINÆ REGUM no-
mine decorata apud Dionem legitur, & ejusdem filius
Cæsario, è Jul. Cæsare scilicet genitus, REX REGUM
etiam renuntiatus, ἐκείνην τε (scil. M. Antonius) ΒΑ- Lib. XLIX.
ΣΙΛΙΔΑ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, καὶ τὸν Πτολεμαῖον, ὃν Καισαρίω-
να ἐπωνόμαζον, ΒΑΣΙΛΕΑ ΒΑΣΙΛΕΩΝ καλεῖσθαι ἐκέ-
λευσε; *Illam vero* REGINAM REGUM, *Ptolemaeum
autem Cæsarionem cognominatum*, REGEM REGUM
vocari jussit. Prioris vero illustre exemplum Nummi
etiamnum exhibent cum inscr. REGINÆ REGUM
FILIORUM REGUM CLEOPATRÆ: unde satis
liquet errasse eruditos, qui apud Dionem βασιλίδα βα-
σιλίδων pro βασιλέων, seu *Reginam Reginarum*, potius

 quam

quam *Regum* legendum contendebant. At quod non perinde obvium, eandem etiam REGIS REGUM appellationem sequiori ævo vel ambivisse Romanorum Cæsares, vel ultro iis delatam, liquet mihi ex Gregorio Nazianzeno, ubi de Constantio verba facit, οὐ τὸ ΒΑΣΙΛΕΑ ΒΑΣΙΛΕΩΝ καὶ εἶναι καὶ νομίζεσθαι, *Nec quod* REX REGUM *& esset & appellaretur.* Potiori certe jure, quam Hannibalianus frater Delmatii, qui Rex Ponticarum gentium à Constantino renuntiatus, REX REGUM in ejusdem Constantini Excerptis vocatur. Nata autem hæc REGIS REGUM appellatio, aut quod Regibus imperarent, juxta Ammianum; quo sensu *Princeps Principum* Domitianus dicitur apud Martialem, & apud Ovidium Agamemnon *Dux Ducum*, hoc est juxta Tragicum, *ductor Agamemnon ducum*; sicut in Novellis lego Provinciarum Præsides *Judices Judicum* dictos, *& Provinciæ Præses videbitur quidam Judex Judicum*; respectu nempe Defensorum Civitatum, aliorumque inferiorum Judicum ac pedaneorum, quos habebant sibi obnoxios. Quo sensu certe Rex Regum optimo jure dici potuit Rex ille Indorum, qui auctoribus Strabone ac Nicolao Damasceno, in Syriam ad Augustum profectus, sexcentorum Regum Dominum sese vocare non dubitabat; & quo alias titulo prudenter Alexandrum abstinuisse docet alicubi Plutarchus. Aut vero frequenter ita dicti, ut non tam imperium sibi in alios Reges, quam primatum inter eosdem tribuerent: quo sensu etiam Rex Regum dicitur Atreus apud Senecam, *O me cælitum excelsissimum*, REGUMQUE REGEM, & apud Horatium,

Liber, honoratus, pulcher, REX *denique* REGUM.

Sicut *Consul Consulum* in veteri Elogio, & *Pater Patrum ac Episcopus Episcoporum* Tricassinus Præsul apud Sidonium;

In Julian. Orat. I. p. 64. edit. Paris. Gr. Lat.

Novell. XV. l. 11.

Lib. XV.

In Demetrio.

In Thyeste.

nium; hoc eſt, primi & maxime conſpicui inter Reges, Conſules, Patres, Epiſcopos. De hoc certe poſtremo non ſinit nos dubitare ipſe Sidonius, qui de eodem loquens Antiſtite, *egone*, inquit, *cum ſis procul dubio* PRIMUS *omnium toto qua patet orbe Pontificum*. Unde & illuſtrandus venit vexatus ille apud Tertullianum *Epiſcopi Epiſcoporum* locus, ſeu vere ſeu ironice uſurpati. Primus nempe juxta Sidonium, non Dominus; ſicut Athenæ jam olim Ἑλλάδος Ἑλλὰς dictæ, & Calaris Sardiniæ Metropolis *Urbs Urbium* apud Florum, hoc eſt πρώτη Ἑλλάδος, ac πρώτη πόλεων, *prima* nempe *Græciæ*, aut *prima urbium*; quemadmodum Provinciarum Metropoles crebro vocantur apud Græcos & Romanos ſcriptores; quo ſenſu etiam Narbo & Tholoſa *principatum Urbium tenere* dicuntur Ammiano, & quæ frequens notio eo ſenſu in Codice Theodoſiano ac Novellis. Sic, quod nec prætereundum hoc loco, apud Macrobium, Janum Patrem dictum videas quaſi *Deorum Deum*, hoc eſt quaſi Deorum primum & antiquiſſimum, ſicut Herodiano vocatur, Saturno certe coævum; aut forte, quod primus auctor fuerit Deorum cultus, ut de eodem paullo ante ex Xenone tradiderat Macrobius, *Janum in Italia* PRIMUM *Diis Templa feciſſe, & ritus inſtituiſſe ſacrorum*, non autem quod in alios Deos imperium haberet, ſicut rurſus intelligendus videtur Hierocles in aurea carmina, ubi de ſummo Deo agit; τὸν δημιεργὸν μόνον Θεὸν, ὃν ΘΕΟΝ ΘΕΩΝ ἂν εἴποι τις, καὶ Θεὸν ὕπατον καὶ ἄριστον, *Creatorem ſolum Deum, quem* DEUM DEORUM *dixerit aliquis, & Deum ſummum & optimum.* Quo nomine nempe dictus [a] Horatio *Rex Deorum Jupiter*, quod è [b] Pindaro ut alia expreſſiſſe video, qui Jovem alicubi Βασιλέα Θεῶν itidem vocat. Cæterum Perſarum, ut hoc addam, exemplo, quibus fuit quodammodo peculiaris

Lib. vi. Epiſt. 2.

Lib. xv.

Lib. i.

Lib. i. Saturn. c. 9.

[a] Lib. iii. Od. iv.
[b] Od. vii. Nem.

illa *Saansaan* seu REGIS REGUM appellatio, Turcæ quoque Sultanum suum eodem Consilio peculiari voce nuncuparunt, ut de postremis observat Bryennius

Lib. 1. c. 9. Cæsar haud ita pridem ab eruditissimo Possino vulgatus, ΣΟΥΛΤΑΝΟΝ τὸν ΣΤΡΑΓΓΟΛΙΠΙΔΑ *ὀνομάζοντες, ὅπερ σημαίνει καὶ αὐτοῖς* ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ *καὶ παντοκράτωρ*, SULTANUM STRANGOLIPIDEM *vocantes, quod apud ipsos notat* REX REGUM *& Omnipotens.*

De Cognomine PHILELLENIS, &c. PHILELLENIS etiam titulum usurpasse videmus ARSACIDAS, quod iterum aliunde, quam ex Nummorum illorum fide vix constare existimem. Mira vero in Darii, Xerxis, aliorumque id genus Hæredibus appellatio; quos utique Græcorum magis odio quam amicitia claros exstitisse nemo nescit. Unde etiam non

Demosth. Orat. de Class. Philellena, sed communem Græcorum hostem vocat alicubi Persarum Regem Græcus Orator. Desumpta vero mihi videtur ab Arsacidis blanda & amica hæc nomenclatio, ad exemplum successorum Alexandri, qui à privata in Parentes aut Fratres pietate, PHILOPATORAS, PHILOMETORAS, aut PHILADELPHOS se passim inscribebant; & quidem usurpasse prius illud nomen Arsaces illos & Vologeses, ad demerendos sibi Græcos Asiaticos Syriæ, Mesopotamiæ ac reliquos illius tractus Parthici viciniores, qui Græcorum Coloniis & lingua passim florebant; ita ut à quibusdam ex iis nummos id genus percussos statuere liceat. Græcæ enim dictæ illæ civitates, haud minus ac ipsæ Urbes Græciæ, sicut apud Livium Rhodiorum

Lib. XXXVII. cap. 54. Legati Romæ in Senatu contestantur: *Non quæ in solo modo antiquo sunt, Græcæ magis urbes sunt, quam Coloniæ earum, illinc quondam profectæ in Asiam.* Linguam nempe, mores, habitum, leges, sacra, nomen quoque suarum

Me-

Metropoleon vulgo retinebant Coloniæ; unde Roma divino Vati *nascens Troia*, Carthago *urbs Tyria*, Syracusæ *Isthmiaca tecta* aut *Ephyrææ mœnia* Silio, Massilia *Phocis* Lucano & Sidonio, Silio *Phocais*, ipsi Massilienses, in Gallia positi, *Graia juventus*, *Graii remiges*, *Graia classis*, sæpe apud Lucanum aliosque nuncupantur. Qua ratione etiam Græci non Iones solum dicti aut Insulares à Græcis profecti, sed remotiores etiam in Syria aut Mesopotamia constituti. Hinc apud Josephum, Mesopotamiam *κατοικοῦντες Ἕλληνες καὶ Μακέδονες*, *incolentes Græci & Macedones*, Demetrio Syriæ Regi auxilia contra Parthos offerunt. Lib. XIII. antiq. c. 9. Immo Tacitus opportune de Parthorum Rege, & Græcis id genus in eo tractu Coloniis; *At Tiridates volentibus Parthis Nicephorium & Anthimusiada, cæterasque urbes, quæ Macedonibus sitæ, Græca vocabula usurpant, Italumque & Artemitam Parthica oppida recepit.* Annal. VI. 41. Inde itaque ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ desumpta à Parthorum Regibus appellatio; quamquam de iisdem Nicephoriis Macedonum in Mesopotamia colonis, observet Dio, eos Romanis ut ΦΙΛΕΛΛΗΣΙ libenter & magna inde spe concepta sese tradidisse; *καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ὡς καὶ* ΦΙΛΕΛΛΗΝΑΣ *πολλὰ ἐλπίζοντες*. Lib. XL. Eodem enim cum Parthis instituto, Majores vestros illam quoque appellationem ambivisse, cum hic locus satis arguit, tum bella pro Græcis Asiaticis contra Antiochum suscepta, aliaque benevolentiæ illorum in Græcos argumenta ambitiose etiam non semel contestatá abunde docent. Ita Cassius Cæsaris interfector ΦΙΛΕΛΛΗΝ *ἀνὴρ* ab Archelao Rhodio dictus apud Appianum; Bell. Civil. Lib. IV. & Tullius alicubi ad Atticum suum; *Nunc quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros* ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ *& sumus & habemur.* Quamquam præter Arsacidas ita dictos in

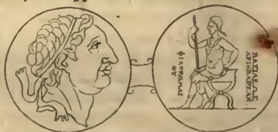
eorum Nummis, aliis quoque barbaris Regibus familiare fuisse idem cognomentum, vel unus Strabo videatur comprobare, qui in genere Regum ΦΙΛΕΛ-
Lib. XIV. ΛΗΝΩΝ alicubi mentionem facit. Sic Amasis Ægy-
Lib. II. ptius apud Herodotum; Indorum & Thracum qui-
[a] Lib. II. dam Reges apud [a] Diodorum & [b] Ælianum; Hiero
[b] Lib. I. c. II. Syracusanus apud [c] postremum, quo & [d] Polybius ali-
[c] Lib. IX. c. I. cubi respexit; Aristobulus Hircani filius Rex Judæo-
[d] Lib. I. rum apud [e] Josephum; Julianus desertor apud [f] Gre-
[e] Lib. XIII. antiq. c. 19. gorium Nazianzenum, ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ totidem nuncupati leguntur. Eundem titulum quoque Salaminiis
[f] Orat. I. in Julian. Cypriis tribuit in Epistolis Isocrates. Parcimus vero congerendis ipsis Auctorum locis, quæ cum superioribus hinc petant Lexicorum consarcinatores: neque enim in eo mustaceo laureolam quærimus. Nec tamen hic insignem Aristidis locum de eadem appellatione possumus præterire, quam Marco Aurelio tribuit, ac simul ita commendat, ut facile se Græcum Sophistam
Tom. I. in Imp. p. 110. prodat; *εἰ δὲ αὐτὸ* ΦΙΛΕΛΛΗΝΑ *εἶναι καλὸν καὶ πρέπον βασιλεῖ, τῷ προσήκον ὁ ἔπαινος· οὕτω γὰρ σφόδρα* ΦΙΛΕΛΛΗΝ *ἐστὶν ὁ βασιλεύς·* *Jam si decet Imperatorem esse* PHILELLENA, *nemini certe laus hæc magis convenit. Ita enim* PHILELLEN *est noster Imperator*, & quæ ibi plura hanc in rem leguntur. Ut vero *Philellenum*, sic nata etiam ΦΙΛΑΘΗΝΑΙΩΝ appellatio, quam Alexandro
Epistol. ad Alex. Mag. tribuit idem Isocrates; immo etiam ΦΙΛΑΘΗΝΑΙΟΤΑΤΟΥ, qua patrem ejus Philippum prosequutus
Demosth. de fals. legat. Æschines, si fides habenda ejus adversario, qui id reliquis illius criminibus adnumerat. Neque eo tamen sensu dictus apud Plutarchum M. Antonius ΦΙΛΑΘΗΝΑΙΟΣ; quippe non tam caritate erga Athenienses, quam ob desponsatam, sibi ab iisdem Minervam. Cæteroquin sicut Philellenes aut *ἑλληνίζοντες* quandoque

que dicti in Græcos bene adfecti, sic Thebani Herodoto Μηδίζοντες, seu propensi in Medos; unde passim Μηδισμὸν de defectione ad Medos seu Persas apud Agathiam legas. Et præterea ut ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ quidam, sic alii contra ΜΙΣΕΛΛΗΝΕΣ: quod postremum Annibali tribuit Diodorus ὢν μὲν καὶ φύσει ΜΙΣΕΛΛΗΝ, *quum natura etiam odio in Græcos ferretur*; sicut viceversa apud Platonem, Atheniensium gentem dictam videas ΜΙΣΟΒΑΡΒΑΡΟΝ, non vero Μιξοβάρβαρον, instar aliorum Græcorum.

In Calliope.
Lib. III. p. 81. IV. p. 111. 119.
Lib. XIII.
In Menexeno pag. 245. edit. H. Steph.

Huc accedit formata eadem exemplo ΦΙΛΟΡΟΜΑΙΟΥ nomenclatio, quæ non tam sponte sumpta, quam à Senatu olim sociis & amicis Regibus benevolentiæ ergo tributa legitur. Hinc occurrit eadem adhuc hodie in aureis & argenteis nummis Ariobarzanis Cappadocum Regis, quales plures vidisse memini, & viderunt quoque Goltzius ac Ursinus, inscriptos ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΙΟΒΑΡΖΑΝΟΥ ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΥ; cujus ectypum etiam hic habes.

De Cognomine Philoromæi Philoclaudii, *& Nummis* Herodis *&* Agrippæ.

Ante omnia hic explicanda venit figura sedens in aversa Nummi parte. Vir doctus Goltzii interpres, existimat Romam signari, quamquam Galeam ejus minus accurate expressam fateatur. Sed toto cœlo errat. Neque alius enim, quam ipse Ariobarzanes sellæ Curuli insidens, & cum solito Cappadocibus capitis tegumenta. Sella autem Curulis in nummo Regis barbari ideo in-

insculpta, quod eam insignis muneris loco cum donis aliis à Senatu accepisset. Notum enim inter dona, quæ vulgo ad amicos & socios Reges mittebantur, juxta scipionem eburneum, Togam pictam, palmatam Tunicam, aliaque id genus, sellam etiam Curulem vel præcipuum locum sibi vindicasse. Crebra ejus rei apud Livium exempla, ubi missa recenset munera, vel ad Ptolemæum & Cleopatram in Ægyptum, vel ad Syphacem, vel ad Masinissam, vel ad Eumenem, *donaque quam amplissima data cum* SELLA CURULI, *atque eburneo scipione.* Qualia etiam missa ad Ariarathem, Cappadocum itidem Regem, & ex Ariobarzanis hujus Decessoribus, apud Polybium legas, & quidem signanter de utroque munere tanquam præcipuæ dignationis, τὰ μέγιστα τῶν παρ' αὐτοῖς νομιζομένων δώρων ἀντεπέστειλε, τόν τε Σκηπίωνα, καὶ τὸν ΕΛΕΦΑΝΤΙΝΟΝ ΔΙΦΡΟΝ· *Remisit autem dona, quæ inter ipsos* (Romanos) *pro maximis habentur, scipionem & SELLAM CURULEM.* Verum ante omnes audiendus hic Valerius Maximus, optimus superioris nummi interpres, & cujus locus eximiam eidem lucem commodat; *Pompeius filium* ARIOBARZANEM *&* REGEM *appellavit, & Diadema sumere jussit, & in* CURULI SELLA SEDERE *coëgit.* Hinc itaque iste sedentis ejusdem in Sella Curuli habitus, quem hic nummus nobis ante oculos ponit. Immo etiam ut se magnitudinem hujus doni intelligere contestarentur Reges illi Barbari, soliti iisdem Sellis Curulibus insidentes jus dicere. Id certe de Antiocho Epiphane observat Livius, Romano *more Sella Eburnea jus dicebat, disceptabatque controversias maximarum rerum*, quæ totidem pene verbis cum à Polybio apud Athenæum, tum à Diodoro referuntur, ut viderunt jam ad eum locum Viri docti. Hæc autem omnia

Lib. XLII. cap. 14.

Exc. Leg. CXXI. pag. 953.

Lib. V. c. 7.

Lib. XLI. cap. 20.

omnia quum minime essent recondita, non latere debuerant eruditos ac diligentes antiquarios. Alias vero iste Nummus cum Philoromæi epigraphe, mirifice illustrat Tullii in Epistolis locum; *ut ego Regem* ARIOBARZANEM *Eusebem &* PHILOROMÆUM *tuerer*; Lib. xv. Epist. 2. & paullo post de eodem; *casu incredibili & pene divino, Regem, quem Vos* HONORIFICENTISSIME APPELLASTIS, *nullo postulante*, &c. Agnoscis utique PHILOROMÆUM, ut honorificæ inprimis appellationis vocabulum, cum Ariobarzani tributum, teste Tullio; tum ab eodem juxta superiorem nummum inter præcipua dignitatis insignia vice cognominis continuo receptum. Ratio autem illius facti & moris obvia; quod nempe in eo nomine præsidium omne suum ac dignitatem reponerent Reges illi obnoxii, ut reipsa expertus est hic Ariobarzanes, Romanorum opera conservatus, & cujus etiam rei testis luculentus Rex Afer apud Sallustium; *qui vestram* AMICITIAM *diligerent, colerent, eos multum laborem suscipere, cæterum ex omnibus* MAXIME TUTOS *esse*. Magni itaque nomen constitisse Barbaris Regibus liquet ex Dione, qui unum è Lib. xxxix. Ptolemæis immani pretio hunc AMICI ROMANORUM titulum refert à Romanis redemisse. Hinc illud plenum auctoritatis amplissimi Ordinis decretum de Boccho Mauritanorum Rege; *Fœdus &* AMICITIA Sallust. Bell. *dabuntur, cum meruerit*; ut satis liqueat non promiscue Jugurt. quibusvis indultum. Aperte etiam Livius de Syphacis filio; *Itaque pacem illi prius petendam à Populo Romano esse,* Lib. xxxi. *quam ut Rex sociusque &* AMICUS *appelletur. Nominis* cap. 15. *ejus honorem pro magnis erga se Regum meritis dare Pop. Romanum consuesse.* Ejusdem vero appellationis exemplum suppeditant adhuc alii duo Nummi reconditi in illustribus Cimeliarchiis; Unus ARIARATHIS Cappado-

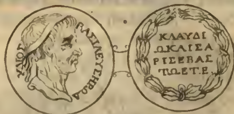
Kkk

padocum itidem Regis, eodem modo quo superior Ariobarzanis inscriptus, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΙΑΡΑΘΟΥ
Lib. ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΥ, hoc est interprete Livio, *Et* ARIA-
XXXVIII. RATHES REX *&c.* IN AMICITIAM *est acceptus*:
cap. 39. alter MANNI cujusdam Regis Arabum, quem cum addita epigraphe, ΒΑCΙΛΕΥC ΜΑΝΝΟC ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟC, Cl. Seguinus cum selectis aliis haud ita pridem vulgavit. Meminit etiam ejusdem nomenclationis Agathias, πιστοτάτῳ Βασιλεῖ καὶ ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΙ,
Lib. IV. Edit. Reg. pag. 117. *fidissimi Imperatori, &* PHILOROMÆI, ubi male φιλοῤῥώμαιοι legitur. Ut mittam aut Eumenem Pergamenorum Regem, aut Arabum Præfectum Aramnem, quos pro *Philoromæis* habitos auctor est Plutarchus; ita
In Catone Majore. tamen ut de priori aliter sentiret Cato Major, à posteriori autem proditus sit unà cum Romanis Legionibus
In M. Crasso. Crassus. Conjunxit vero utrumque Græcorum & Romanorum Amici titulum Strabo, qui Rhodios scribit Amicos fuisse non Romanorum solum sed Regum
Lib. XIV. Philellenum & Philoromæorum; καὶ Ῥωμαίοις ἐγένετο φίλη καὶ τῶν ΒΑΣΙΛΕΩΝ τοῖς ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΙΣ τε καὶ ΦΙΛΕΛΛΗΣΙΝ. Elegans autem de utraque hac appella-
Orat. X. tione & geminis id genus aliis apud Themistium locus; Κῦρον φιλοπέρσην καλῶ, ἀλλ' οὐ φιλάνθρωπον, φιλομακέδονα δὲ Ἀλέξανδρον, ἀλλ' οὐ ΦΙΛΕΛΛΗΝΑ, τὸν δὲ Σεβαστὸν ΦΙΛΟΡΩΜΑΙΟΝ· *Cyrum voco Amicum Persarum, non autem generis humani, Alexandrum vero amicum Macedonum, non autem Græcorum,* (PHILELLENA) *Augustum autem Amicum Romanorum* (PHILOROMÆUM). Ni forte adhuc verius φιλοπόλεμοι vel φιλαρχαιῶτες dici debuerint, quibus appellationibus
Lib. XXXVI. Pompeium alicubi Dio prosequitur, quam totidem φιλοπατρίδες, ut ibi Themistio designantur. Alias ut à tota Romanorum gente florente adhuc Republica, sic

sic à Cæsaribus etiam sub eorum imperio, petita nonnunquam ab amicis aut obnoxiis Regibus vel populis similis appellatio. Ita Agrippa Judæos in genere ΦΙΛΟΚΑΙΣΑΡΑΣ vocat apud Philonem, *οἱ μὴ λέγοντες ὅτι* ΦΙΛΟΚΑΙΣΑΡΕΣ *εἰσὶν, ἀλλ' ὄντες ὄντως*, *dicentes quidem quod sint* AMICI CÆSARUM, *sed qui revera tales sunt*: haud aliter nempe ac ΦΙΛΑΡΣΑΚΟΥΣ vocat Parthos alicubi Strabo. Ut proinde haud mirum sit, hunc ipsum HERODEM AGRIPPAM, non solum in genere ΦΙΛΟΚΑΙΣΑΡΟΣ, sed proprium quoque ΦΙΛΟΚΛΑΥΔΙΟΥ seu *Amici Claudii* Imperatoris nomen sibi vindicasse; sicut liquet adhuc hodie ex præclaro ejus nummo, quem jam citavit in Eusebianis Scaliger, & novissime è divite sua Gaza protulit elegans Petri Seguini industria. Eundem vero in Gaza Palatina itidem occurrentem hic cælandum etiam duximus.

Legat. ad Caium.

Lib. XVI.

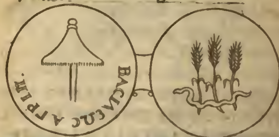
Capitis nempe inscriptio, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΗΡΩΔΗΣ ΦΙΛΟΚΛΑΥΔΙΟΣ, seu *Rex Herodes Claudii Amicus*; aversæ autem partis, ΚΛΑΥΔΙΩ ΚΑΙΣΑΡΙ ΣΕΒΑΣΤΩ ΕΤ. Γ. seu *Claudio Cæsari Augusto Anno Tertio*. Quo facto scilicet Herodes Agrippa studium suum & fidem singularem erga Claudium, quam & illi sublato è vivis Caio luculenter probaverat, voluit publicis ac duraturis monumentis consignari. De hoc enim Herode, cujus mentio in Actis, malumus hunc Nummum interpretari, quam cum viris doctis de fratre ejusdem Chal-

Anim. in Euseb. pag. 189.

Act. XIII.

Lib. XIX. Antiq. c. 7. & Bell. Jud. l. II. c. 10.

cidis Dynasta, quibus etiam suffragari videtur Scaliger. Obiit enim prior ille Agrippa, HERODES vocatus D. Lucæ, anno Claudii quarto, juxta Chronicum Eusebianum, qui & tertius erat completus, juxta Josephum, Agrippæ restituti in regno Judæorum, cum nova & ampla illius regni accessione, quam à Claudio fuerat consequutus. Signatus autem superior Nummus anno Claudii tertio, ut ejusdem inscriptio arguit. Unde nihil obstat, quin eidem Herodi continuo adscribatur, cui pro insigni quodam suo erga Claudium studio, hoc PHILOCLAUDII cognomen omnium optime videtur convenire. Percussus autem videtur hic Nummus in aliqua urbe Gentili beneficiis hujus Herodis ornata, qualis Berytus; aut in ea quæ sæpe illi sedes, & in qua Deus paullo ante obitum proclamatus, ut Cæsarea. Antequam vero ad alia progrediamur, eadem occasione successoris ejus AGRIPPÆ Junioris Nummum itidem singularem proferemus è Cimeliarchio Christinæ Augustæ.

Equidem haud diffiteor, hæsisse me aliquamdiu quo referenda sint illa symbola utraque nummi parte insculpta. Neque enim ulla ibi more consueto vel Regis Agrippæ, vel Cæsaris tum rerum potientis effigies; aut cæteroquin loci, in quo idem percussus, nota, sola addita epigraphe, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΓΡΙΠ. seu *Regis Agrippæ*. Tandem illud hærenti occurrit, videri omnino utro-

utroque ſymbolo duo celeberrima Judæorum Feſta deſignari, Tabernaculorum nempe & Pentecoſtes. Et Σκηνοπηγίαν quidem ſatis aperte innuit mea ſententia inſigne Tabernaculi inſtar ſeu Tentorii priori nummi parte expreſſum: Pentecoſten vero appoſite Spicarum Manipulus, quem ſignat nummi pars altera. Neque enim hoc ſolemne, ut notum ex ſacris libris, dictum ſolummodo Feſtum שבעות *ſeptimanarum* ſed etiam קציר *Meſſis* ſeu θερισμȣ̃, juxta LXX Interpretes, & quidem *Meſſis Triticeæ*. Unde etiam totum illud ſeptem ſeptimanarum intervallum, quod Græci & Latini Pentecoſten dixere, vocarunt Judæi, ut obſervat illuſtris Scaliger, ספירת העמר ſeu *Numerum Manipuli*; ideo nempe quod à ſecunda Azymorum ad feſtum ipſum Pentecoſtes primitiæ frugum Deo offerrentur, ac, ut loquitur Chaldæus paraphraſtes, inciperet חצר עמרא *Meſſis manipulorum*. Immo liceret inde colligere haud minus feſtum Azymorum eodem ſymbolo ſpicarum manipuli in prædicto numiſmate denotari; & quo nomine non pigebit integrum quendam Joſephi locum adſcribere, qui multa videtur habere ad hanc rem opportuna. Τῇ δὲ δευτέρᾳ τῶν ΑΖΥΜΩΝ ἡμέρᾳ, ἕκτη δ' ἐστὶν αὐτὴ καὶ δεκάτη τῶν καρπῶν οὓς ἐθέρισαν, οὐ γὰρ ἥψαντο πρότερον αὐτῶν, μεταλαμβάνουσι. καὶ τὸν Θεὸν ἡγούμενοι τιμᾶν δίκαιον εἶναι πρῶτον, παρ' οὗ τῆς εὐπορίας τούτων ἔτυχον, τὰς ἀπαρχὰς αὐτῷ τῆς κριθῆς ἐπιφέρουσι τρόπον τοῦτον. Φρύξαντες ΤΩΝ ΣΤΑΧΥΩΝ ΤΟ ΔΡΑΓΜΑ καὶ πλίσαντες, καὶ καθαρὰς πρὸς ἄλεσιν τὰς κριθὰς ποιήσαντες, τῷ βωμῷ ἀσσάρωνα προσάγουσι τῷ Θεῷ, καὶ μίαν ἐξ αὐτοῦ δράκα ἐπιβάλλοντες τὸ λοιπὸν ἀφιᾶσιν εἰς χρῆσιν τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τότε λοιπὸν δημοσίᾳ ἔξεστι πᾶσι καὶ ἰδίᾳ ΘΕΡΙΖΕΙΝ. *Secunda* AZYMORUM *dies, quæ eſt menſis hujus decima ſexta,* FRUGIBUS DEMESSIS *& hactenus intactis incipiunt frui; æquumque rati Deum*

Exod. xxiii. 16. Id. xxxiv. 22.

Lib. vi. de Emend. Temp.

Deut. xvi. 9.

Antiq. l. iii. cap. 10.

hujus ubertatis auctorem per gratitudinem honorari, hordei primitias offerunt in hunc modum. SPICARUM MANIPULUM *igni torrent, hordeum deinde pinsunt, atque ita in alicæ modum fracti assaronem ad aram offerunt, inde pugillo uno in eam injecto, reliquum sacerdotum usui cedit, & ex eo licitum fit publicas ac privatas* MESSES METERE. Adeo ut vel duo vel tria etiam nobilissima Judæorum festa, quæ Judæis proinde non solum חן seu *Festum κατ' ἐξοχὴν*, sed etiam רגלא & רגל seu *Festum majus*, Hellenistis autem *μεγάλαι ἡμέραι*, seu *dies magni*, nuncupata leguntur, designet superior Nummus; sicut alias beneficium Mannæ cœlitus demissæ signant vulgares Hebræorum sicli. Neque mirum proinde in Judæi Regis Nummo à Judæis Hellenistis, ut videtur, percusso, expressam eorum solemnium memoriam, quibus nihil apud illos celebrius; maxime quum per patrias leges non liceret iis vel Regis AGRIPPÆ, vel regnantis tum Cæsaris effigie Nummos id genus percutere. Excepto vero homine, non quadrupedum solum ac reliquorum animantium imagines, ut observo apud juris Hebræorum consultissimum Maimonis filium, *sed ad hæc* FIGURAS ARBORUM, HERBARUM, RERUMQUE SIMILIUM, *formare liceat etiam figura gibba.* Quamquam & fasciculus ille spicarum juxta usurpata id genus apud Gentiles symbola, aut fertilitatem earum regionum, quibus præerat Agrippa, aut concordiæ vinculum posset adumbrare, qui factionibus inter se diffidentes Judæos haud semel tentavit, ut ex Josepho liquet, ad saniora consilia revocare. Ita eodem symbolo signarunt nummum Apamenses, qualem vidi in ejusdem Reginæ Gaza, cum fasciculo itidem spicarum ac inscr. ΑΠΑΜΕΩΝ. Alios hic mitto hujus Agrippæ nummos, qui hinc Vespasianum

De Idol. c. III. §. 4.

num

num aut Titum effingunt, illinc vel Triremin, vel Victoriam cum Corona & Palma, ac annos regni ipsius Agrippæ, ΕΤ. κθ. ΒΑ. ΑΓΡΙΠΠΑ, *Anno* XXV *Regis* *Agrippæ*, aut ΕΤ. κς. seu *Anno* XXVI. Annos enim LVI regnasse legitur hic junior Agrippa, anno nempe Trajani tertio demum exstinctus, ut auctor est Justus Tiberiensis apud Photium. Neque vero prætereundus hoc loco alius quidam Nummus, quem vidi apud illustrem Harlæum, qui hinc Botrum exhibet cum inscr. ΗΡΩΔΟΥ, illinc Galeam quandam singularem, cum epigraphe ΕΘΝΑΡ..... seu *Ethnarchæ*. Equidem haud ita liquidum videri posset, quisnam Herodes illo Ethnarchæ nomine designetur. Prior enim seu Herodes Magnus, Tetrarcha quidem à M. Antonio, dein Judææ Rex ab eodem & Augusto renuntiatus apud Josephum legitur, nullibi autem Ethnarcha: quod nomen alias cum Hyrcano, tum Herodis filio Archelao tributum à Romanis constat, qui proinde Ethnarchæ aliquotiens eidem Originum Judaïcarum scriptori nuncupantur. Neque etiam Ethnarchæ dicti occurrunt alii Herodes ex Magni progenie, quorum alter filius Galilæorum Tetrarcha; alter nepos & Agrippæ majoris frater, Chalcidis Dynasta & Rex tandem leguntur appellati. Quamquam haud dubium eo nomine Magnum Herodem designari, qui hanc appellationem medio illo tempore videtur sibi vindicasse, quo Hyrcano Ethnarchæ à Parthis victo & in captivitatem abducto, solus rerum in Judæa potiebatur, necdum tamen Regis titulo à M. Antonio & Octavio Romæ, quod illi postea contigit, decoratus. Retenta vero etiam recentiori ævo sub Constantinopolitanis Imperatoribus illa Ἐθνάρχου dignitas & appellatio, ut observo apud Nicephorum Bryennium de Botoniata Im-

In Gaza Medicea & alibi.

Bibl. Cod. XXXIII.

Joseph. Antiq. lib. XIV. c. 23.

Antiq. Jud. l. XIV. c. 16. & lib. XVII. c. 13. 15.

Joseph. Antiq. Jud. l. XIV. c. 25.

Lib. IV. cap. 16. Imperatore verba facientem, ὃν πρωτοπρόεδρον τιμήσας ΕΘΝΑΡΧΗΝ ἐκπέμπει, παραληψόμενον τὸν Βρυέννιον, *quem primi consessus honore decoratum* ETHNARCHAM *mittit, adsumpto Bryennio.* Verum ut ad alterum HERODEM PHILOCLAUDIUM redeamus, superiori nummo expressum, sciendum rationem hujus postremæ appellationis petitam ex more, quo nonnulli dicti jam olim ΦΙΛΑΛΕΞΑΝΔΡΟΙ; sicut Apollinem Tyrium

Lib. XVII. vocari jussit ipse Alexander apud Diodorum, παρήγγειλεν ὀνομάζειν τὸν Θεὸν τοῦτον ΦΙΛΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ; aut

In Pompeio. quo adludens Philippus Consul apud Plutarchum, se ΦΙΛΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ vocabat, ob suum erga Pompeium studium, qui à similitudine cum Heroë Pellæo Alexander quibusdam vocabatur. Quo nomine indignum alias Æschinem pronuntiat alicubi Demosthenes; ut vice versa ΜΙΣΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ & ΜΙΣΟΦΙΛΙΠΠΟΥ nomenclationem à Demosthene desum-

Æschin. contr. Ctesip. ptam sugillat aliquoties adversarius, ὁ γὰρ Μισαλέξανδρος καὶ Μισοφίλιππος ὑμῖν οὗτος ῥήτωρ. Noti nempe olim cum ipsius Alexandri, tum alias Regum & Cæsarum AMICI; quorum postremorum frequens mentio in historia Augusta, & qui vulgo Principum gratia florentes, non otii solum, sed negotiorum etiam arbitri ac dispensatores leguntur: ita ut, quod de Alexandro Sèvero observat Lampridius, res bellicas juxta ac civiles per Amicos & ex eorum consilio tractarent. Unde etiam liquet, cum Adsessores & Consiliarios Principum, AMICOS id genus olim dictos, quod jam ad Spartianum notavit ὁ πάνυ Salmasius; tum haud frustra eos Comitibus Augustorum conjungi in lapi-

Thes. Grut. MC. 5. dibus antiquis, AMICO ET COMIT. AUG. N. ac præterea in constitutione quadam Constantini, quæ

Lib. IX. cod. Th. t. I. l. 4. exstat adhuc hodie in Codice Theodosiano, *In quemcunque*

cunque Judicum, Comitum, AMICORUM *& Palatinorum meorum.* Ut nec mirum sit quod legas in dissertationibus Epicteti apud Arrianum, quanti nempe faciendum sit inter amicos Cæsaris reputari, ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΦΙΛΟΝ *εἶναι*, de qua appellatione pluribus ibi agit. Neque vero privati solum, sed ut à Claudio Herodes, ita ab aliis Cæsaribus Reges quoque in Amicorum id genus classem relati leguntur. Tales Amici Alexandri Severi apud Lampridium, *idcirco quod per* REGES AMICOS *ambierat admissus*, de quodam ad militiam adspirante, licet vitæ sordidæ ac variorum furtorum reo. Immo & hoc notandum, inter adscriptos olim Regum & Cæsarum id genus Amicos, ordinem quendam servatum, & inductas varias Amicorum Classes; ut certe licet colligere ex Alexandro Syriæ Rege apud Josephum, ita adfecto adversus Jonatham, Pontificem Judæorum, *ὥστε αὐτὸν καὶ πρῶτον ἀναγράψαι φίλων*, *ut etiam ipsum* PRIMUM AMICORUM *inscriberet.* Sic Antiochus apud eundem concedit Jonathæ, *καὶ τῶν πρώτων αὐτοῦ καλεῖσθαι φίλων*, *& vocari unum ex* PRIMIS *ejus* AMICIS; nempe sicut Cocceius Nerva à Tiberio *proximus Amicorum* indigitatur. Ordines itaque Amicorum, ut quidam primi, alii secundi, & infra adhuc enumerarentur; quod à Romanis etiam Cæsaribus observatum, liquet rursus ex Lampridio in vita ejusdem Alexandri, qui ex locis modo adductis haud parum illustratur, *ut* AMICOS *non solum* PRIMI *ac* SECUNDI *loci*, *sed & inferiores ægrotantes viseret.* Ut jam illud prætercam, quod juxta morem eorum temporum superioribus Nummis illustratum, non *Philoclaudium* quidem, immo nec *Philoromæum* aut *Philellena*, vel *Philojudæum* forte, sed vere ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΝ dixerint humani generis Servatorem sacri illius scribæ: potiori certe jure,

Lib. III. c. 26. vers. 407.

Lib. Antiq. XIII. 5. 7.

Id. cap. 9.

Tacit. Annal. VI. 26.

Orat. XIV. quam vel Cyrum Græci ſcriptores, aut Nervam Dio Pruſæus: ſicut rurſus ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΥΣ, ſeu eidem Servatori devotos paſſim vocant priſci Eccleſiæ Doctores, Ignatius, (ſeu quiſquis auctor Epiſtolarum, quæ vulgo illi tribuuntur) Chryſoſtomus, Nazianzenus; quorum iſte etiam Conſtantium alicubi, quamquam, ut aliunde ſcimus, Arrianorum patronum, ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΤΑΤΟΝ appellat, *ὦ θειότατε βασιλέων καὶ φιλοχριστότατε*, *ô Imperatorum diviniſſime, Chriſtique amantiſſime*, Julianum autem meliori jure ΜΙΣΟΧΡΙΣΤΟΝ, ſicut alibi Valentem, Arrianæ hæreſeos labe infectum, *ὁ φιλοχρυσότατος καὶ μισοχριστότατος*. Immo ſi magni præmii loco, & probatæ demum fidei Regibus PHILOROMÆI ſeu *Amici Romanorum* titulus olim, ut vidimus, conceſſus; quanto melius merces illius hominis qui fuerit mundus, in eo poſita, juxta Magiſtros Hebræorum, ut vocetur AMICUS DEI; ſicuti nempe ſcriptum in [1] Proverbiorum libro, *Qui amat munditiem cordis, pro gratia labiorum ejus* REX AMICUS EJUS *futurus eſt*.

Orat. III. in Julian. pag. 63.

Orat. XX. in fin. Baſilii p. 337.

Vid. אבקת רוכל ſeu lib. Pulveris Aromat.

[1] Prov. XXII. 11.

De appellatione ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ.

Sed minus forte obvia in monumentis veterum ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ conjuncta appellatio, ut in Euſebianis agnoſcit Scaliger. Utrumque tamen ſuppeditant citati eidem duo Nummi Barbarorum Regum, ne poſtremam hanc Romanorum Cæſaribus propriam ſtatuamus. Prior eſt TRYPHONIS DIODOTI, qui ſe in Seleucidarum ſeriem & regnum vi & fraude cæſo pupillo intruſit, & cujus Nummum ſupra jam indicatum, hic exhibemus è laudato toties Cimeliarchio inclytæ Reginæ.

Nota

Nota abunde hujus Tryphonis historia cum ex Maccabæorum libris, tum ex Diodoro, Livio, Strabone, Justino, aliisque; quem una cum exercitu undis absorptum tradentem video ex Posidonio Athenæum, illinc vero Josephum, eum Apameæ, in quam profugerat, captum ac interfectum. De Cornu & Galea in aversa Nummi parte, quæ huc quadrare poterant, supra jam à nobis explicata. Ipsa vero inscriptio arguit hunc Tryphonem ornatum utroque titulo ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ. Eandem quoque inscriptionem præfert Nummus TIGRANIS apud Goltzium, ΤΙΓΡΑΝΟΥΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Conjuncta nempe utraque illa appellatio ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ, ut Tryphonis hujus aut Tigranis summum pace juxta ac bello imperium notaretur. Inde etiam Alexander Amyntæ filius apud Diodorum, Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ὢν, καὶ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Μακεδόνων, *Alexander Amyntæ filius* PRÆTOR *cum esset &* REX MACEDONUM; ubi eadem ratione conjuncta occurrunt ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ seu Prætoris aut Belli Ducis, ac ΒΑΣΙΛΕΩΣ adtributa. Immo unde Livius non parum illustratur, agens de Ætolis & Antiocho Magno; *hæc vicit sententia*, IMPERATOREMQUE REGEM *appellandum censuerunt, & triginta Principes, cum quibus si quæ vellet, consultaret, delegerunt.* Vides hic iisdem titulis juxta Ti-

Lib. VIII. Lib. XIII. Antiq. c. 12. Lib. XXXV. cap. 45.

 gra-

granem aut Tryphonem ornatum quoque Antiochum, ΒΑΣΙΛΕΑ nempe ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ, seu Regem summum Belli Ducem ab Ætolis declaratum. Conjuncta itaque hæc appellatio exemplo eorum vel Regum vel Prætorum, qui ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ passim vocantur in Græcorum monumentis, nonnunquam & ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΠΟ-
Lib. III. ΛΕΜΟΥ, sicut Belisarium vocat ipse Justinianus apud
Goth c.21. Procopium; quibus nempe summa totius belli à sociis aut civibus, vel aliunde deferebatur, & qui *summam belli tenere* passim Cæsari dicuntur, hoc est juxta Comicum,

Sed ubi summus IMPERATOR *non adest ad exercitum.*

Sic Eumenes more consueto non solum Asiæ Στρατηγὸς
Lib. XIX. Αὐτοκράτωρ dictus apud Diodorum, sed alibi de eodem, τῷ Βασιλείας Αὐτοκράτορι Στρατηγῷ, *Regni summo Imperatori.* Cujus appellationis vim in eo positam fuis-
Lib. VI. se docet alicubi Thucydides, ut Prætores in Siciliam missi & ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ etiam declarati, ea facerent quæ ipsi judicarent Atheniensibus maxime conducibilia. Tales vero negat fuisse vel Persarum Duces
Lib. XV. Diodorus, τῶν ὅλων οὐκ ὄντες Αὐτοκράτορες, sed de omnibus ad Regem deferentes; vel ipsos Lacedæmoniorum Re-
Lib. II. ges Dionysius Halicarnassensis, οὐδὲ γὰρ οἱ Λακεδαιμονίων ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ἦσαν ὅτι βούλοιντο πράττειν, *neque enim Lacedæmoniorum* REGES PLENAM *habebant* POTESTATEM *ea quæ vellent faciendi.* Unde desumpta videtur hæc appellatio ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ, puta à Tigrane viribus ac potentia adhuc florente, ut merum & absolutum imperium, non precarium autem Regnum argueret, more aliorum Regum vel Spartanorum quondam, vel τῶν ὑπὸ
Bell. Jud. lib. VI. c. 12. Ῥωμαίοις, ut vocantur alicubi Josepho: quibus nempe

aut

aut à Romanis titulus ille concessus vel restitutus, ut postea ipsi quoque Tigrani contigit; aut qui alias comiter majestatem Imperii Romani conservare cogebantur, & *inservientes Reges* Tacito alicubi vocantur. Hist. II. 81. Αὐτοκράτορας enim & αὐτοκρατεῖς Græci vocarunt, ut vel ex ante dictis liquet, pleno utentes imperio & ἀνυπευθύνῳ. Hinc Philo, ἀνυπεύθυνον εἶναι ἀρχὴν τὴν αὐτοκράτορα; quo nempe loquendi genere τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς Legat. ad Caium. utuntur sæpe Græci scriptores, & qualem Prytanis apud Rhodios fuisse docet Appianus, sicut alias Dionysius ἡγεμονίαν αὐτοκράτορα Romulo delatam tradit. Bell. Civil. lib. IV. Lib. III. Hinc ut Βασιλεῖς vel Στρατηγοὶ, sic eadem ratione dicti ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ, qui in procuratione regni erant summo cum imperio; qualis aut à Macedonibus Antipater, aut postea ab ipso Antipatro Polyperchon constituitur apud Diodorum. Lib. XVIII. Ita etiam ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΙ & ΠΡΕΣΒΕΙΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ, Legati missi plena cum potestate, quemadmodum Oratores de Pace ad Philippum destinatos vocat Æschines, Πρέσβεις Αὐτοκράτορας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, hoc est, ut hodie loquuntur, *Legatos pro Pace Plenipotentiarios*. Orat. contr. Ctesiph. Eosdem Αὐτοκράτορας τῆς εἰρήνης & περὶ τῆς εἰρήνης *Plenipotentiarios Pacis & de Pace* vocat Dionysius, & quales à Carthaginensibus ad Gelonem missos, & ab Atheniensibus ad Persas cum Æschine Πρέσβεις & Πρεσβευτὰς Αὐτοκράτορας vocat Diodorus. Lib. III. Lib. XI. & XII. Ejusdem etiam generis apud Sallustium à Boccho Maurorum Rege Romam ablegati, qui *quocunque modo belli componendi licentiam illis permittit*. Sic rursus ΘΕΟΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ de supremis Diis, quales Solem & Lunam habitos docet Philo; quæ eximie illustrant nummum Caii Cæsaris supra adlatum cum inscr. ΓΑΙΟϹ ΚΑΙϹΑΡ ΘΕΟϹ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. De Monarch. lib. I. p. 812. Quod verum & unius quidem ad-

tributum, qui Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ vocatur in divino Revelationum libro ac in symbolo Nicæno. Hinc alias apud eosdem veteres JUPPITER IMPERATOR, cujus tria tantum signa in orbe Terrarum exstitisse tradit in Verrinis Tullius; quem nempe *imperium cœlestium tenere* credebant Galli apud Cæsarem. Unde & inter Severi nummos unus occurrit inscriptus JOVI IMPERATORI. Sicut denique supra dicti duo Reges Barbari REGES IMPERATORES vocati in Græcis eorum Nummis, ita obvii ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΚΑΙΣΑΡΕΣ vel ΣΕΒΑΣΤΟΙ, seu IMPERATORES CÆSARES vel AUGUSTI cum alibi, tum nullibi frequentius, quam in hac ipsa supellectile nummaria. Unde jam, ut opinor, satis adsequimur, qua ratione aut quibus exemplis utraque hæc appellatio ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ Tryphoni huic aut Tigrani etiam tribuatur in selectis eorum Nummis: quæ duo in iisdem conjuncta, ut singulare aliquid, ac raro alibi à se lectum profitebatur magnus Scaliger. TRYPHONIS alias nomen in Syria ac vicinis locis familiare videtur exstitisse, unde nummus Augusti Mediceus, in cujus aversa parte Aquila cum inscr. ΤΡΙΠΟΛΕΙΤΩΝ ΤΡΥΦΩΝΟΣ. Hinc & Ptolemæum Philopatora Tryphonem etiam cognominatum supra diximus; quo cæteroquin nomine quendam Philadelpho ob facetias acceptum appellatum legimus apud Josephum, alibi vero apud eundem regium Herodis tonsorem, eundemque Alexandri Regis filii accusatorem; apud Athenæum autem quendam delitiis perditum, unde nempe illi nomen.

In Verrem v. Lib. v i. Comment. Anim. in Euseb. pag. 146. Lib. x i v. Antiq. c. 4. Bell. Jud. lib. 1. c. 7. Lib. x i v.

De Nummo TIGRANIS *ac Tiara.*

TIGRANEM quod spectat, præclarum quendam & insignem ejus Nummum cum sola inscriptione ΤΙΓΡΑΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, haud mihi hactenus alibi,

quam

quam in Cimeliarchio Mediceo inſpectum, inde etiam ectypum nacti beneficio omni laudum ac ornamentorum genere cumulatiſſimi LEOPOLDI Cardinalis ab Etruria, grati & lubentes hic vulgamus.

Exhibet nempe anterior Nummi facies TIGRANIS ipſius caput inſigni Tiara ornatum, cui ſtella ac duæ inſuper volucres, quamvis minus adfabre in hoc ectypo inſculptæ viſuntur. Averſa autem facies ſedentem, turritam ac velatam Mulierem præfert, quæ dextra Palmæ ramum geſtat, pede autem figuram calcat medio corpore undis immerſam cum inſcr. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΙΓΡΑΝΟΥ. Videtur autem mihi omnino eadem Mulier, juxta conſueta in Nummis ſymbola, Syriam aut Meſopotamiam arguere; quas per plures annos Tigranem obtinuiſſe legimus, & quidem in Syriæ regnum accitum per octodecim annos, auctore Juſtino, Lib. XL. tranquilliſſime regno potitum, quo temporis lapſu cap. 1. hunc aut ſimiles Nummos hujus Armenii Regis in eo tractu percuſſos facile licet augurari. Cujus etiam rei indubiam fidem facere videtur Palmæ ramus, opportunum Syriæ, ut ſupra vidimus, ſymbolum. Figura autem virilis medio corpore aquis immerſa, Euphratem aut Tigrim forte ſub jura Tigranis reductum, ſolito Fluviorum in Nummis antiquis typo, repræſentat. Tiara autem Tigranis cum Diademate, eadem cujus Dio meminit, τὴν γὰρ δὴ ΤΙΑΡΑΝ τό τε ΑΝΑΔΗΜΑ εἶ- Lib. XXXVI. χε, TIARAM *autem cum* FASCIA *geſtabat*; & quam Faſciam

Fasciam seu Diadema capite avulsum supplicem hunc Regem ad Pompeii pedes tradit abjecisse cum idem Dio, tum alibi etiam Plutarchus, qui cæteroquin in vita Pompeii, à Tigrane ipsam Tiaram seu Cidarim capite detractam docet; ἀφελόμενον τὴν κίταριν, ὥρμησε πρὸ τῶν ποδῶν θεῖναι, *detractam capiti Cidarim instituit ad pedes ejus apponere.* Simile vero Diadema, & idem, ut licet augurari, quod hic ante oculos habemus, à fugiente Tigrane capiti jam olim detractum, ac in victoris Luculli manus delapsum, ab eodem in triumpho prælatum, auctor itidem in ejus vita Plutarchus. Ad Tiaram enim Regum Orientis Diadema vulgo accessisse, liquet præterea ex Xenophonte, Plutarcho, Luciano, aliisque, quod jam vidit illustris Brissonius libro de Regio Persarum Principatu, & præclarus iste Nummus, venerandum utique antiquitatis Cimelium, luculentius ante oculos ponit. Unde Curtio lux non mediocris accedit; CIDARIM *Persæ Regium capitis vocabant insigne. Hoc cerulea* FASCIA *albo distincta circuibat.* Notum enim promiscue Cidarim & Tiaram dici de hoc Regio capitis insigni; unde quam Dio TIARAM TIGRANIS vocat in superiori nummo conspicuam, eandem CIDARIM dixit Plutarchus loco supra adlegato. Hinc autem liquet incautius loquutum Philonem, scriptorem alias quantivis pretii, qui *Reges Orientis Cidari loco Diadematis usos* tradit, Κιδάρει γὰρ οἱ τῶν Ἑώων βασιλεῖς ἀντὶ διαδήματος εἰώθασι χρῆσθαι. Utrumque enim insigne, ut tradunt antiqui & probatissimi auctores, ac vel superior Nummus luculenter arguit, iis una usurpatum. Neque tamen Brissonio adsentior, qui Diadematis nomine Cidarim putat etiam designari; ideo nempe quod è Persico luxu mutuatum Alexandrum Persicum Diadema Diodorus ac Justinus tradant, Arrianus,

De fort. Alexand.

Lib. III.

Lib. III. de vit. Mos.

rianus autem Cidarim Persicam, quæ nempe idem sonent. Utrumque enim hoc capitis ornamentum à Persis mutuatus est Alexander, ut non opus sit proinde illa inter se confundere. De Cidari aut Tiara præter Arrianum, fidem facit Lucianus, apud quem Philippus pater inter alia Filio objicit, quod Tiaram rectam adsumpsisset, καὶ τιάραν ὀρθὴν ἐπιθεὶς. De Diademate Dial. Mort.
vero, præter Diodorum, Justinum, aliosque diserte Curtius iis verbis, quæ de Cidari aut Tiara sumi non possunt; *Itaque purpureum Diadema distinctum albo, quale* Lib. vi.
Darius habuerat, capiti circumdedit. Idem nempe quod cerulea illa fascia albo distincta, quæ Cidarim circuibat, ut paulo ante eum tradentem audivimus. Conjuncta itaque in regio Persarum aut Armeniorum etiam cultu illa capitis ornamenta, Tiara ac Diadema, non tamen ut eadem sed diversa. Unde postremum etiam solum retentum ab Alexandri successoribus, & eorum exemplo ab aliis Asiæ aut Europæ Regibus. Ex quibus etiam liquet, cur Diadema illud quod *Persicum* vocatur Diodoro, Herodiano *Macedonicum* dicatur ferme sub initium operis, ubi agit obiter de cultu Regis Antigoni, Annæo autem nostro *Pellæum*,

Cingere Pellæo pressos Diademate crines. Lib. v.

Alias quot Regna, tot quoque Diademata olim capiti nonnunquam imposita. De Ptolemæo Philometore illud notat utique Josephus, eum duo gestasse Diade- Antiq. Jud.
mata, Asiæ nempe aut Ægypti; cujus duplicis Diade- lib. xiii.
matis usum haud absimilem in Artabano Parthorum cap. 8.
Rege tradentem supra innuimus Herodianum; cujus cæteroquin moris vestigium necdum fateor mihi in priscis nummis observatum. Cidarim autem seu Tiaram quod attinet, eandem quoque Regum Orientis more, sacerdotes Gentilium nonnunquam usurpasse,

vel ex Luciano liquet; qui auctor est urbis sacræ in Syria Pontifici ac soli quidem concessum purpuram & auream Tiaram gestare. Scilicet postquam jam viles evaserant sacerdotales illæ Coronæ, quibus infensos vetustissimos Christianorum scriptores ac inprimis Tertullianum adhuc hodie legimus. Quamquam sequutis temporibus, & Ecclesia novo cultu sub Christianis Principibus ornata, Cidaris quoque usus ad Ecclesiarum Antistites translatus, ac eadem inter Episcopi Orientis insignia vulgo recepta, ut vel liquet ex sequenti loco Sasimorum Episcopi; Χρίεις τὸν Ἀρχιερέα, καὶ περιβάλλεις τὸν ποδήρη, καὶ περιτίθης τὴν ΚΙΔΑΡΙΝ· *Idcirco me Pontificem ungis ac podere cingis, capitique Cidarim imponis.* Sed hoc obiter. Ejusdem autem Tiaræ superiori nummo cælatæ adspectus satis arguit, quo jure, ut supra innuimus, *πίλημα πυργωτὸν*, *Turritus pileus* Straboni dicatur. Aves autem eidem Tiaræ insculptæ, quas minus accurate cælator expressit, Falcones videbantur Cimeliarchæ Mediceo: Id vero jam supra de veterum Galeis, cum ex Herodoto, Diodoro, tum ex frequentibus veterum Nummis observabam, crebro iis insertas vel Avium vel Quadrupedum effigies, quibus eis aut terrorem aut dignitatem conciliarent. Neque etiam Tiaræ eodem ornamenti genere caruere; unde Persicas Tiaras Pavonis alas habuisse docet Græcus Aristophanis Interpres, quod jam viderunt viri docti. Immo nec alienum Falcones ejusmodi Tiaræ insculptos; quum Pallas seu Regias Persarum aut Medorum vestes distinctas id genus Avium figuris diserte tradat Curtius; *Pallam auro distinctam* AUREI ACCIPITRES *velut rostris inter se corruerent adornabant.* Stella autem in eadem Tiara conspicua, qualis & in superiori Parthorum Tiara occurrebat, quam è nummo Augusti

[Margin notes: De Dea Syria. — Greg. Nazianz. Orat. v. pag. 136. — Ad Acharnens. — Lib. III.]

gusti expressimus; ut vel inde opportunum Regum Orientis insigne facile adsequamur. Accedit denique, velare eandem Tiaram Tigranis tempora; quod Tiaris nempe solemne, juxta Nasonem,

Tempora purpureis tentant velare Tiaris. Lib. XI. Metam.

Aliud vero Tiaræ genus Armenium supplicem gestare videas in sequenti nummo; quod nempe magis adhuc ad πίλημα istud πυργωτὸν accedit, sicut Tiaram à Strabone vocari diximus.

Eandem etiam liquet magis in acutum desinere, sicut κρωβύλους & κυρβασίας describunt nobis veteres; qui & inde eadem promiscue pro Tiaris sumunt, aut vicina iisdem statuunt; quales Xenophon, Hesychius, aliique. Aliæ nempe apud illos Orientales, Persas, Medos, Armenios, quod aliunde etiam constat, Regum Tiaræ, aliæ Procerum seu privatorum. Ita Cidarim Mithridatis *mirifici operis*, seu θαυμαστῆς ἐργασίας exstitisse liquet ex Plutarcho; qui vel ita cavisse videtur, ne genero suo Tigrane dignitate aut cultu inferior videretur. Persarum vero promiscuum jam olim fuisse Tiaræ gestamen, cum Herodotus diserte observat, tum secutis ætatibus Heliodorus; qui Persas docet Tiaram de capite deponere, ad reddendam gratiam ei qui prior salutavit. Adeo ut nec solum discrimen in eo consti-

Lib. V. ἀ-ναβ. — In Pompeio. — Lib. VII. — Lib. VII. Pag. 339.

tuendum videatur, quod recta esset Regum apud Persas Tiara, ut jam viderant eruditi, reliquorum autem obliqua. Immo Tiaras etiam cum circumeunte easdem Diademate, qualis Tigranis in superiori nummo, gestasse Regum Persarum consanguineos sua ætate auctor nobis Xenophon; qui de Cyro agens, εἶχε δὲ καὶ Διάδημα περὶ τῇ Τιάρᾳ, καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν ἔτι τὸ αὐτὸ ἔχουσι. *Habebat & circum Tiaram Diadema, idemque insigne cognatis ipsius erat, sicut & hoc tempore illud retinent.* Cujus moris vestigium retentum adhuc videtur sequiori ævo in renovato Persarum dominatu. Certe Diadematis usum Persarum satrapis concessum liquet mihi ex Procopio, qui refert duos Persarum Optimates Isdigacræ Legati Chosroïs comites exstitisse, οἳ δὴ καὶ Διαδήματα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν χρυσᾶ ἐφόρουν, *qui aurea etiam Diademata in capite gestabant.*

Inst. Cyr. lib. VIII.

Bell. Gotth. lib. IV. c. 11.

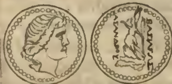
De variis Nummis Regum & Reginarum PONTI *&* BOSPORI.

Si vero ex Oriente jam in PONTUM ac vicina loca trajiciamus, neque hic Regum illius tractus inutili aut injucunda pascemur contemplatione. MITHRIDATEM mitto, terrorem illum Asiæ, & Regum, auctore Tullio, post Alexandrum maximum, quem obvii adhuc apud antiquarios Nummi, & expressæ inde à Fulvio & Goltzio icones repræsentant, eundemque cum Eupatoris cognomine ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ. Ita alii rursus ejusdem parentem MITHRIDATEM EUERGETEM signant; ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ; quemadmodum illis cognominibus distinctos eosdem Reges, præter Appianum docet Strabo. Filium vero Eupatoris PHARNACEM rarior quidam Nummus, neque alibi mihi, quam in Cimeliarchio Mæcenatis Etrusci LEOPOLDI inspectus, etiamnum ad posteritatis memoriam prodit. Exhibet vero hinc Regis illius caput,

Lib. I.

cum

cum inscr. ΦΑΡΝΑΚΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ; illinc figuram stantem, Fulmen, Cornucopiam, Caduceum, Stellam, consueta omnia in nummis Regum id genus symbola. ASANDRUM autem Bosporo ab eodem Pharnace præfectum, & à quo idem Pharnaces expulsus & acie cæsus traditur, narrant antiqui auctores. Ad quem Asandrum refero aureum nummum rarissimum viri amplissimæ in Urbe dignitatis, sed majoris adhuc elegantiæ Camilli Maximi, qui hinc vultum Regis illius signat cum aplustri à tergo, ab altera autem parte Victoriam proræ insistentem, cum inscript. ΑΣΑΝΔΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Dio lib. XLII. Appian. in Mithrid.

Ex quo statim colligas oræ & victoriæ maritimæ compotem, adsumto quin etiam regio nomine, in seriem proinde Ponti aut Bosporanorum Regum inserendum. Unde eximie illustratur Lucianus, apud quem hæc de eodem Rege reperio; ΑΣΑΝΔΡΟΣ δὲ ὁ ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ ἀντὶ Ἐθνάρχου ΒΑΣΙΛΕΥΣ ἀναγορευθεὶς Βοσπόρου; In Macrobiis. ASANDER *autem ab Augusto pro Ethnarcha* REX *Bospori renunciatur*; & quem nonagenarium obiisse corpore validum & quidem ex inedia, quod rem militarem Scribonio creditam videret. Quæ Dioni rursus facem accendunt, qui Asandro mortuo, Regnum ejus Scribonium quendam occupasse docet. Lib. LIV. Ex his autem liquet corrigenda apud Strabonem loca, ubi *Asandri* hujus minus noti vicem *Lysander* aut *Cassander* hactenus perperam occupant. Refert enim præclarus auctor, Mithridatem Pergamenum eversum ὑπὸ Λυσάνδρου τοῦ καὶ Φαρνάκην ἀνελόντος, *à Lysandro Pharnacis interfectore*;

re; *Asander* enim de quo hic sermo, non *Lysander*, cui nullus ibi locus, auctor illius facinoris, ut jam vidit ὁ πάνυ Casaubonus, & Dio ac Appianus tradunt. Eluendum rursum simile mendum alio loco ejusdem auctoris, ubi Bosporanos Regulos omnia ad Tanaïm dicit

Lib. XI. obtinuisse, maxime postremos, Φαρνάκης καὶ Κασσάνδρος καὶ Πολέμων; *Pharnaces & Cassander & Polemo*; ubi *Cassandri* loco *Asander* iterum substituendus. At vice versa expungendus Asander apud Photium, qui pro Cassandro aliquoties ibi obtrusus legitur, sub nomine modo Ἀσάνδρου modo Κασσάνδρου; cui nempe inter Alexandri successores Cariam contigisse, eundemque cum

Pag. 424. & alibi ult. edit. Eumene pugnasse auctor Dexippus. Hæc enim omnia ad Cassandrum referenda, ex Diodoro, Justino, aliisque notius, quam ut probare adgrediar; quamquam alias Asandri cujusdam inter Alexandri duces aliquo-

Lib. I. & II. περ. ἀναβ. ties norim Arrianum meminisse. Unum præterea hic nec tralatitium observo, ASANDRI nomen familiare dein Bospori Regulis, posteriori etiam ævo exstitisse. Alterius certe Asandri Bosporanorum itidem Regis

De Admin. Imp. cap. LIII. & ejusdem Filii historiam narrat Augustus scriptor Constantinus Porphyrogenneta. Quin & alium ejusdem tractus Regem SAUROMATEM eruere mihi liceat ex insigni rursus nummo aureo, quem videre contigit haud ita pridem in illustri Museo humanissimi reique antiquariæ peritissimi Seguini. Nummus est qui hinc Severi Augusti caput exhibet cum stella ac barbaris quibusdam litteris; illinc autem caput barbatum cum diademate ac inscr. ΒΑCΙΛΕΩC CΑΥΡΟΜΑΤΟΥ. De hoc Sauromate magnum apud auctores in rebus Severi silentium. At Bosporanum Regem fuisse, aut certe adjacentium locorum, videor mihi haud indubie colligere ex Plinio juniore, qui in Epistolis ad Tra-

Trajanum, Regis ejusdem nominis aliquoties meminit, ac ut narratio ejus satis arguit, Bosporani; REX SAUROMATES, inquit, *scripsit mihi esse quædam, quæ deberes quam maturissime scire.* Alibi, *Legato* SAUROMATÆ REGIS, *quum sua sponte Niceæ, ubi me invenit, triduo substitisset.* Item quæ mox subdit, & Bosporani aut vicini tractus Regis legatum satis innuunt; *Hæc in notitiam tuam perferenda existimavi, quia proxime scripseram petiisse Lycormam, ut legationem, si qua venisset à* BOSPORO, *usque in adventum suum retinerem.* Agebat tum nempe in Bithynia Plinius, ad cujus simul & Ponti statum ordinandum Consulari potestate à Trajano erat missus; ut præter ejus Epistolas, fidem facit antiqua inscriptio. Hinc illi cum vicino Rege Bosporano, vel Sarmatarum seu Sauromatarum si quis malit, commercia, & per eum quæsitus ad Trajanum aditus. Bosporanos autem Reges omnia sua ætate ad Tanaïm usque obtinuisse docet Strabo, ut paullo ante vidimus. Gens Sauromatarum vero vulgo ad Tanaïm, juxta Melam aliosque sita; quæ Sauromatis etiam nomen videtur Regibus suis frequenter indidisse, nisi ab antiquiori aliquo Rege Sauromate gens ipsa appellationem traxerit. Quidquid sit, inde satis liquere mihi videtur, ejusdem tractus Regem fuisse hunc SAUROMATEM, qui in nummo Severi signatur. Et hæc scripseram, quum occurrit mihi opportune, apud Ammianum mentionem fieri cujusdam Sauromacis Iberiæ regno à Sapore pulsi; *Deinde ne quid intemeratum perfidia præteriret,* SAUROMACE *pulso, quem auctoritas Romana præfecit Hiberiæ, Aspacuræ cuidam potestatem ejusdem detulit gentis,* & inter quem Sauromacem & Aspacuram docet in sequentibus, divisum postea Iberiæ regnum. Quibus locis *Sauromatem* loco *Sauromacis* reponendum omnino existi-

Lib. x. Ep. XIII.
Epist. XV.
Thes. Grut. MXXVIII. 5.
Lib. XI.
Lib. XXVII.

existimarem, cum ex superioris nummi, tum ex Plinii testimonio; ex quibus utique discimus, familiare fuisse Regum nomen in toto illo tractu, qui à Bosporo Thracico ad Tanaïm & Caucasum porrigitur. Iberia enim Sauromatis, seu Sarmatis Asiaticis, haud procul dissita. Unde etiam suspicari quispiam posset, forte de aliquo Rege Iberiæ intelligendum hunc SAUROMATEM superiori nummo expressum. At longe antiquiorem his omnibus PONTI Reginam, eandemque gente Persicam & Regis Regum Neptem, juvabit haud minus post tot sæcula quasi redivivam lectorum oculis subjicere. Id vero nobis beneficium præstat singularis & eximiæ raritatis Nummus, quem recondit Cimeliarchium Augustæ Christinæ, & unde sequentem ejus Iconem prò incomparabili ejus beneficentia sumus nacti.

Caput nempe muliebre, in anteriori parte cum singulari tegmine, in aversa vero figura itidem muliebris sedens turrita, vel cum calatho, dextra Victoriolam tenens, cum inscr. ΑΜΑΣΤΡΙΟΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. Ea scilicet AMASTRIS, quæ Oxiathræ Darii fratris filia, Dionysii Heracleæ Tyranni primum uxor, post Cratero ab Alexandro desponsata, tandem Lysimachi conjunx; ut narrat ejus historiam Memnon apud Photium, & cujus insuper Diodorus, Strabo, Arrianus, aliique è veteribus meminere. Et apud Arrianum quidem corruptum vulgo ejus nomen videas; Κρατέρῳ δὲ

Lib. VII. ἀναβ.

AMA-

ΑΜΑΣΤΡΙΝ (non ut ibi legitur, Ἀμαστρίνῳ) τ̄ Ὀξυάτρȣ τȣ̃ Δαρείȣ ἀδελφȣ̃ παῖδα; *Cratero Amastrin, Oxyatris Darii fratris filiam.* Unde male ὁ πάνυ Salmasius eandem alicubi Darii sororem vocat, sicuti etiam Tristanus in explicatione cujusdam Nummi Amastrianorum; quæ diserte ejus Neptis seu è Fratre filia apud prædictos auctores commemoratur, quemadmodum etiam apud Græcum Apollinis Rhodii interpretem, sed ubi corrupte scribitur nomen ejus Δάμαλεις pro Ἄμαστρις, ut jam vidit Cl. Holstenius in pauculis illis, sed eruditis ad Apollonium adnotatis; τὸ ᾗ Σήσαμον μετωνομάσθη ΑΜΑΣΤΡΙΣ (non Δάμαλεις) ἀπὸ Δαρείȣ ἀδελφȣ̃ θυγατρός. Digna autem observatione in superiori nummo formatio ejusdem nominis Ἀμάστρι۞, pro qua Ἀμάστρεως & Ἀμάστριδ۞ vulgo hodie apud auctores legitur. Stephanus certe Byzantius hæc habet de varia formatione hujus vocis, ubi & eandem Reginam Darii ex fratre filiam perhibet; Ἄμαστρις &c. ἀπὸ γυναικὸς Περσίδ۞ ΑΜΑΣΤΡΙΔΟΣ θυγατρὸς Ὀξυάτρȣ τȣ̃ ἀδελφȣ̃ Δαρείȣ, ἣ συνῴκησε Διονυσίῳ τῷ Ἡρακλείας τυράννῳ· mox; ΑΜΑΣΤΡΕΩΣ δὲ κλίνει Στράβων ἄλλοι ΑΜΑΣΤΡΙΔΟΣ. Mirum equidem, quod dum varias recenset terminationes hujus nominis in generandi casu, antiquam ac indubiam omittat, quam superior Nummus præfert, nisi corruptum hic locum statuamus, & pro ultima voce Ἀμάστριδ۞, legendum Ἀμάστρι۞. Certe juxta Nummum antiquissimus auctor Herodotus, de alia Amastri Persica, Xerxis nempe conjuge, ΑΜΗΣΤΡΙΟΣ τῆς Ξέρξεως γυναικός. Accedit similis formatio Urbis συνωνύμȣ & ab eadem Regina conditæ Amastris, juxta Marcianum, ἀπὸ Ἀμάστρι۞ εἰς Κρώμναν χωρίον στάδια ργ'; *ab Amastri in Cromnam vicum stadia* CIII. Unde etiam Gentile inde formatum ab Ἀμάστρι۞ nempe

Ad Solin. pag. 889.

Tom. I. Com. pag. 688.

Ad lib. II. Argon. v. 943.

Lib. VIII.

pe Ἀμαςριανός; sicut à Σάρδις Σάρδι® Σαρδιανός; Τράλλις Τράλλι® Τραλλιανός; Φᾶσις Φᾶσι® Φασιανός, ut ipse Stephanus pluribus docet in voce Ἀγκύρα, ubi rationem & exempla ejusmodi terminationum tradit. Ut liqueat etiam minus accurate ab Eustathio alicubi observatum, flecti hanc vocem Ἀμάςρεως, non Ἀμάςριδ® apud Geographum; Σήσαμ® ἡ νῦν τ Γεώγραφον, ἀκρόπολις Ἀμάςρεως καὶ ὅρα τ Ἀμάςρεως, ὐ γὰρ κλίνἐ Ἀμάςριδ®· quod ut verum de Strabone, sicut ejus Codices hodie præferunt, ita non omittere debuit indubitatam & consentaneam adlegatis exemplis flexionem hujus Ἀμάςρι®. Neque negarem tamen ab Ἄμαςρις fieri etiam potuisse Ἀμάςριδ®, & bifariam flecti; sicut à Μέμφις Μέμφιδ® & Μέμφι® apud eundem Stephanum; à Πάρις Πάριδ® & Πάρι® apud Pindarum; à Καλάσιρις Καλασίριδ® & Καλασίρι®, ut habent alii Codices apud Heliodorum. Corruptum vero ejusdem Reginæ nomen restituendum in antiquo auctore Polyæno, & filius illi simul ex Lysimacho natus adserendus; Ἀλέξανδρ® Λυσιμάχυ καὶ Μηκρίδης υἱός. Ita nempe penultimam vocem legendam credidit magnus Casaubonus, pro qua in codice ejus legebatur Μηςριδ υἱός. At codex ille digitum omnino intendebat in veram lectionem hujus vocis, quod novissime etiam erudite animadvertit præclare de Græcis auctoribus meritus nobilis senex Palmerius à Grentemesnil, qui Ἀμάςριδ® eodem loco legendum monuit, pro quo nos Ἀμήςρι®, vel quod idem Ἀμάςρι®, juxta Herodotum nempe ac indubiam antiqui & insignis Nummi scripturam. Ab ea autem Regina condita, ut diximus, urbs συνώνυμ® & celebris per ea loca Amastris Pontica, cujus plurimi etiamnum Nummi supersunt, inscripti ΑΜΑΣΤΡΙΑΝΩΝ. Haud aliter nempe ac *Apamea*,

Ad Iliad. B. pag. 362.

Lib. VI. pag. 443.

mea, *Laodicea*, *Berenice*, *Arſinoë*, *Stratonica*, totidem Urbes dictæ à cognominibus per eadem tempora Reginis. Quandoque nempe eadem Urbium & Conditorum nomina, juxta *Amaſtrin*, aliaque exempla modo adlegata; quandoque autem eadem Gentilitia cum Conditoribus, ut *Auſon*, *Arcas*, *Ion*, *Cilix*, *Achæus*, & ſimilia; nonnunquam vero idem Conditoris, Urbis & Gentis nomen, ut *Dardanus*: quæ diſcrimina docuit me Grammaticus Byzantius in voce *Αἱμονία*.

Mitto jam Ponto finitimos THRACUM Reges, quorum Nummos produxerunt jam & explicarunt illuſtres antiquarii, LYSIMACHUM puta Amaſtris hujus Conjugem; SEUTHEM præterea, RHOEMETALCEM, COTYM, RHESCYPORIM; quos quatuor poſtremos inter ſelecta illuſtrium Numiſmata Cl. Seguini expreſſos videas. RHOEMETALCIS quidem nummum jam ante vulgaverat Triſtanus; cujus Regis & plures alios vidiſſe memini, cum in Muſeo Lomeniano jam Regio, tum in Gaza Medicea; ubi in anteriori parte caput Auguſti, in altera tria capita; duo nempe conjuncta, unum Regis Rhœmetalcis cum diademate, alterum Reginæ uxoris, (niſi eadem Auguſti & Liviæ cum Cl. Seguino cenſeas) tertium vero prioribus minus, quod laureatum J. Cæſaris caput referre videtur, cum inſcr. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΡΟΙΜΗΤΑΛΚΟΥ. Quæ alias ad Regum iſtorum hiſtoriam ſpectant, excuſſerunt jam eruditi antiquarii; quæ autem ad corrupta auctorum loca inde reſtituenda, in quibus male leguntur expreſſa, jam in ſuperioribus delibavimus, ubi Nummorum opem ac ſubſidium, ad ſcripturæ veteris rationem & veſtigia revocanda haud parum conferre docuimus. Unde ſi ex Europa jam in vicinam Aſiam trajiciamus, occurrent continuo PERGA-

De variis Nummis Regum THRACIÆ, SICILIÆ, PERGAMI, &c.

GAMENORUM Reges, quorum nobilitatem nosti, quamquam non diuturnum adeo in Asia imperium. Fundamentum vero illius jecit PHILETÆRUS, Eunuchus & custos Regiæ Gazæ à Lysimacho constitutus; ita tamen ut arrepta vi dominationis, insigni & Lib. XII. nomine Regio eundem abstinuisse doceat Strabo. Hoc ipsum vero egregie firmant PHILETÆRI ejusdem Nummi mihi non semel inspecti, cum corona laurea vice diadematis, ac nuda inscriptione ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ· qualem etiam è penu Farnesiana in Imaginibus suis adtulit Ursinus. Strabonem tamen arguere videtur alter ejusdem Philetæri Nummus cum inscr. ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, à Goltzio in Thesauro descriptus, Lib. III. Can. Isag. & qualem se vidisse aliquando testatur illustris Scaliger. Ut vero haud in animum induxi oculatis testibus temere fidem detrahere, sic adserentes egregie Strabonis locum Nummos etiamnum in præclaris Cimeliarchiis obvios præterire non debui. An vero Nummus ejusdem Mediceus, caput laureato Diademate vinctum præferat, sicut videbatur erudito nuper *illius* Gazæ custodi, nummi ipsius adspectus docere poterit, cujus equidem haud satis nunc recordor, ut quid certi ea de re velim aut possim statuere. Neque tamen diffiteor existimare me verisimilius, aliud quid potius quam diadema, quo abstinuisse Philetærum dicit Strabo, Nummum illum præ se ferre. Eo certe carent, quos alibi hactenus me vidisse memini. Quibus etiam accedere videtur Appianus, qui Philetærum Pergami Dynastam, omisso Regis nomine ac proinde insigni commemorat; *Περγάμου*, inquit, *δυναστεύσας*. Neque aliter Lucianus in Macrobiis hunc Philetærum docet primum Pergamenorum imperium fundasse ac retinuisse licet Eunuchum; eundemque octogenarium

vita

vita functum, nulla ibi, consueto alias more, Regii tituli facta mentione. Corrupti vero ibidem Luciani codices saltem in Salmurjensi editione, neque alia jam ad manus, ubi φιλαίτερος pro φιλέταιρος legitur. De In Macrob. vi nempe ac potestate securus, titulos facile & insignia Pag. 637. omisit, καὶ πάντα βασιλέως εἶχε πλὴν τῆς προσηγορίας, *& omnia* Lib. xvi. *Regis habuit, excepto nomine*, ut de Bagoa Persarum Satrapa Diodorus loquitur; ac de Sosthene Justinus, eum Lib. xxiv. ab exercitu Regem appellatum, compulisse milites ju- cap. 5. rare non in Regis, sed in Ducis nomen. Immo quod de Philetæro innuit Strabo, id de Attalo etiam in- Exc. Legat. ter ejus successores notat Polybius; illi præter nomen XLIII. pag. Regis & Diadema, nihil ad regnum defuisse. Scilicet 919. vivente adhuc fratre Eumene: eo enim mortuo Regio nomine & insigni ornatus, ut aliunde constat; quem & Philadelphum cognominatum ex Luciano observo, In Macrob. sicut successorem ejus Philometorem dictum aliunde Pag. 617. constat. Alias adsumptum quidem nonnunquam Regis nomen, omisso tamen Regio vinculo; ut de AGATHOCLE Syracusanorum Tyranno refert Diodorus, Lib. xix. eum admisso Regis titulo diademate tamen abstinuisse. Id vero Nummi adhuc ejus arguunt, inscripti ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (licet eum auctore Plutarcho non Regem, sed νησιάρχον vocaret Demetrius) In Demetrio. sed sine illo vinculo, frequentius etiam sine illius effigie. Quamquam etiam ne quid dissimulem, unum aut alterum nummum videas hujus Agathoclis in Sicilia Parutæ, cum illo Regio insigni. Verum crederem facile non omnes id genus Nummos, qui Regum Siciliæ capita præferunt, florentibus iis percussos; sed nonnunquam etiam diu post eorum mortem renovatos quasi ad memoriam superiorum temporum, & quidem in urbe elegantiarum omnium studiosissima. Ut ita

certe ſtatuam, me impellunt potiſſimum varia Hieronis & Gelonis Numiſmata, quorum capita Diademate itidem ornata conſpiciuntur; quum tamen eos illo abſtinuiſſe aperte doceat Livius, ac in Hieronymo ejus
Lib. XXIV. cap. 5. uſum ut antea inſolitum notet; *Nam quum per tot annos* HIERONEM *filiumque ejus* GELONEM *nec veſtis habitu*, NEC ALIO ULLO INSIGNI *differentes à cæteris civibus vidiſſent, conſpexere purpuram ac* DIADEMA, *ac ſatellites armatos.* Ita NUMAM videas in denariis Gentis Calpurniæ vinctum Diademate, quum tamen neque illum neque alios Romanorum Reges eo uſos ſatis conſtet. Quod ſi non aliunde liqueret, certe fidem faceret Juſtinus, de ætate quâ vixit Romulus,
Lib. XLIII. cap. 3. *per ea adhuc tempora Reges Haſtas pro* DIADEMATE *habebant, quas Græci ſceptra dixere.* Neque etiam inter ea
Dionyſ. Halicarn. lib. III. imperii inſignia, quæ ab Etruſcis Romam leguntur delata, ulla Diadematis apud auctores mentio. Adeo ut ſatis mirari non poſſim ſupinam eruditi alias, neque leviter ab his litteris inſtructi Juriſconſulti, Andreæ
In Annot. ad Alex. ab Alex. lib. I. cap. 28. Tiraquelli incuriam; qui ex Dionyſio ſcilicet obſervat, Diademata Regum Perſarum & Lydorum fuiſſe quadrata, Etruſcorum vero & Romanorum figura ſemicirculari; quum tamen id diſerte non de Diademate,
Lib. III. ſed de Toga obſervet Dionyſius, neque eo loco ulla apud eum Diadematis mentio aut veſtigium. Ut mittam abſurdum illud de quadrato ſcilicet Perſarum Regum Diademate, quod ſinuatum in orbem ſupra è Nummis & Tacito vidimus, ac vinculi illius ratio ſatis ſuperque arguebat. Ad ſua itaque tempora & familiarem Regibus morem reſpiciebant id genus artifices, monetarii, pictores, ſculptores (quod vulgo illis ſolemne) in exprimendis ſuperioris memoriæ Heroïbus aut illuſtribus viris. Unde & vulgo ab iis revincta ſimili

mili Diademate Dearum etiam capita, ut præter statuas antiquas, Nummi passim Junonem, Venerem, Dianam; eo ornamenti genere conspicuas nobis ante oculos ponunt. Immo id Poëtis etiam, quibus æqua semper ac pictoribus fingendi potestas, solemne observo, ut quum vel à Juvenali Quirino Diadema tribuitur,

Ancilla natus Trabeam & Diadema Quirini. Satyr. VIII.

vel à Seneca Atreo Argivorum Regi, *falso comam Vinclo decentem*, aut Thyesti ab Atreo apud eundem, *imposita capiti vincla venerando gere*: more tamen per ea tempora apud Græcos ignoto nec nisi post plures ætates ex Oriente à Macedonibus deducto. Justinus, *Post hæc Alexander habitum Regum Persarum, &* DIADEMA INSOLITUM *antea Regibus Macedonicis, velut in leges eorum, quos vicerat, adsumit.* Unde Diadema prius *Persicum*, postea *Macedonicum* ac *Pellæum* dictum in superioribus notavimus. Quo respexit etiam Auctor Maccabæorum, qui ut novum quid ac insolitum observat, omnes scilicet Alexandri successores, eorumque filios Diademata sibi vindicasse. Immo ut de prædictis Agathoclis Nummis id in specie statuam, ex cælatorum nempe ingenio profectum, quod in uno vel altero occurrit Diadema, suadent præterea cum Diodorus, qui loco Diadematis Coronam eum gestasse, tanquam in perpetuo sacerdotio, observat; tum Ælianus, indicata etiam ejus rei causa, myrtea scilicet corona texisse deformis capitis calvitiem: quo nempe consilio nosti Jul. Cæsarem lauream fronti adaptasse, ut ex Suetonio & Nummis ejusdem obvium. Ratio autem hujus instituti, cur licet adsumpto Regio nomine, id præcipuum ejus insigne Agathocles aliique ex humili & privata fortuna vel Conditores imperiorum facti, vel liberæ quon-

[Margin notes: In Thyesti. — Lib. XII. cap. 3. — Maccab. I. 1. — Lib. XX. — Var. Hist. lib. XI. c. 4.]

quondam patriæ Tyranni, omitterent, ex eo videtur profecta, quod Diadema illud tanquam recenter ab Alexandri successoribus è Regio Persarum dominatu depromptum, tum in omnium oculos incurrens, novitate sua vel fastu majori cum invidia conjunctum videretur. Prius illud aperte satis innuit Diodorus, cum tradit loco supra indicato, Agathoclem Regis titulum adsumsisse exemplo successorum Alexandri, sed sine Diademate quod ipsi usurparunt; & quidem primi Antigonus ac Demetrius, ut id observat ac sugillat simul gravis auctor Plutarchus. Posterioris vero, minuendæ nempe invidiæ, fidem etiam facit Nicolaus Damascenus, qui refert postremum Regem Syriæ Demetrium, Myrinam Samiam meretricem Regii fastigii consortem habuisse, excepto Diademate. De Philippo autem ultimo Macedonum Rege aperte Livius; *quod populariter dempto* CAPITIS INSIGNI *purpura atque alio Regio habitu æquaverat, cæteris se in speciem: quo nihil gratius est civitatibus liberis.* Ut facile liqueat, cur tam diu ab eo insigni abstinuerint Romanorum Cæsares; aut cur idem oblatum Julio, causam illi exitii acceleraverit. Alias non sponte semper, sed nonnunquam à majori potestate compulsi, gentis alicujus principes regiam illam frontis notam omiserunt; sicut de Hircano observat Josephus, eum cum in Pontificatu, tum in Principatu gentis à Pompeio restitutum, sed ita, ut usus Diadematis illi prohiberetur, Διάδημα δὲ φορεῖν ἐκώλυσεν. Non solum autem Diademate, sed & nomine Regio unum ferme inter successores Alexandri CASSANDRUM abstinuisse, observat alicubi Plutarchus: ubi commemoratis Antigono, Demetrio, Ptolemæo, Seleuco, Lysimacho, qui Diademate usi, Regis insuper titulum adsumserant, addit; ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΣ

In Demetrio.

In Excerptis p. 506.

Lib. XXVII. cap. 31.

Lib. XX. Antiq. cap. 18.

ΔΡΟΣ ἢ (non Κάσσανδρος) τῶν ἄλλων αὐτῶν ΒΑΣΙΛΕΑ καὶ γραφόντων καὶ καλούντων, αὐτὸς ὥσπερ πρότερον εἰώθει, τὰς ἐπιστολὰς ἔγραφε; *At* CASSANDER *aliis* REGEM *eum ſcribentibus & vocantibus, ipſe priſtino ſuo more ſcripſit Epiſtolas.* Quod certe eximie illuſtrant ſuperſtites Nummi ejuſdem Caſſandri, in quibus caput ejus loco Diadematis leonino ſpolio ornatum, & in averſa parte Equitis figura, cum ſolo nomine ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ viſitur, citra ullum ΒΑΣΙΛΕΩΣ ſeu Regis mentionem, ſicut vel ſequens Icon fidem abunde faciet. In Demetrio.

Unde utique liqueret, minus accurate Juſtinum vel Trogum, Regis titulum eidem Caſſandro aliquoties non ſolum tribuere, quod forte aliorum exemplo, qui juxta Plutarchum eundem illi deferebant, defendi poſſet, ſed inſuper notare, eum Antigoni, Demetrii ac Ptolemæi exemplo, qui Reges ſe juſſerant appellari, idem quoque factitaſſe, quibus auditis, CASSANDER *& Lyſimachus & ipſi* REGIAM *ſibi majeſtatem vindicarunt.* Lib. XV. cap. 2. De Lyſimacho liquidum cum ex auctoribus, tum ex Nummis inſcriptis paſſim, ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. De Caſſandro negat id aperte Plutarchus, tale quid eum ſibi adrogaſſe, & ſuperior etiam nummus eidem ſuffragari videtur. Verum his rurſus intercedunt alii Nummi ejuſdem Caſſandri, cum apud Goltzium, tum in Theſauro Mediceo, qui Regis eidem titulum deferunt, ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Quæ diverſitas ea de re vel Auctorum vel Numiſmatum ita debet conciliari, ut cum Plutarcho eo Regis

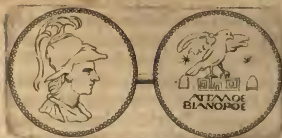
titulo vulgo abſtinuiſſe in litterarum inſcriptionibus Caſſandrum ſtatuamus, eundem tamen ei paſſim ab aliis tributum, quod ille etiam innuit, & ab obnoxiis civitatibus cum ejus effigie publico ære percuſſum. Liceat etiam in hanc claſſem adſcribere antiquiorem adhuc Cariæ Dynaſtam HIDRIEUM, quem ante Caſſandrum, cui Caria obtigit, & florente adhuc Perſarum imperio, Caribus præfuiſſe tradunt ſcriptores antiqui, Diodorus, Plutarchus, Arrianus. Eum vero Regio etiam nomine abſtinuiſſe, quod vulgo illi Græcorum auctorum interpretes male largiuntur, liquet ex antiquo & inſigni ejus Nummo, quem è Muſeo ſuo noviſſime protulit decus horum ſtudiorum Seguinus; in quo hinc ſolis effigies, illinc ſenex barbatus Bipenni & haſta inſtructus, cum inſcr. ΙΔΡΙΕΩΣ.

In Ageſilao. Quæ firmat iterum Plutarchus, apud quem occurrit alicubi brevis Epiſtola ab Ageſilao ſcripta πρὸς ΙΔΡΙΕΑ τ̃ Κᾶρα *ad* HIDRIEUM *Carem*, citra ullam Regis mentionem. Reliqua quæ ad Nummum ſpectant, è laudato modo Seguino petat lector. Cæterum ut ad PERGAMENORUM Reges, quorum occaſione inſtituta hæc notatio, ac in ſpecie ad ATTALOS redeamus, occurrit fateor quidam Nummus, quem hic habes depictum, hinc cum capite galeato, illinc cum Aquila ſupra Labyrinthum, duobus Pileis utrinque ac duabus ſtellis, inſcr. ΑΤΤΑΛΟϹ ΒΙΑΝΟΡΟϹ.

In Muſeo Chriſtinæ Reginæ.

At

At vero nihil ad Reges Attalos adtinere hunc Nummum (ut quibusdam tamen placuisse memini, sola nominis conjectura ductis) facile equidem mihi persuadeo; qui & Regium nomen, quod hic abest, dicuntur gestasse, & alios, quam ejusmodi BIANOREM parentem habuisse, cujus filium Græcorum more innuit se iste Attalus nummo inscriptus. Accedit similis plane Nummus cum eisdem in utraque parte symbolis, quem notavi itidem in Gaza Christinæ Augustæ, unde superiorem iconem expressimus; qui jam non Attalum Bianoris, sed aliud nomen præfert vetustate ferme exesum, ΦΑΙΝΙΠ. ΠΟΣ. signati nempe illi & similes Nummi mea sententia in Insula Creta, & quidem in Metropoli quondam ejus Cnosso; ut colligo cum ex Labyrintho, qui vulgo in Cnossiorum nummis occurrit, quales plures habet Gaza Medicea, unum etiam cum stella præter Labyrinthum, tum præterea ex Aquila, quæ ut Jovis ΚΡΗΤΑΓΕΝΟΥΣ (sicut vocatur in rarissimo nummo, quem vulgavit Tristanus, & videbam nuper archetypum in Cimeliarchio Collegii Claromontani) ales, frequens in Numismatibus Cretensium; qualem supra in Nummis Hierapytniorum ejusdem Insulæ insculptam etiam vidimus. Gemini autem illi Pilei & Stellæ, juxta nota & familiaria in Nummis antiquis symbola, Dioscuros innuunt. No-

mina vero illa cum ATTALI BIANORIS, tum alterius PHÆNIPPI, aut similis appellationis, totidem significant loci Præsides, sub quibus Nummi id genus apud Cnossios percussi: juxta morem nempe in Græcorum Numismatibus obvium, ac Cretensis Hierapytnæ exemplo supra etiam adsertum, quorum Nummi cum eodem symbolo, solo Magistratus nomine distincti occurrebant. Præsidum cæteroquin id genus apud Cnossios meminit alicubi Arrianus, προστάτης χειροτονηθῆναι Κνωσσίων (non ut ibi legitur Κνωσίων) *ut declareris Præses Cnossiorum.* Plures certe BIANORES, cujus filius superior Attalus, apud Græcos olim appellati, iique alicujus dignationis homines; qualis aut ille Conditor Mantuæ juxta Servium, divino vati commemoratus,

Dissert. lib. III. cap. 9.

Ad Eclog. IX.

—— namque sepulcrum
Incipit apparere BIANORIS;

aut alter è primoribus Acarnanum apud Livium; *Archelaus &* BIANOR, *principes gentis Acarnanum ambo.* Et in eo versabar, quum opportune incidit, adnotatum mihi alium Nummum in eadem Gaza inclytæ Reginæ cum iisdem symbolis, capitis galeati nempe in anteriori parte, Aquilæ autem in aversa, cum duobus itidem Pileis, & inscript. ΑΠΑΜΕΩΝ ΜΕΝΕΚΛΕΟΥΣ. Unde jam optio datur lectori, superiorem, de quo agimus, Nummum, aut Cnossiis ob priores conjecturas easque nón contemnendas, aut vero Apamensibus adscribendi.

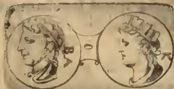
Lib. XXXIII. cap. 16.

Mitto jam alia sexcenta, quæ ad illustrationem HISTORIÆ veteris GRÆCORUM aut BARBARORUM antiqui Nummi nobis insuper ob oculos ponunt. Quot REGUM aut ILLUSTRIUM Capita in iis adhuc expressa; quæ partim nominis aut loci adpositione

Conclusio Dissertationis, cum explicatione aliquot Nummo-

ne

ne nota, aut de quibus aliunde licet conjecturam facere; partim iisdem notis destituta, & ignota proinde etiamnum, in illustribus Cimeliarchiis occurrunt? Cujus postremi generis en tibi ectypum præclari Nummi aurei Gazæ Palatinæ, cum imberbis & diademate revincti effigie, illinc cum capite turrito. rum singularium.

An forte Cappadocum, an Cypriorum, an Cretensium, an vero Commagenorum Rex, quod initialis illa littera K in aversa parte signaret; sicut alias A. Argivos, ᵞ/ᴀ Achaios, E. Epidaurios, & similia designant in antiquis Nummis? Quam venustus itidem Nummus argenteus ejusdem Gazæ Palatinæ, qui hinc Martis caput galeatum, illinc dimidium Equum, solitum Carthaginensium symbolum exhibet.

Cui haud dissimilem inter DIONYSII Siciliæ Tyranni Nummos relatum à Goltzio & Paruta videas. Quot præterea Gentium vel Urbium CONDITORES aut HEROES ex eadem supellectile Nummaria eruuntur ac illustrantur? Quam præclarum in eo genere Numisma Mediceum, in quo hinc caput laureatum cum inscr. ΤΕΡΜΗϹϹΕΩΝ; illinc figura seminuda

 nuda

nuda sedens cum parazonio, vel clava, & epigraphe ΣΟΛΥΜΟΣ? Antiquus nempe Termessensium Heros SOLYMUS, à quo & promontorium supra Termessum, dictum Solymus, & ipsi Termessenses Soly-
Lib. XIII. mi, ut Strabo jam olim vidit, & quem consulere ea de re poterit eruditus lector. Ad quem Heroëm referri debet proinde illud, quod legebam nuper in veteri epigrammate inedito codicis quondam Palatini, jam Vaticani,

> Δῶρον ΤΕΡΜΗΣΣΟΙΟ διδασκαλίης χάριν ἁγνῆς
> Εὐσεβίης θεράπων θῆκε ΘΕΩ τὸ γέρα.

Donum TERMESSI *puræ institutionis ergo Pietatis cultor hoc* DEO *præmium dedicavit.* Haud alius nempe ille Termessi Deus, quam hic Solymus Heros ejus loci. Ex superioris Nummi fide prætera, aliorumque ejusdem loci, quales plures vidisse memini, inscriptos itidem omnes ΤΕΡΜΗΣΣΕΩΝ, emendare licet corruptum vulgo TERMESSI Lyciæ, seu juxta alios Cariæ Urbis apud varios auctores nomen: quemadmodum a-
Lib. XII. in pud hunc ipsum Strabonem, cui indicato loco recte
Atticis. Τερμησσεὺς, alibi male Τερμησσὸν; tum insuper apud Pau-
[a] Exc. leg. saniam, Τερμισσεῖς; Stephanum Τερμισσεὺς [a]; Polybium
XXXVI. vero Τελμισσοῦ; [b] Arrianum Τελμισσεὺς & Τελμισσεῖς;
[b] Lib. I. ἀναβ. [c] Aristidem Τελμισσέως; [d] Gregorium Theologum, Τελ-
[c] Sac. Serm. I. μισσέων. Ex qua posteriori lectione passim à librariis re-
[d] Orat. I. in cepta, has voces nempe Τερμησσὸν & Gentile Τερμησσεὺς,
Jul. p. 100. in Τελμισσὸς & Τελμισσεὺς mutantibus, profectus iti-
I. de Divi- dem error, qui Ciceronem & Livium adhuc obsidet:
nit. Cicero quidem, *Tum Caria tota præcipueque Telmessus*,
Lib. XXXVII. paullo ante, *Telmessus in Caria est*; Livius autem, *Tel-*
cap. 56. *missium item nominatim & castra Telmissium, præter agrum qui Ptolomæi Telmissii fuisset*; Item *Rhodiis Lycia data extra eundem Telmissum & castra Telmissium.* Vera enim hujus loci

loci scriptura *Termessus*, non vero *Telmessus* aut *Telmissus*, minus autem *Telmiscus*, ut existimabat doctissimus Bochartus. Quid memorem rursus alium Nummum raritate & elegantia singularem, quem Thomæ Chiffletio, avitæ & fraternæ laudis æmulo, acceptum feret Lector, qui eundem è Cimeliarchio Christinæ Augustæ depromptum ad me transmisit?

Quam pulcre vero ille Commentarii vicem præstat divino Vati,

Ἀλλ' οἷον τὸν Τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ (Homer. Odyss. Λ.)
ΗΡΩ' ΕΥΡΥΠΥΛΟΝ, πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι
ΚΗΤΕΙΟΙ κτείνοντο, γυναίων εἵνεκα δώρων.
Κεῖνον δὴ κάλλιστον ἴδον μετὰ Μέμνονα δῖον.

Sed qualem Telephidem prostravit ferro HEROA EURYPYLUM, *multi vero circa illum socii* CETEII *interfecti sunt muliebria propter dona. Illum vero pulcherrimum vidi post Memnona divinum.* Scilicet non idem solum oris decor, eademque HEROIS appellatio in superiori Nummo; sed præterea (quod erudite etiam notaverat amicissimus Chiffletius, litteris una cum transmisso Nummi ectypo ad me datis) solutio inde eruenda illius ænigmatis, quæ Strabonem fugit, dum ejusdem Poëtæ versus recitans, addit; Αἴνιγμά τι τιθεὶς ἡμῖν μᾶλλον, ἢ λέγων τι σαφές. Οὔτε γὰρ τοὺς ΚΗΤΕΙΟΥΣ ἴσμεν (Lib. XIII.)

οὕς τι-

ὅς τινας δέξασθαι δεῖ, ὅτι τῶν γυναίων εἵνεκα δώρων. ἀλλὰ καὶ οἱ Γραμματικοὶ μυθάρια παραβάλλοντες εὑρεσιλογοῦσι μᾶλλον ἢ λύουσι τὰ ζητήματα. *Quibus quidem verbis ænigma potius nobis proponit, quam ut diserte aliquid exponat; Nam non constat* QUOS CETEIOS *intelligere debeamus, neque quid sibi velint muliebria illa dona. Grammatici etiam dum fabellas adducunt, non tam solvunt quæstiones, quam rationes commiscendo indulgent.* Grammaticorum id genus de hoc loco expositiones videre adhuc hodie licet apud Eustathium, sed qui inter alia notat opportune, Ceteios hujus Eurypyli comites, dici quibusdam Pergamenos,

Pag. 1697. ἄλλοι δὲ Κηλείους Περγαμηνοὺς ἐνόησαν. Id vero egregie firmat simul ac illustrat superior Nummus, qui à Pergamenis tamquam Eurypyli quondam sociis vel adseclis, signatum eundem Heroa repræsentat. Neque vero obscura erat ratio hujus appellationis, ex eo nempe profectæ, quod fluvius Cetius aut Ceteius præterflueret hanc

Lib. v. cap. 30. Urbem, ut Plinius diserte observat; *longeque clarissimum Asiæ* PERGAMUM, *quod intermeat Selinus, præfluit* CETIUS, *profusus Pindaso monte.* Hinc ergo Pergameni, haud minus ac vicini alii accolæ, Ceteii: sicut notum varia jam olim exstitisse cognomina fluviis loca, & ab iisdem denominata, ac apud Siculos quidem frequenter, quod Duris apud Stephanum de Urbibus

In voce Ἀκράγας. docet, & firmat exemplis *Syracusarum, Gelæ, Himeræ, Selinuntis, Phœnicuntis, Erycis, Acragantis*, & plurium id genus. At vero ne quid dissimulem, occurrit etiam similis plane Nummus in Gaza Medicea, cum iisdem symbolis & nominibus, nisi quod loco ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ, legat in eodem eruditus ejus Cimeliarcha, Η CΑΛΑΜΙΝΙΩΝ. Ita etiam ejusdem Reginæ nummum, cujus Iconem, qualis ab amicissimo Chiffletio transmissa, modo expressimus, legisse antea videbantur eruditi

diti Urbis antiquarii; ex ea nempe, quæ ad eos dimanaverat, Medicei Nummi ſcriptura. At quum jam Nummi ipſius archetypi inſpiciendi accuratius non detur nobis facultas, lubricum videtur ac periculoſæ plenum aleæ, his aut illis temere fidem abrogare. Suffragari quidem prima fronte videtur doctis Antiquariis Templum illud Veneris Paphiæ, cum ejuſdem nomine ΠΑΦΙΑ, in averſa Nummi parte ſignatum, cum meta veluti pyramidali in medio; quo habitu Venerem apud Paphios cultam, Tacitus, ut notum, aliique deſcribunt; *Haud fuerit longum initia religionis, Templi ſitum, formam Deæ, neque enim alibi ſic habetur, paucis diſſerere*; mox: *ſimulacrum Deæ non effigie humana, continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum* METÆ MODO *exſurgens. & ratio in obſcuro.* Quæ in ſuperiori Nummo conſpicua, eundem proinde à Salaminiis Cypriis potius, quam à Pergamenis Ionibus percuſſum viderentur arguere. At nihilominus plura ſunt longe & certiora, quæ mihi ſuadent omnino, ut juxta expreſſam in ſuperiori Nummo ſcripturam, Pergamenis eundem cum Chiffletio adſcribam. Primum quidem, quod in Græcis Numiſmatibus vetuſtate ſæpe exeſæ inſcriptiones accuratiſſimos etiam nonnunquam fugiant, minus proinde in his exercitatis, maxime ob vicinos variarum litterarum ductus crebro imponant, atque ita ad alia trahantur, cujus ſexcenta exempla obvia in antiquariorum libris, & quorum etiam haud pauca ſuis locis in hoc opere notamus. Alterum, quod huic Eurypylo Heroï nihil commune legatur cum Cypriis exſtitiſſe. Plures quidem Eurypylos in ea Trojana expeditione legimus apud divinum Vatem, & quidem alterum ex Co Inſula Herculis filium, alterum vero Euæmonis ex Ormenio Theſſaliæ oppido, eoſque à partibus Græcorum ſtantes.

Tacit. Hiſt. lib. II. 2.3

Iliad. B.

Ppp

tes. Quibus alium insuper Eurypylum addere mihi liceat, cujus mentionem apud Apollonium Rhodium reperio,

Lib. IV. v. 1561. Εὐρύπυλον Λιβύῃ θηροτρόφῳ ἐγγεγαῶτα,

Eurypylum Africæ ferarum altricis indigenam,

& quem Neptuni ac Celænæ filium, & Cyrenarum in Africa Regem observat ibi Græcus interpres, adducto etiam eam in rem Callimachi testimonio. Iste vero de quo agimus HEROS EURYPYLUS, Priami è sorore & Telephi filius, ac *Telephides* proinde Poëtæ in priori versu paullo ante adlegato dictus, pro Trojanis Lib. XIII. dimicans interfectus. Si vero Strabonem consulamus, auctor ille Telephum Eurypyli hujus patrem, regnasse in ea regione, quæ circa Teuthraniam est & Caicum. Paullo ante vero Teuthraniam dixerat sitam inter Elæam, Pitanen, Ataneum, & Pergamum. Hinc itaque Pergameni in parentis Telephi, & postea filii hujus Eurypyli ditione, ac inde, ut jam intelligimus, & Strabonem tamen fugit, illius ad Trojanam expeditionem comites, sub *Ceteiorum* nomine, quod innuit inter alia Eustathius, à Poëta designati. At quod non vidit, saltem non observavit eo loco Eustathius, & mire tamen ad hujus rei & Nummi illustrationem facit, id apud Aristidem reperio, qui Telephum antiquissimum Pergami conditorem docet: duas nempe deductas in eam Urbem Colonias, primam & antiquissimam ex Arcadia à Telepho, secundam, sed dignitate præcipuam ab Tom. II. Orat. de Concord. p. 304. Æsculapio; καὶ γίγνεται τοῖς μὲν χρόνοις αὕτη δευτέρα τὶς ἀποικία δεῦρο ἐκ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν ἐξ Ἀρκαδίας τὴν ἅμα ΤΗΛΕΦΩ, τῇ δ' ἀξίᾳ καὶ τῇ δυνάμει πολὺ πρεσβυτάτη πασῶν ἀποικιῶν· *Et quamquam temporis ratione secunda hæc est Colonia,* (de Pergamo loquitur) *è Græcia* POST ILLAM *deducta, quam ex Arcadia* TELEPHUS *cum suis deduxit, dignitate*

gnitate tamen ac potentia omnium est antiquissima. Haud mirum itaque in hujus originis memoriam, primi Conditoris sui filium EURYPYLUM nempe Telephidem, ut vocat illum Poëta, publico ære à Pergamenis signatum. Tertium nec minus palmarium aut invictum argumentum, ΠΟΛΛΙΩΝΟϹ seu *Pollionis* nomen eidem Nummo adscriptum suppeditat, nempe ΕΠΙ ϹΤΡΑ Γ. ΠΟΛΛΙΩΝΟϹ, *sub Prætore Caio Pollione.* Inde vero sicut ex aliis scripturæ indiciis, & Nummi ipsius intuitu ac elegantia, colligo eundem circa Hadriani vel Antoninorum tempora percussum. Ea vero ætate Pollionem quendam Asiæ minori, in qua Pergamus, præfuisse, liquet mihi rursus ex Aristide, qui in sermonibus sacris factum suum quoddam narrat, ἐπὶ ΠΟΛΛΙΩΝΟΣ ἄρχοντος τῆς Ἀσίας; *sub* POLLIONE *Præside Asiæ.* Id etiam pulchre firmat Nummus quidam Sabinæ, Hadriani Conjugis, ab eisdem Pergamenis percussus, cum nomine ejusdem Pollionis, ΕΠΙ ϹΤΡΑ. ΠΟΛΛΙΩΝΟϹ ΠΕΡΓΑ. *sub Prætore Pollione Pergamenorum.* Quamquam ille Pollio, cujus Aristides meminit, sub M. Aurelio demum Asiæ Proconsulatum gessisse videatur. Accedit postremo, extra Cyprum viguisse quoque cultum Veneris Paphiæ; & in ejus rei fidem & memoriam, nomen ac simulacrum ejusdem ΠΑΦΙΑϹ, ac etiam Templum sæpe in aliarum Gentium ac Urbium Nummis expressum. Ejus rei exemplum illustre præbet Nummus in urbe Asiæ itidem minoris, nec ita procul à Pergamo dissita, Sardibus nempe, & quod hic notandum, circiter circa eadem tempora sub Hadriano nempe percussus, cum eodem illo Templo & simulacro Veneris Paphiæ, ac simili inscriptione ΠΑΦΙΗ, nomine autem gentili ϹΑΡΔΙΑΝΩΝ. Exstat ille inter collectos à Sir-

Sacr. Serm. IV. p. 611.

In Gaza Christinæ Reginæ.

mondo nummos in Collegio Claromontano Parisiensi, quem ibi cum reliquis anno superiore inspectis opportune adnotasse memini. Nihil itaque mirum aut insolitum, si à vicinis etiam Pergamenis publico ære signatum idem Templum, & adposite quidem Paphiæ Deæ simulacrum in eodem Nummo, quo vel Adoni formosior juvenis, & eo nomine insigniter, ut audivimus, à divino Vate commendatus, depingebatur. Mitto jam quæ illustrandæ illi rei insuper facerent, similia nempe exempla vel Serapidis Alexandrini, vel Dianæ Ephesinæ, quæ sæpe in aliis nummis occurrunt quam vel Alexandrinis vel Ephesinis; quod de postrema erudite jam à te observatum, in eleganti illa tua de Nummo Apamensi dissertatione. Quibus exemplis à te ex hac penu Nummaria congestis liceat hic insuper addere, ut alios mittam, Nummum Gortyniorum Cretensium cum ejusdem Dianæ Ephesinæ seu πολυμάστου effigie, ac inscr. ΓΟΡΤΥΝ. seu *Gortyniorum*. Atque ita vides invictis, ut opinor, argumentis, quam vere & jure optimo insignis iste Nummus hujus HEROIS EURYPYLI, Pergamenis sit adscribendus; nihil autem caussæ vel rei subesse, cur ad Salaminios Cyprios, quo induxit eruditos Antiquarios Paphiæ Veneris in eodem mentio ac Templum, sit confugiendum. Et hæc quidem scripseram, quum succurrit opportune, inter quorundam rariorum Nummorum icones, quas olim mihi seposueram, unam esse Pergamenorum cum aliqua Ceteii aut Ceteiorum mentione. Neque fefellit exspectatio. Talis enim mihi nummus occurrit sub M. Aurelio à Pergamenis signatus, in cujus aversa parte Æsculapii Pergameni statua cippo innixa, utrinque duo Fluvii recumbentes, cum ramis Apii, ut videtur, aquatilis, infra Coronæ; talis autem inscriptio ΕΠΙ

In Museo Christinæ Reginæ.

ΕΠΙ ΣΤΡΑ. ΚΑΛΛΙΣΤΕΟΥ ΣΕΛΕΙΝΟ. ΚΗΤΕΙΟΣ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ Β. ΝΕΩΚΟΡΩΝ, *Sub Prætore Callisteo, Selinus, Ceteius, Pergamenis Bis Neocoris.* In Museo Reginæ Christinæ.

De Æsculapio cippo innixo ac Pergamenis singulari religione culto res obvia; quem secundæ & nobilissimæ quidem Coloniæ Pergamum deductæ ducem supra ex Aristide vidimus; unde etiam præcipuus Dei illius cultus in ea Urbe videtur originem habuisse. Duas vero illas figuras recumbentes cum Apii fluviatilis ramis, duos Fluvios nobis repræsentare, non solum consuetus ille eorum in Nummis habitus arguebat, sed evincebant continuo adposita singulis nomina ΣΕΛΕΙΝΟΣ, ΚΗΤΕΙΟΣ; quorum utrumque Fluvium ad Pergamum spectare liquebat ex adlato supra Plinii loco, optimo & clarissimo hujus Nummi interprete, *Pergamum, quod intermeat* SELINUS, *præfluit* CETIUS. Ut vero peculiare quoddam fatum agnoscas in his Pergamenorum Nummis, eundem etiam viderat & expresserat Tristanus, sed ita, ut veram ejus scripturam non sit adsequutus, & palmarium hic *Ceteii* nomen interverterit. Ita enim tradit ille hujus Nummi epigraphen, ΕΠΙ Β. ΚΑΛΤΣΤΕΟΥ ΣΕΛΕΙ. ΝΟΤΙΩΝ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ ΔΥΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ; ut mittam aliquod in ipsa icone discrimen, cum in Ramis, tum ob omissas geminas Coronas. Immo ut dux erroris, Tom. 1. Com. pag. 641.

 facile

facile socium aut invenit, aut facit, similis etiam occurrit Nummus in Museo Mediceo, quem dum Tristano nimium tribuit diligens alias ac egregie versatus in antiquaria hac suppellectile Cimeliarcha, ad ejus fidem etiam eundem describit. At certa & indubia, quam tradimus præclari illius Nummi scriptura, quem consulere poteris in Cimeliarchio Christinæ Augustæ; unde etiam ejus Iconem sumus nacti, qualem vulgavimus, cum iisdem omnino litteris ac symbolis inde expressam. Ut mittam jam Tristani, præclare alias de his studiis meriti, quæ inde fingit somnia, & quæ scilicet Geographos hactenus latuerint: duos nempe fluvios tractum Pergamenum irrigasse, utrumque *Selinuntis* nomine, unde *Selinuncii* dicti eorum accolæ: quæ omnia fide hujus Nummi & inscriptionis, quam præferre eidem videbatur, constare existimat. Eum nempe in hunc errorem induxit alius Plinii locus, ubi duos fluvios *Selinuntes* dictos, Ephesi Templum Dianæ docet præterlabi; *Templum Dianæ complexi è diversis regionibus duo Selinuntes.* At alius Ephesi, alius Pergami situs; neque nummus iste Ephesinus, sed Pergamenus; neque in eo Templum Dianæ Ephesinæ, sed statua Æsculapii Pergameni. Ut mittam insuper, quod Tristanum hic fugit, diversam satis utriusque nominis rationem. Fluvius ille, qui Pergamum intermeabat, Σελινὸς vocabatur, ut docet nummi epigraphe, Plinio *Selinus.* At ille seu unus, seu geminus, qui propter ædem Dianæ Ephesinæ præterfluebat, Græcis dictus Σελλινοῦς seu *Sellenus*, qui flectitur *Sellenuntis.* Id me docuit Xenophon, unde superior etiam Plinii locus lucem & emendationem fœneratur; καὶ ἐν Ἐφέσῳ ἡ παρὰ τὴν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος νεὼν Σελλινοῦς ποταμὸς παραρρεῖ. *Itidem apud Ephesum propter ædem Dianæ Ephesiæ Sellenus fluvius*

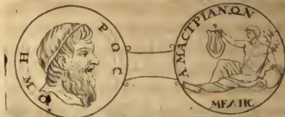
Lib. v. cap. 29.

περ. ἀναβ. lib. v.

fluvius præterfluit. Unde liquet apud Plinium legendum *Sellenuntes* pro *Selinuntes.* Cæterum vides quam pulchre cum altero Plinii loco de ſitu Pergami, & duplici fluviorum imagine in Nummo expreſſa conſentanea ſit producta à nobis vera ejuſdem Nummi epigraphe; ac præterea cum iis conveniant, quæ de Ceteiis Pergamenis paullo ante ſunt à nobis adnotata; unde etiam Homerici ænigmatis, quale Straboni videbatur, certior adhuc & evidentior ſolutio eluceſcit. Quid vero prætercam ipſos Heroum præcones, aut prima Urbium id genus decora, SAPIENTIÆ nempe ac LITTERARUM ſtudiis inclytos vultus; ac præ reliquis ipſum illum parentem ingeniorum HOMERUM, quem præ viri vetuſtate vel ad artificum ingenium, quod tradit Plinius, effictum (ut alibi jam innuimus) juvat tamen contemplari. Et certe, quo ſtudio olim in tanto cive adoptando nobiles urbes certaſſe accepimus, eodem in illo effingendo, cum potiores ex iis, tum alia præclara quoque oppida contendiſſe, lubenter adhuc intuemur. Mitto Chiorum Nummum, abunde jam à Cl. Allatio in magni conterranei gratiam illuſtratum, & de quo nonnulla etiam ſupra monuimus; qui nempe hinc Sphingem, illinc Homeri caput exhibet, cum inſcr. ΟΜΗΡΟϹ. En tibi vero eundem Meleſigenam in duobus rariſſimis Nummis expreſſum, priorem Smyrnæorum, alterum vero Amaſtrianorum.

Et

Et prioris quidem Ectypum similiter indulsit mihi peritus hujus memoriæ cultor, Thomas Chiffletius; quod æreum illud apud Smyrnæos monetæ genus *Homericum* dictum, cujus meminit Strabo, sicut etiam viderat a-
Lib. xiv. micus noster, nobis ante oculos ponit; καὶ δὴ καὶ τὶ ΝΟΜΙΣΜΑ τι χαλκοῦν παρ' αὐτοῖς ὉΜΗΡΕΙΟΝ λέγεται· *quin etiam* NUMMUS *quidam æreus apud eos* HOMERIUS *vocatur*. Scilicet, si Statium audis,

Lib. III. Sylv. *Smyrna tibi gentile solum, potusque verendo*
Fonte Meles.

Non nostrum equidem tantam inter nobiles has urbes Chium & Smyrnam litem componere. Illud ferme liquidum, eas esse, quæ præ cæteris contendentibus, hujus civis natales potiori quodam jure sibi videntur adrogasse. Hinc apud Smyrnæos, non signatus solum ære ejus vultus, sed & erecta Porticus cum Templo ac Simulacro ejusdem: quod præter Strabonem confir-
Lib. XII. mat etiam Tullius; *Smyrnæi vero suum esse confirmant.*
pro Archia. *Itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt.* Unde iterum huc opportune referas illud Papiniani,

Lib. IV. *Nectat adoratas & Smyrna & Mantua lauros.*

Epig. 2. Ut jam non mirum sit, Sacerdotes ejusdem Poëtæ
Orat. XIII. ac Æedituos à Themistio adnotari; πολλοὺς μὲν Ὁμήρου ὑποφήτας καὶ νεωκόρους. Quæ equidem egregie illustrare videtur insigne illud & quantivis pretii Marmor, ante paucos annos in Urbis vicinia ac ditione Colonnensium Procerum feliciter effossum, & quod, ut præcipuum

puum hodie inclyti eorum Palatii decus, singulari cum gaudio & voluptate aliquoties una spectavimus. Exhibet vero illud nobis, cum Templum ac sedentem Poëtam sceptro armatum, & cujus capiti figura muliebris à tergo coronam lauream imponit, & circumstantes Poëtam aliquot figuras, quibus omnibus adscripta hac serie nomina, ΕΤΜΕΑΙΑ, ΚΗΡΟΝΟΣ, ΙΛΙΑΣ, ΟΔΤΣΣΕΙΑ, ΟΜΗΡΟΣ, ΜΤΘΟΣ; tum adpositam ei aram & victimam, plurimasque dein Virtutum, Artium & Musarum figuras, quarum nonnullis in primo ordine positis addita etiam nomina, ΙΣΤΟΡΙΑ, ΤΡΑΓΩΔΙΑ, ΚΩΜΩΔΙΑ, ΦΤΣΙΣ, ΑΡΕΤΗ, ΜΝΗΜΗ, ΠΙΣΤΙΣ, ΣΟΦΙΑ; denique eundem Poëtam quasi consecratum ac in Deorum numerum adscriptum, ac montis Olympi, ut videtur, fastigio impositum, addito, more consueto in præclaris Græcorum statuis & marmoribus, artificis nomine, ΑΡΧΕΛΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΤ ΕΠΟΙΗΣΕ ΠΡΙΗΝΕΤΣ, *Archelaus Apollonii filius fecit Prienensis.* Sed de præclaro & insigni Marmore forte alibi accuratius: meretur enim publice exstare, & peculiari commentario illustrari, quod à te etiam præstitum iri aliquando significabas, idem vero vel obiter hic in Lectoris gratiam indicasse, haud illi ingratum, certe ab hoc loco haud alienum existimavi. Magnam equidem illius Marmoris vetustatem, cum alia arguere mihi videntur, tum in primis antiquissimæ in eodem scripturæ vestigia, ut in voce ΚΗΡΟΝΟΣ, ubi duas litteras ΚΗ videas litteræ Χ locum occupare, juxta morem apud Veteres illos Græcos receptum, antequam primævis sexdecim litteris, ut norunt eruditi, posteriores illæ adspiratæ adderentur. Sed hæc aliaque eo spectantia melius ad ipsum Marmor excutientur. Alter vero Nummus cum HOMERI itidem

dem ac fluvii Meletis effigie in aversa parte, & inscr. ΜΕΛΗϹ, haud minus Smyrnæis patrocinari videtur, quorum urbem fluvius ille, ut notum, circumfluit. Falluntur enim eruditi antiquarii, qui ob adscriptum ΑΜΑϹΤΡΙΑΝΩΝ seu *Amastrianorum* nomen, Smyrnæorum coloniam fuisse Ponticam Amastrin, ac ideo Nummo illo Meletem insculptum. Altum certe apud veteres de ea deductione silentium. Condita ab Amastri Heracleæ, ut paullo ante vidimus, Regina hæc
Lib. XII. urbs συνώνυμος, & si Strabonem audimus, ex quatuor pagis, Sesamo, Cromna, Cytoro & Tio. Mansit illa inde in ditione Heracleensium, donec ab iis avulsa fuit à vicinis Bithyniæ Regibus, ut liquet ex Memnone a-
Cap. XVII. pud Photium. Celebre vero nomen progressu temporis inter nobiles Ponti urbes nacta, maxime sub imperio
Lib. X. Epist. 99. Cæsarum; unde Plinio juniori laudatur, *Amastrianorum civitas & elegans & ornata, habet inter præcipua opera pulcherrimam eandemque longissimam plateam.* Hinc eandem sapientiæ quoque & litterarum studiis floruisse, vel ex
In Pseudomanti. Luciano colligas; qui in eam se profectum docet, ut ulcisceretur Alexandri illius impostoris, cujus histrioniam describit, impietatem, haud paucos ibi ad eam rem adjutores nactus, & maxime Philosophos è Timocratis schola. Ut non immerito eandem Urbem ob Philosophorum in ea copiam odio prosequeretur hic Pseudomantis. Unde etiam factum videas, ut in Urbe florente eruditorum copia & litterarum cultu eruditorum ac sapientum apud Græcos Deus & parens HOMERUS ære quoque signaretur. Quia vero vulgo ille MELESIGENES dictus, quasi fluvii MELETIS filius, qui Smyrnam, ut notum, circumfluit; hinc ΜΕΛΗϹ quoque in aversa nummi parte expressus, nomine etiam ejus addito. Frustra vero sunt, qui inde aliquam Smyrnæorum
vel

vel Amastrianorum cognationem quærunt; aut indubium Coloniæ deductæ argumentum. Ita alium adhuc notavi nummum, cum in Museo Regio Pariensi, tum in Cimeliarchio Reginæ Christinæ, qui hinc Homerum iterum signat, cum inscr. ΟΜΗΡΟC; illinc vero caput turritum ac epigraphen ΑΜΑCΤΡΙC, ut vel inde singulare quoddam hujus urbis in hunc Poëtam studium elucescat. Id enim pridem receptum apud Græcos, aut à Græcis profectas urbes, ut etiam extra contendentes de ejus natalibus, Templis ac simulacris Ἥρως ille καὶ Δαίμων, juxta Pythium Apollinem declaratus, colere- Julian. Orat. III. tur. Hinc & à Ptolemæo Philopatore exstructum huic Ælian. Var. Heroï Templum, ipse vero decore sedens collocatus: Hist. lib. XIII. c. 22. quo habitu superior Smyrnæorum Nummus, ac Marmor paullo ante indicatum eundem repræsentant. Duos certe adhuc Nummos possidet Gaza Christinæ Augustæ, hunc ipsum Melesigenem effingentes; unum sub M. Aurelio percussum cum Poëtæ capite & inscr. ΟΜΗΡΟC sine alia loci nota, saltem quæ hodie possit in eodem legi; alterum ab Ægiensibus cusum Severi temporibus, cum effigie Homerum itidem referente, ut videbatur principi Urbis Antiquariorum, ac Nummi ejusdem quondam possessori Fr. Gottifredi. Neque aliter PYTHAGORAS occurrit non solum in nummis Samiorum sub Commodo & Gallieno signatis, cum inscr. ΠΥΘΑΓΟΡΗC CΑΜΙΩΝ; sed præterea, ut existimabat idem Gottifredus, in nummo quodam Nicæensium, quem inclytæ Reginæ, una cum reliqua sua penu Nummaria addixit. Quid jam referam Urbium ipsarum prærogativas & privilegia iisdem Nummis, tanquam totidem Columnis aut æreis Tabulis, ad posteritatis memoriam prodita? *Jus* nempe *sacri & inviolati soli*; *suarum legum*; *Libertatis*; *Metropoleos* aut

Primatus; *Coloniæ*; *Æditua* denique & *Coronigeræ*; quæ singula tot Nummi Græcarum & Asiaticarum Urbium iisdem largiuntur: ut vel eo nomine fecunda proveniat haud vulgarium observationum seges, quas alio & peculiari loco trademus? Quid dicam erecta in iisdem Urbibus Opera; Templa; indictos solemnes earundem *Ludos* & publicos *Conventus*; *Societates*; *Concordiam*; *Fraternitates* denique, quæ in iisdem commemorantur? Quid singularum jam Urbium aut Provinciarum *Præsides*, *Proconsules*, *Sacerdotes*, *Asiarchas*, *Scribas*, aliosque Magistratus vulgo etiam non obvios; cujus generis unum hic exemplum & illustre quidem juvabit in medium adferre, elegantem nempe Smyrnæorum Nummum, in nupera collectione Cl. Galliæ antiquarii, ejusdemque utriusque nostrum amicissimi Seguini occurrentem, cum inscript. ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΠΡΥΤΑΝΕΙΣ.

Vides in anteriori parte caput turritum, consuetum Urbium symbolum, in aversa vero figuram muliebrem at velatam stantem cum calatho in capite, & Victoria in sinistra. Hanc vero Vestæ seu Ἑςίας figuram facile crederem, quæ in Græcarum urbium Prytaneis colebatur, & cujus simulacrum in iisdem erigi solebat, juxta Pindari Scholiastem; ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ φασὶ λαχεῖν τὴν ΕΣΤΙΑΝ, παρ' ὅσον αἱ τῶν πόλεων ΕΣΤΙΑΙ ἐν τοῖς ΠΡΥΤΑΝΕΙΟΙΣ ἐφίδρυνται· PRYTANEA *dicunt sortitam* VESTAM, *unde Urbium Vesta in* PRYTANEIS *statuebantur*. Hinc primus etiam Vestæ in urbibus illis Græcis aut

In Od. xi. Nem.

aut Asiaticis cultus; unde Cyrus Sardes victor ingressus, primum Vestæ, dein Jovi, aliisque Diis rem sacram fecisse apud Xenophontem legitur; ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος πρῶτον μὲν ΕΣΤΙΑ ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ Βασιλεῖ, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ Θεῷ οἱ Μάγοι ἐξηγοῦντο· *Quum ingressus esset,* PRIMUM VESTÆ *rem sacram fecit, deinde Jovi Regi, & si cui alteri Deo Magi sacrificandum indicarent.* Neque vero negotium facessent adscripti nummo Smyrnæorum ΠΡΥΤΑΝΕΙΣ; quales passim in Græcis Urbibus præter Athenas exstitisse, ut Rhodi, Mileti, Tenedi, Argis, Thasi, Mytilenis, Ephesi, erudite ad Athenæum notat ὁ πάνυ Casaubonus. Apud Rhodios certe summum fuisse eo nomine magistratum, & pleno cum imperio observo ex insigni eam in rem Appiani loco, οἱ μὲν δὴ τὸν Ἀλέξανδρον ἐκ τούτων εἵλοντο σφίσι Πρυτανεύειν, ἅπερ ἐστὶν ἀρχὴ παρ' αὐτοῖς μάλιστα αὐτοκράτωρ· *illi vero ea de causa Alexandrum elegerunt sibi* PRYTANEM, *quæ apud eos dignitas omnium maximam habet auctoritatem.* Inde vox illa πρυτανεύειν, qua Appianus utitur, ab Ecclesiasticis scriptoribus, & à Gregorio Theologo non semel de Deo omnia moderante dicta, ut in funere sororis Gorgoniæ, τοῦ Θεοῦ πρυτανεύοντος. Cæterum prædictis modo urbibus addendi jam Smyrnæi, ut arguit hic Nummus; & firmat insuper tum decretum Smyrnæorum de renovando Fœdere cum Magnesiis, ubi horum Legati dicuntur à Senatu invitandi ἐπὶ ξενισμὸν εἰς τὸ ΠΡΥΤΑΝΕΙΟΝ, *ad hospitales epulas in* PRYTANEUM: tum ipse Smyrnæus Aristides, qui alicubi (quod ad Smyrnæorum Marmor præteriit notare Cl. Seldenus) se inter eosdem Patriæ suæ Prytanes nominatum docet; οὐσῶν δὲ ἀρχαιρεσιῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ΠΡΥΤΑΝΕΙΑΙ προὐβάλλετό με ἡ βουλὴ δυοῖν καὶ τρισὶν ὑπερτεινόντων· *cum haberentur hoc tempore Comitia* PRYTANEA,

Instit. Cyr. lib. VII.

Bell. Civil. lib. IV.

Tom. I. Orat. XI. pag. 287.

In Marm. Arundell. pag. 24.

Serm. Sacr. V. p. 608.

NEA, *nominavit me Senatus, duobus vel tribus ſubſcribentibus.* Et hæc ferme præter inſtitutum hoc loco, quæ cum præclaris Nummorum id genus argumentis, ad alias ſedes, & Geographicas imprimis locorum obſervationes ablegamus. Ad alia enim jam hic nobis tranſeundum, juxta inſtitutæ hujus commentationis legem. Quamquam, aut me animus fallit, aut quæ vel hac Diſſertatione ſumus hactenus complexi, ad ſanandam eorum cœcitatem abunde ſufficient, qui in priſcis Græcorum Nummis nullam aut exiguam lucem ad Hiſtoriam antiqui ævi illuſtrandam vident.

